C:\Users\Plazma\Desktop\Knhy pdf\Nová složka (2)\Merle_Robert-Dedictvi_otcu_07-Ples_u_vevodkyne.pdb

PDB Name: Merle - DO7 - Ples u vévodkyně
Creator ID: REAd
PDB Type: TEXt
Version: 0
Unique ID Seed: 0
Creation Date: 25.9.2007
Modification Date: 25.9.2007
Last Backup Date: 1.1.1970
Modification Number: 0

Robert Merle

Dědictví otců
Ples u vévodkyně

Přeložila Kateřina Vinšová

SLOVO ÚVODEM

Když byl románový cyklus započatý knihou Dědictví otců dohotoven, mohl jsem se konečně obrátit nazpět a přehlédnout završené dílo: devět let mravenčí práce, dlouhé dny trávené v Národní knihovně, pět hodin psaní denně, avšak především přízeň čtenářů, již jsem si získal od prvního svazku a udržel až po svazek šestý.
Chvíli jsem se cítil šťasten, že jsem nalezl pro svou řadu hezký zaoblený konec, jímž se kruh pěkně uzavírá; rok 1599, který je posledním rokem šestnáctého století a především rokem, kdy pařížský parlament zaregistroval edikt nantský, jímž Jindřich IV. ustanovil ve svém království soužití protestantské modlitebny a katolického kostela, byla to převratná událost, svým významem srovnatelná s počinem Koperníkovým, když odsunul na úroveň mýtu geocentrické chápání světa, z něhož teologové dlouhé věky vycházeli.
Než se však dosáhlo ediktu nantského, bylo zapotřebí urputných bojů. Ty tvoří osnovu šestidílného Dědictví otců a zajišťují jeho jednotu. Tento boj započal Jindřich III. s jasnozřivostí a odvahou o to pozoruhodnějšími, že nebyl příliš silný a byl vcelku velmi horlivým katolíkem, a zakončil jej Jindřich IV., když si mečem vydobyl nazpět své království a fanatikům na obou stranách vnutil mír.
Avšak několik let po dopsání cyklu jsem si uvědomil, že jsem byl přílišným optimistou, zakončil-li jsem své dílo ediktem nantským, předkládaje ho jako vítězství svobodného smýšlení a úsvit nové epochy. Ve skutečnosti to bylo vítězství jen částečné a nejisté, neboť boje na sklonku vlády Jindřicha IV. vzplály ještě prudčeji a ligističtí mravokárci otevřeně brojili z výše svých posvátných kazatelen proti ediktu i proti králi, často dokonce slovy výhružnými.
Poslední tři léta jeho panování se vyznačovala přímo zběsilou chutí do života, jež se projevovala jak u dvora, tak v srdci králově. Trávil tolik času hrou v karty, lovem, běháním za kdejakou spodničkou, až se málem zapomínalo, že naplňuje válečnou pokladnici v Bastile, vede čilou diplomacii a shromažďuje mocnou armádu, aby se vypořádal s králem španělským a tím i s francouzskými fanatickými stoupenci Svaté ligy.
To mě přivedlo na myšlenku v cyklu pokračovat. Vznikl tak Ples u vévodkyně, románová freska, jež k obrazu doby měla být lehkovážnou - jak i z názvu vidno - a zároveň pod povrchem napjatou a dramatickou, zachycující události až po okamžik, kdy se nashromážděná nenávist vůči králově snášenlivosti ukojí v krvi.
Při psaní Plesu u vévodkyně mne mnohokrát napadlo, že měl-li bych popsat všechen boj za myšlenkovou svobodu a proti fanatismu, ať náboženskému, nebo ideologickému, musel bych svou ságu dovést až do doby, kterou právě žijeme, a obsáhnout celý svět. Jelikož bych nedokázal uchopit tak rozsáhlé téma - v němž však je obsažen jediný závažný problém naší doby, neboť podle toho, zda bude či nebude vyřešen, je naše křehká planeta předurčena přežít či zaniknout v chladu a temnotách, které by následovaly po jaderné válce -, přidržím se počátku sedmnáctého století a oněch tří kratičkých let, o nichž jsem se již zmínil.
Protože čtenář by bezpochyby rád věděl, zda hodlám napsat k Plesu u vévodkyně pokračování, rád mu hned odpovím. Je pravděpodobné, že tak učiním, neboť při psaní této knihy jsem si velmi oblíbil okouzlujícího malého dauphina, na něhož bylo vrženo zcela nové světlo díky obrovskému, úžasnému dílu Madeleine Foisilové, když rozluštila a uveřejnila v nezkrácené podobě Deník doktora Héroarda. A Ludvík vskutku stojí za to, aby byl poznán a aby byly uznány jeho zásluhy, především v boji, který svedl po otcově smrti proti regentství své panovačné matky. Leč to, jak říkával Kipling, "je již jiný příběh".

Robert MERLE

POZNÁMKA

Autor připojil k francouzskému vydání poznámku, v níž považoval za důležité zevrubněji vysvětlit dva pojmy, ze kterých se ve francouzštině skládá název tohoto románu - La volte des vertugadins. Co je tedy volte a co vertugadin?
Volte či česky volta je tanec v třídobém taktu, který je méně skočným předchůdcem valčíku. Výraz volte přetrval ve francouzštině v jezdectví, kde označuje úplnou obrátku koně v polovině manéže.
Vertugadin - v našem překladu vyztužená suknice - se objevuje v 16. a 17. století a zpočátku označuje vycpávku, již elegantní dámy nosily na bocích, aby se jim šaty od pasu vzdouvaly. Zanedlouho se začalo výrazu užívat přímo pro označení této části šatů.
Ze zdokonaleného vertugadinu se v 18. století ve Francii stává panier, v doslovném překladu koš, jako předchůdce crinoline - krinolíny devatenáctého století. Šíře vyztužené suknice, která ovlivnila i šířku křesel, označovala také společenské postavení. Vyztuženou suknici nosily pouze urozené dámy a zámožné měšťky. Dívky a ženy z lidových vrstev se musely spokojit se spodničkou - cotillon, volně splývající podél těla, která byla méně nákladná a vhodnější k práci.
Z toho je patrno, že francouzský výraz běhat za každou spodničkou měl původně zcela konkrétní význam, který se později vytratil. Šlechtici a bohatí měšťané se běháním za spodničkami pouštěli do snazších a méně nebezpečných dobrodružství, než kdyby šlo o vyztuženou suknici. Nehrozilo jim, že věc skončí soubojem nebo soudním sporem.
Půvab spodničky spočíval i v tom, že někdy odhalovala nožku. Což se La Fontaine až příliš zjevně nekochá popisem chůze malé Perrettky, nesoucí na hlavě krajáč mléka? Kterak kráčela dlouhými kroky, oděna toho dne lehce v krátkou prostou spodničku a nízké střevíce, by se cítila pohodlněji...
Z čehož by se dalo usuzovat, že všední spodnička, a zimní tím spíše, mohla být i delší.
Jelikož vyztužená suknice nohy před pohledy zcela ukrývala, domýšlely si některé dobré duše lákavou etymologii: vertugadin prý znamená vertu garder, cosi jako strážce ctnosti. Ve skutečnosti však pochází slovo vertugadin ze španělského verdugo, které mimo jiné označuje bič, stopu po biči, pohmožděninu, hrdelní trest či kata. Z toho bychom mohli dospět k závěru, že co se pohodlí a příjemností týče, dokonce i ve Španělích by někdy urozené dámy byly daly přednost tomu, oblékat se jako jejich komorné.

KAPITOLA PRVNÍ

Jestliže bychom měli podle křtu usuzovat, jaký člověka čeká osud, byl ten můj natolik slavný, že by nebylo nikterak troufalé doufat v dosažení nejvyšších státních hodností. Nevím však, proč bych se tím měl pyšnit. Jestliže se mým kmotrem stal Jindřich IV., pak jsem se o tuto čest dozajista nepřičinil já co vříškavé pachole, nýbrž byla projevem přízně, jíž se tenkráte těšil můj otec, první markýz ze Sioraku, i výsledkem naléhání mé dobré kmotřičky, vévodkyně z Guise, která již před mým narozením chovala ke mně natolik něžné city, že to její prvorozený syn trpce nesl. Ostatně mladý vévoda, jak se prý o něm nešetrně vyjádřil Richelieu, nebyl "ducha o nic většího než jeho nos"; kteroužto ozdobu označoval celý dvůr za směšně nepatrnou.
Přemýšlím-li o svém křtu dnes ve zralém věku, neoslňuje mě jeho okázalost o nic více. Z trojice kmotřenců Jindřicha IV. jsem byl pravda jediným, na něhož se štěstěna ráčila usmát, avšak mnohem spíše díky mým věrným službám než onomu slavnému počátku. Nejproslulejší z královych kmotřenců Jindřich II. z Montmorency byl sťat za Ludvíka XIII. pro velezradu. A kmotřenka nejméně významná, alespoň stran původu, Marie Conciniová, dcera Concina Conciniho a Leonory Galigaiové, zesnula ve věku osmi let.
Byl mi jeden rok,* když mě křtili - bývalyť tenkráte pozdní křty v módě -, a čtenář si může snadno domyslet, že v onom věku mi pramálo sešlo na poctě mít krále za kmotra. Ba právě naopak. Neboť podle líčení - jež mi bylo vyslechnout víc než stokrát -, když jsem opouštěl měkký klín své alsaské kojné Gréty, abych byl svěřen do královské náruče, uchopily mě paže vladařovy tak nešikovně, že jsem málem spadl na zem a byl zachycen na poslední chvíli a natolik hrubě, že jsem se tím prudkým otřesem z plna hrdla rozvřeštěl.
"Podívejme na toho pyšného křiklounka!" prohlásil král. "Uděláme z něho velkého řečníka, jakým je náš přítel Du Perron..."
Nato se všichni přítomní rozesmáli, včetně monseigneura Du Perrona, kterýž mi měl poskytnout pomazání za asistence opata Courtila, faráře od Svatého Heřmana Auxerrského, a jeho kleriků.
"Sire!" zvolala vévodkyně z Guise, "střezte se nechat mého syna padnouti!"
"Syna, drahá sestřenko?" opáčil král. "Chcete snad říci kmotřence!" A třebaže to Jindřich mínil žertem, uznamenala Gréta, že monseigneur se tentokráte jenom pousmál.
"Je totiž prafta," pokračovala Gréta, jež byla Alsasanka a vyslovovala "f' namísto "v" a "t" namísto "d", "je totiž prafta, že po celý čas, kdy kardinál světil obřad, měl král oči jenom pro paní markýzu z Ferneuil, která byla krásná jako obrázek,fe skfostném zeleném šatu a na nátherných černých flasech měla tvanácte témantů, ani o jeden míň."
"Jak to víš, Gréto," optal jsem se, když jsem povyrostl, "tys je počítala?"
"Co vás nemá, afšak když jsme odjížděli ze Svatého Heřmana Auxerrského do Louvru, kde nás čekala úžasná hostina, pravil král markýze: ‚Má trahá, máte ve vlasech pouze tvanácte témantů. Podle tnešní módy byste jich měla míti patnáct.' ‚Z toho, sire, usuzuji,' odvětila mu markýza, ‚že mě chcete nejspíš poctít těmi třemi, o které mám méně.' Taremnice! Ta to panečku tovedla zaonačit, aby jí kafalír sedl nafějičku!"
"A byla markýza vskutku krásná?" dotazoval jsem se.
"Potífejme se na něj!" zvolala Gréta. "Sotfa se to proklubalo z fajíčka, na hlafičce ještě skořápku, a už se nám kohoutek zajímá o slepičky!" A pak dodala zapomínajíc, že sama o paní z Verneuil prohlásila, jaká to byla krasafice, "nemyslete, vždyť to nebyla než tučná tmafofláska s trochu nažloutlou pletí a felikou hubou!"
Po těch slovech zašla Gréta jako obyčejně pro můj křestní list, uložený v kazetě a na otcův příkaz ukrytý v tajné zásuvce malého sekretáře z ebenového dřeva. Podala mi jej a požádala, abych jej přečetl nahlas, sama neuměla písmenka ani hláskovat.
Na tomto krásném pergamenu stálo, že v kostele svatého Heřmana Auxerrského monseigneur Du Perron pokřtil Petra Emanuela ze Sioraku, syna pana markýze ze Sioraku a slečny Angeliny z Montcalmu, kterémuž byli za kmotry Jeho

Veličenstvo král a Její výsost vévodkyně z Guise. Pomazání se dítěti dostalo za přítomnosti Jeho Veličenstva, Její Výsosti, otce, pana markýze ze Sioraku, paní markýzy z Verneuil, pana vévody ze Sully, pana z Villeroi a pana ze Sillery.
Onoho dne jsem důkladněji zkoumal podpisy přítomných, což jsem dosud neučinil, neboť právě nyní jsem pilně cvičil vlastní podpisování, kterémužto konání jsem věnoval veškerou péči, jako by vše, má povaha, můj šťastný či neblahý osud, postup ve státě, příští lásky, ba co dím, celý můj život závisely na hezky vykroužené signatuře.
"Ale Gréto," otázal jsem se, "jak je možné, že zde není podpis mé matky?"
"Poněvadž tam nebyla," odvětila Gréta.
"Jakže? Ona se neúčastnila křtu svého syna? Byla snad churava?"
"To já nefím, milánku," pravila Gréta, "na to by ses musel zeptat pana markýze."
"A proč mi dali stejné křestní jméno jako mému bratru Petrovi, jenž je o patnáct let starší než já?"
"Protože to tak chtěla féfotkyně."
"A proč o tom nerozhodovala má matka?"
"To já nefím."
"A proč jsem vychováván zde, místo abych pobýval s ní na Montfort-l' Amaury?"
"Ale milánku," pravila Gréta, hrubě na rozpacích, "cožpak nemáte rád svého pana otce a cožpak my fšichni tady, kteří jsme to fás celí blázni, jako já nebo Marietta, pro fás nic neznamenáme?"
A při těch slovech se jí z modrých očí koulely slzy po krásných růžových lících.
"Ach, Gréto!" zvolal jsem vrhaje se jí do náruče, "vždyť ty dobře víš! Miluji otce z celého srdce a zrovna tak tebe a všechny v tomto domě!"
Gréta byla Liebchen mohutného lokaje France, který v době, kdy ho otec poznal, býval zaměstnán u vévodkyně z Montpensieru. Za obléhání Paříže by byl uhynul hlady, kdyby mu otec nevypomohl trochou jídla, ten nebožák i se svou Liebchen byli natolik vysílení, že potajmu jedli svíčky své paní - kteráž, jakmile obléhání skončilo, jej z tohoto zločinu obvinila a propustila ho. Otec jej poté vzal do svých služeb, učinil z něho maggiordoma a byl s ním navýsost spokojen, neboť Franc dohlížel nesmlouvavě na naše komorné, protože věrnost Grétě ho obrnila vůči všem svodům našich fintilek.
Jako miminko a v útlém dětství jsem byl Grétě převelmi blízek, neboť jsme spolu s její dcerou Frederikou sáli mléko z jejích ňader, každý z jednoho, takže bych tenkrát nedokázal říci, zda byla velká či malá, plavovláska či brunetka. Leckdo by si mohl myslet, že jsem byl příliš malý na to, abych se na ony časy pamatoval. Ani nápad! Gréta mě kojila až do mých čtyř let. A velmi dobře si vybavuji ono pevné, hebké a voňavé masíčko, do něhož jsem se vždy zabořil ručkami, ony obliny, na něž jsem zíral nevidomým zrakem, a samo to lahodné cucání, při němž mi dobré mlíčko vtékalo do pusy. Žel Bohu, uvědomil jsem si tyto slasti, až když jsem bylo ně připraven, a teprve tehdá, kdy jsem byl silou mocí přinucen ustoupit, jsem konečně svou kojnou spatřil.
Jaká velká a statná dívčina! Plavý vlas, oči jako pomněnky, růžolící, plecitá, s hrudí rozložitou, poprsím mohutným, oblými boky, silnými stehny, vzrůstem, vahou, objemem jako dělaná na to, být ženou obra! Nemluvě o srdci, ježto jí dennodenně v hrudním koši velkodušně tlouklo, o té nejklidnější povaze, jakou znám, o tom nejněžnějším pohledu i nejsladším hlase, ač vycházel z toho monumentálního alsaského díla.
Zřejmě mi bylo zatěžko vyslovovat počáteční "gr" v jejím jméně, i říkal jsem jí "Éta", a podle tohoto vzoru jsem si zjednodušoval i jiná oslovení, užívaje kupříkladu "Apa" namísto papá, "Majetta" pro Mariettu našeho kuchaře Caboche a pramálo uctivé "Íza" pro vévodkyni z Guise.
Hned druhé pořadí za Grétou zaujímala v mých domácích láskách Marietta. Pocházela stejně jako její manžel Caboche a jeho bratranec Lachaise, náš herkulovský kočí, z Auvergne. Temné pleti i vlasu, malá, baculatá, kyprá, než svalstva pevného, byla stejně tvrdá a černá jako čedič tam od nich ze Saint-Flouru a vyřídilku měla tak náramnou, že si nezadala s žádnou jinou pařížskou repetilkou. To byl také důvod, proč ji otec posílal na trh, protože si to jako pravá trhovkyně dovedla vyřídit s každým, kdo se ji pokusil napálit, ať to byl řezník, zelinář či prodavačka ryb.
Tenkráte bývalo v Paříži u šlechtických rodin zvykem přenechat dodavateli, aby obstarával každodenní zásobu veškerých potravin. Avšak otec, kterýž byl "napraveným" hugenotem, jenž se podvolil chodit na nucení (rozuměj: na mši), ale jen proto, aby lépe posloužil Jindřichu Třetímu, byl jako správný protestant notně šetrným, a jakživo by nedal důvěru některému z těchto zásobovatelů, kteří by ho jistě při první příležitosti okradli - a příležitostí bylo habaděj. Kdežto s Mariettou žádné takové nebezpečí nehrozilo, neboť nebyla žádná šejdířka, aby, jak pravil, "i mezka na podkově ošidila".
"Proč by měla, pane otče, šidit mezka?" nechápal jsem.
"To je, synku, takové pařížské rčení," odvětil se smíchem, "kováři jsouť největšími šizuňky pod sluncem, předčí dokonce i převozníky na Seině, již jsou vespolek cháska daremná."
"A zbohatnou tím?"
"To bych prosil! A někteří si pak zakoupi pozemky na venkově, nechají si říkat jejich jménem a hrají si na pány."
"Řemeslo se jim tedy vyplácí?"
"Jakpak by ne! Vždyť mezek je koněm chudých a po Paříži jich běhá víc než koní, celé desítky tisíc, a nadto mazlavé, nevábné lejno, pokrývající dláždění našich ulic, rozežírá podkovy, kteréž pak předčasně odpadají."
Otec si přál, abych byl vzdělán ve všem, nejen v písemnictví, jímž mne krmili od útlého dětství, chtěl, abych měl povědomí o veškerých věcech života, a to i těch nejprostších. Pročež mě, tenkrát ještě holobrádka, posílal s Mariettou na Nový trh, v galoších na nohou kvůli hojnému trusu v ulicích a v ruce s kapesníkem namočeným do octa, který jsem si měl přikládat k obličeji, kdybych se cestou dusil nelibými pachy. Druhou rukou jsem se měl držet obrovité tlapy Lachaisovy a za žádných okolností ji nepouštět. Naši dva vojáci, kteří Mariettu obvykle na trh doprovázeli, kráčeli ozbrojeni a ve vysokých botách za námi a před námi si jako první vyšlapovala Marietta. Košíky jí po stranách

zakulacovaly boky a ona svými pevnými auvergneskými vnadami rozrážela dav jako lodní příď a volala: "Vari! Vari! Dobří lidé! Ustupte!"
Vzpomínám si, jak pár minut před naším odchodem s onou eskortou obdržel otec list z Louvru a plesaje sdělil všem přítomným, že florentská vévodkyně Marie Medicejská, praneteř Karla Pátého, se vylodila ve Francii v Marseille, aby se provdala za našeho dobrého krále Jindřicha.
"Nechť mu Bůh a Svatá Panna žehnají!" pravila Marietta. "Nechť mu žehná Bůh!" řekl otec, o Marii se nezmiňuje.
Naši dva vojáci, Poscanec a Poprda, nebyli Auvergnané, nýbrž Gaskoňci, a na trhu se za námi vlekli hrubě ledabyle, avšak vrhajíce napravo i nalevo výhružné pohledy. Jejich doprovod měl dozajista dodat na váze Mariettiným disputacím s kupci, leč především měli za úkol chránit ji, peníze, nákup a šatstvo před zloději a kapsáři, kteří jako vlci kroužili kolem stánků, a než bys švec řekl, odšmikli vám plášť z ramen či vyfoukli kýtu přímo z košíku.
Prve než Marietta koupila, vše si řádně osahala, očichala, ochutnala, a chtěl-li ji kdo ošidit, hnedle zavětřila a spustila ryčný povyk.
"Cože?" obořila se na pekaře, "tomuhle chlebu ty říkáš bílý gonesseský? Komu to chceš, ty šibale, namluvit? Ten tvůj chleba je ze Chaillot, abys věděl, kde šizuňkové mlynáři přimíchávají do pšenice ječmen, a aby mouka zbělela a napálili zákazníky, přidají do ní křídu. Kdepak, ani za nic!"
Podobně nechtěla máslo z Vanves, ale jen jaksepatří chutné z Bretagne. A zelenina, již nazývala "kořením", musela vyrůst v svatodivišské nížině a nikoli v Porcherons, kterouž opovrhovala. U ryb nedůvěřovala jejich stáří.
"Toto že jsou čerstvé makrely!? Stačí kouknout na jejich oko a vím své! Za koho mě máš, ty šejdířko, mě jen tak nenapálíš! Co je to platné, že je desetkrát za den skrápíš slanou vodou, stejně smrdějí jako tvoje zadnice!"
Pakliže si prodavačka chystala říznou odpověď, Poscanec či Poprda přistoupil blíž, oběma rukama sevřel kraj pultu, jako by ho chtěl převrhnout, a líně s očima přimhouřenýma pronesl:
"No tak, matko, přece byste nebyla taková hrubiánka?"
Jedva našla Marietta to pravé, pustila se do smlouvání o ceně, až málem připravila kupce o rozum, a když konečně dosáhla svého, dohlížela na váhu. Pokud se její podezření třeba jen nepatrně potvrdilo, snesl se na provinilce takový vodopád výhrůžek, až mu tuhla krev v žilách.
Kdo by se nadál, že ta neústupná Auvergnanka, na trhu tak prostořeká, dokáže být doma tolik zdvořilá k mému otci, něžná na manžela, přátelská ke komorným a mně tak oddaná? Když jsem byl odstaven, ujala se Grétiny úlohy, Caboche mi musel ustoupit, a ona mě krmila kaší, vajíčky na hniličku a jemně pokrájeným jehněčím, ze sladkostí pak krémy a ovocným pyré, ježto mi lžičkou podávala s andělskou trpělivostí, něžným úsměvem a mazlivými slůvky.
Grétě nebylo zcela po chuti, že má být vystřídána. Avšak otec ze svého vrchnostenského práva rozhodl: "Kdo má mléko, ať rozdává mléko! A kdo peče pečeni, nechť podává pečeni!" Grétě však nadále příslušelo starat se o mé probouzení, mytí a oblékání a účastnit se mých jídel, při nichž ze mě žádná z chův nespouštěla oka, zato jazyky si pouštěly obě na špacír v nekonečném popichování.
Žil jsem si jako v bavlnce, zahrnut něžným ženským teplem, a rostl jako z vody na těle i na duchu, pro slovo jsem nešel daleko, ucho vždy nastražené a oko na číhané. Mé dvě štěbetalky často hovořívaly o vévodkyni z Guise, která svého kmotřence chodila navštěvovat dvakrát až třikrát do týdne a někdy i častěji, jejich slova bývala laskavá, leč provázená pohledy, tónem a zámlkami, které mi připadaly tajemné. Jedna žehlila, druhá šila, já seděl u nízkého stolku, kolem sebe měl jejich objemné suknice, v ruce jsem třímal lžíci a ládoval se, avšak koukal přitom vzhůru a špicoval uši. Náramně krásné mi připadaly mé chůvy! Jak rád jsem je hubičkoval, mazlil se s nimi a nechával se od nich k udušení objímat! Leč svět, o němž hovořily, se mi zdál věru podivný a mlhavý!
Není to zvláštní, že je mi tak zatěžko vracet se do temnot dětství, ba dokonce nejsem ani s to přesněji určit věk, kdy jsem začal chápat, ani jak dlouho posléze ještě trvalo, než mi byla slova chův zcela srozumitelná?
Onoho dne poprvé vzbudila Marietta mou pozornost, ana se podivila, že vévodkyně již déle než týden nenavštívila náš dům, když přitom, jak podotkla, je "do něho celá zfamfrnělá". Velmi dobře jsem věděl, že onen "on", o němž se zmiňovaly přečasto, jsem já. A dost jsem se divil, že mě ty dvě kmotry mohou mít za takového neopeřence, který to už dávno nepochopil.
"Třeba je paní féfotkyně churafa," řekla Gréta. "Anebo otjela za synem do Remeše."
"Za tím nadutcem! Za tím chudinkou vévodou bez nosu, který nemá nic než dluhy! Kdybys věděla, Gréto... je tak lenivý, že když vyrostl a počal spávat s vévodkyninými společnicemi, raději se zapomínal v posteli, než by vstal a zašel vykonat potřebu na ono křeslo!"
"Drahoušku! Drahoušku!" pokárala ji Gréta, "vždyť ti naslouchají mlatičké uši!"
"Tak mi, má drahá, řekni, jak je jenom propánaboha možné, že při tak hezounké a hodné matce, jakou je vévodkyně, a otci, který, dokud ho v Blois nezavraždili, byl nejkrásnějším mužem svých dob, je on jen takový malý dvorský náfuka, který se chová nadutě a povzneseně ke každému."
"F každém případě nesahá jemu ani po kotníky!" prohlásila Gréta. "Však také to kotě pilo dobré mlíčko," děla Marietta, "a to je svatá pravda. "
"Tíky za uznání!" opáčila Gréta, která byla vždycky hned naměkko a už také měla na krajíčku. "Když ho ale srofnám s tamtím, jsem zlostí celá bez sebe, pomyslím-li, že ten náš, protože je mladší, nebude ani markýzem!"
"Však se, Gréto, dočkáš! Ten mrňous má pod čepicí. Toho nic nezastaví! Jen si všimni, jak po nás bystře pošilhává, uši nastražené."
"Ach, jak je roztomilý, ten můj mazlíček!" povzdechla si Gréta.
Odložila žehličku a za mohutného šustotu látek se nade mne naklonila a políbila mě.
"Toť se ví," pokračovala Gréta, "že ho má féfotkyně raději než malého féfotu."
"Však taky ví proč!" podotkla Marietta a mrkla po ní.

"Pozor na jazyk, Marietto!"
"Já si na jazyk pozor dávat nemusím," odsekla Marietta, "ten mi dobře slouží a díky němu se nemusím nikoho strachovat. A taky že páni ode mě strpí víc než od koho jiného! Ne že bych si chtěla nějak dovolovat, ale leccos se tak dozvím."
"Jako například co?" vyzvídala Gréta.
"Onehdy jsem načapala vévodkyni tady u nás doma, jak se s ním mazlí a hubičkuje ho na pusinku, a tak jí povídám: ‚Pamatujete si, madame, jak jste při křtu řekla králi: Sire, střezte se nechat mého syna padnouti?' - ‚Ach bože, Marietto,' odvětila mi, ‚tenkráte jsem se celá chvěla!' Pak se krapet zamyslela a najednou, nevěřila bys, zrudla! No ano, jako pivoňka! Raději jsem se k ní otočila zády, abych ji nepřivedla do rozpaků."
"Hrom aby tě, Marietto! Není ti hanba, takhle lidi zostouzet! Je mi líto, že jsem ti to fyprávěla, když toho takhle zneužíváš."
"Řečičky! Komu jsem čím ublížila? Nikomu! Byly jsme jen samy dvě, bez cizích uší, mezi námi děvčaty..."
"Mezi námi děvčaty!" pohoršila se Gréta.
"Bodejťže, vévodkyně nevévodkyně, je ze stejného těsta jako já. A děti si z prstu nevycucala. Králové a vévodové jsou samý satén, brokát, perly, než stačí jim tu nádheru sundat a jsou přesně takoví jako my! Potrpí si na něhu a před ranami uhýbají! Ale pod drnem si s námi nezadají!"
"Stejně," Gréta nato, "mně se líbí, jak fypadají felkolepě fe svých nátherných róbách. Ale co mě trápí, že k nám féfotkyně jezdí fštycky jenom v nájemním dostavníku taženém fyzáblými herkami místo fe svém přepychovém zlatém kočáře s lifrejovanými lokaji. To by nám na Rozkvetlém lánu bylo tuze ke cti!"
"Arciže, ale těch řečí, co by kolem toho bylo!"
"Řečí?" podivila se Gréta, "a pročpak to?"
"Poněvadž je k tomu důvod," odvětila Marietta, "když ho má tak přeukrutně ráda."
To řkouc, pozvedla Marietta žehličku k líci, aby zjistila, zda je teplá. Gréta zase odložila na okamžik jehlu, obě se na mě mlčky zahleděly a zalily mě něžným jasem svých pohledů.
* * *
Sotva mi bylo pět let, usoudil otec, že nadešel čas, kdy je třeba mě ne sice zcela vymanit z laskavé péče mých chův, avšak alespoň z jejich přílišného zbožňování, a svěřil mě domácím učitelům, kteří mě měli vzdělávat v písemnictví a utvářet mého ducha.
Za Jindřicha III. i Jindřicha IV. míval otec často různá poslání na venkově či v cizině, opouštěl tedy své panství U Osekaného dubu v Grosrouvre a přenechával pak vzdělávání mých sourozenců své choti Angelině z Montcalmu. Onoho úkolu se zhostila nepříliš dobře, pro záležitosti ducha nemělať smyslu o nic víc než její urozený a starobylý rod, z něhož pocházela.
Tento nezájem byl v naprostém rozporu s hugenotskou tradicí větve otcovské, jež se díky své udatnosti v královském vojsku povznesla do šlechtických řad a zbohatla vlastním přičiněním, neboť z měšťanských tradic, z nichž vzešla, si uchovala pracovitost. Můj děd Jan ze Sioraku, baron na Mespechu v Périgordsku - jenž v den mých pátých narozenin vstoupil jaře do šestaosmdesátého léta svého života -, byl muž notně vzdělaný, vystudovav lékařství na vysoké škole v Montpellieru, a později značně zběhlý v polním hospodaření, podnícen novými myšlenkami Oliviera ze Serres a jeho Divadla zemědělství. Otec jakožto lékař zprvu sloužil králi Jindřichu III., než se stal jedním z agentů jeho tajné diplomacie. Cesty, dlouhé pobyty v dalekých krajích, dobrodružství, podstupované nebezpečí utvářely jeho ducha, a je-li pravda, že po cestě utrhl mnohé kvítko, pak je i pravda, že pro lásku nikdy nezapomínal na péči o vlastní vzdělání. Ba právě naopak; vždyť ze rtů svých krásek lady Markbyové, doni Kláry a pasticciery se naučil jazykům sousedních království.
Musím se zde rovněž zmínit o svém milovaném strýci Samsonovi ze Sioraku, jenž se na lékařské škole v Montpellieru vyučil tajům apatekářským a otevřel si krám v Montfort-l'Amaury, živnost si však byl nucen zakoupiti prostřednictvím své choti, jinak by totiž přišel o šlechtický titul, neboť jediné podnikání povolené urozenému stavu bylo foukání skla a námořní obchod, ten pak pouze za podmínky arciť žertovné! -, že nebude prováděn v malém.
Často jsem slýchal otce mocně se ohrazovat proti hloupému zvyku požadujícímu po šlechticích naprostou nezpůsobilost k čemukoli, vyjma lovu a válčení, takže po celý život tonou v hrubé nevědomosti, mnozí z nich neumějí psát ani číst a taktak že se dokáží podepsat. Otec říkal, že se tím zbavují jakékoli možnosti zastávat vysoké státní úřady, ty pak zcela přirozeně přebírají vzdělaní měšťané, stejně jako vzmáhající se průmysl, obchod a finance. "Jistotně," dodával (a z onoho ‚jistotně' čišelo jeho hugenotství), "najde se u dvora i pár notně vzdělaných urozenců, jako jsou Bassompierre, Bellegarde či Sully, zůstanu-li pouze u svých přátel. Než pakliže bychom chtěli udělat jejich přesný výčet, sázím, že jen stěží bychom napočítali víc než tři tucty!"
Mého studia se ujal velký přítel a důvěrný otcův druh pan rytíř z La Surie. Jakožto "potomek nikoho pocházející odnikud", jak o sobě žertovně říkával, se v souladu s tímto výměrem sám naučil latině. Zprvu byl sluhou mého otce, poté se stal jeho sekretářem, provázel jej životem, sdílel nebezpečenství, bojoval po jeho boku u Ivry a král jej povýšil do šlechtického stavu. Ve svých devětačtyřiceti letech stále ještě lačnil po poznání, a tak na sebe rád vzal úkol dohlížet na mé preceptory a účastnit se mých lekcí, bezpochyby v tajné naději vytěžit z nich sám pro sebe užitek.
Na La Suriem mě v dětství hrubě udivovaly jeho dvoubarevné oči, jedno oko mělť modré a druhé hnědé, první spíše chladné a druhé vřelé, což znamenitě obráželo směsici obezřetnosti a zanícení v jeho povaze. Postavy byl štíhlé, a řekl bych skorem drobné, leč pružné a pevné jako dobře tvrzená čepel. Otec naslouchal jeho radám, ba strpěl i jeho výtky, vědom si toho, že je tuze chytrý, náramně se vyzná v mužích, ale i ženách, ač na tomto poli, na rozdíl od otce, postupoval vždy tuze opatrně, jednou nohou již na ústupu.
On sám mi vybral preceptory, a vybral dobře. Pan Philipponeau mě učil latině, francouzštině a dějepisu. Byl to jezuita,

kterého tovaryšstvo vyslalo co zpovědníka k jedné bohaté vdově, a on pošilhával po jejím dědictví. Vdova nalezla ve vlídném zpovídání našeho muže takové zalíbení, že k němu vzplanula. On zahořel k ní. Spojili své životy a před notářem odevzdali jeden druhému veškeré své statky pozemské. Což ovšem byla jen planá slova, neboť pan Philipponeau nevlastnil než svou sutanu, a i tu dočasu, jelikož Tovaryšstvo J ežíšovo, rozlícené jeho zradou, mu ji odebralo, vyloučilo ho z kněžského stavu, a málem by byl strávil zbytek života v církevním žaláři, kdyby ho nebyl vzal pod svou ochranu pařížský biskup.
Ne že by ho pařížský biskup choval v takové lásce, leč nesnášel jezuity, kteří usilovali vymanit se z jeho pravomoci a spadat pouze pod svého generála. Byl nadšen, že může nebožáka zbavit slibu a oženit ho. Z Philipponeaua se rázem stal nejšťastnější člověk pod sluncem a radoval se ještě víc, když ž soudní dvůr vypověděl jezuity ze země poté, co se Chatel pokusil zavraždit krále, protože v tom tušil jejich ruku.
Philipponeau byl hubený muž střední postavy a jediná pozoruhodná věc na něm byly oči, obrovské, černé jako uhel, s hustými dlouhými řasami a mohutným obočím, v nichž plály ohýnky, které zřejmě nebyly jen duchovní, vezmeme-li v úvahu, jak pokukoval po našich komorných. Byl však převelmi učený, a stejně jako kdysi zpovídal, vyučoval tak vlídně, že se člověk cítil povinen trochu se namáhat s odpovědí.
Matematice mě učil pan Martial, který býval ohňostrůjcem v královském vojsku, odešel však z něj, když ho za obléhání Amiensu kulka přikovala k dělu. Tento muž s knírkem, podmračený, nasupený, tvrdý na duchu i na těle, měl sto chutí mě vypráskat při sebemenším prohřešku, než otec mu to nedovolil. Leč ve svém oboru se vyznal a jedinou jeho chybou bylo, že jakožto autor učeného spisu o opevněních míval sklon odbočit od látky a místo počtů vykládat o průzorech, střílnách, podkopech a bastionech. Ony odbočky mi však později byly častokráte ku prospěchu.
Na závěr jsem si ponechal sousto nejlepší, slečnu ze Saint-Hubert, jež mne učila anglicky a italsky. Její matka byla Angličanka, provdaná za Francouze urozeného rodu, leč prázdného měšce, jenž dělával sekretáře kardinálovi z Ossatu v dobách, kdy ten býval ještě malým opatem, tajně v Římě vyjednávajícím o zrušení trestu vyobcování Jindřicha IV. z církve. Záležitost se vlekla celá léta, a za tu dobu se paníze Saint-Hubert i její dcera - zvláště ta, neb byla tenkrát mladičká naučily dokonale italsky.
Geneviéve ze Saint-Hubert byla vysoká tmavovláska zamyšleného pohledu, pružné šíje a půvabné postavy. Kdyby byla mládencem, propůjčila by své šlechtické jméno některé panně měšťanského rodu oplývající penězi. Jako dívka nemohla na nic takového ani pomyslet. I v klášteře by po ní požadovali věno a její otec, živořící z nepatrné renty, jí mohl poskytnout stravu, teplo a střechu nad hlavou, ale víc nic.
Bylo jí osmnáct let, když přibyla do našeho domu v ulici Na Rozkvetlém lánu a zalila ho svěží krásou. Mně bylo pět, a jedva jsem ji spatřil, šíleně jsem se do ní zamiloval. Byl jsem vskutku zpit láskou, ať už si o tom čtenář myslí cokoli. Frederika, má soukojenka, kteráž si pláčem vymohla, aby směla být při mých lekcích, a kteráž byla ducha tak bystrého, že se jich brzy činorodě účastnila, si toho jako první povšimla a strašlivě ji to nahněvalo.
Spávali jsme vedle sebe na dvou přiražených lůžkách v malé komůrce, mnohem častěji v objetí než odděleně. To, že jsme sáli stejné mléko z týchž bujných ňader, z nás jako by činilo téměř dvojčata. Geneviéve ze Saint-Hubert se stala příčinou našeho prvního sváru. Frederika vytušila vášnivý cit, jímž jsem ke slečně vzplál, a celičký týden mě před usnutím do krve štípala, aby mne udržela vzhůru. Hledal jsem útočiště ve své vlastní posteli, než ona mě následovala a dál krutě trestala.
Dopadlo to tak, že Gréta při mém koupání objevila modřiny, jimiž jsem byl poset. Frederika se přiznala, dostala výprask a kajícně slíbila, že se polepší. Týden nato začala nanovo, než tentokrát jsem věděl, že nečiní dobře - čímž jsem si, dokud ji nepotrestali, nebyl jist -, a natloukl jsem jí. Dala se do pláče, mně jí přišlo líto, přitiskl jsem se k ní celým tělem a celoval její ztrápená líčka. Po chvilce mě objala a oplácela mi polibky. Jaký slastný pocit usmíření a spojení - byl vpravdě tak prudký, že na něj dodnes rád vzpomínám.
Geneviéve ze Saint-Hubert znala vše, co je povoleno znát dívkám, jež jsou považovány za zbytečné i zdobné zároveň. Hrála na spinet, zpívala, recitovala básně. Pro hudbu vyluzovanou nástroji jsem měl menší smysl než pro hudbu slov, leč rád jsem postával vedle ní a pozoroval její hbité prstíky přebíhat po klávesách i pohyb jejích krásných bílých paží. Hrála s velkým zaujetím, a když byl kousek u konce, na čele se jí perlilo pár krůpějí potu a hruď se jí dmula vzrušením, jemuž se poddávala. Zůstala pak pokaždé ještě okamžik sedět u spinetu s hlavou vztyčenou a pohledem zasněným, rukama nehybně spočívajícíma na klávesnici, a jelikož má tvář vzhledem k mému tehdejšímu vzrůstu dosahovala výše její obnažené paže, osmělil jsem se jednoho dne a přiložil na ni rty, bylať tuze krásná a oblá. K mému nesmírnému údivu se slečna ze Saint-Hubert prudce zachvěla a znachověla. A teprve za okamžik, když mě viděla celého zaraženého, rozesmála se, přitáhla mě k sobě a políbila.
Děti jsou mazanější, než by si kdo pomyslel. Živě si vzpomínám, jak jsem si počkal, až Frederika bude z místnosti pryč, a pak si teprv troufl na ono políbení, o kterém jsem nejednou snival. Posléze jsem se proto cítil velmi odvážným a byl jsem hrubě spokojen s účinkem, jaký vyvolalo. Snad jsem si do té doby představoval, že ženy jsou stvořeny k tomu něžnosti přijímat, a nikoli se jimi nechávat vzrušovat. Mám na mysli ženy dospělé. Mé noční hrátky s Frederikou po mém soudu neměly nic společného s tím, co se právě událo.
Paní z Guise se samozřejmě dozvěděla o Frederičiných štípancích, jakož i o polibku uloupeném slečně ze Saint-Hubert, což otci vyneslo hádku, na niž si vzpomínám, jako by to bylo včera.
Hrál jsem si na podlaze s armádou cínových vojáčků, ježto mi na radu pana Martiala daroval pan z La Surie. A v zájmu pravdy třeba říci, že si s nimi velice rád hrával pan Martial sám pod zámínkou, aby mě prý tak naučil fortifikačnímu umění.
Rozmístil jsem svá vojska v pokojíku sousedícím s velkou síní, kde jsem nebyl v cestě komorným, a vojáčky rozdělil do dvou stejně početných polí proti sobě. Jednomu poli jsem velel sám, a druhé tudíž bylo předem odsouzeno k porážce. Znovu jsem rozvažoval, jakým způsobem uplatnit své vojenské schopnosti, podnícené zkušeností pana Martiala, tak

abych dosáhl vítězství, když tu jsem pootevřenými dveřmi zaslechl paní z Guise, jak ve velké síni důraznými slovy hovoří o mně a Frederice. Znepokojilo mě to natolik, že jsem útok, do něhož má jízda už už vyrážela, odložil na později.
"Pane," pravila vévodkyně, "neměl byste nechávat i nadále Frederiku spát v Petrově pokoji."
"To se podívejme!" opáčil otec mrzutě. "A co na tom vidíte špatného?"
"Ale vždyť ho štípe!"
"Poněvadž je žárlivá. A kdo není? Sám jsem poznal jednu vznešenou a vlivnou dámu, kteráž v domnění, že jsem nevěrný, po mně házela všeliké kelímky s mastmi a krémy hlava nehlava, ježto jsem odrážel, seč jsem byl, za pomoci stoličky." A se smíchem dodal: "Nevzpomínáte si snad?"
"Pane, já mluvím vážně."
"A já vám odpovídám rovněž tak."
"Nač byste nechával svého syna takto trpět z rozmaru té hlupačky?" "Však se přiučí."
"Pěkná výuka! Vždyť ho štípe!"
"A on ji tluče! Takto se mu, madame, dostalo poznání, že není třeba nechat si všechno líbit od vašeho rozmilého pohlaví. Aje možné, že díky tomuto poznatku nebude trpět později."
"Než mládenec s děvčetem v jedné posteli! Tomu říkáte počestnost? Styďte se!"
"Nenaleznete příkladu, kdy by šestiletý chlapec zplodil děcko."
"Nemluvím o dítěti! Pouhopouze o počestnosti."
"Nechápu, kdo ji tady porušuje. Sám jsem v jeho věku měl také kamarádku a hluboce ji miloval. Bůh nedopusť, abych Petra připravil o jeho lásku. Vždyť Frederika je jeho soukojenka. Připadal bych si hrubě neopatrný, neřkuli nelidský, madame, kdybych se chtěl pokusit zpřetrhat to silné pouto."
"A já vám říkám, pane, že necháte-li svého syna, aby si začínal v tak útlém mládí, vyroste vám z něho pěkný prostopášník!"
"Madame," odpověděl otec potlačuje zlost, „ještě prosím dodejte: ‚jakým je jeho otec', a tím je řečeno vše!"
"Pane!" promluvila paní z Guise náhle slabým hláskem plným slz, "neutrhujte se tak na mě! To nemohu vystát!"
Načež se rozhostilo ticho tak dlouhé, že mi zvědavost nedala, po kolenou jsem se připlížil ke dveřím velké síně a nahlédl dovnitř. Otec, stojící ke mně zády, objímal paní z Guise. Z toho jsem usoudil, že Frederika zůstane se mnou v ložnici, v čemž jsem měl pravdu; dále pak, že je hádka zažehnána, v čemž jsem se mýlil, neboť ještě jsem ani nedosedl na bobek ke svému bitevnímu poli, kde koně netrpělivě hrabali kopyty, aby vyrazili do útoku, když mezi otcem a kmotřičkou znovu vzplál boj.
"Než přesto," pravila, "váš syn je tuze rozmazlován chůvami..."
"To byla pravda, madame, ale již není, od chvíle, kdy jsem mu opatřil domácí učitele."
"Učitele a jednu učitelku."
"Máte snad něco proti ní?"
"Doslechla jsem se, že ji Petr políbil na paži, když hrála na spinet."
"V jeho věku bych učinil totéž."
"Vám se tedy ta husička líbí!"
"Vám snad ne?"
"Však vy mi dobře rozumíte!" pravila kmotřička rozdurděně.
"Nikoli, madame," odvětil otec důrazně a jasně, "nerozumím vám. Slečně ze Saint-Hubert je osmnáct, já překročil padesátku. Dovedete si představit, kdyby takový kmet..."
"Náramně čilý kmet..."
"Má drahá, díky za poklonu."
"Jen se nesmějte, pane! Cožpak jsem na vlastní oči neviděla, že kdykoli ta slečinka vstoupí do místnosti, kde se nacházíte, nespustí z vás zrak?"
"Madame, budete si muset vybrat, zda mám být svůdcem či sváděným."
"Vy jste obojí."
"Nejsem ani jedním, ani druhým. Mohl bych snad odvádět od povinností urozenou dívku z dobré rodiny, jejíhož otce si vážím, poznalť jsem ho dobře v Římě, kde působil ve službách kardinála z Ossatu?"
"V Římě, pane, kde jste, jak všichni dobře vědí, laškoval s pasticcierou! S tím pamlskem k nakousnutí! A nestyděl jste se podělit o svůj zákusek s dobrým půltuctem much...!"
Ta věta mě tak udivila, že jsem přestal poslouchat. Nedovedl jsem si představit otce, jak pojídá zákusek, na který se mu slétly mouchy. Proč je neodehnal, jako já, máchnutím rukou, místo aby se s nimi "dělil"? Byla to záhada, kterou jsem neustále v duchu přemílal, aniž bych nalezl rozuzlení. Později jsem na ni zapomněl, avšak znovu mi nesmírně ostře vytanula na mysli, když jsem si o deset let později pročítal onu pasáž v otcových Pamětech, kde líčí své setkání v Římě s pasticcierou a popisuje římské velmože, s nimiž společně ji vydržoval. Když kmotřička utišena odešla, vstoupil otec do mého pokojíku, přehlédl mé bojové rozestavení, poklekl na jedno koleno a otázal se mě:
"Pane, jakou výzbroj má vaše jízda?" "Šavle a muškety."
"Žádná kopí?"
"Nikoli, pane otče."
"Pak je tedy nevysílejte čelným útokem na kopí nepřátelské pěchoty. Budou probodáni. Nechte je objíždět dokola, aby se po výstřelu mohli v povzdáli zformovat, znovu nabít zbraně a opět vyrazit na nepřítele..." Po těch slovech svého generála objal, zavolal páže a poslal je pro Grétu a Mariettu. Přiběhly celé udýchané.
"Která z vás dvou," zeptal se otec, "vykládala paní z Guise o Frederičiných štípancích?"
"To já," odpověděla neprodleně Marietta.

"A která z vás dvou jí pověděla o polibku uloupeném slečně ze Saint-Hubert?"
"Já," pravila Marietta.
"Však jsem si to myslil, Marietto," pokračoval, "vy máte čilý, neposedný jazýček, který nám prokazuje neocenitelné služby na trhu. Než zde doma, navštíví-li nás dotyčná dáma, budete držet řečený jazyk pevně za zuby a rty si dáte na zámek. Ušetříte sobě řeč i dech a mně starosti. "
"Učiním tak, pane markýzi," řekla Marietta a na znamení lítosti chtěla sklonit hlavu, leč viděl jsem, že marně, bránilo jí mohutné poprsí.
* * *
Má dobrá kmotřička se vskutku nikterak nelišila od toho, jak ji otec ve svých Pamětech vykreslil: "Bylať osoba drobná, nicméně zaoblená, živá a v pohybech čilá, ve způsobech výbušná, zraků levandulově modrých a ve své upřímnosti takřka nevinných, úst prozrazujících dobrotivost a vlasů podivuhodně plavých, hojných a kadeřavých, splývajících jí po hebké šíji."
Tolik stran jejího vzhledu. Pokud se ducha týče, Jindřich IV., jehož byla vlastní sestřenicí skrze svou matku Markétu Bourbonskou, o ní pravil otci (a ten to zopakoval mně), že "prostota" a "jednoduchost", jež se jeví v jejím chování, přispívají k tomu, že její společnost patří k "nejmilejším a nejpříjemnějším".
Byl to správný úsudek, avšak učiněný z výše trůnu, před nímž urozené krásné dámy poklekají ve svých štědře hlubokých výstřizích. Kdyby byl král jako otec pouhým markýzem a nadto "vévodkyniným důvěrným a věrným přítelem", zpíval by jinou. Neboť má kmotřička byla sic dobrá - z hloubi svého dobrotivého srdce - a mě i otce milovala k zbláznění, mnoho však chybělo, aby setkání s ní bylo pokaždé milé a její láska aby se dala vydržet. Bylať panovačná, tvrdošíjně si zakládala na svém postavení a svých názorech, často neopodstatněných, paličatá a neústupná.
Nepoznali jste přívětivější stvoření, než byla paní z Guise ve chvílích uvolnění. Bývala tak něžná a úsměvná, ba i rozpustilá, že vypadala hned o polovinu mladší. Leč jasné sluníčko zakryl druhdy mrak a člověk se pak musel míti na pozoru před jejími chmurami, kdy buďže upadala do zádumčivosti, buď že popustila nečekaně uzdu své hašteřivé letoře.
Když byl otec doma, sneslo se břímě její trudnomyslnosti na něj. Za jeho nepřítomnosti však, jakmile jsem završil věk deseti let, namířila výpady chmurných vojsk proti mně.
"Ach, kmotřenče můj!" naříkala, jedva překročila práh našeho domu a sňala masku, "střezte se na mne pohlédnout, snažně vás prosím! Jsem dnes ta nejšerednější bytost pod sluncem! Na mou věru, ani si netroufám podívat se do zrcadla, abych se sama sebe nelekla! Viděl jste snad někdy odpudivější pleť, než je moje? Marná snaha! I kdybych si na ni nanesla na palec červeně, nic by to platné nebylo! Nemluvě o očích, bělmo je zažloutlé, zornice špinavě modré. Ne, ne, kmotřenče, neprohlížejte si mě! Nahnala bych vám hrůzu! Žel Bohu, je to tak! Je ze mě stvůra! Mohli by mě ukazovat po jarmarcích a děsit hloupé zevlouny...!"
Vévodkyně provázela své výlevy tisícerými posunky. Přecházela velkou síní sem a tam. Lomila rukama, zakrývala tvář, a jen jsem se k ní přiblížil, otočila se zády. Nebralo to konce a já musel přispěchat s nesčetnými protesty, zapřisahávám, lichotkami, něžnostmi, aby ustala. Když se to tak vezme, to už raději hádky, ačkoli na jednu hned tak nezapomenu - snesla se na má bedra, když mi táhlo na dvanáctý rok.
* * *
Když se přihlásila má mužnost a já nepochybně rozeznal její příznaky, běžel jsem, věren ponaučením, jichž se mi dostalo, zvěstovat věc otci, a ten zanechav všeho se přišel okamžitě na vlastní oči přesvědčit k mé posteli.
"Vida!" řekl, uchopiv mě za ramena s výrazem pyšným i dojatým zároveň, "nyní je z vás muž, synu můj. Jsem tomu rád, pochybuji však, že budete i vy, jakmile vyslechnete, co bude následovat. Neboť musím jednat bez meškání a bude mi rozetnout pouto, jež jest vám drahé, a to okamžitě, záležitost nesnese odkladu. Synu, je mi to kvůli vám tuze líto, ale od nynějška bude Frederika spávat v pokoji u Gréty."
"Jakže! Otče," vzkřikl jsem a cítil se vdovcem, všecek ztrápený z té strašné noviny, "to mám vskutku přijít o svou milovanou sestřičku?"
"Žvásty! Frederika je vaší sestrou jen potud, že jste pili stejné mléko. To není, díky Bohu, žádné pokrevní pouto! Mohl bych snad jinak přimhouřit oko nad vašimi hrátkami s ní (při těch slovech jsem zčervenal), v nichž jsem osobně nespatřoval než žvatlání malého děcka učícího se mluvit, avšak, tisíc láter, vy nyní, synu, už mluvit umíte! Věc již není nevinnou. Chtěl byste ji snad obtěžkat? Nejen že by nebylo vhodné, aby měl urozenec ve dvanácti letech levobočka, ale dovolte mi promluvit k vám jako lékař: ta nebožačka je věru příliš mladičká, by unesla mateřství. Její kosti jsou stále ještě ve vývinu. Tělíčko útlounké. Ňadra zatím nejsou než pouhým příslibem. Věru bych se obávalo její život, měla-li by věc zajít až tak daleko..."
Na tento argument se nedalo nic namítat. Smířil jsem se s osudem. Leč v následujících dnech jsem byl nevrlý, v mizerné náladě, i já na pokraji trudnomyslnosti, ztratil jsem chuť k jídlu a částečně i ke studiu, bylať mi Frederika odepřena nejen v noci, ale povšiml jsem si, že ani ve dne ji nikdy nevídám samotnu, vždycky mezi námi byl někdo třetí, Gréta, Marietta či některá z našich komorných. Ostatně i ona se změnila, dostalo se jí ponaučení: uhýbala mému laskání. Dalo by se říci, že příroda mi, učinivši mě mužem, vzala víc, než dala.
V tomto stavu jsem prožil měsíc, nic mě netěšilo a na svém budoucím životě jsem neviděl nic veselého, až jednoho dne odpoledne, když tě jsem se pokoušel rozptýlit chmury četbou Životopisů dvanácti císařů římských od Suetonia, vstoupila do mého pokojíku, kde jsem byl takto zaměstnán, hezounká, asi dvacetiletá brunetka, kterou jsem dosud nikdy nespatřil.
"Dobrý den, pane," oslovila mě, "jak se vám vede za tohoto krásného slunečného dne?"
"Dobře. A ještě líp by mi bylo, kdybych věděl, kdo jsi."
"Říkají mi Tonka. Jsem zde nová panská."

"Panská? To se podívejme! A copak má taková panská na práci?"
"Stlát postele, rovnat a poklízet."
"Těm, které pracují v našem domě, říkáme komorné. "
"Než já jsem panská," odsekla Tonka a zdvihla nosík vzhůru. "Takto mi říkali u pana Bassompierra, kterýž mě předal vašemu panu otci."
"U pana z Bassompierre? Nejkrásnějšího záletníka od dvora? Nebude se ti po tvém pánovi stýskat? Říká se, že u pana z Bassompierre se vede život veselý."
"Toť pravda, avšak po čase takový život znaví, třebaže pánové byli náramně zdvořilí."
"O jakých pánech to mluvíš, Tonko?"
"Je možné, že neznáte přátele mého pána?"
"Nuže tedy neznám."
"Pak vám je medle vyjmenuji: Schomberg, Bellegarde, Joinville,D'Auvergne, Sommerive, ostaneme-li alespoň u těchto jmen."
Zíral jsem užasle, když jsem ji slyšel přeříkávat ta velká jména tak důvěrným tónem, jako by šlo o kupecké učedníky.
"No a," pravil jsem, "nelíbili se ti snad?"
"Ach ano, pane, a jak!" odvětila. "Jsou vskutku tuze milí a tak krásní a urostlí, že víc ani možné není! Avšak u pana z Bassompierre se noc rovná dni! Při svících se tam žije stejně jako za svitu sluníčka. A věru nenajdete chvilky, kdy byste si mohl dopřát spánku. Než já, pane, ke svému neštěstí jsem převeliká spáčka. Proto mě velmi těší, že dnes mohu být v tak spořádaném domě, jakým je, jak říkají, ten váš."
Připadlo mi, že na komornou umí hezky hovořit, a naslouchal jsem jí. A ještě dlouho poté, co zakončila svůj malý proslov a pustila se do práce v mém pokoji, jsem na ni hleděl, s potěšením o to větším, že se otáčela kolem mého lože a já se na ni mohl vynadívat ze všech úhlů.
Mlčení však začínalo působit trapně i pro mě samého, a ačkoli jsem si nikterak nepřál ukončit naše shledání, rozhodl jsem se prolomit je.
"Tak tedy," pronesl jsem, nevěda dobře, co říci, duchem bloudě jinde, "ty jsi naše nová komorná?"
Tonka se narovnala, našpulila ústa a od hlavy až po paty se celá půvabně zavlnila.
"Panská, k vašim službám, pane! Byl byste tak laskav a nazýval mě tímto způsobem, neboť jinak bych si myslela, že jsem pozbyla úcty."
"Že jsi pozbyla úcty! Tonko, nejsi ty trochu netýkavka?"
"Jak to pán myslí?"
"Jestli neděláš moc drahoty."
"Ale kdež, pane! To věru nemám v povaze! Jsem prostinká dívka. Líbí se mi ten, komu se líbím já. Žádné drahoty nedělám! A přejete-li si, pane, se o tom ujistit, stačí mě vzít do náruče."
Po těchto slovech ke mně podruhé našpulila rtíky, tak mile a svůdně, že jsem povstal od svého stojánku a zanechav Suetonia, neprodleně jsem učinil vše, jak byla řekla-, a hned mi bylo krásně s jejím oblým, rozechvělým tělíčkem v náručí.
"Nuže, pane," pravila, "lhala jsem vám snad? Chovám se zde u vás nějak namyšleně? Kde vidíte jaké drahoty? Nejdu-li na věc zpříma a bez okolků?"
Ach dozajista! Kdybych bývalo něco starší, také bych šel na věc bez okolků a neprodleně s ní rozestlal lože, jež právě ustlala. Než já teprve završil dvanáctý rok, a ač jsem na svůj věk byl velký a statný, zatím jsem neměl onu troufalost. S Frederikou jsme nikdy nepřekročili práh něžností, k nimž nás lákala tma a teplo postele. Než řekněme to bez obalu, k nejhoršímu, čeho se otec obával, nedošlo. Nechyběla mi schopnost. Chyběly mi znalosti.
Zaváhal jsem. Tonka to vycítila. Nechtěla zajít příliš daleko, kdy bych mohl selhat. S notnou dávkou půvabu se mi vymanila z náruče, avšak s příslibem návratu, rozhodnuta, jak také předvedla, dosáhnout krůček za krůčkem mého vytouženého cíle.
Jsa ještě nezkušený zelenáč, domníval jsem se, že za její přítulnost vděčím buď svému pohlednému zevnějšku, o kterémž mě o závod přesvědčovaly mé chůvy a má kmotřička, anebo snad obecné ženské povolnosti, díky níž je ono něžné pohlaví vždy hned poslušno naších choutek, jen co jim je dáme najevo. Ježto mne otec nikterak nepodporoval v tom, abych se pyšnil svým zevnějškem, přidržel jsem se myšlenky, již jsem právě vyřkl, a dodnes si vzpomínám na své pohoršení i úžas, jež se mne zmocnily o tři roky později, když mě jedna koketka, které jsem se dvořil, stroze odmítla.
V hovoru jsem se cítil silný vzhledem k svému postavení i svým znalostem a líbilo se mi hrát si před Tonkou na pána. Jakmile se však schylovalo k činu, měl jsem dost rozumu na to, abych se spolehl na její zkušenost, i přenechal jsem jí opratě, nechť spřežení kočíruje ona. A dokázala vpravdě divy, neboť se nespokojila s tím, aby mě pouze vyvedla z hnízda. Naučila mě též laskání, přítulnostem, něžnostem: neboť každá žena, jak říkala, něhu u milence ocení právě tak jako jeho mužnost. Přes veškeré mé prosby, byť byly sebenaléhavější a opakované, se mi nikdy nepodařilo přemluvit ji, aby se mnou strávila noc. Tvrdila, že sdílí lože s jinou komornou, kterou by nerada svou noční nepřítomností na něco upozornila. Tenkrát jsem jí sic uvěřil, leč záhy věřit přestal, neboť jsem si brzy povšiml, že naše láska je v domě asi takovým tajemstvím jako il segreto di pulcinella*. Pomyslel jsem si tedy, že Tonka, kteráž je náramnou spáčkou, chce se vyspat do sytosti. Ani to však ještě nebylo pravou příčinou. Tu jsem zvěděl teprve mnohem později z úst Marietty, kdyžtě od nás Tonka, zajištěna řádným věnem od otce, odešla, aby se provdala za pekaře. "Spáčka, pane?" řekla mi Marietta, "namoutě věru, jste úplně vedle. Dostala přikázáno, že vás musí nechat v noci na pokoji, neb je o ní známo, jak je celá hrr a žhavá a že by vás dočista vycucala."
Má nebohá Frederika mě už vůbec nevídala mezi čtyřma očima, a když mne spatřila, neopovážila se ani dotknout mé ruky, jen velkýma modrýma očima ke mně vysílala ztrápené pohledy. A mě nemálo hryzly výčitky, kdyžtě jsemji viděl

tak smutnou, zatímco sám jsem žil tak radostně, pustiv se s novou vervou do studia a úkolů. Po pravdě často jsem si kladl otázku, proč vlastně neplatí onen důvod, pro který nás otec rozloučil od lože, taktéž pro Tonku. A ve své prostotě jsem se dotyčné svěřil. Jenom se tomu zasmála: "Toť proto, milánku," pravila, "že já se naučila před takovými nástrahami se pojistit! Běda, měla-li bych míti dnes tolik dětí, kolik jsem měla milců, už bych dávno pošla hlady a pacholata taky!"
Když na to dnes vzpomínám, vloudí se mi pokaždé do myšlenek kapka hořkosti a lituji svou chudinku soukojenku, jíž se za její ctnost dostalo, alespoň na tomto světě, mnohem menší odplaty než Tonce za její hříchy.
Ani ve dvanácti letech by o mně nikdo nemohl říci, jako o vévodovi z Guise, že své dny promarním. Po ránu jsem od sedmi do jedenácti měl hodiny s pány Philipponeauem a Martialem a s Genevieve ze Saint-Hubert.
Po chvatném občerstvení o jedenácté nadešla hodina jízdy na koni ve slavné jízdárně pana z Pluvinelu a hodina šermu s panem Garé, žákem velkého Silvieho. Otec se vždy této výuky účastnil a sám rád tasil s panem Garé, byť stále ještě zdatným šermířem.
Odpoledne po druhé svačině, stejně lehké jako ta první, jsem si na otcův příkaz šel hodinku zdřímnout, během ní jsem však po pravdě víc snil, než spal. Poté jsem se věnoval četbě a úkolům, kteréž mi zadali mí preceptoři. Takto jsem se zabavoval až do šesté, kdy jsme večeřeli, otec, pan z La Surie a já.
Od okamžiku, kdy Tonka vstoupila do mého života, bylo snění za siesty vystřídáno slastmi hmatatelnějšími. Byly mi vpravdě spíše osvěžením než odpočinkem, leč v mém věku a při tom, jaký jsem byl čilý a neúnavný, jsem potřeboval více rozptýlení než spánek, bylyť mé dny tak spartánsky odměřované: vždyť až do hodiny večeře otec či pan z La Surie využívali každé chvilky k prověřování či prohlubování mých znalostí a věru leda v noci jsem se ničemu neučil.
Nuže, jednoho úterního odpoledne jsme právě v mém pokojíku trhali s Tonkou růže života, když tu jsem zaslechl na dláždění našeho nádvoří vjíždět kočár. Vzhledem k tomu, že nás vévodkyně z Guise nikdy neopomněla v úterý navštívit, nepochyboval jsem, že je to ona, leč domníval jsem se, že jako obvykle setrvá v delším něžném hovoru s otcem, dříve než zajde nahoru za mnou, ostatně můj odpočinek převelmi ctila - a tak jsem v započaté sklizni neochaboval.
Později jsem se od Marietty dozvěděl, že vévodkyně nenalezla otce doma, avšak nedočkavostí celá jen hořela, "tváře," prohlásila Marietta, "se jí dmuly velkou novinou, která se týkala vás, milánku, a o níž vás chtěla zpravit," i rozhodla se vystoupat bez meškání nahoru, aby mi ji sdělila, třebaže jí chůze po to čitých schůdcích činila potíže, neboť si den předtím podvrtla nohu a musela se opírat o hůl. "Ale Marietto," ohradil jsem se, "tos jí v tom nemohla pod nějakou záminkou zabránit?" "To věru nemohla! Znáte Její výsost! Když si něco umane, nezastavili by ji ani královi arkebuzíři!"
Slyšel jsem zvuk jejích kročejů i hole rozléhat se chodbou vedoucí k mému pokojíku i její vítězoslavné volání, ještě než otevřela dveře: "Kmotřenče můj, probuďte se! Je z vás páže francouzského krále!" Vzápětí nato se dveře rozlétly a na nás se sneslo hromobití.
Nikoli však ihned. Nejprve se rozhostilo ono zvláštní ticho, předcházející bouři. Když jsem se vymanil z Tončina objetí (nikterak snadno, neb ona nic nezaslechla a dlela již mimo svět), obrátil jsem se ke dveřím a povstal, spěšně si upravuje kalhoty, a spatřil jsem milou vévodkyni, jak stojí na prahu jako přibitá, pohled mívala vždy lehce udivený, tentokráte však zírala ohromeně, přecházejíc zraky od Tonky na mě a ze mě zas na Tonku, jako by nevěřila vlastním očím: výjev však byl dosti výmluvným, aby ji přesvědčil, že se nemýlí, neb Tonka ve spěchu nebyla s to navléci si spodničku přes svůj provinilý zadeček, a jedva se jí to konečně zdařilo, měla tytéž potíže s uvězněním svých rozmilých koziček do šněrovacího živůtku.
Hnedle jsem si povšiml, že zraky vévodkyně, jakkoli modré, potemněly do černa a že bouře vbrzku propukne. A vskutku, jen co popadla dech, přišla k sobě a nalezla slov, už se nad našimi hlavami protrhlo mračno, blesky třaskaly a déšť nás bičoval.
"Ne, co toto má být? Co má toto znamenat? Co to vidím, kmotřenče! Ve vašem věku! A přede mnou! Se ztopořeným vrabečkem! V den, kdy jsem vám přišla oznámit, že vás král přijal mezi svá pážata! A vy? Vy se tu pelešíte jako hraboš ve stodole! A hůř, se šmudlou z kuchyně!" Zarazila se, neboť jí došel dech.
"Paní vévodkyně," řekla Tonka, rudá hanbou i zlostí a pokoušejíc se třaslavými prsty zašněrovat živůtek, "odpusťte, ale nejsem žádná šmudla z kuchyně. Jsem v tomto domě panskou."
"Hrom aby tě, nestoudnice! Tak ona si troufá mi odpovídat! Ta špinavá děvka se opovažuje mě oslovit!"
"Paní vévodkyně," pravila Tonka vztyčená jak hádě, "má-li kdo rád lásku mimo manželské pouto, dozajista hřeší, ale pro to ještě není děvkou. Jinak by totiž tento přídomek náležel nejedné v této zemi! A kdoví, možná i urozeným dámám, ježto neomlouvá mládí jako mě."
Po tomto tak nenadálém uštknutí, vedeném zákeřně zdola, zařvala má nebohá kmotřenka jako poraněná lvice, a nezadržujíc více svůj neprozřetelný hněv, křičela:
"Mor na tebe, prostopášnice! Jakže? Ještě se mi opovažuje stavět na odpor! Jaká troufalost! Té hnojůvce nestačí, že zapáchá sama od sebe, ještě si bude otevírat svá nevymáchaná ústa. Táhni odsud, běhno!" spustila nanovo a hlas se jí vznesl k výšinám. "Táhni odsud, ty pekelnice! Vari, ty šílená! Máš na místě výpověď! Utíkej do své komůrky, sbal si svých pět švestek a ať jsi pryč! Ať tu víc nespatřím tvou odpudivou tvář! Pro tebe tu není místa! Tvé místo je v lázních, kde můžeš prodávat svůj břich mrzákům morem prolezlým!"
"Kmotřičko má předobrá!" zvolal jsem, přišloť mi, že věc věru zašla příliš daleko.
Leč mezi těmi dvěma nabroušenými jazýčky mi nebylo dopřáno říci víc. Malé hádě znovu vztyčilo hlavičku a pevně a zpříma zasáhlo slabé místo této filipiky, dokazujíc, že v souboji zub za zub, jedovatost za jedovatost si panská s výsostí nezadá.
"Paní vévodkyně," pravila, "při vší úctě, kterouž jsem vám povinována Již však očima i hlasem popírala), věřte, že zde v domě jsem ve službách pana markýze ze Sioraku. On mne najal, dozajista proto, že jsem se mu zamlouvala, a tedy pouze on mě může propustit, nikdo jiný."

Nutno říci, že ono "dozajista proto, že jsem se mu zamlouvala" byla hrubá proradnost, neb Tonka, ježto byla velkou přítelkyní Mariettinou a naslouchala jejím klevetám, nemohla nevědět o veliké lásce, kterou kmotřička k otci chová.
"Cože?" zaječela vévodkyně, "ona se opovažuje mi vzdorovat, taková nicka!"
A vyrazila na nepřítele krokem čilejším, než jaký by se dal od pohmožděného kotníku očekávat, pozvedajíc hůl. Byl jsem dosti hbitým, abych zachytil její konec, a přitáhl jsem tak zprudka, až jsem jí nechtěně vytrhl hůl z rukou.
"Jakže, kmotřenče?" obrátila se na mě a v hlase jí zaznívala směs bolesti a zuřivosti, "vy mi chcete ublížit? Mně, své kmotřičce a takořka matce!"
Načež se daremná Tonka uštěpačně uchechtla. O to víc se vévodkyně rozzuřila a holýma rukama se na panskou vrhla, leč já se jí postavil do cesty, a ježto jsem byl větší a věru notně silnější než ona, zarazila se o tu překážku, než ve své líté zuřivosti mi vlepila políček. Ránu mi nezasadila dlaní, nýbrž hřbetem ruky, i stalo se, že mne velkým diamantem, kterýž nosila na malíku, poranila na tváři.
Ani jsem nemrkl a slova necekl, jen jsem na ni patřil. Posléze jsem pochopil, že ten pohled byla jediná správná odpověď, jakou jsem jí mohl dát, neboť v okamžení z ní vztek vyprchal, stála přede mnou bez hlesu, z očí jí vytryskly slzy. Převelmi jsem se za ni styděl, že ztratila takto sebeovládání a pláče před služkou, jež se jí tak tvrdě postavila, obrátil jsem se na Tonku a nařídil jí, aby se neodkladně odebrala do své komůrky. Tón mého hlasu nestrpěl odmluv, a také že ta daremnice ostala mlčky a uposlechla, než pohlédla na mne tuze zarputile a vzdalujíc se ukázala mi nasupená záda, jejichž odchod jsem pozoroval s lítostí: bylať tuze hezounká.
Domníval jsem se, že jednám moudře, když jsem ji poslal pryč. Naprostý opak byl pravdou. Neboť Tonka potkala cestou otce, navrátivšího se domů. Ve vzteku a po svém mu vše vylíčila: urážky, hůl, vypovězení, políček. Vše bych byl notně změkčil, kdybych to byl sám otci vyprávěl, neboť jsem si nepřál, aby příliš vzplál proti mé nebohé kmotřičce, ana si, jak jsem viděl, zoufala, že mě byla udeřila, a vyděšeně pohlížela na krev kanoucí mi po líci.
Jakmile Tonka odešla, vzal jsem paní z Guise do náruče a počal ji chlácholit, jako jsem to často vídal činit otce, navzdory svému věku jsem vycítil, že je v ní kus dítěte, s nímž je třeba zacházet šetrně, byť sama se mnou nakládala surově. Nebožačka nebyla mocna slova a pokoušely se o ni mrákoty, i posadil jsem ji na stoličku, poklekl k ní, uchopil obě její (tak droboučké) ručky do svých a nepřestajně k ní promlouval, nedbaje příliš, o čem hovořím, věděl jsem, že v onu chvíli nejsou tak důležitá slova jako spíše tón, hlas a pohled.
Načež do místnosti energicky vstoupil otec a jeho krok duněl o podlahu.
"Co to vidím, synu!" pravil silným hlasem, "vy lížete ruku, jež vás uhodila! Neříkal jsem vám snad nejmíň stokrát a nepředvedl na vlastním příkladu, že netřeba býti příliš něžným k něžnému pohlaví, když ono samo na něhu zapomnělo? Je snad vaší touhou stát se mučedníkem? A vy, madame, tuším, pláčete! Není na to trochu pozdě? Raději jste měla vzít aspoň špetku rozumu do hrsti a zamyslet se nad svou pošetilostí, než jste se dala strhnout a převrátila můj dům vzhůru nohama! Urážíte mé lidi! Pozvedáte na ně hůl! Hodláte je vyhnat! Políčkujete mého syna! U všech ďasů, madame! Snad jsem dosud pánem v tomto domě? Nebo bych vám snad, jakmile mě poctíte svou návštěvou, měl předat klíče i jeho řízení?"
Při prvních slovech této důtky jsem povstal celý zahanbený, že jsem plísněn dvakráte, nejprve vévodkyní a pak otcem, avšak celkem vzato spokojen, neb jsem z úst "pána v tomto domě" zvěděl, že vévodkynin výnos stran Tonky se sesypal jak domeček z karet. Ona sama dospěla k témuž závěru, leč v duševním rozpoložení velmi odlišném od mého. Slzičky jí oschly stejně rychle, jako vytryskly, povstala, pokynula mi, abych jí vrátil hůl, a opírajíc se o ni, postavila se s čelem hrdě pozvednutým před otce.
"Pane," pravila, "znamená to tedy, že si zde tu couru ponecháte, když tě jsem jí nařídila, ať se pakuje? Poté co jsem ji přistihla, jak se miliskuje s mým kmotřencem?"
"Nuže a co na tom zlého? Myslíte, že je snad z mramoru, při jeho síle? Chtěla byste snad, aby žil jako vymiškovaný benediktýn v cele, na věky věkův pohroužen do svých knih...?"
"Ale, pane, pomyslete! Vždyť Petrovi je teprve dvanáct let!"
"Přesně tak, dvanáct, věk, kdy provdali paní z Rambouilletu! A která dívka nedá přednost sňatku před klášterem? Pokud jde o mládence, někteří se domnívají, a já k nim patřím, že je lépe přivykat je na dívky již na úsvitu jejich mužnosti než je nechat upadnout do oněch italských mravů, jež byly tolik na újmu našemu nebohému nebožtíku králi. Krom toho, plní-li Petr úkoly hodné muže - pracuje od rána do večera -, zaslouží si snad i mužné rozptýlení! Proč bych mu měl upírat radovánky, jichž jsem si v jeho věku rovněž užíval, a sama nejlépe víte, že jsem od nich dosud neupustil."
"Pane," odvětila napřimujíc se v celé své výši, "jste nestoudník, že se mnou takto mluvíte, a veliký prostopášník, že jste dal svého syna tak záhy do školy hříchu k té hanebnici, na niž jste si jistě učinil první nárok, než jste mu ji přenechal!"
"Na niž jsem si učinil první nárok? U všech rohatých! Kdo si něco takového může vůbec pomyslet? A kdo to říká?"
"Ta coura sama, z jejích úst jsem to slyšela. Petr to dosvědčí!"
"Odpusťte, madame," pravil jsem, "než doslova takto to Tonka neřekla. Řekla, že otec ji přijal do služeb ‚dozajista proto, že se mu zamlouvala'. Čímž vás chtěla jenom popíchnout, neboť se jí dotkly vaše urážky."
"Dobrotivý Bože!" zvolala vévodkyně lomíc rukama, "čeho všeho se já nebohá ještě nedočkám! Otec se synem se spolčili proti mně! To bude má smrt! Toto jest přespříliš!"
"Ano, madame," řekl otec zvýšeným hlasem, "jest to věru přespříliš! Je neúměrné dělat tragédii z ničeho! Vše posuzujete zhurta, neopatrně a bez rozmyšlení. A zrovna tak i hovoříte! Ať už jde o slečnu ze Saint-Hubert či Tonku či kdoví kterou další? Jedva zahlédnete v tomto domě spodničku, už jste z toho celá pryč. Chcete pravdu? Máte ji mít: váš kmotřenec vás miluje a já též a ta dívka pro mě nikdy ničím nebyla!"
Po tomto prohlášení se rozhostilo hluboké ticho, přerušené lehkým povzdechem.
"Odpřísáhnete to, pane?"

"Zajisté. "
"Na spásu své duše?"
"Chcete-li. "
"Pane, já nechci jen tak ledajakou, zbůhdarma danou přísahu. Je to vážná věc, přísahat na spásu své duše. Lžete-li, přijdete do pekla."
"A tam se tuším shledáme," podotkl otec italsky, jelikož tomuto jazyku vévodkyně nerozuměla ani zbla.
"Co to má být?"
"To je latinsky, madame."
"Přísahejte!"
"Přísahám na spásu své duše."
"A co přísaháte?"
"Že vám není hanba, sama dobře víte! To mám své přísahy přeříkávat po vás verbatim* jako malý školáček? K čertu s vašimi ztřeštěnostmi, madame: já Tonku nepodkasal, to vám přísahám na spásu své duše! Jste, u ďasa, spokojená?"
Neodpověděla, než přikročila k němu, už opět něžná, ale zdaleka ne kající, jak by si byl otec přál, stoupla si na špičky a políbila jej na tváře. Kdybych zde nebyl, sázím, že by zašla dál, tolik se jí ho zachtělo, milovalať ho k zbláznění a on miloval ji, avšak s jistou zdrženlivostí, neboť, jak jsem pochopil později, tížila ho tyranie tohoto svazku. Dal si chvilku načas, než jí polibky oplatil, stále ještě byltě naježený, a když se konečně podvolil, zůstal stát vzpřímeně a přinutil ji tak natahovat se, aby dosáhla na jeho líce.
Tento otcův obraz se mi vryl do paměti s velkou přesností. Jaký to krásný muž: ztepilý, s údy jemnými, leč svalnatými, pohybů mrštných a půvabných, s hlavou vzpřímenou, okem bystrým, vlasy na skráních mírně prokvetlými - a podle nové módy, jakáž nepanovala za jeho mladých let, pod nosem nakroucený knír a mušku pod dolním rtem, vousy pouze podél brady, zbytek řádně vyholen; vzezření bylť udatného i obezřetného zároveň, slov lehce plynoucích, avšak zdrženlivých, něžně modrého pohledu, tu pobaveného, tu podrážděného, nikdy však vyhaslého; v chování počínal si tak, aby se nad něj nikdo nemohl vyvyšovat, než nebyla v něm domýšlivost, přátelský byl ke každému, zvláště k drobnému lidu, zdvořilý k dámám, obratný v dvorských stycích, nikdy však mrzký, zkrátka přívětivý, jak bývají lidé z Périgordska, odkud pocházel; a třebaže to zmiňuji na posledním místě, není to v mých očích vlastnost podřadná, oblékal se vždy velmi vybraně, avšak v temných tónech, a když přišla móda velkých krajkových límců, poskytujících krku volnost, byl první, kdo je nosil místo okruží, v němž se dusil, v tom "neuvěřitelně hloupém italském výmyslu", jak říkával.
Takto jsem v mladickém obdivu vzhlížel k tomu vzoru všech mužných ctností, jak svírá v náručí svou dětinskou výsost, tak půvabně nevinnou, tak obtížně náladovou. Byljsem šťasten, že mi Tonka zůstane a že vidím otce a kmotřičku ve shodě. Bohužel nebyl to než chvilkový oddech! O minutku později, po poznámce vévodkyně, kterouž ona považovala za smírnou, bylo po bezvětří. Opět zadul štiplavý severák!
"Zdalipak víte onu velkou novinu, jižto jsem se mu právě chystala sdělit, když jsem jej překvapila s tou husičkou? Požádala jsem krále a obdržela jeho souhlas, jsemť bezesporu jeho nejmilejší sestřenkou -, aby přijal mého kmotřence za své páže! A věru, je tomu tak, Petr nastoupí v pondělí do služeb královských!"
Po těchto slovech pustil otec vévodkyni, anu do té doby objímal kolem ramen, ustoupil o krok a strašlivě se na ni rozezlil, svíraje křečovitě čelisti a blýskaje očima.
"Vy jste, madame, šílená! Ba co hůř, jste paličatá jako mezek! Kdo vám dal pověření, abyste krále o něco podobného žádala? Jak jste si mohla vzít něco takového do hlavy? Chtěl jsem to snad kdy po vás? Musíte vždycky jednat tak zbrkle a nerozvážně? Myslíte si snad, že vám můj syn přináleží a vy smíte rozhodovat o jeho budoucnu, aniž se poradíte se mnou? Svým hloupým zákrokem jste mě, pokud vám to není jasné, vystavila nebezpečí, že si znesvářím Jeho Veličenstvo!"
"A pročpak byste si je měl znesvářit?" otázala se má ubohá kmotřička blednouc a celá užaslá. "Cožpak není snem každé urozené rodiny v této zemi mít syna královským pážetem, syna, jenž má dveře do Louvru otevřené a který má každodenně přístup k osobě králově?"
"Mým snem to, madame, rozhodně není! Ba právě naopak! Dozvěděla byste se to ode mne, kdybyste byla ráčila o tom se mnou promluvit dříve, než jste se po hlavě vrhla do onoho dobrodružství. Vězte tedy, stran pážat v Louvru se domnívám, že se jim leda dostane školy v nicnedělání a zkaženosti. V nejlepším případě jsou z nich donašeči! V nejhorším bezvýznamní lokajové, skočtam, kuplíři, a někdy i králové milci! Ačkoli u krále, jenž právě vládne, takové nebezpečí nikterak nehrozí, to vám musím uznat. Než v tomto postavení svého syna vidět nechci!"
"A v jakém postavení ho chcete, pane, vidět," ohradila se zprudka, "vy, jenž se mnou mluvíte tak zvysoka?"
"Na studiích, aby nezůstal jako mnozí velmoži, které bych vám mohl jmenovat, nedoukem a nevzdělancem!"
"K čemu mu bude všechno to malicherné, školometské vědění, když tě je mým kmotřencem? Nač se má učit latině? Chcete ho snad míti omitrovaného, vložit mu do rukou berlu? Proč si má lámat hlavu, aby rozuměl počtům? Chcete jej učinit kupcem? A k čemu mu bude všechna ta engličtina a vlaština, kterouž mu cpe do hlavy ta husa upejpavá, docházející sem den co den? Má se snad stát malým umolousaným tlumačem některého vyslance? To má snad být cílem všeho snažení, o jakém, pane, sníte pro mého kmotřence?"
"Tisíc láter, madame, vy si nedáte pokoje! Vaše scestné názory jsou jako pýr. Vytrhnete jeden a deset dalších jich vyroste!"
"Neboť již nesnesu přihlížet tomu, jakou váhu přikládáte této pedanterii! Knihy, stále jenom knihy! Mám-li s vámi mluvit zpříma, pane, zavání z toho vaše hugenotství, ať si nakrásně tvrdíte, že jste konvertován! Ne nadarmo se říká, že bečka vždy načpí slanečkem."
"Madame," řekl otec bledý vzteky, "toť mrzká slova! Zapáchá-li vám tato bečka po slanečku, pak vám mohu dát

jedinou radu: střezte se k ní napříště přiblížit."
Otočil se k ní zády a jal se měřit místnost sem a tam, zatínaje pěsti, ani jednou na ni nepohlédnuv. Mně připadlo, že je velmi kruté říci něco takového milující ženě. Ta chudinka vyhlížela zděšena, jako by nechtěla věřit svému sluchu, jako by se nemohla rozhodnout mezi povýšeností a slzami, ve svém zmatku nevěděla, jak se k tomu postavit.
Při přecházení sem a tam se k nám otec v jednom okamžiku otočil zády, i využil jsem příležitosti, přistoupil ke kmotřičce a špitl jí do ucha:
"Ustupte mu, madame, ustupte!"
Ustoupila, leč ve své prostotě způsobem, jenžto se ukázal ještě horším, než kdyby byla pokračovala ve svém odporu.
"Nuže, pane," pravila, „jelikož se v tomto punktu nemůžeme dohodnout - ačkoli jsem si naprosto jista svou pravdou -, nezbývá mi než se podvolit, neb jste velký tyran. Hned zítra zajdu za Jeho Veličenstvem, bych mu sdělila, že odmítáte laskavost, kterou vám prokazuje."
"Nebesa, madame!" zařval otec pozvedaje paže k nebi, jehož se dovolával, "chraňte se to učinit! Chcete snad, aby nás, mě a mého syna, začal král pro takové fanfarónství nenávidět? Cožpak neznáte jeho nálady a jeho hněv, při vší dobrotě jeho srdce? U všech rohatých, madame, buďte tak laskava a už se do toho nemíchejte! Pokazilať jste toho sdostatek! Nechte na mně, ať to přadeno rozmotám a naleznu nejlepší lék!"
"Myslíte, že jsem tak tupá, abych před králem nedokázala najít vhodná slova...?"
"Ne, madame," pravil otec, postupně se uklidňuje, "vy nejste tupá. Jste něco horšího: jste unáhlená. A jelikož jsme právě skládali přísahu na věc zcela prostou, přísahejte, prosím, přísahejte na své vědomí a svědomí, že se o tom Jeho Veličenstvu slůvkem nezmíníte, nebo ještě lépe, že nebudete dlít v jeho přítomnosti, dokud já sám s ním onen spletenec nerozmotám."
"Přísahám, pane," řekla a upřela naň své modré oči s výrazem, z něhož bylo patrno, že zapomene-li na své postavení, dokáže si s otcem velmi dobře poradit.
Na to následovalo krátké ticho a výměna pohledů, ježto po mém soudu všechno urovnaly, třebaže hádka pokračovala, avšak pouze vlastní setrvačností a tónem, pod nímž se již dalo vytušit, že se půtka stala už jen věcí cti a že se v ní pokračuje, aby jeden druhém neustoupil tak rychle, jak by si ten přál.
"Takže já, madame," podotkl otec vraště obočí, než na rtech mu pohrával úsměv, "jsem podle vás tyran? Řekl bych, že mě neušetříte ničeho. "
"A já, pane, podle vašich slov jsem náramná popleta a navíc mezek?"
"Vskutku jsem řekl mezek?" otázal se otec pozvednuv obočí.
"Dozajista. "
"Pak se vám převelice omlouvám. Vy a mezek, měl jsem říci roztomilá klisnička. Hezounká, zlatohřívá, a jak dovede ržát," řekl otec tónem posměšným i dvorným.
"Pravíte zlatohřívá a myslíte jankovitá," opáčila vévodkyně, shledávajíc lichotku prapodivnou, "s níž byste rád oral, než nedaří se vám ji držet na uzdě."
"Neboť si umí vyhodit z kopýtka!" řekl otec s úsměvem, mělť giochi di parole* téměř stejně rád jako pan z La Surie. "A kterak je větřivá!"
"Jakže?"
"Hm," otec se tvářil, že čichá vzduch okolo sebe, „jako bych tu cítil pach bečky."
"Jste zlý!" pravila ona, přistoupila k němu a lehce jej konečky prstů pleskla, spíše však to bylo pohlazení. "Už vás znám dvanáct let..."
"Třináct," opravil ji otec s pohledem na mě.
"A za ten čas jsem vám ten žert řekla nejméně desetkrát..."
"O jednou víc však bylo možná přespříliš. Anebo nebyl správně ochucen. "
"Jak to myslíte, pane?"
"Příliš mnoho octa a málo oleje."
"Co mám učinit, abych tento poměr napravila?" otázala se kmotřička s půvabným zábleskem v očích. "Spravil by to úsměv?"
"Toť slabé koření. Tady bude zapotřebí něčeho říznějšího a podstatnějšího..."
Tomu se již vévodkyně neubránila, rozesmála se a já, uznamenav, kam laškování míří, vyklouzl jsem z místnosti tichounce jak myška, a dobře jsem udělal, neboť jsem ještě neušel ani deset kroků po chodbě vedoucí k točitým schůdkům, když jsem zaslechl, jak v jeho komnatách zaskřípěla závora, ta závora, na kterou jsem mělo půl hodiny dřív sám pamatovat a zastrčit ji.
Na prvním stupni točitých schůdků jsem našel sedět Tonku, a byl bych kolem ní prošel bez povšimnutí, neb je v těch místech chodba temná, leč chytila mě za ruku a přitáhla, abych se posadil vedle ní.
"Copak to je, Tonko?" optal jsem se, rád, že ji vedle sebe cítím, když už ji nemohu vidět, "ty posloucháš za dveřmi?"
"Bodejť by ne," přiznala prostě. "Vždyť šlo o mě."
"Nuže tedy, od nás neodejdeš, jak už víš!"
"Vím," odpověděla, "a jsem tomu ráda. Je mi tu dobře. Práce není mnoho a je příjemná. Ba ne, s tím jsem si hlavu nikterak nelámala."
Kdosi otevřel dveře v přízemí a světlo ozářilo Tončinu tvář. Vůbec nevypadala jako poražená po velkém souboji s vévodkyní. Obdivoval jsem, jak je kurážná, avšak kořeny jeji odvahy jsem pochopil až mnohem později: mělať nezdolnou důvěru ve svou krásu.
"Před deseti minutami," řekla s pousmáním, "by si člověk myslel, že se snad navzájem povraždí, a teď jeden druhému zobou z ruky. Takhle to na světě chodí vždycky!"

"Buď jak buď, nic se nemění," řekl jsem. "Ty zůstáváš v domě a já u svých knih. Ta velká věc je, díky Bohu, pohřbená, nikdy ze mě královo páže nebude!"
"Jen aby!" prohlásila Tonka.
"Jaképak jen aby?"
"Mám o tom svou pochybu."
Nevěda, co jí na to odpovědět, pustil jsem se do její gramatiky.
"Své pochyby. "
"Promiňte, pane, ale u pana z Bassompierre se říká svou pochybu." "A jak můžeš vědět, že má pravdu on a ne já?" řekl jsem, mírně pocítiv osten žárlivosti.
"Ale pane, to je nabíledni: na jednu vaši knihu jich on vlastní sto!"

KAPITOLA DRUHÁ

Jakmile paní z Guise opustila náš dům, přednesl jsem otci pravdivé a úplné vylíčení všeho, co bylo vyřčeno, dokud se neobjevil. Okamžitě dal zavolat Tonku a zostra jí vyčinil za její ohavnou nestydatost, již věru měla navzdory všem urážkám krotit, s ohledem na postavení Její výsosti. Pro tentokráte jí odpouští, ale ať se to více neopakuje a především ne aby o tom klevetila s Mariettou či kteroukoli jinou, nechce-li být bez odkladu vyhnána.
Tonka byla poslušnost sama, oči sklopené, slzy a kajícné sliby: otce nakonec svým chováním obměkčila, mě však zdaleka nepřesvědčila, neboť jsem tu daremnici prohlédl a byl si jist, že si v duchu blahopřeje, kterak nezůstala mé ubohé kmotřičce nic dlužna.
Celou záležitost pak otec velmi zábavně vylíčil panu z La Surie v knihovně, kam se večer po jídle rád s rytířem a se mnou uchyloval, abychom probrali události dne ve snaze vzít si z nich ponaučení.

Vyprávění rytíře zasmušilo i pobavilo zároveň, a když otec zmlkl, chvilku naň v tichosti zkoumavě patřil svýma dvoubarevnýma očima a pak se jej vážně optal, zda si přeje slyšet jeho mínění stran řečené vády.
"Po ničem jiném netoužím," odpověděl otec.
"Nuže tedy," pravil rytíř, "mám k tomu dvě poznámky. První, měl jste Tonku propustit, neboť její nestoudnost překročila meze."
"To by vskutku bylo žádoucí," řekl otec, ,jelikož však vévodkyně rozhodla bez mého souhlasu, nemohl jsem se jejímu rozhodnuti podvolit, jinak bych vytvořil nebezpečný precedens."
"Je možné, že smysl pro čest vás přiměl přecenit nebezpečí," pravil La Surie s úsměvem. "Po celý ten čas, kdy vás vídám jako vévodkynina přítele, bývá spíše ona poslušna vás, a nikoli naopak... Chcete slyšet mou druhou poznámku?"
"Velmi rád."
"Při poslechu vašeho líčení jsem se nemohl ubránit dojmu, že jste se k paní z Guise zachoval poněkud hrubě."
Otec na mne vrhl ostrý pohled, poté odvrátil hlavu a ostal mlčky. "Než má věc to věru není," řekl La Surie po chvilce.
"Miroule," pravil otec přecházeje z vykání na tykání a oslovuje rytíře jménem, které nosil před povýšením do šlechtického stavu, neboť La Surie je jméno jeho pozemků, "víš dobře, že se rád spoléhám na tvůj úsudek a důvěřuji tvé moudrosti. Nenapadá tě, jakým způsobem bych měl králi sdělit, a zároveň ho nepohněvat, že se mi ani trochu nezamlouvá, aby se Petr stal pážetem?"
Neuniklo mi, že otec svou otázkou neodpovídá na rytířovu poznámku stran hrubého vystupování k paní z Guise a že užil tykání a oslovení Miroule úmyslně, jako omluvu za svou odmlku. Rytíř to pochopil zrovna tak, jeho jemná hranatá tvář se rozzářila úsměvem, hnědé oko zajiskřilo, zatímco modré zůstalo chladné. Za tu dobu, co u nás rytíř přebýval - a chvála Bohu zůstal s námi až do svého skonu, když byl následoval otce do hrobu zakrátko po něm -, jsem tento výraz spatřil na jeho tváři snad tisíckrát. Vždy mne hluboce dojal, i v dobách, kdy jsem byl ještě příliš mlád na to, abych dokázal slovy vyjádřit, co znamená: bezmeznou lásku k otci spojenou s pobavením nad jeho drobnými úhybnými manévry.
"Nuže tedy," řekl rytíř po krátkém přemýšlení, "znáte přece krále. Je velmi duchaplný, je bystrý, vznětlivý, vše si dovede rychle a dobře spočítat, má rád břitký vtip a nesnáší dlouhé řečnění: vyličte mu vše živě a vesele od okamžiku, kdy vévodkyně přistihla Petra s Tonkou." "Bože na nebesích!" zvolal jsem.
A otec se rozesmál.
"Tak vidíte!" pokračoval rytíř, "král se bude smát rovněž a při smíchu ho nenapadne se na vás rozzlobit pro to odmítnutí. Nadto i on je, jak vám řekla vévodkyně, ,bečka páchnoucí po slanečcích', a bude tedy lépe než kdo jiný chápat vaši hugenotskou péči o synovu výchovu."
"Věru dobře promyšleno," řekl otec. "Uvidím Jeho Veličenstvo pozítří, doufám, a podaří-li se mi zůstat s ním o samotě, vylíčím mu vše, jak říkáte. A nyní," dodal povstávaje, "si o tom nechám do sytosti zdát v posteli."
"Nechte si také zdát o tom," podotkl La Surie, "jak dáváte nějaký pěkný dárek vévodkyni..."
"Nastojte!" zvolal otec s předstíraným pohoršením, "vy, rytíři, mě chcete navádět k přemrštěným výdajům? Vy, obvykle tak šetrně nakládající s mými prostředky! Vy, tak nepřátelský ke zbytečnému přepychu!"
"V antickém Řecku," pravil rytíř, "urazil-li kdo, byť sebenepatrněji, bohyni, pospíšil si složit jí k nohám obětní dar."
"Totě převelmi půvabné! Ale ať mě čert vezme, jestli vím, zač mi má být odpuštěno! Snad za to, že jsem byl práv?"
"Dozajista," řekl rytíř. "Je věru nesprávné být práv na úkor přítele, ba co dím, milenky."
"Pak byste mi měl rovněž dát dar!" prohlásil otec se smíchem. Srdečně ho objal, mně položil ruku kolem ramen a odvedl mne až k mému pokojíku, sousedícímu s jeho ložnicí.
Nazítří po hádce s vévodkyní se otec v Louvru dozvěděl, že Sully se má setkat s králem o samotě ve čtvrtek při ranní audienci, i vyhledal jej a požádal, zda ho smí doprovodit. Jak mi pak svěřil, nepodnikl tento krok bez obav. Poznalť vévodu ze Sully velmi dobře ještě v době, kdy nebyl ani vévodou, ani Sullym. Jmenoval se tehdá po otci Rosny a byl to hugenotský šlechtic urozeného, leč temného původu. Pro svou udatnost, věrnost králi i umění hospodařit jeho penězi si Sully dozajista své povýšení vysloužil. Svou nadutostí se však každému protivil. Nejen proto, že se nepřestajně pyšnil svými ctnostmi. Nestačilo mu vynášet vlastní služby, jež byly velké, přivlastňoval si i ty, které vykonali jiní. Zvláště pak vynikal podivnou mánií: rád urážel. Jakožto vrchní finanční správce byl zajisté terčem četných žádostí, většinou neoprávněných. Jemu však nestačilo stroze odmítnout. Svá zamítnutí podbarvova1ještě i opovržením, a čím vyšší postavení žadatel ve státě zastával, o to štiplavěji se k němu stavěl. Jako by se jeho sláva živila opovržením, které projevoval vůči urozenějším. Tato nezdvořilost se mu časem stala druhou přirozeností. Ani Jejich Veličenstva nezůstala ušetřena jeho nezpůsobů. Královnu plísnil za její lehkomyslnost. Krále peskoval pro jeho milenky. A Jeho Veličenstvo už bylo natolik rozmrzelé, že nějaký čas před smrtí uvažovalo o tom, najít za něj náhradu. Je pravda, že tu byly i další důvody, proč jej už nemělo v takové oblibě co dřív. Nemohlo nevědět, že tento velký mravokárce sic naplnil státní pokladnice, neopomněl však zásobit i své. Což po pravdě nemohlo u vrchního finančního správce nijak udivovat. Než u muže tak neoblomně ctného taková hamižnost krále popouzela.
Avšak Sully se choval nadutě především k lidem, kteří svým postavením či rodem stáli nad ním. K mému otci, jehož považoval za příliš bezvýznamného, než aby na něj žárlil, se zachoval vlídně a souhlasil, že jej smí doprovodit ke králi následujícího dne o sedmé ranní, neboť ve čtvrtek zasedala rada a král se snažil vstávat časně. Rozumí se, že Sully měl volný vstup do královské komnaty a že tam přicházel sám a jako první. Nejprve musel projít nízkou síní švýcarských gard (kde, jak říkal otec, to čpělo kůží a potem) a pak vystoupit "po královských schůdkách", velmi příkrém, avšak pohodlném a nenápadném točitém schodišti, po němž měl král ve zvyku vycházet z Louvru.
Závěsy královského baldachýnového lože byly pevně zataženy, a ačkoli Sully s otcem při příchodu natropili poněkud hluk, nejevil královský pár žádné známky života. Natolik povýšený Sully nebyl, aby nectil formu, nedovolil by si ani

odkašlat, dokud jej král neoslovil, a nyní tedy počal před zataženými závěsy skládat hluboké poklony, otec ho okamžitě napodobil a zároveň si povšiml, že Sullyho páteř je ztuhlá, praská mu v kloubech a jeho úklona je pramálo italská. Otci, jenž měl velmi vyvinutý smysl pro humor (který dozajista Sullymu scházel), přišlo v duchu směšné se tak klanět někomu, kdo je nevidí. Leč ustavičné tiché poklekání nakonec přece jen upoutalo pozornost spáčovu, buď že byl napůl vzhůru, nebo že v polospánku zaslechl praskot Sullyho kloubů či jeho supění.
"Co je? Co se děje?" optal se zastřeným hlasem.
"Sire," pravil Sully, narovnal se a zatvářil se nárámně okázale, "zde váš vrchní finanční správce."
"Ach, tos ty, Rosny!" řekl král.
A rozhrnul závěs na straně návštěvníků. Seděl na posteli s hrudí obnaženou. V dobách, kdy Jindřich válčil, aby dobyl nazpět království, sešněrovaný obvykle "jako želva v krunýři", jej po boji otec viděl nesčetněkrát takto v nedbalkách. Tentokrát však na něj hleděl zrakem lékaře a zarazilo ho, jaký je hubený. Pravda, král byl svalnatý, než jeho hruď byla suchá a uzlovitá co úponek vinné révy. I v tváři zestárl, vlas mu šedivěl, pleť vyschla, dlouhý bourbonský nos vystupoval ještě více z propadlých tváří. Jen oči působily mladistvě, bystře, živě, duchapřítomně, jejich výraz měnilť se každým okamžikem, tu byl prohnaný, tu uštěpačný, tu zas zjihlý; veselý, leč se stínem smutku a únavy. A přitom, pomyslel si otec, by při své tělesnosti mohl žít do sta, jenom kdyby si ve všem nepočínal tak náruživě: v jídle, pití, práci, hraní a hýření.
"Než ty nejsi sám! A pokud mne zrak nešálí, je tu s tebou můj milý Vousáč...!"
"Ano, sire," řekl otec, "jsem Siorac."
Komu by takové přijetí nezalichotilo? Král nazval otce "Vousáčem", kteroužto přezdívku mu přisoudil v dobách, kdy v převleku za soukeníka nosil vskutku plnovous a v povstalecké Paříži vykonal pro Jeho Veličenstvo nejedno nebezpečné poslání. Jindřich vždy velmi dbal, aby svým starým druhům dal najevo přátelství: jakkoli býval rozezlen na Sullyho, nikdy neopominul nazvat jej Rosnym a tykat mu.
"Copak mi chceš, Vousáči?" zeptal se král.
"Sire," odvětil otec poklekaje, "mám k vám jednu prosbu."
"Předem je jí vyhověno," pravil Jindřich zvesela, "pokud ovšem nejde o peníze či místo guvernéra..."
"Nic takového."
"Výborně! A co ty, Rosny, copak mi chceš v tuto ranní hodinu?"
"Sire, přináším Její Milosti královně dvě stě zlatých, o něž mě včera Vaše Veličenstvo požádalo."
"Dvě stě?" řekl král pozdvihaje obočí.
"To je pouze záloha, sire. Mí příručí donesou zbytek před poledny. Sire, mám je sám předat Její Milosti?"
"Jakápak Milost?" pravil král. "Vůbec se ke mně v tuto hodinu mile nechová! Celou noc mne jenom trápila."
"Madame," řekl Sully předstíraje, že neslyšel, "zde je záloha na částku, o niž mě Jeho Veličenstvo pro vás požádalo."
Avšak Marie Medicejská zůstala obrácena hlavou i zády k opačnému konci lože a ani se nepohnula.
"Sire, spí snad královna?" optal se Sully tiším hlasem.
"Její Milost nespí," pravil král. "Při vší své milosti trucuje. Dej mi ty zlaté, Rosny: předám jí je při prvním úsměvu."
"Tak to zas né!" pronesla v tu chvíli Marie.
Avšak neobrátila se zcela, nýbrž jen natáhla dlouhou paži přes tělo Jeho Veličenstva a uchopila měšec zlatých.
"To by tak ještě skázelo," dodala opovržlivě, "abyste si o ně zahrál v kárty s pánem z Bassompierre!"
"Madame," řekl Sully, "kdykoli hraje král s panem z Bassompierre, vždy pouze vyhrává."
"Což jenom dokazuje," pravil Jindřich, "že Bassompierre, byť Němec, je dobrým poddaným francouzského krále."
"Dio mio, o tom se nemíním dohadovat!" prohlásila královna. "Chce se mi spát! Půjdu si zdřímnout do své komnátky!"
A bez dalších průtahů vstala z postele s měšcem zlatých v ruce, sestoupila ze stupínku, překročila zlacenou balustrádu a malými dvířky odkvačila.
"Otče," optal jsem se, když nám s La Suriem vše líčil, ,jak vypadalo Její Veličenstvo královna v nočním rouchu?"
"Velké a tlusté."
"To tedy musí být pro krále změna," podotkl La Surie, "po vyzáblé paní z Verneuil."
"Vyzáblé, leč čilé," prohlásil otec s úsměvem.
Té větě jsem za mák nerozuměl, neboť ženy jsem mohl posuzovat pouze podle Tonky.
Král, vyprávěl nám dál otec, si zhluboka povzdychl, a jedva byla královna pryč, řekl:
"Rosny, zdalipak si vzpomínáš na onen biblický výrok, jenž praví, že svárlivá žena a deštivý den jsou si podobny?"
"Sire," odvětil Sully neoblomně, "královna má možná dobré důvody, proč se s Vaším Veličenstvem přít."
"Rosny," řekl král podmračeně, "dnes si tvá mravokárnost nějak přivstala. Šetři si ji na zasedání rady. Budeme ji potřebovat. Nuže, Vousáči," pokračoval, již opět potěšeným tónem, obraceje se na otce, "oč mě chceš požádat?"
"Spíše než žádost měl bych, sire, historku," odpověděl otec. "Pak mi ji tedy vylič," vybídl jej král. "Ale nechť je veselá! Tuto noc a dnešní ráno jsem si svou dávku hašteření již vybral."
Otec měl příběh promyšlen. Vyprávěl živě, stručně a zábavně. Ba co víc, předvedl jej, zahrál Tonku i vévodkyni a měnil hlas při každé replice. Král se tomu mocně smál, a když nakonec otec přednesl svou supliku, měl vyhráno: pilulka už byla oslazena.
"U všech svatých kudrnatých, Vousáči!" zvolal král, jemuž se vrátila jeho přirozená veselost, "nikdo o mně nebude říkat, že kmotřence tak učenlivého odtrhuji od studia. Ostatně je to i v mém zájmu. Čím více se naučí, tím lépe mi bude později sloužit! Co se mé dobré sestřenky z Guise týče, kdyby tak nebesa chtěla, aby byla ona jedinou důvěrnou přítelkyní královninou, namísto té Leonory Galigaiové, jež jí hlavu nejen češe, ale i plete! Zdalipak víš, Vousáči, kam se odkutálejí ony zlaťáky, které si na mně vymohla? Rovnou do klína té ničemné ženštiny, té čertovské Florenťanky, té ohavy ohyzdné, kterouž se královna ustavičně jen snaží obohatit, přičemž na nejurozenější muže mého dvora se tváří

nevrle a nadutě! Avšak dosti již o tom! S ohledem na mou dobrou sestřenku z Guise budu mlčet jako hrob o tom, cos mi vykládal o jejích drobných pošetilostech. Ostatně nemám ji proto o nic méně rád. Je tak prostinká a to se mi na ni líbí. Víš-li co, Vousáči? Pro útěchu nad tím, že z jejího kmotřence nebude páže, jí vezmeš tento růženec ze zlatých zrnek. Koupil jsem jej na Svatoheřmanském jarmarku pro hraběnku z Moretu. Než nechtěla jej: ‚sire,' pravila mi, ‚promiňte, avšak nedokázala bych přebírat tento růženec a nemyslet přitom na jeho znamenitého dárce a na hřích, jaký pro mě tato sladká příležitost představuje; což jsou příliš rozporné myšlenky, než abych se mohla cítit šťastna.' Co o tom soudíš, Vousáči? Může být kdo duchaplnější než tento krásný anjel?"
"Hraběnka z Moretu," pravil otec, "je bezpochyby nesmírně krásná a velmi duchaplná."
"Tomu říkám dvornost," prohlásil La Surie, když nám to otec vylíčil. "Než vy jste Moretové anje neřekl. Možná se vám doneslo k sluchu jako mně, že zlatem pohrdá: cení si pouze démantů."
"Nevěděl jsem to, ale tušil," odvětil otec. "Ve světě mužů je král velkým politikem, jakmile však jde o jeho milenky, je prostota sama. Spolkne jim vše."
* * *
Paní z Guise chovala převeliký obdiv ke starému a prazvláštnímu zlatému medailonu Panny Marie, který otec nosil na krku a kterýž mu před smrtí odkázala jeho matka Isabella z Caumontu, jež jej zapřisáhla, ať ho nikdy neodloží. Otec, ač byl tenkrát hugenot, tento slib svědomitě dodržoval, což mělo pro něj neobvyklé následky: obrázek Bohorodičky na hrudi jej málem stál život za michalské noci v Nimes, neboť hugenoti jej považovali za katolíka. Naopak ho zachránil za noci bartolomějské, kdy katolíci, kteří ho pronásledovali, v něm spatřili důkaz, že náleží k nim: smutné to časy, kdy zběsilci na obou stranách nesnili o ničem než o vzájemném vyvraždění.
Když tě otec předal paní z Guise růženec ze zlatých zrnek, který mu pro ni Jindřich svěřil (a který ona na rozdíl od hraběnky z Moretu přijala s radostí), cítil, že králův dar jej nezprošťuje daru vlastního, jak mu byl radil rytíř, a že Její výsost by víc než uvítala kapku medu po té trpké šarvátce. Pověřil jednoho židovského klenotníka, aby vytvořil přesnou kopii posvátného odkazu, který mu zanechala matka. Chápal to jako důkaz neměnné náklonnosti. Avšak paní z Guise, jež byla ducha romantického, si v tom našla jakýsi symbol. Bylať na vrcholu blaha při představě, že její krásné hrdlo bude ozdobeno stejným medailonem, jaký nosí její milenec. Viděla v tom, a také mu to neváhala říci, plna vzrušení, "zástavu věčné lásky".
Otec byl ohromen a tak trochu zděšen. "Věčné?" pravil k rytíři v mé přítomnosti, "kde berou ženy takovou jistotu?" Ta slova mě udivila. V duchu jsem si myslel, že otec a kmotřička, když už jsou spolu spjati třináct let, nepřestanou se nikdy milovat. Troufl jsem si to říci otci, který byl nejprve tou myšlenkou překvapen, ale pak s ní celkem ochotně souhlasil. Teprve mnohem později jsem pochopil, proč nejprve ucukl: slovo "věčný" mu připomnělo smrt.
* * *
Rok 1607 přinesl do života paní z Guise událost pro ni velmi významnou a mně uchystal setkání, které vypadalo zprvu nicotně, jež však bylo natolik závažné, že se mi s odstupem času jeví jako mezník v mém životě.
Vskutku, léta Páně 1607 byl vydán - tuším, v polovině června slavný milostný román Astrea od Honorého z Urfé. Sotva oschla tiskařská čerň na jeho stránkách, už zvlhlo mnohé sličné líčko slzami, alespoň u těch z našich vznešených dam, které uměly číst. Právě v tom však byla pro kmotřičku svízel! Neboť stěží dokázala přelouskati písmenka. Neustále však slýchala od mnoha svých přítelkyň, jak je četba té úchvatné knihy přivádí do stavu vytržení, a nedopřála si pokoje, dokud nepřijala do svých služeb urozenou slečnu, jež večer co večer propůjčovala svůj hlas krasodušným vytříbenostem, jimiž román překypuje. Z té příčiny pak usínala každý večer opojena a nazítří vyčítala otci, že ji nemiluje tak, jako zbožňoval pastýř Céladon pastýřku Astreu, třebaže byl příkře odmítán.
"To proto," namítal otec, "že jsem lepší pastýř než Céladon. Místo abych vzdychal u nohou krásné nevděčnice, vodím své ovečky na pastvu..."
"Běžte, vy zlý!" pravila vévodkyně, "vy ženě nedopřejete radost, aby si před vámi hrála na nepřístupnou: leda se jí vysmějete!"
Červenec, jenž následoval po vydání Astrey, byl tak suchý a horký, až Paříž byla samý nářek a úpění nad tím, jaké je dusno a jak páchnou ulice. Tou dobou se pan z Bassompierre doslechl, že otec hodlá zajet na zámek v Saint-Germain-en-Laye navštívit doktora Héroarda, zatímco on sám měl složit poklonu panu z Mansanu, a navrhl mu, aby cestovali společně jeho gabarou po řece Seině, užijí si tak svěžího vzduchu od vody.
Jelikož cesta potrvá dosti dlouho, neboť Seina si západně od Paříže libuje ve velikých zákrutech, bylo domluveno, že se nalodíme za rozbřesku v Senovážném přístavu u Louvru, zatímco nejkratší cestou vyšleme kočáry, aby nás čekaly u úpatí kopce v Saint-Germain a my se nemuseli nepohodlně plahočit do strmého svahu k zámku a abychom se, jakmile vyřídíme návštěvy, nemuseli vracet po řece, nýbrž silnicí právě v oněch kočárech. Něco jiného byloť dozajista nechat loď plout po proudu z Paříže do Saint-Germain, když tě jí nadto pomohou lodníci vesly, popřípadě i plachtou, a něco jiného plavit se proti proudu ze Saint-Germain do Paříže, což by si vyžádalo drahně času.
Bassompierre doporučil otci, aby se na cestu řádně vyzbrojil mušketami a nechal se doprovázet rytířem z La Surie i našimi dvěma vojáky, on sám že bude mít rovněž silnou eskortu. Hned za prvním ohybem Seiny, než dosáhneme ostrova Okřinu, by totiž loď mohla být napadena říčními piráty, kteří jsou sami mocně ozbrojeni a jimž lze zabránit ve zteči pouze hustou palbou z mušket a rychlým únikem. Z tohoto důvodu také Bassompierre, nemaje důvěru v seinské lodníky, do jednoho nechvalně proslulé, najal za veslaře pouze lodníky německé, zdatné to a počestné žoldnéře ze svého kraje, kteříž jsou svému pánu hluboce oddáni. Z tohoto důvodu rovněž bylo zábradlí kolem paluby provrtáno střílnami. Pro mě, v mých dvanácti letech, se tato velká plavba po Seině téměř rovnala cestě Odysseově, a když už jsme nemohli mít bouři, celý jsem hořel představou, že se třeba budeme muset bít. Otci se nelíbilo, abych se opásal mečem, avšak dostal jsem svolení vzít si s sebou malou kuši, jižto jsem zakoupil za vlastní peníz. Brzy jsem však zalitoval, že jsem si ji vzal, neboť jsem si hned při příchodu na palubu povšiml, že ta malá metná zbraň vyvolala úsměvy na lících

Bassompierrova doprovodu.
Gabara měřila na délku nějakých šest sáhů a na přídi se tyčil jediný stěžeň s ráhnovou plachtou, která, jak mi vysvětlili, je k užitku pouze tehdy, opírá-li se do ní vítr z boku či zezadu. Za stěžněm byla paluba holá až na záď, kde stál skvostný damaškový baldachýn, pod nímž jsme se usadili a jehož boční závěsy bylo možné stáhnout či vytáhnout podle toho, zda se člověk chtěl chránit před sluníčkem nebo si naopak užívat svěžího vánku. Na můj dotaz pošeptaný do ucha mi La Surie odpověděl, že veslaře nemohu vidět, protože jsou na svém místě v podpalubí, a že z nich spatřím pouze vesla na pravoboku a levoboku, jakmile je vystrčí průvlaky, aby je vnořili do řeky což ale bude možné, teprve až nás vyvlečou z přístaviště.
"Zpočátku však," dodal, "budou míti práce nemnoho, leda snad zabírat vesly opačně, bude-li třeba přibrzdit, neboť proud je dnes sdostatek silný."
"Co když ale," pravil jsem, "na nás v některém užším místě číhá pirátská loď, jež zajela doprostřed řeky, aby nám zahradila cestu?"
"Pak vyrazíme vzhůru přímo na ni a rozpářeme jí bok mohutnou železnou ostruhou, kterouž jste viděl na přídi. Než k vaší převeliké lítosti, můj sličný synovče," dodal rytíř s úsměvem, "nic takového nespatříte. Loď pana z Bassompierre je tak silná právě proto, aby nelákala k útokům, a buďte si jist, že pánům pirátům je to dokonale známo a raději se pustí do lodí méně chráněných, avšak vezoucích obilí, maso či bavlnu. Pozorujte bedlivě okolí, Petře, leč pouze byste se pokochal jeho krásou, neb se vám zřídkakdy poštěstí vidět něco úchvatnějšího, než vám skýtá tato plavba po Seině."
V posledním okamžiku, kdy se již rozednívalo a jeden z veslařů počal rozvazovat naše kotevní lano, se dostavil kočár s Bassompierrovým erbem, z něhož vystoupil hlouček pěti šesti mladičkých, hezounkých dam, které jedva vkročily na palubu, obklopily pana z Bassompierre za víření vyztužených suknic, šustění rukávů, smíchu a štěbetání. Pohledem na ten rozjařený houfec mi vyschlo v hrdle, zůstal jsem jako přibitý, a třebaže bych byl tak rád k nim přistoupil blíž, jen jsem zpovzdáli závistivě hleděl, jak obletují pana z Bassompierre. Nakonec jsem zatahal La Surieho za rukáv a tiše se ho optal:
"Pane, zdalipak jsou ty slečny urozené?"
Rytíř se usmál.
"Podle čeho usuzujete, že by mohly nebýt?"
"Nemají masky. A jak vidím, jsou mladičké, takže bych si myslel, že by se o ně měla starat guvernantka."
Viděl jsem La Suriemu na očích, zvláště pak na jeho hnědém oku, v němž se zablýsklo, že jej tato poznámka obveselila. Když však promluvil, přestalo jeho hnědé oko zářit a vypadalo stejně vážně jako oko modré.
"Jelikož slečny přestoupily přímo z kočáru na gabaru, nešlyť tedy ulicemi, nevidím důvodu, proč by mělo být na závadu, že nenosí masky. Co se nepřítomnosti guvernantky týče, dosud na tom nejsme jako Španělé, aby u nás mladá dívka musela mít neustále v patách dueňu. Krom toho je slečen víc než pět, ochrání je tedy jejich množství."
"Než pane, nechovají se poněkud opovážlivě k panu z Bassompierre?"
"Jsou věru důvěrné. Možná to jsou jeho neteřinky?"
Ať to byly neteřinky či nikoliv, přišly se posadit k nám pod baldachýn, pan z Bassompierre nám vespolek nenuceně ohlásil jejich křestní jména a vzápětí nám sdělil, že se bude podávat občerstvení. Pročež dívky radostně zavýskly.
Gabara však už vyplula, a tak než přinesli stůl a na něj pokrmy, zajímal jsem se o její řízení. Dva lodníci již vhodili obě uvazovací lana do lodě a nyní nás odráželi, jeden na přídi a druhý na zádi, od nábřeží pomocí dlouhých háků, nato se z průvlaků našeho plavidla vynořila vesla, která počala rozrážet vodu, ale bez velké námahy, jak se mi zdálo. Kormidelník stočil kormidelní tyč doleva a my se dostali doprostřed řeky. Poté kormidlo srovnal. Tyč to byla mohutná, zahnutá a velmi dlouhá a viděl jsem, že kormidelník, ačkoli velký a statný, potřebuje k jejímu ovládání obě ruce. Když byl manévr uskutečnil, zapřel si ji o bok a zůstal nehybně stát jako socha, rýsuje se na pozadí bledého kotouče vycházejícího slunce a mlžného oparu nad řekou. Záď lodi byla vyvýšena, aby viděl na cestu přes náš baldachýn, a všiml jsem si, že na přídi leží natažen další lodník, jenž mu občas dává znamení pozdviženou pravicí, zřejmě jej upozorňoval na nebezpečenství či překážky, které by kormidelník ze svého stanoviště nezahlédl.
Rytmické pleskání vesel lahodilo sluchu, než připadalo mi tuze pomalé, jako by vesla spíše jen provázela rychlost proudění, ale nezvyšovala ji, když jsem se však ohlédl nazpět přes kormidelníka na překrásnou Paříž, byl jsem udiven, o kolik ji vidím vzdálenější, než bych byl čekal, věže Louvru mi na dálku připadaly početnější, ale i mohutnější, za nimi pak se z rozplývajících mlh vynořovaly zvonice sterých kostelů naší stolice, a také vížky a cimbuří Pštrosí čtvrtě, které, byl-li člověk daleko od smrdutých rozbahněných ulic, v nichž se tyčily, vypadaly náramně úhledně, vznešeně a vesele, ozářené dozlatova sluníčkem.
Loď ponechala po levé ruce věž Nesleskou a po pravé dřevěnou věž Louvru a už jsme mohli vidět pařížské opevnění přerušované věžemi a velkolepými branami, chráněnými vstupními hrádky. Hleděl jsem jako u vytržení na ty úžasné hradby, když tu otec, jehož jsem neviděl přicházet, mi položil ruku na rameno a pravil:
"Zdání klame: toto vše, viděno zblízka, se hroutí v troskách. A i kdyby nakrásně tomu tak nebylo, hodnota tohoto opevnění má své meze. Jak říkával správně otec: ‚Nejsou dobré zdi, jsou toliko dobří lidé.' Paříž je dnes dobře bráněna velkým vojevůdcem - králem, a mocnou armádou - tou jeho. Pojďte se najíst, synu, vašemu talíři se stýská."
Pod baldachýnem stál bohatě prostřený stůl, prohýbající se pod pokrmy, ovocem a víny. Zatímco jsme se rozsazovali, ukazoval pan z Bassompierre svým neteřinkám v dálce Buciskou bránu*.
"Štěbetalky mé," řekl, "zdalipak si vzpomínáte? Tudy jsme vyjeli z Paříže o minulém velikonočním půstu, když tě jsme se vypravili na jarmark."
"Na mou věru!" pravila jedna z nich, "velmi dobře si pamatuji na to ohavné Svatoheřmanské předměstí, jímž jsme museli projet, než jsme se dostali na jarmark. Všude samé brlohy, oprýskané zdi, příšerné bahno a hemžilo se to tam odranci, žebráky, zloději, hampejznicemi a kuplíři."

"Žaneto," vmísila se jiná z neteří pana z Bassompierre, "neříká se ‚hampejznice'. Toť tuze obhroublé. Říká se ‚nevěstka'."
"Co si o tom myslí pan z Bassompierre?" zeptala se Žaneta.
"Oba výrazy jsou si rovny," řekl pan z Bassompierre, okusuje masíčko ze stehýnka. "Leč dávám přednost Žanetinu, neb lépe promlouvá k představivosti."
Rozesmáli jsme se tomu, Žaneta však povytáhla udiveně obočí nad svými krásnými černými zraky a otázala se: "Čemupak se smějete?"
"Tobě dozajista ne, holubičko má," pravil Bassompierre, napřáhl ruku k talíři, odtrhl chutný kus kapouna a podal jí ho s přelíbezným úsměvem.
Nebyl jsem uvyklý tolikerému jídlu v tak časnou ranní hodinu, takže jsem se masa sotva dotkl, a pomineme-li několik kradmých pohledů vysílaných k rozmilým neteřinkám pana z Bassompierre, bedlivě jsem pozoroval krajinu, jak mi byl rytíř poradil. Po pravdě pověděno jsem měl o pařížských předměstích stejně nevalné mínění jako Žaneta. Vzbuzovalyť v člověku dojem, že všichni zločinci a vyvrhelové města si dali schůzku v těchto barabiznách, kam, jak říkal otec, se neopováží vkročit ani policejní hejtman s biřici. Jakmile jsme však překonali onu šňůru polorozpadlých, temných příbytků a na pravém i levém říčním břehu se začal objevovat kraj, povstal jsem a běžel zaujmout stanoviště na lodní přídi, aby mi nic neuniklo. Cítil jsem, jak mé oči zaplavuje radost z toho, co vidí, a jak se mi plíce dmou potěchou, že do nich proudí jinačí vzduch než ten odpudivý, který nás moří v Paříži. I v naší ulici, jež se přitom nachází blízoučko Louvru, byl vzduch v některých hodinách téměř nedýchatelný, kdežto zde jsem při každém nádechu znovu a znovu zakoušel pocit štěstí, neboť vzduch byl průzračný, lehounký a lahodný.
Otec s rytířem přišli zanedlouho na příď za mnou, když nás však spatřil tamo ležící lodník, požádal nás svou poněkud hrdelně vyslovovanou francouzštinou, abychom se postavili stranou a nepřekáželi znamením, jež dává kormidelníkovi. Stačilo pět minut a ohavné Svatoheřmanské předměstí ustoupilo zelinářským zahradám, narýsovaným jako podle pravítka, líbezným hvozdům, pastvinám tak zeleným, že by člověk záviděl rozvalujícím se stádům, přemnoha vinicím na svazích k poledni vystavených, a co mě nadchlo nejvíce, četným větrným mlýnům s plátěnými, mnohdy různobarevnými lopatkami, otáčejícími se v ranním větříku.
Tu a tam bylo vidět vesničky, obvykle na vyvýšených místech, a mezi nimi na říčních březích křivé zdi výletních hospůdek. Pařížský lid sem chodíval v neděli pěšky, popít, zatančit si a zahrát v házení kotoučem. O něco výše na stráních však stála nádherná venkovská sídla, jež náležela, jak mi rytíř prozradil, majetným měšťanům, kteří sem přijížděli vždy v neděli užít si chládku a čerstvého vzduchu.
"A co šlechta?" otázal jsem se.
" Šlechta, " pravil La Surie, "ta má své zámky na venkově, kam zajíždí toliko vybírat peníze ze svých pozemků, pak se hned vrátí utratit je u dvora - samozřejmě s výjimkou vašeho pana otce a mě, kteří chápeme spravování svých statků poněkud jinak."
"Pane otče," otázal jsem se, "vy svůj příjem získáváte ze zboží U Osekaného dubu?"
"Nejenom. V Paříži vlastním dva skvostné paláce, jež pronajímám urozeným lidem. Jeden po dvou tisících čtyřech stech librách ročně, druhý po třech tisících. Než v tomto podnikání se mé jméno neobjevuje."
"Proč ne, otče?"
"Většina šlechticů u dvora by to považovala za ponižující. Kdyžtě jsou oni s penězi na štíru, raději prodají své pozemky, připraví se o příjmy ze svých úřadů, zbaví se stříbra nebo žebrají o almužnu u panovníka."
A otec dodal s úsměvem:
"Pan z La Surie je ještě mazanější než já. Utrácí pouze polovinu svých příjmů a druhou půjčuje židovi."
"Jak to?" zeptal jsem se užasle.
"Žid tyto peníze opět půjčuje, za úrok vyšší, než je ten, který vyplácí rytíři."
"A proč rytíř nepůjčuje za tuto vyšší sazbu sám?"
"Půjčování peněz na úrok je křesťanům zakázáno. Avšak zákaz se nevztahuje na židy."
"Proč?"
"Protože nejsou křesťany."
"Ale," namítl jsem, "to se pak tedy židům uznává značná privilej, není-liž pravda?"
Rytíř s otcem si vyměnili pohledy a úsměvy.
"Je to vskutku velká privilej, ačkoli je jim přiznávána s nejhorším opovržením. Jsem však hotov se vsadit, že židé mají z toho špás a v skrytu považují křesťany na tomto poli za největší hlupáky na světě."
V tomto okamžení se otcova usměvavá, veselá líc zachmuřila. "Vidíte tam tu vísku," řekl proměněným hlasem, "na kopci po naší pravici? Jak na vás působí?"
"Velmi pokojně v tomto nádherném jitru."
"Nazývá se Chaillot. A je-li pokojná, pak neví či nechce vědět, co se událo u jejího úpatí před několika lety. Všimněte si, synu, že řeka Seina v těchto místech vykroužila velký oblouk. Následkem čehož je u jednoho z břehů proud slabší a vyrostlo tu vysoké rákosí přímo ve vodě. V tom rákosí uvízly tisíce povražděných hugenotů. V Paříži je vhodili do Seiny, když je byli zapíchli jako divou zvěř, a proud je donesl až sem. To se stalo za noci svatobartolomějské a papež, když se tuto hrůznou zprávu dozvěděl, dal zapálit oslavné ohně na všech římských náměstích. Pohleďte na ty traviny a na ten rákos. Tam ležely stovky a stovky těl."
Podíval jsem se na něj. Po tváři mu skanula slza.
"Synu," pravil, "nezapomeňte na Chaillot. A na vysoký chaillotský rákos. A pamatujte také, že je zajisté třeba milovat Boha, ale nikoli do té míry, abyste nenáviděl lidi."
Poté se ke mně obrátil zády a odešel za panem z Bassompierre pod baldachýn, těsně sledován panem z La Surie. Po

chvíli jsem šel za nimi, smutný a zdrcený. Neseděl jsem však ještě ani minutu, když jedna z Bassompierrových neteřinek nachýlila ke mně svá ňadra, z nichž výstřih dovoloval vidět dobrou polovinu (a což bylo ještě jímavější, hebounkou úžlabinku mezi oblými dvojčátky), pohlédla na mne tuze něžně a pravila s okouzlujícím povzdechem:
"Pane, nevzal byste si ode mne kousek marcipánu?"
V tu ránu jsem zapomněl na Chaillot, všecek rozrušen oním pohledem a úsměvem. Ve své prostotě jsem se domníval, že se mi tím ta daremnice oddává. Přijal jsem marcipán, aniž jsem sebral síly k vyslovení díku. Srdce mi bušilo. Nebyl jsem mocen slova. Cítil jsem, jak blednu.
Ach Bože, jaký jsem to byl holobrádek! Tenkrát jsem ještě netušil, že mnohé ženy užívají takového pohledu i úsměvu jako malých návnad, jež kolem sebe ustavičně líčí, aby si na udičku ulovily pozornost, kteráž by je utvrdila v přesvědčení - jehož jim není nikdy dost -, že jsou krásné a žádoucí.
Když jsem však viděl, jak ta šibalka nadbíhá úplně stejně rytíři, otci, a dokonce i obrovitému kormidelníkovi, jemuž donesla pamlsek, který on se zamručením odmítl, aniž k ní vůbec snížil zrak, usoudil jsem, že by podobný laškovný pohled a úsměv věnovala snad i medvědu, pokud by se domnívala, že na oplátku zahlédne v jeho zvířecím oku záblesk obdivu. Okamžitě jsem se vymanil z oněch čar a tiše jsem o tom řekl La Suriemu.
"Ale jděte," řekl mi, "to přece nic neznamená. I muži užívají pohledů a úsměvů falešných jak pětník. Člověk se musí naučit rozeznávat je od pravých..."
Právě jsem nevolky dojídal marcipán té malé svůdnice, když tu zaduněl rozkaz v němčině. Lodní vesla se hned jala zabírat prudce dozadu. Viděl jsem, že Bassompierre, otec i rytíř míří na příď, i nechal jsem tu věrolomnici být a šel za nimi a uznamenal jsem, proč že se naši veslaři tak tuží proti proudu - abychom se nesrazili s převozním prámem z Neuilly, přeplouvajícím právě v tomto okamžení řeku ve směru malé vísky jménem Puteaux.
"Toť prám," řekl nám Bassompierre, "na němž se obvykle plaví králův kočár, když má namířeno na zámek v Saint-Germain-en-Laye."
"Zdalipak je pravda," otázal se otec, "že se jednoho dne převrhl?" "Pokoušeli se záležitost ututlat," pravil Bassompierre, "avšak jak vidím, vešla ve známost."
"Byl jste u toho?"
"Nikoli. Leč La Chiltaigneraie mi vše vyprávěl. Kočí špatně najel koňmi na prám. Dvě kola se ocitla ve vzduchu a kočár se překotil na stranu, kde seděla královna. Naštěstí La Chataigneraie pohotově skočil do vody a vytáhl ji za vlasy z říčního dna."
"Královnu! Za vlasy!" udivil se La Surie. "Toť urážka Majestátu!"
"Její Milost se nikterak nehněvala. Vyplivla vodu, jíž se napila, popadla dech a její první slova byla, zda se nic nestalo králi." "Krásný příklad manželské lásky!" řekl otec.
"Nevím," odvětil Bassompierre s lehkým úsměvem. "Osoba, o níž je řeč," dodal tišeji, "je ženou nejméně milující a laskající na světě, a to i ke svým dětem."
"Slyšel jsem to," řekl La Surie.
"Nu, tak to vidíte. U dvora se nic neutají. Král s královnou nemají soukromého života. Jejich šarvátky jsou známy. Jejich výbuchy spočítány. Kdyby Jindřich jako muž zklamal, vědělo by se to. A jelikož tomu tak není, je známo, zda královna došla ukojení či nikoli. Jakmile je obtěžkána, ví se přesně, kolik jídel navrací každý den přírodě. Slehnout je jí před dobrou stovkou lidí, a až se smrt přihlásí, bude umírat, stejně jako král, v přítomnosti kdekoho, kdo má trochu váhu u dvora."
"Z vašich slov usuzuji," řekl otec, "že byste králem být nechtěl."
"Co bych tím získal?" odpověděl Bassompierre s úsměvem.
V té chvíli se jedna ze sličných neteřinek odpoutala od svých družek, přešla celou délku paluby a s půvabnou úklonou pravila panu z Bassompierre, že byla k němu vyslána s prosbou, aby se k nim připojil u stolu pod baldachýnem, neboť mu potřebují položit veledůležitou otázku.
"Veledůležitou!" opáčil pan z Bassompierre. "U všech hromů! Cože to asi uslyším z těch něžných rtů?"
A vrátil se pod baldachýn, dvorně nabídnuv rámě poselkyni, jež zardělá tou poctou z něj nespouštěla oči. Vzpomněl jsem si přitom, jak mi Tonka řekla, že Bassompierre jemuž bylo tenkrát dvacet osm let je "tak urostlý a tak krásný, že víc ani možno býti nemůže".
Jako dobrý žák pana Philipponeaua jsem si byl vědom nemožnosti výrazu "víc ani možno býti nemůže", ale převelmi se mi tenkrát zalíbil a mám ho rád dodnes, ani nevím proč. Když jsem onu větu zopakoval otci, také se jí zasmál a pak dodal:
"Bassompierre je vskutku pohledný kavalír, je však také nejvzdělanějším mužem u dvora, hovořiť řecky i latinsky a nejméně čtyřmi cizími jazyky, má povědomost o lecčems a je ducha tak bystrého, pohotového a jiskrného, že by dokázal, při troše studia, vyniknout v jakékoli oblasti, v níž by ho chtěli využít. Na tom opět, synu, vidíte, jak zdání klame. Bassompierre se obléká jako švihák, šprýmuje, laškuje, říká duchaplnosti, je celý blázen do tance, běhá za sukněmi, celé hodiny náruživě hraje v karty, když se však za úsvitu vrátí domů, zažehne svou lampu a pohrouží se do studia. Má nejbohatší knihovnu ve Francii. Vlastní na dva tisíce svazků a buďte si jist, že je všecky přečetl a možná i opatřil poznámkami..."
Předmět této chvály se usadil pod baldachýn, když byl dal pokyn sluhovi, aby nalil sklenku klaretu všem vespolek, a hleděl pobaveně na krasotinky, jež při jeho příchodu ztichly, vyměňujíce si pohledy.
"Copak, štěbetalky," pravil konečně, "že jste tak zmlkly? Co na mně vidíte? Naháním vám snad strach?"
"Ale kdež, pane!" řekla Žaneta, "avšak nerady bychom vás svou otázkou urazily."
"Můj život jest bezúhonný," řekl Bassompierre lehkomyslně. "Nemám obavy z nešetrných otázek, které mohou takovými býti, toliko budou-li takové mé odpovědi. Leč já jsem pánem svého jazyka, jak samy dobře víte, švitořilky

mé."
Sličné dívčiny však nevěděly, zda se tomu mají usmát, či se nad tím zachmuřit, ticho se stalo ještě tíživějším a ony sklopily oči.
"Ale jděte!" řekl Bassompierre, "mám snad podnítit vašeho ducha? Tu z vás, která mi jako první položí onu ‚veledůležitou' otázku, jež vám zatěžuje mysl, obdaruji tímto malým rubínem stálé barvy, jejž nosím na malíku. Neb jak praví čínské přísloví: ‚Bláto rubín skryje, leč neposkvrní.'"
"Budu tedy mluvit za ostatní," pravila čile koketka s marcipánem, která mi z nich připadala jako zdaleka největší daremnice a nestoudnice. "Pane, ptáme se vás na toto..."
Načež zmlkla a Bassompierre, jenž už sňal z malíku malý rubín, jej neprodleně znovu navlékl.
"U všech hromů!" zvolal, "nebo bych spíš měl říci: hrom do tebe! Věz, že kdo nic neřekne, nic nedostane."
"Pane," začala znovu snaživě ta malá svůdnice, "ptáme se vás na toto: je-liž pravdou..."
"Mluv, u všech ďasů!"
"Je-liž pravdou, že se kdysi do jednoho z vašich německých předků zamilovala víla, a vy že jste proto takový švarný kavalír?"
"Pokud jde o vílu, je to pravda," odpověděl Bassompierre. "A je rovněž pravda, že jsem z té lásky podědil ojedinělou privilej. Ne však tu, o níž mluvíte."
"Ach pane, vyprávějte nám ten román!" zvolaly neteřinky unisono (což je poněkud hloupý výraz, kterého jsem užil v rychlosti).
"Toť žádný román není," pravil Bassompierre. "Nenajdete tu žádnou Astreu, jež by trápila láskou Céladona. S vílami se věci mají přirozeněji než s našimi urozenými dámami, neboť víly nejsou smrtelné, a nepotřebují tedy bránit svou čest."
"Pane," řekla jedna z neteří, ‚já vám nerozumím."
"Porozumíte mi, až uslyšíte pokračování. Zde jest. Jednou, když můj německý předek, hrabě z Orgevilliers, projížděl lesem, kam obvykle chodíval na číhanou, potkal vílu oslnivé krásy. Ta si jej chvíli prohlížela s hlavou nachýlenou k rameni, pak ho beze slova vzala za ruku, odvedla do Sommerhausu - což značí německy letohrádek -, jenž ostatně hraběti patřil, a zde se svlékla a oddala se mu."
"Jakže?" podivila se koketka. "Aniž se jí předtím dvořil? Jen tak z čistajasna! A beze slova?"
"Slova přišla posléze. A střez se, dušinko, uvažovat v duchu o víle jako nemravné, neboť ona by dozajista tvé myšlenky uslyšela a za trest by tě mávnutím proutku učinila stejně ohyzdnou, jako je Leonora Galigaiová."
"Leonoru Galigaiovou však," uznamenal La Surie, "nikdo neviděl."
"Já ano!" pravil Bassompierre. "Žije odloučena od světa v malém příbytku v Louvru nad královninými komnatami. Jednou odpoledne, kdyžtě jsem hrál s Její Milostí v karty, vstoupila Leonora Galigaiová neuváženě do komnaty. Jen mě spatřila, hned zase odešla. Bylo to jako blesk. Ale dvě věci jsem zahlédl: její ohyzdnost a oči jiskřící chytrostí. Kde jsem to skončil?"
"U slov, která posléze vyřkla víla," připomenul otec.
"Její řeč byla stručná. Má sic před sebou celou věčnost, ale nedomnívá se, že by proto měla marnit čas zbytečnými slovy. ‚Příteli,' pravila hlubokým melodickým hlasem, ‚přijďte opět příští pondělí do lesa na číhanou.' Což řekla a zmizela. A hrabě se vrátil na svůj hrad, v slastném rozpoložení těla a s duší znepokojenou. Byltť to dobrý Němec, počestný a pracovitý. Nešetřil námahou, aby dobře spravoval své panství. Měl tři dcery, jež měl rád bez přemrštěnosti, a ctnou choť, které uvykl. A přirozeně se obával, že kvůli svému bláznivému dobrodružství přijde o panství, o dcery i o manželku, nemluvě o duši."
"A přišel o ně?" optal se otec.
"Nikterak. Jeho panství dál vzkvétalo, dcery vyrostly do krásy, manželčiny nálady se zmírnily. Což dokazuje, že víla nebyla succubem, jak se hrabě zprvu obával. Avšak po dvou letech jeho choti, ač nebyla zrovna nejbystřejší, přece jen došlo, že se manžel pondělí co pondělí vrací z číhané s loveckou brašnou prázdnou. Zamyslela se nad tím a jednou o pondělku se vydala po hraběcích stopách až k lesnímu posedu. Našla jej prázdný. Pokračovala tedy k Sommerhausu, kde svého chotě spatřila, an spočívá na loži s vílou, oba jsou nazí a spí hlubokým spánkem jeden druhému v náručí."
"A tak," pravil La Surie, "tasila svůj kordík a proklála jim hruď."
"Jdižiž! Takové škody! A v Sommerhausu! Hraběnka jednala uvážlivě. Sňala z hlavy závoj, položila jej provinilcům k nohám a odešla. Když víla procitla, uviděla závoj a mocně vykřikla. ‚Aj! Milý můj!' pravila vzlykajíc (neb jakkoli byla vílou, plakat uměla), ‚je konec s naším milováním! Víckrát vás již nesmím navštívit! Ani nesmím pobývati blíže než sto mil od vás!' Dříve však, než hraběte opustila, věnovala mu tři dárky pro jeho tři dcery: stříbrný pohár pro prvorozenou, pozlacenou lžíci pro tu prostřední a pro nejmladší zlatý prsten. ‚Nechť vaše dcery i jejich potomci,' řekla, ‚přepečlivě střeží tyto skrovné dárky. Zajistí jim všechno štěstí světa.' "
"A co hrabě?" zeptala se jedna z neteřinek.
"Mé dítě," pravil Bassompierre, "jsem vám nesmírně povděčen za náklonnost, již mu projevujete. Vše je na vás dobré a hezké, drahoušku: vaše srdéčko i ňadro, jež ho zdobí. Hrabě se, dítě mé, těžkým krokem vrátil na hrad, smutně zavěsil mušketu nad krb a pravil své choti: ‚Má paní, více již nebudu chodit do lesa na číhanou. Zříkám se toho.' A aby dokázal upřímnost svých slov, obtěžkal ji. Narodil se syn. Mnoho radostí jim však nepřinesl, neboť byl plodem odříkání a již při narození se tvářil rozmrzele. A jedva se chodit naučil, kráčel od maléru k maléru až do konce svých dní. Neměl život rád a život mu to řádně oplácel."
"A dcery?" chtěl vědět otec.
"Ach, dcery!" zvolal Bassompierre, "zde máme ta kouzla! Ačkoli kus zázračna byl už v tom, jak pohanská víla ctila křesťanské manželství. Je ovšem pravda, že to byla víla německá, i měla smysl pro pořádek. Vzpomínáte si, mé švitořilky, že prvorozené připadl stříbrný pohár, prostřední pozlacená lžíce a nejmladší..."

"Zlatý prsten," doplnila koketka.
"Nuže každá z nich střežila žárlivě vílin dar a těšila se z něho. Všechny tři byly úchvatně krásné, ba co víc, zůstaly krásné i v pokročilém stáří. Nadto se jim dostalo, jak víla slíbila, všeho štěstí světa, tak jak si je každá představovala. Prvorozená, jež milovala stříbro, se provdala za markraběte, který po roce zemřel, zůstaviv jí nesmírné bohatství. Prostřední, jež si potrpěla na slávu a na pocty, si vzala za chotě rakouského arcivévodu. A nejmladší, která příliš milovala muže, než by se držela jediného, měla přečetné milence, a podle toho, co jsem slyšel, byl každý z nich tak uspokojivý, až je s podivem, že je tak často měnila."
"A kterépak z nich jste potomkem?" optal se La Surie.
"Samozřejmě té nejmladší. A prsten, jenž zdobí prostředník mé levé ruky, patřil jí. Já však nevidím štěstí tak úzkoprse jako ona. Jistěže jsem rád, požívám-li štěstí v lásce, jak jen to možné je, a také ve hře a při studiu. Ale rád bych je měl při velkých počinech."
Všech pět neteřinek povstalo najednou, aby si společně zblizka prohlédly onen zlatý prsten. Obklopily Bassompierra ze všech stran, z boku, za zády i u kolen. Vytvořily přepůvabný obrázek, neb ty fintilky byly oděny do šněrovacích živůtků a vyztužených suknic jemných barev s převládající růžovou a slézovou, v nichž se pěkně vyjímaly jejich svěží tvářinky. Byl bych se rád kochal pohledem na ně déle, ba dokonce si mezi nimi v duchu vybíral, než vánek, jenž od Paříže trucoval, nám pojednou čile zadul do zad. Lodníci počali napínat ráhnovou plachtu, a když byli hotovi s prací, provázenou nejedním německým zaklením, zanechali jsme Bassompierra a jeho neteřinky a odebrali se na příď, abychom obdivovali sílu, s níž příďová vaznice rozráží vodu, jež v ladném oblouku dopadala nazpět napravo i nalevo za zvuku trhaného hedvábí.
"Otče," optaljsem se po chvíli, "co si mám myslet o tom, co nám pan z Bassompierre právě vyprávěl?"
"Pane," pravil tónem, o němž jsem si nebyl jist, zda je vážný či žertovný, "jistě vám není neznámo, že naše katolická víra nám zakazuje věřit na víly."
"Zato však," dodal rytíř, "věříme na anděly, ďábly, succuby a čarodějnice. "
"Jak si však vysvětlujete," řekl jsem, "zlatý prsten, pozlacenou lžíci a stříbrný pohár?"
"Je možné," pravil rytíř, "že dáma byla natolik prohnaná, aby se vydávala za vílu, a hrabě Orgevilliers natolik prostoduchý, aby jí uvěřil."
"Anebo že hrabě," připojil otec, "měl sdostatek představivosti, aby takto posléze vysvětloval svou vášeň pro číhanou."
To mi stačilo. Zůstal jsem mlčky. Nic na světě mě nemohlo zarmoutit více než tyto odpovědi. Tolika věcem bych byl rád věřil i nadále! Že ta dáma byla víla; že je má koketka upřímná; a že se Tonka objevila v mém životě zázrakem. Toto tedy znamená být velkým? říkal jsem si. Vidět pravdu pod zdáním a nitky u loutek?
* * *
Otec měl velmi rád doktora Héroarda (jehož jméno vyslovoval jako Héruard), neboť v rozpuku mládí bývali spolužáci na škole lékařství v Montpellieru a oba pak byli ve službách Jindřicha III. jako lékaři. Skutečnost, že Héroard byl hugenot, otci v jeho náklonnosti nikterak nepřekážela, neboť i jemu se svíralo srdce, když místo modlitebny musel "chodit na nucení" do kostela. Smířil se s tím teprve, když jej Jindřich III., který dovedl ocenit jeho obratnost, pověřil nejedním posláním, jehož by se nemohl zhostit nejsa katolíkem.
Když jsem otce lépe poznal, neuniklo mi, že jeho vztah k reformované církvi je záležitostí více citovou než náboženskou. Stačilo mu být křesťan. Nedbal na spory ohledně dogmat či obřadů. Stejně jako rytíř, jenž zároveň s ním (a kvůli němu) "skasal plachtu", omezoval svou zbožnost na nejnutnější: o nedělích chodil na mši, v pátek se postil a na Velikonoce zpovídal. Ani ode mne víc nepožadoval a káral přede mnou chůvy pro jejich "křižování a pověrčivost". Jednoho večera, když vstoupil do mého pokoje (bylo mi deset let) a spatřil mě klečet u nohou postele, řekl mi: "Copak vy jste se, pane, nemodlil k Bohu dnes ráno?" "Modlil, pane otče." "Nuže, pak to stačí. Přece se nebudete chovat jako pobožnůstkáři a svíčkové báby, kteří se modlí k Pánu od rána do večera, leč jak mohou, páchají největší zlo ze všech lidí na světě. Nechte, synu, jazyk odpočinout a modlete se svými činy."
Podle toho, co mi otec řekl, byl Héroard lékařem dauphina Ludvíka a ostatních královských dětí, které byly vychovávány všechny pospolu na zámku v Saint-Germain-en-Laye. Slyšíme-li dnes ono "všechny pospolu", nepřipadá nám na tom nic zlého, než tenkráte tomu zdaleka tak nebylo, zvláště ne pro královnu. Neboť ke třem chlapcům a třem děvčátkům, které Jindřichu IV. povila, se Jeho Veličenstvo nerozpakovalo připojit osm dětí, jež mu darovaly jedna po druhé jeho milenky, z nichž některé slehly ba i týž týden jako královna, obě kojeňátka pak přibyla do Saint-Germain-en-Laye téměř zároveň, aby zde vyrůstala na čerstvém vzduchu, nebylť vzduch v Louvru a v Paříži právě nejzdravější.
Když jsem jednoho dne před otcem vyjádřil svůj podiv nad tímto promísením zákonných a nemanželských potomků, namítl, že na tom není nic tak neobyčejného, neboť francouzský šlechtic ctí svou krev.
"Váš děd, baron z Mespechu," dodal, "nejednal jinak. Váš strýc Samson ze Sioraku, jenž se narodil takořka na týden stejně jako já, byl vychováván se mnou na hradu Mespechu, neboť mu matka skonala na mor krátce po jeho narození."
"A jak se mu tam vedlo?"
"Matka a prvorozený František Samsona nenáviděli, já jej však miloval a miluji doposud."
"A jak se k té věci staví dauphin Ludvík?"
"Dosti špatně, podle toho, co se mi doneslo."
V kočáru, jenž nás vezl od lodě k zámku, jsem zdříml, bylať právě hodina mé siesty (při níž jsem však spával stále méně), a snad že bylo dusno, zdál se mi sen, po němž jsem při probuzení zůstal celý vyvedený z míry: procházel jsem se přívětivým lesíkem s kuší v ruce a číhal na ptactvo, když tu jsem potkal dámu oslnivé krásy, jež mi na mé nesmělé návrhy stroze odsekla: "Můj mladý příteli, já neopeřeňátka nelovím. Běžte si raději hrát."

Žel Bohu více méně totéž mi řekl posléze otec, když tě nás hejtman gard vpustil do zámku, poté co prozkoumal naše propustky. "Synu," pravil mi otec, "můj hovor s Héroardem se protáhne. Umíral byste při něm nudou. Běžte a počkejte na mne v zámecké zahradě. Je velmi rozlehlá, obehnaná vysokými zdmi, a vy si v ní jistě naleznete zastrčený koutek, kde se budete moci procvičit ve střelbě z kuše. Alespoň jste si ji nevzal zbůhdarma..."
A obraceje se na hejtmana z Mansanu, jenž mu byl právě povolil vstup do zámku, otec dodal:
"Pane z Mansanu, nezpůsobíme-liž tím nějaké nesnáze?"
"Nikterak," odvětil pan z Mansanu. "V tuto dobu nebývá v zahradě nikdo, leda snad můj syn."
S očima sklopenýma jsem se co možná nejslušněji podrobil otcovu nařízení, pozdravil jsem pana z Mansanu, otočil se na podpatku a odebral do zahrady, kterouž jsem viděl rozkládat se po mé levici. Pociťoval jsem strašlivé pokoření, že jsem byl vypuzen ze společnosti dospělých, vržen nazpět do dětství a k jeho nicotným hrám, ačkoli jsem již tolikrát prokázal zájem o svět i vytrvalost ve snaze přijít mu na kloub. Znovu a znovu jsem si tu nespravedlnost v duchu přemílal, srdce mi překypovalo zlostí, a jen co jsem byl z dohledu, nechal jsem se unést a prudce jsem nakopl kámen, ublíživ mu méně než sobě. Na tom však ještě nebylo dost: pojal jsem úmysl rozbít neodkladně svou kuši o strom, neboť jsem ji v tomto okamžiku málem nenáviděl, třebaže mi připadala tak podivuhodně krásná, když jsem ji sotva před pěti dny uviděl ve výkladní skříni jednoho mistra řemeslníka. To tak! pomyslel jsem si a má zlost se znásobila, žádné rozbíjení! Ještě by mě kvůli tomu nařkli z dětinství!
Cožpak z toho nikdy nevybřednu! zoufal jsem si. K čemu mi je, že jsem se naučil latině, že hovořím plynně italsky a víc než slušně anglicky, že mám ponětí o matematice a znám nazpaměť nekonečný soupis našich králů i data bitev - těch šťastných i těch neblahých -, v nichž se vyznamenali svými zbraněmi? K čemu, když mě posílají hrát si do zahrady jako malé děcko. A nadto, říkal jsem si s myšlenkou na Tonku, nejsem snad mužem? Nepodávám snad o tom důkaz každý den?
Snad ještě nikdy nebyla ta přívětivá, nádherně osázená, rozmanitá, rozlehlá zahrada viděna očima méně ochotnýma vnímat její krásy, ba dokonce ji vůbec vidět, než byly mé zraky toho dne. Jediné, čeho jsem si tenkrát povšiml, bylo žhnoucí slunce, jež jsem proklínal, platanová alej, habřina a ohrazený pozemek pro střelbu z luku. Vůbec si nevzpomínám, že bych byl spatřil květiny, ačkoli byl červenec a jistě se jich na záhonech skvěly celé koberce.
Vyhledal jsem platany, nikoli pro jejich velebný vzhled, nýbrž kvůli stínu. Než osvěžující chládek pod jejich listovím mi přece jen udělal dobře. Zpomalil jsem krok, uklidnil se a po chvilce jsem pocítil stud, že jsem se nechal tak unést proti nejlepšímu ze všech otců na světě, vzpomínaje, jakou péčí zahrnoval mé útlé dětství, jak mi uměl vytknout chyby, aniž se mi kdy vysmál či mě ranil, jak byl důsledný ve svých příkazech, avšak ochotný promíjet, jak nikdy nedovolil, abych dostal výprask, ani od chův, ani od preceptorů, a jak mě vždycky miloval, řekl bych dokonce tak něžně, že mi byl nejen otcem, ale i matkou. Začal jsem pochybovat, že v jeho návrhu stran kuše byl výsměch. K něčemu takovému by se nesnížil. Hovořilť se mnou vždy povýtce zdvořile, pouze tu a tam přimísil špetku veselí do vážného tónu, aby má pozornost neochabovala. Ostatně, přemýšlel jsem dál, třeba má věru dobré důvody k tomu, abych nebyl účasten jeho hovoru s doktorem Héroardem, kupříkladu s ním chce probrat chorobu kohosi třetího. Zkrátka a dobře, ještě než jsem došel na konec dlouhé aleje, usmířil jsem se bez dalších průtahů s otcem a zároveň i sám se sebou, neboť nyní, když jsem s ním byl v duchu opět zadobře, odpustil jsem si, že jsem byl prve na něj tak rozezlen.
Vyšel jsem z aleje a opět na mě žhnulo slunce, než spatřil jsem nedaleko habřinu, která mě vábila příslibem stínu, a tak jsem k ní zamířil. Když jsem se však přiblížil, ozvalo se zavíření bubnu povolávajícího "do zbraně", a jedva jsem se vzpamatoval z překvapení, že zde v zahradě slyším hřmot vojenské posádky, už jsem měl uchystáno další, neboť jak jsem habřinu obcházel, pátraje po stezce, kudy do ní vejít, objevil jsem na šest kroků před sebou, právě před hledaným vchodem, stát mládenečka, který paličkami zacházel s takovou zručností a jistotou, jakou by nikdo v jeho věku nečekal, nemohloť mu po mém soudu být víc než šest či sedm let.
Zastavil jsem se, a jelikož jsem si povšiml, že se chlapec drží po vojensku vzpřímeně, připojil jsem se k jeho hře a zůstal stát v pozoru na šest kroků od něho.
Na okamžik se zatvářil spokojeně, že se mu dostalo posily, ale hned se znovu horlivě pustil do práce a já ho mohl nerušeně pozorovat.
Odjakživa mi činilo veliké potěšení zkoumat obličeje bližních, až mě kvůli tomu musel otec v mých mladistvých letech nejednou napomínat. "Synu můj," říkal mi, "nesmíte takto upírat zraky na lidi. Někteří by to mohli považovat za urážku, a až budete velkým, nebude od urážky k meči daleko."
Než nic takového nemohlo nastat s mým malým bubeníkem, který mě ostatně ani neviděl, jak byl zaujat svými paličkami. Oči měl sklopené, ale pamatuji si, že byly černé, nos mi připadal poněkud delší, rtíky rudé a plné, líčka dětská, chci říci baculatější nežli moje, a jelikož jsem se před pár dny naučil výrazu "prognátní", uvažoval jsem, zda by byl vhodný k označení jeho brady. Usoudil jsem, že ne. Byla pravda vystouplá, nikoli však nehezky. V tom okamžení pozdvihl chlapec oči od svých paliček a pohlédl na mě, a já dospěl k přesvědčení, že se mi věru zamlouvá. Kdybych dnes měl říci proč, asi bych nevěděl, leda snad že mi jeho pohled připadal upřímný a že na něm bylo vidět, jak se z mé společnosti raduje. Zřejmě se synek pana z Mansanu cítí v této zámecké zahradě trochu osamělý. Že by mu zakazovali hrát si s královskými dětmi?
Bez škobrtnutí dohrál "povolání do zbraně" a po posledním zavíření zakroužil paličkami tak, že by se za to nemusel stydět ani ostřílený bubeník. Poté je zasunul jednu po druhé do pouzder podél řemenu, také si dopřál pohov a jeho tělo hned ztratilo onu strnulost. Určitě zaslechl nějaký pro mě neslyšitelný hlas, který mu to nařídil. Pak se na mě podíval. Či přesněji řečeno pozorně si popořadě prohlédl mou kuši, mou tvář a můj klobouk. Po chvilce mi řekl s náznakem zdvořilého nesouhlasu:
"Pane, vy jste pšede mnou nesmekl..."
Nejenom že šišlal, ale také mírně zadrhával.

"Měl jsem tak učinit, pane?" otázal jsem se tónem vlídným i vážným zároveň, jakým mluvíval otec se mnou.
"Ulčitě měl," odpověděl a maličko se na mě zamračil.
"Pane," pokračoval jsem týmž tónem, "smekl bych, kdybych znal vaše postavení."
"Jsem," pravil pokoušeje se o mocný hlas, "hejtman flancouzských gald. Velím zde na zámku sto dvaceti vojákům."
Dojala mě prostota, s níž si přisvojil totožnost svého otce, a rozhodl jsem se pokračovat s ním ve hře, kdyžtě v ní nacházel takové zalíbení.
"Pane," řekl jsem, smekl rozmáchlým gestem klobouk a uklonil se, "jsem vašim služebníkem."
"Tak jest, pane," pravil důstojně, „jaké je vaše jméno?" Položil otázku tónem důstojníka dotazujícího se vojáka.
"Petr Emanuel ze Sioraku. Smím si opět klobouk nasadit?" dodal jsem. "Slunce upaluje."
"Smíte, Siolaku."
Protože hejtman mlčel, snad že mu došly rozkazy nebo snad zaskočen vzrůstem svého brance, dodal jsem: " Smím vám, pane, položit otázku?"
"Zajisté, Siolaku."
"Jak je možné, pane, že hrajete na buben, když jste hejtman?"
"Zastupuji bubeníka. Je chulav."
Patrně námitku předvídal a jeho odpověď byla duchapřítomná. Pokračoval:
"Stšílíte z kuše?"
"Nikoli, ještě jsem to nezkusil."
"Pojďte, máme tu telč na stšílení z luku."
Narovnal se a znovu spustil po vojensku:
"Já půjdu plvní. Budu bubnovat do kloku a vy budete pochodovat za mnou. "
"Co budete, pane, bubnovat?"
"Sešikování k bitvě, zajisté."
Rozumělo se to samo sebou, pokud se uvážilo, že já sám představuji sto dvacet mužů jeho družiny. Následoval jsem ho a snažil se držet s ním krok, což nebylo nijak snadné vzhledem k délce mých a jeho nohou. Než ani trochu mi nepřišlo na mysl, jak směšně může působit podívaná na takového habána, hrajícího si na francouzskou gardu a cupitajícího za malým bubeníkem. To, co jsem prováděl, mi nepřipadlo o nic směšnější, než když otec ulehl na podlahu jak dlouhý tak široký a pomáhal mi "do bitevního šiku" rozestavovat vojáčky. Díky Bohu už jsem nebyl holobrádek, jehož poslali hrát si do zahrady s kuší, nýbrž dospělý muž, který se shovívavě podvolil hře dítěte.
Můj malý hejtman mě za vytrvalého bubnování zavedl na střelnicí, kde pod stříškou chránící před nepříznivým počasím byl terč spletený ze slámy a několik luků, z nichž jeden, ten nejmenší, byl očividně určen pro něho. Odložil bubínek, vzal luk a malý toulec a předvedl zručnost, jež mě ohromila. Neboť ze vzdálenosti patnácti kroků vyslal šest šípů přímo do středu terče. Já se svou malou kuší byl méně úspěšný, sice jsem se ze vzdálenosti třiceti kroků strefil do terče všemi třemi střelami, kteréž jsem s sebou přinesl, zdaleka však ne tak pěkně do středu. Ustal jsem, neb jsem viděl, jak můj druh hoří touhou si z té zbraně zastřílet. K mému nemalému překvapení však rázně odmítl, abych mu pomohl otočit kličkou, jíž se na kuši napíná tětiva. Se zaťatými zuby se do toho pustil, dvakrát, krev se mu přitom nahrnula do tváře úsilím, jen aby to dokázal.
Střílel ze stejné vzdálenosti jako já a velmi rychle pochopil, že jakmile je tětiva pomocí onoho mechanismu napjata, má člověk po námaze, stačí stisknout spoušť jako u střelné zbraně, s tou výhodou však, že není třeba ji opírat o rameno, neboť zbraň nemá zpětný ráz, nýbrž stačí přitisknout tvář k pažbě, abyste mohli zamířit.
Už při prvním výstřelu dosáhl lepšího výsledku než já, zřejmě díky velké zběhlosti ve střelbě z luku, možná však i proto, že maličká kuše se lépe hodila k jeho vzrůstu než k mému. Stříleli jsme střídavě hezky dlouho, aniž jeho nadšení a snaha polevily. Dělal značné pokroky. Já malé. Dokonce jsem začal dumat, zda ta kuše byla vhodná koupě.
Jak jsme byli zaneprázdněni, pozapomněl mládeneček, že je mým hejtmanem, a projevil mi jistou náklonnost, avšak nadále mezi námi zachovával odstup, jako by si přece jen chtěl velení nade mnou udržet. Pokud jde o mě, býval jsem vždy obklopen jen dospělými, žádnou školu jsem nikdy nenavštěvoval a se sourozenci - ostatně o mnoho staršími - jsem se stýkal jen zřídka, a tak mi jeho společnost působila potěchu. Po pravdě pověděno, úplně jsem zjihl. Jako bych viděl sám sebe v jeho věku, třebaže já zdaleka nebýval tak šikovný jako on, zato však jazyka převelmi "neposedného a výřečného", jak říkal otec.
Po čase pohlédl na své hodinky, jež nosil zavěšené na krku (kterýžto přepych mě u hejtmanova syna udivil), a řekl mi, že se musí vrátit domů a že mi "pševelmi děkuje". Poté ke mně přistoupil, upřel své nádherné černé oči do mých, ovinul mi paže kolem krku, vystoupil na špičky a políbil mě na obě tváře. Načež zrudl, jakoby na rozpacích z toho, co učinil, otočil se ke mně zády, rozvážně uklidil svůj luk a sebral bubínek. V té chvíli, dojat citem, který mi projevil a který mě zasáhlo to víc, že se až dosud choval tak zdrženlivě, podlehl jsem rovněž náhlému popudu a řekl mu:
"Pane, učiňte mi tu laskavost a přijměte ode mne v upomínku na toto odpoledne tuto malou kuši. Hodí se více k vám než ke mně a střílíte mnohem lépe."
Opět zrudl, tentokrát však potěšením, pak náhle radost v jeho očích pohasla a on mi zadrhávaje pravil, že mu nelze přijmout, neboť mi oplátkou nemůže darovat buben z toho důvodu, že je to "dálek od tatínka".
"Chápu," pravil jsem, "pan z Mansanu by se zlobil..."
V očích se mu zablesklo údivem a otevřel ústa, jako by chtěl něco říci. Než zřejmě změnil názor, neboť setrval v mlčení. Je pravda, že nehovořil rád, neboť potíže s výslovností mu úkol hrubě ztěžovaly. "A pak," pokračoval jsem, "co bych si počal s bubínkem? Neumím bubnovat a neznám nikoho, kdo by mě tomu mohl naučit. Pane, buďte tak laskav, žádné oplácení! Než přijměte, prosím, tuto zbraň tak, jak je vám dávána: od srdce."
Ještě maličko vzdoroval, avšak jako někdo, kdo si přeje být poražen, neboť zraky co chvílí opouštěl mé a přelétal na

kuši, kterouž jsem mu podával. Nakonec povolil, vzal si ji, znovu mi poděkoval a odešel.
Když jsem se opět shledal s otcem, Bassompierrem a rytířem v kočáře odvážejícím nás nazpět do Paříže (byl to Bassompierrův kočár; v našem, jenž byl méně přepychový, nás následovali naši vojáci), obával jsem se nicméně, jak otec přijme fakt, že jsem, byť v dobrém úmyslu, obdaroval mládenečka, jehož jsem o hodinu dříve ještě neznal. Pročež jsem se rozhodl získat náskok a zábavně mu vylíčit sled událostí, jež mě přiměly vzdát se kuše. Učinil jsem tak přibližně týmiž slovy, jak jste si právě přečetli, až na to, že jsem pomlčel o velké zlosti, kterou ve mně otec vyvolal svým příkazem, abych si šel hrát do zahrady.
Vyprávění mé souputníky pobavilo, a jakmile jsem skončil, pravil mi otec vlídně, an vycítil mé obavy ohledně závěrečného daru.
"Pane, bylo by bezpochyby třeba vás pokárat, pakliže by vám kuši darovala kmotřička, rytíř nebo já. Vzhledem k tomu však, že jste ji zakoupil za vlastní peníze, směl jste s ní nakládat podle libosti."
"Nicméně," dodal rytíř s úsměvem, "bylo by nebezpečné chtít takový počin zobecňovat a své statky rozdávat. Skončil byste na mizině... "
"Anebo prohlášen za svatého," připojil Bassompierre.
"Ano, ale to chvíli trvá!" pravil otec se smíchem, "alespoň v Římě. Neboť pevně doufám, že na nebesích to probíhá rychleji."
Po chvilce se obrátil na Bassompierra a pokračoval: "Než nevěděl jsem, že pan z Mansanu má syna."
"Věru, pan z Mansanu má syna," odpověděl Bassompierre, "tomu však je osmnáct let. S ním si Petr Emanuel nehrál."
"A s kým tedy?" zvolal jsem.
"Na zámku v Saint-Germain-en-Laye," pravil Bassompierre, "znám toliko jednoho šestiletého chlapce, který dokáže bez chybičky vybubnovat ‚povolání do zbraně' či ‚sešikování do bitvy', a tím je dauphin Ludvík."
"Dauphin!" hlesl jsem užasle. "Proč to však neřekl?"
"Milánku," pravil Bassompierre, "když jste se s ním setkal, hrál si dauphin na hejtmana a jednoduše v tom s vámi pokračoval. To jen dokazuje, že je důsledný."
"Než také paličatý, podle toho, co se říká," dodal rytíř. "A proto prý dostává výprask den co den."
"Kromě v létě," řekl otec.
"Jak to, kromě v létě?" zeptal se Bassompierre, podle všeho překvapen, že neví o všem, co se děje u dvora.
"Héroardovi se podařilo přesvědčit královnu, že dostávat výprask v horkém počasí by jej mohlo ohrozit na zdraví..."
Tomu jsme se od plic zasmáli a chvalořečili Héroardově dobrotě, než pak otec požádal Bassompierra, aby mu slíbil, že o tom nebude mluvit, "především," dodal s pousmáním, "před dcerou jisté vznešené dámy, kteráž je mou velkou přítelkyní."
"Nevím sice, koho míníte," řekl Bassompierre, avšak vypadal, že to ví náramně dobře, "leč slibuji."
La Suríe s otcem si vyměnili pohledy a já byl jediný, kdož nerozuměl tomu, co ti tři tuze dobře chápali, pročež jsem se cítil dotčeně. To si budou ustavičně povídat tak, abych nerozuměl? Tisíc láter! Budu tedy navždy, jak pravila ona dáma v tom zlém snu, neopeřeňátkem? A není snad právě úkolem ptáčníka postarat se, abych uměl vylétnout z hnízda, místo abych měl věčně na hlavě skořápku?
"Jak je však možné," řekl jsem, "že byl dauphin v zahradě sám, když se přece říká, že je od rána do večera hlídán a sledován?"
"To také je," řekl Bassompierre, "než tuze šetrně, aby se nenahněval. Buďte si jist, že v oné habřině, kamž jste nevkročil, byli lidé, a ti vás nespustili z očí po celý čas, kdy jste si s ním hrál."
"Avšak," namítl jsem, "pakliže to byl vskutku dauphin, jak je možné, že mu má kuše učinila takovou radost?"
"Dauphin má zbraně rád," pravil otec, "a vlastní nepřeberně luků, kuší a arkebuz... Leč dojal ho dar, a především pak, že pochází od člověka, jenž nezná jeho postavení. Dauphin prahne po lásce."
"Cožpak jí není obklopen?" zeptal jsem se.
"Je vskutku milován všemi," řekl Bassompierre, "až na jedinou osobu, na jejíž lásce mu záleží."

KAPITOLA TŘETÍ

Neděli následující po naší plavbě lodí na řece Seině jsme byli u Svatého Heřmana Auxerrského vyslechnout kázání otce Cottona, jezuity a králova zpovědníka, za přítomnosti Jeho Veličenstva, jež s sebou přivedlo Madame* a ministra Su1lyho, tvrdošíjné hugenoty, aby je, jak pravilo, obrátilo na katolickou víru. Otec Cotton vykládal podobenství o milosrdném Samaritánu, především pak tu pasáž, kde se praví, jak přivedl zraněného a otrhaného poutníka do krčmy, dal hostinskému dva denáry, ať o nešťastníka pečuje, a řekl mu:
"Starej se o něj, a co vydáš navíc, to ti splatím při svém návratu." Ono navíc, mínil otec Cotton, ospravedlňuje bohatství, které papež nashromáždil prodáváním odpustků, díky němuž může hradit dobročinné skutky, kterézto by jinak konat nemohl.
Kázání se konalo o jedenácté. Sešel se naň mnohačetný zástup kvůli králově přítomnosti a modlitbám, jež se odbývaly všude za obrácení Madame a Sullyho "na pravou víru". Při odchodu z kostela zahlédl otec ctihodného abbého Fogacera, lékaře kardinála Du Perrona, jak hovoří s králem, poštěstilo se mu prodrat se tlačenicí ve chvíli, kdy ho už Jeho Veličenstvo opustilo, a pozvat jej bez okolků na oběd do našeho domu na Rozkvetlém lánu.
Fogacer s velkou radostí přijal a v portálu kostela nás všechny, otce, rytíře a mne (mne zvlášť), vřele a mocně objal. Poté se otce zeptal, zda spolu s ním přijme u svého stolu i mladého akolytu, jehož přivezl s sebou z Benátek, aby mu pomáhal při mši. Otec s lehkým úsměvem souhlasil.
Fogacer, jehož příroda obdařila dlouhatánskýma nohama (protaženýma ještě sutanou), nekonečnými pažemi a neuvěřitelně hubeným tělem, se podle své pavoukovité postavy poznal na dálku, kdežto zblízka, díky černému obočí, jakoby tahem štětce vykrouženému a zdviženému ke spánkům, připomínal trochu Satanáše, jak si ho tak člověk představuje. Otec říkával, že tato představa není zcela v rozporu s některými jeho kacířskými názory, avšak vyvracela ji dobromyslnost jeho oříškově hnědého pohledu. Již rok jsme ho neviděli, neboť následoval kardinála Du Perrona do Itálie, kde tento z pověření krále vyjednával se Svatým otcem nadmíru choulostivou otázku Benátek.
Náš kočár to vzal oklikou přes Fogacerův příbytek, kde jsme vyzvedli mladého akolytu, boubelatého kudrnatého mládenečka snědé pleti, který se radostně pustil do své porce z naší krmě, v každém případě si jeho ústa přišla u stolu na své více nežli uši, neboť francouzsky neznal vůbec, italsky ostatně o nic lépe, mluvilť benátským nářečím.
"Nuž tedy, Fogacere!" pravil otec, jen spolkl první sousto, ‚jakpak to vyhlíží s oním velkolepým sporem mezi Benátkami a papežem?"
"Veškerá nesnáz," odvětil Fogacer a vymrštil do oblouku své ďábelské obočí, "pochází z toho, že před dvěma lety pojali kardinálové ten podivný nápad zvolit ctného papeže..."
"Což samo o sobě by nebyla zlá věc, není-liž tomu tak?" otázal se rytíř, tváře se nevinně.
"Není. Křesťanský svět potřebuje papeže ctného prostředně, leč zkušeného velmi. Kdežto s Pavlem V. se nám dostalo papeže, jehož ctnost je převeliká a zkušenost pramalá. Z té příčiny pak se neoblomně drží tradic a privilejí katolické církve, i počal hned dštít oheň a síru, když tě Benátky zatkly a uvrhly do žaláře dva zločinné kněze."
"A co měly Benátky učinit?" zeptal jsem se.
"Podle řečených tradic a privilejí je měly předat papeži, aby je soudil církevní soud v Římě. Avšak dóže uplatnil práva Serenissimy soudit své vlastní občany a odmítl se podrobit, za což Pavel V., rozezlen, uvalil na Benátky interdikt. Milánku," oslovil mě, obrátiv se na mne (než toto oslovení vyznělo z jeho úst zcela jinak než od Bassompierra), "jelikož se mě zeptáte, co je interdikt, řeknu vám to. Zápověď, které se od papeže dostalo řeholnímu a sekulárnímu kněžstvu, sloužit mši a udělovat svátosti na území Benátek. Co si o tom, milánku, myslíte?"
Podíval jsem se na otce, který mě pohledem povzbudil, abych svůj názor vyslovil.
"Domnívám se, že je to přemrštěné, připravit lid o jeho náboženství z příčiny tak malicherné."
"Skvělé! Excelentní!" zvolal Fogacer, pozvedaje k nebi své pavoučí paže. "Z tvých úst, mladý Eliacine, promlouvá moudrost! Jak správně usuzuješ, Benátky to tak nenechaly. Dóže nařídil hlasitě a důrazně řeholním a sekulárním kněžím, nechť pokračují jako dříve v bohoslužbách i udělování svátostí, a jelikož jezuité úhrnem odmítli uposlechnout, vypověděl je dóže z Benátek. Ve Vatikánu nastalo furore! Un cieco furore!* Papež bez odkladu postavil armádu. Benátky rovněž! Pohoršení a obavy opanovaly celý křesťanský svět...!"
"A to vše kvůli dvěma zlotřilým kněžím!" řekl jsem. "Co na tom koneckonců sešlo, kým budou odsouzeni!"

"Ba i zdravý rozum má," pravil Fogacer a dlouhou rukou si pročísl své dlouhé, oslnivě bílé vlasy. "Nejenom že zde vidím Eliacina, jak svými krásnými zuby ukusuje z masa: toť David soudící po právu!"
"Co provedli ti dva kněží?" zeptal se rytíř.
"Jeden z nich zabil člověka, a třeba uznat, že jest to vskutku pramálo křesťanské, a druhý," pravil Fogacer se znechuceným úšklebkem, "se pokusil svést svou neteř. Trahit sua quemque voluptas. "**
"A co z toho pošlo?" otázal se otec.
"Smírčí řízení našeho Jindřicha a po něm nekonečná vyjednávání. A nakonec nepříliš šťastný kompromis. Benátky nepovolaly nazpět jezuity, avšak předaly papeži ony dva viníky."
"A co s nimi provedl papežský soud?" chtěl vědět La Surie. "Totéž, co by byl učinil soud benátský. Odsoudil je a pověsil." "Bídný prospěch pro ty nebožáky!" prohlásil otec.
"Avšak velký užitek pro kardinála z Joyeuse a kardinála Du Perrona, kteří strávili zimu vyjednáváním, jeden v Benátkách, druhý v Římě. A pro mě, neb jsem si mohl z Benátek přivést zde tuto půvabnou malou upomínku," pokračoval Fogacer, ukazuje na svého akolytu.
"Trahit sua quemque voluptas," pravil rytíř.
Vyslovil to polohlasně, než já jej slyšel tuze dobře a ještě lépe pochopil, když mi začala být nevhod pozornost, jíž mě Fogacer zahrnoval.
"A co král, je spokojen s tímto šťastným výsledkem?" zeptal se otec.
"Nevalně. Ví dobře, že v tuto chvíli je málo oblíben v Benátkách a vůbec ne u papeže, neboť si musel vynutit ústupky z obou stran."
"A co soudí o kázání otce Cottona?"
"Nevím, leč Sully, jako vždy velmi škrobený, po mši prohlásil, žeť to byly jenom ‚žvásty'. A co se Madame týče, ta jen zarytě a rozmrzele mlčela."
"Je třeba uznat," řekl rytíř, "že na duchaplného muže se otec Cotton projevil kromobyčejně nemotorně. Hovořit o odpustkách před kalvinisty, to je jako mávat rudým cárem býku před očima."
"Či před očima konvertovaných hugenotů," podotkl Fogacer se svým křivým úsměvem.
"Není-liž to však prokázaný zlořád," pravil otec, "když-tě se lidem namlouvá, přeříkají-li desetkrát tutéž modlitbu či zaplatí-li za své skutky kněžím peníze, získají dny odpuštění, které jim budou odečteny z let očistce, jímž musí projít, než vstoupí do ráje?"
"Přičemž," připojil rytíř zaníceně, ‚jeden zlořád plodí vždy druhý. A tím prvním vůbec byl onen mrzký výmysl s očistcem, kterýžto vykoumali páni biskupové na tridentském koncilu, aby zmírnili věčná muka pekelná muky dočasnými."
"Ale pánové! Pánové!" zvolal Fogacer s dlaněmi svých dlouhých rukou napřaženými před sebe, jako by odstrkoval ďábla, "zdá se mi, že tu cítím zápach bečky! Nekazte skvělou krmi vaší tabule pohoršlivými slovy!"
"Copak?" tázal se otec s pozdviženým obočím. "Vy už, Fogacere, nejste pochybovačem?"
"Již ne tolik co dřív," pravil Fogacer strojeně. "Sutana mi nakonec přilnula ke kůži. Ba dokonce ji jaksi nahradila. Věru začínám dnes vážně pochybovat o svém ateismu. Ne že bych více věřil, leč méně nevěřím..."
"Není-liž pak ta vaše víra k nevíře?" nemohl si rytíř odpustiti gioco di parole.
"Směl bych k tomu něco říci?" troufl jsem si...
"Jen směle hovoř, milánku!" zvolal Fogacer. "Ty, jenž jsi Eliacinem svou spanilostí a Davidem svým úsudkem..."
Po tomto povzbuzení, kdyby mi otec nepřispěchal pohledem na pomoc, málem by mi kola uvízla.
"Pokud jde o mne," řekl jsem, "než navěky úpět v pekle pro své hříchy, raději bych podstoupil muka dočasná, která ostatně po mém soudu lépe odpovídají božímu milosrdenství."
"Skvělé! Excelentní!" zvolal Fogacer. "Milánku, zřím v tobě Ganyméda, jenž bohům na Olympu nalévá do číší nektar zdravého rozumu. "
"Boží milosrdenství," pravil otec vážně, "se dozajista děje, než způsobem, kterýž nemůžeme bez opovážlivosti předvídat. V Písmu svatém nic nenapovídá, že by existoval očistec."
"O tom bychom se mohli přít," řekl Fogacer.
Avšak neučinil tak, místo toho se rozhostilo dlouhé ticho, neb ani rytíř, ani Fogacer, ani otec neměli v úmyslu zajít v teologickém sporu příliš daleko.
"Tak tedy," děl Fogacer, "římské příhody bychom měli za sebou, a copak se po celý ten dlouhý čas mé nepřítomnosti dělo v krásné Paříži?"
"Král," odpověděl rytíř, "dokončil v únoru stavbu Nového mostu. Je s ním nadmíru spokojen. Několikráte se po něm projel jen tak pro radost, aniž měl kam namířeno, tu v kočáře, tu koňmo, tu jej zase přešel pěšky. A pokaždé byl nadšen. Posléze si povšiml, že když překoná most, je mu učinit náramnou okliku Dlážděnou ulicí a ulicí Svatého Ondřeje od řemesel, chce-li se dostat k bráně Buciské a ven z Paříže, pročež se rozhodl skoupit všechny domy mezi Novým mostem a Buciskou branou, zbourat je a na jejich místě vystavět novou cestu spojující most s bránou přímou čarou. Jak pravil, ‚bude velkou ozdobou pro Paříž a nemalým pohodlím pro liď."
"Než ony domy," řekl Fogacer, "náleží augustiniánům. Od seinských nábřeží až po ulici Svatoondřejskou, vyjma Neverského paláce, jim patří vše."
"Buďtež ubezpečen," odvětil mu rytíř, "že augustiniáni požádali o pěknou sumičku, ježto jim král bez váhání vyplatil. Což ovšem nebránilo dobrým páterům, když byli strčili do kapsy třicet tisíc tourských liber z prodeje, aby opět nepřišli skrápět svými slzami nohy Jeho Veličenstva. ‚Sire,' naříkali, ‚nyní, když jsme splnili vaše nařízení, nemáme již více našich krásných zahrad.' ‚U všech svatých kudrnatých!' zvolal král, ‚důstojní otcové, penězi, jež jste za ty domy obdrželi, jistě zaplatíte nějakou tu hlávku zelí!'"

Ta slova Fogacera hrubě rozveselila, neboť sdílel předsudky světských kněží vůči mnichům.
"A jak král nazve," otázal se, "cestu vedoucí od Nového mostu k bráně Buciské?"
"Ulicí Dauphinovou," odvětil La Surie.
"Toť vskutku dojemné!" pravil Fogacer. "Není se však čemu divit. Každému je dobře známo, jak Jindřich zbožňuje dauphina Ludvíka."
"Než občas na něj bývá poněkud příkrý," namítl otec. "Sám býval v útlém věku často bit, a věří tedy v účinnost rákosky. Neuvědomuje si však, že u něho, na rozdíl od dauphina Ludvíka, byl trest vykoupen láskou mateřskou."
Po této poznámce, jež na mne zapůsobila, počala být má pozornost poněkud roztěkaná, neboť jsem si náhle uvědomil, že se oběd protahuje přes mou siestu. A po pravdě, zatoužil jsem uvidět Fogacera odcházet, třebaže jsem ho měl docela rád, a měl bych ho rád úplně, kdyby mě byl nečastoval všemi těmi přidomky. Ještě bych se smířil s Eliacinem a Davidem; první prosluľ čistotou duše, druhý udatností, než domníval se snad, že nevím, s jakými zvrácenými úmysly Jupiter unesl Ganymeda?
Jako by Fogacer vyslechl mé myšlenky, vztyčil se v celé své nekonečné výšce a hubenosti, s vlasy sněhobílými a ebenově černým obočím. Zdvořile se rozloučil a odcházel, poskakuje na svých dlouhých nohách, následován boubelatým, kadeřavým akolytou s naducanou prdýlkou, který mi za ním připadal nesmyslně maličký.
Jen se zá nimi zavřela naše branka pro pěší, už jsme slyšeli, jak kdosi zprudka buší na vrata. Franc se šel podívat a vzápětí otevřel. Byla to paní z Guise, jež se objevila nečekaně, aniž ji jako obvykle předem ohlásil malý skočtam. Oknem síně jsem viděl nájemný kočár vjet do dvora a ji, jak spěšně vystupuje a zuřivě si strhává masku. Ukázala se tvář sinalá hněvem a ona se kročeji tak dlouhými, jak jen jí to její nožky dovolovaly, hrnula do našeho domu, ani pokývnutím či úsměvem neodpovídajíc na pozdravy našich lidí, jak mívala ve zvyku. Do síně nevstoupila - vřítila se tam.
"Pane," pravila s planoucími zraky upřenými na otce, "jste zrádce! A já se na vás strašlivě hněvám!"
"Pěkný začátek!" podotkl otec.
Rytíř s obdivuhodnou hbitostí vyklouzl z místnosti tak rychle, že by člověk málem pochyboval, zda ho tam opravdu o vteřinku dřív viděl. Rovněž jsem povstal, abych následoval jeho příkladu, když tu vévodkyně nadurděně pravila:
"Zůstaňte, kmotřenče, ať si vyslechnete, cože je váš otec zač!" Ta řeč se mi natolik nelíbila, že jsem pohlédl paní z Guise do očí a nepříliš ohleduplně, aniž pak uctivě jsem jí odpověděl: "Madame, zůstanu, pouze nařídí-li mi to otec."
"Zůstaňte, synu můj," řekl otec pokojně.
Po celou tu dobu, kdy mě zdržoval Fogacer, jsem byl jako na trní, o to víc mě nyní zarmoutilo otcovo přikázání, abych zůstal, neboť se tím opět odsouvala má siesta s Tonkou. A přes svou lásku k vévodkyni jsem byl v tuto chvíli hrubě roztrpčen, že jsem nepožádalo propuštění dřív, než ona vstoupila do naší síně.
"Zůstaňte, synu," opakoval otec. "Dosud neznám důvod, proč se přes nás ta běsníci vlna přelila, ale jelikož je samá pěna, sázím, že nebude mít o nic větší váhu."
"Co tím chcete říci?" optala se vévodkyně, zmatena takovým obrazným vyjádřením.
"Že se beze sporu jedná o nicotný spor."
"Nicotný?" zvolala paní z Guise nadmíru rozhořčená, "nicotný?
Vám připadá jako nicotnost, řeknu-li, že mě máte napříště vyškrtnout ze seznamu svých přátel, neboť již nechci více, zde ani nikde jinde na tomto či onom světě, spatřit vaši věrolomnou tvář?"
"V tom případě, madame," pravil otec s úklonou, "mi dovolte, abych vás neodkladně doprovodil k vašemu kočáru a popřál vám šťastný návrat do vašeho Grenellského paláce."
"Jakže! Vy mě ani nechcete vyslechnout?" vzkřikla vévodkyně. "Madame, k čemu by to bylo? Jsemť předem odsouzen, neboť jste vyhlásila roztržku, aniž jste přednesla důvodnou stížnost."
"Pane," pravila vévodkyně, "té vaší hatmatilce nerozumím zbla. Nemyslete si, že mě přechytračíte. Chci vám vyslovit zásadní výtku a ani tisíc ďáblů pekelných mi v tom nezabrání, ať se vám to líbí nebo ne."
"Madame," řekl otec s další chladnou úklonou, "nechme tisíc ďáblů hřát se pěkně v teple pekelném a po tomto ukřičeném úvodu přistupme, pakliže vám libo, k jádru věci."
Kupodivu vévodkyně s přednesením své "zásadní výtky" váhala.
"Pane, "pravila konečně, "dnes ráno jsem se dozvěděla, že jste nepochybně měl prsty v zavraždění mého nebožtíka chotě."
"Já že jsem měl prsty v zavraždění vévody z Guise?" opakoval otec, jehož rozvaha ustoupila ohromení. "A jak jsem v tom měl prsty, madame? Můžete mi to říci? Byl jsem účasten na vražedném plánu? Anebo na jeho provedení?"
"To nevím," odvětila vévodkyně, jejíž jistota jako by se počínala viklat.
"Jak to, že nevíte? Přece to muselo být jedno, či druhé."
"To nevím," opakovala vévodkyně.
"Nuže, madame, poněvadž to nevíte, tak vám to povím. Plán ukončit život vévody z Guise zosnoval král Jindřich Třetí z obavy, aby vévoda, jenž se zmocnil Paříže a jeho samého vyhnal z hlavního města, nezašel do krajnosti a nezmocnil se trůnu. K tomuto rozhodnutí dospěl král v Blois za přispění rady, jež se sešla v nižším počtu a k níž jsem já nepatřil, bylť jsem toliko lékařem Jeho Veličenstva. K provedení plánu došlo v královské komnatě a uskutečnilo jej osm jeho osobních stráží. Co se mé roličky v celé záležitosti týče, madame, ta se omezila na toto: po zavraždění vévody mě král povolal, abych jakožto lékař potvrdil smrt vašeho manžela."
"Avšak doposud jste mi to tajil!" zvolala paní z Guise. "Není-liž to ta nejhorší urážka? Po celý ten čas, co vás znám, jste se o tom přede mnou slůvkem nezmínil!"
"Proč bych to dělal, madame? Měl jsem vás rmoutit připomínkou onoho truchlivého ohledání? A nevěděl jsem snad, že vám je známo vše o tom, co se v Blois událo, díky otci pana z Bassompierre, jenž včas uprchl z města a tryskem dorazil do Paříže, aby vás o věci zpravil a pokusil se ulehčit vašemu žalu?"

Na ta slova paní z Guise zrůžověla a nevěděla, co odpovědět. Otec zřejmě nepřipomněl návštěvu otce Bassompierrova náhodně a nyní šel neochvějně dál za svým.
"A můžete mi, madame, říci, kdo že vám to nespravedlivé podezření nasadil do hlavy?"
"Toho se, pane, dobře ostříhám. Vyzval byste jej na souboj."
"Ale kdež, madame, to věru ne!" zvolal otec důrazně. "Nic takového nemám zapotřebí! Souboj považuji za zavrženíhodnou způsobu. A nejen to, jak sama dobře víte, jsem jediný, kdo podědil znalost Jarnakova úderu, proti němuž dosud nikdo nenalezl kryt. Z té příčiny nikoho na souboj nevyzývám a nikdo od dvora nikdy nevyzval mne. No tak, madame, dosti vytáček! Jméno vašeho informátora, prosím!"
"Přísahejte mi, že nepůjdete..."
"Právě jsem vás o tom ujistil."
"Byl to můj syn, rytíř z Guise."
"Rytíř z Guise!" zvolal otec a pozvedl paže k nebesům, jeho tvář jako by se neuměla rozhodnout, zda se smát, či hněvat. "Rytíř pohrobek! Madame, toť vrchol! Vždyť ani nebyl na světě, když v Blois došlo k té řeži! Nemýlím-li se, uzřel světlo světa sedm měsíců po smrti svého otce. Co ten o tom může vědět? Přece jste si mohla spočíst, že ten ztřeštěnec jen papouškuje dvorské klevety, které vyslechl. Ach, madame, vaše rodina mě skličuje! Když si pomyslím, že máte čtyři syny..."
"Pět," hlesla paní z Guise tišeji.
"A z těchto čtyř synů," pokračoval otec předstíraje, že neslyšel, "jediný, kdož nemá dluhy, je arcibiskup remešský. Zatímco váš prvorozený, vévoda z Guise, se oddává zahálce a výstřednostem. Podle toho, co se mi doneslo, chová nyní ve svém paláci lvici, v jejíž přítomnosti s oblibou stoluje... Chraň Bůh, aby se sám jednoho dne stal jejím pokrmem!"
"Pane!"
"Princ z Joinville, kterýž se z vašich lvíčat, madame, bezpochyby nejlépe vyvedl, je jediným poněkud bystřejšího ducha, avšak kazí to svým bezhlavým sukničkářstvím."
"Vy jste byl také takový."
"Nikoli však bezhlavě, madame. V životě by mi nepřišlo na mysl dvořit se milence královi!"
"Víte stejně dobře jako já, že král letos hraběnku z Moretu zanedbává a má oči jen pro Charlottu z Essarts."
"Než nikterak se mu nezamlouvá, chce-li kdo smáčet rty v poháru, z něhož si zavdal a který pouze odstavil, než se k němu navrátí. A pokud jde o rytíře z Guise, jenž jest tak zbožný, že z něj učinili maltézského rytíře, a tak důvtipný, že už v zárodečném stavu měl jasno o vraždě v Blois, každičký u dvora zná jeho povahu, vy sama nejlépe: je neopodstatněně nactiutrhačný, bezdůvodně hašteřivý, neuvěřitelný popleta a natolik povýšený, až by se člověk věru vsadil, že si jednoho dne nehezky nadrobí."
"Ó, pane, jste přiliš tvrdý!" "Vůbec ne, říkám pravdu."
"Alespoň mou dceru nemůžete pohanět. Všichni ji obdivují."
"Luiza-Markéta je vskutku nesmírně krásná. Je i velmi bystrého ducha a veselého rozmaru, než proč se, madame, musela provdat za toho podivínského starocha, prince z Conti?"
"Ale, pane, takové věci se neříkají o princi z krve královské! Nadto je princ z Conti tuze bohatý a jistě víte, že existují sňatky, které ženu osvobodí, aniž ji zatíží."
"Příšerná morálka!"
"Vy sám jste příšerný, pane, když tě mi říkáte tolik špatného o mé rodině. Hněvám se na vás a budu svolná vám odpustit, pouze přijdete-li šestnáctého srpna na můj ples."
Paní z Guise jako by v tu ránu zapomněla na své rozhořčení, přistoupila k otci, uchopila jej za ruce a hleděla naň s výrazem prostinkým a mazlivým.
"Nepřijdu, madame, už jsem vám to řekl."
"Aj, pane! Jestliže mne milujete, pak přijdete. Cožpak byste mi mohl provést takovou nepřístojnost? Přijďte, a nechť vás doprovází můj sličný kmotřenec! K čemu by bylo, že jsem mu obstarala tanečního mistra, když by nikdy netančil?"
Otec neřekl tak ani tak, já však už slyšel dost, aby mi bylo jasné, že má přítomnost zde není více žádoucí. Ani mě nenapadlo požádat o propuštění. Odporoučel jsem se po špičkách a pospíšil do svého pokojíku, kde jsem ke svému hlubokému zklamání Tonku nenašel. Aj, jak mi ten pokojík připadal znenadání prázdný, nevábný, chladný a nehostinný! Seběhl jsem dolů ke služebnictvu, abych se vyptal Gréty, kde může má panská být.
"Milánku," pravila Gréta, "Tonka na tebe čekala tobrou hodinu v tvém pokojíku a pak šla s Mariettou a našimi fojáky nakupovat na Nový trh."
"Ale vždyť nikdy na trh nechodí!" volal jsem zoufale. "Marietta ji nemá ráda, vojáci zato až moc!"
"Třeba tě chtěla poškádlit. Ta zameškaná siesta jí asi ostala ležet v žaludku."
"Ach, Gréto!" vzdychl jsem a padl jí kolem krku, "taková nespravedlnost! Vždyť já ji propásl proti své vůli. Copak nevěděla, kde jsem a s kým?"
"Bodejť že to fěděla. To by musela být hluchá, aby neslyšela křik Její Fýsosti."
"Pak ale tedy," řekl jsem s tváří přitištěnou k jejímu poprsí a hrdlem staženým, "proč mi to provedla?"
"Poněvadž je žena. Ještě se, milánku, budeš muset lecčemus přiučit stran chování této části tforstfa..."
* * *
Když jsem dosáhl pokročilého věku, vyčetl jsem z rozervaného pera Blaise Pascala, že člověk může být toliko nekonečně nešťasten, neboť jsa mámen šalebnými silami představivosti, vyhledává požitky, jež považuje za líbezné. Jakmile jich však dosáhne, hned se mu zprotiví a připadnou mu nudné.
Zdá se mi, že tato pravda zdaleka nemá tak obecnou platnost, jak byl Pascal přesvědčen. Člověk se dozajista přesytí

jídlem a pitím, avšak nabaží se snad někdy lakomec hromadění zlata? Domýšlivec sbírání hodností a poct? Smilník sukničkaření? Člověk je z méně jemné látky, než si Pascal vysnil.
Sám jsem za celý svůj život nikdy ani v nejmenším nepocítil, že bych byl každodenním uspokojováním svých tužeb přesycen. Zvlášť když se k tomuto uspokojení přímísily požitky nejněžnější. V době, kdy byla paní z Guise všecka vzrušena svým plesem stanoveným na šestnáctého dne měsíce srpna, mi šlo na patnáctý rok. Už tři roky se mnou Tonka sdílela lože. A když jsem na sklonku pilného dopoledne chvátal do svého pokojiku, byl jsem pokaždé rozechvěn touž slastnou nedočkavostí. Zvyk nikterak neotupil to báječné laskání, jaké mi dávala zakoušet, a když mě o tři roky později opustila, zanechala mě nenabaženého.
Má panská mívala v dobách, kdy nade mnou kralovala, jedinou sokyni: knihu. Oddával jsem se studiu kromobyčejně horlivě, že i ten nejpřísnější kantor musel býti spokojen. Já totiž nikterak nelajdačil jako většina žáků, naopak šel jsem na věc od lesa a cvalem. Uháněl jsem tryskem a dělal rychlé pokroky. Můj jezuita tím byl všecek udiven, dávalť mi psát desetistránkové latinské kompozice na dané téma a poté, co mi je opravil, požadoval, abychom si v jazyce Ciceronově probrali sporné body. Ba co víc, či ba co hůř, psal jsem sám od sebe latinské verše. Mělyť všechny stopy jak se patří a skladbu též. Leč obávám se, že poezie na tom vydělala pramálo, ač jsem byl velkým ctitelem Vergilia a čerpal inspiraci z jeho Bukolik.
Otec jako vášnivý milovník vybrané mluvy mě v mém úsilí podporoval, an nalezl velké zalíbení ve společnosti Jindřicha III., nejvzdělanějšího a nejvýřečnějšího z panovnického rodu Valois. Stejně jako kdysi Jindřich III. i on byl zapálen pro zdařilá vyprávění, duchaplnosti, slovní potyčky, přiléhavá vypodobnění, důvtipná slova. Pan z La Surie sdílel tuto náklonnost, kterážto u něj občas přecházela ve vrtoch. Oba hovořili jazykem šťavnatým, prošpikovaným périgordskými i zastaralými výrazy, jež jsem vpravdě vychutnával, aniž jsem je však chtěl napodobovat, neboť pan Philipponeau mě přesvědčil, že mám býti mužem své doby a nikoli té jejich. Avšak musel bych se rdít, nebyl-li bych stejně výřečný.
"Krasomluva," říkával otec, "není toliko uměním mluvit. Vy stejně jako já jste mladším synem, a budete tedy vděčit jen sám sobě za svůj vzestup v životě, kterýž je možný pouze u dvora a spočívá v umění zalíbit se. A jak jinak se lze zalíbit králi, velmožům a dámám - tak mocným v této zemi -, ne-li schopností dobře mluvit, neboli vytříbeností ducha i slova."
Paní z Guise se sice takové vědomosti nedostávalo, zato však svým velkosvětským vystupováním, intuicí srdce a strhujícími řečmi nepřestajně, den po dni, nahlodávala otcovu obranu, aby svolil a zúčastnil se spolu se mnou jejího plesu.
"Pane," říkala mu, "šestnáctý srpen je den mých narozenin. Od vás, jenž jste prvním z mých přátel, by bylo hrubě nezdvořilé, kdybyste mi nechtěl být nablízku, když už nám konvence nedovolují, abyste stál po mém boku. Hodlám se v onen den obklopit láskou svých bližních a pozvu výhradně osoby mně drahé: své syny, dceru, kmotřence, vás..."
"A k tomu spoustu lidí," namítl otec. "Krále, královnu vládnoucí, královnu rozvedenou, obě favoritky (všechny tři, bude-li markýza z Verneuil svolná přijít), prince z krve královské, maršály Francie, hraběte z Auvergne, vévody a pairy nacházející se toho času v Paříži, včetně vévody ze Sully, jehož sice v lásce nechováte, leč vyplácí vám důchod, i vévodu z Epernonu, kterého nemůžete vystát, avšak obáváte se jeho rozhořčení, všechny velmože v doprovodu dobré francouzské šlechty, jak se sluší na jejich postavení. Hle, jakáže bude vaše malá soukromá oslava, madame, a vaše lázeň plná lásky...!"
"Nezapomínejte, že jsem po matce Bourbonka," pravila vévodkyně bez stínu povýšenosti, jako by připomínala naprosto bezvýznamné rodinné pouto, "a že je mou povinností pozvat Jindřicha, jenž jest mým vlastním bratrancem. A jak bych mohla pozvat Jindřicha, aniž pozvu královnu, a dále královnu Margot*, favoritky, prince z krve královské, vévody, každého s jeho družinou, zkrátka nějakých sto osob."
"A zdeť onen kámen úrazu, madame. Jaképak narozeniny, toť srocení! Každý se cpe jako bezedný, vedou se plané řeči, všichni se potí, je jim k zalknutí, svíce z vašich lustrů jim kapou na hlavu, svítilny je zahalují dýmem; ze samého stání necítíte chodidla ni lýtka; z parfémů našich krásek a voňavek našich šviháků jste všecka omámená. A cože se tu provádí? Tančí se, či spíše se tanec předstírá, neboť hlahol je tak mocný, že housle neslyšet. Člověk musí řvát, chce-li koho pozdravit. Neslyší, co mu kdo říká - což je vpravdě ztráta zanedbatelná, neboť se říkají samé nicotnosti. U bufetu pak je taková tlačenice, že se člověku stěží podaří nechat si nalít pohárek klaretu. A s přibývající hodinou marně hledá místo, kde by si mohl ulevit..."
"O to jsem se postarala!" zvolala vévodkyně vítězoslavně. "Zřídila jsem toaletní komnatu, v níž bude na deset stolic na konání potřeby."
"Chcete říci stolic s nočníkem?"
"Ale pane! Tak jim medle říkat nesmíte! To je urážka mravů."
"Potom tedy zřiďte ještě jednu toaletní komnatu pro dámy," řekl otec. "Jinak urazíte mravy najisto."
"Ale to se rozumí samo sebou," odpověděla vévodkyně. "A dveře od ní budou střežit dva obrovití Švýcaři. V dnešní době se nemůžete spolehnout ani na ctnost mladičkých dívenek. Jestlipak víte, že v samotném Louvru v komnatách dvorních dam byl nalezen mladý baron z Termes v ložnici slečny ze Sagonne? Královna řádila. Sagonnovou vyhodila na hodinu a hned za tepla běžela poprosit krále, aby dal barona ‚o hlavu ukrátiť."
"Co na to řekl král?"
"Smál se, div se nezalkl. ‚U všech svatých kudrnatých, madame!' pravil, ‚vskutku chcete, abych ho nechal ukrátit právě o hlavu? Neměla byste spíš sama lépe střežit své dámy?'"
Tento příběh otce rozveselil, a paní z Guise, vidouc ho již pokojnějšího, viděla i své naděje vzrůstat a spustila tónem hrubě vemlouvavým:
"Pane, pěkně prosím, udělejte mi to k vůli a přijďte!"
"Než madame, zdalipak jste pomyslela na toto: abych na vašem plese nepůsobil příliš žalostně, potřeboval bych taftový kabátec, dvouřadý krajkový límec, šarlatové krátké kalhoty, tělové hedvábné punčochy, vysoké boty se

zlacenými ostruhami a hrušku meče zdobenou drahokamy. Než takovýto nákladný úbor si budu moci obléknout toliko jedinkrát, jelikož na příštím plese už nebude v módě, jak zajisté určí naši šviháci od dvora."
"Pak tedy, pane," děla vévodkyně, ježto vsadila vše na jednu kartu, hovořic málem zoufale, "přijďte ve svém černém sametovém šatě! U vás jakožto konvertovaného hugenota to projde, pakliže si na krk vezmete svůj řetěz rytíře Svatého ducha. Nikdo si nemůže tropit posměch z urozence vyznamenaného takovou královskou přízní."
"V černém sametovém obleku! Šestnáctého srpna! V té mačkanici! Chcete, abych se zalkl? Nikoliveˇk, madame, už o tom nehovořme! Ještě se pohněváme! A pravý opak je mým přáním."
Při těch slovech uchopil její malou baculatou ručku, pozvedl ji ke rtům a políbil velmi zvláštní způsobou, kteráž jim zřejmě byla jakousi milostnou mluvou, neboť paní z Guise se zachvěla, zrůžověla a zmlkla jak mladičká novicka na jitřních hodinkách.
A mám to, pomyslel jsem si, je po všem a hlavně po plese. Třebaže mi úcta bránila vyjevit před otcem své pocity, odporovalyť názoru jeho, vroucně jsem si přál, aby pozvání paní z Guise přijal, nejenom že by udělal radost mé dobré kmotřičce, ale já bych konečně na vlastní oči uzřel její skvostný Grenellský palác a všechny ty vznešené osobnosti od dvora, jejichž jména jsem slýchával, stejně jako o jejich povahách, ušlechtilých či směšných skutcích, ježto se ustavičně vracely v hovorech vévodkyně, Fogacera, Bassompierra i otcových. A nač bych měl tajit, že jsem si sliboval řádný požitek z toho, až budu někde třeba z koutku pozorovat ony slavné krásky, kteréž naše komorné pomlouvaly, jak je den dlouhý, jelikož byly, jsou či budou královými favoritkami: markýzu z Verneuil, hraběnku z Moretu, Charlottu z Essarts. Pouhopouhá jména zněla mému sluchu kouzelně, jitřila mou představivost a nutila do snění.
Během siesty jsem pravda nemíval zrovna čas na slovní výměnu, nicméně jsem se mezi dvěma vzdechy Tonce svěřil se svým zklamáním, že nepůjdu na ples. Než ona se ukázala pramálo soucitnou.
"Namoutě, pane, nemyslím si, že o něco přijdete. Ty vznešené prostopášnice šlechtického rodu jsou pravda lépe vyšňořené nežli my, avšak zkuste jim sundat jejich šněrovací živůtek, vyztuženou suknici, spodničku, falešné kadeře, vycpanou zadnici, nánosy falešných barev, a co najdete? Ženské převelmi podobné nám a možná i méně pěkné, které mají prsa, pupek a štěrbinku odzdola nahoru či odshora dolů, chcete-li, ale nikdy ne zprava doleva! U všech rohatých, kde je jaký rozdíl? To vy, milánku, když si mě svléknete, máte před očima zadnici, jež za vše vděčí přírodě, a prsíčka, kterým žádný krejčí nepomáhal. Láry fáry! Jsem vzteky bez sebe, když vidím, jak se mužští před těmi kreaturami plazí! Jak jim olizují paty a jak se jim klaní, jenom proto, že dělají okolky, tváří se nedostupně a pletou jim hlavy svým unylým pohledem, našpulenými rty, svou falší. Říkám vám, pane, u nich je vše na odiv, ale výsledek chatrný! Já vám za šedesát liber ročně, které mi pan markýz dává, a k tomu stravu a ubytování, poskytuji větší blaho, než jaké by vám kdy dokázaly dát ty kokety. A navíc to činím s potěšením, poněvadž jste na pohled líbezný, na dotyk hebký, hlaďounký jako nová mince a nadto, věc u muže nebývalá, vždy ochoten k laškování."
Tonka pověděla o mém zklamání stran šestnáctého srpna Grétě, jediné z našeho služebnictva, kteráž strpěla její povýšené chování. Gréta to po svém zopakovala Mariettě, a ta, majíc ve zvyku dělat z komára velblouda, zveličila mé malé znepokojení ve veliké zoufalství, o němž pohovořila k Geneviéve ze Saint-Hubert, hned jak k nám přišla. Avšak slečna ze Saint-Hubert byla převelmi útlocitné povahy a hned tála. Rozplakala se, kdykoli spatřila myšku pištět v kočičích spárech. Toho dne mě měla doprovázet na spinet a já měl zpívat italsky, neboť to je vynikající cvičení, pravila, jak mé hlasivky přivyknout zvukům toho krásného jazyka. Půvabně se posadila, přejela svými sličnými prstíky po klávesách, ale více nemohla. Obrátila na mě velké černé oči, v nichž se zaleskla slzička, a pravila, že chápe můj žal a ví, jak může být hořký, neboť i ona se už musela vzdát plesu, od něhož si kdysi tolik slibovala. Vytušil jsem, jaké výhody mi skýtá tato předehra. Sklopil jsem tedy zraky, povzdechl, zatvářil se nešťastně. To bylo na ni přespříliš. Objala mě a zasypala polibky. Jak si můžete domyslet, nikterak jsem se nezačal chovat vesele. Zajíkavým hlasem jsem jí poděkoval za její dobrotu, a ona ji tedy zdvojnásobila. Po chvíli, jakoby přemožen její něžnou starostlivostí, jsem jí začal polibky oplácet, avšak s výrazem tuze bolestiplným, pročež ji ani nenapadlo se urazit, ba ani si snad nepovšimla, nakolik jsou smělé. Kdo by si byl pomyslel, že ji klášterní výchova učiní tak bezelstnou či tak licoměrnou? Takto jsme strávili hodnou chvíli, ona mě křesťansky utěšujíc a já přijímaje její útěchu s výrazem nejzkroušenějšího chudinky na světě, avšak s postranními myšlenkami, za kteréž bych se, kdyby vyšly na světlo, na nebesa nedostal.
Byli jsme zaujati svými něžnůstkami, když vtom kdosi zaťukal na dveře. Vymanil jsem se z krásných paží (obnažených, neb panovalo velké dusno), povstal a zvolal "dále". Naštěstí to byla Gréta a díky Bohu nikoliveˇk Marietta, která by svým pronikavým pohledem čile odhalila náš zmatek. Gréta měla slabý zrak, a jak říkávala, viděla svět rozmazaně. Což bezpochyby přispívalo k její vrozené blahosklonnosti a mlhavým názorům.
"Pane," pravila, "je tu jakýsi malý, vyšňořený urozený panáček a říká, že přichází od krále a že má zprávu pro pana ze Sioraku."
"Nechť vejde, Gréto."
Přes svou krátkozrakost nově příchozího dobře popsala, bylť tuze mladičký a hrubě malý, ač se snažil napravit to výší svých podpatků i mohutným chocholem z bílých a amarantových pštrosích per, připevněných k černému kastoru perlovými sponami. Barvy jeho hedvábného kabátce a krátkých kalhot i punčoch byly tak živé, zářivé a dobře sladěné, že bych se obával křivdy spáchané na vybraném vkusu jejich nositele, kdybych se měl zmýlit při jejich popisu. Mohu však dosvědčit, že od hlavy k patě nechybělo na jeho šatu nic - lemovky, zlaté šňůrky, hedvábné výšivky, prýmky či stužky - z toho, co po svém krejčím může požadovat vzor dvorské elegance. Než nejvíc mne zaujaly rukavice, neboť byly ze sametu (což mi v tom vedru připadalo notně nepohodlné), s velkými vyšívanými záložkami a zdobené od zápěstí až do poloviny předloktí dlouhými zlatými třásněmi, poletujícími ve vzduchu při každém jeho pohybu.
"Pane," pravil vyslovuje jen na půl úst, jako by slova řeči francouzské byla příliš obyčejná na to, aby k nim užíval ústa celá, "smím zvědět, jste-li pan ze Sioraku?"
"Ano, pane," odpověděl jsem. "Jsem to já. A zde je slečna ze Saint-Hubert, jež je tak laskava a doprovází mne na

spinet."
"Madame," pravil smekaje půvabně a chocholem přitom zametl Podlahu, avšak jen zlehýnka, aby náhodou péra nepolámal, "přijměte laskavě prujev mé pukurné úcty."
"Pane, jsem vaší poníženou služebnicí," řekla slečna ze Saint-Hubert.
Dotyčný si opět klobouk nasadil, obrátil se na mne, hned nato smekl a pozdravil, leč zdaleka ne tak hluboce a s jistou povýšeností mísící se do jeho pokory. Bezpochyby mne soudil podle šatu.
"Pane," řekl, "jsem vaším služebníkem."
"K vašim službám, pane," odvětil jsem, poněkud udiven jeho výslovností. "Smím vědět vaše ctěné jméno a co vás za mnou přivádí?"
"Jmenuji se Rubert Rumurantin," odpověděl panáček s lehkou úklonou, která jako by náležela víc jemu než mně.
"Rumurantin?" opakoval jsem. "Znám jednoho Romorantina."
"Jdětež, pane! Již delší čas se taktu v dubré spulečnusti nemluví! ‚O' zníť udpudivě, a vysluvujeme je tedy ‚u'. Tak kupříkladu říkáme: ukulu tuhutu dumu."
Viděl jsem, jak slečna ze Saint-Hubert pozvedla ručku k ústům, aby zakryla úsměv, i rozhodl jsem se pokračovat ve hře, jak jsem to vídal u otce, když si chtěl z někoho vystřelit, aniž ho však mínil urazit.
"To je pěkné! Ukulu tuhutu dumu! Úžasné!"
"Pane, promiňte," řekl Romorantin, "avšak my neříkáme ‚úžasné', kteréž zní tak všedně. Raději říkáme puzuruhudné."
"Jak ale potom vyslovíte takový výraz," ptal jsem se, "jako opustit?"
"Tuť jednuduché: upustit."
"Z toho může vzejíti zmatek," podotkla slečna ze Saint-Hubert, "kdyžtě vás slečna upustila."
"Nic takuvéhu, madame," pravil Romorantin s další ze svých úklon. "Ujišťuji vás, že se slečnami ud dvura mi takuvý pád nehruzí."
"Není se co divit, pane," řekl jsem, "jste tak pohledný a dobře ustrojený, že víc si ani nelze představit."
"Vy zas, pane," odvětil Romorantin, "mluvíte velmi vybraně. Leč duvulte mi, abych vám řekl, že vysluvujete sluva příliš měšťansky: věřte mi, že si nezaslouží býti tulik vysluvuvána. Stačí je nechat splynout ze rtů a bezvládně spadnout, s malým našpulením rtů na kunci věty a ledabylým úsměvem."
"Ledabylým úsměvem?" tázal jsem se. "Tuť puzuruhudné! Jak tu, prosím, dukážete?"
"Nesmíte při tum udhaluvat zuby, musíte se usmívat jen koutkem úst a zároveň hledět, abyste puzdvihl upačné ubučí, jaku by vy sám jste byl udiven, že vás něcu muhlu pubavit."
"Asi taktu?"
"Tuť ubstujné."
"A taktu?" zeptala se slečna ze Saint-Hubert.
"Ubučí je výburné, madame, avšak nikulivěk úsměv. Jest příliš veselým."
Umluvte mne, pane," pravil jsem, "že jsem vás tak zdržel svými dutazy. Říkal jste, že máte se mnou cu du činění."
"Vskutku," odpověděl s úklonou.
Narovnal se v celé výši své postavičky, rozkročil se pevně a s pěstí v bok oznámil mi vážným tónem:
"Pane, mám tu čest být jedním z pážat Jehu Veličenstva, kteréžtu mi nařídilu, abych vám předal tentu list du vlastních rukou a huvuřil s vámi z učí du učí. Jste-liž ten, jak jsem řekl?"
"Ano, jsem."
"Udpusťte, pane, avšak vaše udpuvěď je příliš prustinká, nemáť dusti uhlazenusti."
"A čeho si ta uhlazenost žádá?"
"Nuže kupříkladu, předpukládejme, že se mě někdu uptá: Jste pan z Rumurantinu, pane? Já udvětím: ‚Tuť bezpuchyby jsem!' Cítíte, jak unu přísluvce dudá vašim sluvům na eleganci? Pukud je však vysluvíte na půl úst, z nichž musí, jak jsem řekl, splynout ledabyle. Strpíte, pane, abychum začali upětuvně?"
"Velmi rád. Vaši metudu shledávám ubdivuhudnou ve všech uhledech a mnuhému se tak ud vás přiučím."
"Velmi vám, pane, děkuji. Jste-liž pan ze Sioraku, pane?" "Tuť bezpuchyby jsem."
"Pak mám pru vás, pane, spěšný dupis ud krále."
Zašátral v kapse, kterouž měl v průramku hedvábného kabátce, a vyňal z ní list rozmáchlým gestem napodobujícím osmičku, při němž se roztančilo dlouhé zlaté třásnění na manžetě rukavice. Pak mi jej předal, tváře se okázale a obřadně. Poté složil poklonu slečně ze Saint-Hubert a další mně, smeknuv dvakráte. Otočil se na podpatcích, vysokých, rudých a zdobených zlacenými ostruhami, a já se domníval, že jsme spolu skončili, když tu náhle zkroutil svůj vosí pas směrem ke mně, zůstal stát a na půl úst mi s ledabylým úsměvem pravil:
"Pane, jsem nadmíru putěšen, že jsem měl příležitust se s vámi seznámit, s mužem tak dychtícím udvyknút hrubým zvykům, a duvulte, abych vám rovněž řekl, že jste mne zcela ukúzlil svú dvurnustí."
"Co zas tohle, u všech ďasů, mělo být za hatmatilku?" řekl jsem, když nás byl opustil.
"Že jste ho okouzlil svou dvorností, nyní nahrazuje také ‚ou' dlouhým ‚ú', neboť jinak by se dozajista vystavoval veřejné potupě!"
Se slečnou ze Saint-Hubert jsme se těm výstřednostem notně nasmáli, avšak trochu mě hryzla lítost nad tím veselím, nesbližovaloť nás tolik jako sladký bol, jejž jsme před chvilenkou sdíleli. Ocitli jsme se spolu na něžně líbezné šikmé ploše a ani jeden z nás raději nechtěl vědět, kam až nás mohla zavést. Avšak slečna ze Saint-Hubert zřejmě posléze popřemítala jak o svém a o mém věku, tak i o svém postavení v našem domě a hříchu, jehož by se byla dopustila, neboť ona chvíle se již nikdy nezopakovala. Nikdy více se mi od ní nedostalo ničehož jiného než láskyplných pohledů a čas od času tak lehounkého stisku ruky, že jsem si nebyl jist, zdali se mi o něm nesnilo.
"Vám tedy píše král," pravila pojednou slečna ze Saint-Hubert. "Kterak bych se ještě někdy mohla opovážit vás

něčemu učit?"
"Píše otci, ale jak jsem to měl tomu panáčkovi vysvětlit? Odnesl by si ten dopis zase s sebou!"
Znovu jsme se rozesmáli a v nejlepším vstoupil otec, kterýž se zatvářil překvapeně, pročež jsem mu důvod vysvětlil. Pokrčil rameny.
"Takto vyumělkovaný jazyk, kterýž by se dal nazvat tatrmanstvím, existoval u všech dvorů, především v mírových dobách, kdy urození muži uložili meče do pochev a nevěděli zahálkou co počít. Za Jindřicha III. si šviháci, a Bůh ví, že se v boji vyznamenali udatností, potrpěli na šišlání a za každým slovem dodávali: ‚Na mé svědomí' či ‚To je na umření' a další plané průpovídky. Někdy se do toho zapletou i ženy a pak se takováto zvláštní mluva stává nástrojem jejich moci. Kdo se nepodvolí, není hoden lásky. Kdepak je ten dopis od krále?"
"Na spinetu, pane," pravila slečna ze Saint-Hubert, která otce od jeho příchodu nespustila z očí, kterážto pozornost mne tak trochu píchla ostnem žárlivosti.
Jedva však otec rozlomil královskou pečeť, upamatovala se na své dobré způsoby a s úklonou odešla. Otec přešel k oknu, aby lépe viděl, přečetl si vzkaz a jako by se pohroužil do snění.
"Petře můj," pravil po chvíli, "ve vašem životě dochází k čemusi novému. K čemusi velmi dobrému, avšak do budoucna možná ne zcela. Kdoví?"
Konečkem ukazováku poklepal na pergamen.
"Ta cedulka, toť vpravdě Jindřich - srdečný a panovačný. Polaská vás, ale s pěknou byste se potázal, kdybyste ho neuposlechl! Čtěte, neboť se to týká především vás."
Nevím, co se stalo s tím listem, na němž byl napsán onen vzkaz, znám ho však nazpaměť slovo od slova a není nebezpečí, že bych je zapomněl. Zde jsou:

"Vousáči!
První v bitvě u Ivry nemůže být posledním na plese. Rád bych tě viděl šestnáctého dne měsíce srpna u své dobré sestřenky z Guise a spolu s tebou i svého kmotřence rytíře ze Sioraku, o němž mi ti, jež mám rád, říkají jen to nejlepší.

Jindřich"

"Než proč mě král," otázal jsem se, "nazývá rytířem ze Sioraku?"
"On vás tak nenazývá, on vás jím jmenuje. Buďtež si jist, že král svá slova dobře zvážil. Doposud jste byl šlechtickým mladším synkem, leč bez titulu. Dnes jste titul získal."
"Není-liž to však v mém věku převeliká pocta?"
"Nesmírná! Já byl též šlechtickým druhorozeným synem, než teprve po letech nebezpečných poslání ve službách Jindřicha III. mě Jeho Veličenstvo učinilo rytířem."
Na to jsem než oči vyvalil a pocítil jakýsi neklid, neboť se mi zdálo, že jsem v otcově hlasu zaslechl stopu hořkosti.
"Komu nebo čemu však vděčím za ten zázračný vzestup?"
"Král sám to praví v dopise. Těm, jež má rád a kteří mu o vás říkají jen to nejlepší."
"Paní z Guise?"
"Paní z Guise a dauphinovi."
"Dauphinovi, pane?"
"Podle Héroarda mluví sice dauphin málo a špatně, a nestaví se proto příliš na odiv, avšak bystrý duch mu nechybí. Pozoruje, mlčí, soudí. A buďte si jist, že na vaši malou kuši nezapomněl, byl tím dárkem dojat a pověděl o něm králi."
"Odpusťte, pane otče, ale nemohu uvěřit, že jsem byl jmenován rytířem za to, že jsem daroval hloupou kuši dauphinovi."
"Máte pravdu. Není to jen tím. Král je Bourbon a vy též."
Zrudl jsem a mlčel, nikoli ze zmatku, ale protože to bylo poprvé, kdy v našem domě bylo bez obalu vzpomenuto mého původu. Cítil Jsem se tak rozechvěn, že jsem dal ruce za záda a tiskl je, aby se mi netřásly. U znamenal jsem tenkráte, jak obrovský rozdíl zeje mezi pravdou, o níž kdekdo ví, ale nikdo ani nemukne, a pravdou, jež znenadání nabude na síle a dostane nový smysl jen proto, že je vyřčena.
"Nebylo vám to, pane synu, povědomo?"
Otec se jako obvykle vyjadřoval poněkud obřadně, avšak jeho hlas i oči prozrazovaly tolik dobroty a lásky ke mně, že mě přepadla touha vrhnout se mu do náruče. Leč neučinil jsem tak ze strachu, že bych jej uvedl do rozpaků.
"Bylo, pane otče," řekl jsem hlasem, jenž mně samému zněl jaksi nezněle. "Věděl jsem to od útlého věku. Chůvy o tom často klábosily přede mnou, neboť se domnívaly, že jsem příliš mlád na to, abych pochopil. Jedna věc mi však zůstává nejasná. Jak může král přihlížet k mému původu, když tě je nemanželský? Církev nás učí, že manželství jest pouto posvátné."
"Jenže král," pravil otec s lehkým smíchem, "má velmi malý smysl pro věci posvátné! Jak by také mohl, když tě byl pod tlakem okolností tolikráte nucen změnit víru? A nadto, pro urozence z tak starého rodu, z jakého je Jindřich, platí krev více nežli sňatek. Pro něj jste vy, ježto jste přes paní z Guise vnukem Markéty Bourbonské, jeho bratránkem. Tím, že vás obdařil titulem, vzdal pouze čest své krvi. Poctil však také Sioraka. Ani v časech nejtěžších občanských válek nenaslouchali Siorakové nikdy Sirénám vzpoury. Zůstali skálověrní svému králi, i tenkrát, jako v případě Karla IX., když tě pronásledoval hugenoty."
"Než to nic nemění na tom, pane otče, že jsem si ten vzestup nezasloužil. "
"Máte před sebou budoucnost, abyste si jej vysloužil. Buďtež si jist, že král počítá s tím, že toto vyznamenání vás k němu i dauphinovi připoutá."

Poté jsme ostali mlčky, hledíce si do očí, každý z nás však pohroužen do svých myšlenek, ježto, tuším, byly u otce podbarveny zádumčivostí, kdežto mé se chvěly netrpělivou touhou po budoucnu. Pojednou jsem si vzpomněl, co mi otec říkalo "srdečném a panovačném" tónu královy cedulky, a uvědomil si, že královo přání vidět nás šestnáctého srpna u paní z Guise se rovná rozkazu. Ta myšlenka mě rozjařila.
"Vy se usmíváte?" řekl otec a povytáhl jedno obočí.
"Ano, pane otče," odvětil jsem bez meškání. "Mám vám říci, na co jsem právě připadl?"
"Nejste mi tím povinován. Rcete, máte-li chuť."
"Nechtěl bych vás urazit."
"Neurazíte mne."
"Tak tedy, říkám si, že šestnáctého dne měsíce srpna půjdeme na ples..."
Otec se rozesmál, zprudka mě objal a políbil na obě líce.
"Pro vaše vlohy občas zapomínám, že jste dosud dítětem! Tím však budete stále méně. Toť vidno zcela zřetelně."
* * *
Šestnáctého dne měsíce srpna s úderem poledne vyslala paní z Guise spěšně skočtam se vzkazem pro otce, ten si jej přečetl a podal mi ho se slovy:
"Milujte paní z Guise, ctěte ji, než nikdy nepište jako ona."
Zde je onen vzkaz:

"Muj přítely,
pošlete my kmotřence do mého domu vosm hodin. Zašlu pro niěj kočár. Chcy ho tu mýt o hodinu dřív neš začne ples.

Kateřina"

"O hodinu dřív," řekl jsem, "co mi chce?"
"Dát vám pokyny, řekl bych."
"Dáte mi též své, pane otče?"
"Jeden jediný postačí, a ten věru znáte. Nevrhejte své nenasytné pohledy příliš dlouho ani příliš často na jednu osobu, ať je to muž či žena. Naučte se hledět na předmět svého zájmu letmo, jak to převelmi dobře umějí ženy. V ostatním spoléhám na vaši soudnost."
Mezi chůvami a Tonkou došlo k prudké vádě, komuže náleží čest pomáhat mi s oblékáním a šňořením na ples, neb chůvy soudily, že tak činily odjakživa, ještě když jsem býval v plenkách, kdežto Tonka namítala, ona že tak činí (a také mi stele a uklízí a nejen to) od doby, kdy jsem dosáhl mužného věku. Mezi služebnictvem z toho bylo notně povyku, až věc rozřešil pan z La Surie, vyslán z moci vrchnostenské spravedlnosti markýze ze Sioraku obnovit v našem služebnictvu pořádek: Tonce přísluší mě oholit a nakadeřit mi vlas, čemuž se naučila ve službách pana z Bassompierre, a chůvám mě vyparádit.
Tonka si poradila se svým úkolem tuze zručně, na mne se však tvářila kysele a nevrle. Vida ji, jak v ruce drží želízko na vlasy, optal jsem se jí:
"Budeš mi dělat kudrlinky, Tonko?"
"Nikoli," odpověděla tónem stroze učeným. "Ženský vlas se kadeří do drobounkých kudrlinek, jež spadají podél tváří. Mužské vlasy jsou sice stejně dlouhé, kadeří se však do velkých vln splývajících přes uši až na šíji."
"Tak je tedy budu míti já."
"Jinak to být nemůže. Móda to vyžaduje. A na vás je to škoda práce, poněvadž když se to tak vezme, zrovna moc krásy jste nepobral."
"Jak to?" řekl jsem dotčeně. "Ani ne před týdnem jsi říkala opak!"
"Protože jsem se snažila vás uchlácholit, že nepůjdete na ten zpropadený ples."
"A dnes tedy z tebe mluví vzdor."
"Ne, pane, říkám vám pravdu. Ne že byste byl hrubě ošklivý, to zajisté ne. Jste velký a silný a máte hezké oči, které se umějí řádně podívat. Vlasy také ujdou, jsouť plavé, husté a poddajné. Než ten nos!"
Načež se odmlčela, tváříc se hluboce útrpně.
"Nos?" řekl jsem, popadl z toaletky malé benátské zrcátko a zmateně se v něm pozoroval. "Mám nos po otci."
"Vůbec ne. Váš otec má nos krátký a rovný. Kdežto váš je dlouhý, a co je ještě horší, na konci zahnutý. Člověk by byl málem v pokušení říci, že je židovský."
"Můj nos že je židovský!"
Odložil jsem zrcátko na komodu, zatvářil se chladně, slova nehlesl a čekal, až se Tonka začne kát. Což také udělala, ale nikoli ze strachu ze mě, nýbrž z otce, že ji vyplísní, jestliže mu to povím.
"Koneckonců," pravila, "u muže je to ještě přijatelné! Lepší mít nos nepříliš hezký jako vy než nemít nos vůbec žádný jako vévoda z Guise. Ne nadarmo se mezi lidem říká, že podle nosa poznáš kosa."
"To všechno jsou jen žvásty! Vévoda z Guise je sukničkář."
"Svatá Panno, to bych ráda věděla, čímpak to asi dělá!"
"Tonko, dovolávat se Bohorodičky, když mluvíš o nosech a o ptácích!"
"Máte pravdu," řekla Tonka hanbou celá červená. "Aj, Panenko Marie, odpusť mi na tisíckrát!"
Přendala si želízko z pravé ruky do levé a pravičkou se pokřižovala.
"Myslíš si," pravil jsem výsměšně, "že ti stačí pokřižovat se a Panenku Marii ukonejšíš, když jsi proti ní tak hrubě zhřešila?"

A pokračoval jsem věru proradně, neb jsem věděl, jaká je škudlilka: "Podle mého tě to bude stát nejméně pořádně tlustou svíci na oltář Panny Marie."
"Pořádně tlustou svíci!" zvolala zděšeně. "Na mou věru! Vy mě chcete přivést na mizinu!"
Začala dumat o tom výdaji, a to jí zavřelo zobáček. Pokud jde o mne, mlčel jsem jako ryba a měl na ni řádně spadeno za to, jak se snažila zviklat mé naděje na dobývání krasotinek na plese, v němž jsem spoléhal na svůj pohledný zjev. Čtenář se dozajista upamatuje, že jsem byl tenkrát převelmi mladičký zelenáč a každičká žena že mi připadala stejně poslušna mých tužeb, jako byla má panská.
S chůvami, kteréž mi pomáhaly s oblékáním, to byla vpravdě jiná písnička, než kupodivu ani jejich chvalořeči, jimiž mne chlácholily, nedokázaly zcela zhojit ránu utrženou Tončiným drápkem. Dodnes na to vzpomínám nerad, ač bez trpkosti, neboť je mi jasné, že má panská měla ráda bály jako každá jiná a že se jí hrubě nezamlouvalo zůstat doma, když si já budu skotačit se slečnami, kterýmž se ona, jež je nízkého původu, nikdy nevyrovná v ošacení, špercích, půvabech ni vychováním.
Byl jsem hotov sotva půl hodinky, když požádal o vjezd do našeho dvora zlatem se blyštící kočár paní z Guise s erbovním znakem na dvířkách, tažen byl čtyřmi nádhernými ryzáky, řízený kočím v úchvatné livreji v barvách Guisů a na stupátku vezl dva obrovité vyšňořené Švýcary. Neobešlo se to bez trochy rámusu a v oknech našeho domu se hned objevily svěží tvářinky našich komorných, celé rozjařené nad tou ekvipáží a pyšné, že přijela pro mne, líce se jim již nadouvaly vzrušením, jaktě jim pojedou vyřídilky, až to budou u nás v ulici všecko líčit. Dvířka kočáru mi otevřel jeden ze Švýcarů, a zatímco mi sklápěl stupátko, pozvedl jsem tvář k našim komorným a složil jim velkolepou úklonu kloboukem, zdobeným péry parmské a mandlově zelené barvy, jež ladila s barvami mého kabátce. Děvčata byla nadšena mým smeknutím, smála se, radostně výskala, tleskala a zahrnula mě ovacemi, jako bychom byli v divadle na nějaké komedii. "Také že to komedie byla," řekl mi otec později. "K čemu jinak všechna ta okázalost našich velmožů, kdyby na ně dobrý lid nehleděl s ústy dokořán a netleskal jim?"
* * *
Teprve když jsem seděl v kočáře paní z Guise, uvědomil jsem si, že jsem mezi těmi, které vyhlížely z oken, nikde nezahlédl Tonku. Byl bych se i rmoutil kvůli ní, že musí ostat sama doma, kdyby mi byla nepředhodila onu ošklivou výtku ohledně mého nosu, na kterou jsem nemohl zapomenout, aniž zapomenu na tu, jež ji učinila. A tak jsem byl tentokrát já ošklivý a vypudil ji ze svých myšlenek, pokoušeje se zabavit své zraky podrobnou prohlídkou vnitřku kočáru, v němž jsem si takřka požitkářsky hověl, jak se mi ten přepych zamlouval.
Je pravda, že neměl nic ze spartánské strohosti našeho kočáru, jehož lavičky byly potaženy hrubou kůží (již otec zvolil pro její trvanlivost) a stěny šedým seržem: "Jakživo jsem neviděl nic tak klášterního!" podotkl Bassompierre, když si byl jednoho dne troufl do něj s otcem nastoupit. Sedadlo, na němž jsem si lebedil, zatímco mě kočí paní z Guise vezl do Grenellského paláce, nemělo žádných nedostatků, byloť měkounké, neb stejně jako boční stěny dvířek bylo opatřeno bledě modrým sametovým čalouněním, zvýrazněným ve všech čtyřech rozích zlatým lemováním, to vše pak jen podtrhovaly záclonky na oknech z temně modrého damašku zdobeného velkými černými listy. Tuze krásná výzdoba, než dvakráte drahá, mínil jsem (zvítězilť ve mně hugenotův potomek), nejprve při pořizování a pak při opravě, až začne vypadat omšele.
Bylo to poprvé, kdy jsem vstoupil do tohoto úžasného kočáru, a poprvé rovněž, kdy jsem by pozván do Grenellského paláce. Toť důkaz, říkal jsem si, že časy se změnily, a třebaže nejsem ještě plně uznáván, přijímán jsem tak, jako bych již uznán byl. Chápal jsem, že je v tom rozdíl, avšak nestýskal jsem si, neboť má ctižádost nemířila k poctám zděděným. Možná si pomyslíte, že je to pěkná domýšlivost, hovořit ve věku, v němž jsem tehdá byl, o ctižádosti. Pravda, její cíl byl zatím dosti mlhavý, leč snaha a energie, díky nimž ho jednoho dne dosáhnu, už ve mně byly, cítil jsem je v sobě vřít.
Palác paní z Guise se náramně lišil od paláce Neverského, v němž bydlel její švagr vévoda z Mayenne a který byl postaven v nedávné době z kamene i cihel zároveň (ohavná to novota! uznamenal otec); tento byl z krásného a dobrého kamene, okna mělť s přetínavým ostěním a před ním se rozkládal dvůr alespoň dvakrát tak velký než náš.
Přivítal mě zavalitý, důstojný urozenec, jedva mi Švýcar otevřel dvířka a sklopil stupátko.
"Pane rytíři," oslovil mě s hlubokou úklonou, "jsem vaším poníženým služebníkem. Račte dovolit, abych se vám představil: jsem pan z Nevrlova, maggiordomo Její Výsosti. Ona však mě raději nazývá komořím."
"Pane komoří," pravil jsem, "jsem vaším služebníkem."
Pan z Nevrlova na mně spočinul něžným, laskavým pohledem a poté, zřejmě se mnou spokojen, mě obdařil úsměvem. Usmál jsem se na oplátku, což mi šlo celkem lehce, neb mě mírně pobavilo jeho přízvisko, jež se tak špatně hodilo k jeho vzezření. Dozajista kterýs z jeho předků si vysloužil toto příjmení vinou svých sršatých nálad. Než panu Nevrlému, jehož jsem tu viděl před sebou, se v tváři i v celé osobnosti zračila taková vlídnost, až si člověk ani nedokázal představit, že by se kdy mohl přít, snad ani s čertem ne. Měl kulatou hlavu, kulatá vystouplá očka, špičku nosu zakulacenou, plné, vykrojené rty, kulaťoučké bříško, které jako by mělo odrážet nárazy, a silné nohy, na nichž za chůze trochu poskakoval. Hlas udržoval neustále v hlubokých, šeplavých tóninách, kteréž nemohly nemít na jeho posluchače jiný než konejšivý účinek, a jak jsem mu naslouchal, vracelo se mi na mysl, jak asi musí být jeho neochvějná přívětivost užitečná při styku s paní z Guise - pro ni i pro něho.
"Pane rytíři," pravil, "Její výsost si přeje, abych vám ukázal náš velký sál, než vás k ní zavedu. Což bude snadné," dodal s úsměvem, při němž se mu naducané tváře zvlnily až k ušiskám, "ba řekl bych přímo nevyhnutelné, neboť do komnaty Její Výsosti se jde právě přes velký sál."
Nechť si čtenář představí, že je děckem, jež shodilo seshora ze schodiště míč a hledí za ním, jak si vesele poskakuje ze stupínku na stupeň až dolů. Nyní nechť v duchu překročí přírodní zákony a představí si, že míč takto poskakuje vzhůru schůdek po schůdku až k němu, čímž získá správný obrázek toho, jak pan z Nevrlova stoupal přede mnou po venkovním schodišti do prvního patra, a já žasl nad lehkostí tohoto tělnatého muže a nad pružností jeho kroku. A

třebaže ono schodiště bylo dosti vysoké, neboť se zvedalo nad přízemí, kde bezpochyby byly příbytky četného služebnictva z paláce, když byl můj čilý komoří dorazil na odpočívadlo, ani se nezadýchal.
"Zde je náš velký sál. Tvrdívá se, že ani v Louvru nemají krásnější," pravil s okrouhle rozmáchlým posunkem, zatímco mi do ucha vyluzoval lahodné slabiky oněch slov, jež z jeho úst vycházela hlaďounká jako dětská tvářička a slaďounká jako med.
Dosud jsem nikdy Louvre uvnitř neviděl, aniž pak žádnou z jeho vznešených síní, tato mne však oslnila rozměry i přepychem. Měla méně než patnáct sáhů* zdéli, na šest sáhů šířky, a u stropu ne méně než tři lustry, každý z nich nesl na sto svící. Zatím ještě nebyly zažehnuty, zrovna tak jako stříbrná ramena, zavěšená v pravidelných rozestupech po stěnách a neúnavně nesoucí hotové trsy... byl bych řekl lojových svící, než pan z Nevrlova mi zdvořile objasnil, že jde o parfémované voskovice vyráběné v Africe. Denní světlo, které po obou stranách propouštěla velká okna s přetínavým ostěním, bylo v tuto večerní hodinu uprostřed srpna dostatečné na to, aby při něm místní služebnictvo mohlo vykonávat poslední přípravy. Statní lokajové v livreji Guisů s velkým lotrinským křížem na zádech začali právě ve chvíli, kdy jsem vstoupil, svinovat (a nikoli pro mne rozvinovat, jak by si někdo mohl pomyslet) dva skvostné turecké koberce, které byly hned nato odneseny pryč a odhalily vykládaný parket, bezpochyby k tanci vhodnější.
"Na stěně po vaší pravici," děl pan z Nevrlova tónem nanejvýš důvěrného sdělení, "vidíte flanderské tapiserie s motivy zvěře a hvozdů. Po vaší levici pak opět flanderské tapiserie, tentokrát však s motivy zeleně a postav. Dále pak symetricky rozmístěné čtyři velké podobizny znázorňující zprava pana z Cléves a slečnu Markétu Bourbonskou, rodiče Její Výsosti, a naproti jejího chotě Jindřicha z Guise, zavražděného v Blois, a tchána Františka z Guise, rovněž bohužel zavražděného o několik let dříve."
Ono "bohužel" mi připadalo nadmíru vhodně zvolené, neboť poslouchal-li člověk pana z Nevrlova, jak líbezně vyslovuje slovo "zavražděn", mohl by si pomyslet, že šlo o události naprosto nicotné.
Zatím se pan z Nevrlova odmlčel, jako by ode mne očekával komentář. Leč můžete si domyslet, že jakožto syn hugenota a zapřisáhlý nepřítel ligistů jsem se nemínil k vhodnosti či nevhodnosti těchto atentátů vyjádřit a držel jsem jazyk pevně uvězněný za zuby.
"Povšimněte si laskavě," pokračoval, "že ze stěn, vždy po každé straně portrétu, vystupují stříbrná ramena svícnů, tak aby je v noci dokonale osvětlovala."
"Pokud lze věřit podobizně," řekl jsem, abych přerušil mlčení, jež by mohlo, kdyby se příliš protáhlo, působit nepřátelsky vůči lotrinskému domu, "vypadal vévoda Jindřich z Guise velkolepě."
"Zcela jistě. Její výsost často říkává, že kdyby býval stejně uvážlivý jako krásný, byla by ona dnes francouzskou královnou."
Usmál jsem se těm slovům, jež tak odpovídala vznětlivé povaze mé dobré kmotřičky. Vida to pan z Nevrlova, usmál se rovněž, nikoli snad, že by byl zachytil mou myšlenku, ale poněvadž pochopil, v jaké lásce chovám paní z Guise.
Mezitím, jak jsem si povšiml, se vrátili do velkého sálu lokajové, tentokráte vedeni kýmsi jako správcem, jenž nesl knihu záznamů a písařský pultík, a začali ze stolků a polic odstraňovat cenné kusy, které se na nich nacházely: stříbrné skříňky, porcelánové předměty, alabastrové figurky, čínské vázy, hodiny a jiné hodnotné ozdoby, jež správce nejprve zapsal do knihy, načež byly uloženy do vestavěné skříně opatřené masivními dubovými dveřmi s ne méně než třemi zámky.
"Co to má, pane komoří, znamenat?" otázal jsem se užasle. "Pročpak připravují sálo ty nejpěknější ozdoby?"
"Po posledním plese pořádaném Její Výsostí," odvětil pan z Nevrlova a sklopil cudně víčka přes své kulaťoučké zraky, "jsme zjistili, že některé věci nevysvětlitelně zmizely..."
"Ukradeny!" zvolal jsem.
"Bůh uchovej!" pravil se zbožným povzdechem.
"Mezi pozvané se tedy vloudili vetřelci."
"Toť nemožné. Všichni, kdož tu byli přítomni, jsou z urozených a vznešených rodů, a nadto je znám osobně."
"Podezírali jste snad lokaje?"
"To nikdy!" ohradil se pan z Nevrlova čile. "Jsouť všichni Lotrinci, náruživě oddaní Její Výsosti."
Pohlédl jsem na něj a zmlkl jsem, připadalo mi málo moudré vyptávat se dál. Po chvilce pozvedl svá víčka, podíval se na mne a znovu si zkormouceně povzdechl, poté potřásl třikráte hlavou, jako by z výše, leč přese všechno shovívavě, soudil lidské slabosti.
* * *
Když jsme byli prošli celým velkým sálem, zavedl mě pan z Nevrlova dosti temnou chodbou ke dveřím Její Výsosti, na něž obezřele zaťukal. Po delší chvíli ukázala v pootevřených dveřích svou hezkou svěží tvářičku slečna, které pan z Nevrlova laskavým šepotem sdělil, že je tu rytíř ze Sioraku, pro něhož si Její výsost poslala.
"Nechť vstoupí!" pravila slečna mladistvým, veselým hlasem. "Postarám se o něj, než jej Její výsost přijme."
"Pane rytíři, Noémie ze Sobolu se o vás postará," zopakoval vážně pan z Nevrlova a poté, co mi složil hlubokou poklonu, se jako mávnutím proutku rozplynul v temné chodbě.
"Vstupte, prosím!" řekla Noémie ze Sobolu rozesmátě.
Vzala mě důvěrně za ruku a vtáhla do pokoje, jenž mi po temné úzké chodbě připadal rozlehlý, světlý a náramně vyzdobený.
Jelikož slečna ze Sobolu mlčela, rozhlédl jsem se kolem sebe. Strop byl zlacený, kazetový s namalovanými mytologickými výjevy, stěny potaženy saténovou tapetou se zlatým lemováním, týž satén se nacházel na přehozu přes baldachýnové lože a záclonách, jež je uzavíraly. Vše v odstínech do modra, ladících s pomněnkovými zraky paní z Guise. Celek by působil prosvětleně, než poněkud chladně, nebýt různobarevnosti tureckého koberce a dvou velkých portrétů na stěnách, jeden představující vévodkyni z Guise v dospělém věku oděnou kupodivu do růžové, druhý pak

zejména jsem shledal hrubě přitažlivým.
"To je vévodkyně z Nemours," pravila Noémie ze Sobolu, jež zpozorovala směr mého pohledu. "Jak víte, rytíři, jejím prvním chotěm byl František z Guise a syn, jehož mu zplodila, Jindřich, se oženil s Její výsostí."
"O paní z Nemours se přečasto hovoří v otcových Pamětech. Zásoboval ji potravinami po celou dobu obléhání Paříže. Myslím, že byl do ní i platonicky zamilován."
"Ale to já vím!" zvolala vítězoslavně slečna ze Sobolu, "a také vím," dodala hledíc na mne chápavým pohledem, "že to byla jediná láska tohoto druhu, jakou markýz poznal."
Ta řeč se mi nezamlouvala o nic víc než pohled ji provázející, i řekl jsem:
"Jelikož, madame, tolik víte, můžete mi prozradit, proč Její výsost umístila portrét své matky do velkého sálu, kdežto podobiznu tchyně do ložnice a vedle své?"
"Protože tchyni měla raději nežli matku. Ostatně vévodkyni z Nemours zbožňovali všichni. A když ani ne před třemi měsíci zesnula ve věku osmdesáti let, oplakával ji dokonce i dvůr."
"Chápu ten žal," řekl jsem, "je tu namalována v pokročilém věku, bělovlasá, s rysy již povadlými, avšak pohled má tak mladistvý, tak živý, tak dobrotivý..."
"Pane," pravila Noémie ze Sobolu laškovně, "zdaližpak na světě vezdejším obdivujete jen dámy postarší či zvěčnělé?"
Tento výpad mě tak zaskočil, že bych málem pozbyl rozvahy, kdybych si byl nevzpomněl na to, čemu mě učil La Surie. Mlčky jsem se na svou společnici zadíval, jako bych pečlivě uhadoval, jaké as kvality může mít a jaký mají na mne účinek. Přemýšlím-li o tom dnes, neshledávám, že Noémie ze Sobolu byla tak krásná, jak mi tehdy v žáru okamžiku připadala. Než jistou přitažlivost pro mě měla, přinejmenším přitažlivost nového, mělať zelené oči, pihy na tváři, drzý pohled a vlasy tak ohnivé, jako by navenek prozrazovaly plameny uvnitř ukryté.
Když jsem se na ni do sytosti vynadíval, řekl jsem prostě a tónem, jako bych promlouval k Tonce:
"Chcete-li znát mé mínění o vás, pak věžte, že mi připadáte velmi krásná a po všech stránkách žádoucí."
To byla rána pod pás a ona zčervenala, byla však příliš domýšlivá na to, aby přiznala rozpaky, a raději se zaštítila salvou smíchu.
"Můj ty Bože, pane!" zvolala. "Takto vy si představujete, že se hovoří k urozené dívce? Házíte po mně očkem! Děláte nemístné lichotky! Toť vpravdě ukazuje, že se neumíte chovat! A to jsem si, abyste měl strpení, na vás chystala pamlsky a hubičky jak na malé děcko!"
Madame," uklonil jsem se chladně, "nelituji tolik pamlsků jako polibků, a kdybych býval věděl, že se musím chovat jako capart, aby se mi jich dostalo, byl bych se sem dostavil v plenkách."
Při těch slovech se jen rozesmála ještě víc, leč přemrštěně a potupně, jako kdyby před sebou měla nejapného šprýmaře, a vybuchujíc smíchy klesla do čalouněného křesílka s rukou před ústy, zelený pohled upřený na mě, jako by se vysmívala mé potrhlosti.
Stál jsem před ní s kloboukem v ruce a hleděl na ni beze slova, připadaloť mi, že na vévodkyninu společnici se mnou nejedná ani z poloviny s takovou úctou, jakou je povinována synu své ochránkyně. Než vzpomněl jsem si na jednu otcovskou zásadu, a sice že člověk nikdy nemá přiznat bodnutí, nemůže-li bodajícího na místě ztrestat, i rozhodl jsem se pro úsměv, jako bych byl žertování účasten. Zároveň však jsem si ji začal nanejvýš drze od hlavy k patě prohlížet, upíraje zraky na to, co zakrývala, i na to, co neskrývala, neboť vskutku na svobodnou dívku toho ukazovala nemálo, atlasový živůtek v barvě suchého listí bylť vystřižen od ramen až k žaludku a téměř obnažoval dmoucí se poprsí.
Nakonec se Noémie ze Sobolu počala cítit tuze nesvá pod mým nemravným pohledem, přestala se smát, znachověla, povstala a s rukama zkříženýma na vyztužené suknici, jako by bránila vstup, mi s hřebínkem poněkud schlíplým, ale stále ještě usilujíc o pýchu a povýšenost pravila:
"Na mou věru, rytíři, vy zřejmě budete míti více zkušeností, než kolik bývá ve vašem věku zvykem, máte-li tu smělost hledět takto na ženy. Než měl byste být o něco vytříbenější. Zapomínáte snad, že jsem dívka, a to dívka urozeného rodu?"
"Jak bych mohl zapomenout," řekl jsem, "když tě jste mne přijala mírněji než ovečka a plašeji než laň? A pokud vás, madame, můj pohled pohoršuje, sklopím zraky k zemi alespoň po dobu, kdy budete o mne pečovat, jak jste slibovala, neboli mne zahrnovat pamlsky a hubičkami, vždyť koneckonců, madame, kdo z nás dvou hovořil první o líbání? A kdo z nás dvou obvinil toho druhého, že má rád jen stařenky či nebožky?"
Slečna ze Sobolu si zřejmě pomyslela, že pokud bych ta slova zopakoval před paní z Guise, mohla by přijít o její ochranu, i změnila barvu, výraz i tón, zatáhla drápky a začala být sladká jako med. Ostatně po mém soudu nebyla zdaleka tak zlá jako spíše nerozvážná, a bez rozmyslu říkala, co jí slina na jazyk přinesla.
"Aj, rytíři!" pravila dosti ochotně, "musím složit zbraně! Jste příliš důvtipný. Váš rozum je starší nežli vaše léta, třebaže jste již vzrostlý, a jazyk máte tak nabroušený, že je to zázrak. Bože můj, jak vy dovedete vše zaonačit. Člověk se s vámi cítí zcela ztracen! Víte-li co? Buďmež přáteli! Uzavřeme mír! Zapomeňte na mé hlouposti! A já zapomenu na vaše obnažující pohledy! A jako zástavu své dobré vůle vám dám polibek na tvář."
Svolil jsem, ona si stoupla na špičky, přiblížila ke mně své zelené oči a ohnivé vlasy a učinila, co byla řekla. Ta malá hubička mi způsobila velké potěšení. Připadalo mi, že jsem si ji vysloužil a nadto předvedl, že ač levoboček, nenechám nikoho, aby se nade mne vyvyšoval, ani dívku ne.
Sotva se mnou slečna ze Sobolu zpečetila onu mírovou smlouvu, otevřela se čalouněná dvířka po levé straně velkého baldachýnového lože paní z Guise. Objevila se komorná, jež se sice obrátila na dvorní dámu, avšak koutkem oka si mne prohlížela s lačnou zvědavostí (pročež jsem si pomyslel, že zřejmě veškeré služebnictvo už ví, kdo jsem), a řekla, špulíc roztomile rty:
"Madame, uveďte laskavě rytíře ze Sioraku. Její výsost si přeje přijmout jej nyní ve svém malém kabinetu."
Zrovna malý ten kabinet nebyl, mělť rozměry mého pokojíku a navíc jej zdobilo velké okno s přetínavým ostěním,

skýtající výhled na duby. Den na svém sklonku stále ještě ozařoval jejich listoví, avšak jeho světlo nebylo zřejmě dostatečné na jemnou prácičku, jíž se tu věnovali, neboť na toaletním stolku, potaženém modrým sametem a zaplaveném množstvím kelímků, mastí, pudrů, vazelín, kartáčů, hřebenů, jehlic, nůžek, voňavek a želízek na vlasy, stály dva mohutné stříbrné svícny s trsem voskovic, které osvětlovaly velké benátské zrcadlo, před nímž, zády ke mně, seděla paní z Guise.
Než jsem se k ní dostal, bylo mi projít kolem množství nadmíru rozkošných osůbek opačného pohlaví: kromě čtyř hrubě zručných komorných, točících se kolem ní - jedna, aby jí kadeřila vlas, druhá, aby nahřívala želízka, třetí, aby podávala sponky, a čtvrtá, aby jí masírovala chodidla -, tu byly další tři urozené dámy, mladounké a hezounké, o nichž jsem se domníval, že budou podobně jako slečna ze Sobolu vévodkyninými společnicemi. Postávaly podél stěny, oděné do pastelových odstínů, usměvavé a nemající nic na práci, a zdálo se, že tu jsou jen na ozdobu či aby poctily svou ochránkyni, anebo snad aby jí sborově odpovídaly na její poznámky jako chór v řeckých tragédiích.
"Nuže tedy, pane kmotřenče," pravila paní z Guise, ledva zahlédla můj odraz v benátském zrcadle, "co mají znamenat ty salvy veselí, které jsem právě vyslechla? Přišel jste snad do mého domu svádět mé dívky?"
Nikolivěk, madame. Slečna ze Sobolu si mě dobírala pro můj věk a já jí řekl, že jsem ochoten dělat pachole, dá-li mi pamlsky."
Dvorní dámy se tomu chichotaly jako novicky o přestávce. Slečna ze Sobolu mi zatřepetáním víček poděkovala za to, že jsem náš rozhovor podal ad usum dominae*. A paní z Guise se usmála potřásajíc hlavou.
"Díky Bohu, jste stále ještě dítě!" pravila spokojeně, jako by ji mé mládí omlazovalo. "Nuže, kmotřenče můj, přistupte blíž," pokračovala, "nezůstávejte tak na hony daleko!"
Poslechl jsem, ona se otočila na své stoličce, a když jsem se dotkl kolenem podlahy, podala mi levou ručku k políbení, kdežto v pravé držela za perleťovou rukojeť malé kosočtvercové zrcátko, v němž se její obraz spojoval s odrazem z velkého zrcadla, a ona tak mohla sledovat práci kadeřnice na svém účesu. Zrak měla tedy příliš upoután dohlížením, než aby na mne pohlédla. Trochu mě to rozladilo, byť jsem hrubě potěšen, že ji vidím, ne tak jako obvykle u nás doma v ulici Na Rozkvetlém lánu, abych tak řekl, ozbrojenou po zuby v krunýři šněrovacího živůtku, spodničky a vyztužené suknice, nýbrž pouze v županu, který skýtal jejím tělu volnost - a nejen to, připadal mi po pravdě řečeno moc krásný, byť z bledě modrého hedvábu se zlatými prýmky a hedvábnými, temně modrými knoflíky. Nemohl jsem od ní oči odtrhnout a pociťoval trochu pohnutí nad tím, že ji takto vidím poprvé doma, v jejím soukromí a oděnou v tento prostý úbor, v němž mi připadala ženštější, mateřštější a mně bližší. Jak bych byl tenkráte rád, kdyby jediným pohledem seznala, jakou že zakouším radost, a sdílela ji se mnou! To však nebylo možné: bezpochyby ji čas nutil do spěchu. Měla hrubě co dělat, aby ohlídala kudrlinkový výtvor, a kdo by jí to mohl vyčítat? Byl jsem tenkrát příliš mlád, abych pochopil, že být ženou je řemeslo, které neponechává čas na dojetí. Hrdlo se mi stáhlo a já si nikoli beze studu uvědomil, že je mi do breku.
"Ach Bože! Ach Bože!" zamumlala paní z Guise, když byla pohlédla na hodiny umístěné poblíž na toaletce, "já nebudu hotova nikdy! A uvidíte, že některý z těch protivů si vezme do hlavy, že musí přijet včas! Ba co hůř, bude to můj zeť! Kmotřenče," dodala a sotva o mě zavadila roztěkaným pohledem, "nestůjte tam tak! Perretko, rychle! Stoličku pro rytíře! Tam ke stěně!"
Perretka, jež byla nejméně zaměstnanou z oněch čtyř komorných, neboť její úkol spočíval v tom, že na požádání podávala kadeřnici sponky do vlasů, mi přinesla stoličku (kterouž otec ve svých Pamětech nazývá verpánkem, pěkné to, starodávné slovo). Využila toho, aby si mne znovu řádně prohlédla, stejně jako když pro mě přišla do ložnice, se zvědavostí víc než prostinkou. Bylo to takřka, jako by nahlas říkala: "Matku už znám, i podívejme, jak je stavěný synáček, jehož nám tak dlouho skrývali." Poté, spokojena se svou zběžnou prohlídkou, po mně hodila očkem, což jsem jí neprodleně oplatil, pociťovalť jsem mírný smutek, že jsem tak držen stranou. Ona se pak vrátila ke své málo namáhavé činnosti, pyšná na své vítězství, s očima navrch hlavy a zároveň na mne vrhajíc vražedné pohledy.
Dlouho jsem však ve hře nepokračoval, obávaje se, že by si toho paní z Guise mohla povšimnout, sice se vše odehrávalo notně nad její hlavou, než nikoli, jak jsem zaznamenal, mimo záběr jejích zrcadel. Ulpěl jsem tedy zraky na jejím účesu a sledoval postup prací až do jeho dokončení, avšak shledal jsem jej více propracovaným než slušivým. Než móda byla natolik tyranská, že téměř všechny dámy, jak jsem zjistil na plese, měly týž účes, s výjimkou královny Margot, ana náležela do jiných dob, a královny Marie, kteráž se nechávala nakadeřit od Leonory Galigaiové po florentském způsobu.
Ještě by se člověk smířil s jemnými kudrlinkami v řádkách těsně vedle sebe a různé délky, jež laskaly líčka a kadeřily se na šíji, ale vůbec se mi nelíbila řídká ofina z drobounkých kučer končící v polovici čela a ještě méně, že za těmito nebohými průzkumníky změnila valná část vlasů vzezření, bylyť všechny sčesány dozadu a až po kadeře na šíji byly rovné a fádní. K čemu byla perlová korunka, již kadeřnice umístila vzadu na temeno, ne-li k tomu, že na tu pustinu upozornila, místo aby ji zkrášlila?
O mne zkrátka nikdo nedbal a já se v duchu vzpouzel a vzpínal, dokonce jsem trpce pomluvil i sametku, kterouž kadeřnice vetkla uvázanou do mašle po pravé straně vysoko načesaných kudrn. A proč ne také po levé straně? A proč ne, když už jsme u toho, i na temeno hlavy?
"Můj ty Bože!" zvolal paní z Guise, "už je čas!"
A bezpochyby usoudivši, že župan není oděv, dodala: "A já jsem nahá!"
Přešla spěšným krokem do své ložnice následována komornými i slečnou ze Sobolu a mne tu zanechala samotného ve společnosti tří dvorních dam. Ihned jsem povstal ze své stoličky a složil jim hlubokou poklonu, na niž odpověděly roztomilou reverencí. Tím však naše rozprava skončila, neboť si mě sice prohlížely, až by mne málem svlékly z kůže, leč zdály se rozhodnuty ani nemuknout.
Právě když jsem pátral po příčinách toho ticha, ozval se ze sousedního pokoje bolestiplný výkřik.

"Co to?" otázal jsem se.
"To byla Její výsost," odvětila jedna z dvorních dam. "Šněrují ji do spodničky, až se zalyká."
"Avšak proč ji šněrují tak pevně?"
"Aby přes ni přetáhla šněrovací živůtek a dopnula vyztuženou suknici."
"Než proč jsou tedy šněrovací živůtek a vyztužená suknice tak úzké?"
Hleděly na mne udiveně. Poté pohlédly na sebe a vyměnily úsměvy, avšak ani slůvkem mi neodpověděly, tak jim zřejmě připadla má otázka směšná.
Perretka vstrčila hlavu do čalouněných dveří a špulíc rty pravila se strojenou roztomilostí:
"Její výsost si žádá pana rytíře ze Sioraku."
Právě na ní dokončovaly výzdobu šperky, a srovnám-li paní z Guise s královnou či ostatními princeznami od dvora, kteréž jsem spatřil na plese, pak v tomto punktu prokázala pozoruhodnou střídmost. Kromě malé korunky upevněné na hladce sčesaných vlasech měla toliko na krku perlový náhrdelník o třech řadách, další perly pak na uších (než bylo možno zahlédnout mezi splývajícími loknami), zlatý prsten na levé ruce a velký rubín zasazený v démantech na prostředníku pravičky. Mé spanilé čtenářky jistě uznají, že to bylo hrubě málo na princeznu z krve královské a že Jindřich, jak jsem se dozvěděl později, měl pravdu, když dával paní z Guise za příklad královně, ježto se právě na tomto plese objevila s démantovým náramkem v hodnotě tří set šedesáti tisíc liber, kteréž víceméně odpovídaly ročnímu příjmu, jaký dostávala od krále na chod domu. Tento obrovský dluh odmítal Jindřich zaplatit a přiváděl ji tím k zoufalství.
"Aj, pane kmotřenče!" zvolala paní z Guise, jako bych se právě dostavil, "tady jste konečně! Než mě obují, ráda bych vám řekla pár slov ohledně královny. Pakliže vás král, jak věřím, královně představí, vyžaduje si etiketa toto: složíte jí první poklonu na tři čtyři kroky od ní, poté k ní přistoupíte, pokleknete na jedno koleno, uchopíte lem jejího šatu a políbíte jej. Její Veličenstvo vám pak pokyne, abyste povstal, tím, že vám podá ruku k políbení, a řekne vám: ‚Vy buďte vítán!'"
"Proč ‚vy'?" zeptal jsem se. "Toto ‚vy' je přece nadbytečné. ‚Buďte vítán' by stačilo."
"Zkuste to říci královně, kmotřenče," pravila skřípajíc zuby, "a bez, pochyby uděláte terno! Nebýt toho, že jsem již nastrojená a že se bojím pokazit si nalíčení, strašlivě bych se na vás rozlítila! Po pravdě jsem dopálená, a to nepočítám, jak mě škrtí spodnička a tlačí střevíce. Kdybych tak u všech ďasů věděla, proč jsem je objednala tak maličké! Vždyť stejně téměř nejsou pod suknicí k vidění! Co to slyším, kmotřenče? Jste představován francouzské královně a chcete opravovat její mluvnici! Z toho by měl jeden smrt! Kde jste to sebral? Přišel jste snad o rozum tím svým věčným vylehráváním v knihách? Vy a váš otec mě přivedete do hrobu svým chytračením! (Na tomto místě si komorné za jejími zády vyměnily úsměvy.) Nuže tedy, kmotřenče, nesnažte se hledat hnidy! Posvítím vám na cestu. Královna řekne: ‚Vy buďte vítán', protože mluví špatně francouzsky. Stačí vám toto vysvětlení, pane mudrlante? Špatně mluví a špatně vyslovuje. Po pravdě uslyšíte toto: ‚Vy búte vitán!' (Noémie ze Sobolu si zakryla ručkou ústa, neb vyprskla.) A poté, co jste ji políbil na baculaté prstíky ozdobené více démanty, než kolik jich kdy uzříte, bude se k vám chovat zvlášť povýšeně, nevrle a úsečně."
"Ke mně? Co jsem jí však učinil?"
"Král vás miluje. To stačí."
Šetrné zaťukání na dveře přerušilo tento strhující proslov.
"Kdo je to zas?" otázala se vévodkyně podrážděně. "Vstupte! Vstupte! Sobolová, ovívej mne! Myslím, že omdlím."
"Madame," špitl pan z Nevrlova, ukazuje svou přívětivou tvář, "vaše paní dcera a Jeho výsost princ z Conti právě přijeli."
"To je vrchol!" vzkřikla paní z Guise pozvedajíc k nebesům své krátké paže, "tento ples bude pohroma! Cítím to! Jako bych to neprorokovala - zeť tu bude na čas! A je! Jako první! On, princ z krve královské! Nestačí mu, že je hluchý, koktavý a tupý: ještě musí být dochvilný!"

KAPITOLA ČTVRTÁ

Dnes, v den svých třicátých čtvrtých narozenin, jsem provedl konečné opravy těchto kapitol svých Pamětí, v nichž popisuji ples u vévodkyně z Guise. Když jsem je byl očistil od několika nevzhledných obratů, které se mi znelíbily při novém čtení, poslal jsem malého skočtam k paní z R. se vzkazem, že bych byl nesmírně potěšen, směl-li bych jí je předčítat, jakž jsem se k tomu před časem zavázal. Nicméně jsem vyjádřil přání, zda by byla tak laskava a přijala mne z očí do očí a nikoli v přítomnosti slovutného areopagu jejích věrných, a to z té příčiny, že kapitoly obsahují četné poznámky, pro něž by se určité žijící osoby mohly cítit uraženy.
Prostřednictvím téhož skočtam mi paní z R. neprodleně poslala tento lístek, napsaný jejím půvabným rukopisem:

"Drahý příteli,
cítím se dnes tak ochablá a churava, že jsem nařídila Corydonovi, aby ‚dobře za mnou zavřel dveře', nejsemť doma pro nikoho, ani pro prince z krve královské. Chovám však k Vám příliš velkou náklonnost a příliš bažím vyslechnout si Vaše líčení, než abych Vás odkázala na zítřek, ačkoli mi Váš požadavek na přijetí mezi čtyřma očima připadá přemrštěný a ohrožující mou bezpečnost.
Nicméně svoluji, nikoli však bez určitých podmínek.
Za první, políbíte mi ruku toliko při příchodu a na rozloučenou a ani jednou tak lačně, jako byste ji chtěl zhltnout. Za druhé, nebudete mne nikterak probodávat, ani otevřeně, ani pokradmu, svými žhavými pohledy. Za třetí, naše setkání z očí do očí proběhne od začátku do konce na vzdálenost přinejmeším jednoho sáhu. Za čtvrté, zahrnete mne lichotkami na mou krásu a na mé mládí.
Neboť mám-li se Vám svěřit, příteli, smutek na mně ulpívá hůř než pavučina na mouše a nejsem ani schopna číst, byť by to byl můj zbožňovaný Vergilius. Nudím se k uzoufání. Ba ještě hůř: stárnu každou minutou. A po pravdě je mé slabé tělo podivně znaveno tím ubohým světem. Přijmu Vás ve tři hodiny odpoledne ve svém modrém pokoji.
Kateřina"

Ten lístek mi způsobil velikou radost. Velmi si vážím mínění paní z R., a byl jsem tedy šťasten, že mohu předložit jejímu vytříbenému úsudku, co jsem sepsal. Zároveň mě její vzkaz pobavil, poznalť jsem paní z R. poprvé právě na plese vévodkyně z Guise téměř před dvaceti lety a od těch dob jsem ji vždy vídal jen "ochablou a churavu", což je po mém soudu spíš způsob bytí než nemohoucnost, neboť třikráte čtyřikráte do roka, kdykoli se konal ples, na němž si přála být, uzdravila se vždy ze své "ochablosti" a spěchala tančit až do rozbřesku.
Stran obav z délky mého rukypolíbení, žhavosti mých pohledů a případného zneužití našeho setkání "z očí do očí", to byla jen hra arcikoketních dam, kteréžto si libují v šarvátkách, leč před bitvami prchají, a jakmile je útok v dohlednu, honem se schovají za hradbu své cti.
Ostatně často jsem si kladl otázku, pokud jde o ni, a rovněž o některé kněze, zda je "ctnost" to pravé slovo. Neboť paní z R. bláznivě prahla po společnosti mužů a po jejich pozornostech, leč ošklivila si praktiky lásky, jež jí připadaly "hrubě žalostné a hrubě ošklivé", snad proto, že ji provdali ve věku dvanácti let za muže, jenž se vyznal lépe v koních a ve

psech než v útlocitných dívkách.
Jako obvykle mne přijala spočívajíc na lůžku, opřena o nastlané polštáře, oděna v saténový župan, ozdobený u krku záplavou zlatistého krajkoví. Ačkoli byl bílý den, těžké damaškové závěsy na oknech byly zataženy. Oddaně jsem jí políbil malátnou ručku, již mi podala, a poté, co jsem ji zahrnul, jak mi to byla v dopise zakázala, žhavými pohledy, složil jsem jí veliké poklony na onu "ochablost", jíž trpěla a která měla jediný účinek, dodávalať jí na kráse; na důmyslný kadeřnický výtvor, který jí úchvatně slušel; na omamnou voňavku, jež se kolem ní linula; na krajky, jejichž zlatý obláček jí obklopoval tvář a jejichž splývání dávalo vyniknout jejím půvabným rysům. A jelikož jedna její bosá nožka zpola vykukovala z lemu župánku, bez obav jsem přednesl chvalořeč i na ni, vyzdvihnuv, jaká je drobná a elegantní.
"Aj, příteli!" pravila, neprodleně stáhla předmět mého obdivu z dohledu a předvedla rozpaky, jež, jsem přesvědčen, nebyly nikterak hrané, "vy překračujete všechny meze! Ostatně nevěřím ani slůvku z vašich přemrštěných lichotek. Posaďte se tam do křesla. Můžete číst svou kapitolu ve světle svícnu, který stojí na ebenovém stolku. Jak víte, kdykoli mám černou náladu, nesnesu denní světlo. Zraňuje mne."
Hleděl jsem na ni mlčky. Vskutku ji denní světlo zraňuje, anebo dává její tvář přednost před pravdivým sluncem laskavějšímu milosrdenství svící?
"Příteli můj," pokračovala naříkavým hlasem, "jak jsem se nudila, než jste přišel! Ale nyní jste, díky Bohu, zde a tak mile mi lichotíte, že se hned cítím lépe. Nuže tedy, přečtěte mi, co jste napsalo tom plese! Kdy že se konal?"
"Šestnáctého srpna léta Páně 1607."
"1607! Pane Bože! To mi bylo devatenáct let! Vidíte, hovořím s vámi upřímně: prozrazuji vám svůj věk. Než při svém pokrytectví vám to samozřejmě říkám jenom proto, že to stejně víte, neboť už tenkrát na plese jsem vám svěřila, že jsem o čtyři roky starší nežli vy. Mám dojem, že jsem na to byla i notně pyšná, jakáž jsem to byla hlupačka. Ach, ten čas! Ten čas! Jak ten bídák letí!"
"Nehaňte ho, madame, vždyť kolem vás prošel, aniž se vás dotkl."
"Jděte, vy nenapravitelný lháři! Jak vy musíte ženy milovat, že jim umíte tak dobře lhát! Tedy do toho, přečtěte mi tu svou kapitolu! Nebo neskončíme nikdy, já se svými nářky a vy se svými báchorkami."
"Než madame, takřka zde nevidím, mohl bych dostat ještě jeden svícen?"
Zatáhla za zvonek a dostavil se Corydon. To z lásky k Vergiliovi a Ronsardovi jej takto přejmenovala, kdekomu připadalť jako nejošklivější majordomus pod sluncem, maje místo lidské tváře jakýsi kančí rypák s maličkýma prasečíma očkama. Na tom však ještě nebylo dost, neboť on nemluvil, nýbrž chrochtal, vyfukuje vzduch nozdrami.
"Má drahá," pravil jsem, jakmile se Corydon s lokajem, jenž přinesl druhý svícen, odporoučeli, "proč jste si vybrala za majordoma takového šeredu?"
"Neuhodnete snad?" opáčila šibalsky. "Stačí jediný pohled na něj při příchodu, a hned každému připadám krásnější..."
Jak lahodným smíchem doprovodila svá slova - tak melodickým, tak krásně taženým! K jaké vzácné dokonalosti dokázala dovést veškerý um ženské svůdnosti, a přitom nikoho nesvést!
Začal jsem tedy číst svou kapitolu a pamětliv toho, že hostitelka si přeje být bavena, jsem se neomezil na pouhé předčítání. Hrál jsem. Předvedl jsem postupně každou postavu: tuto vlohu zdědilť jsem po otci, avšak předčil jsem jej. Neboť v něm byl stále ještě kus hugenotské škrobenosti. On roli pouze naznačil. Já ji zahrál.
Když jsem skončil, zahrnula mě markýza poklonami, jak jí kázala její přívětivá a citlivá povaha. Já ji však vybídl, ať mi řekne celou pravdu, neb jsem dobře věděl, jaký jemný vkus a jak bystrého ducha má, a ona učinila poznámku stran pojetí této kapitoly, kterážto mne udivila.
"Příteli," řekla mi, "uzavřel jste sázku, že vylíčíte tento ples, jak jste ho byl viděl a prožil ve věku patnácti let, kdy jste neotřelými zraky patřil na královský dvůr, do něhož jste byl uveden."
"Nu," řekl jsem poněkud znepokojen, "taková byla vskutku má sázka. Prohrál jsem snad?"
"Vyhrál jste, a měl byste litovat."
"Hovoříte v hádankách, má drahá. Jak bych mohl litovat, že jsem učinil, co jsem si učinit přál?"
"Objasním vám to. Ve svém vyprávění hovoříte o mnoha urozených dámách a pánech, o nichž jste se v následujících dvaceti letech dozvěděl spoustu věcí, ať šťastných, či neblahých. Nemyslíte, že by váš čtenář rád zvěděl, co se s těmi postavami stalo dál?"
"Čtenář se to dozví z pokračování mých Pamětí."
"To platí pro hlavní z nich. Avšak nikoli pro postavy, kteréž náleží do našich časů, než do dějin nepatří. Podceňujete je snad? Vždyť jsou často okouzlující!"
"Nepodceňuji. Mám-li však dostát své sázce, nemohu vystoupit z roku 1607 a svých patnácti jar, abych hovořil věštecky o jejich budoucnu."
"Aj, pane, pro lásku boží, najděte nějaký způsob! To vy jste si vymyslel onu podivnou sázku, že budete pamětí své doby. Ne já. Já nežádám než dostat se mimo čas, na malý obláček, na němž vyčkám věčnosti, aniž jsem zestárla či zemřela."
Jelikož jsem mlčel, vychutnávaje tuto tužbu a ukládaje ji do torby plné drahých vzpomínek, kteréž jsem už na ni choval, pokračovala:
"Vezměte si kupříkladu malou baronku ze Saint-Luku, jež byla tak mladičká a jímavá se svýma krásnýma očima, nad nimiž jste v patnácti letech byl u vytržení. Zdalipak víte, jakého osudu došla o dva roky později?"
"Zajisté to vím."
"Tak to tedy řekněte svému čtenáři. Bude vám za to povděčen." Po těch slovech se odmlčela, s tváří zasněnou.
"Vidím, že váháte, madame. Chtěla jste něco dodat?" "Netroufám si. Víte, že u dvora platím za přehnaně cudnou a že se mi všichni smějí, jelikož nemám ráda, vyslovuje-li se přede mnou jisté slovo na pět písmen."

"Ti posměváčci, madame, jsou velcí hlupáci."
"A nadto lháři!" pravila jaksi důrazně. "Ujišťuji vás, příteli, bude-li stůj co stůj nutné, abych vyslovila slovo ‚zadek', pak slovo ‚zadek' vyslovím..."

Znachověla studem i námahou, kterou jí to způsobilo. "Madame," řekl jsem vážně, "ode dneška budu všude u dvora vykládat, že jste přede mnou dvakráte vyslovila slovo ‚zadek' aj á sám je zopakoval, aniž jsem vás v nejmenším pohoršil."
"Možná bylo zbytečné je opakovat," opáčila rázně. "Abychom se nyní vrátili k vaší kapitole, byl věru nutný onen výjev s králem, k němuž došlo v toaletní komnatě?"*
"Byl, madame, dokresluje krále."
"Ta kresba však není příliš jemná."
"Ani král nebyl příliš jemný. Byl to voják. Po třicet let byl, jak říká můj otec, sešněrován ‚jako želva v krunýři', málokdy se myl, silně páchl, mluvil drsně, a pokud jej nedržela na uzdě přítomnost dam, připomínalo jeho vystupování vojenskou stráž. Což mu nijak neubíralo na nezměrných schopnostech ani na kvalitách srdce, mezi nimiž shovívavost vůči nepřátelům byla bezpochyby tou nejkrásnější."
"Přesto jste měl, příteli, onu scénku vypustit. Po mém soudu je nactiutrhačná. "
"Budu se tím, madame, zaobírat," pravil jsem s úklonou, než v nitru zcela rozhodnut nic v tom směru nepodniknout.
* * *
Poté co má dobrá kmotřička učinila kousavou poznámku na adresu svého zetě prince z Conti, an se byl provinil svým včasným příchodem na její ples, běžela jej přivítat do velkého sálu tak spěšně, jak jen jí to její zmučené nožky dovolovaly, a jí v patách spěchala Noémie ze Sobolu, jež ji následovala z vlastní vůle, neboť věděla, jak je pro ni nepostradatelnou, mělať její vějíř a flakon vonné soli. Jelikož mi paní z Guise nenařídila, abych ji následoval, ostal jsem tam, kde jsem byl, nevěda dost dobře, co počít, zato bedlivě pozorován čtyřmi komornými, ježto se toliko tvářily, že uklízejí rozházené věci své paní, aby měly čím odůvodnit svou přítomnost. Činily tak s pomalostí vpravdě penelopskou, neb jedna vždy rozkramařila, co jiná zrovna sklidila, byly samý zdušený smích, kradmý pohled a nekonečné špitání.
Takovéto konání trvalo dobrých pět minut a nakonec bylo přerušeno obezřetným příchodem tří dvorních dam, ježto paní z Guise zapomněla (je také!) v malém kabinetě a ony, když více neslyšely rozléhat se její panovačný hlas, troufly si nahlédnout do ložnice. Zde našly pouze mne, a jelikož neměly důvodu se mne obávat, vstoupily úplně, složily mi pěknou reverenci a posadily se každá do čalouněného křesílka. Rovněž jsem je pozdravil a rád učinil totéž co ony, posadil jsem se na stoličku. Komorné se opět pustily do svého rádoby uklízení, už beze smíchu a šepotu, než zrak zbystřený a sluch nastražený, předem se těšíce na hovor, k němuž mezi slečnami a mnou dojde. Zklamal jsem je, neboť jsem si vzpomněl na výsměch, s nímž ty šibalky přijaly mou otázku stran nesmyslně těsného šněrovacího živůtku a vyztužené suknice, a tak jsem ani slůvka nepronesl a hleděl upřeně ke stropu. Dívky mě napodobily, avšak podle toho, co jsem úkosem zahlédl, dovedly se tvářit odtažitě mnohem lépe nežli já, neboť mé oči se při mých kradmých průzkumech nikdy s jejich nesetkaly, ačkoli jsem si zcela jist, že mě dokázaly špehovat, aniž na mne vůbec pohlédly.
Nevím, jak dlouho jsme takto setrvali tváří v tvář, vážnější než soudci zasedající v soudním parlamentu, já s očima u stropu a ony němé, slepé - a náramně svůdné ve svých pastelových šatech.
"Rytíři!" zavolala na mne Noémie ze Sobolu, jež zprudka vstoupila do pokoje za velkého šustění a víření své spodničky, "co činíte zde, když vás Její výsost očekává ve velkém sále, aby vás představila svým synům? A vy, slečny, to chcete držet stráž v prázdné ložnici? Ples se vám snad protiví? Že byste byly jedinými, kteréž neshánějí ženicha?"
Na ta slova mne uchopila za ruku a s paží nataženou kvůli vyztužené suknici, jež byla tak široká, že zabírala víc než polovinu chodby, mne vedla až k prahu velkého sálu, tam mne pustila, nechala mne předejít a řádným štulcem do zad mne postrčila kupředu. Vstoupil jsem tedy do velkého sálu méně důstojně, než bych si byl přál. Sál byl ještě ze tří čtvrtin prázdný, neboť paní z Guise, jak jsem se dozvěděl později, nařídila svým potomkům, aby byli dochvilní, usuzujíc, že nectnost prince z Conti je u nich ctností.
Všichni princové z mocného rodu lotrinského, poslušnější jejích přání než můj otec, tu již postávali, s výjimkou jejich strýce vévody z Mayenne, jenž se usadil do čalouněného křesílka, málem příliš úzkého na rozměry jeho pozadí. Zkoumavě si mě prohlíželi, zatímco jsem k nim přecházel přes celou délku sálu. Pod žárem jejich pohledů mi vskutku připadal hrubě dlouhý a dovedl jsem si snadno představit, jak na mne asi patří, na svého nevlastního bratra levobočka a k tomu syna muže, jenž se tak horoucně bil proti jejich věrolomnému rodu za Jindřicha III. i Jindřicha IV. Jak jsem však vzpomněl na otce, dodal jsem si kuráže a kráčel k nim krokem rozhodnějším a s pohledem pevným, než bez domýšlivosti, snaže se dodat svému vzezření na úsměvném poklidu.
Byl jsem na deset kroků od té úctyhodné skupiny, když ke mně přistoupila paní z Guise - nejmenší z celé rodiny, avšak vyjma Mayenna nejvíce ctěná -, modré oči upřené do mých s oním láskyplným výrazem, který jsem tolik toužil spatřit o několik minut dříve v jejím kabinetu, kdy jí všechnu pozornost zabíralo kadeření vlasů. Vzala mě za ruku, čile se otočila na podpatku, vykročila po mém boku a mým krokem (což mě přinutilo zpomalit) a takto mě dovedla před vévodu z Mayenne.
"Bratře," pravila (ve skutečnosti byl toliko jejím švagrem, jediným, kdo z Guisů jeho doby přežil, neb oba jeho bratry dal zavraždit Jindřich III. v Blois a jeho sestra, belhavá Montpensierová, zesnula, když nastal mír), "ráda bych doporučila vaší blahosklonnosti svého krásného kmotřence, rytíře ze Sioraku..."
Vévoda z Mayenne, ten velký jedlík a velký spáč s tučným zadkem a velkým teřichem, zchromlý a dnou stižený, leč s pohledem prohnanějším nežli slon, tento vévoda z Mayenne, před nímž jsem poklekl, mi lehce pokynul hlavou, poté přimhouřil víčka a jal se mne dlouhou minutu v tichosti pozorovat. Načež s dlaněmi opřenými o obrovská stehna pravil

líným hlasem, avšak s pečlivou výslovností:
"Poznal jsem markýze ze Sioraku při obléhání Amiensu nedlouho poté, kdy jsem opustil Ligu a připojil se k táboru Jindřicha IV."
"Otec mi to řekl, monseigneure."
"A zdalipak vám též vyprávěl, jak jsme při obléhání Amiensu obsazeného Španěly byli zase my přepadeni princem Albertem?" "Ano, monseigneure."
"Zpravil vás o tom, jakým dílem jsem k bitvě přispěl?"
"Ano, monseigneure."
"Jakým?"
"Vy jste, monseigneure, bránil jižní bok obléhatelů proti útoku prince Alberta, jenž se darmo pokoušel vytvořit z lodí most přes řeku Sommu, aby přes ni dostal děla. Krom toho jste již dříve Jindřicha upozornil, že strana, jíž jste velel, je hrubě málo opevněna, a že se lze tudíž nadíti útoku odtud."
"A kdože se mi v tomto punktu otevřeně postavil na odpor?" "Maršál Biron."
"Víte-li, kdy jsem opustil Ligu a připojil se k Jindřichu IV.?" "Když tě král konvertoval ke katolické víře, usoudil jste se, že Liga ztratila své opodstatnění."
"Slyšel jste, Sommerive?" otázal se vévoda z Mayenne.
Načež otočil hlavu, či spíše chtěl ji otočit, krk však ztratil veškerou pohyblivost a byl jakoby přiletován napevno k trupu, jímž musel pohnout celým, chtěl-li vidět na toho, k němuž se obracel slovem: na pohledného, asi dvacetiletého kavalíra, postávajícího po pravé straně křesílka.
"Ano, pane otče," pravil Sommerive , nakláněje k němu svou jasnou tvář. "A jsem zcela ohromen. Nevěděl jsem všechny tyto podrobnosti o obléhání Amiensu. Rytíř je povýtce znalý."
"A řekl bych i velmi uvážlivý na svůj věk," podotkl Mayenne.
Opět se obrátil ke mně, stále týmž pomalým, těžkopádným otáčivým pohybem celého trupu, kterýmž jako by dodával úžasnou váhu svým slovům, a řekl:
"Po vašem soudu, co by se bylo stalo, kdybych se já, jenž jsem stanul v hlavě rodu lotrinského po smrti svých bratří, nezavázal Jindřichovi poslušností?"
Pohlédl jsem na paní z Guise, pak na Sommeriva a dále ještě na čtvero princů lotrinských, kteříž užasle naslouchali tomu hovoru. Mayenne, vida, že váhám, pravil mi pádně, než hlas přitom nezvýšil: "Rcete své mínění bez obav."
Znovu jsem pohlédl na kmotřičku, pak na prince lotrinské a řekl jsem:
"Rod lotrinský by nemálo pykal."
"Slyšel jste, Sommerive?"
"Ano, pane otče."
"Co si o tom myslíte?"
"Že promlouvá zdravý rozum."
"A co o tom soudí mí spanilí synovci?" zeptal se Mayenne, pozvednuv víčka a zahleděv se pronikavě na Karla Lotrinského, o němž se domníval, že jakožto prvorozený z princů lotrinských a panující vévoda by měl odpovědět jménem svým i svých bratří.
"Souhlasím se Sommerivem," řekl vévoda, než s hrdlem poněkud vyschlým. "A také že jsem následoval vašeho příkladu, strýče, a rovněž se zavázal Jindřichu poslušností."
"Jsem rád, Karle," pravil Mayenne se zastíranou ironií, "že souhlasíte. Občas mi připadalo, jako by v lotrinském rodu o tom panovaly jisté pochyby a jako by někteří, nadmíru lehkovážně, pomýšleli na to, vzkřísit staré půtky."
"O tom jsem, strýče, neslyšel," odvětil Karel zaraženě.
"Tím více se raduji. Pamatujte, že si nepřeji více svárů mezi domem Guisů a domem Bourbonským. Zdalipak se vám, Sommerive," pokračoval, "rytíř ze Sioraku zamlouvá?"
"Velmi. Bassompierre, jenž si jej notně považuje, mi o něm již vyprávěl a jsem přesvědčen, že co do vědomostí item vzezření bude jednoho dne z kohoutka slavný kohout, zachová-li ho Hospodin při životě. "
"Tak tedy vezměte kohoutka pod své křídlo, a než se dostaví jeho kmotr král, skmotřete ho s kdekým, aby se tu nikdo neopovážil vjet mu do peří."
"S radostí, pane otče," řekl Sommerive.
A přistoupil ke mně rozesmátý, vzal mne kolem ramen, prudce mne objal a políbil na obě tváře.
"Vaši ruku, kmotřenče," požádala paní z Guise.
Uposlechl jsem a ona na ni položila svou pravičku, nasměrovala mne, kam si přála, odvedla mne stranou a tam mi tiše pravila: "Chvála Bohu, vévodovi jste se zalíbil."
"Opravdu jsem se mu zalíbil?"
"Toť vpravdě říci těžko lze. Je to obratný muž, který je nakloněn komukoliv, kdo se těší přízni královy. Než i tak mám velkou radost. Mí synové se neopováží ani slůvka pípnout."
"Jinak by něco pípali?"
"Jsou to ztřeštěnci. Člověk nikdy neví, co řeknou nebo provedou. Krom toho si můžete domyslet, že jim žádnou zvláštní radost nečiní, když se mezi nimi znenadání vynořil nevlastní bratr, jehož já uznala a král povýšil."
"Madame," řekl jsem, "domnívám se, že jste prokázala velkou odvahu, když jste mne dnešního večera uznala, jak právě činíte."
"To proto, že vás miluji," pravila tisknouc mi silou ruku. "Miluji vás víc než kteréhokoli jiného ze svých synů. Kéž mi nebesa odpustí má rouhavá slova!"
Na to jsem nemohl odpovědět, neb mi vhrkly slzy do očí.

"A můžete mi říci," pokračovala škádlivě, "proč jste tak nepěkně trucoval v mém kabinetu?"
"Hněval jsem se! Měla jste oči jen pro své kadeře! Vůbec jste se na mne nepodívala!"
"Ach, jaký jste dosud holobrádek! Ještě se budete muset o ženách mnohému naučit! Vězte tedy, že jsem zároveň sledovala váš obraz v obou zrcadlech a že jsem se nemálo bavila vaším mrzoutstvím."
"Vy jste se bavila!"
"Než také jsem si pro ně dělala starosti. Měl byste obrnit své příliš něžné srdéčko, Petře. Jinak vám v něm nejedna uvízne drápkem. Leč dosti hádek! Nuž pojďme! Čeká vás střetnutí s mými malými netvory!"
Snad že jim Mayenne udal tón, snad že shledali můj jazyk nabroušeným a obávali se proto, že nebudou mít nade mnou v popichování vrch, nebyli "netvoři" na mne tak uštěpační, jak se jejich matka obávala. Karlovi, tomu "malému vévodovi bez nosu", jak byl u dvora nazýván, nechybělo vystupování. Na to, jaký to byl nevzdělanec, se uměl skvěle vyjadřovat a do své vlídnosti dovedně přimísil špetku povýšenosti. Nicméně laskavě připomenul, že mu otec u Remeše prokázal "dobrou pomoc a službu", tak daleko však nešel, aby řekl, že mu vděčí za život, když byl nečekaně proklál pana od Svatého Pavla svým mečem, kterýž zůstal v těle zabodnut, on se ocitl beze zbraně, a nebýt mého otce, byl by spolehlivě zmordován baronem z La Tour.
Vévodova skoupost na vděk a k tomu ona špetka povýšenosti v jeho způsobech mě vůči němu zchladily a já si nedal námahu, abych se mu zalíbil.
O nic víc jsem se nenamáhal ani s Františkem, maltézským to rytířem, jemuž bylo tenkrát devatenáct let a jenž byl dozajista z nich všech největším ztřeštěncem, neboť důvěřuje dvorským klevetám opovážil se tvrdit, že otec byl účasten na popravě vévody Jindřicha z Guise, za kterážto slova byl posléze vyplísněn matkou, Sullym i králem. Vzezření bylť prchlivého a připadalo mi, že se v jeho tváři více místa dostalo hmotě než duchu.
"Kam se poděl Ludvík?" optala se paní z Guise, rozhlížejíc se kolem sebe na všechny strany po obrovském sále, než bez valného úspěchu, neboť byla krátkozraká, nechtěla si to však přiznat, natož pak nosit brýle.
"Ještě před okamžikem tu byl," pokračovala, "a jako by se vypařil. Je pravda, že je svižný! Viděl kdo kdy neposednějšího arcibiskupa?"
"Madame," pravil jsem, "hledáte-li fialové roucho, pak je tam, po vaší pravici, v okenním výklenku a právě krade polibky mladé a tuze krásné dámě."
"No toto! Co to má znamenat!" zvolala kmotřička a čile spěchala ke dvojici, lehce přitom sténajíc, jak ji mučily střevíce.
"Ale vždyť je to má dcera!" vzkřikla, jedva měla fialové roucho s jeho společnici před nosem. "Ludvíku, vy laškujete s vlastní sestrou! Na mém plese! Chcete, aby se o vás mluvilo jako o arcibiskupovi lyonském, který se dvacet let miliskoval se svou sestrou všem na očích?"
"Toho jsem, matko, dalek!" odvětil Ludvík se smíchem. "Proč ta malá nafoukaná kačena musí tolik vyvádět, když ji chci políbit na šíji? Takto jsem ji v mládí hubičkoval nesčíslněkrát! A dnes, jenom proto, že je provdána za toho tupce, dělá drahoty!"
"Nejsem ani ‚malá', ani ‚kačena'," odsekla princezna z Conti rázně. "Leda mladá, vy starochu, neb jsem o pět let mladší nežli vy!"
Promlouvajíc takto k bratrovi nepřestávala po mně házet očkem a vysílat ke mně okouzlující úsměvy, jež se však snažila utajit před matkou. Toť pěkná koketka, pomyslel jsem si, jež nemůže vidět muže, aniž mu chce poplést hlavu.
"Staroch!" pravil Ludvík s dětinským rozhořčením, "já a staroch!
Matko, beru vás za svědka! Je z člověka staroch ve třiceti letech?"
"Ve třiceti dvou," pravila princezna z Conti.
"Ludvíku, poslouchejte mě," děla paní z Guise přísně, "nepřeji si tu žádné vaše dětinské kousky. Budete se na mém plese chovat, jak přísluší vašemu šatu. Hned zítra pak se vrátíte na své arcibiskupství do Remeše, kde si přeji, Ludvíku, ano, přeji, abyste se držel přísně stranou svobodných dívek i vdaných žen."
"Potom mi nezbývají než vdovy!" pravil Ludvík znovu se smíchem. "Avšak ne všechny vdovy jsou tak krásné a čilé jako vy, máti!"
"Pane synu," řekla paní z Guise a mně připadlo, že zadržuje hněv, aby si neponičila nalíčení a nepocuchala účes, "nemyslete si, že mě odzbrojíte lichotkou za pár soldů. Klame-li vás paměť, pak vám ji osvěžím. Vzpomeňte si, prosím, že mezi jinými přemrštěnými požadavky váš prvorozený bratr vévoda za cenu svého přívrženectví po králi požadoval prebendy z remešského arcibiskupství, jež náležely za života vašemu strýci, kardinálu Guisovi. Nestalo se tak, neboť je král daroval příbuznému krásné Gabrielly. Nato Gabriella skonala a já se, pane, bila - musím vám to připomínat? Bila jsem se zuby nehty, aby vás král jmenoval arcibiskupem remešským, vás, a abyste ony prebendy měl vy! Nechtěla jsem, aby váš prvorozený bratr měl vše a vy nic. Byl byste tedy nevděčník a velký pošetilec, pane, kdybyste chtěl promrhat šance, jež jsem vám poskytla. S příjmy z vašeho arcibiskupského úřadu jste nejbohatším z mých synů. Nosíte fialový šat, jenž vám padne úchvatně a díky němuž jste všude uctíván. Oslovují vás monseigneure, líbají vám ruku, princezny před vámi poklekají - před vámi, kterýž jste druhorozeným! A budete-li rozumný, a bude třeba býti rozumným, milý pane, dá vám papež za nějaké čtyři roky či pět let kardinálský klobouk jako kdysi vašemu strýci, a pak budete mít u dvora přednost před princi z krve královské. Řekněte, je to málo, dostat se tak vysoko ve státě? A s tak nepatrnou vaší zásluhou!"
Hleděl jsem na arcibiskupa, zatímco k němu paní z Guise promlouvala. Bylo věru pravda, že fialový šat Ludvíku Lotrinskému padl úchvatně, bylť plavovlasý, růžolící, oči měl po matce jako pomněnky, postavu pěkně stavěnou a byl by vůbec velmi pohledný, kdyby neměl poněkud malou bradu. Vyslechl matčino napomínání s jistým zahanbením, a když skončila, nadšeně ji uchopil za obě ruce, několikráte je políbil a pravil jí vřele:
"Madame, vy jste ta nejlepší matka na světě! A bude vám učiněno po vůli. Zítra odjedu do Remeše. Než v jedné věci se mýlíte," dodal s pokorou, jež mi nepřipadala předstíraná, "nelíbají mou ruku, nýbrž prsten..."

Jeho hlas, pohyby i slova, to vše mne zasáhlo a já si řekl, patří-li arcibiskup mezi ztřeštěnce, pak má alespoň dobrou povahu. Což jen znovu potvrdil, když mě přivítal vřele, třebaže notně zbrkle.
"Aj, můj pan bratránek!" pravil mi, ‚jsemť nadmíru potěšen, že vás poznávám! Matka mi řekla, že umíte latinsky! A francouzsky že píšete přímo andělsky! Buďte té dobroty a požádejte krále, ať vás jmenuje biskupem, a já neustanu, dokud z vás nebudu mít svého koadjutora. Potřebuji nutně někoho, kdo by mi psal kázání, sloužil ty nejdelší mše, harcoval se pod baldachýnem v našich nekonečných procesích a dohlížel na řádný chod mé diecéze: to vše byste vy, při vaší bystrosti, zastal neskonale lépe nežli já."
"Monseigneure," odvětil jsem, "rozumím-li vám dobře, měli bychom úkoly rozděleny rovným dílem. Já bych spravoval vaše arcibiskupství a vy byste z něho pobíral příjmy."
Na což se paní z Guise s princeznou z Conti z plných hrdel rozesmály. K tomuto veselí se arcibiskup po krátké prodlevě připojil, neboť to byl dobrý mládenec, jemuž ani na mysl nepřišlo rozhněvat se na mne pro mé špičkování.
V té chvíli pan z Nevrlova, o němž bych byl nikdy netušil, že dokáže svému líbeznému hlasu dodat takové zvučnosti, oznámil příchod vévody z Montpensieru, vévody z Bellegarde a paní Charlotty z Essarts. A náhle jsem se ocitl sám. Paní z Guise zamířila k vévodovi z Montpensieru, princezna z Conti běžela přivítat Bellegarda a arcibiskup Charlottu z Essarts.
"Vyhlížíte stísněně, rytíři," oslovil mě Sommerive a já si povšiml, když jsem se otočil, že stanul po mé pravici jako anděl strážný. "Bezpochyby jste si pomyslel, že paní z Guise mohla docela dobře sama přivítat nově příchozí, v prvé řadě pak samozřejmě vévodu z Montpensieru, kterýž jest princem z krve královské a jejím vlastním bratrancem. Než krom toho, že její děti mohou pociťovat jistou povinnost účastnit se tohoto vítání, sehrála tu větší roli spíše náklonnost. Každý ví, a vy to musíte vědět též, neboť nevědomost by vám u dvora mohla býti osudnou, že princezna z Conti chovala před sňatkem v poměrně vřelé přízni vévodu z Bellegarde. A pokud jde o našeho čiperného arcibiskupa, proč by pod fialovým šatem nemohlo tlouci srdce?"
"Pro Charlottu z Essarts? Pro favoritku? Je to možné? A co si o tom myslí král?"
"Král o to pranic nedbá. Domnívá se, že arcibiskup poslechne matku, a stačí tedy říci té dobré sestřence, a ona ho pošle nazpět do Remeše."
"Už se stalo. Právě mu to přikázala."
"Má dobrá teta je moudrost sama."
"A jak se staví Charlotta z Essarts k dvornostem arcibiskupovým?"
"Je jisté, že arcibiskup se králi nerovná. Avšak půvabná Charlotta pomýšlí na svou budoucnost, jež se jeví velmi nejistá, neb král jest tuze přelétavý. Jak vám připadá?"
"Plavá a oblá."
"A malá. Hraběnka z Moretu je rovněž malá. Proto také princezna z Conti velmi pobavila dvůr, když‍tě stran nemilosti, do níž napůl upadla markýza z Verneuil, pravila: ‚Král již nevsedá na své statné komoně. Nyní mu drobní koníci připadají lepší a pro něj vhodnější.' Copak, rytíři? Vy se mračíte?"
"Ten žert je hrubě nepěkný."
"Ale rytíři, tomu budete muset přivyknout! Většina žertů u dvora je tohoto zrna, jež pravda není z nejjemnějších. Jedinou jemnou bytostí zde je mladá markýza z Rambouilletu. A já vás představím, neboť si ji rozhodně zamilujete. Čte básníky, učí se latinsky, umí úchvatně hovořit. Nadto je krásná, že by svedla na scestí i nejzatvrzelejšího světce. Rytíři, nesmíte být jako na trní. Ctná markýza se rozhněvá při jediném významném pohledu a je tvrdošíjně nepřístupná. "
V té chvili k nám zamířila z konce sálu Noémie ze Sobolu, a vida to Sommerive, pravil mi potichu:
"Nyní se na nás vrhne ta husička. Omluvte mne, než jakmile zde bude, opustím vás. Půjdu si porozprávět s princem z Conti a vévodou z Montpensieru, kteréž, jak vidím, usadili bok po boku."
"Porozprávět? Vždyť první z nich je hluchý!"
"A druhý hlupák. Nicméně jsou oba princi z krve královské a já k nim mám jisté zdvořilostní závazky, jsouť Bourboni a já Guise. Slyšel jste k tomu otcovo mínění."
Noémie ze Sobolu s ohnivou kšticí, planoucí tváří a dmoucími ňadry k nám rychle plula jako loď s rozvinutou plachtou a tím během se jí nadouvala vyztužená suknice. Jakmile k nám přibyla, nahodila udičku na Sommeriva.
"Ach, hrabě!" pravila chvějícím se hlasem, "jak jsem potěšena, že vás vidím!"
"Při pohledu na vás nemůže být nikdo více nadšen, než jsem já, madame," odvětil Sommerive s úklonou. "Vy jste souhrnem všech půvabů, jež jsou v tomto domě k vidění, a ničemu na světě nedám přednost před vaší milou přítomností. Budete nyní, prosím, tak laskava, a rytíř též, a omluvíte mne, než musím jít dostát svým povinnostem vůči princům z krve královské. Račte mi, prosím, vyhradit tanec. Svolíte-li, bude mi nesmírným potěšením."
Po těchto slovech, jež vychrlil strojeně a jedním dechem, aniž na ubohou Noémii vůbec pohlédl, zrak maje stále upřený kamsi nad její hlavu, se Sommerive uklonil. Obrátil se a zamířil do kouta, kde princ z Conti a vévoda z Montpensieru seděli vedle sebe jako dva na mělčině uvízlé a polorozpadlé koráby.
"Ten zlomyslník si mne dobírá," řekla Noémie ze Sobolu spíš smutně než roztrpčeně. "Tady vidíte naše šviháky! Dokáží vás přívětivými slovy urazit."
"Zamluvil si vás však na tanec."
"A myslíte si snad, že dodrží slovo? Všichni tito krásní kavalíři, kteří se točí kolem Bassompierra - Bellegarde, Sommerive, Joinville, Schomberg -, ti všichni se vyhýbají svobodným pannám jako čert kříži, neb v nich vidí past na ženitbu. Raději se dvoří nepříliš počestným dámám, jako je Moretová nebo Charlotta, a ve všední den se spokojí s ‚neteřinkami' pana z Bassompierre."
Ten výraz "neteřinky", jenž mi připomněl Tonku, se mi nezamlouval a raději jsem změnil předmět hovoru.
"Co však může Sommerive vykládat princi z Conti, když‍tě jej princ nemůže slyšet?"

"Nemůže jej slyšet, a i kdyby slyšel, nemůže mu odpovědět, neboť princ natolik koktá, že nedokáže ze sebe vypravit dvě souvislé věty za sebou. Pokud jde o vévodu z Montpensieru, je hrubě zemdlen. Všiml jste si, jak strašlivě je hubený?"
"Ano, všiml," odpověděl jsem, "připomíná mi tyto Ronsardovy verše:

Jen vyschlá kůže jsem, kostlivci podobám se,
bez svalů, bez nervů, skoro už bez těla."

"Však také již čtrnácte let strádá strašlivým poraněním sanice, kteréž utrpěl v bitvě u Dreux po boku Jindřicha IV. Kdyby neměl náplast na bradě, viděl byste hnis. Po čtrnáct let mu vytéká! Ten nebožák nemůže kousat, a tak je živen mateřským mlékem."
"Proč mateřským mlékem?" otázal jsem se užasle.
"Kravské mléko nesnáší."
"Je vskutku rozumu mdlého, jak tvrdí Sommerive?"
"Pokud mám věřit Její výsosti," pravila Noémie ze Sobolu, "chci říci vaší kmotřičce, byl vévoda v boji chrabrý, leč ducha příliš nepobral. A neutuchající strádání jej připravilo i o to málo, co měl."
"Když je takto churav, proč přišel na ples?"
"Král je jeho bratrancem."
"Má ho král rád?"
"Má především rád jeho dceru."
"Kolik jí je let?"
"Několik měsíců: král ji chce mermomocí provdat za svého druhorozeného syna, neboť po smrti vévody bude nejbohatší dědičkou v království."
"To vše mi připadá trochu smutné," řekl jsem po chvíli.
"Mně též," pravila Noémie ze Sobolu. "Zatančíte si se mnou, rytíři?"
"Ano."
"Vaše ‚ano' by znělo tuze stroze, pakliže by mu váš pohled nedodal na významu. Líbím se vám, že? Jaká škoda, že jste tak mladý! Převelice ráda bych se za vás provdala."
"Musíte stále, madame, myslet jen na vdavky?"
"Jsemť k tomu nucena. Kdo si myslíte, že dvorní dáma je? Urozená služka, jíž se nedává plat. Zajisté nestelu postele, nýbrž nosím vějíř a flakon s vonnou solí. Vaše kmotřička je věru dobrota sama, než..."
"Než," dodal jsem se smíchem, „je jako mléčná polévka, jež vře a vzkypí..."
"A nechá mě probudit uprostřed noci, abych s ní sdílela lože a ulehčila jí v nespavosti, vyslechnu-li její důvěrná sdělení. Věřte mi, rytíři, kdybych byla dostatečně urozeného původu - avšak mezi velmoži se žení pouze bratranci se sestřenicemi -, také bych se provdala za prince z Conti."
"To snad ne! Za takovou trosku!"
"Lépe se chytit trosky než utonout v pekle kláštera."
"Madame, vaše obrazné vyjádření nesedí: v pekle se netone. V pekle se škvaří."
Smála se tomu jako novicka a smála by se ještě déle, kdyby k nám nepřicupitalo jedno maličké páže, oděné v barvy Guisů, a neřeklo jí, že si Její výsost žádá míti ji po boku kvůli ovívání. Noémie ze Sobolu pozvedla oči k nebi, povzdychla, vrhla na mne poslední pohled a následovala klučinu.
Po jejím odchodu jsem se cítil trochu ztracen a nepatřičně v tomto velkém sále, kam nyní proudil nepřetržitý, pestrobarevný tok urozených pánů a dam v bohatém odění, kteříž se všichni znali mezi sebou, kdežto já z nich neznal nikoho. Stoličky, židle s opěradly i čalouněná křesílka stály vyrovnané podél stěn, i rozhodl jsem se nezůstat trčet uprostřed místnosti jako ostrůvek omývaný neznámými vodami a ustoupil jsem zpět ke stěně, kdežjsem se zmocnil jedné stoličky, usednuv na ni - díky Bohu jich tu ještě stála spousta volných, neboť dosud se nezačalo tančit, a nikoho tedy zatím nebolela lýtka. Dobře jsem si svou baštu zvolil, z levého boku kryloť mě pódium, na němž postával dobrý tucet houslistů ladících své nástroje, kteříž si mě hrubě nevšímali, a po pravici jsem byl stíněn bujným fíkusem, díky němuž jsem mohl pohodlně sledovat valnou část sálu, aniž jsem byl sám viděn.
Tehdy jsem si uvědomil, že při vstupu do řečeného velkého sálu jsem byl tak uhranut lotrinským domem, kterýžto v plném počtu mi hleděl v ústrety všema svýma očima (jež hrály všemi odstíny modré), že jsem si ani nepovšiml stovek rozžatých svící na třech lustrech zavěšených u stropu, jež vydávaly světlo živé i hebké zároveň, přitahující pohledy tím spíše, že plamínky na konci knotu se vždy všechny zároveň zatřepetaly, když tě na ně zavál lehký větřík velkými okny, jež vedla do zahrady a vzhledem k parnému dusnu zůstala dokořán.
Přes stoupající šum hovorů, když se člověk pozorně zaposlouchal, rozeznal slabounký nepřetržitý praskot, způsobený nočními motýly, kteříž se přilétali se zarmucující pravidelností spálit na lustry. A rovněž poprvé jsem si povšiml, že tucet světelných ramen vystupujících ze stěn a osvětlujících obrazy vznešeného rodu má vp!iavdě tvar lidské paže, jako kdyby je z druhé strany zdiva nepohnutě drželi otroci, aby ozářili pyšné tváře zavražděných vévodů.
Nebyl bych hugenotským synkem, vychovaným v přísné šetrnosti našeho domu na Rozkvetlém lánu, kdyby se mi nesevřelo srdce při pomyšlení na neuváženou útratu za svíce a voskovice (ty bezpochyby zvlášť nákladné), jež bude nésti paní z Guise za tuto jedinou noc šestnáctého dne měsíce srpna. A to nepočítám bufet, uhadoval jsem, kterýž stál v koutě naproti mému fíkusu a prohýbal se takovou hojností nápojů, pokrmů, zákusků a ovoce, že by tu mohla uhasit žízeňa zahnat hlad celá rota francouzských gardistů, nežli se odebéře na kutě do kasáren. Po pravdě však co se gard týče, jež jsem mohl cestou na své místo pozorovat okny vedoucími do dvora a kteréž po celou tuto noc zajišťovaly

bezpečnost mnoha velmožů, pro ně nepadal v úvahu ani spánek, ani že by si mohly nacpat břich pokrmy či pitím, nýbrž jim příslušelo potit se v uniformách a stát stejně nehybně jako osvětlovací ramena uvnitř v palácí nesoucí svazky voskovic.
Na opačném konci velkého sálu se zvedalo další pódium, nikoli však holé jako pódium pro houslisty, nýbrž bohatě vyzdobené, pokrývalť je veliký turecký koberec, na něm tři velké bronzové koše plné bílých růží a dvě mohutná zlacená křesla jedno vedle druhého, čelem do sálu. Již jsem je viděl, když tě mne pan z Nevrlova prve provázel po Grenellském paláci, avšak nyní bylo zlacené dřevo, jež na zadním opěradle neslo erb Guisů, taktně zakryto sametovým povlakem se zlatým lemováním, aby králův pohled neurážel štít, který tak dlouho bojoval proti jeho zbraním i zbraním jeho předchůdce na francouzském trůně.
* * *
"Milánku," oslovil mě Bassompierre, jenž znenadání stanul přede mnou, "konečně jsem vás vyslídil. Schovával jste se pod listovím? Nemohu uvěřit, že vy, při svém vědění, byste byl tak skromný. Zde je princ z Joinville, jemuž vás chtěla představit jeho matka předtím, než ji povinnosti odvolaly jinam. Dychtí se s vámi seznámit."
"Monseigneure," řekl jsem a povstal, "prokazujete mi velkou čest." Při těch slovech jsem si jej zároveň prohlížel, a co jsem viděl, to se mi hrubě líbilo. Ze čtyř synů paní z Guise byl Joinville dozajista nejkrásnější, nejztepilejší a jeho upřímná a živá tvář ohlašovala i bystrého ducha.
"Nevím, zda si zasloužím oslovení monseigneur," pravil s úsměvem. "Joinville je malá víska v Champagni, u níž dal můj praděd Klaudius Lotrinský postavit zámek Grand-Jardin. Vévodové z Guise se nejprve nazývati pánové z Joinville, pak baroni z Joinville a nevím, jak se jim podařilo, že si nechávají říkat princové, když mají tak malé panství. Ať je tomu jak chce, tento titul po právu náležel mému prvorozenému bratru Karlovi, jenž mi ho postoupil, když jsem dosáhl dospělosti. Je to zdvořilostní titul. Joinville mi nepatří a zámek rovněž ne. Příjem získávám ze Saint-Dizier, kde mě král ve své laskavosti jmenoval guvernérem a kam díky Bohu nikdy nemusím vkročit."
"A kdo tedy," zeptal jsem se nevinně, "spravuje Saint-Dizier za vaší nepřítomnosti?"
"Toť vpravdě skvělá otázka!" zvolal Bassompierre, prohýbaje se smíchy. "Jak podivně se věci mají v království francouzském! Princ z Joinville spravuje Saint-Dizier z Paříže!"
"Prostřednictvím zástupce, jehož jsem vyjmenoval," řekl Joinville. "A král je s něčím takovým srozuměn?" otázal jsem se užasle. Bassompierre mi položil ruku na rameno, přestal se smát a pevným hlasem ke mně děl:
"Milánku, zapamatuj si dobře toto: král, ať činí cokoli, má vždy pravdu."
"Což znamená," připojil Joinville, usmívaje se jen jedním koutkem úst, "že Bassompierre vždy souhlasí s králem, protože je králem, a s královnou, protože je královnou, a dokonce i s markýzou z Verneuil v dobách, kdy vládla královi."
"Přisámbůh, co je na tom divného?" řekl Bassompierre. "Jakožto Němec žijící ve Francii jsem jen farovník toho, jenž je farářem."
"Bassompierre, kam se poděla tvá skvělá francouzština," pravil Joinville. "Neříká se ‚farovník', leč ‚farník'."
"Co si o tom myslí náš velevzdělaný?" otázal se Bassompierre obraceje se na mne. "Mám o tom svou pochybnost."
"Hej hola! Ne tak zhurta!" zvolal Joinville. "Vsaďme se nejprve. Kolik sázíš na ‚farovníka'?"
"Sto liber."
"Platí! "
A plácli si jako kupci po uzavřeném obchodu.
"Nyní, rytíři," řekl Joinville s dětinskou netrpělivostí, "váš verdikt?" "Rabelais praví ‚farník'."
"Tak jsem prohrál!" řekl Bassompierre zvesela. "Bude ti tento prsten s velkým rubínem vyhovovat, Klaudie? Má hodnotu dobrých dvou set liber. "
"Zrovna tak by se mi zamlouval zlatý prstýnek, který vidím na tvém prostředníku. "
"Jakže! Prsten od víly! Který mi nosí štěstí! To už bych si mohl prst uříznout!"
"Tak tedy rubín," pravil Joinville.
Bassompierre jej sňal z ruky a sám navlékl Joinvillovi na prst, ten pak na něj patřil s nadšením.
"To je všechno náramně hezké," řekl, "avšak ještě jsem neskončil. Tys řekl ‚svou pochybnost', zatímco se říká vždycky jenom ‚své pochyby'. "
"Ale kdež, říká se ‚svou pochybnost'."
"Vsaďme se."
"O sto liber?"
"Platí. "
Plácli si a pohlédli na mne.
"Říká se obé," pravil jsem vážně jako soudce. "Oba tvary nalezneme u našich básníků."
"Tak jsem prohrál!" zvolal se smíchem Joinville a vrátil prsten. Po těchto sázkách, jež jsem v duchu považoval za dosti dětinské, opět zvážněl, obrátil se na mne a pravil mi:
"Existuje důvod, proč král strpí, aby se guvernér jím jmenovaný nechal zastupovat a sídlil v Paříži. V Paříži jest řečený guvernér, pakliže je vzpurný, královým rukojmím. Pojme-li král vůči němu podezření a nedůvěru, potají nahradí onoho zástupce, kteréhož guvernér vyjmenoval, svým mužem. Tak to také učinil s vévodou z Epernonu v Metách. Vévoda nadále dostává svůj místodržitelský důchod, leč ve svém městě má moc toliko podle jména. Nemůže je ani uzavřít králi, ani otevřít Španělovi."
"Toť vskutku šikovně zaonačeno," pravil jsem.
"Avšak to platí pro Mety," podotkl Bassompierre, "jež jsou důležitým místem, a nikoli pro Saint-Dizier, kteréžto je městem malým a málo významným."
"Pak je zájem krále jinačí," řekl Joinville. "Znelíbí-li se guvernér v čemkoli Jeho Veličenstvu, nakáže mu Jeho

Veličenstvo, aby se uchýlil do svého místodržitelství. Je to vyhnanství, které si tak neříká. A odejít z Paříže a žít v Saint-Dizier, to by pro mne byla nepochybně smrt."
"Připrav se tedy na muka smrtelná!" pravil Bassompierre, vrhaje na něj zasvěcený pohled. "Smrt netřeba zveličovat. Stačí být na ni připraven."
Joinvillova tvář, jež vypadala živě a jiskrně, když mi vysvětloval královu politiku vůči městským místodržícím, se uzavřela, sklonilť zatvrzele hlavu a slova nehlesl. Bassompierre se rovněž odmlčel a já se počal cítit poněkud nesvůj. V té chvíli se na nás naštěstí vrhla paní z Guise, tuze zaneprázdněná a celá rozesmátá, s Noémií ze Sobolu v patách. Uchopila Joinvilla za paži a řekla mu:
"Nuže, pane synu, nepřipadá vám rytíř ze Sioraku okouzlující? " A aniž čekala na odpověď, pokračovala:
"Kam zmizel Sommerive? Můj bratr Mayenne jej ustanovil rytířovým andělem strážným."
"Můžete jej, madame, vidět," odpověděl Bassompierre s elegantním posunkem, "jak přívětivě rozmlouvá s princem z Conti a vévodou z Montpensieru."
"Nehrozí mu, že by se mu stavěli na odpor," podotkla vévodkyně. "Jeden je hluchý, druhý bez sanice. Přesto však je třeba uznat," dodala, jako by se v ní ozvaly výčitky, že si tropí posměch ze svého příbuzenstva, "Sommerive má srdce ze zlata."
"Na mne je však hrubě ošklivý," pravila Noémie ze Sobolu.
"To proto, má milá, že mu dáváte přespříliš najevo, jak se vám líbí," řekla vévodkyně a hřbetem ruky ji pohladila po líci. "S muži je to jako s čerty: čiň čertu dobře a peklem se ti odslouží. Mé dítě, pokračovala, ne bez jisté laskavosti v hlase, třebaže ji kárala, "již jsem vám to řekla nejméně stokrát. Ostříhejte se zamilovat do mužů, jako je Bassompierre, Joinville, Sommerive, Bellegarde či Schomberg. Jsouť příliš krásní. Jsou to vábničky na skřivánky. Každičké ráno mu nějaký sedne na lep. Jak za těchto okolností chcete, aby odpověděli na vaše city?"
"Paní matko," oslovil ji Joinville, "už mě svrbí lýtka! Kdy se bude konečně tančit?"
"Až se dostaví král. Chcete snad zahájit ples bez něho?" "Nemůže být daleko, právě se dostavila hraběnka z Moretu."
"Viděla jsem ji," řekla paní z Guise.
"Nepůjdete ji přivítat?"
"Ona počká."
"Chcete být nezdvořilá?"
"To je má věc."
"V tom případě, madame, dovolte, abych vás zastoupil."
A nečekaje více na odpověď, složil jí hlubokou úklonu, obrátil se a odkráčel, vyhlížeje nadmíru pohledně se svými širokými plecemi a úzkými boky. Paní z Guise jej sledovala pohledem a povzdychla:
"V té spodničce se snad zalknu, než zdaleka ne tolik jako rodinnými starostmi! Ovívej mne, Sobolová. Bassompierre, zdalipak jste vysvětlil tomu dvorskému marnivci, co jej to může stát, bude-li obletovat královský pamlsek?"
"Nařízení, aby odešel spravovat Saint-Dizier, neboli vyhnanství. Ví to velmi dobře. Říká, že to bude jeho smrt. Než běží jí v ústrety."
"Avšak při vašem důvtipu, nemohl byste mít na něj vliv?"
"Ten arci mám, než končí tam, kde začíná vliv Moretové."
"Váš otec má pravdu, kmotřenče můj," pokračovala pani z Guise s dalším povzdechem, "mí synové jsou velcí pošetilci. Arcibiskup laškuje se Charlottou! A Joinville ještě hůře s Moretovou. Guisové jsou zkrátka nenapravitelní rebelové. Málem to vypadá jako za časů Ligy...! Nemohou-li krále přemoci zbraněmi, snaží se udělat z něj paroháče."
"Kdysi," podotkl Bassompierre, "nasadil Bellegarde králi parohy s krásnou Gabriellou a král o to hrubě nedbal."
"Ano, leč s přibývajícím věkem se Jindřich naučil žárlivosti. Co se Karla týče, jeho choť mě zmocnila nabídnout vám obchod."
"Avšak malou vévodkyni z Guise nikdež nevidět," řekl Bassompierre. "Třebaže," dodal s úklonou, "ji tuze nehledám. Po mém soudu se snacha tchyni nevyrovná..."
"Vy jste nestoudný lichotník, Bassompierre. Mou snachu nespatříte. Je churava. Snědla příliš mnoho melounů a má těžké střevní ujímání."
"Rovněž tak král a z téhož důvodu. Avšak střeva nestřeva, král přijde, neboť vás, madame, miluje."
"A také aby dohlédl na své pamlsky. Bassompierre, má malá snacha si zoufá. Říká, že Karel s vámi za necelý rok prohrál víc než padesát tisíc liber."
"Zpodezřel mne snad vévoda ze švindlu?" otázal se Bassompierre povýšeně.
"Nikolivěk. A neříká se ‚zpodezřel', ale ‚podezírá'."
"‚Zpodezřel' stojí v Montaignovi."
"K čertu s vaším Montaignem! Nyní se to tak již neříká, toť vše! Příteli, nerozčilujte mne svým chytračením! Mám vám od své snachy vyřídit návrh. Je ochotna vyplácet vám deset tisíc liber ročně, přestanete-li s Karlem hrát."
"Takové narovnání není, madame, možné," odvětil Bassompierre. "Proč ne?"
"Příliš bych tím tratil."
Tomu jsem se rozesmál a Noémie vyprskla do ruky.
"Jste hloupá husa, má milá," řekla jí vévodkyně.
Víc však říci nemohla, neb si to k nám rovnou mířila hraběnka z Moretu, ručku položenu na ruce Joinvillově.
"Zdá se," procedila paní z Guise skrze zuby, "že budu muset ještě nakonec přivítat tu buřinu. Nesnáším tu dámu. Má ňadra dvakrát tak velká, než je únosné."
Poté nás opustila s Noémií v patách.
"Moretové se dostane toho nejstručnějšího přivítání na světě," podotkl Bassompierre. "Nikoli však proto, že je příliš

vnadná, nýbrž proto, že právě přichází hrabě ze Soissons, a ač je to s podivem, doprovázen markýzem z B."
"Proč je to s podivem?"
"Poněvadž hrabě ze Soissons je princ z krve královské a nenávidí levobočky. Soissons se ovšem mýlí. Podle mého mínění levobočci, ani jsou dětmi lásky, obyčejně pobrali více krásy, zdraví i nadání, než mají děti manželské. Kdyby žila dcera, již zplodil princ z Conti s princeznou, co soudíte, jaké asi nedochůdče by z této manželské dcerunky vyrostlo?"
Tuto otázku, položenou s notnou dávkou hořkosti, jsem nechal nezodpovězenu. Jakže! pomyslel jsem si, že by Bellegarde nebyl jediným, kdož se zblízka zajímá o princeznu z Conti?
"Kolem paní z Guise, jak vidím," řekl jsem, "rozkvetl hotový květinový záhon urozenců, jeden každý třpytnější než druhý. Který z nich je hrabě ze Soissons?"
"Ten nejvyšší a nejpovýšenější. Poznáte ho též podle hranatě zastřiženého vousu a vysokého čela, kteréž je věru ošidným znamením, neb ducha pobral hrabě pramálo, ba zanedbatelně."
"Je skutečně tak povýšený?"
"Zda je povýšený? Nebe je mu příliš nízké! Je tak zaujat svým postavením a tak posedlý etiketou, že svolí k hovoru jen opravdu s málokým. Nikdy nesestupuje níže, než jsou vévodové a pairové, a na vévodu z Epernonu se obrací toliko na půl úst, neb považuje jeho titul za příliš čerstvý. Milánku, dovolíte, abych vás na nějaký čas opustil. Princezna z Conti se na mne právě obrátila o pomoc v tísni. Uchvátil ji jeden dvorský dotěra a ona ode mne očekává, že ji zbavím jeho přítomnosti. "
Po těch slovech Bassompierre odkvačil, zanechav mě všecka udiveného nad tím, jak mohl v tomto davu zahlédnout princeznu z Conti, jež nepatřila k největším a rozhodně mému pohledu - pravda, nebylť u mne diktován srdcem - zůstala naprosto ukryta, ať jsem se rozhlížel sebevíc.
Rovněž mne překvapovalo, že se dosud nedostavili otec s rytířem z La Surie, ačkoli přesnost patřila k výsadám, na něž si potrpěli. Po pravdě pověděno, necítil jsem se v Grenellském paláci ani dost málo jako doma, ba naopak velmi osaměle, kdykoli mne některý z mých andělů strážných opustil, což učinili postupně všichni. A jak jim to vytýkat, když každý z nich spěchal za svými závazky či srdcem volání? Než jak jsem bez nich měl rozluštit všechny ty tváře kolem, jejichž pohledy o mne vždy letmo zavadily, aniž se na mne upřely?
Od otce jsem zvěděl mnohé o velmožích i těch níže postavených u dvora, než doposud jsem je nikdy nespatřil, jak jsem je tedy měl bez pomoci rozpoznat?
Právě jsem dospěl k tomuto bodu ve svých myšlenkách, když jsem zaslechl hraběte ze Soissons, jenž stál sotva sáh ode mne, jak převelmi silným hlasem nařizuje panu z Nevrlova, aby jej zavedl k místu, kde dlí princové z krve královské. Do svého rozkazu vložil takovou nadutost, jako kdyby krom paní z Guise, ježto byla jeho sestřenicí, pouze další dva bratranci a jeho bratr byli v království dosti urození na to, aby s nimi ztratil slovo. Pan z Nevrlova, s úklonou až po hraběcí kolena, jej líbezně ujistil, že tak učiní, a kráčeje před ním, razil mu cestu davem, kdežto hraběcí doprovod pohltily vody znovu se uzavírající.
Hrabě ze Soissons kráčel těžkým krokem, s hrudí vypjatou, bradou vytrčenou, týlem zvráceným dozadu. Byl by to vcelku pohledný muž, kdyby z jeho výrazu nevyzařovala tak nevraživá nadutost, jež mu jakoby ubírala na lidskosti. Připadalo mi, že za toto vzezření vděčí pevně sevřeným rtům a vysoko zdviženému obočí nad přivřenýma očima. Později jsem se s ním v životě setkal vícekrát a pokaždé jsem ho viděl s touž maskou, jež jako by dávala najevo všem, kteříž mu vstoupili do cesty, že je odmítá vidět a odmítá s nimi mluvit. V duchu jsem si tak trochu pobaveně říkal, jak si asi bude hrabě počínat při rozmluvě s těmi, jež si zvolil jakožto své prvořadé a snad jediné společníky, když jsou takříkajíc tělesně postižení. Poháněn touhou vědět a zvědět, o níž se říká, že je mou slabůstkou, jsem se neohroženě vmísil mezi jeho doprovod a přiblížil se s ním ke královským princům.
Obdrželi posilu, dá-li se o posile mluvit, v osobě mladého šlechtice, jehož jsem dosud nikdy nespatřil, než poznal jsem v něm okamžitě prince z Condé, jehož mi otec popsal jako "jediného Bourbona, jehož nos není dlouhý a zakřivený, nýbrž má tvar orlího zobanu". Tento charakteristický rys by u osoby statné mohl značit sílu, u prince se však družil k tak vyzáblé tváři a tělu tak neduživému, že jen zvýrazňoval jeho slabost.
"Přeji vám dobrého večera, pane bratře," oslovil hrabě ze Soissons prince z Conti.
Je pravděpodobné, že princ z Conti spíše zahlédl pozdrav svého mladšího bratra, než že by jej zaslechl. Ať tak či onak, vynořil se ze svého mlčení, k němuž se cítil odsouzen pro své strašlivé koktání.
"Dododobrý večer, Kakakarle," pravil hluše. A v jeho tváři došlo k jisté proměně připomínající úsměv.
"Dobrý večer, Jindřichu! Dobrý večer, Jindřichu!" hlaholil hrabě ze Soissons zvučně.
To opakování mě zarazilo, než pak jsem pochopil, že princ z Condé a vévoda z Montpensieru mají stejná křestní jména. První z nich, jenž postával, odpověděl hlubokou úklonou, jak příslušelo jeho věku; druhý, schoulený v čalouněném křesílku, jako by mu už záda nesloužila, pozvedl na pozdrav kostnatou ruku, jež ledva doputovala do výše ramene, hned klesla bezvládně na koleno.
"Jak se vynacházíte, Karle?" pravil, sotva pohybuje poraněnou čelistí a vyslovuje tak špatně, že mu slova bez souhlásek vytékala z úst jako kaše.
"Jak se vynacházím?" zopakoval hrabě ze Soissons mocným hlasem. "Jsem dopálen! Jsem strašlivě rozhněván! A kdybych nechoval v takové náklonnosti svou dobrou se střenku z Guise, nikdy bych na tento ples vkročil. Nebýt jí a nebýt vás, nemám tu co dělat mezi těmi ničemy zde! Rcete to všady, prosím! Rcete to mému pomazanému bratranci! Rcete mu též, že hned nazítří vyrazím prach z obuvi své, dám Louvru vale a s ním i všemu ostatnímu a uchýlím se na jedno ze svých panství. Když tě mě chtějí rozzlobit, ať si to mají! Odjíždím! Již déle nestrpím tu urážku, kterouž jsem utržil a kteráž se dotýká nás všech čtyř! Ano, všech čtyř! Vás, můj prvorozený bratře, a vás rovněž, mí spanilí bratranci!"
Bylo zřejmé, že prvorozený slůvka nezaslechl z celého hovoru, který zpočátku vnesl do jeho zraků znepokojení,

bezpochyby se domnívalť, že je terčem toho převelikého hněvu. Avšak uznamenal, že Soissons se obrací stejným dílem též na bratrance, a upokojen se opětovně uzavřel do čtyř stěn svého ticha, hleděl na mladšího bratra se zdvořilým zájmem, aniž však přiložil k levému uchu roh, sloužící mu k zesílení zvuků. Co se "spanilých bratranců" týče, kteří si vskutku pramálo zasloužili tento přívlastek, jejich postoj mi připadal u každého hrubě jiný. Nebohý vévoda z Montpensieru stěží skrýval rozmrzelost a únavu, jež mu působil Soissonsův zápal. Princ z Condé naopak naslouchal jeho výpadům se zvědavostí. A když se Soissons nepříliš uctivě zmínil o "pomazaném bratranci", otevřeně se té narážce na Jindřicha zachechtal. Byl jsem z toho zmaten. To, že vlastní bratranci mohou takto mluvit o Jindřichovi a v přítomnosti tolika uší, napovídalo mnohé jak o králově shovívavosti, tak o jejich lehkovážnosti.
Soissonsovo rozhořčení dosáhlo nyní takového varu, že se málem zalykal. Musel se nejprve trochu uklidnit, dá-li se to tak říci, aby pak mohl dát průchod své zlosti. Pokusil se o to, zhluboka se nadechnuv - mohutná hruď se mu jen dmula - a vypouštěje vzduch nozdrami jako býk nachystaný k výpadu.
"Ten mrňavý César!" řekl chraptivě. "U všech ďasů! Kdo by si byl pomyslel, že ten mrňavý César zajde ve své nesnesitelné nadutosti tak daleko? Než není se čemu divit? Vždyť sotva se dostal ven z břichu té ženštiny z Nemanic, už ho král ověsil vévodským titulem. Levoboček vévodou! Ne že bych měl něco proti bastardům. Urozenec má ctít svou krev, není-liž tomu tak? Avšak vévodou! Z čistajasna! Hned při narození. Jedva přišel na svět, a už je z něj vévoda z Vendome. A král jej zasnoubí s dcerou vévody z Mercoeuru, jednou z nejbohatších dědiček království, a nadto se slibem, že v dospělosti jej učiní guvernérem Bretagne. Bohužel zde toliko připamatovávám fakta, jež jsou nechvalně známa! Než nechme tak! To ještě není vše! Zdaleka ne! Zašlo se až do krajnosti, porušují se veškeré uzance tohoto království, v zemi, jež se pyšní svou kulturou, a to by mi věru pohnulo žlučí! Můj vřele milovaný pane bratře," obrátil se na prince z Conti, provázeje posunky svou žádost k němu vznášenou, "přiložte laskavě svůj roh k uchu a dobře mě poslyšte. Věc jest nadmíru důležitou! Vy ji musíte zvědět a tu jest! Ten nedorostlý César, jemuž je dnes dvanáct let a kterého ode dneška za dva roky ožení s malou Mercoeurovou, požádal krále a dostalo se mu svolení - slyšíte," zopakoval slovo odsekávaje hněvivě slabiky, "svo-le-ní, že jeho nevěsta smí při oddavkách mít na sobě šat posetý květy lilie jako princezny z krve královské!"
Hrabě ze Soissons s rukama v bok upřel pohled sršící jiskrami na svého prvorozeného bratra a své bratrance, poté se obrátil na urozence ze svého doprovodu, prokazuje jim tu čest, že si je bere za svědky této pohoršlivé záležitosti.
"Pánové, slyšeli jste tu nehoráznost? Už je rozhodnuto! A vy víte kým! Nevěsta vévody z Vendome bude mít při svatbě na sobě šaty poseté liliemi jako vévodkyně z Montpensieru! Jako princezna z Conti! Jako hraběnka ze Soissons!"
Hleděl jsem na hraběte a nemohl jsem uvěřit svým očím. Bylť jsem úžasem bez sebe. Z toho nesmírného hněvu se vyklubala myšička. Šaty! Šaty, ať už poseté či nikoli květy lilie! Které ještě ani nebyly ušity! Ba ani objednány, neb svazek manželský malé Mercoeurové má býti uzavřen toliko za dva roky! Takhle si dělat těžkou hlavu kvůli hloupé suknici! Učinit z toho urážku na život a na smrt! Nactiutrhání! Státnickou otázku! Již nelze řešit jinak než nejzazšími prostředky - roztržkou s králem, dobrovolným vyhnanstvím na dalekém zámku, nekonečným trucováním...
Nicméně jsem si povšiml, že urození pánové a dámy, kteříž vyslechli hrabětovy hanlivé výpady (a ne všichni byli z doprovodu), mu v zásadě dávají za pravdu, byť shledávali nerozumným hraběcí rozhodnutí vyrazit prach z obuvi své a dát vale Louvru. Pro ně, jak mi to otec řekl nejméně stokrát a Joinville před chvilkou zaníceně zopakoval, opustit Louvre znamenalo smrt! Leč právě proto, že tolik lpějí na privilejích svého postavení, nenechala je obžaloba hraběte lhostejnými. Při jeho řeči jsem je pozoroval, jak se mračí, pozvedají obočí, vyměňují si pohledy, potřásají hlavami. Takové očividné přestoupení etikety! Manželka levobočka, byť královského, si přece nemůže dovolit zdobit svůj šat liliemi.
Hrabě, i při své nadutosti, jako by se utvrdil ve svém rozhodnutí, když viděl souhlas svých dvořanů, ač němý (nikoho ani nenapadlo následovat jej v odchodu do ústraní), a třebaže od bratra a bratranců se mu dostalo pramalého povzbuzení: od Contiho, jelikož nic neslyšel, od Montpensiera, protože jej ten velký hněv unavil, a od Condého, poněvadž nesnášel, když se před ním hovořilo o ženách - nemělť je nikterak v lásce.
Náhle se rozlehl velký hluk, po němž se v sále postupně tišily hovory. Trubky a bubny francouzských gard, jež na nádvoří střežily vchod do Grenellského paláce, spustily "příchod krále", jednu ze znělek, kterouž pro mne tak pěkně bubnoval dauphin v zahradě Saint-Germain-en-Laye. V sále se rozhostilo ticho. Hrabě ze Soissons jej okázale opustil, nikoli přes nádvoří - kde by se nevyhnutelně setkal s bratrancem -, nýbrž zahradou. A pan z Nevrlova předstoupil se svou holí komořího v ruce, rázně jí udeřil o podlahu, a mocným hlasem zvolal:
"Dámy a pánové, král!"
* * *
Jakmile se král objevil, oděn v bílý satén, rozestoupil se před ním zástup v sále stejně poslušně jako Rudé moře před národem židovským. A Jindřich prošel, abych tak řekl, suchou nohou, dámy a urození pánové při jeho příchodu poklekali a vody se za ním opět zavíraly, pohlcujíce jeho doprovod, kterýž však nedošel větší újmy než neutuchajících objetí. Viděl jsem krále velmi dobře, neb jsem se beze studu protlačil do první řady (ač jsem byl vysoký a statný), a Jeho Veličenstvo se zastavilo právě u mne, když před ním paní z Guise poklekla, aby jej přivítala. Neprodleně ji pozvedl a bez dlouhých okolků políbil na obě líce, byť k ní vždy velmi pozorný, jednak že byla jeho sestřenkou, stejně veselou a bezprostřední jako on, ale také z důvodů politických, neb byla rozená z Bourbonu a provdaná za Guise a představovala tak pro něj jakýsi most mezi oběma rody.
Byl prostředního vzrůstu nebo spíše pomenší, hubený, leč svalnatý, měl výraznou, vousatou tvář s takřka selsky ošlehanou pletí, labužnickými, posměvačnými rty, nosem dlouhým a zakřiveným. Co mě však zaujalo především při tomto prvním setkání, byly jeho oči, ježto byly velké, bystré a těkavé, když byl promlouval k paní z Guise, blahopřál jí k narozeninám a skládal poklony, nepřestajně jimi jezdil kolem sebe, jako by odhadoval a oceňoval přítomné. Na rozdíl

od hraběte ze Soissons nebyla na jeho tváři patrna nijaká povýšenost (bylať prodchnuta bodrou blahosklonností), aniž pak v jeho postoji, kterýž byl více vojenský než panovnický. Ze samotné jeho přirozenosti však vyzařovala jakási velikost, jako by v nitru cítil takovou moc, že ji nepotřebuje předvádět.
Při psaní těchto řádek si uvědomuji, jak je mi zatěžko popsat mé první setkání s Jindřichem v jeho nelíčené pravdivosti. Vždyť jsem byl ještě pacholetem, když mi Gréta už vyprávěla, jak mě při křtu málem upustil. Posléze neuplynul den, kdy by otec, kmotřička či La Surie nezmínili přede mnou jeho boj, skutky, záměry, šprýmy, ba i slabiny, až by se dalo říci, že jeho jméno i osoba patřily takřka do naší rodiny.
Ještě než paní z Guise zastavila Jindřicha kráčejícího jí v ústrety, ulpíval můj lačný pohled na Jeho Veličenstvu natolik, že mě jedna mladá, hezká dáma vedle mne zatahala s úsměvem za rukáv, aby mi připamatovala, že mám pokleknout. Když pak král došel na pódium a posadil se na trůn připravený pro něho (druhý, přichystaný pro jeho choť, zůstal prázdný, což mě zneklidňovalo), obrátil jsem se ke své sousedce, poděkoval jí, že byla tak laskava a připomněla mi mou povinnost, a zároveň se omluvil, že jsem jí poněkud pomačkal vyztuženou suknici, když jsem se tlačil do první řady.
"Dravost," pravila, "je omluvitelná u někoho tak mladého, jako jste vy."
"Já že jsem mladý, madame?" opáčil jsem dotčeně. "Vbrzku mi bude patnáct let. A mohu-li soudit podle vaší hezké tvářičky, hebčí než okvětní plátek růže, jste slečna a váš věk nikterak nepřesahuje můj."
"Ale kdeže, pane, právě naopak!" zvolala, "je mi devatenáct let a již sedm roků jsem vdána."
* * *
"Jakže, pane synu, vy znáte markýzu?" otázal se otec. Zčervenal jsem, kdyžtě se tak znenadání objevil po mém boku, hrubě elegantní ve svém mandlově zeleném kabátci a s řetězem rytíře Svatého ducha skvícím se mu na krku.
"Ach nikolivěk," odpověděla, "nezná mne. To já znám jeho. Bassompierre mi jej ukázal zpovzdáli. A nyní jsou z nás staří přátelé: on mi pomačkal suknici a já ho zatahala za rukáv."
"Jestlipak vám řekl, jak jste krásná?" pravil otec, políbiv ji na ruku. "Ne, neřekl," odpověděla se smíchem. "Byl skoupější než vy: dostaloť se mi pouze označení ‚hezká'."
"Aj, madame! Toť zrada!" zvolal jsem. "Řekl jsem, že vaše tvář je hebčí než okvětní plátek růže."
"To je pravda," pravila. "Z vašeho syna, markýzi, roste malý Ronsard. A umí velmi dobře lichotit. Zřejmě to zdědil po vás a snad i po své dobré kmotřičce," pokračovala (jak mi připadalo, ve vší nevinnosti). "Je však ještě mladý. Neví, že jeho povinností je říkat ženě, že jest krásná, neb slůvko ‚hezká' nám všem připadá příliš pod naši úroveň. Rytíři," oslovila mě, "vidíte-li onu ryšavou dívčinu, jež běhá za paní z Guise, aby ji ovívala? Zdalipak vám připadá krásná?"
"Nikoli, madame."
"Lže, anebo je upřímný?" optala se, obracejíc se na otce. "Bylo by to vskutku politováníhodné, kdyby již ve svém věku lhal. Vidělať jsem ho s onou osůbkou v živém hovoru."
"Madame," pravil jsem, "s vaším svolením bych řekl, že mi připadá velmi přitažlivá. Proto jsem si ji zadal na tanec. Doporučujete mi, abych jí při tanci řekl, že je krásná?"
"Aj, markýzo!" řekl otec se smíchem, "nyní vás zaskočil! Radíte mu, aby dámám lhal. A hned nato mu to vyčítáte!"
"V tom žádný rozpor není!" opáčila živě malá markýz a s okouzlujícím úsměvem. "Přála bych si, aby všichni muži světa měli jedno jediné srdce, a to tlouklo jen pro mne."
"Už máte mé," řekl otec, "a synovo. Nevšimla jste si, jak vás Petr Emanuel hltá očima?"
"On však má zrak přirozeně hladový. Viděla jsem, jak jej vrhá na kohokoli, na muže či na ženu. A podle toho, co mi řekl Bassompierre, baží i po vědění a čte Vergilia v originále. Bože můj, jak mu závidím!"
"Vergilius nevergilius," odvětil otec, "naše dvě srdce patří vám. Za to však nám dlužíte zástavu. Jemu či mně. Zvolte si."
"Věnuji přátelství jednomu i druhému."
"To je tuze, leč také málo."
"Jakpak málo! Je vám jistě známo, markýzi, že jsem choti věrná. Díky Bohu, Karel může klidně spát, nemusí mít své velké uši nastražené. Avšak my o vlku... Vidím, že mne hledá. Zanechám vás tu."
"Je snad žárlivý?"
"Nemá důvod býti. Leč jsou tři věci, na jejichž vlastnictví je markýz pošetile pyšný: jeho psi, jeho koně a já."
"Nikoli však pro své psy a koně dává Karel stavět onen nákladný palác v ulici svatého Tomáše při Louvru."
"Nákladný? Pak se vám tedy nelíbí?"
"Jsem ze staré školy. Nezamlouvají se mi stavby z cihel a kamene, do nichž je dnes kdekdo blázen."
"Avšak vnitřek je velmi krásný. Sama jsem jej navrhla. Přijdete se podívat?" pokračovala mazlivě. "Říká se, že žijete jako medvěd se svým medvídětem. Tolik vás odrazuje má ctnost?"
"Gratior est pulchro veniens in corpore virtus," pravil jsem s uzarděním. "Aj, rytíři! Přeložte mi to!" řekla s půvabnou žádostivostí. ",Milejší ctnost je ta, jež přichází v krásné schráně.' To je z Vergilia, madame, k vašim službám."
"Není-liž okouzlující?" podotkla. "A říká to s uzarděním. Markýzi," obrátila se na otce a uchopila jej za obě ruce, "přijďte mne, prosím, navštívit a přiveďte svého syna. Sbohem. Karel mne zahlédl. Už se na mne vrhá."
A s mohutným zavířením své suknice nás opustila.
"Toť přece Kirke," poznamenal otec, "než místo aby z vás učinila vepře, snaží se z vás udělati anjela. Synu, jak je možné, že jste byl přeložil ‚in pulchro corpore' jako ‚v krásné schráně'?"
"Myslelť jsem, že ‚v krásném těle' by ji mohlo pohoršit. Říká se, že je tuze cudná."
"To také je," odpověděl se smíchem. "Karel by mohl být přešťasten, jen kdyby o svém štěstí věděl."
"Jaký je?"
"Velký, s velkým nosem a velkýma ušima. Celý den loví a celou noc chrápe. Jeho otec býval svého času jedním z nejváženějších diplomatů. Pokud se markýzy týče, je z náramně urozeného rodu. Pochází z knížat Savelliových."

"Je velmi duchaplná."
"Tak jako žádná jiná v Louvru. Proto také se k smrti nudí u dvora a ráda je jen doma, obklopena malým hloučkem svých přátel."
Poté mne odvedl do jednoho okenního výklenku, abych mu tam převyprávěl vše, co jsem viděl a zažil od svého příjezdu do Grepellského paláce. Učinil jsem tak, než převelmi diskrétně, neboť jsem si povšiml, že jsem předmětem jistého zájmu nemalého počtu osob, soudím, že více pro svůj původ než pro své zásluhy. La Surie se u nás objevil přímo uprostřed mého líčení a poslouchal pozorně, zatímco oslněným zrakem nevěděl, kde spočinout, jak jej udivoval zdejší přepych a vyšňoření dvořané.
"Zadržte, pane synu!" zvolal otec přerušuje mě. "Na mou hlavu se řítí krupobití. Vaše dobrá kmotřička se k nám blíží, kulhá a ztěžka dýchá. Z lékařského hlediska je diagnóza jasná: příliš utažená spodnička, příliš těsné střevíce. Krom toho jí pomněnkový zrak podrážděně plá - neklamné to znamení, že se rovněž zalyká žárlivostí."
"Pane," pravila paní z Guise bez úvodu a s hlasem chvějícím se zlostí, leč tichounkým, "konečně jste tedy přišel! Jste netvor! Co jste činil po ty dvě hodiny, které uplynuly? Komu jste byl prokázat svou nepočestnou čest...?"
"Králi, madame, králi!" odpověděl otec pohotově, sám též promlouval sotto voce. "Byl jsem v Louvru, stovka lidí vám to potvrdí. Madame, prosím, usmějte se! Dívají se na nás. A dejte mi svou ručku k políbení. Má drahá," pokračoval s úsměvem, "chci vám sdělit věci nanejvýš závažné a přísně tajné. Kde se s vámi mohu shledat z očí do očí?"
"V mé ložnici," odvětila a tvář v okamžení upravila do úsměvu. "Jděte tam neprodleně a vezměte Petra s sebou. Jeho přítomnost bude pláštíkem pro vaši. Přijdu za vámi, jakmile mi to bude možné."
Načež nás opustila a viděl jsem, jak špitla cosi panu z Nevrlova, jenž na nás taktně pohlédl a na znamení souhlasu přikývl. Což soudím mělo znamenat, že zjeho hlediska je cesta volná. Než volná byla po pravdě jen částečně, neboť otec znal spoustu lidí a spousta jich bažila po hovoru s ním, zvlášť nyní, kdy byla pozornost tak silně poutána k jeho synovi, a tak abychom se vůbec dostali ke dveřím vedoucím z velkého sálu k ložnici Její Výsosti, bylo třeba promyšlených oklik, abychom se vyhnuli osobám, jejichž postavení bylo natolik významné, že si od otce vyžadovalo, aby se u nich zastavil.
Konečně se věc zdařila, a jakmile jsme byli v chodbě, jíž jsem toho večera již prošel dvakráte, vynořil se před námi mohutný lokaj, jenž si nás nejprve změřil a poté, bez jediného slůvka, vykročil před námi, vyňal z průramku klíč a odemkl nám dveře ložnice. Moudrá to obezřelost, pomyslíme-li na všechny cenné předměty, kteréž po každém plesu Její Výsosti zmizely.
Uplynula drahná chvíle, než se, sotva dechu popadajíc, objevila, pečlivě za sebou zavřela na závoru, dobelhala se ke křeslu a zhroutila se do něho.
"Ach, můj drahý," pravila. "Mé nohy! Mé nohy! Buďte tak dobrý a sundejte mi ty ohavné střevíce! Nebo umru!"
Otec tedy před ni poklekl, odstranil příčinu tolikerého strádání, sejmul jí též punčochy a jal se jí jemně mnout rozbolavělé prstíky.
"Ach, můj drahý," řekla, ‚jak dobře mi činíte! A jak je od vás dvorné posloužit mi co komorná!"
"A co lékař," odvětil otec. "Ty boty vás, madame, zmrzačí, pakliže je znovu nazujete. A co se spodničky týče, jež vám hanebně sešněrovává plíce a střeva..."
"Střeva!" zvolala paní z Guise. "Fuj, pane!"
"Neprodleně vám tu svěrací kazajku povolím," pokračoval otec rozhodně. "Myslíte si, že vám vějíř a vonná sůl od malé Sobolové zabrání v mdlobách? Ba co hůř, chcete snad zemřít udušením před dvorem a před králem? U všech ďasů! Madame! Dal-li vám Bůh plíce, pak na to, abyste jich užívala. Chcete snad opovrhovat jeho dílem?"
"Leč povolíte-li mi spodničku, nevejdu se do živůtku!" zasténala paní z Guise, již sice děsila představa veřejné smrti, avšak neméně i zvětšeného pasu.
Leč její odpor slábl. Cítila takovou úlevu dole od chvíle, kdy byla vyzuta, že toužila po stejné i nahoře, děj se co děj. Nakonec ji otec uchopil za obě ruce, zvedl ji z křesla, a když stála, jal se jí rozšněrovávat živůtek, navzdory jejímu rádoby pobouření provázenému dotčenými výkřiky i výrazy ohrazení ve tváři, jež opět vyvracela drobným hrdelním smíchem. Cítil jsem, že se má dobrá kmotřička nikterak nezlobí, ana je napůl svlečena, byť i přede mnou, neb její tělo bylo pevné, oblé a mnohem mladší než její věk.
Mezi šněrovacím živůtkem a spodničkou měla košili vystřiženou u krku a tu jí otec sundal též.
"Jakže?" pravila, "vy mi sundaváte košili?"
"Věru a napořád! Bude-li o tuto vrstvu méně, budu vám moci povolit spodničku, a přesto se vejdete do živůtku."
"Avšak bez košile budou více vidět mé vnady!"
"Komu by to, madame, vadilo? Jsou snad méně krásné než poprsí Sobolové, kteráž má výstřih až po pás?"
"Zakazuji vám na tu hrůzu pohlédnout! Zítra té nestoudnici řádně vyčiním!"
"To by od vás nebylo milosrdné. Pakliže se dívka takto odhaluje, madame, tedy si zoufá, že nesežene manžela."
Znovu oděna a nově obuta, než cítíc se ve svém odění pohodlněji, se paní z Guise bez okolků vrátila ke své věci.
"Byl jste tedy v Louvru po ony dvě uplynulé hodiny."
"Ano, madame, povolaloť mě nedlouho po Petrově odjezdu páže,
a byl jsem uveden malým točitým schodištěm do královy komnaty, kdež jsem shledal rovněž Sullyho. Král již byl oděn na váš ples a jeden komorník se právě pokoušel uvést mu poněkud do pořádku jeho pocuchaný vlas - kteroužto péči nemohl téměř vystát, neb nesnese, aby se mu kdo dotýkal hlavy -, komorník měl pak úkol navíc ztížen tím, že král sebou nepřestajně vrtěl, jak nám zaníceně líčil záležitost, ohledně níž chtěl znát náš úsudek. Nakonec mu komorník předložil zrcadlo, Jindřich do něho vrhl letmý pohled, prohlásil, že je vše v naprostém pořádku, a nařídil Merlinovi, ať se dojde zeptat své paní, zda je hotova.
Trpaslík odešel, kolébaje se na svých krátkých nožkách, zmizel dveřmi malého kabinetu a téměř vzápětí se vrátil celý

rudý a strachy polomrtvý. Poklekl před Jindřichem a všecek se schoulil a byl tak maličký, že to vypadalo, jako by na podlaze ležela velká hlava. , Sire,' řekl třaslavým hlasem, ‚královna prohlašuje, že na ples nepůjde.' ‚U všech svatých kudrnatých!' zahromoval král, ‚co má zase tato výstřednost znamenat? Běž jí říci, že jí nařizuji, aby se ke mně neprodleně dostavila!'
Merlin, u velikém strachu (neboť podle toho, co se říká, jej královna častuje více kopanci než laskavým slovem), odešel a již se nevrátil. Král, rozezlen na nejvyšší míru, rázoval místností sem a tam, s rukama za zády, a jeho podrážděný krok bušil o podlahu. ‚Rosny,' řekl nakonec Sullymu, ‚dojdi mi pro tu vzbouřenkyni, a bude-li se vzpírat, přivedeš ji silou!' ‚Silou, sire?' otázal se Sully a vypoulené oči mu málem vypadly z důlků, ‚silou?' ‚Takové je mé nařízení!'"
"Spravedlivé nebe!" zvolala paní z Guise. "A přišla?"
"O své vlastní vůli, avšak v županu, neučesaná, nenalíčená a ceníc zuby. Hotová Gorgona! Člověk by byl skoro v pokušení říci, že má každý pramen vlasů zakončený hádětem a ti všichni hadi syčí najednou."
"Pane, co je zas toto? Gorgona? Hadi? Kam na ty své chytračinky chodíte?"
"Krátce pověděno, královna byla rozhněvaná. Což její tváři nikterak neprospívalo. Při její prognátní sanici, zděděné po Habsburcích, při jejím dlouhém, tlustém nose, na špici ohrnutém, při jejím nevrlém vzhledu a mdlé pleti..."
"Aj, pane! Mluvte lépe o své královně!"
"Já pouze vykresluji scenerii. ‚Pane,' řekla královna kráčejíc ke králi..."
"Ona ho neoslovila ‚sire?'
"Řekla mu ‚pane'. ‚Pane,' pravila, ‚já se rozhódla. Nepojédu na ples
k paní z Guise. Nechci se setkat s tou poběhlící!'"
"Já? Já že jsem poběhlice?" vykřikla paní z Guise. "To že by si ta fúrie dovolila?!"
"Ale kdež, madame! Nic takového! Řeč není o vás, nýbrž o markýze z Verneuil."
"O markýze! Vždyť jsem ji na ples nepozvala! Dobře jsem se toho ostříhala! "
"Však jí to také král předhodil! Než ona mu nevěřila. A ubohý Jindřich si to schytal. ‚Od té doby, co vám ta poběhlice učarovála,' křičela na něj, ‚jste přišel o rozum. Intrikuje proti vám a mému dauphinovi! Chtěla vás zábit! Vás i mého dauphina! Parlament ji odsoudil k tréstu smérti! A vy, vy jí odpustíte! Questo é il colmo!'* ‚Vrchol, madame, to je vrchol!' řekl král. ‚Jste francouzskou královnou již šest let! Snažte se tedy mluvit francouzsky!' ‚Tím jazykem zrádců!' křičela královna. ‚Není-liž to ohavná věrolomnost vychovávat špinavé levobóčky té poběhlice spólu s mými v Saint-Germain! Madonna Santa! Che é una vergogna,** pane, il colmo! il colmo!' ‚Vrchol, prosím, madame,' řekl král. ‚Il colmo,' opakovala královna hněvivě. ‚Než jste se se mnou sezdal, podepsal jste té poběhlíci slib manželství, a teď ta nesnesitelná děvka tvrdí, že je právou královnou a já konkubínou! A její syn že je právym dauphinem! A můj syn bastard... Že prý se nepodóba královi! Že prý má všechny rysy toho maledetto rodu dei Medici! Že prý má bradu po mně, své mátce! Kterou ta nehorázná děvka se opovažuje nazývat tlústou bankéřkou! Ona mě uráží, mě, královnu! Jestliže jí, pane, nesetnete hlavu, té poběhlíci, pak to učiním sama! Zabíju ji! Zabíju ji!' ‚Madame,' řekl král, nikoli zcela s čistým svědomím, kdo jiný mohlť lépe vědět, že královna rce pravdu, ‚to jsou než dvorské klevety. Ostatně,' dodal, ‚je vám jistě známo, že markýza z Verneuil byla nucena při přelíčení vrátit slib manželství, jenž jsem jí byl podepsal, a že si tedy nemůže činit nároky, o nichž vy hovoříte. Nejsou to než hloupé řeči a pletichy. Nadto paní z Guise markýzu nepozvala! A vy, madame, vy se musíte plesu zúčastnit!' ‚Já nepojédu. Já nepojédu!' křičela královna. ‚Madame, vy si chcete stavět hlavu! A to já nestrpím! Jste paličatá, madame!' ‚Já!' křičela, ‚vy mě urážíte, pane!' A vykročila ke králi s napřaženou rukou." "Uhodila ho?" otázala se paní z Guise užasle.
"Nemohla. Sully jí v letu ruku zadržel a drsně ji srazil dolů. ‚Přišla jste o rozum, madame?' křičel na ni. ‚Toť urážka Veličenstva, dotknout se osoby krále! Nyní by král mohl dát srazit hlavu vám!' ‚Madame,' řekl král hlasem zachvívajícím se hněvem, ‚vy jste první z mých poddaných a jste mi povinována poslušností! Nařizuji vám, abyste se oblékla a přibyla za mnou na ples! Uposlechněte! Nerad bych byl donucen vyprovodit vás nazpět do Itálie i se všemi těmi pijavicemi, jež jste s sebou z Florencie přivezla!' ‚Pijavicémi! Pijavicémi!' křičela nikterak pokořena, ač jí vyhrkly slzy bolestí, kterou jí způsobil Sully, kdyžtě jí srazil paži. ‚A jak tedy, madame,' pokračoval král hrubě rozezlen, ‚nazýváte vy Leonoru Galigaiovou a jejího Concina Conciniho? Člověk by řekl, madame, že jedinou myšlenkou vašeho panování je obohatit onu nicotnou ženštinu a jejího neblahého manžela! A pohrdat Francouzi, jichž jste královnou! Opakuji: Neuvidím-li vás do hodiny na plese, je s vámi konec!'"
"Bože můj! Bože můj!" úpěla paní z Guise, mnouc si ruce zoufalstvím, "až tak daleko to došlo! O hádkách mezi nimi jsem slyšela nejednou, avšak že by zacházeli do takových krajností! Pozdvihnout ruku na krále! Vyhrožovat královně návratem do Toskánska! Jaký to strašlivý skandál, nepřijde-li nakonec! A naneštěstí je umíněná jako beran, říkámť to při vší úctě, jíž jsem jí povinována. Čím hloupější rozhodnutí, tím víc na něm lpí. Ach Bože, nejsem-li k politování! Můj ples! Můj ubohý ples bude příležitostí k hanebnému rozchodu, na který bude poukazovat celý křesťanský svět!"
"Madame, ty nářky k ničemu nevedou. Je třeba jednat. Neprodleně napište královně a přísahejte jí na svou čest, že u vás markýza z Verneuil vskutku není. A že ani nepřijde. A pošlete jí ten vzkaz po Bassompierrovi. Jest jediným, kdo má k ní v Louvru v tuto chvíli přístup. "
"Můj drahý, nenapsal byste to vy?" optala se paní z Guise naříkavě. "Rozrušením se jen chvěji!"
"Nikolivěk, tady je zapotřebí vaší ruky a vašeho stylu. Jsouť nenapodobitelné. "
"Pane, vy máte i za těchto okolností to srdce se mi vysmívat?"
"Ani v nejmenším. Kdyby však královna nepoznala váš rukopis, pomyslela by si, že je to králův úskok. Jak víte, je velmi podezřívavá. Každý ji klame, jak říká. A všichni Francouzi jsou zrádci!"

ABC Amber Palm Converter, http://www.processtext.com/abcpalm.html

KAPITOLA PÁTÁ

Bassompierre, který za námi onoho slavného večera na plese přišel na prosbu paní z Guise do ložnice a z jejích úst zvěděl, co od něho očekává, se znenáhla stal obezřetnějším než kocour, oči na stopkách, kníry nastražené, krok neslyšný.
Složil ruce za záda a přecházel pokojem sem a tam, slůvka neutrousil, s čelem skloněným, očima upřenýma na vzorek tureckého koberce tlumícího jeho kročeje a neopovažuje se ani přijmout, ani odmítnout toto choulostivé poslání: ten krásný kocour se obával, že by se mohl připálit.
Choulostivá ta věc vpravdě byla, pro něj, urozeného muže z dobrého rodu, avšak Němce, jenž za vše vděčí přízni krále a královny, s nimiž hrává karty ve dne v noci, neboť dovede prohrávat - důvod, proč býval tak snadno vpouštěn do jejich komnat. Ani Sully nebyl tak lehko přijímán.
O hodinu dříve vyřkl Bassompierre své zlaté pravidlo před Joinvillem, když tě toho svrběla lýtka, jen aby už mohl tancovat: je "farovníkem toho, jenž je farářem". Než za daných okolností nebylo nikterak snadné rozlišit, kdo je pravým "farářem" - zda král či královna. Pokud Marie Medicejská odmítne podvolit se vzkazu, jejž jí on přinese, zhorší si tím svou situaci, avšak jestliže se jí jednoho dne opět dostane přízně, nebude věru pociťovat vděk vůči poslu onoho zhoršení. Avšak na druhou stranu, je-li již král ve svém nitru rozhodnut poslat ji nazpět do Toskánska nebo alespoň ji vypovědět na některý z jejích zámků, pak by pozdní příchod královny na ples, pokud by ji lístek paní z Guise přesvědčil, hrubě odporoval královým záměrům. A konečně, jak odmítnout dámě tak urozené, jako je vévodkyně z Guise, jež je králova vlastní sestřenice s vynikajícím postavením u dvora a jejíž dcera dokázala v Bassompierrovi rozdmýchat - jak jsem byl viděl na vlastní oči - něžné úmysly a snad i nepříliš vzdálené naděje, neb princ z Conti očividně nebyl nesmrtelný?
Bassompierre, byv na rozpacích, se zachoval způsobem, kterýž mne v daném okamžiku udivil, avšak otec jej nazítří shledal převelmi obratným: byltť upřímný. Vypověděl paní z Guise důvody, proč váhá, a navrhl jí plán pozměnit. Nechť pověří předáním listu svého syna. Joinvilla a Bassompierre jej bude provázet, aby mu otevřel cestu ke královniným komnatám. Krom toho, jakmile se z Grenellského paláce vydají do Louvru, zpraví paní z Guise o tomto počinu krále.
Čím více o tom dnes ve zralém věku přemýšlím, tím více mu dávám za pravdu. Jak byl ten sličný Bassompierre obratný! Natolik obratný, obezřetný a tak dobře dovedl nakládat s vrchností, se všemi vrchnostmi, že dokázal provést svou vratkou kocábku mezi přemnoha úskalími až k maršálství! A jak si vysvětlit, že tentýž muž - pravda, hrubě poblázněný jistou velkou intrikánkou - měl mít o několik let později tu smůlu, že se znelíbil jednomu "faráři", jehož byl "farovníkem", kterýžto "farář", mimochodem kardinál, jej poslal do Bastily, kde si pobyl deset let?
Po návratu z Louvru nám Joinville se svou příslovečnou živostí vylíčil, jak se s Bassompierrem dostali do královniny komnaty, kde před Jejím Veličenstvem spatřili "onu ohavnou, lstivou, vyděračskou stvůru" Leonoru Galigaiovou, jak ze sebe chrlí proudy italštiny. Když tě je Florenťanka zahlédla, ‚jako pavouk přistižený na podlaze, spěchající do svých sítí pod stropem, " utekla malými točitými schůdky vedoucími do pokojů nad královskými komnatami, jež obývala a z nichž nevycházela, na rozdíl od svého chotě, krasavce Concina Conciniho, kterýž se s oblibou předváděl na veškerých dvorských slavnostech, včetně těch, kam nebyl zván. Královna byla ustrojena, učesána a "ověšena šperky co modla", byla tedy nachystána, leč nikoli ještě rozhodnuta, zda se má na plese paní z Guise připojit ke svému královskému choti. Než podle posledních italských slov, jež Joinville při vstupu zachytil, vybízela Galigaiová ze všech sil Její Veličenstvo k tomuto kroku v obavě, že dostojí-li král svým výhrůžkám, octne se i ona zpět v Toskánsku spolu se svou paní, jíž dosud tak vydatně pouštěla žilou. "Je pravda," dodal Joinville, "že kdyby tu ženštinu pověsili za nohy a zatřásli s ní, Bůh ví kolik zlaťáků by jí z huby vypadlo, a samý Henrikus!"
"Stručně!" napomenula ho paní z Guise. "Tedy stručně," pravil Joinville, "pavoučici se podařilo královnu nastrojit, nikoli však zcela přemluvit k odchodu. Znáte přec Medicejskou, madame! Když se svou čelistí do něčeho zakousne, je téměř nemožné přimět ji, aby povolila. Než neztrácel jsem naději. Poté, co jsem oddaně políbil lem jejího šatu, podal jsem

jí vaše psaníčko, madame, jež ona uchopila do svých buclatých prstíků, ověšených nestvůrnými démanty, nemluvě o onom slavném náramku, rovněž celém z démantů..."
"Stručně!" napomenula paní z Guise.
"Tedy stručně. Rozpečetila list, přečetla si nikoli bez potíží, madame, vaše psaní, neb písmo není z nejčitelnějších, aniž pak váš pravopis z nejlepších, a stal se zázrak. Na její pokyn přiložila paní z Guercheville k ústům lovecký roh a objevil se houf dvorních dam dychtivých naskočit do kočárů. Zdaližpak víte, madame, že ony půvabné dívčiny nosí jakýsi stejnokroj, kterýž je vskutku úchvatný, zhotovený ze zlatých a stříbrných tkanin? Jedva nás s Bassompierrem spatřily, počaly se nakrucovat a jedna z nich, Viktorie z Cadaillaku, mi jediným pohledem uloupila srdce."
"Pane," pravila paní z Guise, "ponechte srdce na jeho místě. Nebo byste chtěl, aby vás král přiměl se s tou husičkou oženit? A co má být onen lovecký roh, který Guerchevillová přikládá k ústům? Nikdáž jsem u ní nic podobného neviděla!"
Celí rozzáření, leč s ústy na sedm západů jsme se navrátili do velkého sálu, kde však panovala zasmušilost, housle stále mlčící, král bez královny, dvůr plný dotazů a nepokoje, jakoby v očekávání velkého zármutku. A po pravdě řečeno jsme posléze čekali ještě tak dlouho, až jsme si říkali, zda si to Marie Medicejská na poslední chvíli nerozmyslela. Zaslechl jsem paní z Guise tiše říkat otci, jak je ráda, že porušila slib daný Bassompierrovi a nezpravila krále o onom počinu, neboť jak dobře vidí, nezdařil se. Jen to dořekla, začali bubeníci na nádvoří paláce bubnovat a pan z Nevrlova, vyhlédnuv z okna, uhodil holí o podlahu a hlasem, z něhož zněla notná úleva i náznak vítězoslávy, zvolal:
"Sire, královna!"
Ozvaly se radostné výkřiky, jakmile se královna objevila ve velkém sále, kráčejíc v čele svých dvorních dam a početného doprovodu, ty pak - mluvím o křiku - se proměnily v jásot, když král s úsměvem sestoupil z pódia a s rukama napřaženýma čile kráčel Její Milosti v ústrety. Člověk by si pomyslel, že takové srdečné přivítání od krále i od dvora se tkne té, jež je jeho předmětem, a vyvolá na jejích rtech úsměv. Nic takového. Jelikož neměla dost vtipu, aby pochopila, že podvoluje-li se, je lépe podvolit se s půvabem, nepozdravila nikoho. S hrudí vzpřímenou, nosem nahoru zůstala pyšná a nevrlá, královi se uklonila tuze prkenně a napřáhla k němu ruku s paží tak napjatou, jako by si od něj chtěla uchovat odstup. Oč vytříbenější byl náš Jindřich! Okem nemrkl, v nejmenším nedal najevo, že by si všiml Mariina chladu, nadále se na ni usmíval, políbil ji na obě líce a halasně se tázal na její zdraví, jako by všem kolem sebe chtěl vštípit myšlenku, že zpoždění jeho manželky je nutno přičítat nevolnosti stejně náhlé jako pomíjivé.
Jak jsme však později zvěděli od Sullyho, jen co král vystoupil na pódium a dostal se z doslechu dvořanů, jeho mluva se změnila. Sully poklekl před královnou, aby políbil lem jejího roucha, leč královna odmítla podat mu ruku k políbení, neboť jak jí byl o dvě hodiny dříve zprudka škubl paží, nemůže s ní prý nyní hýbat. Tato neblahá připomínka sporu, na nějž by rád byl zapomněl, krále tak popudila, že jí zlostně špitl do ucha: "Madame, ve chvíli, kdy k vám mluvím, byste už nebyla mou chotí, kdyby Sully nezadržel vaši ruku! Pakli vskutku nemůžete hýbat paží, není na vině Sully, nýbrž váha vašeho démantového náramku, který málem přivedl můj stát na mizinu. U všech svatých kudrnatých, madame! Kdybych vás nehlídal, utratila byste tolik, že by na to jedno království nestačilo! Neprodleně podáte ruku Sullymu a budete se, madame, usmívat! A buďte si náramně jista, že hodláte-li se na mne dnes večer zatvrzele škaredit, nedostanete ode mne do konce roku ani vindru!" Výhrůžka zabrala. Královna podala Sullymu ruku a poté vykouzlila na tváři strnulý úsměv. Král jí oplatil rovněž úsměvem, vstal z trůnu a čile vykročil k okraji pódia, pozvedl paže, aby si vyžádal ticho, a radostným hlasem zvolal:
"Mí dobří přátelé, Její Milost královna si přeje tančit sarabandu, budu tedy mít tu čest zahájit ples spolu s ní. Prosím, abyste se laskavě ihned po prvních taktech ke mně připojili!"
Spolu s šermem, jízdou na koni a střelbou byl tanec jedním ze čtyř umů, jež se po urozeném muži žádají (nicméně Henrico regnante* nepatří k špatným mravům ani poněkud hlubší studium), proto bych zde rád pro poučení svých prasynovců zaznamenal některé pokyny od tanečního mistra Raymonda Lescota, jemuž mne má dobrá kmotřička svěřila, aby mne otesal. Tento Raymond Lescot (jenž si však raději říkal Raymond z Lescotu) už překročil sedmdesátku, jak se o něm říkalo. Jeho vyzáblá tvář, svraštělá a nakrabacená co křížala, onen věk jen potvrzovala. Leč štíhlé, svižné a svalnaté tělo jej důrazně popíralo: Lescaut sebou mrskal jako štika, skákal jako tygr, točil se jak káča. Ve chvíli, kdy my už sotva popadali dech, se on ani nezadýchal. Když tančil voltu, nadnášel dámu jako pírko do vzduchu a při svých výskocích dokázal nohama zakmitat vícekrát než kdokoli jiný. Měl malinkou hlavičku, ostře řezané rysy, oči kulaté, černé, živé a všetečné jako očka veverky. Mluvil vysokým hlasem, avšak vždy velmi správně a náležitě.
Znal všechny tance, které se za posledních sto let těšily oblibě u křesťanského světa, jak ty, které již vymizely, tak ty, jež dobyly dvora, ať už přišly z francouzského venkova, či z ciziny, nepočítaje tance, o nichž se soudilo, že jsou mrtvé, a které se znenadání opět staly módními. Jako svědomitý učitel si dal vždy záležet, aby ještě než bude učit krokům, nás poučil o historii. Takto jsem se dozvěděl, že sarabanda - kterouž jsem ten večer tančil poprvé veřejně, a s kýmpak? S kým jiným než s Noémií ze Sobolu, jež ke mně přiběhla při prvních notách, které housle vyloudily - k nám přišla ze Španělska, kde ji netančil pár, nýbrž žena sama za doprovodu kastanět, rytmizujících její pohupování, prohýbání a kroucení. Bylť to živý, smyslný tanec, při němž si španělský lid nevinně užíval rozkoše, až jej náhodně zhlédl bohoslovec Juan z Mariany, kterýž hluboce pobouřen jej prohlásil urbi et orbi za "tanec zhoubný jako mor" a povykoval tak dlouho, dokud nebyl zakázán. Než zcela nezhynul, neb v mnohem umírněnějším a pomalejším podání se dostal na francouzský dvůr, kde jej tančily páry způsobnými kročeji za nepatrného přemisťování a dámy s pohupováním boky, jež jen zdáli, říkal Lescaut, připomínalo požitkářské nakrucování iberských žen.
Ve francouzském podání to byl po pravdě tanec málo namáhavý pro kavalíra, neboť nepotřeboval partnerku ani vést, ani otáčet, a především ji nemusel zvedat do vzduchu, což byl po mém soudu také důvod, proč jej král zvolil na zahájení plesu, bylať královna náramně těžká. Vše, co musel muž při té příležitosti činit, bylo postavit se proti své tanečnici, napodobovat její kročeje a dokazovat pohledem upřeným jí do očí, že se ho zmocní tisíce něžných představ, kdyžtě

pozoruje pohyby jejího těla. Pan Lescot, který ovládal umění říkat věci bez utrhání na cti, nazýval toto "dvornými pohledy" a podle jeho náhledu tvořily nedílnou součást tance, jenž "v mezích slušnosti a v patřičném odstupu byl laskání samo".
Má ryšavá dáma si na mne v tomto směru nemohla nikterak stěžovat, neboť jak si čtenář bezpochyby připamatuje, měla výstřih náramně hluboký a při sebemenším zakolébání oblá dvojčátka jejích ňader poskočila, rozestoupila se či spojila způsobem, který mi připadal jako nejúchvatnější věc na světě; zvláště pak když se k sobě, abych tak řekl, důvěrně a přátelsky přitulila, že měl člověk hned chuť se k ním přidružit.
Po tanci Noémii napadlo postěžovat si na mé nezdrženlivé pohledy, než dobře jsem viděl, že slova, jimiž mne hubuje, mají za cíl jedině prodloužit rozkoš pohledy způsobenou. Zdaleka jsem se netvářil kajícně, naopak jsem se rozhodl překonat výmluvnost svých zřítelnic a zcela bez obalu počal opěvovat předměty svého obdivu. Svou chvalořeč jsem pronášel šeptem a jí přišlo se nad ní pohoršit, až když jsem skončil.
"Aj, vy ničemníku!" řekla červenajíc se, "musíte být už teď velký prostopášník, opovažujete-li se takto hovořit k urozené slečně! U božího umučení! Jestliže se takto chováte k dámám již v tomto věku, co budete dělat, až budete stár jako já? Budou vám muset dát pásku na oči, zámek na ústa a pouta na ruce!"
"Na ruce?" opáčil jsem, "avšak ty jsou v celé záležitosti naprosto bez viny. Ne že by je nesvrbělo touhou převzít štafetu pohledu..."
"Rytíři!" řekla zpola rozhořčeně, zpola polichoceně, "toť vskutku přespříliš! Nevěřím svému sluchu nad vaším hrubým vtipkováním! Máte-li tu opovážlivost mi přiznat, že při tanci s urozenou osobou vám přišlo na mysl hladit ji po ňadrech?"
"Co je na tom zlého, pakli jsem tak neučinil?"
"Leč ta myšlenka, pane, už jenom ta myšlenka...!"
"Ach, madame, co se myšlenky týče, buďte ubezpečena, že dnes večer napadla nejednoho při pouhém pohledu na vás! Počínaje mým otcem." "Jakže? Vaším otcem? Váš otec rovněž?"
Nabrala dech a dodala dychtivě a převelmi roztomile:
"Svěřil se vám snad?"
"Pochvaloval si na vás vlohy, jež jsou pouhým okem patrny."
"Vlohy! To že jsou vlohy? Tropíte si šprýmy! Mor na tu vaši opovážlivost! Více s vámi dnes večer netančím, toť jistá věc!"
"To by mě velmi zarmoutilo. Madame, prosím, nečertěte se pro smělejší slůvko! Co jsem učinil jiného, než že jsem nahlas řekl, co si kdekdo myslí v duchu? Proč mě musíte plísnit za mou upřímnost?"
Avšak zpozoroval jsem, že do smíšených pocitů, jež se v ní zmítaly, se vloudila i jistá zahořklost, i zanechal jsem laškovného tónu a vida ji nachystanou k odchodu dodal jsem:
"Mohu snad za to, že jste tak krásná?"
Ani markýza z Rambouilletu by v onom okamžiku nedokázala říci, zda lžu či jsem upřímný, sám jsem to nedokázal uhodnout. Jediné, co jsem věděl, bylo, že nechci, aby mne opustila rozhořčena, neboť jsem pociťoval tak trochu výčitky, že jsem ji co mladé štěně napůl z nezbednosti a napůl z touhy hryzl do ouška.
"Ale běžte!" pravila mi, obracejíc se ke mně zády, "jste zlý!"
Byl jsem sic ještě holobrádek, leč dobře jsem věděl, že tato poznámka není ani z poloviny tak příkrá, jak se tváří. Vždyť tolikrát jsem ji slýchal z úst Gréty, Marietty, Tonky i své dobré kmotřičky. Svým mladickým důvtipem jsem dospěl k přesvědčení, že to bude jedna z těch nicotnůstek, jež ženy říkávají mužům, právě když na ně nejsou příliš rozezleny, ale rády by tak vypadaly.
Avšak stále jsem cítil lehké znepokojení, pročež jsem v davu vyhledal otce, kterého jsem nalezl ve chvíli, kdy opouštěl paní z Guise, s níž byl tančil sarabandu, a vylíčil jsem mu malou šarvátku s Noémií ze Sobolu. Zprvu se tomu zasmál, pak se nad tím krátce zamyslel a dodal:
"Se slovy, když už ne s pohledy, nakládejte, synu, u osob něžného pohlaví šetrněji! Od malička jsou vychovávány v dokonalém pokrytectví, a ačkoli mají tytéž touhy jako my a stejnou chuť je ukájet, je na nich požadována cudnost, jaká se po mužích nevyžaduje. A tak jsou ty chuděry celý život zmítány mezi tím, co od nich očekává příroda, a přetvářkou oné falešné cudnosti!"
A pokračoval:
"Právě jsem tančil s vaší kmotřičkou. Je zlostí bez sebe."
"Na vás se zlobí?"
"Nikolivěk! Na Concina Conciniho! Prohlásil se za člena královnina doprovodu a vetřel se na ples, na který nebyl pozván."
"A paní z Guise jej nemůže dát vyprovodit?"
"Nemůže. Znamenalo by to nahněvat si Leonoru Galigaiovou, jejíž vláda nad královniným duchem je všemocná."
"Čím to je, že ji tak uhranula? Ví se to?"
"Byly vychovávány společně."
Dodal:
"Galigaiová je sprostného původu, a jak říká princezna z Conti, tak ohyzdná, ‚že není ke koukání'. Chytrosti naopak pobrala, že by ji mohla rozdávat. V každém případě rozumu má i za královnu."
"A Concino Concini?"
"Concini je šlechtic z jednoho z nejlepších florentských rodů, avšak ve vlasti natolik proslul neřestmi, dluhy a bezohledností, a nadto byl vícekráte vězněn, že jeho strýc, ministr toskánského velkovévody, se ho velmi rád zbavil tím, že jej vyslal do Francie jako přívažek Marie Medicejské. Po cestě Concini nepřestajně pozoroval vliv Galigaiové na

budoucí královnu Francie, a nebera ohledy na její původ ani ošklivost, leč pevně odhodlán popohnat díky ní svou štěstěnu, svedl ji a oženil se s ní."
"Joinville o něm říká, že je tuze pohledný."
"Posuďte sám. Spatříte jej po své levici, v okenním výklenku, jak právě rozmlouvá s Vitrym. Markýze z Vitry znáteť. Je hejtmanem francouzských gard a nejedenkráte u nás povečeřel."
Těžkopádný a silácký vzhled Vitryho mi byl vskutku důvěrně znám. Široká tvář, velký nos, silná čelist, nízké čelo patřily statnému, drsnému, udatnému vojáku, věrnému svému králi. Nedávaje na sobě znát ani netrpělivost, ani nudu, popřával sluch Concinimu, zatímco zrakem lpěl na Charlottě z Essarts. Po pravdě na ni nehleděl nepřetržitě, nýbrž kradmo, kratičkými, leč opakovanými pohledy.
Concini se zajímal pouhopouze o sebe. Ve srovnání s Vitrym, jenž byl spíše neotesaný, působil vytříbeně. Byl vysoký, štíhlý, bohatě nastrojený, vznešeného držení, elegantních pohybů, s širokým, vysokým čelem, orlím nosem a pod vyklenutým obočím mandlově vykrouženýma zelenýma očima, velkýma, jiskrnýma a průzračnýma, jež bych byl v pokušení shledat okouzlujícími, kdyby se mi líbil jejich výraz.
"Nuže," otázal se otec, "připadá vám pohledný?"
"Ano i ne. V celé jeho osobnosti je cosi falešného a nestoudného."
Otec mě bez odpovědi opustil, zřejmě jej přivolala pohledem paní z Guise. Vitryho chování mne přimělo soustředit pozornost na Charlottu z Essarts a podrobně si ji prohlédnout, načež jsem si položil otázku, zda bych z ní na místě králově učinil svou favoritku. Zkoumal jsem tu otázku s velkou vážností, ačkoli se pochopitelně nekladla. Dospěl jsem k názoru, že nikoli. Bylať malá, brunetka, pěkně stavěná, s roztomilou tvářičkou a nevinným pohledem. Právě ona nevinnost se mi nezamlouvala.
Nebyla sama. Můj nevlastní bratr, čiperný arcibiskup z Guise, jenž kvůli svému fialovému rouchu nemohl tančit, si to vynahrazoval tím, že s dámou hovořil převelmi zblízka; kteréžto chování, jak jsem se rozhlédl vůkol, se hrubě nezamlouvalo třem osobám: králi, paní z Guise, jež však nemohla zasáhnout, neb k ní sáhodlouze promlouval jakýsi tuze vyšňořený pán, a konečně hejtmanu Vitrymu, jenž byl příliš dobrým vojákem, než aby se opovážil dvořit osobě milované králem, avšak příliš planul, než aby se do sytosti nekochal pohledy převelmi obezřelými - na její pikantní krásu.
Jak se naše vzpomínky lety mění! Jakmile se vynoří z temnot minulosti, dodá jim přítomnost zcela jiného významu, než jaký měly ve chvíli, kdy jsme je prožívali. V onom okamžiku nezaujal mou pozornost nikterak Concini rozmlouvající s Vitrym, navzdory tomu, jak byli rozdílní, nýbrž právě ony kradmé pohledy, které Vitry vysílal k Charlottě z Essarts, netečnost, s níž je ona přijímala, arcibiskupovo obletování dotyčné a nevole, kterou tím vyvolal u osob, jež se o ni z rozličných důvodů zajímaly.
Avšak v hodinu, kdy píši tyto řádky, a poté, co jsem se pokusil vylíčit v barvách doby ony drobné pletichy lásky a žárlivosti - jakých bylo za oné noci na plese jistě přemnoho -, zaujímá mou pozornost to, čeho jsem nedbal tenkrát: ona rozmluva Conciniho s Vitrym, onen protiklad mezi počestným centurionem a zkaženým dvořanem, toto setkání, jež nabylo svého pravého dramatického významu teprve o deset let později - kdy syn jednoho zabil druhého.
* * *
Otec mne opustil na znamení paní z Guise, jež ho přivolala na pomoc - dozajista aby ji zbavil onoho nafintěného starce, jenž ji uchvátil, takže nemohla jít vyprostit arcibiskupa z tenat tělesných půvabů, do nichž se chytil. Otci se však nepodařilo dojít k mé dobré kmotřičce hned, neboť jej cestou lapila dáma tuze bohatě nastrojená a počala se před ním převelmi natřásat, kterážto podívaná jen znásobila vévodkyniny obavy. Nicméně otci se po několika minutách podařilo vymanit ze sítí oné krasavice a křižoval davem, až doplul po bok mé kmotřičky. Chopil se ruče úkolu a počal skládat převeliké pocty starému fintilovi, takže vévodkyně se mohla potichounku vytratit a běžela vyplísnit arcibiskupa. Poté mi otec dal očima znamení, abych za ním přišel, což jsem tentokrát zas já nedokázal hned, jen jsem se totiž chystal vykročit, stanuli přede mnou Joinville s Bassompierrem, oba samý úsměv, a každý mi položil ruku na rameno.
"Kampak, milánku?" pravil Bassompierre. "Kam tak zhurta? Převelmi vás potřebujeme za sudího, neboť se hodlám sázet."
"Jakže? Opět? A o jakou sázku jde?"
"Kterou že z obou favoritek, hraběnku z Moretu, či Charlottu z Essarts, vyzve král na voltu, již pan z Nevrlova za okamžik ohlásí?"
"A odkud víte, že to bude volta?"
"Hejtman z Praslinu mi před chvilkou po šeptal do ucha vzkaz od krále," pravil Bassompierre, "abych šel pro královnu na voltu, neb mně se neopováží tuto poctu odmítnout."
"Proč tak soudíte?" optal jsem se užasle.
"Z toho důvodu," odvětil princ z Joinville, "že tento prohnaný Němec je tak laskav a prohrává, když s ní hraje v karty."
"Jakous zásluhu pravda mám," pravil Bassompierre potichu. "Není snadné prohrát s Její Milostí, neboť hraje prachšpatně. A ještě těžší je vyzdvihnout ji do vzduchu, tančíte-li s ní voltu."
"Leč učiníte tak," řekl Joinville.
"Leč učiním tak, jako dobrý farník."
"Pokud dobře rozumím," pravil jsem, "domníváte se oba dva, že jakmile bude Bassompierre tančit voltu s královnou, vyzve král jednu ze dvou favoritek?"
"Nepochybně," odvětil Joinville, "a já sázím, že to bude hraběnka z Moretu."
"Já se sázím, že to bude Charlotta z Essarts," řekl Bassompierre neochvějně.
"Kolik je v sázce?"
"Sto liber," řekl Bassompierre.

"Pánové," pravil jsem s úklonou, "platí, jsem vašim sudím. Sázka bude vyplacena výherci v mé přítomnosti, jakmile volta skončí."
Poté jsem se omluvil, že mě povolává otec, opětovně je pozdravil a opustil je, aniž jsem byl nějak příliš nedočkavý, byť jsem přesvědčen, že z těch dvou má Bassompierre jemnější čich a svou sázku vyhraje, neboť arcibiskupovo dvoření Charlottě znepokojuje krále méně než Joinvillovo obléhání Moretové. Arcibiskupa přidržuje na uzdě jeho šat a matka. Podle toho, co jsem však vyrozuměl z Bassompierrových slov, je dokonce možné, že Joinville svých pozic již dobyl. V takovém případě mohl mít Jindřich na Moretovou nepěkně spadeno, že obchvat dopustila, a bude ji chtít vytrestat tím, že jako první vyzve k tanci Charlottu. Pamatuji se, jak jsem se ve své mladické ješitnosti co páv pyšnil moudrostí svých závěrů. Po pravdě však byly mé zásluhy chabé. Sice jsem dobře poslouchal, co bylo přede mnou vyřčeno, leč zaslepen svým nevelkým věděním jsem se domníval, že jsem vybaven i zkušenostmi.
Jakmile mne otec uviděl vedle sebe, požádal svého vyššnořeného společníka o dovolení, zda mě smí představit, a po laskavém souhlasu mu složil poklonu a pravi1 v hluboké úctě:
"Pane konetable, jsem nesmírně šťasten, že vám mohu představit svého syna, rytíře ze Sioraku."
Cože! pomyslel jsem si poklekaje, to že má být proslulý vévoda z Montmorency, jemuž vysoké funkce skýtají tolik moci ve státě, že na to král pohlíží s řevnivostí a čeká jen na jeho skon, aby úřad zrušil?
Zvláštní shodou okolností jsem si onoho rána přečetl v šestém díle otcových Pamětí pasáž, v níž je řeč o plese, uspořádaném maršálem Bironem léta Páně 1597 na počest roběte, které se o dva roky dříve narodilo vévodkyni z Montmorency a král mu byl několik dní před tím za kmotra.
Tento šestý díl, o němž hovořím, nebyl tehdá ještě zdaleka dokončen, neboť otec dopsal poslední stránku teprve čtvrtého května léta Páně 1610. Jelikož však již dávno rozhodl, že paměti mají být zveřejněny ne dříve než padesáte let po jeho smrti - tedy v době, kdy se vší pravděpodobností nebude jediná jmenovaná osoba více dlít na tomto světě -, navykl si předkládat postupně jednotlivé kapitoly rukopisu, tak jak je právě dokončil, dvěma osobám: rytíři z La Surie, aby v nich podle potřeby poopravil některé drobnosti, a mně, aby mne tak připravoval na život u dvora a abych znal vše o mravech naší doby.
O mladičké vévodkyni z Montmorency, rozené Luize z Budosu, otec na těchto stránkách píše, že byla jednou z nejkrásnějších dam u dvora. A dodává, že Biron uspořádal tento ples na počest pacholete, na němž mu starého čerta záleželo, než po čertech velmi na jeho matce, neb byl do ní k zbláznění zamilován a své šance odhadoval vysoko vzhledem k věku konetablově, an překročil šedesátku, než stále byl statný a křepký sdostatek, aby se svou mladičkou chotí zplodil dvě děti: Char1ottu v roce 1593 a Jindřicha v roce 1595.
"Není mi známo," řekl mi otec živě, "zda Biron v té záležitosti uspěl či nikoli, pokud ano, pak se těšil ze svého úspěchu pramálo, neb nazítří po plese odjel s Jindřichem dobýt Amiensu a mladá vévodkyně zhynula o rok později, v rozkvětu mládí, skosena náhle záhadnou chorobou, jež ji k nepoznání znetvořila, jako kdyby si posel smrti usmyslel, dříve než ji zbaví života, připravit ji nejprve o krásu."
V době plesu u paní z Guise měl konetabl z Montmorency třiasedmdesát jar, kteráž však přes svůj počet nikterak netížila jeho rozložitá bedra. Byl vysoký, měl hranatý, brunátný obličej a oči bezvýrazné. O mnoho let později jsem se otce opta1, zda byl konetabl duchaplný, na což mi on odpověděl s úsměvem: "To se nikdo nikdy nedozvěděl. Byl dozajista dobrým vojákem a pod hradbami Amiensu, vpředvečer tažení kardinála Alberta, jsem ho slyšel hovořit rozumně o řemesle. Byl rovněž tuze udatný. Obával se jediné věci, té však přes míru: že se znelíbí královi. A tato obava jej na sklonku života svedla z přímých cest, ač do té doby býval vždy převelmi ctný."
"Jak tomu mám rozumět?"
"Krátce řečeno," odpověděl otec vyhýbavě, "vůči své dceři Charlottě se nezachoval tak, jak bych byl na jeho místě učinil já."
"Vida, zde máme tedy novopečeného rytíře!" pravil konetabl vlídným, leč hřmotným hlasem, když mě byl otec představil. "Rytířem v patnáti letech! Tisíc 1áter! Král vás musí milovat! Jistě má své důvody," dodal poněkud neomaleně. "Nemluvě o tom, že se o vás již nyní hovoří jako o velkém vzdělanci. Bůh je mi svědkem, že bych byl tuze rád, kdyby se Jindřich více zabral do studia! Než jakkoli se Charlotta podobá své zvěčnělé matce, tak je zas Jindřich zpodobením mým, jako by mi z oka vypadl! Jen spatří knihu, už zíve! Vezme-li pero do ruky, je mu těžší nežli meč! To je právě nadmíru zlé! Lidé nemyslí na nic jiného než na četbu a čárání po papíře. Za mých časů, markýzi, se něco takového po šlechtici nepožadovalo! Vám či mně," dodal zapomínaje, že otec je doktorem lékařství, "nám bohatě stačilo umět si přečíst spěšný list od krále a podepsat se svým jménem pod odpověď, kterouž jsme nadiktovali písaři! Leč dnes jsou všichni jako posedlí! Dokonce i ženy se do toho pustily a pletou se do rozumování. Avšak bohudíky, rytíři," pokračoval obraceje se na mne, "vy jako panák nevyhlížíte, ač jste učený. Jste velký a silný. Sázím se, že umíte dobře rejtovat i tasit meč. A rovněž, u všech ďasů, tančíte!"
"Obstojně, monseigneure," pravil jsem s úklonou.
"Jakpak že obstojně?" řekl konetabl. "Viděl jsem vás tancovat sarabandu lépe než obstojně, s onou dívčinou, jež necudně odhaluje vnady. Hrom do toho, markýzi!" pokračoval k mému otci, "znáte mne přec! Nejsem z těch starých uslintanců, uplivanců a chrchlavců, kteří z falešného studu skrývají své pocity. Kdyžtě jsem patřil na tu nestoudnou dívčinu, jak se nakrucuje a natřásá, krev mi v žilách vřela. Čert vem tu daremnici! Při pohledu na ni jsem zapomínal na poslední zbytek zbožnosti, jež ve mně ještě zbývá. Co naplat, hleděl jsem jenom na ni, a abych se přiznal zouplna, ty její cecíky mi zatraceně padly do oka...!"
Konetabl mluvil hlasem stejně zvučným, jako by velel na válečném poli, a jelikož lidé kolem nás začínali naslouchat, rozhodl se otec učiniti tomu přítrž, řka:
"A jakpak se daří vašim krásným dětem, monseigneure?"
"Dobře, dobře, velmi dobře," odvětil konetabl, leč nepochopil, proč otec změnil téma, i počal se kolem sebe podezíravě

rozhlížet, jako by si říkal, jestli se tu náhodou někde poblíž nenachází bratr či otec Noémie ze Sobolu.
"Však pojďte," pokračoval, "představím rytíře dětem. Jindřichovi je teprva dvanáct let, avšak Charlottě již čtrnáct a jistě si velmi ráda s rytířem zatančí, je to navíc její první bál, u dvora bude oficiálně představena teprve za rok."
Nevím, zda Charlotta z Montmorency byla tak velmi nadšena z našeho seznámení. Možná snila o tom, že ji při prvním tanci provede kavalír poněkud opeřenější. Já však zůstal s ústy dokořán. Neměla vznešenost princezny z Conti ani pikantnost Charlotty z Essarts, byl to však nejkrásnější ženský skvost, jaký jsem kdy viděl, nejjemněji cizelovaný, nejdokonalejší ve všech fazetách, a smím-li to tak říci, aniž bych kohokoli urazil, i nejženštější. Zlatisté vlasy, blankytně modré oči, nos, rty, důlky, velejemná plavá pleť její tváře, to vše tvořilo vzezření tak dokonalé, že se člověk nemohl nabažit pohledu na ni v její celistvosti ani v jednotlivostech. Mladičká Charlotta byla cosi jako umělecké dílo. Nejprve vás přiměje se zastavit. Poté vás uchvátí. A čím déle na ni patříte, tím více shledáváte důvodů k okouzlení.
Na první pohled, třebaže byla již postavou a tvary vyspělá, vám připadala dětsky půvabná. Jedva však otevřela ústa a pohlédla na vás, byl v tom veškerý ženský um svůdnický, ba dokonce při něm využívala své svěžesti a napodobovala děcko, kterým již nebyla. K těmto úvahám, jež jste právě přečetli, jsem však dospěl až později. V dané chvíli byl můj mozek ochromený. Jen jsem zíral.
V přítomnosti našich otců se Charlotta pod mými pohledy zahalila do klášterní cudnosti, sklopila zraky, tváře ji zrůžověly. Jakmile však pan z Nevrlova ohlásil voltu a naši otcové se vzdálili, počali jí v blankytných očích tančit rarášci.
"Rytíři," špitla, "zdalipak umíte dobře tančit voltu?"
"Vcelku ano."
"A budete mě umět zdvihnout do výše?"
"Arciť!"
"Dosti vysoko?"
"Nikoli však přespříliš," pravil jsem, "aby nedošlo k urážce mravopočestnosti. "
"Jakpak to?" podivila se s očima otevřenýma dokořán.
"Můj taneční mistr se domnívá, že není třeba dámu vynášet natolik vysoko, aby jí bylo vidět koleno či stehno. To se snad hodí pro služebné, říká, než nikolivěk pro osoby řádného a mravného úsudku."
"Dozajista má pravdu," řekla Charlotta, tváříc se jak svatoušek. "Přesto však..."
"Jak prosím, madame?"
"Ráda bych vás o něco poprosila, pakliže se mi zapřisáhnete, že uchováte mou žádost v tajnosti."
"Přijímám, ať je to cokoli."
"A slibujete na svou čest urozeného muže, že ji uchováte v tajnosti?" "Přísahám. "
"A že mne budete poslušen?" řekla mazlivě.
"Přisahám," odtušil jsem, zcela jí oddán.
"Nuže, chtěla bych, abyste mne vynášel tak vysoko do vzduchu, jak jen dokážete."
"Madame," pravil jsem celý zkoprnělý, "to by však byla urážka mravopočestnosti! Hrubě bych byl za to nevhodné chování pokárán, a jako první od paní z Guise!"
"Nemůžete z lásky ke mně vytrpět drobné vyčinění?" pravila s okouzlujícím úsměvem, položila svou ručku na mou a prsty lehýnce pohladila.
Při tom dotyku jsem se zachvěl.
"Ostatně," pokračovala, "budou tuto nerozvážnost přičítat našemu mládí. Cožpak se dvě děti nemohou spolu veselit rozpustileji než dospělí? Cožpak to něco znamená, když je člověku čtrnácte let? Nemůžeme si v našem věku trochu zalumpačit?"
Jak jsem mohl odolat té siréně hladící mne po ruce, vraždící něžnými pohledy, jež mile zasnoubila svůj věk s mým a ve vší nevinnosti mě vyzvala k hrám nezbedným.
Přesto v mém nitru zbývala stále ještě jakási varta, která se dosud nevzdávala a která nebyla naivně důvěřivá, ani zcela přesvědčená. Než ta dívčina mne příliš vzrušovala na to, abych jí dokázal odolat. Krom toho mne předem nechala přísahat, že zachovám tajemství i že jí budu poslušen, zneužívajíc tak proti mně mé cti a mou vlastní silou mě oslabujíc. U všech hromů! Když si pomyslím, že jí tehdá bylo pouhých čtrnáct let! Dnes je mi jasné, že ve srovnání s ní jsem já, přes všechny své knížky, byl tenkrát děcko u prsu.
Pro poučení mých prasynovců - neboť je možné, že v jejich věku se volta více tančit nebude, jelikož ji pobožnůstkáři mají za "smyslnou a nestoudnou" a třeba se jim podaří vyhlásit její zákaz - bych rád objasnil, že v očích svatoušků je tento tanec zavrženíhodný hned ze tří příčin, z nichž jedna jediná by na zatracení stačila.
Především, partnerku nedržíme za ruku, nýbrž za pás, obě ruce spočívají opřeny o její boky: postoj to téměř vlastnický, toť třeba uznat, nadto se dáma nikterak nezdráhá, nýbrž nenuceně vloží svou pravičku na levé rameno svého protějšku. Dále, otáčíme s ní nepřestajně, chvíli zleva doprava a chvíli zas zprava doleva, unášejíce ji ve víru, jenž v ní vyvolá jakýsi závratný stav a jen snáz oslabí její obranu. Jakmile jste získali její mlčenlivou spoluúčast pomocí onoho nespoutaného kroužení, vyzvednete ji do výše: navozena představa únosu, jemuž se ona však podvoluje, neboť aby skoku napomohla, opře svou dosud bezvládně spočívající pravičku o pravou ruku partnerovu. Je pravda, že pravidla nařizují dámě, sotva je ve vzduchu, vložit levičku na stehno, aby se jí spodnička nevzdula. Toť však ryzí pokrytectví, tvrdí svatouškové, neboť tento pohyb má jediný účinek, a to přilákat poIzornost diváků k oné svůdné partii ženského těla. Krom toho, tanec jí nakazuje zakomíhat jednou dvakrát ve vzduchu nohama, takže ruka neruka, suknice se náramně vykasá a mravopočestnost je uražena.
Jakmile pan z Nevrlova ohlásil voltu, vystoupil Bassompierre na královské pódium, poklekl před královnou a požádal ji o tanec. Pozvedla jej, podala mu ruku k políbení, dosti ochotně povstala a vešla s ním na kolbiště za mohutného

potlesku. Zatímco však ruce tleskaly, upíraly se všechny pohledy včetně mého na tvář královu, aby viděly, jaká bude jeho volba. Nebylo nám dlouho čekati. Dlouhými kročeji zamířil k Charlottě z Essarts. Vyhrála tedy první tanec a Bassompierre sázku.
Pozornost se pak soustředila na hraběnku z Moretu, jež ve snaze zastřít zklamání se usmívala, seč byla, a usmála se pokud možno ještě víc, když k ní přispěchal Joinville, nedbaje hněvivého pohledu paní z Guise; ta by možná ve svém rozezlení zašla dál, kdyby se svou obvyklou duchapřítomností nezasáhl otec, jenž ji vyzval k tanci.
Housle spustily voltu a každý si hleděl své partnerky: Bassompierre si bezpochyby kladl otázku, jak si počínat, aby uzvedl královnu, král se dobrácky usmíval na malou Essartsovou, kteráž, alespoň jak se říkalo, již třetí měsíc nosila pod srdcem plod svého královského milence, a Joinville, nedbající mateřských pohledů, se natřásal před Moretovou s pohledem upřeným na její vnady, jež tak pohaněla jeho matka.
A já bláhový si připadal jako v ráji. Charlotta z Montmorency byla ladnější a lehčí nežli laň, držela takt, hbitě měnila krok, otočil-li se směr kroužení, a když došlo k výskoku, vzlétla - s mou pomocí - výše než kterákoli jiná, komíhajíc ve vzduchu nožkama ne jednou, ale dvakráte či třikráte, a odhalujíc mnohem více než kolena, avšak jako by si toho ani nevšimla, s dětským úsměvem a nevinnou tváří, jako by nevnímala pohledy, jež přitahovala.
Naparoval jsem se jako páv, že tančím s krasavicí. Nicméně se mě zmocňoval pocit nepokoje, že na mne po celou dobu tance ani jedenkrát nepohlédla, její bystré zraky klouzaly sem a tam pod mžikajícími víčky, a zvláště byl-li nablízku král.
Nakonec jsem, ještě než bylo po tanci, dospěl k přesvědčení, že pro ni nejsem než prostoduchým nástrojem její slávy.
Což také žel Bohu nanejvýš surově potvrdila na závěr, když housle zmlkly a ona mne propouštěla. Podmračeně a se rty staženými mi krátce pokývla hlavou a dosti nahlas na to, aby ji kolem slyšeli, pravila:
"Pane, děkuji vám za tento tanec. Ale již pro mne nechoďte!" Otočila se na podpatku, vyztužená suknice jakoby popuzeně zavířila, zanechala mne tu s ústy dokořán, raněného, pokořeného a jedva jsem přišel k sobě, planoucího rozhořčením. Věc byla nad slunce jasnější. Shodila na mou hlavu výtku a pokárání za tu malou intriku, již sama nastražila.
V tu chvíli jsem nedaleko od sebe spatřil paní z Guise, metající na mne rozezlené pohledy, a byla by se na mne nejraději vrhla s drápky vytaženými, kdyby jí otec nesvíral ruku pevně, leč velmi taktně, těsně u těla, ukrytou v záhybech suknice. V mžiku jsem se rozhodl. Předstoupil jsem před kmotřičku s čelem vztyčeným, složil jí poklonu a pravil neochvějně:
"Madame, prosím tisíckrát o odpuštění za nepřístojnost, jíž jsem byl nechtě účasten. Mým jediným provinění je to, že jsem nebyl sdostatek soudným. Sedl jsem na lep. Více sděliti nemohu."
Při posledních slovech jsem si uvědomil, že jimi svou obhajobu popírám, než jaký jsem byl pošetilec, dosud jsem zachovával tajemství, jak jsem byl té věrolomnici slíbil.
"Pane," řekla paní z Guise velmi rozhořčena, leč mluvíc tichounce a cedíc slova skrze zuby, "ať mě čert vezme, jestli rozumím vašim vytáčkám! Viděla jsem, co jsem viděla. A jsem zlostí bez sebe! V mém domě, na mém plese, o mých narozeninách! Nemohu uvěřit, že jste z mé krve! Děláte jí hanbu!"
"No tak, no tak, madame!" napomenul ji otec, "zacházíte příliš daleko!"
A při řeči se postavil mezi nás, dozajista v obavě, že by se mohla pokusit mne udeřit, nakolik s ní hněv lomcoval.
"Pane Bože na nebesích!" spustila nanovo, "jak jste mohl mít tu smělost, pane, před celým dvorem učinit něco tak prostopášného a nakládat s dívkou z vysoce vznešeného domu jako s poslední z páně Bassompierrových ‚neteřinek'!"
Tato malá proradnost byla tak očividně namířena proti Tonce, že jsem se neubránil a zamračil se.
"A nádavkem k tomu," pokračovala zmítána dalším záchvatem zloby, "se na mne při svém krobiánství škaredíte! Jak jen můžete být takový! Udělala jsem vpravdě chybu, že jsem vás na ples pozvala! Nezasloužíte si mou dobrotu! Jste nevychovanec a prostopášník, pane! A kdyby mne nepoutalo přátelství k vašemu otci, v tu chvíli bych vás ze svého domu vyhnala, abych vás neměla více na očích."
"A tudíž byste vyhnala i mne," pravil otec převelmi suše, než hlasem tuze tichým.
Když byl takto přitáhl své nezkrotné klisničce udidlo, popustil jemně uzdu.
"A já bych si zoufal, madame, neboť vás miluji a můj syn taktéž." Paní z Guise byla natolik zaskočena jak udidlem, tak i polaskáním, že ostala mlčky. Otec využil toho ztišení a pokusil se vnést špetku rozumu do toho oceánu pošetilostí.
"Madame," pokračoval, "asi vás překvapím, než považuji onu slečinku za stejně provinilou v celé záležitosti jako vašeho kmotřence, ne-li víc. Ptám se vás: komu by chtěla namluvit, že nebyla srozuměna s těmi úžasnými výskoky?
A když už tedy byla ve vzduchu, kdo ji nutil komíhat tak mocně nohama, což mělo za následek jediné, že se jí ještě více vyhrnula spodnička! Mimochodem, cožpak nám není známo, jaktě že je obtížné odtrhnout od země dámu, kteráž sama o své vůli nevyskočí ve chvíli, kdy ji zdviháme? A jestliže se ta husička tak cudně protivila zdvihání do takové výše, pročpak neznehybněla a neztěžkla, jakž to na vašem plese činí pruderní dámy? Markýza z Rambouilletu je jak pírko lehounká, kdo však se může pochlubit, že ji kdy vyzvedl výše než pár coulů nad zem? A kdo kdy spatřil její kotníky?"
"Než proč se tedy Petr sám nehájí, místo aby tu stál jako přibitý a mračil se na mne?" otázala se paní z Guise hlasem více naříkavým než hněvivým, neb otcovy důkazy ji nenechaly necitelnou.
"Madame," pravil jsem, uchopiv ji za ruku a zasypávaje ji opakovaně polibky, "nejsem ani nevychovanec, ani prostopášník a též vás miluji. Co však mohu dodati? Otec řekl vše, vše uhodl, i to, co jsem musel smlčet, neb jsem se zavázal k tajemství. Ta dívka mne zneužila, a jedva její malá hra skončila, odmrštila mne do temných propastí. Mám-li soudit podle pohledů, jež vrhala do všech stran, když byla ve vzduchu, ta malá Diana loví zvěř mnohem vyšší, než jsem já..."
"Jakou zvěř?" otázala se paní z Guise užasle.
A jelikož jsem mlčel, nechtěje ze sebe dělat žalobce, převzal slovo otec:
"Madame," pravil, "vy máte příliš dobré srdce. Nechala jste se ošálit jejím nevinným vzezřením. Než ve skutečnosti ta

daremnice pomrkávala potají po nejednom. Po králi, po Bassompierrovi, po Bellegardovi, po vévodovi z Epernonu..."
"A velmi pravděpodobně i po vás," řekla vévodkyně a pomněnkově modré zraky jí potemněly při pouhém pomyšlení.
"Aj, madame!" ohradil se otec, ‚já přece nejsem dosti vysoko postaven ve státě, abych si vysloužil mrknutí od té koketky. Níže, než si stojí kníže či vévoda, nesestoupí, tím si můžete být jista."
"To vše je sice velmi pěkné," pravila paní z Guise, "avšak na mém plese došlo ke skandálu! Toť prokázaná věc. A jazyky si vyjdou na špacír!"
"Nechte je, ať si jdou! Daleko nedojdou, a buďtež si jista, že o Petrovi se mnoho řečí nenadělá. To jeho tanečnice je jiný terč: ctné dámy jí budou číst levity, krasotinky ji zašlapou do země. Co se mužů týče, ti po sobě budou pomrkávat, lokty se pošťuchovat a pod vousy pronášet poznámky na způsob: ‚U všech ďasů, markýzi! Jestli ta slečinka chce, abych jí vyhodil nohy do vzduchu, má mě mít!' A ještě než skončí příští tanec, najdou si někoho jiného, koho vzít na paškál."
* * *
Po těch slovech mne otec opustil, neb mu malé páže přišlo oznámit, že jej povolává k sobě král, a paní z Guise, ještě poněkud na rozpacích, mne políbila (než převelmi zlehýnka, kvůli nalíčení) a poradila mi, abych příští tanec vynechal, takto že se na tu bláznivou voltu pozapomene.
"A já," pravila, "půjdu neprodleně vyčinit princezně z Conti."
"Co však učinila?"
"Nepřeji si, aby tančila s Bellegardem. Je to urážka jejího chotě. Ten nebožák jest hluchý, nikoli však slepý. Bože můj dobrotivý, jakými dětmi jsi mne to obdařil!"
Při tomto nářku jsem se začervenal, a kdyžtě to kmotřička spatřila, položila mi ruku na tvář a zašeptala:
"O vás to neříkám. Vy jste z nich ze všech ještě nejlepší."
A pohlédla na mne tak láskyplným zrakem, že mne přepadla zběsilá touha sevřít ji do náručí. Vždy jsem ji miloval, navzdory její svárlivosti, jejím unáhlenostem, jejím trudnomyslným náladám, a s něhou i s lehkým pobavením jsem za ní hleděl, jak se čilými krůčky vzdaluje, tato urozená dáma, jež co kvočna pobíhá za svými kuřaty, aby se je pokusila přivést nazpět na správnou cestu.
Vrátil jsem se do svého malého útočiště mezi hudebním pódiem a fíkusem a s uspokojením shledal svou stoličku neobsazenou. Nikoli však na dlouho mi bylo dopřáno dělat zde medvěda, lízajícího si své rány. Princezna z Conti stanula přede mnou.
"Bratránku, smilujte se," pravila, "přenechte mi své sedátko a postavte se přede mne, abyste mne skryl. Hledá mě matka."
"Aby vás vyplísnila, madame, je to tak?" otázal jsem se, když jsem byl povstal.
"Jakpak to víte?" pravila usazujíc se s půvabem, kterýž jsem nepřestával obdivovat.
"Byl jsem prvním na řadě. Vy budete druhá a princ z Joinville třetí, neb se opovážil vyzvat na voltu hraběnku z Moretu."
"Bratránku," řekla s úchvatným úsměvem, ‚jste chytrý jako liška, ale nakonec ještě spláčete nad tím, že jste se dostal do této bláznivé rodiny..."
"To se však, madame, událo bez mého přičinění, mě se nikdo na mínění neptal..."
Rozesmála se. Princezna z Conti znala dvojí smích, jak jsem si všiml krátce nato. Jeden z ní tryskal rovnou a nerozváženě a prýštil z její veselé povahy. Druhý pak - který byl vyhrazen jejím milencům - byl promyšleně melodický. Mně se dostalo pouze prvního. To jí však nebránilo, aby mne jakoby mimochodem nepohladila. I páterovi zalichotí, vidí-li před sebou psisko s jazykem vyplazeným.
"Bratránku," pravila, "začínám vás mít ráda. Jste prý hotová studnice vědomostí. Avšak vše, co říkáte, zní dvorně. Nikterak školometsky."
"Poklonu za poklonu, madame. Musím říci, že ve srovnání s vámi mi i ty nejkrásnější dámy na plese připadají všední."
Vyhlížela vpravdě velkolepě. Ta lichotka byla jen nepatrně přehnaná a ona ji slízla jak smetánku.
"Tyto dvornosti však krapet zavánějí krvesmilstvem!" pravila s dalším smíchem, tentokrát však aby zastřela potěšení, jež jí má chvalořeč způsobila.
"Ne tak docela."
"Jakpak to, že ne tak docela?"
"Poloviční bratr, poloviční krvesmilstvo."
Na což se zatvářila poněkud povýšeně a vysměvačně.
"Díky Bohu, stačí mi jeden arcibiskup, který mi krade polibky na šíji." "Cožpak o to, chuť bych měl též. Obdivuji, madame, vaši dlouhou šiji a nic nepřitáhne můj zrak tolik jako vaše nadmíru elegantní otáčení hlavou."
"U božího umučení, jak vy si dokážete počínat! Zdalipak víte, když víte vše, co mi matka vyčítá?"
"Vévodu z Bellegarde."
"Ale božínku! Je o jednu milostnou pletku pozadu! Tahle už patří minulosti... "
"Třeba se obává, že znovu ožije?"
"Třesky plesky! Bratránku, rozhlédněte se a rcete mi, zda vidíte matku."
"Vidím než třpyt lustrů a vířící páry."
"Podívejte se ještě!"
"Ach, ano! Vidím dva urozené pány mířící ke mně. Jeden je vám blízký po krvi a druhý..."
"A druhý?"
"Je to ten, jemuž jste se vrhla v ústrety, když se dostavil." Pohlédl jsem na ni přes rameno a viděl, jak zrůžověla.
"Pane, říkáte, že jsem se mu ‚vrhla v ústrety'? Toť přespříliš. Jste drzý. Váš jazyk by měl zapomenout, co vaše oko

možná vidělo."
"Mé oko, madame, patřilo na chůzi - na vaši chůzi -, v níž se pojil půvab se vznešeností. Mám říci oněm šlechticům, že jste ukryta za mými zády?"
"Nechte mne, ať si sama rozhodnu."
"Milánku," oslovil mne Bassompierre, "stále ještě jako tialinka pod tímto listovím? Hledáme vás, Joinville a já. Viděl jste tančit krále s Charlottou?"
"Kterou že Charlottou?" opáčil jsem. "S tou, jež po něm pošilhává, nebo s tou, jež ho dráždí?"
"Toť od vás vpravdě ošklivé," řekl Joinville. "Zajisté se jedná o Charlottu z Essarts."
"Tento bídák," prohlásil Bassompierre, uchopiv Joinvilla láskyplně za paži, "tvrdí navzdory všem zjevným faktům, že krále se Charlottou z Essarts tančit neviděl. Co o tom, milánku, soudíte vy?"
"Viděl jsem krále tančit s jednou Charlottou, avšak vrhat okouzlené pohledy na Charlottu druhou."
"Prohrál jsi sto liber, Joinville," řekl Bassompierre.
"Je mi ukrutně líto," prohlásil Joinville, zatvářiv se náležitě, "leč nemám v měšci ani vindru. Ubohý měšec! Jak snadno se z něj bere a jak obtížně navrací! Buď trpěliv, Bassompierre, vypůjčím si ty peníze od princezny z Conti."
"Bratránku," ozvala se princezna z Conti za mými zády, "ustupte, prosím, ať mohu pohlédnout do očí svému bratru, kterýž pozbyl soudnosti."
Uposlechl jsem. Jakmile Joinville uviděl sestru, padl na kolena a Bassompierre taktéž. S jistým zpožděním, cítě se poněkud hloupě, že stojím, jsem je napodobil. Avšak v onom pokleknutí byly rozdíly. Joinville jednal z vypočítavosti, Bassompierre z lásky a já z pobavení. "Takto bych si přála," pravila, "vidět všechny urozené muže tohoto království: u svých nohou."
Smála se, když to říkala, leč říkala pravdu, bylať žena a nadto pyšná. Svého času král pomýšlel na to, učiniti z ní královnu, váben převelmi její krásou i jarou myslí. Kráska byla hrdá, důvtipná, ducha bystrého a intrikánka, avšak král se obával, ožení-li se s ní, že se ožení s Guisy a vydá se všanc ctižádostem a nenasytnosti té strašné rodiny. Je ovšem pravda, že s Marií Medicejskou či Verneuilovou náš ubohý Jindřich nepochodil lépe.
"Nuže, pane bratře," pokračovala princezna z Conti. "sdělte mi, jakým způsobem si chcete ode mne vymoci půjčku sta liber?"
"Po pravdě," řekl Joinville se směsicí pokory a rozmilosti, jež mi připadala jímavá, "nevím. Mám pocit, že jsem začal špatně."
"Věru," pravila. "Jsemť ochotna, pane bratře, učinit přemnohé pro pana z Bassompierre, vyjma placení vašich dluhů."
Obsáhnout v jedné větě strohé odmítnutí jednomu a něžný příslib druhému mi připadalo nesmírně obratné. A dobře jsem si všiml, jak se Bassompierre, při vší své obezřelosti, chytil na udičku.
"Vždyť to není než pakatel!" řekl. "Jediné slovo, madame, a vymažu ten dloužek ze své paměti."
"Já to slovo nepronesu," odpověděla princezna z Conti, jež se znenadání utekla za hradby ženské zdrženlivosti, jimiž byla před chvilenkou nestoudně opovrhla, "neboť za nic na světě bych, pane, nechtěla zneužít vašich velkodušných citů, jež chováte, jak vidím, k mé osobě. Na druhé straně bych hrubě špatně posloužila svému bratrovi, kdybych na sebe brala jeho malé hříšky - když tě mám dost těch svých!" zakončila se smíchem líbezně taženým, otáčejíc k Bassompierrovi půvabně hlavu na krásné dlouhé šíji, vrhajíc na něho úkosem nanejvýš shovívavý pohled.
"Madame," ozval se za mnou otcův hlas, "hluboce lituji, než budu vám muset uzmout jednoho z vašich zbožňovatelů, ačli nic by mi nebylo dražší než se k nim připojit, věc však nestrpí odkladu. Král přikázal."
Po tomto oznámení jsem povstal, víc mrtvý než živý, a jedva jsem stál, všiml jsem si, že Joinville učinil totéž, bledý, ve tváři ztrhaný, upíraje na otce pohled, v němž se zračila převeliká úzkost.
"Se mnou má král co do činění?" zakoktal.
"Nikolivěk, pane. S mým synem."
Joinville si ulehčením zhluboka oddechl a Bassompierre, jenž nyní rovněž povstal, mu položil ruku na rameno a přitiskl jej k sobě. Byl jsem ještě celý roztřesený, Joinville vyveden z rovnováhy a princezna z Conti, která vstala ze stoličky, se zatvářila, neklame-li mne paměť, poněkud rozmrzele, že tak znenadání přišla o své věrné na kolenou, a pravila se špetkou hořkosti k bratrovi: "I na vás dojde, chvilenku strpení. Kdo seje vítr, sklízí bouři." Tato poznámka, která byla přinejmenším zbytečná, se zřejmě znelíbila otci, neboť on, obvykle tak chvalořečící dámy, pozdravil princeznu uctivě, leč beze slova, chytil mne za paži a odváděl podél stěn, abychom nepřekáželi v tanci.
"Chce mi král vyčinit za tu voltu?" špitl jsem mu do ucha.
"Ale kdež, buďte klidný, jen se tomu směje. ‚Dobrá krev se nezapře,' poznamenal pobaven. ‚A z obou stran.'"
"Co měl na mysli oním‚z obou stran'?"
"Že jste Siorac i Bourbon, a tedy dvojnásobně přítel žen."
"Toť od něho velmi milé. Co mi však tedy chce?"
"Abych vás představil jemu a královně."
"Znamená to, že mě přijímá ke dvoru?"
"Ano. Dnešním dnem jste vstoupil do arény. Naleznete v ní gladiátory, medvědy, lvy, šakaly a taktéž líbezné netvory s ženskými hlavami, kteréž však nejsou o nic méně strašlivé. Budete muset žít obezřele: vaše omyly budou ztrestány, a občas i vaše zásluhy."
Třebaže ta slova byla vyřčena s úsměvem, byla to zároveň i hozená rukavice a výzva, abych ji zvedl. Můj neklid se rozplynul a já pohlédl na otce a usmál se na něj s důvěrou.
"Musíme vyčkat," pravil zastavuje se, "až zmlkne hudba."
"Nevidím krále."
"Tančí s vaší kmotřičkou."

"Cože? Ještě před Moretovou?"
"Je na ni rozezlen," zašeptal mi do ucha. "Prý se podvolila Joinvillovi oproti písemnému příslibu manželství."
"Písemnému příslibu?" opakoval jsem stejně tiše. "Joinville jest velký pošetilec."
"Petře můj," pravil otec, "nesuďte z výše svého mladického rozumu. Kdoví jaké hlouposti vás krásné dámy přimějí napáchat! Na světě vezdejším je nejedna Charlotta."
Ta slova doprovodil lehkým úsměvem, kterýž jim urazil hrot. A co se mne týče, uložil jsem je do torby své paměti, abych se nad nimi příležitostně zahloubal a už nikdá napříště se příliš snadno slovem nezavazoval. Chudák Joinville! Měl jsem výčitky, že jsem jej měl za blázna, když tě ho král dozajista pošle co vyhnance na jeho državy do Saint-Dizier, což bude, jak pravil, "jeho smrt".
Housle zmlkly a páry se rozpojily, s výjimkou krále a paní z Guise, kteří zůstali stát v hovoru uprostřed velkého sálu, přitahujíce na sebe všecky pohledy. Zvědavost pak byla víc než ukojena, neboť třebaže se nedalo slyšet, co Jindřich říká, bylo vidět, jak z průramku svého kabátce vytahuje malý sametový váček a podává jej vévodkyni coby dárek. Ona jej nedočkavě otevřela, vyňala z něj jasný, zářivý předmět velikosti hroznového zrna, jejž podržela mezi palcem a ukazovákem pravé ruky. S blaženým smíchem pozvedla pravičku do výše, dvakráte se otočila kolem dokola a ukázala jej přítomným, kteří propukli v potlesk provázený šumem výkřiků. Paní z Guise, uzardělá dojetím, uložila kámen do váčku a váček do jedné z kapes vyztužené suknice, a pak se svou obvyklou výbušností skočila Jindřichovi kolem krku, kterýž pod tím nárazem ucouvl o krok, což vyvolalo smích. Rozesmál se též a svou sestřenku vroucně objal. Poté jako by si připamatovala, že není pouze jejím příbuzným, nýbrž i jejím králem, poklekla, uchopila jeho ruce a políbila je. Ihned ji pozvedl, a nabídnuv jí rámě, dovedl ji k jejímu křeslu, kde se jí hluboce a s úsměvem uklonil a čile odkvačil na své pódium. Neměl dlouhé nohy, než kročeje dělal dlouhatánské jako horal. Opětovně se mu dostalo potlesku a mně připadalo, že nikoli z pochlebnictví, ale protože shromáždění ocenilo přirozenost a dobrosrdečnost celého výjevu. Já za svou osobu usoudil, že Jindřich nejspíš nebude takový skrblík, jak se říkalo, neboť myslel na narozeniny své sestřenky.
"Pojďte," pravil otec, "neztrácejme ani minutu. Chopme se příležitosti."
Dával jsem bedlivý pozor, abych šel v jeho šlépějích a nebyl od něho odloučen dvořany, kteří nyní, když bylo po tanci a král usazen na svém trůnu, brázdili sál všemi směry, aby dostihli toho či onoho, jako by ctižádostí každého z nich bylo pohovořit s co největším počtem lidí za co nejkratší čas. Některé osobnosti však působily co silné magnety, přitahujíce více pozdravů a více pozornosti, buď svou spanilostí či duchaplností (zejména pokud jde o ženy), nebo svou hodností, či též z moci svého postavení, jež jim umožňovalo být v denní blízkosti králově i královnině, a vyvolávalo tudíž představu, že na ně mají i špetku vlivu. Pozoroval jsem kupříkladu, že Concino Concini, navzdory své nepříliš zářné reputaci, je téměř nepřestajně obklopen úctyhodným houfem osob obého pohlaví, uprostřed nichž s pyšným čelem, hrudí vzpřímenou a tváře se povýšeně bez nejmenšího studu láme francouzštinu promísenou vlaštinou. Pan z Praslinu, který byl stejně jako Vitry hejtmanem francouzských gard a jako on později francouzským maršálem, seděl na rohu královského pódia, avšak s nohama na podlaze sálu, v ledabylé poloze, než s okem pozorným, zastavil otce znamením ruky a beze slova naň tázavě pohlédl, jako by se ptal, co jej sem přivádí: "Přicházím," řekl mu otec, "na rozkaz Jeho Veličenstva představit mu svého syna, zde přítomného rytíře ze Sioraku."
Praslin, připominající hlídacího psa, jemuž pán právě vysvětlil, že příchozí je přítelem, a který si ho pečlivě očichal, aby ho příležitostně poznal, nahradiv po způsobu lidí čich zrakem, si mne bystrým pohledem změřil, jako by si chtěl provždy vrýt mé rysy do paměti. Po tu dobu jsem na něj hleděl na oplátku. Byl to čtyřicátník, statný, silný, prošedivělý, s mohutnou čelistí a malýma bystrýma očkama; podle otce byl věrný voják, udatný, nikterak hloupý, ale neuvěřitelný chamtivec, skoupý na vše, dokonce i na slovo. A vskutku, když si mě byl od hlavy po paty zaznamenal, pokývl hlavou, aby nám dal na srozuměnou, že můžeme jít dál, aniž pootevřel ústa byť jen k úsměvu.
Jakmile jsme vystoupili na pódium, nechal mne otec stát a šel se poklonit Jeho Veličenstvu, poté se pro mne vrátil a pravil mi: "Pojďte, nadešel váš čas."
Abych pravdu doznal, dost jsem se chvěl. Kráčel jsem obtížně vpřed, připadalo mi, že mám nohy z vaty, jež mne málem nenesou, a byl jsem rád, že mohu pokleknout. V uších mi burácelo, že jsem sotva zaslechl otcovo představování. Zrak mi však zůstal jasný a já hleděl na Jindřicha. Nevím, proč bývají na medailích králové vždycky ztvárněni z profilu, snad že je snazší je takto vyrýt. Měli by je ukazovat zpředu, už proto, abychom viděli, že nešilhají.
Je pravda, že z profilu působil Jindřich majestátněji, díky svému bourbonskému nosu, ostře řezané sanici a výraznému obrysu lebky. Zepředu však byly vidět jeho oči a člověk viděl jenom je. Už jsem se je pokusil popsat při jeho příchodu do paláce Guisů, než onen popis mne zcela neuspokojil. Nevím, kdo řekl, že jsou "plamenné a zářící". Spíše bych řekl, že byly plné světla a toto světlo vycházelo z jeho pronikavého ducha, jenž se za nimi skrýval a díky němuž dokázal Jindřich tak rychle a dobře odhadnout lidi i situace. Než toto světlo bylo i světlem jeho dobroty, jeho laskavosti, jeho shovívavosti. A konečně tyto oči, které sic měly kolem sebe vějířky vrásek sahajících až ke spánkům a nad sebou svraštělá víčka a byly zasazeny ve vyzáblém, ošlehaném a zbrázděném obličeji, mě zaujaly i svým mládím, neb se v nich komíhala veselá světélka a smyslné plamínky. Ano, zde je na místě hovořit o plamenech a Bůh ví, že jej pálily, leč ani zdaleka nespálily, pomáhaly mu žít. Toto píši ve zralém věku, zakoušeje drásavý stesk - jenž je ve mně stále živý - po té veliké síle, kterou tak hloupě přeťal nůž fanatika o necelé tři roky později.

Jako ke každému se ke mně Jindřich choval živě a energicky. Prohlédl si mne tuze pozorně, podobně jako Praslin, avšak Praslinův pohled se mne snažil odhadnout, jako když voják při tažení "zkoumá terén". Kdežto Jindřichův mne vážil a cejchoval. Když byl tak učinil, byl ve svém přijetí stejně bezprostřední jako srdečný.
"Rytíři," pravil svým bujarým gaskoňským přízvukem, "buďte vítán u mého dvora. Váš otec mi prokázal dobré služby jak ve věcech uvnitř království, tak i ve věcech mimo ně. Počítám, že vy si povedete stejně, když tě navíc," dodal s

úsměvem, "máte k tomu i určité pokrevní závazky..."
Načež se obrátil na královnu.
"Madame, představí se vám rytíř ze Sioraku."
Podal mi ruku, a když jsem ji uchopil k políbení, sevřel ji kolem mé, pozvedl mne, zavedl na svou pravici a pustil mne. Ustoupil jsem tedy o pár kroků, abych vzdal hold královně, a pustil se do složitého ceremoniálu poklon a pokleků, kterémužto mne naučila paní z Guise, aniž Její Milost ráčila po celou tu dobu pohlédnout jinam než na svůj démantový náramek zdobící její levé zápěstí. Když jsem jí konečně klečel u nohou a líbal lem jejího šatu, nechala mi nos zabořený do krajkované obruby, aniž mi podala ruku, což by bylo pro mne znamením, že smím vstát. Nakonec, jak tak vteřiny plynuly, ztratil Jindřich trpělivost, naklonil se k ní a ostře, leč tichým hlasem jí pravil:
"Madame, já vás prosím, abyste mého bratránka rytíře ze Sioraku dobře přijala."
Její Milost mi tedy podala dva prsty s výrazem hrubě zarputilým, dávajíc zřetelně najevo asi takový odpor, jako by se měla dotknout ropuchy. A když jsem ony prsty políbil, celý zkoprnělý jejím nezdvořáctvím, procedila skrze zuby italsky:
"Un cugino della mano sinistra."*
Tato věta byla pro mne a pro paní z Guise tak urážlivá, že jsem nevěřil vlastním uším. Než spolkl jsem své rozhořčení, aniž jsem cokoli dal na sobě znát, a protože jsem vycítil, že je třeba jednat neprodleně, povstal jsem po ruky políbení, opětovně jí složil řádnou poklonu a pravil jí s výrazem hluboké úcty:
"La mano sinistra, Signora, La servirá cosi bene come la mano de
stra."**
"Bene trovato!"*** pravil král, patře na mne jiskrným pohledem.
Když královna zaslechla svůj rodný jazyk, uráčila se snížit zraky na svého služebníka a poprvé na mne pohlédla jako na lidskou bytost. Zaradoval jsem se z tohoto povýšení a očekával, že se její řeč vůči mně změní. Nic takového. Tenkrát jsem poznal ono nešťastné chování Marie Medicejské, kteréž jí s lety přineslo tolikerou hořkost a připravilo prachbídný sklonek života. Jakmile totiž přijala určitý postoj - byť ten nejméně uvážený pod sluncem -, nebyla schopna jej pozměnit. Zachovávala jej, děj se co děj. Jako by nezadržitelně klouzala po osudové šikmé ploše, bezmocná proti své vlastní urputnosti.
Dobře jsem si všiml, když se byla uráčila na mě okem popatřit, že vůči mé osobě nechová žádnou opravdovou zášť a že byla ke mně tak nezdvořilá, jen aby se stavěla choti na odpor. Než protivnou byla, a protivnou tedy i zůstala jenom proto, že byla začala.
"Servirmi!" řekla, "sono tutte chiacchiere."*
"Toť možné," odtušil suše král, "než však dospějete k tomuto závěru, poskytněte alespoň rytíři ze Sioraku čas, aby mohl dokázat, že po slovech budou následovat činy."
Toto řka, obrátil se na mne a oslovil mě tónem náramně veselým: "Bratránku, běžte prosím říci panu z Nevrlova, že si přeji zatančit passe-pied, pokud je ovšem má královna svolna."
Avšak ‚jeho královna', kteráž ve chvíli, kdy k ní promlouval, zasloužila si pramálo ono něžné přivlastnění, ani nepípla. Dáma, jež měla bradu prognátní a převislý spodní ret, což obé zdědila po svých rakouských předcích, měla sama od sebe vzezření povýšené. O to hůř, když se mrzela. Nikdy jsem neviděl tvář zatvrzelejší, z níž by více prýštila špatná nálada a zatrpklost. Člověk měl pocit, že ani všechny řeky království by nedokázaly spláchnout tu spoustu pelyňku. Stejně jako Sokrates, když se ho ptali, proč nezapudí svou hašteřivou manželku, by náš Jindřich mohl odpovědět, že si ji ponechává, "aby se cvičil v trpělivosti". Ve skutečnosti však byla jeho trpělivost pouze zdánlivá. Otec věděl od Sullyho, že král už nemůže vystát, jak ‚jeho královna' téměř nepřestajně mručí a tváří se kysele". Na druhou stranu však nechtěl, aby se jejich různice "dostaly za zavřené dveře jejich ložnice" a staly se veřejnými.
"Kdo mlčí, souhlasí!" pravil král s jarým úsměvem. "Nuže tedy, bratránku můj, běžte vyřídit můj vzkaz panu z Nevrlova a řekněte mu, že královna a já si chceme zatančit passe-pied a ne ledasjaký - pro metský jsme se rozhodli."
KAPITOLA ŠESTÁ

"Pane, dovolte mi prosím slůvko. Mám k vám výtku."
"Ke mně výtku, má spanilá čtenářko?"
"Jak je možné, pane, že se ve svých Pamětech nikdy neobracíte ke mně, jak to převelmi dvorně dělával váš pan otec ve svých?"
"Příčina tkví v tom, madame, že jsem nechtěl činit vše naprosto stejně jako on. Mohla jste si povšimnout, že již můj jazyk, náležející do mého věku, je odlišný od jeho mluvy a že si zakládám na popisu dvora, což on činil pramálo, neboť jej jeho hugenotské srdce nemělo v lásce."
"Chápu, leč co byste ztratil, kdybyste byl se mnou - z očí do očí, jak rád říkáváte - udržoval ony malé a parte, jež tvořily, abych vám nic nezatajila, kouzlo Pamětí markýze ze Sioraku. Cožpak vy, jenž jste po něm zdědil zalíbení v ženách, ba co více, i úctu k nim, jež zdaleka předčí pouhé labužnictví, nepociťujete jisté přátelské závazky vůči těm, jež vás čtou?"

"Dozajista, madame, a cokoli po mně budete žádat, jsem ochoten vám splnit."
"Na stránkách, jež jsem si právě přečetla, hovoříte dosti skoupě o hraběnce z Moretu, ledaže nám říkáte, že byla ‚plavá a oblá', že měla podle nepěkných slov vaší kmotřičky ‚ňadra dvakrát tak velká, než je únosné', a že se tato králova milenka oddala Joinvillovi oproti písemnému slibu manželství."
"Toť vše, co jsem o ní tehdy věděl."
"Nikoli však, vsadím se, co jste se o ní dozvěděl posléze?"
"Co je však urážkou mravopočestnosti..."
"Mravopočestnost, pane, strpí urážku, budeme-li diskrétní. Nejsme-liž tu spolu z očí do očí?"
"Madame, neobáváte se, že mě vaše vytrvalé užívání tohoto výrazu podnítí se vám dvořit?"
"Ach, pane! Troška dvoření na papíře nemůže být pro mě důvodem k obavám a ještě méně příčinou uspokojení.'".

"Toť hezky řečeno. Smím si to od vás vypůjčit?"
"Smíte, odpovíte-li mi."
"Co vám mám říci? A proč vůbec takový zájem o Moretovou? Bylať hrubě všední, neměla ani velkou krásu Gabriellinu, ani jiskrného ducha Verneuilové, jediným jejím glejtem byl nepravidelný uličnický ksichtíček. Nevím už, kdo ji přezdil na ‚hezounký čumáček'. K tomu si přidejte oblé tvary, jež na rozdíl od čumáčku nebyly nikterak zanedbatelné, a už se nám nebohý Jindřich třepetá v síti."
"Vy Moretovou nemáte, jak se mi zdá, v lásce."
"Vždyť ji nikdo neměl rád. A ne bezdůvodně. Poprsí bylať jediná věc, jež na ní byla štědrá. Milovala peníze a v životě jí činilo radost jediné: když viděla, jak jí pokladnice stříbrem těžknou. Šetřila na všem, i na šatstvu. Nikdo nikdy neviděl favoritku chamtivější ani chuději oděnou."
"Je to nepěkný rys, než pohoršlivý není."
"Pohoršeni, madame, budí to, jak se nechala koupit. Když si král povšiml jejího hezounkého čumáčku, jmenovala se Jacqueline z Bueil a byla dvorní dámou princezny z Condé."
"Manželky onoho hubeného prince, jehož jsem viděla na vašem plese?"
"Jeho matky, madame, kteráž ani u dvora nebyla v milosti, byl ať podezírána, že nechala otrávit svého chotě pážetem, s nímž se miliskovala. Ostatně nikdo - a Jindřich méně než kdo jiný - nepovažoval za zcela jisté, že princ z Condé je synem svého otce. A s touto urozenou dámou bohatou zkušenostmi vyhandrkoval král dvorní dámu."
"Vyhandrkoval! "
"Dohodli se na třiceti tisících zlatých a titulu hraběnky. U dvora však shledali cenu notně přemrštěnou, přihlédneme-li k jakosti zboží. Avšak princezna z Condé, zakládající si na mravopočestnosti, požadovala, aby ji na oko provdali za pana z Dolnolánova. Říkám na oko, neboť tomu nebohému zkušebnímu plemeníku nebylo dopřáno utrhnout první plody."
"Čemu říkáte zkušební plemeník?"
"Hřebci z nevýznamného chovu, jehož užívají v hřebčincích, aby se zjistilo, zda se kobyla opravdu běhá, avšak nedovolí se mu ji krýt, neboť obskočení je vyhrazeno hřebci z dobrého plemene."
"Chudák Dolnolán! A proč na něm spáchali takovou nehoráznost?" "Aby král nemohl pochybovat o otcovství dítěte, jež se mělo narodit. A také proto, aby se Moretová posléze mohla nechat rozvést, neboť manželství nebylo konsumováno. To vše je pěkná ničemnost, madame, já vás však varoval."
"Že někdo může být zároveň princeznou, vražedkyní a kuplířkou, mě stále ještě udivuje. Co si však myslet o králi, který se dvoří urozeným dámám s měšcem zlatých v ruce!"
"Náš nebohý Jindřich, madame, věděl, že je starý, vrásčitý, seschlý, málo způsobilý k okouzlování krásných dam. Jakoupak by měl šanci oproti takovému Bassompierrovi, Joinvillovi, Schombergovi či hraběti z Auvergne? Mimo to uvažoval jako voják. Vždyť právě pomocí peněz vyjednal kapitulaci nejednoho z francouzských měst za našich občanských válek. Mračíte se? Uvažte však, madame, že kupoval jen ty, kteří se koupit dali... Kdyžtě mu markýza z Guercheville, kterouž dobýval ještě před svým sňatkem, odpověděla: ‚Sire, jsem příliš nízkého původu na to, abych se mohla stát vaší ženou, a příliš vysokého, abych byla pouze vaší milenkou,' nenahněval se, nýbrž naopak k ní pojal velkou úctu a později, když ji přenechával královně co dvorní dámu, pravil: ‚Madame, zde pravá dáma.'"
"Nectnost skládá pocty ctnosti."
"Aj, madame, nejste-li poněkud příkrá?"
"A vy, pane, nejste-li poněkud shovívavý, zvláště jde-li o muže?"
"Jsem Jindřichovi povděčen, že ukončil naše občanské války, obnovil stát, odpustil svým nepřátelům a dokázal být snášenlivým v tomto fanatickém věku. Je to snad málo? Neomlouvá to snad to druhé?"
"Věc by si zasloužila delší debatu, než má zvědavost zůstává neukojena. Dvě slůvka ještě, pane. Co učinil král, když slyšel, že se Moretová oddala Joinvillovi oproti slibu manželství?"
"Zde jsou fakta, tak jak jsem je zvěděl. Krále, jenž tančil s Moretovou metský passe-pied, přepadla na konci tance krutá střevní porucha, neboť přes den snědl příliš mnoho melounů. Zanechal Moretovou a zamířil dlouhými kroky k toaletní komnatě. V chodbě potkal Joinvilla, na něhož se nanejvýš stroze obrátil - je však pravda, že v dané chvíli měl tuze naspěch - slovy: ‚Bratranče, sbalte si svou pakáž ještě dnešního večera, zítra odjedete na své místodržitelství do Saint-Dizier. '"*
"Svou pakáž?"
"Svou bagáž, svá zavazadla, jak by se řeklo dnes. Jindřich, stejně jako otec, náležel do minulého století a užíval

staromódních výrazů."
"Co učinil Joinville?"
"Ve svém zoufalství vyslal lokaje pro matku, aby za ním přišla do kamrlíku."
"Do jakého kamrlíku?"
"Tenkráte se tak říkalo malému kabinetku sousedícímu s ložnicí paní z Guise. Byla v ní pohovka skrytá za zástěnou a několik čalouněných křesílek. Později jsem měl často příležitost zde přespávat, když mě má dobrá kmotřička zdržela, abych ostal v paláci na noc poté, co jsme spolu povečeřeli. Třebaže ji jsem miloval převelice, toto jsem rád neměl."
"A pročpak ne?"
"Poněvadž uprostřed spánku mě nechávala vzbudit Noémií ze Sobolu, kteráž pro mě přicházela oděna v noční šat. Musel jsem za vévodkyní na její rozlehlé lože a bylo mi vyslechnout nekonečné nářky nad rodinnými starostmi."
"Vraťme se k Joinvillovi."
"Máme-li věřit vyprávění paní z Guise, jakmile byla vstoupila do kamrlíku, vrhl se jí Joinville k nohám, zabořil svou bledou tvář do modrých záhybů mateřské suknice, proléval potoky slzí a přidušeně ze sebe vyrážel: ‚Madame, jsem vyřízen! Král mi právě se strašlivou strohostí nakázal, abych odjel do Saint-Dizier. Já to nepřežiji!'"
"Co na to vaše kmotřička?"
"Těšila to velké nemluvně, a když viděla jeho sličnou tvář zrůzněnou slzami, poslala jej do své ložnice, nechť se tam vodou osvěží. Poté vypravila pana z Nevrlova říci králi, že jej snažně prosí, aby za ní zašel do kamrlíku. Než Nevrlému, kterýž vše viděl, nikterak neuniklo, že král dlí u své potřeby v toaletní komnatě, kde jsem se nacházel i já, neboť jsem sem zaběhl víceméně ze stejných příčin jako on, jen co skončil metský passe-pied. Jakmile jsem vstoupil, uviděl jsem krále sedět na jediném trůně, jenž je všem lidem společný. Na první pohled bylo zřejmé, že je v tom nejlepším rozpoložení na světě, neboť se byl, abych tak řekl, právě vyprázdnil ze své špatné nálady. Však také vesele rozprávěl se třemi ze svých starých druhů, Roquelaurem, Vitrym a králem bláznů."
"Králem bláznů?"
"Angouleventem, šlechticem, jehož král takto přezdíval a kterýž dostával služné za to, že rozptyloval jeho výbuchy."
"Hejtmana Vitryho už znám. Ukázal jste mi ho, když rozmlouval s Concinem Concinim, ale Roquelaure? Kdo to byl?"
"Aj, Roquelaure! Ten patřil k nejvěrnějším! Ač katolík, bojoval po boku Jindřichově, kdyžtě on byl ještě hugenotem. Byl bezpochyby dobrým vojákem a stačilo vidět jeho brunátnou naducanou tvář, a člověk cítil, že je to muž ryzí jako čerstvě ražený zlaťák. Jindřich jej po vstupu do osvobozené Paříže jmenoval vrchním mistrem svého šatníku. "
"Chabá to pocta!"
"Naopak, madame, pocta nesmírná! A najmě výnosná, díky tučným stykům, jež mu umožňovala udržovat se soukeníky, obuvníky, kloboučníky a krejčími hlavního města."
"Jakže? Chcete říci, že vrchního mistra podmazávali?"
"Samo sebou a Roquelaure byl tuze dobře zaopatřen, třebaže měl tolik slušnosti, aby něco z oněch úplatků opět utratil hrou v karty s králem."
"Zdá se, že král hrou dosti získával. Co s těmi penězi dělal?"
"Část padla na favoritky a další na tajná poslání, kterým říkal ‚věci zahraniční'. "
"Na to přece mohl požádat o finance Sullyho."
"Ona poslání tajil před všemi, i před Sullym."
"Jak to, že vy o nich tedy víte?"
"Řeknu to v pokračování těchto Pamětí."
"Takže jste si znenadání zamkl ústa na sedm západů, příteli! Vraťme se k naší záležitosti. Jak proběhl hovor mezi králem a paní z Guise v onom kamrlíku?"
"Náramně vzrušeně. Paní z Guise s pláčem padla králi k nohám, volajíc: ‚Ach, sire! Nevyhánějte mého syna! Nepřežije to! Raději mne zabte!'"
"Nebylo to poněkud teatrální?"
"Má dobrá kmotřička je vždy tuze přemrštěná, jak jste si možná povšimla. "
"Co na to král?"
"Smál se na celé kolo. ‚Madame: pravil, ‚ještě nikdy jsem ženu nezabil, nevěděl bych si ani rady! Mám snad začít vámi?'"
"Toť věru obdivuhodně laskavé. Zdalipak posléze Joinville, když byl král zavražděn a Moretová rozvedena, dostál svému psanému slibu?"
"Stejně málo jako Bassompierre dodržel to, co namluvil sestře Verneuilové. "
"Než jejich čest urozenců je k tomu zavazovala."
"Převelmi byste je, madame, udivila, kdyby vás v této souvislosti slyšeli hovořit o cti. V onom barbarském věku bylať každá válečná lest dobrá, pakliže pomohla zmoci obranu dámy, včetně závěrečné zteče. Zdalipak víte, jak si počínal markýz z Braignes, aby ‚dosáhl svého se slečnou ze Sennecterre, zralou kráskou, po jejíž podzimní zahrádce marně prahl? Za noci se vloudil do Nemourského paláce, vrazil do dveří její ložnice a dámu beze slova znásilnil. Nazítří se tím urbi et orbi chlubil."
"Příšerný chlap! Jaký byl?"
"Míníte tím, spanilá čtenářko, po fyzické stránce?"
"Ano, pane, míním tím, jakého byl vzhledu, a vyprošuji si ten spiklenecký úsměv."
"Vyšňořen v plné parádě byl Braignes urozenec velmi pohledný, uměl krásně tančit, krásně hovořit, vytříbeně se chovat..."
"Arciže! A když lak odprýská, ukáže se hulvát! Nebyl zajisté jediný, jak si mohu domyslet. Váš Joinville není o nic

lepší. Ještě začnu litovat Moretovou! Po rozvodu zůstala svobodnou?"
"Krátce. Provdala se za Roquelaura."
"Za Roquelaura? Vrchního mistra šatníku?"
"Jeho hodnost zanikla s odchodem krále, avšak královna, jež se stala regentkou, z něj učinila maršála Francie, aby si zajistila jeho věrnost."
"A byl jí věrný?"
"Zajisté. "
"A své ženě?"
"Myslím, že ano. Bývalá favoritka a maršál Francie měli v každém případě pádný důvod si rozumět. Měliť oba rádi penízky a oba si jich v průběhu let řádně nastřádali: on tím, že krále oblékal, ona tím, že jej svlékala."
* * *
Když mi byl král nakázal, abych šel říci panu z Nevrlova, že si přeje tančit metský passe-pied, odporoučel jsem se tak, jak si vyžadovala etiketa, couvaje jsem třikráte poklekl, celý užaslý nad tím, jak proběhlo mé představení. Abych nic nesmlčel, tuze jsem se ve své mladické pýše naparoval nad svou obratností, s níž jsem odpovídal královně na její pichlavé poznámky, až jsem zapomněl, že se nalézám na pódiu. To se mi znenadání ztratilo pod nohama a já bych byl málem spadl pozpátku dolů, k velké újmě mých kostí i mé vážnosti, kdyby se mi otec nevrhl na pomoc a nezachytil mne do náruče ve chvíli, kdy jsem zavrávoral. Byl natolik duchapřítomný, že neprodleně proměnil tuto záchranu v otcovsky blahopřejné objetí. Tak se stalo, že si nikdo mého chybného kroku nevšiml, vyjma krále, jehož oko zlomyslně zaplálo, než jinak na sobě nedal nic znát, neb nechtěl vyvolat smích nad malým rytířem, stejně novopečeným jako zbrklým. Zbrklým jsem byl věru i v jiném smyslu. Již jsem líčil, jak Jindřich vévodil našemu domovu, kdež neměl rivala, jak býval tisíckráte za den přítomen v našich běžných hovorech, milován a obdivován nade vše, nikoli jako nějaký bůh, nýbrž jako člověk, neboť i jeho slabiny nalezly u nás shovívavost, jako by byly pozemskou odplatou za jeho ctnosti. Kdyžtě jsem ho viděl a slyšel, byť jen po ten kratičký okamžik, kdy jsem mu byl představen, nebyl jsem zklamán. Jindřich byl přesně takový, jak jsem si ho podle přemnohých líčení představoval: muž ducha stejně zdatného jako srdce vzácně přívětivého. Byl jsem nadšen prostotou, srdečností, a řekl bych dokonce jakýmsi spiklenectvím v jeho přijetí a přísahal jsem si, že od této chvíle zasvětím svůj život službě jemu, jak mě o to ostatně právě požádal. Než běda! Jak jsem mohl předvídat, že v okamžiku, kdy sám sobě skládám tento horouci slib, zbývají našemu nebohému Jindřichovi toliko tři léta života?
Cítil jsem se v té chvíli jako opojen - hloupá královnina urážka mi sklouzla po kůži, aniž zanechala stopu -, hleděl jsem na otce jako na člověka, jemuž vděčím za vše, za přítomnou přízeň i budoucí slávu, uchopil jsem ho za ruku a poprosil, aby zůstal při mně, dokud nenajdu pana z Nevrlova. Svolil, usmívaje se mé žádosti, než cítě velmi dobře, kolik lásky je skryto za mým mladickým zápalem.
Má představivost mne povznesla do takových výšin, že jsem shlížel na zástup dvořanů, mezi nimiž jsme procházeli, jako na jakési mraveniště, kde se to bláznivě hemží a každý bezhlavě běhá do všech stran, a vůbec mi nepřišlo na um, že ti mravenci jsou velcí nejméně jako já, dámy pak mnohdy objemnější díky svým obšírným vyztuženým suknicím. Zkrátka a dobře byl jsem jedním z nich a zrovna jako oni jsem spěchal, abych donesl na místo určení zprávu, již mi byl svěřil mravenčí náčelník.
Nevím, jak nás rytíř z La Surie, tenký jako čepel a jako ona rychlý, dokázal v té tlačenici nalézt - ledaže měl lepší tykadla než většina z nás -, leč podařilo se mu to a neprodleně mě políbil na obě líce, aniž mi však položil jedinou otázku, stačilť mu pohled na mou rozzářenou tvář, aby pochopil, jak jsem šťastný. I paní z Guise se podařilo mě dostihnout, avšak jinou metodou, pozvedla hlas a s notnou dávkou naléhavosti se dotazovala do všech stran: "Kdepak je můj kmotřenec? Neviděli jste mého kmotřence?" Kterýžto dotaz si každý, kdo jej zaslechl, v duchu přeložil: "Kdepak je můj syn? Neviděli jste mého syna?" Nakonec ji ke mně dovedli, ona mne málem udusila v objetí a nehledíc na mé protesty - neb jsem nezapomínal na nařízení, jež jsem měl vyřídit panu z Nevrlova - odvlekla nás všechny tři do své ložnice, kde jen co se za námi dveře zavřely, zasypala mě tolika dotazy, tak překotnými a tak naléhavými, že bych nikdy nebyl s to jí odpovědět, kdyby nezasáhl otec co Poseidon, tíšící jediným máchnutím svého trojzubce rozbouřené moře a nastolující bezvětří v této bouři slov.
Má dobrá kmotřička byla unešena radostí, kdyžtě zvěděla, že král byl ke mně dobrotivý a vlídný, nazývaje mne svým "bratránkem", štěstí se však brzy proměnilo ve zlost, jen co jsem jí zopakoval královnino "cugino della mano sinistra". Červeň se jí v okamžení rozlíla od kořínků plavých vlasů po líci, po šíji a - zvláštní věc - po odhalené části ňader. Celičkou vteřinu ostala s ústy dokořán jak ryba, než znovu popadla dechu a mohla si vylít svůj hněv. Neprodleně, pravila, jí půjde vyčinit, té tlusté bankéřce, té nemotorné, neotesané, jedovaté slonici (a pokračovala v italštině, jež jí přišla případnější pro předmět jejího roztrpčení): ta "megera!", ta "stupida!", ta "bisbetica!"*, ta" bestia feroce!"**
"Nyní tedy, synu," pravil otec uvězniv ruce paní z Guise ve svých, "běžte bez dalších průtahů s královým příkazem za panem Nevrlým. Já setrvám zde."
"A já tě doprovodím, milánku," řekl La Surie.
Jak byl hbitý a lehkonohý, překročil práh první. Zavřel jsem za námi dveře, zanechávaje otce jeho tišícímu úkolu, kterýž mu byl téměř každodenním údělem. Co se mne týče, zdaleka jsem nesdílel zlobu paní z Guise vůči královně - zlobu, v níž jsem shledával i špetku komediálnosti - a byl bych raději viděl, kdyby má dobrá kmotřička více ocenila mou skvělou odpověď, jež i mně připadala "bene trovata"*** a jíž jsem počastoval Její Veličenstvo. Stran představy, že by paní z Guise šla Marii Medicejské vyčinit, byl jsem zcela přesvědčen, že i kdyby otec nepřehodil své lvici kolem krku vodítko, nebylo by kousnutí tak zlé, jako se tvářily výhrůžky. Nepočítáme-li příšernou Leonoru Galigaiovou, jež ovládala myšlení, vášně, vůli i pokladnici královny, byly vévodkyně z Guise a princezna z Conti považovány u dvora za nejbližší královniny francouzské přítelkyně a ani matka, ani dcera by zajisté nechtěly pozbýt nekonečných výhod, jež jim z

tohoto postavení kynuly.
Tato úvaha zřejmě ulehčila otci úkol, neboť sotva jsem vyřídil panu z Nevrlova královo nařízení, už jsem ho měl po svém boku.
"Zdá se," řekl, "že pan z Nevrlova nemůže vyhovět neprodleně vašemu vzkazu. Shánít několik hudebníků, kteří se mu vzdálili směrem k bufetu. Vy tím však získáváte čas. Nuže, s kýmpak si zatančíte passe-pied? Již jste si zvolil?"
"Zvolil bych, kdyby mi má volba nepřipadala nedosažitelná."
"Jen rcete."
"Baronku ze Saint-Luku."
"Ach tak!" pravil. "K jímavé kráse se tedy upíná váš žár."
"Otče, co znamená jímavá krása?"
"Je to krása jemná, kterouž nic nezatěžuje, ni na duši, ni na tělesné schránce: cizelované rysy, blankytný zrak, líbezná ústa, vlasy nadýchané a cosi sladkého a něžného, co vyznívá z hlasu i chování. Ovšem, zajisté, ani zde nechybí padělky! Setkáte se na světě vezdejším s jistými husičkami, které se staví netýkavě, nosí nos nahoru a tváří se, jako by byly kdoví co, jako by se jim máslo v puse nerozpouštělo. S takovými si nic nezačínejte! Jsou to čerti v suknicích! Přinejmenším nejsou nic než prachsprosté cetky z bazaru, ve srovnání s nimiž září baronka ze Saint-Luku jako pravý diamant. Její ctnosti jsou tak nepopiratelné, že ani ti nejhanebnější pomlouvači od dvora se nikdy neopovážili se jich byť letmo dotknout. Často jsem snival, že je oslnivým andílkem, jenž k nám sestoupil jen proto, abychom se zastyděli, že jsme lidé."
"Otče, vy na ni pějete takovou chválu, že byste ji měl vyzvat sám." "Kdeže! Je věkem mnohem blíže vám než mně! A pak," dodal tišeji, "co by tomu řekla paní z Guise, kdyby mě viděla, jakjí podávám ruku?"
"Cožpak by mohla žárlit na tak nepochybnou ctnost?"
"Dokázala by žárlit na Panenku Marii, kdyby mě viděla se k ní modlit příliš často..."
Načež se rozesmál, vzal mě za paži a zavedl přes sál představit předmětu tolikeré chvály, kterážto dáma při pohledu na mé oněmění a oslněný zrak vše uhodla a byla tak znamenitě laskava, že mě sama vyzvala na passe-pied. Srdce se mi rozbušilo o závod a měl jsem pocit, že uprostřed blankytu utíkám po obláčku ozlaceném sluníčkem. Zkrátka vznášel jsem se vzduchem, leč nic na tomto světě není věčné a ani mé vytržení netrvalo déle - později ozřejmím proč - než první část tance...
Krok tohoto tance je velmi zvláštní a tuze půvabný, je-li dobře prováděn. Noha se nesmí odlepit od podlahy, nýbrž je třeba s ní postupovat vpřed či vzad klouzavě, a to tak, aby při klouzání po parketu nebyl slyšet žádný hluk. Je to tanec mechový, lehounký a stejně příjemný na pohled jako k předvádění, neboť tanečníci musí všichni naráz a několikráte smeknout a zase nasadit své klobouky, zdobené péry rozličných barev, jejichž měňavý třpyt ve světle lustrů a pružné zavInění jako by naplňovaly celý sál od jednoho konce k druhému. Oku ta podívaná tak lahodí a hudba je tak něžná, že i ti, kteří zůstali sedět na stoličkách podél stěn, mlčí, což jen dodává tanci na líbeznosti. Ten tanec by se měl spíš nazývat houpavá duha anebo kočičí krok, protože se při něm postupuje plyšovými krůčky.
Musím říci, že tento passe-pied mi byl v prvé části předtuchou ráje, neboť jsem jej tančil, jak to otec případně vyjádřil, s andělem nebeským, jehož lehkost, půvab, jemná tvář a upřímný zrak mi vnukly pocit tak blízký uctívání, že nenechal žádné místo pozemštějším tužbám. Nicméně uprostřed té slasti téměř mystické, již jsem zakoušel tváří v tvář krásce, která nebyla zcela z tohoto světa, se mi mé tělo připomnělo naprosto nemilosrdným a pokořujícím způsobem, neb na mě seslalo břišní křeče a svíravou koliku. Musíte ovšem vědět, že při passe-pied nestačí dělat kroky a smekat. Je třeba i úsměvů a dvorných výrazů. Ty mi však jeden jak druhý málem zamrzly na potem zbrocené líci, když tě se mi sevřely útroby. V kostce řečeno, zatoužil jsem po jediné věci na světě: aby už bylo po tom nekonečném tanci a já mohl utíkat do toaletní komnaty.
Když jsem tam však konečně doběhl, nebyl mému trápení konec. Přede dveřmi toalety se proti mě vztyčil pan z Praslinu, kterýž ji hlídal jako archanděl Gabriel, a odehnal mě ode dveří svým plamenným mečem.
"Pane z Praslinu, u milosrdenství! Nechte mě projít, věc je velmi naléhavá!"
"Toť nelze," odvětil, "neb král koná svou potřebu a na jeho rozkaz nenechám vejít nikoho."
"Pane, mne znáte, jsem rytíř ze Sioraku: snažně vás prosím, nechte mě vstoupit! Jsem strašlivě sužován!"
"Rytíři, velmi mě to mrzí kvůli vám, než mám své rozkazy."
"Pane, mějtež slitování, prosím vás! Útroby se mi svíjejí! Jsem u konce svých sil! Pakliže mne nepustíte dovnitř, budu nucen zde před vámi stáhnout kalhoty a pustit vám vše k nohám!"
"Poslužte si!" řekl Praslin bez oka mrknutí.
Tento Praslin byl jako hradba a zřejmě bych potřeboval trouby z Jericha, aby se hradba zřítila. Rozhodl jsem se tedy k zoufalému počinu. Zabušil jsem dvakráte na dveře.
"Rytíři!" řekl pan z Praslinu ztráceje poněkud svou rozvahu, "co to
činíte? To je hanebné! Vy rušíte krále v konání potřeby!"
Než stal se zázrak. Dveře se pootevřely a objevila se v nich hlava Vitryho.
"Co je to tu za vádu?" otázal se přísně. "Nevíte snad, pane, kdo dlí uvnitř?"
Avšak poznav mě a uhlídav můj stav, dal se obměkčit.
"Pane," vzkřikl jsem, "nechte mě prosím vstoupit! Již nemohu dále!"
"Co se děje, Vitry?" ozval se králův hlas.
"Toť rytíř ze Sioraku, sire. Kolikou se svíjí jako had."
"Ať tedy vstoupí!" pravil Jindřich.
Vrhl jsem se do místnosti, sotva jsem stihl před Jeho Veličenstvem napůl pokleknout, vyhlédl si nejbližší toaletní křeslo, stáhl kalhoty a už jsem seděl. Byl jsem sám s králem v této pozici, ostatní tři urození mužové, kteří zde byli

přítomni, postávali.
"Buďtež mezi námi vítán, bratránku!" pravil král.
"Sire, jste nekonečně milostiv."
"Čím víc bláznů," podotkl Angoulevent, "tím líp se s..."
"Ssst!" napomenul ho král. "Můj králi bláznů, neurážej mladé uši!" Ten, jehož takto nazývali, byl urozenec, vzrůstu ani malého, ani zpotvořeného, příroda jej však obdařila podivuhodně měsíční tváří, kulatou, bez obočí, s malým ohrnutým nosíkem, širokými ústy se zdviženými koutky. Jeho vzhled byl sám o sobě tak směšný, že by byl Angoulevent po celý život krutě vysmíván, kdyby nepřišel na nápad, sám si nepřestajně dobírat každého a vše a smáti se žertéřům, dříve než se stihnou smát oni jemu. K tomu byloť zapotřebí duchaplnosti a podle jeho jiskrných očí soudě, měl jí na rozdávání, i když nebyla vždy zrna zrovna jemného.
Pokud se mne týče, raději bych byl bez uší, abych neslyšel zvuky, jež ze mě volky nevolky začaly vycházet, jedva jsem dosedl.
"Co to slyším?" pravil Angoulevent, "snad vodopád?"
"Já nerad, sire," pravil jsem převelmi na rozpacích.
"Ke komu hovoříš, holobrádku?" otázal se Angoulevent. "Ke králi bláznů či králi telat?"
Nemohl jsem odpovědět, hovořilyť mé útroby hlasitěji než já.
"Slyšte hlas trubky, jež si spletla nasazení," podotkl Angoulevent. Král se smál a s ním i Vitry a Roquelaure.
"To jen mé tělo si ulevuje a třeba říci, že já s ním, sire," řekl jsem rozhodnut připojit se ke hře.
"Ten mládeneček není blázen," pravil Angoulevent, "a není-li blázen, je to tele. Náleží tobě, Jindřišku."
"Jakpak to, šašku?" otázal se Jindřich.
"Jistý král se převážel na prámu přes Seinu v Neuilly zároveň se selkou, jež vedla na trh krávu. ‚Kolikpak za ni chcete, panímámo,' otázal se král. ‚Deset zlatých.' ‚To je příliš,' pravil král. ‚Sire,' odvětila ta dobrá žena, ‚je vidět, že se v kravách nevyznáte.' ‚Jakpak by ne?' děl král. ‚Nevidíš všechna ta telata,' dodal ukazuje na svůj doprovod, ‚která mě následují?' Z čehož pak, Jindřišku, usuzuji, vzhledem k tomu, že se Francouzi podobají tvé eskortě, tys králem telat!"
"Takových slov je mi vkládáno do úst!" řekl Jindřich se smíchem. "U všech svatých kudrnatých, nevzpomínám si ani na tu dobrou ženu, aniž pak na její kravku."
"Roquelaure mi to líčil," pravil Angoulevent, "a jelikož nejsem Conti, vyslechl jsem ho."
"Šašku, vyjadřuj se lépe o princi!" řekl Vitry přísně.
"Vyprávěl-li ti to Roquelaure, blázne můj, pak to bude pravda. Roquelaure nikdy nelže."
"Arciť!" nato Angoulevent. "Onehdy večer mi Roquelaurův červený frňák povídá, že má rád víno, a byla to čistá pravda..."
"Střez se, Vitry!" pravil král se smíchem, "brzy dojde na tebe." "To bych pak musel toho blázna znovu holí vyplatit," řekl Vitry. "Tenhle Vitry, jak jeho jméno naznačuje, je ze skla," pravil Angoulevent. "Kdyby do mě vrazil, rozbije se."
"Na to bych nesázel," pravil Vitry.
Toto špičkování mezi bláznem a věrným služebníkem znepokojilo dobráckého Roquelaura, a on změnil nit hovoru.
"Jak je, sire, možné, že na plese paní z Guise není vidět královnu Margot*?"
"Bajaumont je nemocen a já se modlím k Bohu, aby nezemřel."
"A pročpak, sire?"
"Pokaždé, když Margot přijde o svého milence, nevydrží nadále setrvávat v domě, kde s ním žila, a dá si na mé útraty postavit nový."
"Chápu, že taková věc zatěžuje tvou pokladnici, Jindřišku," pravil šašek, "neb na Margot se vystřídalo více milců, nežli pod tebou bylo zabito koní ve válkách."
Král se tomu zasmál a poněkud opožděně (neboť žert shledali notně obhroublým) i Vitry a Roquelaure.
"Včera jsem jel kolem Senského paláce," pravil Roquelaure, "a povšiml jsem si, že kaple, již dala královna Margot stavět hned vedle paláce, není ještě dokončena. Chybí jí střecha."
"U všech svatých kudrnatých!" vzkřikl král. "Je nejvyšší čas, aby Margot dala kapli pokrýt!"
"To nelze, sire," pronesl blázen, "její pokrývač je churav."
Tento šprým, který byl nečekanější, mi připadl lepší než předchozí a od srdce jsem se mu zasmál.
"Sire," pravil blázen, "rozveselil jsem vašeho vážného bratránka. Zemře-li Bajaumont, neměli bychom požádat Sioraka, aby se obětoval na oltář nenasytné Venuše?"
"Ne, nikoli!" ohradil se Roquelaure, "je příliš útlocitný! Vitry se toho zhostí lépe. Vitry je tvrdá nátura."
"Není však dostatečně vřelý," odvětil blázen. "Vitry má třpyt skla, avšak i jeho chlad."
Tomu se král od srdce zasmál. Člověk nemusel být zrovna kouzelník, aby pochopil, jak ho blaží takováto uvolněná důvěrnost, zaváněj ící ležením a kasárnami, když se může povyrazit drsným špičkováním svých vysloužilých vojáků a svého blázna a hlavně na chvíli uniknout starostem s královstvím i každodenním ještě únavnějším šarvátkám ve své trojí domácnosti.
"Vzpomeň, blázne, na výprask holí!" pravil Vitry, tváře se nemastně neslaně.
"Fuj, Vitry, to snad ne!" ohradil se Roquelaure, "tlouci šaška! Opravdu jsi to udělal?"
"Arciže! Když jsem viděl krále vycházet z kaple v doprovodu otce Cottona, vykřikl ten blázen bláznovská: ‚Ať žijí král a otec Cotton!' Ani za mák se mi nelíbilo, že se z něj opovážil udělat králova kumpána, i uštědřil jsem mu výprask holí."
"Pane všech telat!" na to Angoulevent, "zhola špatně jsi mě pochopil! Chtěl jsem udělat Jindřiškovi radost, neb je celý pobláznčný do Španělska, odkud, jak víme, pochází nejjemnější bavlna, a co jiného je svým jménem otec Cotton než páter Bavlnka...?"
Zasmáli jsme se všichni čtyři, ačkoli já narážku ne zcela pochopil, než nazítří mi otec objasnil, že Cotton je jezuita,

přičemž Tovaryšstvo Ježíšovo bylo za našich občanských válek kopím Filipa II. Španělského namířeným proti Jindřichu III. i Jindřichu IV. Což jenom dokazuje, že Angouleventovy řečičky mívaly občas nějaký ten smysl, ba i politický.
"Další známkou toho, jak Jindřišek miluje Španěly," pokračoval Angoulevent, „je fakt, že se téměř neobejde bez přítomností španělského vyslance, navzdory všem větrům, které tento vypouští."
"Že vypouští větry? Co to povídáš?" tázal se Roquelaure, který však zdaleka nebyl tak prostoduchý, jak si přál působit, aby dostál své pověsti.
"Arciť!"
"A jakpak to víš?"
"Nejmenuje se snad don Perdo?"
Král, Vitry a Roquelaure se smáli na celé kolo, podle mě však toto gioco na dona Pedra stěží dosahovalo úrovně hříček La Suriových. Je pravda, že dona Pedra nenáviděl král, dvůr i parlament a nade všechno pak lid pařížský, kterýž si po ulicích bral na paškál jeho slouhy. Proto také každý šprým na jeho účet, byť i tohoto zrna, se zaručeně zalíbil.
"Sire," otázal se Roquelaure, "zdalipak je pravda, že vás don Pedro jménem svého pána požádal, abyste upustil od svého svazku s nizozemskými Vlámy?"
"Nemýlíš se, Roquelaure," odvětil mu král. "U všech svatých kudrnatých, vzácná to nestydatost, však jsem bez průtahů odmítl."
"Říká se, sire," pokračoval Roquelaure, "že don Pedro byl hrubě nespokojen a opovážil se prý říci, že za těchto podmínek by se jeho pán mohl cítit nucen vskočit na koně, aby vám vyhlásil válku."
"Na což jsem mu pohotově odvětil," pravil Jindřich, "že co se skákání na koně týče, měl bych já dříve zadnici v sedle, než on nohu ve třmeni!"
Byla to radost slyšet Jindřicha, jak zvučným, žertovným hlasem s gaskoňským přízvukem vyslovuje tuto a onu břitkou odpověď, z níž už zaznával trysk koní a hlahol vítězných trubek. O vítězství nikdo z nás, vysloužilců, šaška i mě, ani na okamžik nepochyboval! Jindřich dokázal vždy v minulosti odrazit nájezdy Filipa II. Ne že by španělská pěchota byla špatná, toť věru nikoli. Veleli jí však rakouští generálové, pomalí a těžkopádní, kdežto náš Jindřich, v čele své kavalerie, cele složené z francouzské šlechty, byl rychlý jako blesk. Jeho hbitost - toť onen rozdíl mezi "nohou" kladoucí se opožděně do třmenu a "zadnicí" tak pohotově usazenou v sedle. A já se při té junácké větě celý naježil a zašimralo mne u páteře. Zapomněl jsem na nedůstojné postavení, do něhož mne přivedla má nezřízená mlsota, a už jsem se viděl, jak cválám jako otec u Ivry - já, který dosud palbu nezažil - s mečem v ruce za bílým chocholem královým.
Na chvilku se rozhostilo ticho a nepřísahal bych, že anděl, který je způsobil, tudy neproletěl rovněž v plné zbroji. Než bohužel bylo nám neprodleně se snésti z výšin hrdinského snění do nejvšednější skutečnosti. Dveře se pootevřely a objevila se v nich Praslinova hlava.
"Sire, pan z Nevrlova má pro vás zprávu od Její Výsosti vévodkyně z Guise."
"Nechť ti ji sdělí!"
Dveře se zavřely a za několik okamžiků znovu otevřely, ukázal se opět Praslin.
"Sire, Její výsost vévodkyně z Guise žádá Vaše Veličenstvo, aby bylo tak laskavo a poskytlo jí sluchu v jejím kamrlíku."
"Ať mě tam vyčká, přijdu za ní!"
V mžiku oka se z královy tváře vytratilo veselí a vypadal pojednou o mnoho starší.
"Co mi chce? Víte to, Vitry?"
"Nevím," odpověděl Vitry, věda to velmi dobře.
"Tak já vám to tedy řeknu. Bude do mne klovat, aby bránila své kuřátko. U všech svatých kudrnatých! K čemu jinému ženské jsou, leda aby se s námi hašteřily!"
"Sire," pravil Roquelaure, „jsou nám též ozdobou našich dní a potěšením našich nocí."
"Pravda!" řekl král a s povzdechem vstal z toaletního křesla, "než dávají nám za to draze zaplatit! Občas si dokonce říkám, zda to vůbec stojí za tu námahu."
* * *
Ve velkém sále jsem nadále nemohl využívat stoličky mezi fíkusem a muzikantským pódiem, což mě rozmrzelo stejně, jako kdyby mě připravili o vlastní dům. Byl jsem po pravdě uvyklý lehat si časně a dlouhá noc mě znavila. Byl bych se posadilo to raději, že za královy nepřítomnosti, an dlel uzavřen v kamrlíku s mou dobrou kmotřičkou, se netančilo a já se cítil osamělý, nebyl tu ani otec, ani La Surie, ani Bassompierre, ani Joinville (ten se nejspíš stále ještě utápěl v slzách), aby mě představili některé z krásných dam, která by svolila věnovat mi příští tanec, na kterýž se čekalo.
Obešel jsem celičký sál podél stěn, zda snad nenarazím na své učitele a rádce, ale také zda bych nenalezl volné místo k sezení, leč ani v jednom případě jsem neuspěl. Nikde jsem je nezahlédl a žádná stolička nebyla uprázdněná - zřejmě jsem nebyl znaven sám. Ostatně všiml jsem si u nejedné dámy, že potají zula střevíce a schovává své trýzněné nožky pod lemem tuhé suknice.
Když tě jsem sál takto obešel a vrátil jsem se nazpět do výchozího bodu, k nemalému překvapení jsem na stoličce, již jsem jaksi považoval za svou, spatřil sedět Noémii ze Sobolu s planoucí hřívou, živou barvou pleti a lehkým zábleskem v zeleném oku, který mne převelmi zaujal.
"Jakže, madame," pravil jsem, "vy sedíte! Jak jste to u všech ďasů dokázala?"
"Urozený pán, jenž zde seděl, mi postoupil své místo."
"Z vlastního popudu?"
"Nikolivěk. Musela jsem poněkud předstírat mdloby."
"A uvěřil vám?"
"Napůl. Byla jsem nucena přislíbit mu tanec a hubičku." "Splníte svůj slib?"

"Nemyslím. Strašlivě páchne česnekem. A po pravdě, čekala jsem na vás."
"Na mne, madame? Toť věru milé pomyšlení a natolik velká čest, že bych rád zvěděl, jak jste mohla od prvého dospět k druhému." "Co vás opravňuje k tolikeré nedůvěře?"
"To, že vás znám."
"Pane, vaše opovážlivost by si zasloužila políček."
"Leč nemůžete mi ho uštědřit, jelikož sedíte a já stojím."
"Tisíc láter! Což u vás nikdy nebudu mít poslední slovo? Řeknu vám tedy vše. Dozvěděla jsem se, že příštím tancem má býti courante z Vendée a že král, jenž sám tančit nebude, vyhlásí odměnou stovku zlatých zamilovanému párku, kterýž shledá nejkomičtějším."
"Jak jste se to dozvěděla?"
"Něžně jsem se opřela o teřich pana z Nevrlova."
"To jste se musela pěkně zabořit."
"Dosti. Než dozvěděla jsem se, co se chystá."
"Nevěděl jsem, že pan z Nevrlova je tak náruživým milovníkem žen." "Také že není. Má z nich hrůzu. Řekl mi vše, jen abych už odkvačila, neb nemohl déle snášet mé obliny, jeho vlastníť mu dostačují."
"Slyšel jsem vaše dur, slyšel jsem vaše moll a nyní očekávám finále." Toto odvolání na sylogismus připadlo i mně samému poněkud dětinské a školometské. Mou snahou však bylo pouze tu kačenku nachytat, neboť jsem cítil, že mi co úhoř klouže mezi prsty.
"Nuže tedy, pane, poslyšte, a budete spokojen. Požádáte-li mne o tento tanec, budu tak hodná, že vám jej věnuji."
"Vaše moll zní falešně: já vás o něj nežádám."
"Pane!"
"Bez urážky, madame: jste dozajista velmi krásná. Než nač ta stálá přetvářka? Vy sama mne žádáte o tanec, toť nad slunce jasnější."
"Já že se přetvařuji?"
"Omdlíváte, abyste získala mou stoličku. Rádoby mi vyhrožujete políčkem. Naoko se snažíte okouzlit pana z Nevrlova a poté, co jste mne všude možně hledala, se tváříte, jako bych se já schovával za tímto bylím jenom proto, abych vás mohl vyzvat k tanci."
"Můj ty Bože! Jak vy to svedete! A těch řečiček! Nuž, raději budu upřímná!"
"Toť nejlepší rozhodnutí, madame, zvlášť když vám nic jiného nezbývá..."
"Pane, nemohu uvěřit, že vám je teprve patnácte let. Jste tolik duchaplný. "
"Ne však sdostatek. Chybělo málo a vaše lichotka by tak zabrnkala na mou ješitnost, že bych se vám vrhl k nohám."
"Vrhněte se, prosím vás!"
"Buďte si však jista, že bych tak učinil pouze proto, abych vám
vykasal spodničku."
"Aj, pane! Toť hanebnost! Jaká to nestoudná řeč! Ještě jedno slůvko a jdu pryč."
"Pak mi bude jedinou útěchou, že se opět shledám se svou stoličkou." "Pane, to je od vás ničemné!"
"Odpusťte, madame, avšak celá vaše promluva není než polévka všehochuť. Vylijte ji už jednou provždy a ukažte, co je na dně hrnku."
"Nuže tedy, pane tyrane, kdyžtě jsem násilím nucena vás uspokojit, řeknu vám, že jsem si takřka jista výhrou sta zlatých a slávou k tomu se pojící, budete-li tančit courante z Vendée se mnou."
"A jakpak to?"
"To dá rozum. Kterouže z dam bude moci král korunovat? Žádnou ze slavných dvorských krásek: královna by z toho měla smrt. A kteréhože urozence bude chtít král korunovat? Žádného z našich okouzlujících šviháků: jsouť jeho vlastními soky. Kdežto vy, pane, jste příliš mlád na to, abyste jej znepokojoval. A já, mám já snad nějakou váhu? A nebude snad král chtít učiniti radost paní z Guise tím, že vyznamená jejího kmotřence?"
"Toť věru důvtipně promyšleno."
"Krom toho je mi převelmi zapotřebí stovky zlatých."
"Jakých sta zlatých? Cožpak nebudu mít nárok na polovinu ceny?"
"Ale pane, přece byste nebyl takový chamtivec, abyste mi upřel tu ubohoučkou polovičku?"
"Věru byl. Nejsem snad pilířem vaší malé pletichy?"
"Dobře, dobře tedy, podrobuji se! Už o tom dále nehovořme! Čas kvapí. Dohodnuto?"
"Dosud nikoli, madame. Při courante z Vendée, kdy oba tanečníci předvádějí nejprve lásku zklamanou a posléze vítězící, není volba partnerky věcí zcela nevinnou. Jaksi se tím prozrazuje jistá náklonnost. Ba co dím, přímo se zveřejňuje. Proto bych rád, abychom dříve než si plácneme, zašli požádat o svolení, vy Její výsost a já otce."
" Obdivuji vaši obezřetnost."
"Madame, ta je nedávného data: spálil jsem se."
"Já však nejsem z těsta, z kterého se pečou takové daremnice, mně stačí, aby bylo po mém..."
Tomu jsem se rozesmál a ta bláznivka s ohnivou rozevlátou kšticí běžela, jak to jen v té tlačenici šlo, vartovat přede dveřmi kamrlíku, aby načapala vévodkyni, až z něho bude vycházet, a zpravila ji o naší věci. Co se mě týče, já se usadil na stoličku, kterouž ona opustila, a nemusel se shánět po otci: přišelť za mnou sám, dobře věda, kde mne najde. Tiše jsem mu do ucha převyprávěl, co má Sobolová za lubem. Zasmál se tomu, poté se chvilku zamyslel a pravil mi:
"Nevidím, proč byste tu věc neměl podniknout. Tím, že se víc hraje, než tančí, má v sobě courante z Vendée kus komedie. Zahrajte silně na tuto strunu! Čím více vaše pantomima rozesměje, tím méně se bude brát vážně cit, jenž ji údajně inspiroval. A konečně, synu, odnesete-li si palmu vítězství, přenechte zlaťáky Sobolové."

"Cože, všechny?"
"Chcete, aby se o vás říkalo, že ‚bečka vždy načpí slanečkem', a aby se vám věčně věkův předhazovalo, že máte v příbuzenstvu hugenoty? Nic takového, buďtež štědrým! A ať o tom všichni vědí! Krom toho, Sobolová je chudá. Co se dává mladé společnici, leda strava, otop a odložené šaty, které už nikdo nechce? A kdo si ji kdy vezme za ženu? Ti spanilí lovci věna snad, do nichž je zblázněná? Či nějaký urozený stařec, ani zvlášť bohatý, ani zvlášť vábný, prahnoucí po její svěžesti? Mějte s ní slitování a přenechte jí měšec."
"Učiním tak," pravil jsem, dojat touto řečí.
Do nynějška jsem sice k Sobolové pociťoval přátelskou náklonnost, než hlavně jsem se bavil jejími drobnými lstmi. Když jsem však vyslechl otce, poznal jsem, že jsem byl vůči ní hrubě lehkovážným, neboť mi nedošlo, že uličnictví té dívčiny není než zbraní, s níž srdnatě bojuje se svým žalostném postavením.
Ta však naň v žáru chvíle pozapomněla a vrátila se ke mně celá svěží a rozradostněná, třebaže se k ní Její výsost nechovala nijak laskavě, neboť nedosáhla u krále pro Joinvilla více, než že mu promine až po čase, a nikoli okamžitě: "U všech hromů," řekla jí, "proč si, děvče, myslíte, že by mi mělo záležet na tom, s kým vy budete hloupě trdlovat?"
Dali jsme tedy se Sobolovou hlavy dohromady, tajně si špitali jako zloději na trhu a domluvili si různé kejkle, jež hodláme připojit k tradiční osnově, abychom pantomimu učinili peprnější a šprýmovnější. Neboť právě na ní při courante z Vendée záleží nejvíce, ne tolik na tanci, skládajícím se z pobíhání a výskoků, vzpřímeného držení těla i hlavy, hrudi pyšně se dmoucí.
Jakmile jej pan z Nevrlova zvučným hlasem vyhlásil a mohutně zacinkal stovkou zlatých, které král věnoval, rozlehl se sálem velký ryk a v okamžení to v něm vřelo ztřeštěným vzrušením, jako kdyby všichni ti sličtí urozenci a vznešené dámy, ověšení zlatem, perlami a démanty, zoufale počítali s oněmi penízky, aby se mohli nazítří najíst. Ostatně nebyla to tak úplně nepravda. Věděl jsem od otce, že většina šlechticů, i z těch nejvznešenějších rodů, kteří žijí v Paříži, mají neustále hluboko do kapsy, počínaje mou kmotřičkou, což jim však nebrání ani v klidném spánku, ani v pořádání velkolepých slavností.
Bylo zřejmé, že na celém tom varu mají značný podíl láska, hra, soupeření. Před našimi pobavenými zraky (my si to mohli dovolit, my měli po starostech, náš pár byl již utvořen) se jeden každý s náramným nadšením pustil do vyhledávání partnerky podle svého přání, ty pak vynakládaly stejně energie na to, aby se buď ukázaly, nebo schovaly, podle toho, zda volba, jež na ně padla, jím byla po chuti či nikoli.
Oním hledáním a prcháním se vytvářely uprostřed sálu malé víry, jak dámy hbitě otáčely různobarevnými vyztuženými suknicemi, když se krásky pokoušely uniknout výzvám v pohledech některých ctitelů, často však se jim kvůli tlačenici nedostávalo místa, aby se obrátily na podpatku, i nahrazovaly celý obrat otočením hlavy, chladnou, strnulou šíjí, pevně sevřenými rety a očima tvrdošíjně sklopenýma. Jak se jim však očka rozesmála, líčka zvlnila vlahými úsměvy a křivky těla znenadání zvláčněly, když si k nim cestu prorazil vytoužený kavalír!
Na odmítnutí nežádoucích se jazyka užívalo pramálo. Muselo jíti o vysoce urozenou dámu, aby si mohla dovolit říci šlechtici, aniž si z něj udělala nepřítele: "Pane, jsem vaší služebnicí, ale již jsem zadána." Toto, jak jsem vypozoroval, učinila dvakráte princezna z Conti; kteráž přes veškeré matčino naléhání čekala krajně netrpělivě dva sáhy ode mne, až pro ni přijde Bassompierre; nemohly si to však ke své velké lítosti dovolit ni hraběnka z Moretu, ni Charlotta z Essarts, když pro ně, očividně na králův příkaz, přišli Roquelaure a Vitry. Noémie ze Sobolu se náramně bavila.
"Král," špitla mi do ucha, "chce mít pokoj alespoň po dobu tohoto tance."
"Víte-li, má drahá, s kým bude tančit paní z Guise? S otcem snad?"
"Nikolivěk, dlí ve své ložnici, převelmi zaneprázdněna utěšováním Joinvilla, kterýž se válí na matčině lůžku a bulí jako bulíček."
"Tomu říkáte úcta prokazovaná urozenému princi?"
"Princem sic může být, než ráda jej stejně nemám. Jedinkrát se neuráčil na mne pohlédnout."
"Jakže? Ani při vašem omamném výstřihu?"
"Ani při tomto výstřihu," pravila naprosto vážně. "A přece," dodala s něžným pohledem na své vnady, "co já ukazuji, je přinejmenším stejně pěkné jako to, co Moretová staví na odiv: možná menší, zato však pevnější."
"Má drahá, jak vám mám věřit? Vždyť pevnost nelze pouhým okem docenit. "
Zasmála se.
"Nehrajte si přede mnou na nevěřícího Tomáše. Nic vám to nebude platné: žádné ověřování dotykem vám nedovolím. Vrtá mi však hlavou," pokračovala, "po kom máte v sobě tu neochvějnou jistotu: snad po otci. Jestlipak víte, že po vašem panu otci šílím?"
"Z tohoto citu usuzuji, že po vás nejednou očkem hodil."
"Arciže! I nejedním slůvkem, když Její výsost nebyla v místnosti. Je ke mně namoutě úžasně milý. Avšak na rozdíl od syna vždy v mezích počestnosti."
"A opatrnosti."
"A kdo by nebyl opatrný," odvětila se smíchem, "je-li vaše dobrá kmotřička nablízku?"
Začínal jsem mít tu bláznivku doopravdy rád: bylať veselá, upřímná, ba i statečná ve své lesklé bídě.
Pan z Nevrlova, vida, že jsou páry konečně utvořeny, uhodil holí o muzikantské pódium a požádal nás, abychom se před ním seřadili. To se uskutečnilo poměrně vbrzku, než musel nás postavit do dvou řad, neb párů bylo přemnoho. Zařídil jsem to, abychom byli v řadě druhé a úplně na konci, domnívaje se, že na naši malou komedii hned tak nezapomenou, budeme-li ji předvádět jako poslední.

Hudebníci spustili první takty, rozhostilo se ticho, načež pánové z první řady, za pobíhání a poskakování, zavedli své dámy na druhý konec sálu, tam je ponechali způsobně seřazené před královským pódiem, otočili se k Jejím

Veličenstvům zády a vrátili se samotni na původní stanoviště.
Tady začaly sólové výstupy. Každý postupoval ke své partnerce zvesela a s úsměvem, předváděje vroucí lásky cit. Jakmile však doskotačil ke své dámě, pozvedla ta nosánek nahoru, rukou mu naznačila strohé odmítnutí a ukázala mu záda. Nešťastník se tedy vrátil do výchozí linie, dávaje najevo nejhlubší zoufalství. Kdyžtě byli všichni takto krutě odmítnuti a odvrženi daleko od svých krásek, učinili všichni naráz poslední pokus, běželi se vrhnout dámám k nohám s výkřikem "smilování!" a rukama sepjatýma: načež se dámy vzdaly a znovu se utvořily dvojice.
Téma to bylo prostinké a byla z něj na hony cítit nelíčená, šibalská selská dobrosrdečnost, z níž se patrně ve Vendée zrodil tento tanec, který pak dvůr přijal za svůj, bezpochyby protože se zalíbil některému z velmožů, možná samému králi. Jak už jsem pravil, zábava spočívá v pantomimě, při níž každý zvlášť sehraje lásku horoucí, a potom co je odbyt partnerkou, lásku zoufalou.
Sledoval jsem velmi pozorně, jak si vedou urozenci přede mnou, zvláště pak nejvyhlášenější šviháci od dvora: Bellegarde, Schomberg, Bassompierre, Sommerive, hrabě z Auvergne. Připadli mi prudce elegantní, než pramálo zábavní ve svých grimasách, neboť se více starali o to shromáždění okouzlit než je rozesmát. Neuvolnili se sdostatek: příliš z nich čišela ješitnost. Podlé mého mínění, kdyby byl tančil Angoulevent, byl by směšnější, neboť u vědomí toho, jak málo je přitažlivý, nesnažil by se dělat hezkým.
Dámy se mi zamlouvaly lépe, mají více ve zvyku různě se pitvořit. Než i v jejich odmítání byla převelmi patrna touha okouzlit, a ač tuze půvabné, působily příliš namyšleně. Tonka na jejich místě by jednala přímočařeji a sklidila by mnohem větší smích.
Tyto poznámky jsem potichounku zašpital do ouška Sobolové a přidal k nim pár nápadů, jimiž se ona inspirovala, improvizujíc pak s takovým zápalem a takovým způsobem, že zcela předčila všechna má očekávání. Co se mne týče, bylo mi jasné, že díky věku se bude veškerá má troufalost přičítat na vrub naivitě, i rozhodl jsem se jít na věc bez okolků, kdyžtě pak přišla na mne řada, vydal jsem se vstříc své krásce, jež mne z opačného konce sálu sledovala zelenými zraky. Seč mi síly stačily, předváděl jsem, jak šílím nezřízenou láskou, než bedlivě si dával pozor, abych se otáčel do všech stran a byl všemi viděn: smál jsem se jako smyslů zbavený, pozvedal zraky k nebi, pažemi objímal pomyslné tvary, do rukou bral přízrak milované tváře, abych ji vroucně zulíbal. To vše za směšných poskoků, svíjení a úšklebků. Shromáždění se věru bavilo, což mě jen povzbudilo, abych ve svých výstřelcích šel ještě dál. Položil jsem si pravici na srdce a škubal s ní, jako by jí zachvíval divoký tlukot. Ta hříčka by věru byla jen banální, kdybych ji nezopakoval i na svém ohanbí, kteréžto skutek urážel mravopočestnost, vytvářejíc pouto mezi orgánem vznosným, jehož jméno bývá nepřestajně opakováno, a orgánem, který se na veřejnosti nehodí ani jmenovat, natož naň ukazovat. Avšak tato spojitost rozesmála krále nesmírně. Nesnášelť svatouškovské postoje a přetvářku a nade vše miloval galskou upřímnost i s jejími šprýmy. Kdyby se byl zamračil, dvůr by mě k smrti zostudil. Králův jásot mne vynesl na vrchol.
Můj úspěch dodal Noémii ze Sobolu kuráže, a jak jsem se k ní blížil, vystoupila z řady svých družek, aby ji bylo lépe vidět. A třebaže je dozajista mnohem těžší rozesmát odmítnutím lásky než předváděním lásky třeštění, zvládla svůj part úžasně. S nosánkem vzhůru, rty ohrnutými, obočím pozdviženým, rukama odstrkujícíma případný dotek předváděla tak dobře pohrdlivou dívčinu, že nadšený dvůr v tom rozpoznal napodoben nejeden vzor, a dokonce ještě než se rozlil úsměv po králově líci, vyrašil všude možně. Noémie však zašla ve svém karikování dál. Promenujíc se přede mnou sem a tam, nespokojila se s obyčejným "ne" předvedeným hlavou, rukama, rameny, nýbrž sehrála to i zadnicí, kdyžtě přede mnou přecházela, pohupujíc se v bocích, a na dálku mě s ní několikrát neurvale odstrčila, čímž dala jasně na srozuměnou, jakéže potěšení mi zapovídá.
Aj, věru to nebyla dvorná láska, o níž je řeč v Astree! Avšak smíchu bylo mnoho a ještě se znásobil, když si Noémie vymyslela satiru, jež se dotkla v sále nejedné. Jelikož jsem pokračoval v doprošování, uchopila pomyslný měšec u mého opasku, jako by rozvázala tkanice, vnořila do něj ruku a tvářila se, že mezi palcem a ukazovákem přepočítává zlaté, které obsahoval a jež nechávala zase jeden po druhém spadnout do otevřeného měšce. A opět se jala přecházet sem a tam před královským pódiem a otáčet se do všech stran, aby ji všichni dobře viděli, provázejíc toto účtování čím dál zklamanějšími a opovržlivějšími obličeji.
Když byla odpočetla poslední minci, zatáhla šňůrky, konečky dvou prstů uchopila smyšlený měšec a pohrdlivě mi jej vmetla do tváře. Poté mě naposledy zadkem odmrštila navždy ze svého života, obrátila se ke mně zády a zařadila se mezi své družky.
Bylo na mně, abych předstíral zoufalství odvrženého milence a navrátil se do řady na opačném konci sálu mezi ostatní nešťastníky, které potkal týž osud již přede mnou. Což jsem provedl s náležitými grimasami, jaké se ode mne očekávaly, než připojil jsem vlastní hříčku s pomyslným mečem, kterýž jsem vytasil, předstíraje nejprve, že se chci zamordovat, pak že jsem si to rozmyslel a hodlám se zmrzačit, jako bych chtěl odseknout partie, jež mi po tom neúspěchu již nejsou k ničemu. Vyvolal jsem smích, avšak ponechal jsem frašku jenom v náznaku, abych shromáždění neznavil a nedal mu zapomenout na vynikající pantomimu Noéminu.
Můj výstup byl posledním, a jedva jsem skončil, spustila muzika zvesela, ohlašujíc šťastné zakončení našich útrap. Kavalíři, a já s nimi, pozvedli hlavy a začali podupávat na místě, poté se všichni vespolek skotačivě rozeběhli k dámám, před nimiž se sepjatýma rukama poklekli. Tato poslední suplika měla pak zázračný účinek: srdce ukrutnic zjihlo, ony se poddaly a znovu se vytvořily páry, tančící shodně a předvádějící nejztřeštěnější blaženost pod sluncem.
Byl jsem sic ještě holobrádek, než uvažoval jsem, že nejeden urozenec, popřípadě dáma, účastnící se toho tance, bezpochyby horoucně zatoužili, aby skutečnost jednoho dne odpovídala té milé smyšlence.
Nevím, jak tomu bylo u jiných, ale znám nejméně dva případy, kdy přání bylo vyslyšeno. Myslím, že čtenáře nepřekvapím, sdělím-li mu, že jedním z nich byl Bassompierre, však také po germánské víle, jež zpříjemňovala jeho dědovi předstíraný lov, zdědil zlatý prsten zajišťující mu štěstí v lásce. Neopovážil bych se tvrdit, že princezna z Conti

patřila k dámám poněkud náchylným dávat si dostaveníčka s jinými než s vlastním chotěm, ať je tomu však jakkoli, po princově smrti se provdala za Bassompierra, jenž jí byl pak věren po třicet let a k všeobecnému údivu se ukázal býti stejně dobrým manželem, jako byl až do té doby oddaným strýčkem. La Surie, jenž byl ducha poněkud cynického, tvrdil, že pouze prvních dvacet let lze hovořit o Bassompierrově zásluze na tom, že se zbyl svých neteřinek, nikoli však deset let posledních, neb ta strávil v Bastile.
Tam si však žil náramně dobře zařízen (vlastním nábytkem), pojídaje vybrané pokrmy jež si nechával posílat od nejlepších lahůdkářů), přebývaje v teple (zásobován vlastním topivem) a obklopen svým služebnictvem (dvěma lokaji a jedním skočtam), nemluvě o návštěvách přátel a princezny - jíž byl vyhrazen čas siesty. Nicméně když pak po smrti Richelieuově vyšel Bassompierre ze svého přepychového žaláře, shledal dvůr, že jeho vlas není krásně plavý, nýbrž bílý jako padlý sníh. Jednoho dne na to jízlivě upozornila jedna markýza, leč Bassompierre prokázal, že neztratil nic ze své duchapřítomnosti, a odvětil: "Madame, já jsem jako pórek: hlavičku mám bílou a ocásek zelený. "
Charlotta z Essarts se nemusela příliš namáhat, aby se při tanci courante z Vendée tvářila pohrdlivě na pana z Vitry. V očích favoritky panovníka (jehož dítě nosila pod srdcem) vyhlížel hejtman jako chudinka. Nadto byl Vitry sic udatný a mužný, avšak ani krásný, ani bohatý. Ze dvou ctitelů - arcibiskupa a hejtmana - dala Charlotta po králově smrti očividně přednost prvému. Byla to doba, kdy si ovečky z remešského arcibiskupství (kteréž vynášelo svému prebendáři sto tisíc liber roční renty) tuze stěžovaly, že ve svých zdech vídají jen zřídkakdy neposedného monseigneura z Guise, jenž utrácí svůj příjem v Paříži způsobem pramálo povznášejícím. A věru nikomu se tato situace nezamlouvala, ani regentce, jež byla ctná, ani paní z Guise, jež o ctnost nedbala, ale obávala se skandálu, ani papeži, jenž váhal udělit dotyčnému kardinálský klobouk, ani samotné Charlottě, sžírané zároveň výčitkami svědomí i starostí o své zaopatření.
Vraťme se však k Noémii ze Sobolu a mně. Inu tedy král nám cenu udělil, a při své bezprostřednosti nás nenechal před sebe předstoupit, nýbrž sešel čilým krokem do sálu, mně předal měšec a Noémii políbil na obě líce: tyto polibky představovaly pro ni po celý život tu nejjímavější vzpomínku a největší čest, jaká jí kdy byla prokázána. Když se král vrátil na své pódium, poklekl jsem před svou tanečnicí a okázale jí nabídl měšec, kterýž bez velkých okolků přijala: skutek ten sklidil značný potlesk především od dam. "Učinil jste dobře, synu," pravil mi otec. "Zachoval jste se hloupě, kmotřenče," pravila paní z Guise. "Padesát zlatých není málo. A co získáte tím, že jste tak velkodušný ke společnici?"
La Surie měl dobrý nápad, že mi ohlídal stoličku, zatímco jsme se Sobolovou tančili courante z fténdée, a byl tak hodný, že mi místo přenechal, když jsem se vrátil ke svému fíkusu. Po pravdě jsem nebyl ani tak znaven, jako ospalý, jak už jsem byl pravil, a jen co mě La Surie opustil, nejraději bych usnul vsedě, s nohama roztaženýma před sebou a zády opřen o tapety na stěnách. Než nebylo mi přáno. Přišelť můj odpočinek rušit jeden dotěra, který se rysy a náramnou strojeností převelmi podobal malému markýzi z Romorantinu, a jedvaže jsem zavřel jedno oko, už mě svým kvákáním probudil. Oklepal jsem se: byl to on a nikdo jiný, v plné zbroji dvorského panáčka, jeho oděvu nechyběl jediný prýmek, třásnění, stuha, zlatá šňůrka či krajkoví, nepočítaje "ledabylý úsměv", kterýž na rtech vykouzlil nikterak ledabyle, když tě zdravil kroužením nahoru dolů, ze strany na stranu svých bílých a amarantových per na bobřím klobouku.
"Pane," oslovil mne svým vysokým hláskem, "jsem vaším puníženým služebníkem. Měl jsem tu čest seznámit se s vámi ve vašem dumě na Ruzkvetlém lánu, když tě jsem vám přinášel dupis ud krále."
"Pane," odvětil jsem potlačuje zívnutí, "jsem nadšen, že se s vámi shledávám. Zajisté si na vás pamatuji i na vaši výtečnou lekci. Naučil jste mne vysluvuvat "u" namístu "o". Než ubávám se převelmi, že nejsem v jemnůstkách tulik důvtipný jaku vy."
"K tumuť třeba dlúhudubé zběhlusti," řekl Romorantin s uspokojením, "a ruvněž i špetky ubratnusti, v níž však věřím, že neselžete, stejně jako v ubdivuhudné vůli se přiučit. Tentukráte však k vám, pane, přicházím cu pusel..."
"Cu pusel?"
"Co posel, mám-li hovořit sprustným jazykem. Smím pukračuvat, pane?"
"Jen mluvte, prosím."
"Přicházím cu pusel ud svého prastrýce, baruna ze Salignaku, jenž jest zde v dumě přítumen a jenž vás, pane, mým prustřednictvím puzdravuje, rád by pak ud vás zvěděl, jste-liž spřízněn s Janem ze Sioraku, barunem z Mespechu."
"Toť můj děd."
"Váš děd! Můj prastrýc tím bude nadšen! Právě přijelť ze svého Périgurdska, aby vznesl žalubu uhledně dumu, jenž mu náleží ve čtvrti Hulepoix*."
"A nezná snad mého otce?"
"Nikulivěk, pane, nezná tu nikuhu, neb jest puprvé v Paříži, již si ukamžitě tuze zprutivil, zvláště pak dvůr."
"A jak tedy zná mne?"
"Slyšel krále vysluvit vaše jméno, když tě vám Jehu Veličenstvu udělilu cenu sta zlatých za courante z Véndée. A má převelikou chuť vás puznat a pudat vám zprávu u vašem dědečkuvi. Smím vás k němu duvést?"
Nebýt té zprávy, o níž se Romorantin zmínil, asi bych si vymýšlel nějakou tu výmluvu, jen abych nemusel opustit svou stoličku. Avšak barona z Mespechu jsem miloval nesmírně, a o to víc jsem bažil slyšet o jeho zdraví, že byl velmi stár, dobře-li si pamatuji, táhlo mu na třiadevadesátý rok.
Romorantin, jenž byl těch nejlaskavějších způsobů na světě, mě uchopil za paži, jedva jsem vstal, aby mne provedl tlačenicí až ke svému předkovi, jehož mi cestou popsal jako šlechtice "ze staré školy", oděného v ponuře šedou bez sebemenší ozdůbky a s malým hugenotským okružím. "S ním," oznámil mi, "budeme nuceni mluvit ‚sprostným jazykem', abychom ho nenahněvali, nesnášíť novodobou módu, jeho mozek je starý a ustrnul v někdejších zvyklostech. Celkem vzato však je to ctný muž, ač nálad hrubě vznětlivých, a rovněž dvorný převelmi." Vsadím se, že se Romorantin nutil do toho, aby vyslovoval všechna "o", a zřejmě tak činil, aby se předem přizpůsobil svému prastrýci.
Ten mě zcela nadchl už na pohled a ještě více pak, když otevřel ústa. Hugenotské na něm nebylo jen okruží: byl

hugenotem od hlavy k patě, rovný jako svíce, přísný, než zároveň bonviván, kalvínská strohost bylať u něho zjemněna, stejně jako u barona z Mespechu, périgordskou přívětivostí a láskou k životu šlechtice zakořeněného ve své půdě. Postavy byl statné a štíhlé, s tváří kulatou a osmahlou, dlouhým vousem, bystrýma, rozpustilýma očima pod hustým obočím, stejně černým, jako byl vlas bílý. Když tě uslyšel, že jsem věru vnuk barona z Mespechu, objal mě pevně a políbil na obě tváře.
"Váš děd," pravil zpěvným sarlatským přízvukem, "je o deset let starší, než jsem já, vede se mu však skvěle, nesužuje jej žádná choroba, ani dna, ani kamínky, ani revmatimus. Před třemi měsíci jsme se, pravda, obávali, že jej ztratíme kvůli zadržené moči, než řízli ho tak šikovně, že z toho vyvázl. Chodí, jezdí na koni, tančí na slavnostech a nic bych nedal za to, že si nezalaškuje s nějakou tou služtičkou. Zkrátka je ještě plný života, zrak i sluch mu slouží, ducha je křepkého a jazyka výřečného."
"Pane," pravil jsem věru dojat, "jsem přešťasten, že vás slyším takto hovořit, a neprodleně o tom zpravím otce, kterýž vás dozajista bude chtít pozvat do našeho domu na Rozkvetlém lánu a poskytnout vám naše pohostinství."
"To by bylo od něj tuze milé," odvětil baron ze Salignaku, "nevím však, budu-li mít to potěšení přijmout. Jsemť zde sotva deset dní, než přemáhá mě touha co nejrychleji se navrátit do mé líbezné otčiny."
"Jakže, pane, tak brzy! Vznesl jste snad již svou žalobu?"
"Arciť! Vezmeme-li však v úvahu, kolik písařů, soudců, advokátů a dalších naparáděných kocourů bylo třeba podmazávat, lépe bych, sázím, učinil, kdybych při prohrál: stálo by mě to méně. Avšak především nenávidím to ohavné město!"
"Máte snad na mysli naši velkou Paříž?"
"Ano, pane," pravil baron rozohněn. "A nemíním to odvolat. Je bezpochyby velká, než také smrdutá, hlučná a nebezpečná. Chodíte tu v bahně, lejnech a chcankách. Nedáte-li si pozor, obratem ruky vám odfiknou měšec či vás vysvléknou z kabátu; v hostincích vás napálí nepřístojně hubenými porcemi a vymámí z vás celé jmění za komůrku s okýnečkem sotva dost velkým, aby propustilo krapet vzduchu; postele mají zablešené, prostěradla podezřelá, pokojské drzé a na první pohled nakažené, že by se jich člověk dřívkem nedotkl."
"Ale pane," pravil jsem, "proč jste tedy nepřebýval u svého prasynovce?"
"To nelze. Ložíruje v Louvru. A jestliže se mi toto ohavné město zhusta nezamlouvá, pak ze dvora se mi přímo zvedá žaludek. Podřezávají si navzájem krky v soubojích vedených pro nic za nic. Prodávají luka, pole, ornou půdu, jen aby na sebe navlékli výstřední oděv, dvacetkrát denně berou jméno boží nadarmo, hrají vysokou hru, dokud neprohrají košili; a když nehrají, věnují se děvkaření a kuplířství. Člověk se nakonec musí sám sebe ptát, zda je vůbec v křesťanské zemi, nebo u Turků, zda se octl na dvoře velkého krále, nebo v hampejzu? Ba ještě hůř," pokračoval tišeji, "u dvora panuje taková sodomie, že každý jenom kouká, aby měl ruku pohotově na poklopci, jehož nástroj nazývají ti nestoudníci šavličkou. Kdo to kdy slyšel, pane! Kdybychom se bývali oháněli pouze zbraní takovéhoto kalibru, když tě jsme bojovali se Španělem, nikdy bychom ho byli z Francie nevyprovodili...!"
Smál jsem se těm hanlivým výpadům, a vida to pan ze Salignaku, smál se rovněž, nebyltě žádný bručoun. Romorantin, kterýž proslov vyslechl se zraky sklopenými, snad že se počítal k oněm nestoudníkům, o nichž hovořil jeho prastrýc, se tím veselím jaksi uklidnil, zapomněl na svůj "ledabylý úsměv" a rozřehtal se na celé kolo. Ostatně zdálo se, že má svého příbuzného velmi rád, přes propastný věkový rozdíl mezi nimi a navzdory tak odlišným způsobům života, jako by každý žil v jiném světě.
Počínalo se mi líbit ve společnosti pana ze Salignaku, neb z něho byly cítit staré časy, jízdy koňmo po horách a dolinách a chutné pokrmy pojídané u krbu na périgordských hradech. Bohužel pan z Nevrlova, němý to posel příkazů Její Výsosti, mi na dálku pokynul, abych k němu přistoupil, a já ke své velké lítosti se musel rozloučit s tím ctným urozencem, než dříve jsem se ho ještě optal na jméno hostince, v němž přebývá, neboť jsem si byl jist, že bude otec nadšen, bude-li se s ním moci setkat a uvítat ho u nás.
Jaký to závan svěžesti z našich sarlatských lánů mi ten chlapík přinesl svým přízvukem, svým zápalem, svým zdravým selským rozumem! A jaké šťastné vzpomínky ve mně oživil na léto roku šestnáctistého šestého, které jsem celé strávil na hradě Mespechu, pomáhaje při senoseči, při žních a vinobraní, neboť dědečkovi se již nedostávalo sil, či tvrdil, že se mu jich nedostává, aby si mě vyzkoušel. A starý Siorac nemohl v tuto noc na plese učinit lépe, než že mi poslal přímo z Dordogne svého vousatého kumpána v šedém kabátci, aby mi připomněl, že na našem venkově existuje jiný svět, jiný život.
Pan Nevrlý mi oznámil, že mě paní z Guise očekává ve svém pokoji. Jen co jsem tam doběhl a pozvedl ruku, abych zaťukal na dveře, Už se otevřely a ona v nich stála s prstem na rtech.
"Tiše," pravila slabounce, překročila práh a dveře zlehýnka za sebou zavřela. "Ten hlupáček Joinville spí na mé posteli, tvář celou zbrocenou slzami. Ponechme ho jeho nočním můrám: však si je vysloužil. Stokráte jsem mu opakovala, aby nechal ty mohutné vnady na pokoji! Co ho mělo k tomu dát té vycmrdlé Moretové písemný slib manželství? Teď bude trčet v té pustině v Saint-Dizier aspoň rok. Myslíte si ale, že si z toho vezme ponaučení? Čert aby to spral, mí synové mě přivedou do hrobu! Arcibiskup je přelétavý jako motýl, rytíř je hrubián, a co se vévody týče, ten sní o velkém údělu, nemaje ani peněz, ani přátel, ani vojska a ani talentu mu velet. Ach, kmotřenče můj, vy jediný mi děláte radost...!"
Než přesto mi vyčinila, že jsem daroval Sobolové všech sto zlatých, jak už jsem byl řekl, a se svou obvyklou vervou pokračovala stran cti.
"Střezte se, kmotřenče, dotknout mé společnice! To bych nestrpěla! Byť jste ještě holobrádek, ona se do vás stejně zanedlouho zfamfrní, tím spíš, že máte ve zvyku dívky škádlit jako váš otec. Když tě navíc stačí jedno škrtnutí křesadlem a ta rudá hříva vzplane. Je jako ta žhnoucí výheň: jedna jiskérka, a oheň praská. Poslyšte mě dobře! Nic takového nechci! Její rodiče mi ji svěřili do opatrování, jsem strážkyní její počestnosti. Chtěl byste snad v mém domě zplodit levobočka? Musela bych vás za to nenávidět!"

O několik měsíců později jsem si na tento proslov vzpomněl a uznamenal jsem, že kmotřička nebyla tak bdělou strážkyní, jak by se bylo patřilo. Cožpak by jinak mohla pro mne posílat se vzkazem, abych ji zabavil v hodinách nespavosti, Sobolovou v noční róbě? To věru nebylo uvážlivé jednání, asi jako zažehnout jiskru v těsné blízkosti koudele. Nadto byly chvíle i místo víc než příhodné, neboť Noémie měla za úkol doprovodit mě - když paní z Guise konečně zmohl spánek nazpět do kamrlíku. Vše se zdálo zosnováno tak, abychom byli uvedeni v pokušení: útulný pokojíček, světlo z jediného svícnu, přátelské noční ticho, naše nedbalky. Noémie mě dozajista mohla zanechat na prahu, než zakládala si na zdvořilosti: vstoupila se mnou, z roztržitosti za námi zavřela, a aniž si to uvědomila, zastrčila závoru. Poté se počala tvářit, že přede mnou prchá uvnitř tohoto vězení, které nám sama tak dobře uchystala, bránila se mému dobývání, ještě než jsem s ním začal.
"Ne, ne!" říkala, hlas však nepozvedla nad šepot. "Pane, prosím, žádné polibky! Žádné to vaše neblahé milkování! To bych nestrpěla! Cožpak byste měl tu smělost zacházeti takto s urozenou dívkou? Pokládáte mě za svou komornou? Jste nehodný, pane! Jste prostopášník! Ďábel z pekel! Zakazuji vám se mě dotknout!"
Jak bych mohl nerozluštit to průhledné poselství! I kdybych byl hluchý, její planoucí zrak, pootevřená ústa, naléhavý dech, dmoucí se ňadra by mě nenechaly na pochybách. Bral jsem ji do náručí, rozpouštěl její dlouhé vlasy a počínal ji svlékat z toho mála, co měla na sobě. Její špitané protesty nabývaly na důrazu zároveň s tím, jak její obrana ztrácela na síle. Ležel jsem vedle ni, stačilo mi v jedné ruce držet obě její, bez nepatrné námahy, neb odpor kladla už jen slovní a slova sama se poznenáhlu proměňovala ve vzdechy. Poté jako jediná odolávající bašta jsem zbyl já: neodvažoval jsem se ničeho, co by nešlo napravit. Zůstával jsem u onoho, jak ona říkala, "neblahého milkování": slovo to postarší, označující naše laskání.
To však nás neuspokojovalo ani jednoho, ani druhého. Noémie by si byla přála dát vše, avšak zároveň nechtěla. Já se jí nikdy nezmocnil a byl jsem nespokojen. Než kdybych tak učinil, zlobil bych se pro to na sebe.
Ve chvíli, kdy mě opouštěla, se má ubohá Sobolová uchylovala k podivné alchymii a proměňovala vlastní výčitky svědomí ve výčitky namířené proti mně.
"Tak vida, teď jste tedy spokojen!" říkala, aniž si v nejmenším uvědomovala ironii svých slov. "Zcela jste mne podrobil své vůli! Myslíte si, že tím stoupne vaše sláva, když takto zneužíváte svých sil? Měl byste se stydět, že jste mne přinutil spáchat s vámi takový strašlivý hřích!"
Než i v tomto hněvu byla špetka něhy. Stála již u dveří s rukou na zástrčce, naposledy na mne pohlédla a znenadání se vrátila, poklekla u nohou lůžka a beze slova mě začala hubičkovat na tvář, zasypávala mne drobnými, spěšnými a kradmými polibky, jako by se bála, aby si jich nepovšiml její anděl strážný.
Byl jsem zmaten. Rozum mi schvaloval, že jsem se dokázal krotit; tělo se vzpíralo. Bavila mě nesmyslnost Noémiiných řečí, než bylo to smutné pobavení, příliš se do něho mísil soucit s ní a jejím postavením, než abych se cítil dobře.
Vraťme se však k plesu a důtkám paní z Guise stran její společnice, kteréžto kázání mě ponechalo němým. Dlel jsem na hony vzdálen, až si kmotřička, všecka udivena mým mlčením, konečně povšimla, že jsem zemdlený.
"Copak je to s vámi, Petříku? Nejste-li churav?"
"Nikolivěk, madame, jen jsem už dávno přetáhl hodinu, kdy chodívám spát."
"Ach!" zvolala se smíchem, "to nebude tak zlé! Ač by mu člověk pravda nejraději podlehl, není spánek žádná nemoc. Ba právě naopak! Pojďte, uložím vás."
Vzala mne za ruku jako malé děcko a zavedla do svého kamrlíku, kde mě uložila za zástěnu na onu pohovku, kteréž jsem později měl mnohokráte příležitost užívat, sám či s Noémií.
"Než," ohradil jsem se, "takto propásnu konec plesu!"
"Buďtež klidný," pravila mi, "potrvá až do rozbřesku a já vás za hodinku přijdu probudit. Můžete se spolehnout a prospat se dosyta. Božínku," dodala sklánějíc se nade mnou a hladíc mne hřbetem ruky po tváři, ‚jste ještě dítě! Vždyť už napůl spíte!"
Byl to nádherný pocit nechat víčka klesnout pod pohledem, v němž se zrací tolik lásky, než nebylo mi dopřáno se z něho dlouho těšit. Ani jsem nezaslechl, jak se dveře za paní z Guise zavřely. Spánek se mě zmocnil tak rychle, že jsem ani nevychutnal ono příjemné propadání, jež mu předchází.
Probuzení tak rychlé nebylo a chvíli mi trvalo, než jsem si uvědomil, kde jsem, a že jsou v kamrliku ještě další osoby mimo mě, které spolu hovoří, aniž tuší přítomnost spáče na pohovce za zástěnou. Zpočátku to na mne nijak nezapůsobilo, neboť zvuk slov ke mně sice doléhal, leč smysl mi unikal. Když se však začal v mém dosud zamlženém mozku pomaloučku zpřesňovat a já pochopil nejenom, co se tu říká, ale i kdo mluví, zachvátilo mě vpravdě zděšení. Mým prvním popudem bylo dát najevo přítomnost. Po úvaze jsem se však rozhodl tak neučinit, připadalo mi příliš svízelné přesvědčit ony osoby, že jsem je přistihl v hovoru nechtěně a zvláště pak že jsem nic nezaslechl, přičemž mě nehoráznost jejich slov naplňovala úžasem. Ne že by šlo o státní tajemství. Ovšem v jistém smyslu to bylo mnohem horší.
Byli tři, dva muži a jedna žena, a ta žena byla královna. Vbrzku jsem ji poznal podle jejího italského přízvuku i nevrlého zabarvení hlasu. Jeden z mužů byl pan ze Sully. Přicházel velmi často navštívit otce do našeho domu na Rozkvetlém lánu, takže jeho drsný, nabubřelý hlas zněl mému uchu známě. Poznat třetí osobu mi však činilo větší potíže, neb jsem dotyčného dosud mluvit neslyšel. Leč sám fakt, že se choval ke královně důvěrně a že lámal francouzštinu po italském způsobu, mě přivedl k tomu, že jde o Concina Conciniho. Což mi také bylo vzápětí stvrzeno.
"Signore Sully," řekla královna, "chci vás požádat o radu. Signor Concini se domnívá, že by bylo dobré říci králi, že se mi dvoří urozénci francózi. Co si o tom myslíte?"
"Madame," odvětil Sully nikterak uhlazeně, "tato záležitost je natolik odlišná od těch, jež král svěřuje do mé péče, že Vašemu Veličenstvu nemohu poskytnout žádný soud, zvláště ne v přítomnosti třetí osoby. "
"Signore Sully," pravil Concino Concini, "jsem já tou třetí osóbou, o které mluvíte?"

"Pane," opáčil Sully příkře, "vidíte snad jinou třetí osobu v této místnosti?"
Ta větička mi nahnala takový strach, že jsem se celý zapotil obavou, aby Concini nevzal otázku doslova a do písmene a neodtáhl zástěnu, jež mne skrývala před jejich zraky.
"Signore," řekl Concini tónem spíše mrzutým než uraženým, "pokud vám má prezénca překáží, pak odéjdu."
"Zůstaňte, Concini," řekla královna.
"S vaším svolením, Vaše Výsosti," pravil Concini, "odéjdu."
"Zůstaňte, Concini," opakovala královna.
"Madame," pravil Sully, "jestliže si přejete, aby signor Concini zůstal, nemám zde více co pohledávat a pokorně žádám Vaše Veličenstvo o propuštění."
V té žádosti bylo pokorné jen ono příslovce. Tón byl příkrý, téměř výhružný. Rozhostilo se ticho a já litoval, že nevidím, co se děje. Zaslechl jsem však, jak se dveře kamrlíku otevřely a zavřely, z čehož jsem usoudil, že královna dala Concinimu posunkem najevo, aby odešel: to jen dokazovalo, že touha znát Sullyho názor předčila její vrozenou paličatost.
"Madame," pravil Sully, "je jisté, že se vám francouzšti šlechtici dvoří?"
"Nic takového bych nestrpěla!" odvětila královna povýšeně. "Okamžitě bych nestoudníka potrestála!"
"Tak proč králi lhát?"
"Přirozéně aby to v něm vyvolálo džárlivost!"
"Král by, madame, vskutku žárlil, než nebyl by proto věrnějším, a navíc by tato lež byla největší hloupostí, jíž byste se mohla dopustit."
"Proč hloupost?" otázala se královna tónem, váhajícím mezi hněvem a obavou, připadaloť jí, že k ní Sully promlouvá tuze příkře, než počínala se strachovat, zda nemá pravdu.
"Především byste, madame, uvalila na nevinné šlechtice nespravedlivé podezření. Ale to není vše, brzy by toto podezření dopadlo i na vás, neb král by si řekl, že se žádný muž neopováží hovořit o lásce s osobou vašeho postavení, pakliže jste sama nevyšla dotyčnému v ústrety."
"Signore ze Sully!" ohradila se královna dotčeně.
"Neříkám, že byste to učinila, madame," odvětil Sully, "nýbrž že král by se toho domýšlel. A jakmile by se v králově mozku uhnízdila pochyba, nezůstalo by jen při tom. Řekl by si, že jste ho o věci zpravila ze strachu, aby ji nezvěděl odjinud. Anebo že vás již omrzeli ti, kteří se vám dvořili, a že je obviňujete, abyste odvrátila jeho hněv od jiných pánů, kteří se vám zamlouvají více. Jedna pochyba vyvolává druhou, až podezírání konce není..."
"Signore ze Sully," pravila královna po delší odmlce, "myslíte si tedy, že je to móc nebezpéčne to učinit?"
"Nesmírně, madame," odvětil Sully vážně.
"Ale to je nespravédlive!" prohlásila královna zaníceně. "Je nespravédlive, že já prožívám z džárlivosti injérno a král níc."
"Co se žárlivosti týče, madame, jedno peklo stačí pro dva," pravil Sully.*
Nevím, zda porozuměla tomu, co měl na mysli, než poděkovala mu nadmíru suše, a já si pomyslil, že se na něj po celý život bude hněvat za tu dobrou radu, jíž jí uštědřil. Je pravda, že ministr se ani příliš nesnažil zastřít zdánlivou úctou nevalné mínění, jež o ní měl.
"Madame," pravil, "jsem plně k vašim službám."
Zaslechl jsem zašustění objemné vyztužené suknice poseté perlami, když královna povstala, a praskání Sullyho kloubů, jak ji skládal poklonu. Dveře se otevřely a zavřely. Pot se mi řinul po zádech mezi lopatkami, ale byl jsem sám.
Než nikoli na dlouho. Dveře se opět otevřely a já poznal paní z Guise podle její voňavky. Duchapřítomně jsem rychle zavřel oči. Zatřásla mnou.
"Jakže!" zvolala udýchaně, "vy jste spal?! Neslyšel jste je! Kdo by si byl pomyslel, že je ten ťulpas z Nevrlova strčí sem, aniž mi dá vědět! "
"Ale koho, madame?" otázal jsem se neviňoučce.
"Královnu se Sullym."
"Královnu se Sullym?" opáčil jsem, předstíraje nevíru. "Zde? V tom to kamrlíku?"
"Tedy jste nic neslyšel?"
"A co jsem měl slyšet, madame?" řekl jsem, protíraje si zraky.
"Díky Bohu!" oddychla si vévodkyně, "jsme zachráněni! Sullyho nenapadlo odstranit zástěnu. Věc se má totiž tak, že jsem vás pro váš klid zamkla a klíč odevzdala Nevrlému, aniž jsem mu řekla, že jste tu, já pošetilá! Jak by si Sully mohl pomyslet, že v místnosti někdo je, když Nevrlý před ním odemykal, aby ho nechal vejit?"
Proč jsem tenkrát zatajil pravdu před svou dobrou kmotřičkou, nedovedu vlastně říci, leda že jsem tak učinil instinktivně, v zápalu chvíle, a možná také, protože jsem si předtím usmyslel, že budu hrát vyděšeného a zprudka probuzeného, pakli by mě Sully objevil, a jednal jsem stejně s paní z Guise, spíše mechanicky než z nějaké opatrnosti.
"Nicméně jste udělal dobře," řekl mi otec, když jsem mu vše vylíčil. "Ne že by vaše kmotřička nedokázala být zdrženlivou, než snadno se rozzlobí, i na královnu, ve svém hněvu se pak nezná a mohla by učinit ohavnou narážku na to, co jste vy vyslechl. Královna by vám to nikdy neodpustila."
"Jakže!" zvolal jsem užasle. "Paní z Guise si troufá přít se s královnou?"
"Arciť! Však jí také jednoho dne markýza z Guercheville pravila: ‚Aj, madame! Zapomínáte snad, že královna je vaši paní?' Na což vaše dobrá kmotřička povýšeně odvětila: ‚Madame, vězte, že na tomto světě mám jedinou paní, a tou jest Panna Maria.'"
"Z toho je vpravdě cítit ligistka!" pravil jsem se smíchem.
"V každém případě," odvětil otec, "to jen dokazuje, jak nezapomíná na to, že mohla být francouzskou královnou, kdyby

byl vévoda z Guise stejně duchapřítomným jako Jindřich III."
"Byl hloupý?"
"Nikterak. Než nebyl dosti chytrý na to, aby pochopil, nakolik jej Jindřich III. předčí chytrostí, a je-li třeba, i rozhodností. V jádru králem zhrdl pro jeho úchylnost. On sám byl vysoké postavy, svalnatý, mužný, obklopený ženami. Jelikož král byl zženštilý, považoval jej za slabého. Ve své zpupnosti se domníval, že Jindřich III. nebude mít nikdy dost odvahy, aby pojal nápad jej zhubit, aniž dost obratnosti, aby mu nastražil léčku tak dobře, jako to učinil na zámku v Blois. Tento omyl se mu stal osudným."
Přináším zde otcův výrok slovo od slova (respektuje i ono již poněkud staromódní "zhrdl"), neboť je v něm po mém soudu připojeno mínění o vévodovi z Guise, jaké, pokud si pamatuji, otec ve svých Pamětech stran dvojnásobné vraždy v Blois neuvedl.
Vraťme se však k paní z Guise, opustila mne již opět zpola spícího na pohovce v karnrlíku, když mě byla ujistila, že mne tentokrát nezamkne a že mne přijde probudit v takovou hodinu, abych se mohl vrátit na ples a opětovně okouzlovat "všechny ty bytůstky" svými "drzými kousky". To pravila se zářivým úsměvem a políbila mě na obě líce.
Nevím, co se jí pak honilo hlavou, když ode mne odešla - snad nějaká další starost, kterou způsobili její synové či princezna z Conti -, faktem zůstává, že na mne vzápětí zapomněla. Probudilo mě teprve sluníčko, jež se prodralo těžkými damaškovými závěsy, a jedva jsem je rozhrnul, bolestně mě oslnilo. Náhle mi v kamrlíku připadlo nedýchatelno, i vyšel jsem ven, vrávoravým krokem na nohou celých polámaných, do chodby vedoucí k velkému sálu, kterýž jsem shledal podivně tichým a prázdným, až na komořího a několik sloužících. Pan z Nevrlova s očima zarudlýma nevyspáním mi učinil poklonu a optal se mě oním zvláštním hlasem, tlumeným, sametovým, který jako by dlouhými oklikami vycházel až z hloubi jeho útrob:
"Vyspal jste se dobře, monseigneure?"
"Báječně!" odpověděl jsem překvapen titulem, jímž mne počastoval. Bezpochyby musel zvědět - neb věděl a viděl vždy vše -, že mne král nazval svým "bratránkem", což byla pravda po krvi, nikoli však po právu, jak si zlá ježibaba královna neodpustila podotknout.
Po druhé pokloně se však vzdálil a já klesl na sedátko, ledva očima mžouraje a neschopen uvěřit, že to shromáždění elegantních pánů a krásných dam, zářivých, bohatě nastrojených a veselých ve své vznešené bezstarostnosti, se mohlo jen tak z ničeho nic rozplynout a nezbylo tu než půl tuctu služebných a přibližně tolik sluhů a jeden našňořený komoří, který již nepobíhal sem a tam, jak jsem ho viděl předešlého dne, nýbrž sotva své panděro vleče na tlustých nohách, polomrtvý ospalostí.
Pozoroval jsem komorné, jak si čile vedou s košťaty, ještě čileji než svými jazýčky. Byly to Francouzky nade vši pochybu, ba dokonce Pařížanky, soudě podle jejich živého, překotného přízvuku. Sluhové pak pocházeli z Lotrinska, přivezl je dozajista nebožtík vévoda ze svého kraje, byli to velcí a silní ouřezci, hovořící mezi sebou německým nářečím. Postávali uprostřed místnosti, statní a rozšafní, než s rukama prázdnýma, očima upřenýma ke stropu a tělem strnulým v jakési pozorné nečinnosti, kteráž mne překvapila, dokud jsem nepochopil příčinu.
Na vedlejším sedátku jsem spatřil vějíř, zapomenutý zde kterousi krasotinkou, vzal jsem jej do ruky, a povšimnuv si, že je hedvábný a zdobený řadou perel, podivil jsem se, že některá z elegantních dam mohla tu zanechat předmět tak cenný. Než můj údiv byl jen mlhavý, jako by se s tanečníky, vytracenými do neznáma, kteří se ještě před pár hodinami na tomto místě půvabně otáčeli, otupilo mé chápání, a dokonce jsem si letmo pomyslel, zda ples a vše, co jsem zažil, nebyl než přelud.
Po pravdě mi za onoho rozbřesku připadalo všecičko trochu podivné, ba i přítomnost komořího. Jak rozumět tomu, že hodnostář velkého domu je pověřen nicotným dohledem nad dvanácti sloužícími, z nichž polovička - lotrinští sluhové - nečiní drze zhola nic, klátí rukama a zírá ke stropu, aniž se jim za jejich zahálku dostane od něj sebemenšího vyčinění. Ostatně ani se na ně nepodíval. Pohledem ulpíval na komorných, až byl bych v pokušení si myslet, nevěděl-li bych od Sobolové o jeho malé náklonnosti k ženám, že bez vědomí Její Výsosti na nich uplatňuje vrchnostenské právo.
Povšiml jsem si jedné z dívek, zručně se ohánějící koštětem, jak po mně kradí vrhá vražedně vyzývavé pohledy. Ty pohledy mne zcela probraly a já poznal Perretku, komornou, kteráž mne předešlého večera usadila na stoličku v komnatce, kde kadeřily mou dobrou kmotřičku a masírovaly jí chodidla. Trochu jsme se tam s Perretkou na sebe culili, pročež jí tuze stouplo sebevědomí, a teď po ránu se mi to snažila připamatovat. A jak jsem tak na ni hleděl, podíval jsem se také, co spolu s ostatními komornými zametá, všech šest jich totiž postrkávalo směrem k panu z Nevrlova ani ne tak prach, jako spíše hromádku roztodivných předmětů, které tu ples po svém zániku zanechal: stuhy, hřebínky, rukavice, knoflíky, perly, šňůrky, prsteny, ba i střevíce. A nad touto kořistí pan z Nevrlova úzkostlivě bděl, okamžitě vždy zadul do stříbrné píšťalky visící mu kolem krku, jedva spatřil některou z komorných se shýbnout, nepochybně ze strachu, aby nesebrala a neschovala něco z toho, co měla jen zametat.
U nohou pana z Nevrlova postával trpaslík, jak tehdá bývali u velkých domů v oblibě, nikterak příjemný a ošklivý, až z něho šel strach, a nevraživě držel stráž u truhlice málem stejně vysoké jako on, do níž ukládal jednu po druhé ony tretky, jež mu košťata přimetla, přičemž na komorné vrhal zlobou jiskřící pohledy. Noémie ze Sobolu mi posléze svěřila, že pan z Nevrlova byl do trpaslíka zamilován. Nemohl jsem tomu uvěřit: bylť tak nestvůrný. Pokud jde o ty drobnůstky, jelikož některé byly hodnotné, soudím, že je drželi pod zámkem, aby je na požádání navrátili majitelům. Než jak mě Noémie ujistila, nikdo nikdy nepožadoval nazpět rozkošné taneční pantoflíčky, jež se po každém plese našly pod sedátky, neb dámy se styděly přiznat, že musely ke svým kočárům bosky.
Snažil jsem se nehledět na trpaslíka, jemuž z očí sršela zlovolnost, avšak koutkem svých zraků jsem zahlédl, jak na mě ukazuje panu z Nevrlova, an jsem se zmocnil vějíře. Komoří na mne vrhl jediný pohled, než neopovážil se mi slůvka říci, a já, pobouřen drzostí toho mrňavého šeredy, jsem vějíř rozevřel a počal se ovívati, ač to nebylo nikterak zapotřebí, neb do místnosti vál dokořán otevřenými okny vánek stále ještě svěží. Samotnému mi připadlo mé okázalé zacházení s

vějířem poněkud za vlasy přitažené, jenže po pravdě jsem měl vyschlo v ústech, žaludek na vodě, ducha zamženého a k tomu navíc jsem pociťoval urputnou bolest za levým okem. Kdyby mi v té chvíli někdo řekl, že trpaslík je ve skutečnosti zlý duch, který nechal všechny dámy a pány se rozplynout, nebyl bych dalek mu uvěřit.
Zatím se sálem rozlehlo trojí zabušení, nikoli o podlahu, ale ze stropu, a tak silné, že mi poskočilo srdce, jako by v očekávání čehosi strašlivého. Zároveň se od shora ozval mocný hlas, který nesrozumitelným hrdelním jazykem vyřkl několik slov, na něž lotrinští sluhové v sále odpověděli unisono chraplavými hlasy a všichni naráz pozvedli paže vzhůru, jako by hodlali složit kterémusi božstvu obětní dar. Poté jsem spatřil tři obrovské lustry velkého sálu, jak se jim snášejí nad hlavy, a pochopil jsem, že řetězy, na nichž visí, jsou otvory ve stropě provlečeny přes kladky, obsluhované dalšími sloužícími na půdě s převelikou obezřelostí, neb spouštění probíhalo nehlučně, bez nárazů a plynule, stejně pomalu a nevyhnutelně, jako když se den chýlí ku sklonku či osud k naplnění.
Sluhové chytili těžká břemena do napřažených paží, a jakmile se jejich ozdobné špice dotkly podlahy, zvolali směrem ke stropu pár slov ve svém drsném nářečí a já viděl, jak řetězy znehybněly a napjaly se, aby udržovaly osvětlovací tělesa v rovnováze: tento úkon museli zřejmě během plesu už jednou provést (v době, kdy já spal), aby se vyměnily svíce, neboť silně pochybuji, že by i přes svou délku vydržely hořet celou noc. Nyní z těch knotů, jejichž plamínky osvěcovaly tu nádhernou slavnost, jiskrné zraky kavalírů, škádlivé úsměvy dam, zářivé toalety, klouzavý, pobíhavý či skočný krok, smekání a úklony, upejpání a čtveračení, nezbyl než ohyzdný nažloutlý lůj, který přetekl z měděných kalíšků a který se sluhové jali odškrabávat malými nožíky, jež vyňali z velkých kapes - přičemž komorné ještě předtím rozestřely po podlaze hadry, na něž pak padaly odlomky a neznečisťovaly parkety. Nevím proč, ale ta podívaná mne naplnila smutkem.
Povstal jsem a přistoupil k panu z Nevrlova, aniž jsem však zrakem zavadil o trpaslíka, neb jsem se převelmi bál setkat se s jeho zlým pohledem, vložil jsem mu do rukou zapomenutý vějíř, a když jsem byl od něj zvěděl, že Její výsost dozajista prospí celý den, poprosil jsem ho, aby mne dal zavézt kočárem do našeho domu na Rozkvetlém lánu.

KAPITOLA SEDMÁ

Mám pádný důvod vzpomínat na druhý den měsíce ledna 1608, v šestnáctém roce mého věku, neboť onoho dne zachvátila Paříž krutá zima a mráz tak třeskutý, že tok řeky Seiny zamrzl a v ledu uvěznil lodě a prámy u Senovážného nábřeží před Louvrem, říční doprava byla přerušena, lidé i koně odkázáni na skrovné porce, vše podražilo, především pak dříví, kteréhož se nedostávalo o to rychleji, jak mráz přiměl Pařížany spálit ho vícero.
My sami tou nepřízní trpět nemuseli z té příčiny, že o něco dříve porazil prudký vichr stoletý jasan na našem zboží U Osekaného dubu, i dal jej otec rozřezat a rozštípat na topivo a v domnění, že se zásobuje na dvě zimy, dovézt ho velkou fůrou do našeho pařížského paláce, kde jsme jím naplnili dřevník a ještě bylo nutno narovnat zbytek, nikterak zanedbatelný, podél zdi dělící nás od Zpěvácké ulice.
Snad bych zde měl připomenout, že náš palác stojí v ulici Na Rozkvetlém lánu, odkud je vraty i brankou pro pěší přístup do našeho dvora, z druhé strany pak běží ulice Zpěvácká, z níž lze vejít do naší zahrady pouze brankou s románským obloukem, tak dobře zaštítěnou, že by podle otce bylo přinejmenším zapotřebí řádné petardy, aby ji někdo dokázal zdolat.
V dobách občanských válek dal otec zvýšit zdi oddělující nás od obou ulic, neb se jej Liga dvakráte pokusila zavraždit. Z téhož důvodu si pronajal jehlářství na opačné straně Rozkvetlého lánu, odkud byl výhled na náš dvůr. Ubytoval zde našeho maggiordoma France s jeho ženou Grétou. Kdyžtě byl znovu nastolen mír a Liga, ne-li mrtva, pak aspoň zahnána do kouta, shledal otec, že zlotřilecké tlupy pokračují po všech čtvrtích, dokonce i poblíž Louvru, v nočních přepadech, v rabování a mordování, pročež ponechal obranná opatření, tak jak byla, v zahradě navíc držel dvě obrovité dogy, přes den přivázané a v noci puštěné, a třetí ve dvoře, který považoval za místo méně zranitelné, anžto zde přebývali naši vojáci.

Mráz zuřil ukrutněji než kdy jindy a naší ulicí se rozneslo, že my máme dříví sdostatek, takže jsme byli zavaleni naléhavými žádostmi od našich sousedů, přičemž jedno poleno - ano, čtete správně, jedno jediné poleno - se v Paříži prodávalo i za pět soldů.
Otec měl na toto téma velmi živou debatu s vévodkyní z Guise, ana se domnívala, že otec by měl přenechat ze svého dříví urozeným rodinám v ulici, něco málo rodinám měšťanským a zhola nic lidu rukodělnému. Leč žádný prodej! Ten by byl hanbou pro markýze ze Sioraku.
"Než, madame, vy na svých statcích dřevo prodáváte a já rovněž tak!"
"Že se nestydíte, pane! Já přec nejsem toho kupčení účastna! To vše má na starosti správce."
"A jen tak mimochodem si ponechává svůj desátek, kterýž velmi pravděpodobně dosahuje poloviny celé sumy."
"To je možné."
"Nemohla byste alespoň strčit nos do jeho účtů?"
"Co vás nemá! Něco takového se nehodí k mému postavení!"
"Vaše postavení vás přijde hezky draho, madame. A když už rozjímáme o šlechtické cti, vysvětlete mi, prosím, proč má býti hanbou prodat pár polen v drobném, zatímco je počestné prodat celý les prostřednictvím daremného správce, který vás nestydatě okrádá?"
"Nedovedu to vysvětlit. Prostě je tomu tak."
Otec se zatvářil, že se podrobuje, oním "je tomu tak" jako by vyrostla hráz bránící v další rozmluvě. Ta však pokračovala v odlišném duchu s rytířem z La Surie.
"Je-li předsudek šlechty proti drobnému prodeji tak silný," řekl mu otec v mé přítomnosti, "nebudu se proti tomu stavět a dám si dobrý pozor, abych se v oněch narovnáních neobjevoval. Provádět je bude Franc v jehlářství, jako majordom s majordomem. Bude prodávat za plnou cenu šlechticům a měšťanům. A lidu rukodělnému, kterýž je vpravdě bez dříví, alespoň v ulici Na Rozkvetlém lánu, neb nemám v úmyslu přitápět celému městu, dá dalších pět polen zdarma."
"To je příliš," podotkl La Surie.
"Jakpak to, příliš?"
"Petře můj," děl La Surie, "já mám v tomto punktu velkou před vámi výhodu. Žil jsem v strašlivé bídě a znám její taje. Nuzák z vaší ulice, jehož se chystáte obdarovat pěti poleny, z nich doma v krbu spálí dvě a ostatní tři prodá za plnou cenu."
"S tím jsem srozuměn. Aby se najedl."
"Anebo napil," poznamenal La Surie, "a jeho žena zůstane bez ohně. Nadto přijímat almužnu je ponižující. Nechte jej provést nějakou drobnou práci za dvě polena, a jakmile budou spálena, buďte si jist, že ho budete mít opětovně u dveří."
"Pane otče," ozval jsem se, "zdalipak byste mi poskytl rovněž almužnu zvíci několika polen?"
"Vám, pane synu!" odvětil otec se smíchem, "a komupak půjdete přitopit?"
"Slečně ze Saint-Hubert. Když tě jsem ji dnes ráno zašel požádat o lekci, měla zimou promodralé rty, ačkoli zrovna přišla z domova."
V očích La Surieho jsem zahlédl klíčit malé gioco stran oněch rtů, měl však natolik dobrého vkusu, aby se zdržel.
"Zašlu jí dostatečnou zásobu na měsíc," pravil otec. "Není mi neznámo, že od smrti svého otce je nucena si zatraceně utahovat opasek. Bože, dej, ať ten třeskutý mráz poleví! Vždyť už zhubil tolik lidí!"
Přání však zůstalo oslyšeno a mráz přetrvával nadále až do konce měsíce, uváděje nás v úžas.
Jednou v noci počaly naše dvě dogy v zahradě dorážet tak silně a dlouze, že Poprda s Poscancem v patách - kteří si oba hověli v teploučku jako páni - sebrali kuráž i zbroj, vyhrabali se ze svých vyhřátých pelíšků a vyšli do zahrady, leč měsíc byl schován za těžkými mračny, takže sotva rozeznali naše dva psy, jak se oběma předními tlapami opírají o dříví srovnané u stěny a s čenichy vzhůru štěkají jako zběsilí. Naši vojáci se kradmo přiblížili, dogy je ucítily, přiběhly se o ně otřít a takto povzbuzeny došlou posilou vrátily se k hromadě dříví za vytí a vrčení ještě důraznějšího. Jedna z nich se dokonce pokusila vyskočit na vršek hromady, než ta byla na ni příliš vysoká, nedokázala to a s lehkým zakňučením dopadla na zem, neb si o jedno poleno poranila tlapku.
Poprda špitl Poscancovi do ucha, ať dojde potichu pro žebřík, a když tě ten jej bez nesnází, nikoli však bez zásluh přinesl, zahrada bylať tuze temná, postavil jej Poprda na roh společné zdi se sousedy a zdi vedoucí do ulice - do ulice Zpěvácké, jak si čtenář jistě vzpomíná. Oba vojáci se pak po něm vyšplhali na vršek hromady, nejméně sedm stop vysoké, a čekali, až se měsíci zachce vyhlédnout z černých mračen, jež ho zakrývala, což byla vyhlídka dosti pochybná, neboť pokaždé když pozdvihli zrak, neviděli než občas se mihnuvší zásvit zpoza temných kup.
Zároveň naslouchali. "Ucho mi na dva palce odstávalo od hlavy," líčil Poprda se svým gaskoňským zápalem, ‚jak jsem je napínal! Než žádný zvuk se neozýval, krom lehkého dechu a slabounkého šelestu. ‚Kočka!' špitl mi Poscanec. To tak! Kočka! Kvůli té by dogy takhle nevyváděly! Když je pěkné počasí, špacírují se nám kočky noc co noc po zídkách a dogy sotva oko otevřou."
Poprda se rozhodl zjednat si jasno, i počal se plížit přikrčen po polenech a navzdory psímu štěkotu slyšel stále zřetelněji dech a šelest, aniž mu však bylo jasné, odkud že se bere, když tu jej na postupu zarazilo cosi studeného, co mu plesklo do tváře. Ucukl, srdce se mu rozbušilo o závod a on spolkl kletbu. Zatápal rukou, "jako kočka," pravil, "když tlapkou jen nepatrně šátrá, už už nachystaná couvnout," nahmatal visící provaz, dal si dobrý pozor, aby za něj nezatáhl, pouze po něm prsty přejel. Na jeho horním konci objevil tyč a dole smyčku pokoušející se obchvátit poleno.
"Tisíc láter!" pravil Poprda, "on si tu někdo v tom mraze sedí na zdi, div mu kulky nezamrznou, a pokouší se ulovit nám poleno!"
Dostat se po provazu k tyči, z tyče k paži, tu sevřít, vší silou ji zprudka k sobě přitáhnout, povalit chlapíka na kupu dříví, skolit ho ranou do vazu, svázat jeho vlastním provazem a s pomocí Poscance snést po žebříku dolů, to vše byla

pro Poprdu hračka, ani ho nenapadlo se tím po gaskoňsku chvástat, když tě si ho byl přehodil přes rameno a přinesl nám ho domů do síně, kam se seběhlo, se svíčkami v rukou, všecko osazenstvo, preceptoři, sluhové, komorné, vyburcováni psím štěkotem a pokřikováním našich vojáků poté, co byli kořist lapili.
Otec nařídil Vilemínce, aby vhodila otýpku do krbu na řeřavé uhlíky, a Mariettě, aby všem připravila svařené víno, a požádal Poprdu, ať vybalí toho zajatce, kterýž měl přes hlavu přetaženou kapuci, a jak nám tak ležel u nohou, vypadal na malého darebu. Ani se nepohnul, ani nehlesl, buď že se tuze bál, co ho čeká, anebo že ho Poprdova herda napůl omráčila. Poprda s rozvazováním nikterak nechvátal, převelmi mu leželoť na srdci, aby nám podal obšírný výklad o svém úlovku, kterýž jsem v krátkosti právě převyprávěl. Než když byla pouta sňata, bylo tak jak tak třeba dobrat se konce příběhu.
"Sejměte mu kápi," nařídil otec, "nechť tomu malému lovci polen popatříme do tváře."
Kapuce náležela k mizernému záplatovanému a na nit prodřenému plášti. Ale jedva Poprda napřáhl ruku, aby ji sňal, ten rošťák sebou znenadání prudce škubl, by se skryl, než Poscanec jej popadl a Poprda mu hrubě odhalil tvář.
Spatřili jsme dlouhé vlasy, kterak se rozvinují po šíji. Nyní při psaní se mi v paměti vybavuje onen okamžik v barvách i plasticky, vidím vysoko šlehající plameny v ohništi, naše lidi stojící v kruhu, svařené víno, jež nám Marietta rozlévala. To celé bylo dozajista dílem okamžiku, avšak vlasy spadaly po zádech v tak pře líbezných vlnách, tak těžké, husté, zlatisté, že mi to rozprostírání připadalo nekonečně dlouhé. Je však také možné, že se ten dojem ve mně zrodil, neboť se mi ten okamžik vryl do srdce a častokrát jsem se k němu v pamětí vracel, abych si ho zopakoval.
Osoba zpočátku ani nedutala, my upírali nevěřícně oči na to zlaté rouno a velmi dobře cítili, že už pouhým tímto pohledem se mění přemnoho. Jediný, kdo otevřel ústa, byl ten nejméně výřečný ze všech. A ačkoli jeho poznámka byla urážkou mravopočestnosti, on jí vyslovil ve své obvyklé snaze o přesnost, nespatřuje v tom nic zlého.
"No toto tedy!" pronesl Poscanec, "obkročmo na zdi sice seděla, ale to, co jí promrzlo, kulky nebyly, to je jednou jistá věc."
Ani jediný úsměv nepoctil tuto poznámku a Poprdovi, jenž zhusta pronášel horší, připadla nemístná, i loktem uštědřil kamarádovi štulec do žaludku.
"Děvče," oslovil ji otec, "jak jsi dokázala vylézt na tu zeď?" a bylo na něm znát, že se musí snažit o soudcovsky přísný tón.
Holčina si dala na čas, než odpověděla, celička se třásla, než po mém soudu více zimou než strachy.
"Po okapové lati, již jsme měli doma," pravila slabounkým hláskem, avšak vyjadřujíc se nadmíru zdvořile na to, jaká byla nuzačka.
"Vy dva," řekl otec vojákům, "dopijete víno a zajdete mi pro tu okapovou lať. Kdepak, děvče, přebýváš?"
"V Kohoutí ulici, k vašim službám."
"A jiného řemesla nemáš než kradení?"
"Já však nikterak zlodějkou až do dnešního dne nebyla!" odvětila. A pokračovala, jako by pronášela šlechtický titul: "Jsem švadlena, šiji z hedvábu. Matku však schvátila horkost na počátku těchto holomrazů a já ostala doma o ni pečovat, pročež mne můj pán propustil."
"To matka tě poslala ke mně krást?"
"Ach, nikolivěk. Ta nebožačka včera zesnula. Zůstala jsem sama, bez ohně, bez skývy chleba a bez jediné vindry, abych mohla požádat našeho faráře, ať matku do země pochová, i pomyslela jsem si, že vám uzmu poleno a maličko se zahřeji, než si pro mne smrt přijde."
"Tos nevěděla, že dávám po dvou polenech každému v naší ulici, kdož ničeho nemá?"
"Žel Bohu nejsem z vaší ulice."
"Jak jsi zvěděla, že mám velkou hromadu dříví?"
"V naší farnosti se o ničem jiném nemluví. Řekli mi to minulou neděli v kostele."
"Marietto," pravil otec po chvilce ticha, "posaď tu holčici tam na stoličku k ohni a dej jí svařené víno a krajíc chleba."
Což Marietta myslím mileráda učinila, mělať mateřské cítění. Poté se rozhostilo velké ticho, všichni stáli kolem dívky, ani nedutali, zatímco ona pila horké víno a ukusovala z krajíce.
"Děvče," podotkl otec, "nespěchej tolik s jídlem! Nebo ti ho žaludek zvrátí! Ukusuj malá sousta a každé z nich dobře rozmělni."
Vsadil bych se, že jednomu každému z nás dělalo náramnou radost vidět ji, jak baští - všem až na Tonku, pozorující ji tuze chladně, ana považovala za nepřítele každou ženu oplývající mládím a krásou, a jisto je, že tu malou rybářku by stačilo trochu opláchnout, aby v líci zazářila aspoň tak jako její zlatý vlas.
"Jakpak ti, děvče, říkají?" optal se otec vlídnějším tónem. "Margot, k vašim službám."
"Hovoříš s markýzem ze Sioraku, dítě," pravila Marietta a položila ruku širokou jak šunková kýta na zlodějčino rameno.
"K vašim službám, pane markýzi," řekla Margot.
"Nuže tedy, Margot," pravil otec, "co s tebou učiníme?"
Na což ona pozvedla obočí i ramena, tváříc se spíše odevzdaně než ustrašeně, neb nedohlédla dále do budoucna, než kam sahala přítomná minuta, dobře si vědoma toho, že ukrást poleno, byť v třeskutých mrazech, je zločin, kterýž se trestá provazem.
Jelikož neodpovídala, pravila Tonka silným, zvučným hlasem: "Předáme ji soudci, ať ji pověsí! Krádež či pokus o krádež jedno jsou!"
"Káčo jedna nemilosrdná!" zvolal Poprda, kterýž Tonku neměl ani trochu v oblibě, neboť před ním nosila nos náramně vysoko, anžto bývala jednou z "neteřinek" pana z Bassompierre a v našem domě zastávala již zmíněné postavení.
"Margot," pravil otec, neuznávaje Tonku za hodna pohledu, "vyřídím to s páterem Courtalem, aby dal na hřbitově vykopat hrob pro tvou matku, aniž tě to co bude stát. Prozatím, po dobu mrazů, můžeš ostávati zde. Marietta ti dá šití,

nikoli hedváb, ale plátno a len. Nyčko," pokračoval rázným tónem, "kdyžtě je víno vypito, nechť se každý vrátí do své komůrky na kutě."
Když to Margot vyslechla, přistoupila k němu beze slova a políbila mu ruku, na což si naše komorné vyměnily pohledy.
Dal jsem otci dobrou noc a vystoupil do patra, kde jsem se setkal s rytířem z La Surie, jehož pokoj sousedil s mým.
"Rytíři," pravil jsem mu potichu, "nemáte obavu, že má dobrá kmotřička bude dštít blesky, až u nás spatří ty blýskavé kadeře a hezkou tvářičku?"
"Synovče můj, člověk musí umět čelit některým drobným svízelům, koná-li svou povinnost."
Když La Surie vyslovoval slovo "povinnost", lehce se usmál a hnědé oko se mu zalesklo, zatímco modré zůstalo chladné.
Mráz nepolevil ani v nadcházejících týdnech, ba dokonce byl ještě tužší, až skaliska ve fontainebleauském lese popukala, ba některá se dokonce rozlétla na kusy, což mne udivilo, domnívalť jsem se do té doby, že výrok "mrzne, až praští" není než úslovím. V ulicích nacházely hlídky noc co noc osoby, jež mráz srazil, ochromil a zahubil. Čtrnáctého ledna za rozbřesku nalezli mrtvou naši mlékařku, ležící na dláždění s hlavou opřenou o konvici s mlékem.
Než patnáctého dne měsíce ledna, kteréžto den byla sobota, se udála věc mnohem neuvěřitelnější. Otec s La Suriem byliť povoláni do Louvru a já se vynacházel sám ve velké síni našeho domu se slečnou ze Saint-Hubert, jsa soustředěn na výuku vlaštiny z jejích úst a rovněž na její osůbku (Tonka ve své žárlivosti neopomínala projít občas místností a vrhnout na nás pohled), když tu přišel Franc a oznámil mi, že před našimi vraty přejíždí sem a tam jakýs jezdec, jako by chtěl požádat o vstup, než hlasu nevydává ani z koně nesesedá ani na dveře nezabušil, zato však jeho kůň řžá, až to uši rve. Vzal jsem si plášť a klobouk a následován Poscancem a Poprdou vyšel jsem před vrata, abych zvěděl, co po nás ten podivný návštěvník chce.
"Ten už vám to neřekne, pane. Umrzl za živa," poznamenal Franc, kterýž pocházel z Lotrinska, a věděl proto lépe než kdo z nás, co je zima.
"Než kdyby byl zmrzlý," namítl jsem, "přece by spadl z koně." "Nemůže," pravil Poprda, když byl položil ruku na mužovo stehno. "Je ztuhlé jako kus dřeva, takže on sevřením nohou drží v sedle co cínový vojáček."
Chtěl jsem si ve věci zjednat jasno, i poručil jsem, aby otevřeli bránu a přivedli ho na nádvoří. Než dalo nám co proto dostat jezdce ze sedla - a to nám přiběhl na pomoc kočí Lachaise -, neboť nohy objímaly koňský břich v sevření zcela tuhém. Bylo třeba odstranit nejprve podbřišník postroje a poté stáhnout sedlo, pročež jsme jej nadzdvihli, abychom získali větší vůli, a posléze popotahovali a postrkovali, až jsme ho nakonec sundali přes hlavu koně na zem, než ať jsme dělali, co dělali, zůstaly nohy do oblouku v podivném úhlu vůči tělu. Což Poscance přimělo k poznámce: "To jsem zvědav na tu rakev, až ho budou ukládat do země!"
Nikdo z nás ani našich sousedů muže nepoznal, avšak jeho kůň, rezavý, dobře stavěný valach, nám byl důvěrně znám. Otec jej před dvěma měsíci prodal králi. To vysvětluje, proč valach, když jej jezdec již nemohl vésti a on se stal svým pánem, zamířil do našich maštalí, jimž dozajista dával přednost před královskými, neb mírka obroku je zde méně skoupá a štolba přívětivější.
Poslal jsem jednoho z našich pážat k soudci, kterýž k nám spěšně vypravil svého zástupce a dal odvézt dotyčného na otevřeném voze, což vzbudilo nemalou pozornost v naší ulici i sousedních, neb tělo toho zmrzlého nebožáka si ve smrti uchovávalo svou podivnou polohu.
Večer, když už byli otec s La Suriem zpět doma, nás Vitry zpravil, že v jezdci byl poznán královský kurýr vyslaný předešlého dne do Amiensu, který měl notně naspěch (pro jednu milostnou pletku, na níž mu tuze záleželo), aby byl nazpět v Paříži, i dopustil se té nerozvážnosti, že cestoval v noci a usnul v sedle. Ten spánek mu byl osudným. Vitry dodal, král že je toho názoru, ať si otec raději valacha ponechá, neboť kurýři jsou příliš pověrčiví, než aby vsedli na koně, na němž jeden z nich našel smrt.
Následujícího dne byla neděle, otce brzy zrána povolali do Louvru a my s La Suriem šli na mši do kostela svatého Heřmana Auxerrského, kde sloužil pan farář Courtal, kterýž zasvětil své kázání zlým časům, v nichž spatřoval strašlivý trest seslaný z nebes na lidi za jejich neznabožství a nepravost.
"Nikdáž doposud," pravil, "co lidská paměť sahá, nezhubil mráz v Paříži tolik lidu a nikdo nikdy neviděl tak podivnou věc, jež jest zlou předzvěstí, aby víno v kalichu kostela svatého Ondřeje od řemesel zamrzlo ve chvíli, kdy kněz hodlal pozdvihovat! Nelze se však diviti, vždyť před třemi měsíci, sedmého září léta Páně 1607 (dvě sedmičky a třetí ve jménu měsíce septembru nevěstí nic dobrého), se na obloze objevila veliká vlasatice s ohonem širokým a dlouhým jako nepochybné znamení božího hněvu. A věru ještě ani tři měsíce neuplynuly, kdyžtě se z nebes snesl třeskutý mráz, zamrzly cesty a řeky a náš novodobý Babylon je bez dopravy odsouzen k nuzotě, pakliže mráz nesklátí lidi na místě, zatratí je k pomalejší smrti hladem. Žel Bohu! Je naprosto zřejmé, jak tvrdí hvězdopravci, že mráz, který se dostavil tři měsíce po vlasatici, bude nás další tři měsíce sužovat a každý den přinese další oběti."
Na závěr pan farář Courtal důtklivě nabádal své ovečky, aby se modlily, kály za své hříchy, pilně přicházely ke zpovědi a k přijímání, světily devítidenní pobožnosti a křížové cesty, pálily svíce před hlavním oltářem a obcovaly mši, aby tak říkajíc silou a prudkým náporem rozrazily brány nebeské, hněv Páně aby ochabl a on již nenavštěvoval strádáním bytosti chybující.
Při večeři, kdyžtě jsme v našem paláci na Rozkvetlém lánu stolovali s rytířem ve dvou, neb otec se ještě nevrátil, jsem se ho optal na jeho úsudek stran kázání, jež jsme vyslechli.
"Když člověk našeho dobrého faráře poslouchá," pravil La Surie, "nabyl by dojmu, že nejnuznější Pařížané jsou také největšími hříšníky. Neboť oni platí svými životy za tuhou zimu, bídu a drahé dříví. Nic takového se dobře zaopatřeným křesťanům neděje. Co se nás týče, pokaváde byl ten urputný mráz seslán Hospodinem, pak nás musí obzvlášť milovat, neboť nám umožnil prodat jediný stoletý jasan za cenu celého lesa, obohatit naši stáj o krásného oře a zkrášlit náš příbytek o malou švadlenku."

* * *
Když jsem následujícího dne opakoval otci La Surieho slova, nejprve se tomu smál, pak náhle zvážněl a pravil:
"Tento způsob uvažování je kněžím vlastní a tvoří součást jejich řemesla. Avšak farář Courtal provádí to své dobře, neníž ani obtížným, ani přílišným horlivcem, ani neslitovným k chudině. V mých očích má především jednu velkou zásluhu: je věrný králi. Zdalipak si vzpomínáte na Jindřichovu výpravu před dvěma lety k Sedanu? Zajel tam chytit pod krčkem vévodu z Bouillonu a přivezl ho do Paříže, odpustiv mu, než pokořeného. Protestanti po celém království strhli velký povyk a skřípali zuby. Aby je upokojil, dovolil jim Jindřich vystavět modlitebnu v Charentonu. Načež se zvedl ryk u katolíků! Cože! vykřikovali, v Charentonu! Dvě míle od Paříže! Kdyžtě je v Ediktu nantském černé na bílém ustanoveno, že kacíři smějí celebrovat své ďábelské vyznání nejméně čtyři míle od Paříže. V sakristiích to vřelo, kostely se otřásaly v základech a kázalo se o tom všude možně, až na..."
"Svatého Heřmana Auxerrského."
"Arciť! Pan farář Courtal mlčel, domnívaje se, že dvě míle či čtyři míle nečiní rozdílu, kvůli němuž by bylo třeba strhnout takové pozdvižení. "
V následujícím týdnu jsem si dělal notné starosti, nikoli o Jindřicha, nýbrž o otce, obávaje se, že se mezi ním a paní z Guise znovu strhnou velké šarvátky, kteréž mne v minulosti tak rmoutily, tolik jsem si přál vidět je svorné a nadosmrti pevně spojené, neboť jsem je oba miloval stejným dílem. Tak trochu dětinsky jsem se domníval, že u nás Margot zůstane jen po dobu mrazu, a když jsem si v duchu věc přebral, vzal jsem Mariettu stranou a všecek ustaraný na ni naléhal, aby si zamkla svůj upovídaný jazýček na sedm západů. Slíbila mi to. Než ukázalo se, že spíše než její prostořekosti jsem se měl strachovat proradnosti od jiné. Jednou o polednách, za siesty s Tonkou, když se bouře zklidnila a já popadl dech, nadzdvihl jsem se na lokti, pohlédl jí do očí a pravil:
"Tonko, viď, že neřekneš paní z Guise o naší nové návštěvnici."
"A co se stane, když to udělám?" ohradila se nasupeně.
"Otec tě neprodleně vyžene, protože zasíváš nesváry. A mne to bude tuze mrzet."
"Nastojte!" řekla obměkčeně. "Vážně byste olitoval?"
"Arciť!"
Drobet se nad tím zamyslela a pak pokračovala:
"Ne že bych na to žádostivá nebyla. Pravím vám to zpříma. Nesnáším tu husu upejpavou s tím jejím svatouškovským ksichtíčkem, s tou její povýšeností a vlasy jako počuraná sláma."
Málem jsem se chytil "vlasů jako počuraná sláma", leč v pravý čas jsem se ukrotil, uvědomiv si všechna nebezpečenství, jež by mi vynesla chvála Margotina zlatého rouna.
"Že je upejpavá?" vzal jsem zavděk tímto.
"Nevšiml jste si snad, jak nosí nos vzhůru, že prý je šička hedvábu?
A co má prosím pěkně být? Prachsprosté rukodělné řemeslo!"
"Ty snad toho umíš víc?"
"Věru tak. Jako je v pekle na sedmdesát ďáblů, tak je i na sedmdesát něžností, jimiž žena dokáže muže obšťastnit, a já je znám všechny."
"Jak víš, že je v pekle na sedmdesát ďáblů?"
"Tak jsem to slyšela."
Nechtěl jsem se o to přít, i vrátil jsem se ke své řeči.
"Než řekni mi, proč máš na Margot tak zle spadeno?"
"Ta kačena je hrubě nestydatá."
"Ona? A na koho?"
"Ó, takto to nemyslím. Má nestydaté štěstí. Přijde si k naší zdi, vyleze na ni po okapové lati, chytá na udičku poleno a uloví markýze." "Chceš říci, že ti rytíř není dost," pravil jsem dotčeně.
"Aj, můj milý," řekla s úsměvem a hladíc mne zlehýnka po šíji, "vy jste mi na stokrát dost!"
Nevím, zda to bylo účinkem oné lichotky či mocí jedné ze sedmdesáti něžnůstek pekelných, než cítil jsem, jak mé dotčenosti valem ubývá.
"Takže," začal jsem znovu, "paní z Guise to nepovíš."
"Co jsem slíbila, to taky dodržím. Podívejme se," pravila převelice pyšňoučce, "jak se můj krásný milánek obává, že by mě mohl ztratit! Ostatně," dodala smutně, "dříve nebo později k tomu stejně dojde."
"Pročpak?"
"Poněvadž budu chtít mít manžela, s nímž budu mocí orat podle svého, dům, který bude můj, a služku, kterou budu sekýrovat."
"A budeš pak šťastnější?"
"To nevím."
Pak dodala:
"Než přesně to chci."
* * *

Hvězdopravci, vycházející ze svých učených výpočtů, a pan farář Courtal, opíraje se o mystickou hodnotu čísla tři, ohlásili, že kruté mrazy sužující Paříž od prvních dní měsíce ledna potrvají tři měsíce. Nebylo tomu tak. Šestadvacátého ledna nastala obleva, jež pokračovala i v následujících dnech, proměnila ulice hlavního města v bahnisko a posléze přinesla hustou a smrdutou mlhu. Než navzdory útrapám, jichž si užily nos a hrdlo, byla to nesmírná úleva pro chudý lid; neboť znovu připlouvaly lodě po řece Seině, nouze ustala a ceny klesly.

Naše malá šička hedvábu neodešla s tajícími sněhy a nikdo ze služebnictva se nad tím nepozastavoval, ba ani neklevetil, jazyky v tomto ohledu zůstaly zamrzlé. Ono mlčení mi dalo na srozuměnou, jaký jsem byl hlupák přičinlivý, když jsem chtěl poučovat Mariettu a Tonku: upozornění podle všeho přišlo dříve, z vyšších míst a s větší pádností. Dvakrát třikrát jsem přistihl Tonku, jak vysílá k Margot vražedné pohledy. Než zobáčkem se neopovážila následovat zraky. Margot zůstávala uzavřena za sklopenými víčky, krásná a zlatavá jako obrázek, mlčenlivá, zdrženlivá, u stolu s našimi lidmi v kuchyni jídala beze slova, vystavena pohledům, aniž pozvedla zraky. Ostatně žádná ze štěbetalek by si na ni netroufla a žádný z mužů by po ní očkem nehodil, poněvadž ji bděle střežila Marietta. A Mariettu si věru nikdo, mužský či ženská, nechtěl rozhněvat, každý se náramně bál jejího nabroušeného jazyka.
Ostatně většinu času přebývala Margot neviděna ve své komůrce, do níž se vcházelo ze schodiště v rohové věži a kteráž se nacházela přímo nad otcovou ložnicí. Dvanáct schodů je dělilo. Od Marietty, jež ji hýčkala jako svou vlastní, jsem slyšel, že dívčina je velmi přičinlivá a nesmí se jí dát příliš díla najednou: jinak že bude bdít, dokud práci nedokončí. V Mariettině společnosti si občas po večeři vycházela na vzduch do zahrady, kde jsem ji nejednou zahlédl oknem, když mne svou zlatou hřívou vyrušila od knih. Jednoho dne však, když zaslechla kočího požádat o otevření vrat, aby mohl vjet kočárem na náš dvůr, vylétla jako hrdlička k točitým schůdkům v rohové věži a já slyšel, jak vyběhla tři poschodí, aby se ukryla ve svém pokojíku, kde za sebou zavřela na závoru.
Marietta zatím křepce přešla ze zahrady na dvůr přesvědčit se, zda je proč obávat se osoby, jež vystoupí z kočáru (kterýžto byl nájemní, a nenesl tudíž žádný erb), já opustil pokoj a postavil se k oknu, skýtajícímu výhled na návštěvníka, jehož dosud nebylo vidět, avšak Marietta se mu již mnohonásobně klaněla. Stále jsem ještě byl na pochybách, až konečně sluha otevřel dvířka, spustil schůdky a já spatřil, jak se na ně položil modrý saténový střevíček zdobený perlami.
To mi stačilo. Čile jsem odstoupil od okna, prsty si pročísl vlasy, zapnul kabátec, seběhl po točitých schůdcích a spěchal v ústrety vévodkyni se srdcem tlukoucím, jako bych se já byl vůči ní provinil.
Vzpomínám si na své hrubě smíšené pocity, s nimiž jsem běžel po schodech dolů ji přivítat (otec doma nebyl). Vůbec se mi nelíbilo, že se všichni v tomto domě spolčili, aby oklamali mou dobrou kmotřičku, než zároveň jsem si nepřál, aby zvěděla, jak se věci mají, neboť jsem se převelice obával, jakéže následky by to mělo pro otce, avšak též, proč to neříci, pro Margot, ne že bych byl do ní zamilován, toliko do její krásy, byťť jsem přešťasten, že ji vidím tiše zářit novou radostí ze života, ji, která, nebýt okapové latě, rybářského prutu a polena, ležela by mrtva hlady a zimou v nuzném příbytku vedla těla matčina.
Mráz se opětovně navrátil v únoru, než nikoli s takovou urputností a trval krátce, a koncem měsíce mi otec oznámil, že skonal vévoda z Montpensieru; bylo to půl roku poté, kdy jsem ho viděl na plese u vévodkyně z Guise, chřadnoucího a velmi zesláblého, sužovaného již čtrnácte let oním strašlivým poraněním sanice, jež utrpěl v bitvě u Dreux a pro které byl nucen živit se mateřským mlékem.
Při pohřbu vévody z Montpensieru měl otec příležitost vidět se s králem a v Jeho Veličenstvu jako by při pohledu na něj vzklíčil plán, dal si otce po obřadu zavolat, promluvil s ním z očí do očí a řekl mu, že na rytíře ze Sioraku nezapomíná a rád by jej zaměstnal tak, aby došlo užitku jeho vědění i jeho um. Vyskakoval jsem radostí, když mi otec ta slova přetlumočil, leč bylo mi čekat ještě dlouhé měsíce, než dal Jindřich svým záměrům tělo a duši, a po celý ten čas jsem se neopovažoval opustit Paříž, aniž pak zajet do Périgordska, kde by mě můj děd, nyní již velmi stár, rád měl při sobě v letních měsících. Než léto uplynulo, aniž si Jeho Veličenstvo na rytíře ze Sioraku vzpomnělo, ač otce vídalo dosti často při jeho tajných posláních.
Teprve třináctého listopadu mě král vytrhl z té tíznivé nedočkavosti. Předvolal nás s otcem do Louvru "po obědě". Avšak Jeho Veličenstvo vedlo život tuze nepravidelný, pročež byli kuchaři nuceni chystat vždy dvě tři jídla za sebou, aby král nejedl studené, a my byli připraveni na dlouhé čekání, ve mně pak vše přímo vřelo netrpělivostí a zvědavostí, vždyť to bylo poprvé od mého jmenování rytířem, kdy mne král povolal do Louvru zároveň s otcem.
Měli jsme však dobrý čich, že jsme se dostavili včas, neboť jen jsme se dohovořili s panem z Praslinu u branky Louvru, přišlo malé páže, tázalo se po nás a zavedlo nás do zahrady, kde král právě zakončil radu ministrů, kteráž se konala za procházky po cestičkách, aby si užil bledého listopadového sluníčka.
Spatřil nás, a sotva jsme mu stihli ruku políbit, už nás každého vzal pod paží a s úsměvnou tváří odváděl do ústraní.
"Bratránku můj," pravil, nakláněje ke mně svou faunsky šibalskou tvář, "přišlo by ti pod tvou důstojnost být mým tlumačem*?"
"Sire," řekl jsem, "není malé služby, jíž bych si nepovažoval za velkou čest pro Vaše Veličenstvo vykonat."
"Než toto nikterak malá služba nebude. Ba právě naopak. Jakým jazykům rozumíš?"
"Předně latinsky."
"Já však papeži nepíši."
"Vlašsky. "
"Velkovévodovi toskánskému nepíši o nic víc."
" Španělsky. "
"Filipovi III. Španělskému nepíši už vůbec. O to se tuším stará Villeroi. Ledaže by tak činil don Pedro."
Tu jsem si dovolil se usmát, neb Jindřich předstíral, že si plete svého ministra se španělským vyslancem. Jindřich se usmál rovněž a pravil k otci:
"Markýzi, ten holobrádek má za ušima."
"S jeho nosem není divu," odvětil otec, opláceje mu lichotku.
"Než jablko občas padne i daleko od stromu!" podotkl Jindřich s povzdechem. "Podívejte na Condého! Byť Bourbon, nemá nos ani na to, aby vyčenichal fenku a obskočil ji."
"Sire, co záleží na princi z Condé!" pravil otec. "Díky Bohu máte dauphina, a ten jest krásný hoch."

"Nechť mi ho nebesa ochrání!" řekl Jindřich a jeho vrásčitý obličej se rozzářil radostným jasem. "Ovšem toto štěně zde přede mnou stojí samo za víc než dohromady všechna ta, kteráž má dobrá sestřenka z Guise povila tomu velkému vévodovi... Jsem ochoten vsadit sto zlatých, že by lépe než kterýkoli z nich dokázal stopovat vysokou! Jaký jazyk ještě znáš, rytíři?"
"Angličtinu. "
"No vida, toť se mi zamlouvá. Často píši Jakubovi Anglickému a Maurici Holandskému, kteryž rovněž hovoří anglicky. Co by si počali, kdybych je nevaroval před nehoráznými Španělovými vytáčkami, jakož před jeho vzácným umem svést na falešnou stopu. A německy? Zdalipak znáš německy?"
"Nikoli, sire."
"U všech svatých kudrnatých, rytíři! Německy je třeba se naučit!
Luteránská knížata v Německu jsou nejsilnější z celé mé smečky! Jsouť neochvějní ve své důvěře a náramní řvouni! Kolik času potřebuješ, aby ses naučil němčině?"
"Několik měsíců, sire, budu-li mít řádného učitele."
"Řádného?" pravil král s úsměvem v oku, kolem něhož se mu rozeběhly vějířky vrásek. "Bude mnohem více než řádným! O to bych se vsadil. Budeš mu viset na rtech a nakrmí tě lepším mlékem než ta nejvnadnější kojná svého kojenečka. Nuže, rytíři, ujednáno! Do tří měsíců budeš vědět německy a budeš mi rovněž šifrovat dopisy, které pro mne budeš psát."
"Ale, sire, já šifrovat neumím."
"Právě proto se to budeš muset naučit. Markýzi, na slovíčko!" Odvedl otce pár kroků ode mne a cosi mu zašeptal do ucha. Načež nám oběma lehce pokynul rukou, otočil se zády a dlouhými kroky odkráčel.
Vyčkal jsem, až budeme zase zpátky doma na Rozkvetlém lánu a s otcem ve velké síni z očí do očí, než jsem mu položil všechny otázky, které mě pálily na jazyku.
"Pane otče, proč by mělo být pod mou důstojnost být královým tlumačem?"
"Dozajista vám nejsou neznámy ony nesmyslné předsudky katolických šlechticů, pro něž jedinou ctihodnou službou je meč. Sotva že respektují Sullyho, anžto slouží králi brkem a počty. Malherbe, ať jakkoli dobrý básník, by nebyl přijímán, nebyl-li by urozenec."
"Toť chápu, než domnívám se, že král má tlumačů, kolik potřebuje." "Dozajista. Než tito tlumači jsou k rukám jeho ministrů a státních tajemníků a on jim málo důvěřuje. Král chce ve vás nalézti, jak byl pravil, tlumače ‚neochvějného ve své důvěře'."
"Co tím má na mysli?"
"Totě jeho mluva po myslivecku. Tak se praví o sokolu, jenž se byl prolétl, avšak věrně se vrací na zápěstí svého pána. V širším smyslu se to říká také o psu."
"Pakli bych si měl mezi nimi vybrat, byl bych sokolem."
"Toť nebezpečné poslání, synu můj," pravil otec vážně.
"Protože by mě mohli skolit v letu, aby zvěděli, jakouže zprávu nesu?" "Vy létat nebudete, král má své tajné posly. Avšak velké nebezpečenství tkví už v tom napsat a zašifrovat dopis, za který by don Pedro dal jmění, aby jej znal. A jak známo, od peněz není nikdy daleko k dýce."
"Já však jsem Siorac po otci a Bourbon po matce, a budu si tudíž umět dát pozor."
"Pane, plácáte!" pravil otec chladně. "Vaši předkové nejsou zárukou vašich kvalit. Aniž pak odpovídají za hlouposti, které možná napácháte. Krom toho, je bdělost a bdělost. Ta, kterouž potřebujete vy, se na meči nezakládá. Je nekonečně svízelnější."
"V čem spočívá?" otázal jsem se s hřebínkem tuze zplihlým, neb otec na mne jen zřídka promlouval takovýmto tónem.
"Nedávat v budoucnu nikdy na sobě znát, kým jste. Ba dokonce občas sehrát lehkomyslníka, přičemž se mít na pozoru před vším a přede všemi, dbát na nejmenší podrobnost a být tak bdělý, že o tom nemáte zdání."
Pokračoval pak v tomto duchu ještě dobrou půlhodinku, čerpaje látku pro svůj proslov z všemožných nástrah, na něž při svých posláních narazil. A já pochopil konečně, že to jeho velká láska ke mně a obavy o mou bezpečnost mu vnukly jak napomenutí, tak i rady, jež jsem od začátku do konce vyslechl s takovou pozorností, která jej bezpochyby uspokojila, neboť při rozloučení mne mocně objal a ve vší vážnosti políbil na líce.
"A víte-li, kdo má být tím skvělým učitelem němčiny, jehož mi král chce dát?" otázal jsem se ještě na odchodu.
"Nemám tušení," odvětil s úsměvem, který ve mně vzbudil jisté pochyby o jeho nevědomosti.
Poté jsem jej opustil, neboť nadešla chvíle mého poledního odpočinku, avšak vyhlídka na nový život, kterýž mě čeká a který jsem viděl jako první etapu života dospělého muže, přestože mě král nazval "holobrádkem" a "štěnětem", natolik zaměstnala mou mysl, že jsem zůstal dlouho v Tončině náručí nečinný a zamlklý. Vidouc mě takto zasněného, počala mi se zvídavostí a obratností vlastní ženskému pokolení klást nekonečné otázky. Dokonce ozkoušela i pár slziček, aby zdolala mé mlčení, než vše nadarmo. Držel jsem jazyk pevně za zuby. Když nahlédla, že zůstávám uzavřen ve svém nitru obehnaném hradbami a že se mnou jinak nepořídí, uplatnila veškerá svá kouzla, na něž byla odbornice, a dosáhla očekávaného úspěchu, aniž však ze mě vyloudila co jiného než nesrozumitelný ston. Jedva však po naší vichřici zavládlo bezvětří, usoudila dozajista, že jsem stejně zesláblý jako Samson poté, co mu ustřihli vlas, a nepřestajně na mě něžně dotírala svými otázkami, já však věc vyřešil tím nejprostším způsobem: bezostyšně jsem usnul. Vzpomínám si, že jsem si s poslední myšlenkou při usínání blahopřál k obezřelosti, již jsem, jak mi byl otec doporučil, prokázal.
Přisámbohu, nafukoval jsem se co páv, člověk by řekl, že jsem uskutečnil velký čin!
Uplynulo čtrnáct dní, aniž se co událo, nebo alespoň co by mne zajímalo, a já si začal říkat, zda král nezapomněl na své plány stran mé osoby, což by mne bylo tuze rmoutilo, neboť nepatřím k těm, kdož složí křídla a zalezou si do rodinného hnízdečka.

Jednou v pátek nás přijel navštívit Fogacer, a pochutnávaje si u našeho stolu na výtečném kapru, sdělil nám, že královna Margot darovala bosým augustiniánům část zahrady svého paláce, aby si na ní vystavěli klášter, kde se budou moci navěky modlit k Hospodinu a děkovat mu za jeho dobrodiní.
"Pěkně si rozdělili úkoly!" dodal Fogacer a vymrštil své ďábelské obočí do oblouku nad oříškově hnědýma očima. "Augustiniáni budou v kapli opěvovat Pána Boha a Margot v paláci celebrovat rozkoše své tělesné schrány se svými milci."
Otec tak rád poukazoval u našich dvorních katolíků na nerušené sousedství modliteb se smilstvem, že bych byl očekával, že se k šprýmu připojí, sotva se však pousmál. Jméno Margot ve spojitosti s prostopášnostmi zněloť špatně jeho uchu. Bilo to do očí: všecek se utápěl v záplavě zlatých vlasů, velmi rád, že tomu tak je, oko mu jen plálo, v chůzi měl cos vítězoslavného a přes všechny vrásky tvář hladkou, jakou mívají šťastlivci.
Co se Fogacera týče, ten navzdory svým drobným nevázaným šprýmům - než páter Courtal se jim na adresu jezuitů oddával stejně rád - vězel den ode dne více ve své sutaně. Už se o svém bezvěrectví nezmiňoval ani dost málo a o své úchylce rovněž téměř ne, přičemž celá léta se obojím chlubíval. "Ctihodný abbé," pravil mu La Sude, "uvidíte, že z vás na stará kolena bude svatý muž."
Geneviéve ze Saint-Hubert uměla trošku německy, i rozhodl jsem se, abych vyplnil nekonečné čekání, něčemu se od ní přiučit, s čímž ona ochotně souhlasila, než nepřekročili jsme základy.
"Peter," říkala svým zpěvným hlasem, "ich bin Ihre Lehrerin." A já odpovídal:
"lch bin ihr Schüler."
Netušil jsem tenkrát, že má v němčině hrubě anglický přízvuk, a smál jsem se blaženě, když jsme spolu těch pár slov vyslovovali. Z našeho jediného objetí už zbyla pouhá vzpomínka, již jsme shodně uložili do brašny naší paměti, než já k ní nadále pociťoval zároveň se soucitem i jistou něhu.
Dvacátého osmého listopadu - poznačil jsem si to ve svých poznámkách - mi nedlouho před obědem přišlo jedno páže oznámit, že o třetí hodině po polednách pro mne přijede kočár pana z Bassompierre. Nechal jsem ho dvakráte vzkaz opakovat v domnění, že se jedná o otce a nikoli o mne. Než "nade vší pochybu", jak mi byl laskavě pravil (tímto rčením byli naši floutkové posedlí), se týkal rytíře ze Sioraku a nikterak markýze. Dohadoval jsem se též, že kočár přijede prázdný, hrabě se přec nebude obtěžovat pro mne zajíždět. Než jedva byl naparáděný kočár vpuštěn na náš dvůr, vystrčil Bassompierre hlavu ze dvířek a s oním proslulým úsměvem, jenž u dvora rozbušil tolikeré ženské srdéčko, mne vyzval, ať si k němu nastoupím. Vypadal spokojeně, že mne vidí a také že jsem při této příležitosti pustil sold za odění, neb spartánský vkus naší rodiny mu nijak nebyl po chuti.
Na rozdíl od našeho kočáru byl ten jeho, tažený skvostnými oři, samý samet v barvě karminu, samé krajky, zlacení, třapce, prýmky, voňavky a on sám se všecek třpytil v šatu podle poslední módy, nepočítaje září hojných perel na jeho fialovém saténovém kabátci. A jak bychom se mohli nezmínit též o zvláštním jasu, jímž se na jeho prsteníku skvěl prstýnek od německé víly, kterýž čas od času pozvedal ke svým rtům, jako by z něj čerpal inspiraci pro danou chvíli?
Ač Němec, byl Bassompierre víc Francouzem než Francouz pravý, víc Pařížanem než Pařížan rodilý a víc dvořanem než všichni dvořané z Louvru dohromady. Nikoho jsem, krom otce, neobdivoval větší měrou než jeho. Záviděl jsem mu jeho vědění, jeho ducha, jeho šarm i proslulé krasavice, jež ho měly rády. Cokoli udělal, působilo rytířsky. Zamlouvalo se mi především, že navzdory mému věku nečinil mezi námi rozdíl a že si mne dobíral jako svého bratra či přítele.
Kdyžtě jsem usedl do kočáru, uchvátil mne jeho nádherný šat a chvilku jsem si jej mlčky dopodrobna prohlížel. Jen co se však mé oči nabažily toho dvorského skvostu, převládla opět má zvědavost a já se opovážil dotázat, kamže mne to veze.
"Toť jasná věc, Petře můj," pravil naprosto nevzrušeně. "Vezu vás k vašemu učiteli němčiny."
Nejradši bych nad tou novinou začal vyskakovat radostí do výšky na poduškách jeho kočáru, než krotil jsem se z obavy, abych neprozradil přespříliš. V tomto Bassompierrově zákroku jsem zřetelně viděl ruku královu, ale nevěděl jsem, do jaké míry jej Jeho Veličenstvo zasvětilo do svých tajů. Rozhodl jsem se hrát mírně natvrdlého a pravil jsem:
"Jakže! To je můj učitel němčiny tak vznešený, že nemůže přijít ke mně?"
"Nikolivěk. Je tak pokorný, jak si jeho postavení žádá. Je však velmi stár, churav a dnou sužován, že bez berlí nemůže na krok. Avšak, Petře můj, ta smrtelná schránka, stejně málo vábná jako Sokratova, rovněž jako tato skrývá v sobě poklady. Jeho slova, toť pravý med. Budete jím nadšen!"
Poté pozvedl vílin prsten ke rtům a odmlčel se, tváře se tak zdrženlivě, že jsem si netroufal klást mu další otázky. On se zatím usmíval, nikoli na mne, nýbrž pro sebe, dozajista v rozjímání nad minulými blaženými chvílemi a nad těmi ještě rozkošnějšími, které mu víla chystá.
Jelikož Bassompierre stále mlčel pohroužen do svých úvah, mohl jsem po libosti sledovat cestu, jíž jsme se ubírali. Kočár nejprve projel kolem Louvru, pak se vydal po Jirchářském nábřeží, zabočil doprava, přejel přes řeku Seinu po Novém mostě, kterýžto mne jako vždy naplnil neutuchající radostí, předně protože byl vpravdě nový, ne starší než jeden rok, dále poněvadž byl tuze krásný, a konečně protože ho nechal zbudovat Jindřich, stejně jako ulici Dauphinovu (jak jsem již uvedl), navazující na něj a mířící k bráně Buciské.
Náš kočár však z městských hradeb nevyjel, jak jsem očekával, doraziť k bráně Buciské, zabočil doprava a pokračoval po Bourbonské ulici, až zastavil před palácem tak nádherného vzhledu, že mne zarazilo, jak jej může obývat kantor.
"Žádný zázrak v tom není," pravil Bassompierre. "Je učitelem dětí jedné urozené rodiny, která dlí v těchto zdech. Chlapík zde má svou komnatku."
"Jakže!" podivil jsem se, "to budu vzděláván zároveň s pacholaty?" "Nikolivěk!" odvětil Bassompierre. "O vás bude postaráno s velkou péčí: budete se učit zvlášť."
Když jsme byli vpuštěni do dvora, ujal se nás komoří, kterýž si co do teřichu s panem z Nevrlova nezadal - než jak známo, tělnatý majordomus dělá čest velkému domu -, a zavedl nás do sálu, jenž sice nebyl tak velkolepý jako sál paní z

Guise, ale náš předčil zdaleka svým bohatstvím, byť hojně ozdoben flanderskými tapiseriemi, tureckými koberci, sametovými závěsy, křesly s opěradly, florentskými stoličkami a pěknými vykládanými sekretáři z Německa, působícími lehounce, neb stály na nožkách z ořechového dřeva. Okamžitě přitáhly můj zrak.
Komoří nás usadil a s úklonami se odporoučel a já se připravil na dlouhé čekání. Byloť zřejmé, že Bassompierre, dříve než dá přivést preceptora, představí mě paní domu, a každý dobře ví, že není osoby něžného pohlaví, která se ukáže mužským pohledům, byť to bylo doma, aniž si osvěžila pleť. Mýlil jsem se. Neuplynuly ani dvě minutky a na druhém konci sálu se objevila dáma velkolepého vzhledu a tuze sličné tváře. Bassompierre povstal a kráčel jí svižně v ústrety, kdežto já zůstal stát u křesla, neopovažuje se jít kupředu, dokud mne nezavolá. Což se nezdálo, že hodlá vbrzku učinit, neb s naší hostitelkou živě rozmlouval. Byl nyní dosti daleko od místa, kde já stál, obrácen ke mně zády a hovoře polohlasně, takže jsem nemohl slyšet, o čem spolu rozprávějí. Zato jsem si mohl důkladně prohlédnout vzezření jeho posluchačky a připadalo mi, že si od něj udržuje odstup, leč v duchu důvěrném, jako by jej dlouho znala, avšak nemilovala tak, jak by si přál on, uvyklý na to, že mu všecky ctné dámy od dvora padnou vezdy k nohám. Tato však jako by byla jiného peří než ony pěnice, kteréž mu zobaly z ruky, jak se povídalo. Ve tváři měla vepsánu jakousi vážnost a spolehlivost, což zřejmě přimělo Bassompierra, aby jí prokazoval více úcty, jak mi připadlo, než míval obvykle u dam ve zvyku. V jedné chvíli jsem viděl, jak se zamračila a poněkud zvýšeným hlasem káravě pravila: "Hrabě, vy jste vskutku nenapravitelný!"
Toto a parte trvalo déle, než jsem očekával, i měl jsem čas na zevrubnou prohlídku šatu, v němž se paní domu objevila, a ke svému údivu jsem zjistil, že je prostinký, tvořil jej bledě modrý šněrovací živůtek z hedvábného serže a vyztužená suknice z téže látky, bez nižádné výšivky, lemování či perel a bez jiného šperku než zlatého přívěsku vykládaného malými démanty a zdobícího cudný výstřih. Zpočátku jsem neuhodl příčinu oné střídmosti, ba až jednoduchosti, měl ť jsem oči pouze pro její krásnou tvář, temný zrak, nádherný černý vlas a málo obvyklý účes odhalující, věru po zásluze, ušlechtile vysoké a ryze bělostné čelo. Připadalo mi, že je to vznešená dáma, kterouž jsem na plese u paní z Guise nepotkal a která se tak trochu pyšní tím, že se nezdobí co modla, neboť se sama sobě líbí tak, jak je, a nesnaží se něco vylepšit, aby se líbila.
Konečně se Bassompierre obrátil a pokynul mi, abych se k nim připojil. Což jsem učinil, cítě se v duchu mnohem méně sebejistě, než bych si byl přál, příliš jsemť byl oslněn krásou, na niž jsem pohlížel, a hodnotami, jež jsem za ní tušil. Zastavil jsem se na dva kroky od naší hostitelky, složil jí poklonu a čekal, až jí Bassompierre řekne, kdo jsem, dříve než přistoupím ještě blíž.
"Gräfin," pravil Bassompierre, "darf ich Ihnen Ihren Schüler vorstellen?'*
Všechna ta německá slova mi byla známa a uvrhla mne do takového úžasu, že jsem, nedbaje etikety požadující, abych ji neoslovil první, zvolal:
"Madame, opravdu budu vaším žákem?"
Což Bassompierra od srdce rozesmálo a na rtech dámy vyloudilo úsměv spíše rozpačitý než vskutku pobavený.
"Rytíři," pravila, "nebyla jsem účastna onoho kousku, který vám pan z Bassompierre přichystal. Žádného starce stiženého dnou či pakostnicí zde nemáme. To mne král požádal, abych vás učila němčině: jsem Ulrike von Lichtenberg."
"Madame," řekl jsem, "vaše blahosklonnost mne naplňuje vděčností a dovolte, abych vás ujistil, že nemůžete mít pilnějšího žáka, než jakým budu já."
"Tomu bych věřil, madame," pravil Bassompierre. "Když tě člověk vidí, jak na vás rytíř visí pohledem, lehko uhádne, že jeho uši učiní totéž a duch bude následovat. Madame, vzhledem k tomu, že je tímto mé poslání splněno, dovolte mi laskavě, abych se rozloučil."
"Pane," řekla paní z Lichtenbergu laskavě, leč s jistým chladem, „jsem vaší poníženou služebnicí. Odvezete si s sebou mé díky, přátelské city a doporučení, abyste nikomu, ani osobě vám drahé (bezpochyby učinila narážku na princeznu z Conti), nevyprávěl o svém malém škádlení pana rytíře."
"Přisámbohu, madame!" zvolal Bassompierre, "toto malé škádlení, jak říkáte, bylo rytíři jen ku prospěchu, neboť překvapení, jaké zažil, když místo očekávaného nevábného starocha spatřil vás, jej učinilo šťastným. Ostatně mám rytíře příliš v lásce, než abych mu způsobil výsměch u druhých. Nikomu bych takovou příležitost neposkytl," dodal s úsměvem, "ani osobě mně drahé."
Pročež mne vřele objal, pozdravil hraběnku a odešel, hrubě spokojen sám se sebou, než já s ním nikoli. Poprvé jsem nacházel výtky vůči jeho chování. Připadaloť mi, že ten jeho podvůdek nebyl tak nevinný, jak se snažil namluvit, a že pocítil osten žárlivosti, jelikož já jsem bez přičinění přijímán tam, kde jeho odmítli, třebaže bylo vzhledem k mé nezkušenosti pramálo pravděpodobné, že bych kdy mohl sehrát úlohu, po níž on toužil.
Paní z Lichtenbergu dobře vycítila, že jsem stále všecek naježený pro to, jak mě Bassompierre před ní zesměšnil, pokynula mi, abych se posadil, a něžným hlubokým hlasem mi pravila:
"Mám ve zvyku v tuto hodinu lehce posvačit. Byl byste tak laskav a bez ostychu se mnou pojedl?"
Přijal jsem. Zazvonila, řekla pár německých slov sluhovi, jenž na její výzvu přiběhl, poté se překvapivě rychle vrátil s nízkým stolkem, postavil jej před svou paní a na něj uchystal karafku s vínem, oplatky a porcelánovou mističku se zavařeninou. Řekla sluhovi, ať přisune sedátko pro mne, i měl jsem pak k ní blizounko, téměř jsem jí seděl u nohou, s nosem ve výši její suknice. Když sluha odešel, pravila mi, že ji vždy kolem třetí přepadne lehký hlad, a s prostotou, jež patřila k nejpřívětivějším rysům její povahy, mi nalila vína, načež lžičkou nabrala trochu zavařeniny z porcelánové mističky a potřela jí jednu oplatku. Učinila tak mlčky, pokojně a s vážností, jakou vkládala do všeho svého konání. Domníval jsem se, že pracuje takto pro sebe. Než když byla hotova, položila oplatku na talířek a podala mi jej s úsměvem a varováním, ať na sebe nenadrobím, až se do oplatky zakousnu.
Její péče mne zcela nadchla, neboť paní z Guise, při vší své lásce ke mně, by na něco takového nikdy ani nepomyslela. Paní z Guise byla dobrá matka, než byla málo mateřská. Její vrtochy, žárlivost, hněv, starost o peníze, nepřestajná

úzkost o potomky, vzruch, v němž žila, bouřlivé přátelství s královnou, vědomí, jež ji neopouštělo, že je princeznou z krve královské, a přesvědčení, jak s oblibou prohlašovala, "že má jen jedinou paní, a tou jest Panna Maria", to vše jí ponechávalo jen hrubě málo času na to, aby mi prokazovala něžný cit, který ke mně chovala.
U paní z Lichtenbergu působily tyto pozornůstky jako přirozená věc. Později jsem zvěděl, že je ve své zemi stejně vysoce urozenou dámou jako paní z Guise, neb jest sestřenicí kurfiřta falckého. Byla však vychována v prostých mravech, k nimž vyzývá kalvínské učení, a především byla hodná a pokusila se po svém zacelit ranku, kterouž utržila má ješitnost od Bassompierra.
Zdařilo se jí to báječně. Seděl jsem jí u kolenou, spolu jsme jedli a popíjeli (nikterak neskrývala řádný apetit, jímž ji příroda obdařila) a byl jsem okouzlen, jaké půvabné přátelství dokázala mezi námi vytvořit jenom tím, že mi natřela oplatku.
Při tomto prvém setkání mluvila málo a s velkým taktem svým hlubokým, melodickým hlasem, kladouc mi otázky pouze ohledně studií a nikoli o rodině, zvláště pak byla velmi pokojná a rozvážná, neměla v sobě onu posedlost předvádět ducha bystrého, byť pomlouvačného, jaká je vlastní našim dvorským kráskám, a já se v její přítomnosti cítil lépe než kdy s paní z Guise, ba než se Sobolovou, s níž se i žertovný hovor často proměňoval v slovní souboj.
Dojedl jsem první oplatku a ona mi namazala druhou, zřejmě pevně rozhodnuta nenechat mě umřít hlady, dokud mne bude mít pod svou střechou. Pohled na její hezounké prstíky roztírající lžičkou zavařeninu s obdivuhodným půvabem (obdivuhodná však pro mne začínala být ve všem) mě naplňoval pocitem štěstí a bezpečí, o to překvapivějším, že jeho zdroj byl tak skrovný.
Ta svačina mi připadla hrubě krátká, a když nám sluha odnesl stolek, pocítil jsem tak trochu tíseň, neboť dobře si vědom, že etiketa po mně žádá, abych se s ní rozžehnal, nemohl jsem se k tomu odhodlat a neustále jsem ten okamžik oddaloval, bylť jsem zde přešťasten, tak blízko u ní, kolenem se dotýkaje její vyztužené suknice, s uchem nadšeným slovy, jež jsme vyměnili.
Vyvedla mne z mých rozpaků říkouc, že má cosi v domě na práci, a nemůže mne tedy více zdržovat, její kočár že mne zaveze nazpět domů, než očekává mne znovu ve středu třetího prosince ve stejnou hodinu na první lekci, kdy bude míti pro mne více času. Byla při těch slovech laskavost sama a hleděla na mne svýma velkýma černýma očima s takovou vážností, že jsem ani na okamžik nemohl pochybovat o její upřímnosti.
Byl jsem jako smyslů zbavený, když mě její kočár odvážel. Že je paní z Lichtenbergu jednou tak stará jako já, mne nikterak nezbrzdilo. Pro její krásu, ctnost, něhu jsem k ní v tu chvíli zahořel láskou.
* * *
Ve středu třetího prosince - mám všechny důvody na světě si to datum pamatovat - jsem se probíral ze spánku jako obvykle po nepozorovatelných stupíncích, oči ještě zamžené, nechtěloť se jim rozeznávat světlo propouštěné nedovřenými závěsy na okně, když tu mne zaplavil pocit nesmírné radosti a úplně mě ochromil, zprvu jsem si však nedovedl vysvětlit jeho příčinu. Pak se vše pomaličku začalo vracet na své místo: závěsy, světelná štěrbina, můj pokoj, postel, já, den, který nadešel, i vzpomněl jsem si, že toho dne o patnácté budu mít hodinu u paní z Lichtenbergu.
Po umývání a oblékání - "dvě ňadrech ranní audience", jak říkával La Surie, napodobuje Sullyho - jsem poskakuje seběhl po točitých schůdcích, div jsem nesrazil vaz, dolů do síně, kde jsme snídávali a kde jsem se připojil k otci s rytířem, a "počastovav je každého objetím a hubanci" (abych užil jejich starého jazyka), pustil jsem se tuze zvesela do přežvykování pokrmů, s hrdlem lačným a zuby nabroušenými, neb jsem byl toho dne při chuti, že bych spocíval celý svět, a pozvednuv zraky od své krmě prožíval jsem nesmírnou slast, že vidím krásné, nehřejivé, než jasné prosincové slunko, jak k nám vstupuje okny.
"Vidím vás notně rozradostněného, synu!" pravil otec.
"To také věru jsem, pane."
"A přitom vás dnes jako každý den čeká dlouhé dopoledne na studiích. "
"Netřeba v tom vidět žádná kouzla!" podotkl La Surie. "Petru Emanuelovi stačí jen na studium pomyslet, a už je všecek něžně rozechvělý. Krom toho dobrý odpočinek po poledni mu dodá sil, byť jej o ně připraví."
"Dnes tak dobrý nebude," pravil otec, narážeje na to, že Tonka leží od včerejška zavřena ve svém pokoji, schvácena horečkou a nepěkným kašlem.
"To mne velmi mrzí," řekl jsem.
"Přesto však," podotkl otec, "vás vidím rozjásaného jako ptáče za rozbřesku. "
"Ale pane," odvětil jsem, neb jsem se rozhodl pro upřímnost, "vy toho znáte příčinu jako já. Dnes mám první hodinu němčiny u paní z Lichtenbergu."
Po pravdě by bylo stačilo, kdybych se zmínil pouze o hodině němčiny. Jmenovat paní z Lichtenbergu bylo nadbytečné. Než činilo mi radost vyslovovat její jméno, jež pro mne mělo velké kouzlo.
"Zdaliž jsi to slyšel, Miroule," uznamenal otec, snad aby učinil přítrž dalšímu popichování, jež viděl La Suriemu na očích, "o tom Saint-Germainovi, jenž byl v máji sťat, poněvadž ukládalo osobu královu, když byl proklál voskovou figurínu zhotovenou podle jeho podoby? Tak tedy v jeho ženě, jíž se podařilo útěkem do Flander zachránit, byla poznána zkušená travička."
"Nevěděl jsem to, ale věru se pro krále více obávám jedu a dýky než čar," odvětil La Surie, "a jsem medle zděšen, pomyslím-li na počet úkladů, jimž Jindřich unikl. Tito ligisté jsou srdce posedlého. Cože je to za náboženství, jež jim radí zabíjet, aby se Bohu zalíbili?"
"Nejsou však jen ligisté a jezovité. To jsou zrnka fanatismu, kterýž aby vymýtil kacířství, vyhubí celý národ. Jsou zde též velmožové, mající víru jen sami v sebe a radící se pouze s vlastními zájmy. Prodali by polovičku Francie Španělsku, kdyby jim bylo zaručeno, že budou vládnout na druhé půlce."
"Než všech se netřeba obávat stejnou měrou," pravil La Surie. "Bouillon je popleta. Soissons posedlý po svých

výsadních právech. Condé chudák ztracený ve svém zvrhlictví a velmi nejistý svým původem. Guise výstředník chovající lvici ve svém paláci."
"Zapomínáte na vévodu z Epernonu," podotkl otec. "Ten je z nich všech nejobávanější. Dobře jsemť ho poznal, když jsem jej kdysi léčil z vředu na hrdle. Nikdy jsem neměl v lásce toho necitelného, arogantního človíčka, jenž vyšel z ničeho a nadělal si jmění v loži Jindřicha III. Je to muž bezohledný, neupřímný a nelidský. Na to, že má duši, bych nic nesázel. Je Gaskoněc, jako Jindřich, než Gaskoněc chladný, vypočítavý, tajnůstkářský. Připojil se k Jindřichovi po jeho vítězství, neboť toužil opětovně nabýt své hodnosti generálplukovníka francouzské pěchoty, jež mu skýtá velkou váhu ve státě. Příliš velkou, po pravdě! Z té příčiny mu Jindřich tu a tam odkrajuje a uždibuje z jeho výsad. A z té příčiny jej Epernon nenávidí."
"Nenávidí jej?"
"Věru ano. Ani se s tím nikterak neskrývá. Petr z Hvězdy míval na něj jednu přiléhavou průpovídku, již cituji po paměti. ‚Ctižádostivec je v míru co had ztuhlý zimou. Jedva však vypukne válka, zahřeje se a šíří kolem jed.'"
V té chvíli vešla Marietta bez zaťukání, jak bylo jejím právem, neboť obsluhovala u stolu, rozkročila se před otcem na velkých chodidlech špičkami od sebe, kulatou hlavu zvrátila dozadu, mohutné vnady jí přetékaly z živůtku, a pravila svým auvergneským přízvukem, jehož se za celá léta v Paříži nedokázala zbýt:
"Pane, na nádvoří je nějaký mladý haštroš, jenž žádá France o vpuštění, a podle toho, co jsem zašlechla, chce váš vidět."
"Hastroš! Spravedlivé nebe, co to má, Marietto, znamenat?"
"Že je celičký nakadeřený a šamá pentle, nemá víc než tři vousiška na tváři a při chůzi se natřásá. Než zdvořilý je převelice."
V tu chvíli kdosi zaklepal na dveře, na otcovo zvolání "vstupte" se objevil Franc a s uctivou obřadností oznámil:
"Pane, je zde královské páže a žádá si vás vidět, aby vám předalo zprávu od Jeho Veličenstva."
"Nechť vstoupí, Franci."
Byl jsem toho jitra v rozverně hravé náladě a věru by mě jen pobavilo, kdybych spatřil Romorantina a slyšel jeho strojenou hatmatilku. Avšak příchozího jsem dosud nikdy neviděl a nedovedl bych říci, zda patří k druhu "mladých hastrošů", leč očividně byl popřením Mariettiny představy o muži. Je pravda, že její manžel, kuchař Caboche, připomínal spíše obrovského chlupatého opičáka a byl širší než delší.
"Pánové," pravilo páže, když nás bylo štědře úklonami pozdravilo a péry svého klobouku zametlo podlahu - Marietta zůstala stát se založenýma rukama na prahu, aby jí ani špetička z té ceremonie neunikla - , "jsem vaším poníženým služebníkem. Který z vás, pánové, je rytíř ze Sioraku?"
"Já, pane."
"Pak tedy s vámi mám, pane, co do činění a vám mám do vlastních rukou předat tento spěšný list od Jeho Veličenstva."
Načež učinil další poklonu, určenou pouze mně.
"Děkuji vám, pane," pravil jsem, přijímaje psaní.
"Pane," oslovil jej otec, "přijměte prosím bez okolků pozvání k našemu stolu a podělte se s námi o naši přesnídávku."
"Vřelý dík," odvětilo páže, "bylo by mi nesmírným potěšením, než nelze tak. Mám další list k doručení a čas mne pobízí ostruhou."
Usmál se s rozzářeným pohledem a zřejmě tuze spokojen se svým obrazným vyjádřením, neb jej zopakoval.
"Bohužel, čas mne pobízí ostruhou. Pane, jsem vaším poníženým služebníkem. "
"Nuže, synu!" pravil otec, jen co páže odvlálo, "list od krále opětovně pro vás! Ve vašem věku! Hromské dílo, toť přece nesmírná čest! Vy jste mne snad vypudil," pokračoval s předstíranou žárlivostí, jež možná tak úplně předstíraná nebyla, "z milostivé přízně Jeho Veličenstva? Mám již počítat s odchodem na odpočinek a uvolnit vám místo?"
"Milánku," řekl La Surie, "vidím vás celého zaraženého s rukou třesoucí. Nuže otevřete, prosím, ten list, otevřete jej! Nemůže to být než dobrá zpráva, když se král namáhal vám napsat. Kdyby vás chtěl vsadit do žaláře, poslal by k vám pana z Vitry. Buďtež klidný, vaše roztomilá hlavinka hned tak nespočine na špalku. Vzhůru již, neváhejte více! Nemáte snad čisté svědomí? Rozlomte tu pečeť! Čeho se obáváte? Že byste potají loupil, zprznil děvčátko či zneužil ministrantíka?"
"Miroule!" napomenul jej otec.
Konečně jsem rozlomil královskou pečeť, rozložil list, přečetl jej a zůstal bez hlesu, zřejmě jsem i poněkud zbledl, neb otec naplnil číši vínem a beze slova mi ji podal. Vypil jsem ji jedním douškem a usedl. Nohy mne nenesly.
"Nuže!" vybízel mne La Surie, zvědavostí se téměř zalykaje. "Král," řekl jsem vyhaslým hlasem, "odjíždí do Saint-Germain-en-Laye. Přeje si, abych jej doprovázel, a mám se dostavit do Louvru dnes o jedenácté."
"Píše vám též," optal se La Surie, "jak dlouho tam setrvá?" "Čtyři noci."
"Božínku!" zvolal La Surie. "Čtyři noci! Toť značí, že budete čtyři noci přespávat na zámku!"
"Pane," pravil otec, "v tomto království nežije více než nějakých dvacet osob, jež vzal král s sebou za dauphinem do Saint-Germain. Nevím, chápete-li sdostatek, jakou obzvláštní přízeň vám prokazuje?"
"To dozajista chápu," pravil jsem hlasem, jenž se mi v hrdle zadrhl. "Než nevyhlížíte nijak zvlášť potěšen!"
"Ale ano, já jsem..."
"Milánku," řekl La Surie, otevíraje dokořán své dvoubarevné zraky, "že by vám bylo lhostejno vlastní štěstí? Cožpak nevidíte veškeré výhody, jež vám budou kynouti z toho, že vás chce mít král při sobě?"
"Chcete být nevděčný, synu?" optal se otec nazlobeně.
Tato poznámka mne popíchla, i vymanil jsem se ze své neochoty, v níž jsem dosud vězel, a pravil živě:
"Ale kdež, pane! Jsem králi nadmíru vděčen za jeho dobrotu, kterouž mi prokazuje, a v den, kdy mne učinil rytířem, jsem si přísahal, že mu budu celý život věrně sloužit. Avšak..."

"Avšak?" podivil se otec, kterýž se sice svrchovaně ovládal, než přesto na sobě nechal znát jisté ohromení nad mou nečekanou výhradou.
"Avšak?" opakoval La Surie.
Jejich údiv mi připadl tak nesmírný, že jsem váhal, zda ho ještě zvětšovat, vy jevím-li jim své nejhlubší myšlenky. Než plná důvěra, panující mezí námi za všech, velkých či malých, okolností našeho života, byla tak značná, že jsem se k tomu odhodlal.
"To není tím," pravil jsem, "že bych byl nevnímavý či lhostejný k té obrovské cti, již se mi od něj dostává, než přišla poněkud nevhod, neboť právě dnes jsem měl mít prvou hodinu němčiny."
Na což se otec pousmál, avšak La Surie se rozřehtal, až se za břicho popadal.
"Miroule!" napomenul ho otec.
"Milánku, odpusťte mi!" řekl La Surie, objal mne paží kolem ramen a přitiskl k sobě, "nemějte mi, prosím, za zlé mé veselí, jak ne, německý jazyk má pro vás tolik půvabů, že jej zbožňujete ještě dřív, než jste se ho naučil! Leč pomyslete, prosím, že za týden po vašem návratu ze Saint-Germain tu němčina bude stále věrně na vás čekat se svým rozmilým "der", "die", "das", rozkošným skloňováním, líbeznými složeninami a slovesem elegantně odhozeným na konec věty! Věru, tato středa je pro vás blahá i neblahá, toť medle chápu. Avšak, prosím, nebuďte jako Gargantua, kterýž vida, že jeho žena Badebec je mrtva, když mu byla povila Pantagruela, nevěděl, zda se má rmoutit nad smrtí manželčinou, či radovat ze zrození syna, a ‚tu bučel jako kráva a hned potom se smál jako tele'."
"Ale no tak, Miroule," domlouval mu otec, zpola se směje, zpola nahněvaně, "už dost! Synu, běžte a napište paní z Lichtenbergu pěknými slovy lístek na svou omluvu, že jste na rozkaz krále slovu nedostál, a požádejte ji o nové datum vzápětí po svém návratu. Náš malý skočtam se o ostatní postará."
Nevěřil jsem svým očím, když jsem o několik hodin později seděl v králově kočáře po jeho boku a naproti nám Vitry, Roquelaure a Angoulevent, s nimiž jsem se již setkal v Jindřichově společnosti na plese u vévodkyně z Guise, a to v toaletní komnatě a za okolností, jež natolik pobouřily markýzu z Rambouilletu, že chtěla, bych je z těchto Pamětí vyškrtl. Král mě v Louvru přijal velmi laskavě, nazýval mne "svým bratránkem" a paží mne objal kolem ramen; připadal mi veselý a rozradostněn, avšak po chvíli s námi v kočáře se jeho nálada změnila. Upadl v jakousi zádumčivost, s očima sklopenýma a zamyšlen poklepával na své pouzdro na brýle, slova nepronesl, a nikdo v kočáře se rovněž neopovážil promluvit. Žil pravda v srdečně přátelské důvěře se svými blízkými, nikdo z přítomných by si však netroufl překročit neviditelné hradby, tyčící se vzhledem k jeho postavení mezi nimi a jím, které by jim, pokud by je nectili, připomnělo slůvko, pohled, trefná odpověď. Leda Angoulevent, král bláznů, si díky úloze, jež mu připadla, mohl dovolit být poněkud opovážlivějším. Než povšiml jsem si, že při této cestě uhaduje mnohem jemněji pravou chvíli, kdy je třeba nic neříkat, a dobře si rozmýšlí, kdy dělat blázna.
Seděl mezi Vitrym a Roquelaurem a já viděl, jak jej jeho kumpáni kradmými pohledy vyzývají a lokty pošťuchují (z obou stran), by přišel s nějakým veselým postřehem a krále vytrhl z jeho zasmušilosti. Leč Angoulevent nic takového neučinil. Hleděl na krále, jak poklepává na brýle, a mlčel, ba tvářil se, že jej pohyb kočáru ukolébává.
Třeba říci, že notně drkotal, zvláště když jsme vyjeli z hlavního města a vydali se po štěrkovaných cestách směřujících do Saint-Germain, přičemž ty, jak mi řekl otec, se nacházely v neskonale lepším stavu od dob, kdy si Sully vzal na starost cestářství.
"Sire," pravil Roquelaure, nakláněje dopředu svou naducanou brunátnou papulu, "zdalipak vás stále sužuje dna v prstě u nohy?"
"Zaspals dobu, Roquelaure!" řekl král, tváře se dosti zarputile. "Dna se nejprve dvořila mému prstu u nohy. Avšak nemeškala a vyšplhala odtamtud do kolene, kde mě něžně laská již po tři léta, v Saint-Germain jsem byl uprostřed honu nucen nechat si odříznout vršek holínky, jak bylo její miliskování k nevydržení. Než při mírném podnebí, jaké panuje dnes, dá potvora pokoj. Pak mám ovšem na talíři jinou libůstku, možná ještě horší: svírá se mi žaludek. Bolí mě tak, že se neopovažuji nic pozřít. Aj, Roquelaure, kde že jsou ty doby, kdy jsem mohl hodovat, nestaraje se o zažívání! U Ivry, vzpomínáš? V předvečer mého vítězství u Ivry?"
"To bude tím," pravil Roquelaure a po široké líci se mu rozlil úsměv, "že jste tenkrát byl vyobcován, a tláskal jste se tedy co čert..."
Tomuto šprýmu, jenž mi připadal vkusu poněkud pochybného, se král od srdce zasmál. "Král chybil," poznamenal otec, když jsem mu Roquelaurova slova zopakoval, "že se tomu smál. Ukázal se notně neopatrným. Neboť podobné řeči se rychle roznesou, zpochybní jeho obrácení a dají zbraně do rukou pobožnůstkářům."
"Než pane otče, byla jeho konverze vskutku upřímnou?"
"Byla upřímnou politicky a více nelze požadovat po velkém státníkovi, jehož cílem bylo usmířit své poddané."
Viděl jsem, že se do Apgouleventa navrací život a naděje z králova veselí, dosud se však nepřipojil. Při pohledu na kulatou měsíční tvář "krále bláznů", na jeho oči bez obočí, ohrnutý nos a široká ústa v koutcích zdvižená si člověk nutně pomyslel, že jej příroda stvořila k smíchu. Když jsem ho však lépe poznal, zjistil jsem, že tomu tak není. Pakliže Angoulevent nebalancoval na napjatém laně a nepitvořil se, byl smutnější než deštivý den.
Leč Jindřichův smích měl krátké trvání. Opět se pohroužil do svých myšlenek, mrzutý a tvrdošíjně zamlklý, až mu Vitry řekl:
"Strádáte, sire? Sužuje vás dnešního rána dna, či žaludek?"
"Ani jedno, ani druhé," odvětil mu král, "pouze mé vlastní přemyšlování. "
Načež si popleskal po čele, kteréž jsem poprvé spatřil takto zblízka a shledal je tuze krásným, jakož i ostatně celou tu dobrou hlavu. Nemíním toliko ve smyslu Montaignově, pro nějž je onen výraz synonymem chytrosti a důvtipu, nýbrž doslova a do písmene, proporce jeho lebky bylyť harmonické a věstily dobrý "pomysl", jak říkával, či rozum, jak říkáme dnes my. "Přemyšlování, pomysl": staré to výrazy, užívané i otcem, které se sice již neříkají, mě však nevím proč

dojímají.
Po mém soudu velký bourbonský nos (než ode mne by se kritika vskutku neslušela) mu nikterak nehyzdil tvář, aniž pak silné lícní kosti, nadzdvihující se při smíchu, ani ústa, jejichž plné, silné rty byly tak výrazné. Nemluvě o jeho "plamenných a jiskrných" očích, jež mne tolik zaujaly, když jsem jej poprvé uviděl na plese u vévodkyně z Guise.
Leč pro tuto chvíli žádné plameny nešlehaly, neboť měl víčka zpola přivřená a tvář nachýlenu kupředu. Co se přemyšlování týče, snadno jsem si dokázal domyslet jeho obsah: nepřítel na východě, na severu i na jihu, lačnící se na něj vrhnout; uvnitř v zemi pobožnůstkáři se svou smrtelnou nenávistí; hugenoti neustále uchystaní k bouřím; velmožové připravení zasít nesvár; a on v Louvru zrazován ministry, podváděn milenkami a obtěžován strašlivými výstupy, které jemu i dauphinovi sehrává jeho málo milující choť; strádá útrapami stáří a drobnými tělesnými neduhy, přičemž naň dennodenně číhá dýka či jed, cítí, jak kolem něho obchází smrt, a nade vše se strachuje, že po sobě zanechá nezletilého krále a neschopnou regentku, kteří nadto jeden druhého nemohou vystát.
Jindřich jejich nesrozumění předvídal a netajil se nemalými starostmi, jež mu činilo. V přítomnosti Bassompierrově řekl královně slova, jež se ukázala prorockými a která hrabě zopakoval otci: "Vy dva, madame, jak vás znám při vaší nátuře a jak si dovedu představit povahu vašeho syna - vy, madame, nesmlouvavá, neřkuli svéhlavá, a on umíněný -, se spolu dříve či později chytnete do křížku."
Bezpochyby měl proč pociťovat smrt na duši a smutek na srdci, a přece, říkal jsem si - prosím, připamatujte si, sličná čtenářko, že mi nebylo než šestnáct let -, já na králově místě, kterak já bych se, a po právu, pyšnil svými mocnými vojsky, zvukem svého jména ve světě a dosaženým mírem ve svém království! Ještě jsem netušil, jak roky a zvyk opotřebovávají radost, jež nevychází z nás samých. Jak jsem měl ve svém věku pochopit, že Jindřich je muž příliš vynikající, aby nebyl povznesen nad slávy marnivost, a příliš citlivý, než aby nepociťoval trny moci více než přečetné příjemnosti z ní plynoucí?
Kočár se již blížil k cíli, neboť když jsem vyhlédl okénkem, uviděl jsem vésinetský les, jímž jsme v opačném směru projížděli při návratu ze Saint-Germain onoho dne, kdy jsme se s otcem a La Suriem plavili na Bassompierrově gabaře ve společnosti jeho neteřinek.
Tento les se prostírá v zákrutu řeky Seiny (přes niž je třeba dvakráte se přeplavit, chcete-li se do Saint-Germain dostat) a místy je tak bažinatý a z té příčiny vyhlášený za nezdravý, že tu až na pár dřevorubeckých chýší žádné stavení nestojí. Leč král sem zajíždí na lov nejméně stejně často jako do lesa saint-germainského, neboť zvěře se tu vyskytuje hojně.
V té chvíli pozdvihl král hlavu. Vůně lesa jej probrala a lovec v něm nastražil sluch. Pak se jeho pohled vrátil do vnitřku kočáru, on se podíval na své kumpány naproti sobě a pravil:
"Vy jste mi nějak zamlklí!"
"Sire," řekl "král bláznů", jenž ucítil, že nadešla chvíle zatančit si na provaze, "Vitry mlčí, neb je průhlednější než vitráž, a nemá tudíž myšlenek. Roquelaure mlčí, neb v duchu počítá své zlaťáky. Já sám mlčím, neb jsem si v hlavě probíral jeden závažný problém a vzápětí ho vyřešil."
"Jaký?" otázal se Jindřich, hotov se hry účastnit, než bez velkého nadšení.
"Říkal jsem si, proč vznešení lokajové královny Margot mají tak dlouhé vlasy barvy koudele."
"A víš-li proč?"
"Ano, sire. Královna čeká, až jim dorostou potřebné délky, a když tě ji délka uspokojuje, dá řečené lokaje ostříhat a z jejich pačesů si zhotoví paruky."
Král se usmál.
"Má podle tebe, Roquelaure, šašek pravdu?"
"Nemá, sire," odvětil Roquelaure.
"A co ty, Vitry, co ty o tom soudíš?"
"Je to pravda, sire," pravil Vitry.
"Je to vskutku pravda," potvrdil král. "Nuže, králi bláznů, když tě jsi hádanku rozlouskl, zdalipak dokážeš vyřešit tuto? Pročpak má královna Margot po celém obvodu vyztužené suknice kapsáře?"
"Aby do nich ukládala ptáčky, kteréž si ochočí," řekl Angoulevent. "Nic tak poetického," pravil král.
"Aby si tam dávala tabatěrky," řekl Vitry.
"Ale kdež! Nešňupe ani nežvýká!"
"Malé krabičky, v nichž přechovává pižmo a vonné látky," řekl Angoulevent.
"Pravda, co se schránek týče, než nikoli co do obsahu. Nuže tedy!
Co obsahují tyto škatulky? Sioraku? Roquelaure? Vitry? Blázne?"
"Sire," pravil Angoulevent, "ať visím, vím-li to."
"Oběs se, králi bláznů: tyto schránky obsahují balzamovaná srdce jejích zvěčnělých milenců."
Pohlédli jsme na sebe zkoprněle.
"Je to pravda, sire?" opovážil se konečně otázat Vitry.
"Je," pravil král.
Pročež se schoulil do kouta kočáru, zavřel oči a znovu se pohroužil do svého snění. Nikdo se nezasmál ani nehlesl.
U úpatí saint-germainského kopce, v místě, kde je třeba dát se převézt přes řeku, král vystoupil, což neučinil dosud u žádného z přívozů, jež jsme použili, avšak zde tento byl hůře přístupný.
Následovali jsme krále na pevnou půdu. Kočímu se za klení a práskání bičem podařilo najet, leč s přispěním dvou sluhů z poštovního dostavníku, kteří slezli ze svého stupátka, aby přidrželi koním hlavy za poprsníky, což je zklidnilo, neb se jim hrubě nezamlouvalo klást kopyta na tak vratkou podložku. Když byl kočár podložen klínem, nastoupil král na palubu a po celou dobu plavby přes řeku Seinu hovořil s převozníkem, neb rád rozmlouval s prostými lidmi, z

vrozených sympatií, ale také protože byl zvědav na jejich osudy.
Jelikož nemíval téměř nikdy u sebe peníze, leda při hře, zavolal Roquelaura, aby zaplatil za převoz, což Roquelaure učinil, avšak za pravou cenu a nikoli královsky, věděl ť dobře, že král mu nikdy ty drobné výlohy neuhradí. Jindřichovi pak nebylo neznámo, jaké že jmění mu vynáší hodnost vrchního mistra šatníku. S pobavením jsem si uvědomil, že se tu děje dvojí nešvar, aniž se vzájemně potírají. Roquelaure okrádal krále, jehož přitom zbožňoval, a král mu nevracel dluhy.
Když jsme měli řeku za sebou, začal se kočár drápat do strmého, svízelného svahu, kterým se dojede ke skále, na níž se tyčí zámek Saint-Germain-en-Laye. Jindřich, jenž se zdál rozptýlen rozpravou s převozníkem, upadl opět do ponurých nálad, z nichž se vytrhl po dobré čtvrthodině, kdy nám chmurným hlasem pravil, jako by do jediné věty shrnul své dlouhé rozjímání:
"Raději kdybych nežil."
Tato věta, jež splynula ze rtů panovníka proslulého svou veselou, žertéřskou povahou, nás zanechala v úžasu a ohromení, dlouze jsme na sebe v rozpacích hleděli, až si konečně Roquelaure troufl promluvit. A učinil tak s velikým pohnutím.
"Jakpak to, sire?" tázal se přiškrceným hlasem. "Nejste snad šťasten?"
"Méně než kdokoli z vás čtyř," odvětil Jindřich, potřásaje hlavou. "A mnohem méně než onen převozník. Pravím vám upřímně: ochotně bych měnil své postavení za jeho. Žije v malé chatrči na břehu řeky, má právo rybařit v místě, kde kotví jeho loď, a lovit v lese v okruhu čtvrt míle. Vydělá si dost, aby se dosyta najedl. Přebývá tu s ním jeho desetiletý syn a čas od času mladá venkovanka, jež mu nosí mléko. Co víc by si člověk mohl vysnít než takovou samotu, bezstarostnost a pokoj na duši?"
"Než sire," pravil Roquelaure, "co bychom si bez vás počali? A co by bylo s královstvím?"
"U všech svatých kudrnatých!" opáčil Jindřich. "Vždyť já vím. Takový život není vladařům souzený. Ti se rodí pro lid, jemuž vládnou. Ruce mají připoutány ke kormidlu a na moři, po němž plují, je nečeká jiný přístav nežli hrob, a zemřít musí při činu."
* * *
"Čtenářko sličná, vidím, že krčíte nosík, copak vám přes něj přelétlo?"
"Z toho, co jste právě vylíčil, jsem naprosto vyvedena z míry. Nepřibarvil jste to trošku? Či nenechal vzpomínky volně se rozlétnout jen proto, abyste ze mne vymámil pár slziček? Doopravdy Jindřich IV. krátce před svým zavražděním prohlásil: ‚Raději kdybych nežil'? Jak si vysvětlit, že Jindřich mohl dospět k slovům tak zoufalým?"
"Veliký politik, madame, obratný a prozíravý, vám zastřel muže, jakým byl: dojatý, zapálený, často zamilován, a jak se říkalo romanzesco. Milovalť k zbláznění, až dětinsky, a jelikož byl utkán z něhy, chtěl též být milován."
"A zde jej zřejmě bota tlačila."
"Ano, madame, rozdírala do krve. Žádná z jeho dvou manželek ani jeho milenky jej nemilovaly. A když se konečně rozešel s Verneuilovou - nejhorší ze všech, madame, hotový succubus -, myslíte, že jí vytkl, ana mu ukládala o život? Ani zdaleka. Řekl jí toto: ‚Oněch pět let mě násilím přinutilo uvěřit, že mne nemilujete. Váš nevděk zdolal mou vášeň. '"
"Zdá se, že musel být naivní, když tě si toho nevšiml dříve!"
"Věru. Než jak chcete milovat bez důvěry?"
***
Převelmi lituji, že jsem si po ony čtyři dny strávené v Saint-Germain nečinil poznámky, jako to dělával každý den po mnohá léta doktor Héroard a stran města a dvoru Petr z Hvězdy. Dvacet let uplynulo od mého pobytu na zámku, a třebaže si vzpomínám na to, co jsem sám spatřil či vyslechl, činí mi občas potíže odlišit, co jsem zvěděl přímo na místě a co jsem paběrkoval posléze při pozdějších setkáních s doktorem Héroardem, velkým přítelem otcovým, jenž se stal i mým, navzdory věkovému rozdílu.
Dnes se domnívám, že datum oné návštěvy bylo velmi šťastně zvoleno, neboť dauphin Ludvík jedenadvacátého září završil sedm let života, vstoupil do svého osmého roku a bylo určeno, že během měsíce ledna roku tisícího šestistého devátého navždy opustí Saint-Germain-en-Laye a odebéře se do Louvru, aby se jeho výchova dostala z rukou žen do rukou mužů. Již sama slova, která užíval, dokreslovala tento přechod z dětství do věku rozumu. Od nynějška bude říkat "paní má matko" namísto "mamá" - z čehož ho srdce nebolelo; ale též, a to mu jistě působilo větší soužení: "Pane můj otče" a nikoli "papá".
Když jsem jej tenkrát znovu uviděl, prožíval Ludvík tedy poslední týdny v Saint-Germain-en-Laye, a třebaže zámek miloval, především pak hájky, jeskyně a kašny v nádherné zahradě, opustil jej, jak mi bylo řečeno, s okem suchým. Důležité pro něj bylo, že jej bude do Louvru následovat doktor Héroard a zvláště že tam bude moci každičký boží den vídat Jindřicha, svůj idol a vzor.
Avšak pro matčinu nepřítomnost a necitelnost se velmi připoutal ke své kojné Dudulce, kteréž v pěti letech řekl: "Mám vás moc rád, má bláznivá Dudulko. Mám tě tak rád, má bláznivá Dudulko, že tě budu muset zabít!"
Byla to však žena hrubého zrna, kteráž užívala co voňavky šafránu, a když si Ludvík někdy chodíval pro láskyplnou hubičku, prchal před tou vůní z postele své kojné do lože paní z Montglatu, ač k té choval city mnohem smíšenější. Dozajista ji měl rád, dobře si vědom toho, jak oddaně o něj pečuje, než zároveň se jí i bál, neb nad ním měla "moc rákosky" - jediné to věci, s níž neskrblila: a věru neuběhl týden, aby mu vyzbrojena metlou neřekla: "Pane! Stáhněte si katě a vystrčte zadek!"
Však ta dáma byla metr i doma na barona z Montglatu. A tam, kde doktor Héroard dokázal obelstít Ludvíkův odpor mírností, útočila ona čelem, rohy proti rohům, bylať stejně paličatá ve svém napravování jako on v odmítání. Svého svěřence tím dohánělа k zuřivému dupání, křiku, skřípění zubů, škrabání, klení, výhrůžkám smrtí (tentokrát však nikoli z lásky), a po potrestání k pláči nikoli lítostivému, ale zlostnému.
Sedmého prosince, poté co jej král opustil, aby se navrátil do Louvru, kterýžto výjev vylíčím později, se Ludvík pohádá

s baronem z Montglatu a hůlkou jej sekne přes prsty. Paní z Montglatu to rozhněvá. Ludvík se rozhněvá též. Uhodí ji. Nazve "čubkou" a "mrchou" a zuřivě odejde z místnosti. Jdou za ním, pokoušejí se jej utišit. Bojí se, že následujícího dne dostane od paní z Montglatu výprask. Kterás dobrá duše jej ujišťuje, že tak netřeba, říkouc:
"Pane, nesmíte se na ni zlobit, vždyť s ní zde již dlouho nebudete." "Aj!" na to on, "už nyní bych chtěl být plyč!"
A povolav k sobě slečnu z Vendome*, pravil jí tiše do ouška: "Opatřím si dutou hůlku. Naplním ji plachem, dám jí ji pod sukni, uhlíkem ten plach vznítím a jí to popálí celý zadek."
Když jsem věc převyprávěl La Suriemu, smál se jako pomatený a pravil:
"Napadlo mne jedno dvojverší, řeknu vám je:

Takto se pomstí
na zadku dospělém zadek dětský."

"Prvnímu verši půlka chybí," pravil otec, "a rým pokulhává." Ludvík nebyl "velkým řečníkem", jak sám říkával, stále mu ještě činilo potíže vyslovit "r" a nezbavil se svého koktání; zpočátku se nerozumně domnívali, že tuto vadu odstraní rákoskou. Než museli se záměru vzdát, jinak by ten nebožák stahoval kalhoty od rána do večera.
Ludvík mluvil málo, leč pozoroval hodně, poslouchal, co se kolem něj říká, a v paměti vše ukládal. Jednoho dne se rozzlobil na své malé urozence a chtěl, aby byli zmrskáni. Paní z Montglatu mu řekla, že jim musí odpustit, neboť král odpouští vždy všem, na což on opáčil: "Všem? Malšálu z Bilonu neodpustil."
Tenkrát mu byl jeden rok, takže o Bironově stětí věděl jen z doslechu, než nezapomněl na to. Stejně tak mu neunikla, jak vzápětí uvidíme, jedna slabůstka paní z Montglatu.
Krátce před prvním lednem dal roztlouci kus ledu na dílky, kteréž prodával po soldu za kus svým blízkým, aby získal peníze na rozdávání chudým. Tento poklad (sedm soldů) si uloží do kapsy u kalhot, avšak nazítří, kdyžtě se setká s dotyčnými chudými, mince nenalezne. Je tuze zkormoucen a proléva hořké slzy. Doktor Héroard, aby ho utěšil, mu poví o dárku, kterýž pro něj chystá jeho choť. Ludvík jej chce neprodleně vidět. Je to krabice krásných meruněk, než paní z Montglatu mu je okamžitě odebere se slovy:
"Pane, ty budou pro vás. Uložím vám je."
"Ojojoj!" naříká dauphin. "No plosím! Už je nikdy neuvidím! Ona vždycky všechno uloží, co já dostanu! Říká, že je to všechno plo mě, a takhle to dopadne! Nikdy z toho nic nespatřím!"
Hovořil o jejím činu nikolí k ní, ale před ní, a nechyběl mu důvtip ani obezřelost. Netvrdil, že mu vzala sedm soldů z kalhot: dal to na srozuměnou. Ostatně je velmi dobře možné, že tomu tak bylo. Baronka z Montglatu byla jako mraveneček. Sbírala vše, co dokázala pobrat, a už to drobounkými krůčky chvátala ukrýt do své skrýše. Přitom král k ní byl velkodušný a zahrnoval ji dary, důchody a odměnami, než to jí nestačilo: při odchodu ze Saint-Germain-en-Laye požadovala - k velkému pobouření dotyčného - dauphinovo stříbrné nádobí.
Ta dáma měla dlouhé nohy, ale krůčky dělala kratičké. Spořila se vším, i s dechem, a dožila se dlouhého věku. Po její smrti se našlo v paláci - v němž, ač velmi bohatá, žila skrovně s jedinou služebnou - nesmírné množství cenných předmětů: její celoživotní kořist.
Nevím, zda je na vině tvrdá ruka lakotné a rákoskou se ohánějící guvernantky, či málo lásky, kterouž mu projevovala odtažitá, necitelná matka, či snad výstrahy příliš horlivého zpovědníka, leč podle toho, co mi řekl Héroard, Ludvík zdaleka nepociťoval stejně mocné vábení k "gentil sesso"* jako po celý život jeho otec. Když ve čtyřech letech pozvedl ruku na svou sestřičku, Héroard zasáhl a pravil mu:
"Pane, pročpak jste chtěl Madame uhodit?" "Plotože mi chtěla sníst hlušku."
"Tak to není pane. Proč jste ji chtěl uhodit?" "Plotože se jí bojím."
"A proč, pane?" "Plotože je dívka."
Čtenář je nejspíš v pokušení pokrčit nad tím dětským žvatláním rameny. Avšak tento strach před dívkami byl v něm až příliš skutečný a až příliš dobře vysvětluje, proč o několik let později jeho manželství ztroskotalo. Filosof nechť si povšimne, jak mohou dvě různé příčiny mít stejný následek. Manželství jeho otce bylo špatné, neboť příliš miloval ženy, a to jeho bylo nešťastné, neb je nemiloval dostatečně.
Na počátku našeho pobytu v Saint-Germain mě Jindřich zavedl do jeho komnaty a představil mě svým stručným i srdečným způsobem, který mu byl tak vlastní.
"Synu můj, toto je rytíř ze Sioraku. Jeho otec mi prokázal dobré služby, a až nadejde čas, lepšího služebníka než on nenaleznete."
"Á, Siolac!" zvolal Ludvík. "Dobře si na něj pamatuji!"
A bez průtahů mě vzal za ruku, dovedl k truhlici a vyňal z ní malou kuši, kterou jsem mu daroval při našem prvním setkání. Jeho vděk mne dojal natolik, zvláště uvážíme-li množství a nádheru darů, kteréž dostával ze všech stran - především pak od královny Margot - že mi slzy vhrkly do očí. Ludvíkovi mé dojetí neuniklo, jeho duch sic nebyl tak pronikavý jako otcův, avšak v lidských vztazích měl postřeh náramně bystrý. Obrátil se na Jindřicha a bez okolků jej požádal, ať mu mne dá.
"Nic takového, synu," řekl král, "prozatím potřebuji rytíře ze Sioraku já. Než po mně bude váš."
Ono "po mně" způsobilo, že dauphin zbledl, a aby přede mnou skryl tvář, otočil se a předstíral, že hledá cosi v truhlici.
To, co pociťoval k otci, bylo mnohem více než láska a jen o málo méně než zbožnění, vědělo neduzích, jež krále sužují, a nebezpečenstvích, která mu hrozí, i chvěl se, že jej ztratí.
Od Héroarda jsem zvěděl, že o měsíc později, v lednu, prozradil své obavy způsobem, jenž na první pohled mohl vypadat jako dětský vrtoch. Byl u toho, když se hovořilo o Třech králích, o krájení koláče, kdo si z něho asi letos odnese fazalku a bude králem. Znenadání prohlásil: "Já nechci být klál."

"A pročpak ne?" vyzvídala Dudulka.
Jak jí měl vysvětlit, že podle jeho dětského rozoumku nemůže být králem, aniž jeho otec zemře. Místo toho jen zopakoval:
"Nechci být klál."
Byla to jedna z těch odpovědí, kvůli nimž jej považovali za umíněného, přičemž byl pouze uzavřený. Převelmi mu to leželo na srdci, což mi potvrdil, když zavolal pana z Venteletu, a špitaje mu do ucha, naléhal naň:
"Ať tam fazolku nezapékají a nebude žádný klál."
Okna pokoje, který jsem na zámku obýval a který patřil panu konetablovi, vedla do zahrady. To bylo výhodou, ale zároveň i na obtíž. Ani nyní v prosinci nepřestával oku lahodit pohled na záhony, hájky a fontánky, avšak zedníci a tesaři, kteří na této straně stavěli nový zámek, tropili přes den ten nejpekelnější rámus, jaký si jen dovedete představit.
Je pravda, že jsem v pokoji přebýval jen zřídkavě, neboť si mě povolával král či ještě častěji dauphin, kterýž z úst svého otce zvěděl, že jsem "náramně učený", a radil se proto se mnou o všem, i ve věcech, v nichž jsem si byl dobře vědom své nedostatečnosti.
Rozhodl jsem se přiznat, že co se příkladně ptáčnictví či myslivosti týče, vím toho méně než on a že bych nebyl schopen, jako on, vyměnit podlažní dlaždici z pálené hlíny v některé komnatě. Zalíbila se mu má upřímnost neméně tolik co chvála jeho značné a na jeho věk vskutku udivující zručnosti, a když byl nakonec srozuměn, že jsem byl odkojen písemnictvím, nekladl mi více otázky přesahující mé znalosti. Avšak o otázkách opevňovací techniky a matematiky jsem díky panu Martialovi jisté povědomí měl, a mohl mu tedy jeho očekávání splnit.
Byl jsem po pravdě všecek užaslý, když jsem jej vídal v zahradě vyptávat se neúnavně zedníků a tesařů, ve stájích vozků a čeledínů a v kuchyni kuchařů a kuchtíků, neb tolik dychtil zvědět, jak "se věci dělají". Ostatně nespokojoval se s recepty. Musil též přiložit ruku k dílu. A když tě jej paní z Guise přijela navštívit v době, kdy jsem dlel v Saint-Germain - zabila tak dvě mouchy jednou ranou -, a postěžovala si před ním na hlad, v mžikují usmažil omeletu, kterouž shledala výtečnou.
V sobotu šestého prosince o sedmé ranní, když jsem zrovna končil s oblékáním, zaklepal mi na dveře sluha, donesl mi vývar a dva krajíce namazané čerstvým máslem, zažehl oheň, vyšel, vrátil se s psacím náčiním, jež položil na malý sekretář, oznámil mi, že mne navštíví Jeho Veličenstvo, a odporoučel se, ukláněje se mi mnohokráte až k zemi, jako bych byl princ z krve královské.
Připadlo mi, že mi král prokazuje až příliš velkou čest, chce-li přijít za mnou do mého pokoje, místo aby mne povolal k sobě, než záhada došla objasnění, jen co vstoupil, zavřel za sebou dveře na závoru a prohlásil, že mi nadiktuje důvěrný dopis pro anglického krále, který mám přeložit do jazyka tohoto panovníka, poté jej nosit bezmála na těle, dokud budu dlíti zde, po návratu do Paříže že za mnou zajde pan Déagéant a naučí mě jej zašifrovat. Posléze jej Déagéant odnese a já nejenže spálím všechny koncepty, ale i si z paměti vymažu jakoukoli vzpomínku.
Dodržet poslední výminku jsem shledával nejsvízelnějším, než na mou věru, že se mi to zdařilo, neboť dnes, kdy píši tyto řádky, bych nedokázal ukojit čtenářovu zvědavost a zopakovat jediné slůvko z onoho listu. Ostatně v politice se včerejší tajemství stávají za pár dní a někdy hned nazítří otřepanou historkou.
Sotva jsem byl s úkolem hotova jedva jsem stačil vhodit do ohně francouzské znění dopisu, když jsem byl anglické uložil, sice ne přímo na tělo, ale do kapsy u košile, už si mne dal zavolat dauphin. Spěchal jsem za ním do jeho komnaty, kde jsem ho spatřil, an perem a inkoustem kopíruje velký portrét otcův. Chtěl znát můj názor na své dílo. Řekl jsem mu, že je dobré, než pravou královu zornici že je třeba předělat, umístit ji víc doleva, jinak by šilhal. To ho rozesmálo. Poté mi pravil vážným tónem, než s okem živým, a jako by si tropil posměch sám ze sebe:
"Zdalipak víte, Siolaku, Že jsem též básníkem? Píši velše!" "Vskutku, pane?"
"Zde jsou. Napsal jsem je letos v létě, v slpnu:

Pojďme spolu do zahlady
natlháme si jahody.

Není-liž to pěkný lým, Siolaku?"
"Pane, rým to není příliš zdařilý. Abyste rýmoval na ‚zahrady', musel byste dát ‚záhady'."
Jenom se tomu smál, nikterak se na mne za tu upřímnost nehněval. Již dříve jsem si povšiml, že dokázal zvětřit pochlebování a že mu nevonělo. Ostatně poezie nepatřila k vlohám, na nichž si zakládal. Mnohem více by ho bylo mrzelo, kdyby mu paní z Guise pohaněla omeletu.
Po ony čtyři dny, které král strávil v Saint-Germain-en-Laye, jej Ludvík vídal několikrát za den. Procházel se s ním po zahradě, naslouchal mši po jeho boku, sledoval z kočáru jeho lov, často s ním stoloval, a pakliže tomu tak nebylo, s povzdechem si stěžoval, že "papá se tuze s jídlem loudá", neb dychtil jej znovu uvidět, třebaže od posledka neuplynuly vic než dvě hodiny. Při všech těchto setkáních nechybělo držení za ruku, něžné pohledy, přátelská objetí a polibky. Než Jindřich též pečovalo jeho výchovu. Když ho viděl couvnout před psem cenícím zuby, slyšel jsem, jak jej přísným tónem pokáral: "Nesmíte se bát."
Nadešla neděle a král se o polednách musel vrátit do Paříže. Kočár jej již očekával před branou a na schodišti stál shromážděn všecek saint-germainský dvůr, by mu vzdal čest a dal sbohem. Ludvík doprovodil otce pod schody, v obličeji bledý, smutný a uzavřený. Ve chvíli, kdy se s ním měl rozžehnat, vypadal zaraženě, rty se mu chvěly a jako by nebyl s to promluvit.
"Nuže, synu!" řekl mu Jindřich. "Vy mlčíte? Nepolíbíte mne, když odjíždím?"
Tu se Ludvík rozplakal, avšak tlumeně, pokoušeje se ukrýt slzy před tak velkým shromážděním.
Král také zbledl a s pláčem na krajíčku jej popadl, objal, políbil a řekl: "Pravím vám, jako Hospodin praví v Písmu

svatém: synu můj, slyšel jsem modlitbu tvou, viděl jsem slzy tvé. Budu toho pamětliv."
Byl to výjev kratičký, avšak nesmírně působivý. Nikdo z přítomných slůvka nepromluvil. Špendlík by bylo slyšet upadnout. Král se více neotočil, hbitým krokem nastoupil do kočáru a Ludvík vyběhl po schodech ze strachu, aby nebylo vidět jeho slzičky.

KAPITOLA OSMÁ

Můj dědeček, baron z Mespechu, si odjakživa vedl a přes svůj pokročilý věk dosud vede "rodinnou kroniku", do níž zapisuje malé i velké události, jež se přihodily v jeho rodině, jemu samému či jeho lidem. O mně je tam zmínka s datem 20. září léta Páně 1607: "Syn Petr mne spěšným listem zpravil, že mého vnuka Petra Emanuela ze Sioraku jmenoval král rytířem. Tato pocta ctí prozíravost toho, jenž ji udělil: Petr Emanuel bude dobře sloužit svému vladaři. Je to vážný, učenlivý hoch, a co je na něm zvlášť milé, je pln života a mízy." V doušce pak je přičiněna velmi jímavá poznámka: "Prosím Boha, by Petr Emanuel se svým otcem za mnou přijeli na Mespech, dříve než mne cypřiše povolají do svého stínu."
Já sám si vedu nikoli snad "rodinnou kroniku", nýbrž jak se dnes říká deník. Zalistuji-li jím, jak činívám často při sepisování těchto Pamětí, najdu u data 8. prosince roku 1608 stručný zápis: "Včera návrat ze Saint-Germain-en-Laye. Vyprávění. Otec dojat. La Surie pobaven. Zavrženíhodný La Surieho šprým. Lístek. Jsem na vrcholu blaha."
Zapátrám-li v torbě svých vzpomínek, co těch několik slov znamená, jako vždy mne udiví vrtošivá alchymie paměti. Neboť La Surieho šprým - jemuž jsem nepřikládal žádný význam a shledal jej zavrženíhodným - mi dnes vytane na mysli hbitěji než onen "lístek", kterýž mi učinil takovou radost: "Zná-li člověk pověst královny Margot," prohlásil La Surie, "jedině ho musí překvapit, že si k balzamování zvolila zrovna srdce svých zvěčnělých milenců."
"Miroule!" okřikl jej otec. Jeho káravý hlas mi dodnes po tolika letech zní v uchu a náhle se mi vše vybaví, včetně cedulky, kterouž doručili za mé nepřítomnosti a již mi otec předal, teprve až když jsem skončil se svým vyprávěním; domníval se nikoli bezdůvodně, že bych je byl ukrátil, kdyby mi ji předal dřív. Onen lístek jsem pilně hledal po zásuvkách. Zde je, věkem poněkud zažloutlý:

"Pane,
díky Vaší zdvořilosti se mi dostalo přemnoha krásnými obraty vyjádřených omluv za to, že jste nemohl, a to nikoli vlastní vinou, dostáti svému slovu. Projevila bych hrubý nevděk k tomuto velkému králi, věrnému příteli mých blízkých, nebyla-li bych srozuměna s tím, že služba jemu nemůže než míti přednost před mými lekcemi. Než nebudu skrývat své dojetí nad Vaší úžasnou dychtivostí učiti se jazyku, jenž jest mým. Bude mi nesmírným potěšením očekávat Vás opět v pondělí osmého prosince o třetí hodině odpolední. Zůstávám, pane, Vaší poníženou a oddanou služebnicí.

Ulrike von Lichtenberg"

Přečetl jsem lístek a poněkud znachověl, pak jsem jej podal otci, jenž jej prolétl a prohlásil:
"Mám rád tento tón. Je na něm dobře poznat rozdíl mezi velikostí a povýšeností."
"A v čem spočívá?" otázal se La Surie.
"Jindřich je velký. Marie je povýšená. Jindřich připomíná rozdíl mezi sebou a druhými toliko dotěrům, kteří naň zapomínají. Nepotřebuje se tvářit nadutě. A právě touto ryzí prostotou chování dává tomu, kdo se dostane do jeho blízkosti, pocítit svou velikost."

"Petře Emanueli," obrátil se La Surie na mne, "dovolíte-li, rád bych se podíval na onu cedulku."
"Bude mi potěšením."
Přečetl ji a pravil: "Řekl bych, že se paní z Lichtenbergu líbíte."
"Podle čeho tak soudíte?" optal jsem se cítě, jak opětovně rudnu.
"Z této pasáže: ‚Než nebudu skrývat své dojetí nad Vaší dychtivostí učiti se jazyku, jenž jest mým. '"
"Nuže?"
"Je zde náznak škádlení v oné ‚úžasné dychtivosti' a stín koketerie v ‚jazyku, jenž jest mým'."
"Ona a koketní?" ohradil jsem se, třímaje vysoko barvy své dámy, jako bych za ni vstupoval na kolbiště, "Ani zbla! Nic takového není! Je to velmi vážná dáma. Dokonce bych řekl, že její chování je důstojnost sama."
La Surie pohlédl na otce, usmál se a neodpověděl. Tento hovor se odehrával v neděli večer po večeři, kdy jsem se cítil po pravdě řádně znaven dlouhým, drkotavým cestováním, jakož i vyprávěním a nekonečnými dotazy, které vyvolalo.
"Klíží se vám oči, pane synu," pravil otec. "Je čas, jak říká Jindřich, aby vás spánek uspal."
Nazítří, po dopoledni více roztržitém než studijním, jsem zkrátil siestu na polovic a poprosil Tonku, zda by mi nakadeřila vlas. Ta žádost jí však byla tuze proti srsti.
"V tuto hodinu," pravila, vstávajíc z mého lůžka s tváří nevěstící nic dobrého, "si dám spíše líbit laskání než se ohánět želízky. Vám připadá, pane, poctivé ukrátit lidem požitek a potěšení jen proto, aby vás krášlili? A nač vůbec taková námaha, jakou jste nevynakládal ani pro krále v Saint-Germain-en-Laye?"
"Toť má věc."
"Ta vaše věc se má tak, že vám nějaká slečinka od dvora popletla hlavu svými způsoby. Co si myslíte, že vám z toho pokyne, když tě se jí budete dvořit? Tyhle upejpalky nic zadarmo nedají. Jediné, co vám ta dámička mimo manželství poskytne, budou konečky prstů, abyste je mohl oblíznout! To je mi pěkný obchůdek!"
"Jsi úplně vedle, Tonko. Nejedná se o nějakou husičku, ale o dámu, která mi dává hodiny němčiny."
"A pročpak vám je nepřijde dávat sem, abychom tu její čumilku uviděli?"
"To nelze. Je to vznešená dáma."
"Třesky plesky! Vznešená dáma, a učitelka! Vy mě pěkně vodíte za nos!"
"Toť čistá pravda! Dost už s tvými dotazy, prosím tě, Tonko. Pusť se radši do díla, a ať mě nespálíš, a dej si pozor na jazyk!"
"A vy," procedila skrze zuby tichounce, předstírajíc, že hovoří sama pro sebe, než dosti nahlas na to, abych ji slyšel, "vy si zase dejte pozor, ať nepřijdete o rozum!"
"No toto, Tonko," pravil jsem rozhořčen, "chceš snad pár řádných políčků, jež by tě naučily úctě?"
"A mně," odsekla, hřebínek nikterak sražený, "kdo prokáže úctu mně? Mně, kteráž je nelítostně shozena z postele, jen aby nakadeřila jednoho nevděčníka, který půjde dílo dokonat s jinou v druhé půli siesty!"
"Co to žvaníš? Jde o výuku a dáma je vdova."
"Vdova! Kýho ďasa! Víme, zač je toho loket!"
"Ctná vdova těšící se vynikající pověsti."
"Láry fáry!"
"A která má už velké děti."
"Styďte se, pane, stařena! A pro nějakou babku krátíte náš odpočinek! Svět je naruby! Má mladá pleť vás již nevábí!"
Při slovech "stařena" a "babka" jsem ji málem udeřil. Než rozmyslel jsem si to, poněvadž dám-li se unést, praští ona želízky, nechá mě s polovinou hlavy naondulovanou a druhou rovnou, pomluví mě po celém domě od sklepení po střechu a dva dny bude trucovat, takže jsem se raději ukrotil a v duchu obdivoval, jak se jí v několika málo minutách podařilo vytáhnout ze mne rozumy a vydráždit mne. Hrom do toho! pomyslel jsem si, říká-li se tomuto pohlaví slabé, pak se hrubě zapomíná na jeho vyřídilku...!
Slůvka jsem nepronesl. Tvářil jsem se, že mě její popichování nechává jako z mramoru, než dobře jsem cítil, že máme oba k sobě příliš blízko na to, aby neměla důvod ke sváru, a přísahal si, že to více nedopustím. Bylať to draze zaplacená marnivost několika kudrnek.
Přišlo mi podivné, že otec, obvykle tak hospodárný se svými penězi, objednal nájemní dostavník, který mne měl zavézt ke Gräfin von Lichtenberg, a zprvu jsem se domníval, že našeho kočáru bude během odpoledne užito. Než posléze pro mne dostavník přijížděl třikráte do týdne, v pondělí, ve středu a v pátek, a odvážel mne na hodiny k hraběnce, i pochopil jsem, že v době mého pobytu v Saint-Germain-en-Laye se dáma s otcem dohodla na tom, že by se mé návštěvy měly odbývat v utajení, nikoli naším kočárem, jehož dvířka nesou rodový erb. Usoudil jsem z toho, že paní z Lichtenbergu - jakožto Němka a kalvínka - se obává, že její dům možná hlídají ligističtí či španělští špehové. Tento závěr mi pak stvrdil otec svým doporučením, abych v dostavníku vždy dobře zatáhl záclonky a nerozevíral je, dokud nebudu ve dvoře Lichtenberského paláce a vrata za mnou uzavřena.
Rovněž mé pozornosti neuniklo, že zdi kolem paláce, v němž přebývala paní z Lichtenbergu, jsou jak na straně dvora, tak i zahrady značně vysoké, okna a prosklené dveře chráněné těžkým kovaným ostěním a dům řádně zaopatřen statnými sluhy a lokaji, kteří měli oči na stopkách, pocházeli z Falcka, jak bylo i slyšet, a v případě potřeby se snadno promění i ve vojáky. Co se Gräfin týče, ať mi dávala hodinu v kterémkoli sále či kabinetu, povšiml jsem si, že pokaždé, jen co jsme se v místnosti usadili, zastrčila západku na dveřích, a když pak sluha přinesl svačinu, odemkla, leč vzápětí za ním zase zamkla. Ta opatrnost mne nadchla. Mělť jsem pocit, že prožívám nebezpečné dobrodružství.
Pokud jde o výuku, jen umocnila mou úctu k ní, neb jsem brzy shledal, že se má "kantorka" vyrovná jezuitovi, a jen Pán Bůh ví, že ti jsou v tomto oboru vyhlášení, zářným příkladem budiž můj učitel francouzského písemnictví pan Philipponeau, kterýž sice pro milostné pletky přišel o šat Tovaryšstva Ježíšova, jeho vědění si však uchoval.
Paní z Lichtenbergu si přepečlivě připravovala své hodiny, zvyšovala jejich náročnost podle mých pokroků, a dříve než

postoupila dál, vždy znovu a znovu opakovala již nabyté, povzbuzovala mne jemnými pochvalami a mé chyby opravovala tak šetrně a trpělivě, že jsem si zamiloval nejen ji, než rovněž mne přiměla zamilovat si předmět mého studia. Slýchal jsem nářečí, jímž hovořili Franc s Grétou, a podle toho si představoval, že je němčina jazyk dosti tvrdý, než kdyžtě jsem jej slyšel zpěvavě splývat ze rtů Gräfin, pochopil jsem, jak může být pružný a muzikální, aniž proto ztrácel na síle.

Po hodině mne vždy paní z Lichtenbergu zdržela na svačinu, kterou kvůli mně o hodinu odsunula. Čekal jsem na tu chvíli a zároveň se jí i trochu obával, protože předznamenávala konec našeho setkání a kouzelných chvil, které skýtalo. Avšak Gräfin, buď že vycítila můj neklid, či že se jí v mé společnosti líbilo, pozvolna, jak jsem si všiml, ony chvíle prodlužovala.

Pokaždé byly tytéž oplatky a zavařenina, rozetřená na ně její krásnou rukou ozdobenou jediným, vždy stejným prstenem z diamantů a rubínů. Než nebyl to její jediný šperk. Kolem krku nosila na tepaném řetízku zlaté srdce a zlomený klíč, kteréž tolik dráždily mou zvědavost, že jsem se zminil otci: "Podle Bassompierra," řekl mi, "nosí tento šperk od smrti svého chotě, jehož velice milovala. Zlomený klíč jest symbolem po mém vkusu poněkud příliš patetickým a časem by mohl být usvědčen ze lži. Bassompierre dostal košem, a tak považuje paní z Lichtenbergu za ženu nepřístupnou ve své ctnosti, a je pravda, že žije velmi v ústraní. Než je i možné, že se ve svém ústraní nudí. Však už je hrabě na pravdě boží dva roky." Mlčel jsem, než tato řeč se mi nezamlouvala. Předpokládala, že by můj idol mohl mít slabosti a nedostatky.

Pohlížel jsem na Gräfin, natírající pro mne první oplatku, s pohnutím, v němž již nebylo stopy po onom téměř synovském vděku, jaký jsem k ní pociťoval napoprvé, a po pravdě musím přiznat, že by bezpochyby shledala mé pohledy, jimiž jsem bloudil po jejích půvabech, vrcholně nestoudnými, kdyby přes nádherné zřítelnice neměla sklopena víčka a nebyla tak pohroužena do svého úkolu hostitelky, kterýž prováděla se stejnou vážností jako vše. Cítil jsem se trochu provinile, že ji takto pozoruji, neb jsem k ní choval city blízké uctívání. Než utěšoval jsem se, že jsem pohotový sdostatek, abych před ní utajil své nezdrženlivé pohledy přesně ve chvíli, kdy pozvedne hlavu a na malém talířku mi podá oplatku. Trávíval jsem svůj polední odpočinek s Tonkou, a domníval se proto, že "gentil sesso" znám, než jaký jsem byl ještě holobrádek, netušil jsem, že žena nepotřebuje očí, aby na sobě ucítila žár pohledu A zatím mi láska sama začala otevírat oči, neboť jak jsem jimi lpěl na její postavě a sledoval každičký její pohyb, nakonec jsem si povšiml, že roztírá zavařeninu po oplatce déle, než je nutno. Usoudil jsem z toho, že cítí na sobě mé pohledy - což byla pravda - a že prodlužuje svou práci, poněvadž ji přivádějí do rozpaků - což zdaleka pravda nebyla: uvědomil jsem si to až následně, než toto poznání, jako všechna, jež se dotýkají milované bytosti, se dostavilo příliš pozdě na to, aby mi bylo k užitku.

"Tak prosím," říkala, kladouc oplatku na talířek, "a je to. Budete moci načerpati nových sil..."

Tímto způsobem mne upozorňovala, abych stáhl pohledy, jimiž jsem bloudil po jejím hrdle, ňadrech i tvarech, jež nechávala vytušit její tuhá suknice. Říkala však ta slova tónem naprosto nevzrušeným, že jsem sice zachytil znamení k ústupu, než neuhodl její spoluúčast v něm obsaženou. A tak nám její obratnost spolu s mou prostotou připravily chvilky o to půvabnější, že zůstávaly v nezřetelných hranicích našich tužeb, nevyžadovaly ode mne žádnou iniciativu a od ní nijaké rozhodnutí.

Přijímala mne pokaždé v jiné místnosti paláce a měl jsem si povšimnout - jak jsem učinil později -, že tato místnost byla buď úmyslně, nebo, jak se domnívám, víceméně bezděčně pokaždé o něco menší. Takto jsme z velkého salonu přešli do salonku intimnějšího, odtud pak do malé zimní zahrady plné rostlin, ze zimní zahrady do komnaty, z komnaty do kabinetu, kde krom toaletního stolku zbylo místo na jedno křesílko a jednu stoličku. Avšak tento postup nebyl zcela rovnoměrný, neboť jsme se přinejmenším ještě jednou vrátili zpět do velkého salonu. Než onen návrat, kterýž jsem pocítil jako ústup a který mne zarmoutil, zůstal výjimkou. Napříště tíhnutí k menšímu prostoru začalo převládat a nakonec zcela zvítězilo.

Jednoho dne po svačině, právě v onom kabinetu, o němž jsem se již zmínil, vzala paní z Lichtenbergu za hovoru z toaletního stolku pilníček se střenkou ze slonoviny a počala si jím pilovat nehtíky. Zprvu mne tato péče udivila, leč po úvaze nadchla, vždyť jsem byl přijímán s takovou důvěrností, o jaké se mi ani nesnilo. Nadto mi z toho kynul dvojí požitek: mohl jsem se na ni dosyta vynadívat, neb měla zraky sklopeny k nehtům, a zároveň naslouchat jejímu hovoru, jenž se snad vlivem toho konání stal rovněž důvěrnějším.

Na jednu mou otázku se rozhovořila o Bassompierrovi s otevřeností, jež mne překvapila.

"Bassompierre," řekla, "patří k Němcům, kteří poněkud pohrdají Francouzi kvůli tomu, že se jim nedostává jistých ctností, než zároveň k nim vzhlížejí s obdivem kvůli jejich nectnostem. Od chvíle, kdy žije ve Francii, touží po jediném: vyměnit své řádné německé ctnosti za znamenité francouzské nectnosti, zvlášť co se žen dotýká."

"Byl jsem přesvědčen," pravil jsem, "že patří mezi vaše přátele."

"Patřil by, pakli by nechtěl překračovat práh přátelství. Kdo by však mohl přijmout lásku, jež se dennodenně zaprodává polovičce lidského pokolení?"

Jelikož jsem mlčel, pozvedla víčka, bystře na mne pohlédla a pravila: "Setkal jste se někdy s jeho neteřinkami?"

Takto přímá otázka u dámy, jejíž zdrženlivost a zdvořilost byly tak vybrané, mne zprvu ohromila a trvalo mi chvíli, než jsem odpověděl:

"Ano," pravil jsem konečně, "na jeho lodi. Plavili jsme se společně po Seině do Saint-Germain-en-Laye."

Mlčela a mne zachvátila smrtelná úzkost při pomyšlení, zda jí snad Bassompierre neřekl o Tonce. Otázka, jež následovala a z níž jsem měl už strach, ještě než přišla, mi však neumožnila dospět k závěru, jak bych si byl přál, neboť sice sama o sobě nijak taktní nebyla, než na pohled se zdálo, že její nešetrnost není namířena proti mně.

"Jak si vysvětlíte," řekla, "že vznešený muž z urozeného rodu, bystrý a citlivý jako Bassompierre, může nalézt zalíbení v láskách tak sprostných?"

Zachoval jsem se tenkrát vůči Tonce jako proradník, lhář, a co hůř, jako licoměrník, neb jsem pozdvihl obočí a maličko

se ušklíbl - čímž jsem, aniž jsem otevřel ústa, dal paní z Lichtenbergu odpověď, jakou si přála slyšet. Pravím "lhář", protože mi Tonka byla nejenom náramně po chuti, ale právě to, co bylo na ní lidového, mi určitě alespoň zpočátku skýtalo velikou jistotu v našich vztazích. Než jak bych byl mohl něco takového vysvětlovat této vznešené dámě, jež na vše nahlížela s takovou vážností?
Když paní z Lichtenbergu zaoblila podle svého uvážení nehty na levé ruce, přendala pilníček do této ruky, aby dokončila práci na ruce pravé. Než z té změny se příliš netěšila.
"Člověk by se nenadál," pravila s pousmáním, "že bude tolik pravdy na tom, když se o nešikovi říká, že je levý. Vše šlo hladce, dokud pracovala má pravička. Avšak má druhá ruka je tak neobratná, že snad ani hůře pilovat nelze. A ke vší bídě leží má oblíbená komorná churava! Jinak bych ji přivolala na pomoc."
"Madame," pravil jsem, aniž jsem si dal vůbec čas na rozmyšlenou (než její nenadálá veselost, kteráž zazněla ze smíchu provázejíc její poznámku, mi dodala odvahy), "bylo by mi nesmírným potěšením, kdybyste laskavě svolila, abych ji zastoupil."
"Jakže!" zvolala. "Vy byste to svedl?"
"Myslím, že ano."
"A neublížíte mi?"
"O tom vás mohu ubezpečit."
"Nuž tedy, zkusme to!" pravila s dalším pousmáním, jako by to z mé strany byl nějaký dětinský rozmar.
Povstal jsem tedy, vzal stoličku, postavil ji po její pravici a posadil se. Podala mi pilníček a pravičku. Její prsty v mých byly hebké a vlahé, a ač jsem zakoušel nesmírnou rozkoš, že je mám ve svém držení, nechtěl jsem v tomto rozpoložení setrvávat příliš dlouho, nezapomínal jsem, že se musím zhostit úkolu, jaký mi ještě v životě nebylo provádět, neb u nás mi o nehty pečovala Tonka, stříhajíc je nůžtičkami.
Zpočátku jsem postupoval velmi jemně z obavy, abych jí nezpůsobil bolest, A jak jsem se tak usilovně snažil, cítil jsem, že rudnu vynakládanou námahou. Paní z Lichtenbergu mlčela, a jelikož jsem seděl níže nežli ona, s hlavou ve výši jejího boku, netušil jsem, zda mi hledí do tváře či na ruku, kterouž mi svěřila. Činil jsem nicméně rychlé pokroky ve svém konání, mé napětí polevilo a já si uvědomil, že oba setrváváme v tichosti, kterou nic neodůvodňovalo, leda na mé straně prudká radost - zdánlivě neúměrná své příčině -, že mohu s její rukou nakládat po libosti, že jsem jejím pánem, naplněn úžasem, jak je jiná než moje, bělostná a z jemného tkaniva.
Třebaže její prsty spočívaly v mé ruce nečinně a poslušně, pokaždé, když jsem svými pohnul, jsem měl pocit, že mě hladí. Po chvilce jsem si uvědomil, že se změnil Ulričin dech, že je hlubší a pomalejší. Byl bych z toho usoudil, že usíná, kdybych nepozvedl oči od práce a nesetkal se s jejími zraky, pravda bdělými, avšak jako by pozbyly své obvyklé ostražitosti. Pochopil jsem, že se oddala něžnosti chvile, slepá vůči možnostem obsaženým v ní v zárodku, vychutnávajíc ty důvěrné minuty, jež ji okouzlovaly, aniž jí naháněly strach, byť obřadník jejího kultu tak mladý, tak zbožňující a tak plný úcty k ní. Nebyl to než záblesk. Rychle jsem sklopil víčka, aby ji plamen v mém pohledu neprobudil z poklidu, do něhož byla pohroužena.
* * *
Koncem prosince k nám přišel na večeři Bassompierre, pročež jsme byli nuceni utrácet poněkud za odění, abychom nepůsobili příliš nuzně vedle jeho oslnivé nádhery, avšak otec u vědomí, že se stejnou nádherou jako on zaskvět nemůžeme, nařídil Cabochovi, nechť připraví krmi tak chutnou, jak jen dokáže, a nešetří ničím, ani masem, ani vínem, když už nemůžeme uspokojit zrak našeho hosta, abychom alespoň zalahodili jeho podnebí.
Než jedva Bassompierre vystoupil ze svého blyštivého kočáru a posadil se k našemu stolu jako náměsíčník, pochopili jsme, jak byla naše námaha zbytečná. Sotva na nás pohlédl a jen tak tak že z jídel okusil. Okamžitě se stáhl z jakéhokoli rozumného hovoru, jeho modré zraky bloudily prostorem a takřka nepromluvil, vypadal nepřítomně, nikoli ustaraně, ale jako u vytržení. Marietta, vždy bdící nad slávou svého kuchařského manžela, byla znepokojena, když viděla, jak hrabětův talíř leží nepovšimnut, aniž do něj vidličkou šťouchl, a vrhala ztrápené pohledy na otce, jenž předstíral, že je nevidí. Franc mu nalil číši. Bassompierre upil doušek a znovu ji postavil.
"Přisámbohu, Bassompierre!" řekl otec, "churavíte snad? Svírá se vám žaludek či schvátila vás horečka? Vždyť vy nejíte! A málem ani nepijete! Podle kruhů pod vašima očima usuzuji, že také ani nespíte." "Žením se," pravil Bassompierre nejistým hlasem a s pohledem zamženým, jako by ho proti jeho vůli probudili z blažených snů.
"Chudinky neteřinky!" na to La Surie sotto voce. "Přijdou o práci...!"
Otec pohlédl na rytíře zamračeně, než Bassompierre nic neslyšel. Znovu upadl do svého snění.
"Kdy?" tázal se otec.
"Před Vánocemi," odvětil Bassompierre, hovoře však jakoby účinkem jakéhosi mechanismu, bez zásahu vlastní vůle.
"S kým?"
"Se Charlottou z Montmorency."
Zdálo se, že to na La Surieho učinilo mocný dojem, zatímco my s otcem na sebe pohlédli srozuměně. Charlotta byla ona mrška, kteráž mě na plese u vévodkyně z Guise před tím, než jsme spolu tančili voltu, prosila a parte, abych ji vyhazoval co nejvýše do vzduchu. A po tanci, poté co předvedla své nohy a rozdala významné pohledy velmožům tohoto světa, mi veřejně vytkla mé neslušné chování.
"S dcerou konetabla!" pravil La Surie, pokyvuje uznale hlavou.
"Vždyť to je téměř princezna!"
"Pod tuto úroveň bych se neženil!" zvolal Bassompierre, který se snad konečně probral ze svého vytržení a poprvé pronesl něco, co se mu podobalo.
Jelikož otec mlčel, obrátil se k němu a jakoby udiven jeho mlčením mu řekl:
"Nuže, Sioraku, co o tom smýšlíte?"

"Je tuze mladičká a vy, hrabě, stárnete..."
"Vždyť je mi třicet let!" ohradil se Bassompierre s jistým zápalem.
"A jí bude šestnáct."
"Žertoval jsem," pravil otec s úsměvem. "Vskutku, věkem k sobě ladíte. Je velmi krásná, má dozajista tu nejpůvabnější tvářinku pod sluncem a ostatek tomu přiměřený."
Bassompierre mi připadal pouze napůl uspokojen touto chvalořečí, již otec pronesl bez vřelosti, jakáž by se při jejich přátelství dala očekávat.
"Co tomu říká král?" zeptal se La Surie.
"Je v sedmém nebi!" odpověděl Bassompierre.
A dodal nikoli bez domýšlivosti:
"Vždyť víte, jak mne miluje."
"Dá nevěstě věno?"
"Ale kdež, ničeho takového nemá zapotřebí. Je vám zajisté známo, že jsou se slečnou z Mercoeuru nejbohatšími dědičkami v království."
S úsměvem pokračoval: "Po pravdě, věnem obdaruje král mne."
"Obdaruje vás věnem?" La Surie naň zíral nevěřícně.
"Arciže, odkoupí pro mne od vévody z Bouillonu hodnost prvního komořího."
"Výborně, skvěle, Bassompierre!" pravil otec. "Toť skvělé znamení královy přízně. Víc ani lépe učinit nemohl!"
Bassompierre, jenž byl vtělený důvtip, si myslím povšiml, že otec hovoří tentokrát s větším zápalem, než když vychvaloval Charlottinu krásu. Upřel naň tázavý zrak, když však viděl, že je otec rozhodnut více neříci a Charlottu pominouti mlčením, pohlédl na své hodinky a pod záminkou, že jej král očekává v Louvru, se rozloučil a odešel, v nepřívětivé, zarputilé náladě, jak jsem nahlížel.
Jeho odchod byl tak spěšný, a třebaže si Bassompierre zakládal na uhlazeném chování, tak málo zdvořilý, že si z toho otec dělal svědomí, říkaje si nepochybně v duchu, zda neprozradil více výhrad vůči Charlottě, než by byl měl. Nato si povšiml Marietty, jak stojí na opačném konci stolu s pažemi svěšenými a tváří se vylekaně, i řekl jí poněkud příkře: "No tak, Marietto! Nač čekáš? Odnes talíř pana z Bassompierre.
Přece vidíš, že se ničeho ani netkl."
"Aj, pane markýži," pravila Marietta, která vždy ve chvílích prudkého pohnutí nasadila ještě silněji svůj auvergneský přízvuk. "Já še toho talíře nedotknu, ani ža všechno žlato z Baštily. Ježíši! Ubohý pan hrabě! Modlím še k Hošpodinu, aby mu odpuštil tu švatbu š takovým šukubem! Už je jím celý uhranutý!"
"Charlotta z Montmorency že má býti succubus*! Kdes to, matko, sebrala?"
"Aj, pane markýži, totě jištá věc! Já to mám od štrýce. Byl šluhou u Charlottiny matky, Luižy z Budošu, kteráž jako holčička še oddala ďáblu za šlib, že ji provdá za pana konetabla, nejbohatšího muže Francie a po králi nejmocnějšího."
"Oddala se ďáblu?" opáčil otec s pozdviženým obočím.
"Arciže, pane markýži. A dokonce z toho měla šmrtelné bolešti, neboť ďábel má šourek rudý jako peklo, kterým vám propálí útroby, když jej přiloží...!"
"Pak se ovšem nelze nedivit," pravil otec hledě na La Surieho, jenž se smál pod vousy, "že dnes tolik žen tvrdí, any obcovaly s ďáblem?"
"To jsou přece ty neštoudnice, o nichž še říká, že mají ďábla v těle," děla Marietta, s níž námitka nepohnula. "A abych še vrátila k paní Luiže, když še jí ďábel nabažil, zašil jí zase panenskou blánu a chudák konetabl byl o švatební noci celičký oslněný ž toho plamene, že nic neviděl. Než zlo bylo dokonáno! A madame Charlotta še narodila z tohoto šemene. Proto vyhlíží jako andílek, ač je to hotová ďáblice. A navíc je jako její matka neřectižádostivá."
"Neřectižádostivá?" opakoval otec. "Co zas tohle má být?"
"Něco na způsob mladého hastroše," řekl La Surie.
"Nikterak," pokračovala Marietta, tváříc se velemoudře. "Neřectižádostivá je taková, která je neřesti chtivá a ctižádostivá."
"Ctižádostivá a neřestná! Výborně! Skvěle! Vše se objasnilo! Člověk se od tebe lecčemu přiučí, Marietto. Je to všechno?"
"Nikterak, pane markýži. Po Charlottě udělal ďábel paní Luize ještě šyna, jemuž dali jméno Jindřich. Než pak byl ďábel dlouho pryč, někde na opačném konci švěta prováděl švé temné špatnosti (neb má všudy práce hromady), a kdyžtě še vrátil, našel Luizu š pupkem, tentokrát ale od konetabla. I rozlítil še, že nedoštála věrnošti, a zardoušil ji, rouhaje še švatému jménu božímu, nechal ji tam ležet š její krášnou tváří tak znetvořenou, že ji nikdo nepožnal."
"Povšimni si, synu," pravil otec, jak lze z komára velblouda učiniti. Luiza z Budosu byla ve smrti podivně znetvořena, jako Gabriella z Estrées, a to je jediná čistá nota v celé písníčce, již jsi právě vyslechl. Všechno ostatní, Marietto," obrátil se k ní, "je zavrženíhodná snůška pověr, jimž by se člověk zasmál, kdyby se nedotýkaly cti vznešené rodiny. A já ti od nynějška zapovídám opakovat tuto báchorku, neb bys za ni mohla jít viset, a tvůj Caboche též."
"Vždyť já ji mám od štrýce!" ohradila se Marietta celá hanbou rudá, "nic zlého jšem v tom neviděla."
"Zlého nezlého, tu historku, má milá, už neopakuj," pravil otec mírněji, "chceš-li ostat v mých službách. A teď běž a roztop řádně krb v knihovně. Gréta sklidí ze stolu za tebe."
"Vřelý dík, pane markýži," pravila Marietta, kteráž dobře pochopila, že ji pán ve své dobrotě zprostil povinnosti dotknout se Bassompierrova talíře, který musí být jistotně očarovaný, když je očarován hrabě sám.
"Už jsem tyto povídačky stran Luizy z Budosu zaslechl," řekl otec, jakmile Marietta odešla. "Jedva se lidu prostému zdá některý zlý jev nevysvětlitelný, vysvětlí si jej ďáblem. Budiž ještě, věří-li těm báchorkám lid nevzdělaný, leč horší je - jaktě je náš věk lehkověrný! -, že i takoví kmeti světem prošlí a rozumní, jako je Petr z Hvězdy, podporují tyto

hlouposti."
"Avšak vy sám," opáčil La Surie, jste byl po mém soudu hrubě zdrženlivý v blahopřání Bassompierrovi k sňatku a chválu na Charlottu jste pěl jen na půl huby."
"Mámť k tomu důvod. Petr Emanuel vám jej sdělí."
A tak jsem La Suriemu převyprávěl, kterak mi Charlotta z Montmorency, když jí bylo sotva patnáct let, provedla na plese u vévodkyně z Guise onen nepěkný kousek, jak je nám známo.
"To je ovšem pěkná zlomyslnost!" podotkl La Surie. "Jak je možné, že jsem o tom nezvěděl?"
"Měls zrak i sluch zaměstnán jinde," odvětil otec s úsměvem.
"A to jí bylo patnáct let!" poznamenal La Surie. "A už házela očkem po velmožích a ukazovala svá stehýnka!"
"Po velmožích a dokonce i po králi!" pravil jsem.
"Přisámbohu! Nebude ona nakonec přece jen succubus?" řekl La Surie. "Miroule!" napomenul jej otec.
"Není-li jím tedy, pak je možná, jak říká Marietta, neřectižádostivá?" Rozesmál jsem se, nikoli však otec.
"No tak, Miroule, to stačilo!" řekl. "Naši lidé by tě mohli zaslechnout. A co řekne pán, bude po něm někde sluha opakovat. Chtěl bys snad, aby se u nás takto hovořilo o Bassompierrově choti, až ji k nám přivede na večeři?"
Mariettin klevetivý jazýček si dal po oné výtce, kterouž slízl, pohov, alespoň v tomto ohledu, než mozek nikoli. Mělť dobré důvody si myslet, že samo nebe Bassompierrovu sňatku nepřeje. Při té příležitosti jsem si povšiml, že naši lidé bývají často lépe zpraveni o tajích vznešených rodin nežli my, druhdy dokonce i o nás samých, neb jejich největším potěšením je sledovat nás a sdělovat si mezi sebou své poznatky. Takto Marietta věděla z trhu - kdež se potkala s konetablovým auvergneským sluhou -, že konetabl, stár tehdy sedmdesát čtyři roky, je sužován prudkým záchvatem dny, upoután na lůžko a že se Charlottiny oddavky z té příčiny nebudou konat do Vánoc, jak nám byl řekl Bassompierre.
Marietta nám novinu sdělila, když nás obsluhovala u stolu, a nikdo z nás tří by netušil, jak nesmírné uspokojení nad ní pociťuje, kdyby ji opětovně nezradil její zesílený přízvuk. Kdo ji znal, tomu bylo jasné, že v odloženém sňatku vidí nutně buď ruku boží, anebo ruku hodné hrabětovy německé víly, či snad ruce obě, pro jednou spolčené proti pekelným silám, z nichž Charlotta vzešla.
V lednu se konetabl uzdravil, avšak otec nám po návratu z Louvru sdělil, že vévoda z Bouillonu činí nemalé potíže s prodejem své hodnosti prvního komořího Bassompierrovi, neboli králi, jelikož Jeho Veličenstvo jí hodlalo obdarovat svého oblíbence.
Handrkovalo se především o cenu: Bouillon požadoval čtyřicet pět tisíc liber, král stáhl jeho požadavek na méně než polovinu, nechtěje zaplatit víc než 20 000. Leč Bouillon, takto Montmorencyho synovec, rovněž soudil, že Bassompierre není pro jeho sestřenku Charlottu dosti urozeného původu. Jakožto dceři konetablově se jí mělo dostat ne méně nežli knížete, kupříkladu prince z Condé. Král se ohradil. Condé dává přednost honitbě před ženami a ostatně pro Charlottu chce Bassompierra a nikoho jiného.
Podle jeho rozhodného tónu otec předvídal, že Bassompierre, ať už s hodností prvního komořího, nebo bez ní, pojme Charlottu za ženu do Velikonoc. Mýlil se. Navzdory ochraně německé víly přišel Bassompierre o všechno: o milou, lichotivý svazek, obrovské dědictví, královskou hodnost. Než Bouillon za to nemohl, Condé na tom nic nevyzískal, krom dobrovolného vyhnanství, a co bylo nejvíce udivující, vše se událo se souhlasem krásky. A jak k tomu všemu došlo, hodlám vylíčit.
* * *
Pár dní nato za mnou po ránu přišlo páže s lístkem od krále, abych se dostavil do komnat dauphinových o desáté hodině. A koho to nevidím postávat v brance Louvru, kde držel stráž Praslin - směšně menšího než hejtman, zato však skvícího se tolika barvami co louka v máji -, než mladého Romorantina? Čekal na mě a svým zdobným kloboukem mi nesložil jednu poklonu, nýbrž deset, s levicí elegantně v bok, ledabylým úsměvem na rtech a hrdě nevšímavý k opovržlivým pohledům, jež na něj svrchu vrhal Praslin a které se staly ještě drtivějšími, když tě uhlídal, jak mne ten panáček objímá a líbá.
"Rytíři," oslovil mne Romorantin, uchopiv mne pod paží a odváděje mne na nádvoří Louvru, jaké to pro mne potěšení, spatřit vaši tak sličnou tvář! Král mě zde postavil na stráž, bych vás zavedl do komnat dauphinových, a u všech ďasů, nedovedete si představit to utrpení, muset stát vedle tohoto Praslina! Nemohu si pomoci, než páchne mi! Nejspíš si natírá vlasy i knír týmž vepřovým sádlem, jakým si vojáci leští holínky! Div jsem se nezalkl!"
Rozesmál se tomu fistulí, jakoby opojen vlastní duchaplností.
"Než markýzi," pravil jsem s úsměvem, "co má toto znamenat? Vy již nevyslovujete více ‚u' namísto ‚o', kteréž vám kdysi, pakliže si dobře vzpomínám, znělo tak odpudivě, a nenecháváte slova pouze splynout ze rtů?"
"Bohužel, rytíři," odvětil, "ne že bychom s přáteli změnili názor, stále se domníváme, že ‚u' zní líběji než ‚o' a že netřeba užívat všedních slov, avšak král se od některého upovídaného kumpána dozvědělo našich jemnůstkách, nazval nás ‚jalovými kvákaly' a zostouzet francouzský jazyk nám zapověděl, aniž napověděl, jak jej povznášet (zapověděl, napověděl - zdařilá hříčka, což?). Pravda je, že král je strašlivě rozezlen, pročež se na naše hlavy sneslo hromobití."
"A jaká je příčina jeho hněvu?" optal jsem se polekaně.
"Jakže, rytíři, vy zřejmě budete jediným u dvora, kdo ničeho neví!
Vinna je Essartsová. Jindřich se rozešel s Verneuilovou a Moretovou poslal do kláštera, když tu si povšiml, že se ocitl sám samotinký, i chtěl posadit nazpět do sedla Essartsovou, kteráž se předvedla jako nepochybně největší hlupačka v království, neb ve svém věku, prosím pěkně, požaduje, aby se účastnila baletu Nymf Dianiných, kterýž královna hodlá nechat zatančit před dvorem v Arzenálu. Ať mě čert vezme, jestli vím, kdo je ona Diana či ty její nymfy!"
"Diana jest římská bohyně lovu a její nymfy jsou stejně jako ona lovkyně. "
"Jaký jste učený, Sioraku!" zvolal Romorantin a něžně mi stiskl paži. "Zkrátka, ony nymfy, kteréž královna vybrala, toť

údajně dvacet nejkrásnějších dívek od dvora. Z té příčiny chce být Essartsová mezi nimi: k čemuž má od krále sliby, než královna míní, totě chyby... Sioraku, jak se vám líbí mé gioco?"
"Velmi půvabné."
"Víte-li, že je činím, aniž na to téměř myslím? Vytrysknou mi z mysli jako mléko z prsu kojné. Krátce řečeno, Essartsová má po baletění. Zuří na krále a král zuří na královnu, a aby dal svůj hněv najevo, trucuje a odmítá se účastniti zkoušek, on, kterýž jinak bývá celý pryč do takového skotačení, když tě navíc ony slečinky tančí nepřístojně odhalené."
"Viděl jste je?"
"Bohužel, byl jsem nucen! Zkoušejí ve Velké síni, jíž se prochází do králova kabinetu. Aj! Rytíři, jaká to nechutná podívaná, vidět ty zběsilé ženštiny, jaktě do všech stran natřásají svými vnadami... Ostatně uvidíte je sám. Projdeme kolem nich."
"Již se těším."
"Ach, Sioraku, to jste mne zklamal!" pravil Romorantin a zamračeně pustil mou paži. "Domníval jsem se, že jste jemnějšího zrna."
"Jsem takový, jaký jsem," odvětil jsem mu se smíchem. "Natřásající se vnady, jak vy říkáte, se mi pohříchu zamlouvají."
"Styďte se!" řekl Romorantin, "něco tak nízce všedního! Jenom sprostný hrubián může být tak nevkusný!"
"Pak tedy jsem sprostný hrubián," podotkl jsem dosti příkře, "stejně jako váš děd Salignac, váš otec a váš král."
"Aj, Sioraku!" zvolal Romorantin, jenž se po mé strohé odpovědi počal kát, "odpusťte mi prosím mou nerozvážnost. Hovořil jsem zbrkle, než nechtěl jsem vás urazit."
"Neurazil jste mne, markýzi," pravil jsem s úsměvem. "Považuji vás za urozence vkusu velejemného, necítím se však provinile, že sám takovým nejsem."
"Jděte, tropíte si posměch!" řekl, než mou malou lichotku slízl jako smetánku.
Čtyři urostlí, vyšňoření dveřníci bránili ve vstupu do Velké síně houfci dvořanů, kteří zde okouněli hartusice, v naději, že alespoň na okamžíček, až se dveře otevřou, zahlédnou nymfy Dianiny. Romorantin, sic malé postavy, než náramně se povyšující, volal svou fistulkou: "Vari! Ustupte!" rozrážeje tlačenici oněch "sprostných hrubiánů", očividně posedlých vášněmi "nízce všedními". Když se prodral před dveřníky, pravil jim vznešeně: "Na králův rozkaz!" Dveřníci se shýbli, aby naň pod kloboukem viděli, poznali ho a otevřeli dveře, kteréž poté i při svých obrovitých postavách zavírali jen s vynaložením nesmírné námahy, jaktě veliký byl nával.
My dva pak se s rozdílnými pocity octli v oné velesvatyni, mohu-li si troufnout užít tohoto výrazu na označení místa, kteréž přítomnost dvaceti urozených, krásných a mladých dívek proměnila v chrám ženství, pod vedením baletního mistra, jenž sám dík svým strojeným a jemně vybroušeným způsobům nepůsobil zrovna jako příslušník pohlaví opačného.
Projít touto dlouhou síní byloť dozajista utrpením pro Romorantina, an kráčel přede mnou s pokrývkou hlavy smeknutou, přidržuje si ji před obličejem, pohled upíraje na špičky nohou a pospíchaje, aby se co nejdříve dostal z dosahu té nechutné podívané. Co se mne týče, následoval jsem jej tuze ledabyle, s kloboukem ve svěšené ruce a téměř po špičkách, tváře se taktně a skrovně, zatímco můj lačný zrak nevěděl, kam se dříve vrtnout, tolik rozkošného a líbezného tu bylo k vidění.
Dianiny nymfy, kteréž byly cudné lovkyně, mávaly pozlacenými kopími, bezpochyby aby jimi proťaly naše příliš citlivá srdce mužská, oděny v kratičké tuniky, odhalující jim stehna do výše. Tento oděv byl střižen tak, aby nás ještě více zatratil, a z látky byl tak jemňounké a řídké, že nechávala uhodnout obrysy jejich mladistvých těl. Člověk přímo cítil, jak jsou nymfy šťastné, že se pro jednou zbavily sukní a vyztužených svrchních suknic, jimiž jim vezdy ztěžkne krok, spodniček stahujících jim životy, příliš těsných šněrovaček a příliš úzkých střevíců, jako by se rozvinuly ve své přirozenosti, tak jak je Bůh stvořil, aby se líbily sobě i pro potěchu mužů.
Po sálu byla porůznu rozmístěna ohřívadla, umožňující jim ladně se pohybovat polonahé a nezmrznout v zimním chladu, a jejich zrychlený dech, půvabné, leč hbité pohyby, odměřované houslovým doprovodem, a kapičky potu perlící se jim na čele zamžily malé tabulky vysokých oken, čímž se vytvořilo vřele důvěrné ovzduší, prodchnuté nejen jejich odor di femina, ale též voňavkami, které na sebe nastříkaly, než vstoupily na kolbiště. Byly zde výhradně krásky v rozpuku, u dvora chvalně známé, dvě tři královniny společnice, s nimiž jsem se již setkal a které se na mne letmo pousmály, když tě jsem kolem nich procházel, Noémie ze Sobolu, jež ke mně pokradmu vyslala něžný pohled, a vpravdě nejkrásnější ze všech, jak v tváři, tak i postavou, Charlotta z Montmorency, kterážto na mne pohrdlivě shlédla z výše předstírajíc, že mne nepoznává.
Co mi na tom záleželo? Věděl jsem, zač je loket okouzlujících úsměvů, slibných pohledů a jiných vražedných kopí té dívčiny nefectižádostivé! A nebylo tu snad devatenácte dalších dívek, aby mne v mých představách utěšily z její pohrdlivosti, kteréž jsou nejen krásné, ale i dobré, dozajista mne mají rády a jsou povolny mým touhám, že jsem v opojení chvíle snil o devatenáctém znásobení svého těla, abych se jich všech zmocnil najednou... Pochválen buď můj anděl strážný, že se chránil vyslechnout toto mé rouhačské přání, jakož i mnohá další, jež bych neměl sílu zde vyříknout, která mi však v údech, hlavě a prsou zažehovala třaskavé jiskérky.
Když jsem vycházel z Velké síně, nikoli zrovna Romorantinovi v patách, byloť o hodný kus přede mnou, málem jsem ze všeho toho vábení vrávoral a musel jsem se zastavit, abych si srovnal myšlenky. V tomto punktu jsem však chybil, neb jedva se opět chopily vlády nad mým vědomím, začaly mne mučit, že jsem, byť jen v myšlenkách, nezachoval věrnost paní z Lichtenbergu. Naštěstí se Romorantinovi vrátila sebedůvěra, když byl mimo dosah toho odpudivého pohlaví, a on spustil nanovo, uchopiv mne za paži, již začal neprodleně hnísť, řka:
"No tak, no tak, rytíři, už jste se snad na ty husičky vynadíval dost! Nerozněžňujte se! Chcete nechat krále čekat?"
Leč král mne nečekal a v jeho kabinetě nebyl než vévoda z Bellegarde, kterýž mi ani neposkytl čas oslovit jej "monseigneure", přátelsky mě objal a se smíchem se mne optal, jak se mi líbily nymfy"? Takovéto zahájení

Romorantina hrubě znechutilo, nelenil a hned se odporoučel, za přečetných poklon k vévodovi a osmiček vykroužených kloboukem, až veliká žlutá, zelená a bílá pera, zdobící mu klobouk, zanechala po jeho odchodu ve vzduchu třpytivou barevnou stopu.
Bellegarde, jehož oslovovali pane královský vrchní, jelikož byl vrchní královský podkoní, byl dávným přítelem mého otce, s nímž se poznali na dvoře Jindřicha III. Nikdy nepřestal být věrným služebníkem tohoto velkého krále, jehož obliba mladíků byla známa, na rozdíl od vévodů z Joyeuse a z Epernonu, kteří, ač hýčkáni a vším zahrnováni, kousli do ruky, jež je krmila.
Otci připadalo vždy zvláštní, že Bellegarde nacházel v Jindřichu III. zalíbení, neboť byl vášnivý milovník žen jako Bassompierre, jehož byl u dvora přítelem i sokem, málokterá mu kdy odolala, i ve svých sedmačtyřiceti letech (tehdejším svém věku) bylť stále krásný, statný a zdraví tak pevného, že by mu mohlo sloužit do stovky.
Slyšel jsem otce říkat o Bassompierrovi, že ani v prostopášnostech nezapře své němectvi, neboť i při svádění si počíná důkladně a metodicky. To Bellegarde si vedl logičtěji: v lehkovážných věcech byl lehkovážný. Okouzloval dámy, aniž na to vůbec myslel, svou veselostí, bezstarostností a neuvážlivou smělostí.
"Obdivuhodné!" odpověděl jsem mu na jeho dotaz stran nymf.
"Kdepak, kdepak!" opáčil Bellegarde stále se smíchem. "Tento přívlastek nutno vyhraditi výhradně pro slečnu z Montmorency. Ba řekl bych dokonce - kde je ona, ostatní nejsou ničím... A kdo ji viděl na plese u vaší dobré kmotřičky, ten ji neviděl jak se patří, neboť tehdá byla oděna a přes své chvályhodné snažení ukázat nohy - tančíc voltu s vámi, vy jeden prostopášníku! - nemohl člověk uhlídat všechny její přednosti. Proto bylo zapotřebí, aby byla oblečena, či spíše svlečena za nymfu, by jí konečně bylo učiněno po právu. Než Bohu žel! Jak jistě, rytíři, víte, my se zkoušek neúčastníme. My totiž trucujeme, jelikož královna Nám odmítla prokázat laskavost a přijmout mezi nymfy slečnu z Essarts. A tak je tolik krásy pro Nás ztraceno. Nuže, pojďme, rytíři! Král vás očekává u pana dauphina. Má mizernou náladu a prachmálo trpělivosti. Královna s ním nemluví. Essartsová před ním zavírá dveře a on ubožák nemá komu dát srdce."
Avšak král mi nepřipadl tak rozmrzelý, jak byl pan královský vrchní pravil. V místnosti, kteráž Ludvíkovi sloužila na hraní, klečel na dlaždicích před velikým opevněním z lepenky představujícím městské hradby - amienské, jak jsem se vzápětí dozvěděl - a předváděl synovi, kam musí umístit své malé kanony, aby mohl hradby ztéci.
Ludvík, jakmile mne spatřil, vstal, přiběhl ke mně a skočil mi kolem krku, a já zčervenal štěstím, než nezneužil jsem jeho důvěrného chování, nýbrž mu ruku políbil, se srdcem tlukoucím tou nevídanou přízní, již mi prokazuje. Král zatím rovněž povstal a zdál se spokojen, že vidí Ludvíkovu štědrou náklonnost vůči mně, i mé prudké pohnutí tím vyvolané. Poté mě král také přátelsky objal, nazývaje mne "svým bratránkem", a pravil dauphinovi, že má se mnou jisté vyřizování, a že jej tedy svěřuje do péče pana královského vrchního, aby mu za jeho nepřítomnosti pomohl řídit obléhání Amiensu.
"Pan královský vlchní tam byl?" optal se Ludvík.
"Arciť! A Siorakův otec rovněž, a také konetabl a Mayenne." Všiml jsem si, že se král nezmínil o maršálu Bironovi, jenž tam byl též.
"Pane otče," pravil Ludvík, "vlátíte se?"
Někdy se mu už "r" dařila, jindy zas byla pro něj příliš krkolomná. "Vrátím se," řekl král, položil mi paži kolem ramen a odvedl mne do dauphinovy ložnice, kde můj zrak okamžitě padl na psací náčiní uchystané na malém stolku, k němuž mne král bez okolků postrčil, když byl za námi zavřel dveře.
Posadil jsem se. Brka byla seříznuta. Vybral jsem jedno a smočil je v inkoustu, než diktát se hned nedostavil. Jindřich jako obvykle měřil místnost sem a tam, ale jako by každým krokem trpěl, zřejmě jej trápila dna v kolenou. Jak mi můj ubohý král připadal v tom okamžení zšedlý, zestárlý, vyhublý, vrásčitý, velký bourbonský nos mu spadal na rty víc než kdy jindy!
"Ludvík vás miluje," pravil a zastavil se přitom, prohlížeje si mne svými prozářenými zraky. "Musíte ho milovat též."
"Aj, sire, pochybujete o tom snad?"
"A být mu věrný, jako byl váš otec mně. Bude hrubě potřebovat přátel po mé smrti."
"Aj, sire!" pravil jsem a slzy mi vhrkly do očí, že znova mluví o svém skonu. "Dobře víte..."
"Vím. A proto jsi tu," pokračoval, čas od času mi tykaje. Znovu začal přecházet a při každém kroku se mu zkřivil obličej, pak se opětovně zastavil a řekl:
"Odpustil jsem zradu Epernonovi, Bouillonovi i hraběti z Auvergne. Leč neodpustil jsem ji Bironovi. Zdalipak víš proč?"
"Nevím, sire."
"Biron oplýval značnými vojenskými vlohami. I obával jsem se, že by jich po mé smrti, při své vzpurné letoře, mohl zneužít proti mému synovi, pro něhož by představoval velké nebezpečí."
Vzpomněl jsem si, jak jsem slyšel otce dávat La Suriemu totéž vysvětlení, proč byl Biron odsouzen. Než tenkrát to byla jen domněnka, kterouž jsem dnes dostal stvrzenu od toho, jenž sám popravu nařídil.
Poté mi král začal diktovat dopis a po diktátu mi dal ona již chvalně známá ponaučení. Cítil jsem se nadmíru pyšný, že mě, tak mladého, pověřuje úkolem tak významným, leč neuniklo mi ani, že touto důvěrou, již mi projevuje, mne poutá k sobě i k svému synovi. Chápal jsem důvody té přízně. Byl jsem zjeho krve, zajisté, avšak po přeslici, takže má matka jakožto žena mne nikdy nebude moci uznat, nebude mi tedy přiznáno ani postavení, ani privileje královského levobočka, a proto nikdy nebudu míti takovou moc, bych mu mohl uškodit, aniž pak Ludvíkovi, pokud bych kdy po něčem takovém zatoužil. Měl jsem jedinou volbu: sloužit mu. K této volbě mne přivedla nejenom má letora, ale i příslovečná oddanost mých otcovských předků.
Sotva psaní, které mi král nadiktoval, oschlo, už jsem si je tiskl k tělu (po pravdě, jak jsem již byl řekl, uložil jsem je do

kapsy u košile), král mne doprovodil nazpět do dauphinova pokoje na hraní, kde jsme nalezli Ludvíka, an šermuje se svým učitelem panem z Gourville, normandským to urozencem tak vysokým a mohutným, že vypadal jako Goliáš, jehož nemůže porazit žádný prak, natož mečík v ruce osmiletého chlapce. Byl to však obr trpělivý a dobromyslný a ke svému žáku promlouval hlasem něžným jako žena. V dané chvíli se neozýval břinkot či svist železa, neb pan z Gourville předváděl Ludvíkovi úkrok vpřed a vzad.
"Pane," pravil svým líbezným hlasem, "musíte se naučit výpadům vpřed i úkroku nazad."
"Pane z Goulville," řekl hrdě Ludvík, "já chci útočit vpřed a ne nazad!"
Král se zatvářil spokojeně a rozesmál se, vzápětí však zvážněl a pravil: "Pane synu, s mečem se to má jako s válčením: nelze postupovat stále jenom vpřed. Člověk musí umět ustoupit, nikoli aby utekl, nýbrž aby připravil odvetu."
"Pane otče, udělám, jak říkáte," odvětil Ludvík vážně. A soustředil svou pozornost na lekci, potem celý zbrocený, jednak kvůli vynakládané námaze, ale také protože se chtěl před otcem překonat. Krom jeho vychovatele pana ze Souvré tu byli pan vrchní podkoní, hejtman gardy pan z Montespanu, doktor Héroard a já. A ani vidu po nějaké spodničce. Po přestěhování do Louvru skutečně malý dauphin přešel, jak pravil král, "z rukou žen do rukou mužů".
Když lekce skončila, opřel upocený Ludvík meč o podlahu v postoji mistra šermíře a řekl:
"Vedl jsem si dobře, pane otče?"
"Obstojně," odpověděl Jindřich.
"Pane vlchní, šelmujete?"
"Dosti dobře, pane," pravil Bellegarde, "avšak pan z Montespanu šermuje lépe než já. A otec rytíře ze Sioraku lépe než Montespan."
"Jakpak to, pane?"
"Jest jediný v království, kdo umí zasadit Jarnakův úder." "Chtěl bych, aby mě to naučil!" pravil Ludvík zaníceně.
"Proč, pane?" otázal se Héroard.
"Abych pobil nepřátele mého pa..."
Chtěl říci "papá", než včas se zarazil.
"Mého klálovského otce," dodal s uzarděním.
"Děkuji vám, pane synu," řekl král.
Nato se dostavil sluha, přinášející ručník a čistou košili, neboť Ludvík se převelmi potil.
"Pane," oslovil jej pan ze Souvré, zatímco sluha dauphina svlékl a utíral, "rcete, kdo vám má obléci košili."
Ludvík pohlédl na mne, jako by mi chtěl onu čest udělit, než vzpomněl si na přednostní právo a s jistou okázalostí oslovil vévodu Bellegarda, pokukuje po očku po otci:
"Pane vlchní, oblékl byste mi plosím košili?"
Když byl Ludvík hotov s oblékáním, všiml si Héroard, že má v koutku úst pupínek, a přiložil mu na něj náplast.
"Ploč to?" otázal se dauphin.
"Máte v koutku úst malý štiřík."
Toto slovo "štiřík" náleželo k oněm starým výrazům, jichž otec jenž byl s Héroardem stejně stár, studovaliť spolu na lékařské škole v Montpellieru - často užíval, buď že šlo o výraz medicínský, nebo o jedno ze starodávných slůvek, která měl otec tak rád.
"A je to!" pravil Héroard. "Pane, nechcete, bych vám dal nalepit mušku?"
"Mušku?" řekl dauphin. "Ne, nechci být klásný! To ženy se zklášňují. Paní plincezna z Conti, ta si dává na tvář mušku, aby byla klásná."
Král se tomu rozesmál, a byl by nejraději ještě setrval se synem déle, kdyby pan z Montespanu nevrhl pohled na hodinky a neřekl mu a parte:
"Sire, je nejvyšší čas. Budeme mít zpoždění."
Jindřich se sklonil, objal Ludvíka, několikráte jej políbil na tváře a vyšel za panem z Montespanu, následován Bellegardem a mnou.
"U všech rohatých!" pravil král rozmrzele, jakmile zaslechl hudbu, "nymfy stále ještě zkoušejí ve Velké síni?"
"Ano, sire," odvětil Montespan, "obáváte se, že je vyrušíte?"
"To ony ruší mne!" pravil král příkře. "Po tom baletu mi není zhola nic, a ještě méně po baletkách."
Jak rád bych dokázal nejenom vylíčit, ale též zručným štětcem načrtnout ten kratičký výjev, jenž následoval a kterýž měl tak nesmírné následky pro život králův i budoucnost království. Říkám-li štětcem načrtnout, pak je to proto, že oba protagonisté ostali mlčky. Jen Bellegarde jako pouhopouhý statista v tom němém dramatu promluvil, leč mluvil málo. Vysloviť jedinou, nanejvýš všední větičku; skládala se toliko ze sedmi slov a jemu stejně jako i dalším svědkům, Montespanovi a mně, zněla naprosto neviňoučce.
A proč mu splynula ze rtů, není nikterak těžké domyslet. Bellegarde miloval krále, s nímž byl v každodenním styku. Jako všichni jeho blízcí si dělal starosti pro jeho ponuré nálady, a když nyní viděl svého pána, jak se znenadání zachmuřil, hovoře o baletu a o nymfách, pojal úmysl - jeden z těch dobrých úmyslů, o nichž se praví, že je jimi vydlážděna cesta do pekel - rozptýlit jeho mysl od protivenství, jež mu život chystá, a předvést jeho zrakům věc přívětivější - naprosto stejně jako by byl dauphinovi daroval bubínek či mečík pro útěchu v jeho žalu. Ubohý, dobrý Bellegarde, tak bezprostřední, tak unáhlený a tolik Jindřichovi oddaný! Byl by si raději jazyk uřízl, kdyby mohl předvídat všechno zlo, které z těch několika slůvek vzejde.
Montespan, jak se slušelo na jeho hodnost, razil Jeho Veličenstvu cestu a vstoupil do Velké síně jako první. Avšak král si neudržoval odstup a následoval jej téměř v patách, kráčeľ rychle a zlostně, zapomínaje pro tu chvíli na svou dnu, s hlavou sklopenou a očima přilepenýma k podlaze, aby nic nezahlédl z baletu, kterýžto mu na obou svazích jeho života - zákonitém i nezákonitém - přivodil tolikeré svízele. Bellegarde a já jsme kráčeli bok po boku za ním, litujíce, že je nám tak

rychle projít kolem té půvabné podívané, a já zrovna na to chtěl pana vrchního podkoního šeptem upozornit, když tu vidím, jak náhle zrychlil krok, došel krále, připojil se k němu po jeho levici a svým hloupoučce milým hlasem mu povídá: "Pohleďte, sire, slečna z Montmorency je úchvatná!"
Král pozvedl hlavu, zastavil se a souhrou náhod, které mohou napáchati tolik zla, se ocitl tváří v tvář té krasavici, jež třímajíc v drobné ručce zlacené kopí, jako by se chystala je vrhnout, prohnula své tělo vzad, až kratičká tunika skrývala její dokonalé tvary jen nepatrně. Byla připravena k hodu, než čekala na znamení hudebního akordu a stála nehybně s majestátností sochy, její oči a úsměv se však plně obracely ke králi, byly tak prudce živoucí a slibující, jako tenkrát večer na plese u paní z Guise, když mi učarovaly. Jindřich stanul jako přibitý, uhranut tím pohledem a úsměvem, kteréž jako by před ním otevíraly sladká zákoutí a svěží údolí v rajské zahradě.
Po chvíli ticha se housle rozehrály všechny naráz. Nymfy vrhly kopími přímo před sebe, leč Charlotta svým kopím uhnula, nepustila je a předstírala, že jím zasáhla krále do srdce. Hrot zbraně, jež byla z lepenky, aby se nymfy vzájemně neporanily, se letmo dotkl králova kabátce, neboť úder nebyl ani tak uštědřen jako spíš zadržen, provázen šibalským půvabem jiskrných zraků, v nichž tančili čertíci. Znovu spustily smyčce a lovkyně se k nám otočila zády, vzdalujíc se tanečním krokem od právě skolené kořisti.
K mému úžasu král zavrávoral, jako by se o něj pokoušely mdloby. Bellegarde jej uchopil za paži a já přiskočil z levé strany a podepřel ho, poděsiloť mne, jak se mu z obličeje vytratila všechna barva a jaký je sinalý. "Sire, sire!" volal Bellegarde. "To nic," pravil král nezvučně.
Montespan byl kus před námi, než zřejmě zaslechl, že se děje cosi neobvyklého, neboť se obrátil, a když nás uviděl stát na místě a krále smrtelně bledého, vyslal k nám pohled plný znepokojení. Ten pohled Jindřicha probral z jeho vytržení, pokynul Montespanovi, ať pokračuje v chůzi, a sám vykročil též, leč těžce a opíraje se o paži Bellegardovu i mou, jako by jej nohy nenesly.

KAPITOLA DEVÁTÁ

"Nemám tu husičku rád," podotkl otec, kdyžtě jsem mu vše převyprávěl. "Krása jí stoupla do hlavy. Chce býti všemocnou a rozhazuje všude udičky. Konetabla vodí za nos, s vévodkyní z Angouleme si dělá, co se jí zlíbí, a jedva

ulovila do svých sítí Bassompierra, už míří výš."
"Jak je s ní spřízněna vévodkyně z Angouleme?" zeptal se La Surie, kterýž se nenarodil co šlechtic, a nebyl tudíž od kolébky živen složitými rodokmeny velmožů.
"Jest její přivdaná teta. Je vdova po vévodovi z Montmorency, konetablově nejstarším bratrovi. Od doby, kdy Charlotta přišla o matku, dělá jí teta gardedámu."
"A jaká vévodkyně je?"
"Naučili ji dobrým způsobům, ale to je vše. Jinak ví tolik, co konetabl, kterýž neví nic. A stejně jako konetabl zbožně vzhlíží ke králi a jaktěživo by neučinila nic, co by se mu protivilo."
"Ale třeba z toho nebude než milostná pletka," pravil La Surie, "která pomine jako tolik jiných."
"Obávám se, že nikoli," odvětil otec s povzdechem.
A po chvilce pokračoval, než zdálo se mi, že spíše zahlíží do svého nitra a zkoumá svou rostoucí náklonnost k Margot: "Zapomínáš, Miroule, na věk té dívčiny a věk králův. Je na prahu stáří a blízek smrti, jak se sám domnívá, a tak vzplál posledním ohněm. Je to jako koudel a křesací kámen, jenž zažehne šílenou lásku. A je-li takovéto vášni ku pomoci zběsilá vůle a královská všemocnost, můžeme se nadít velkých pošetilostí..."
Nazítří, bylo to sedmnáctého dne měsíce ledna, se časně zrána dostavilo páže a přineslo mi od Jeho Veličenstva vzkaz, kterýž mne nejen překvapil, ale i zarmoutil, neb mne král povolával do Louvru (naposledy mne viděl předchozího dne), čímž zmeškám středeční hodinu němčiny. Ještě než jsem se oblékl, usedl jsem k psacímu pultku a v letu napsal lístek paní z Lichtenbergu, na jehož slova si pe vzpomínám, avšak byl prodchnut tolikerou láskou a lítostí, že jakmile jsem jej zaslal po malém skočtam, zachvátila mne hrůza při pomyšlení na Gräfin, která mi možná navždy zavře své dveře jako trest za mou opovážlivost.
Musel jsem být velmi mladičký, když jsem si myslel, že ženu může takové zbožňování urazit! Neměl jsem potuchy, jak vysoko jsem se v jejích citech povznesl, a třásl jsem se obavou, že svou troufalostí přijdu o ty milé důvěrné chvilky, třebaže je sama podněcovala, jak jsem si později povšiml, nesčíslnými drobnými zákroky, k nimž se ženy uchylují, aby vás přiměly chopit se iniciativy, kterou jim mravy zakazují.
Leč já měl příliš málo zkušeností a příliš slepě jsem ji miloval, i obával jsem se, že budu v pátek plamenným mečem vyhnán z ráje, takže po celou dobu, kdy jsem dlel v Louvru - proklínaje zlatý řetěz, poutající mne k trůnu -, bych si byl starostmi nehty uhryzal, důkazem toho budiž, že jsem pro tu chvíli neprojevoval náležitý zájem o velmi překvapivé a nade vše význačné události, jichž jsem se stal svědkem.
V Louvru to jen vřelo, neb král byl nucen ulehnouti na lože, sužován záchvatem dny, kterýž ho přepadl s druhou hodinou ranní a krutě jej trýznil bolestí v palci u pravé nohy.
"Aj, bratránku!" pravil, když jsem byl poklekl u nohou jeho lůžka, bych mu ruku políbil, "jsem velmi potěšen, že vás vidím! Posaďte se na stoličku, zde po mé pravici. Prožívám muka pekelná! Mám-li takto býti trestán za své hříchy na světě vezdejším, co mě pak čeká na onom světě? Připadá mi, jako by mi ďábel chvílemi drtil palec svou železnou pěstí a chvílemi jej poléval vroucím olejem. Ani prostěradlo nesnesu, jak mne tíží na noze! Sotva jsem v noci oka zamhouřil a bojím se noci následující. V všech svatých kudrnatých, bratránku, snažte se nikdy nezestárnout! Vidíte, jak jsem dopadl! Trpím tolik, že mne to ruší v přemyšlování, a bude-li to takto pokračovat, za chvíli ze mne bude jen zchromlý staroch a žádná si mne ani nevšimne."
"Právě naopak, sire!" odporoval jsem čile. "Již ve starověku byla dna považována za nepochybné znamení mužnosti. Důkazem budiž tento slavný aforismus: ‚Jinoch nemá dnu předtím, než souložit počne, a eunucha nepostihne nikdy. '"
"A kdo to řekl?"
"Hippokrates, sire."
"Hippokrates!" opakoval hlasem, z něhož zaznívala úcta, pozvedl se na polštářích a veselý úsměv mu poněkud uvolnil staženou tvář. "Jsi si tím jist?"
"Naprosto, sire. Je to aforismus, kterýž otec často připomínal dědovi, když ho trápila dna. A jen Bůh ví, že baron z Mespechu je dokladem pravdivosti oněch slov, neboť není dívčiny v jeho périgordském panství, které by přes svůj věk nemohl složit hold."
"Panství v Périgordu! Či ještě lépe v mém Béarnu! Aj! Celý život jsem o něčem takovém snil!" pravil Jindřich a znovu se pohroužil do svých stesků po životě na venkově, o němž nám bájil v kočáru u přívozu cestou do Saint-Germain-en-Laye. "Pěkné panství, jímž by protékala říčka, zboží oplývající dostatečným množstvím polností a lesů, v nichž bych mohl do sytosti lovit a žít si spokojeně. Žádný zámek, jen prosté šlechtické sídlo, jako je Plessis-Ies-Tours, kde jsme se usmířili s Jindřichem III., pár dobrých kumpánů k lovu a hodování, ale především klid, samotu, a možno-li pokoj v srdci, milujícím prostinkou láskou malou pastýřku, s níž se člověk setkal kdesi u cesty... Nežto všechno," pokračoval s lehkým povzdechem, "jsou jen plané nářky a liché sny: raději na to nemyslet!"
Klidu se mu vpravdě nedostávalo ani v nemoci, neboť ložnici zaplavoval dav lidí, kteří nepřestajně odcházeli a přicházeli, z úcty všichni a všechny hovořili polohlasně, avšak summou toto šuškání vydalo na značný hluk. Říkal jsem si, jak to míní Jeho Veličenstvo zaonačit, aby mi nadiktovalo veletajný list uprostřed tolika lidí. Než vbrzku jsem vyrozuměl, že o nic takového nepůjde: král si k sobě povolal hraběte z Gramontu, Bellegarda, Bassompierra a mne a řekl nám, že si přeje mít nás kolem sebe všechny čtyři, abychom mu jeden po druhém předčítali z Astrey, doufaje, že když si takto budeme předávati štafetu, neunaví nás to přespříliš, neb chce, abychom u něj strávili celou noc předčítáním románu a rozptýlili ho v nespavosti.
Rozumí se samo sebou, že jsme vřele vyhověli jeho nařízení, já však s menší upřímností než ti tři, neb přes velkou lásku k Jindřichovi pro mne znamenala méně čest, již mi byl prokázal, než trýznivá ztráta sladkých hodin u Gräfin.
Bassompierre požádalo dovolení, zda by směl v předčítání Astrey začít, neb odpoledne musí Louvre opustit, avšak přislíbil, že se vrátí, jakmile mu to jeho záležitosti umožní. Král svolil a Bassompierre se pustil do čtení, což mělo

přinejmenším tu výhodu, že se poněkud ztišil šepot, naplňující komnatu nepřestajným bzukotem. Hrabě měl příjemně zabarvený hlas a předčítal velmi hezky, s přepečlivou výslovností, jakou mívají cizinci, dokonale ovládající naši řeč. Astrea od Honorého z Urfé je podle všeobecného mínění román, nadobyčej krásný a jímavý, a ačkoli jsem jej četl nejednou a znal z něj nejúchvatnější pasáže nazpaměť, zakoušel jsem nesmírné potěšení, když jsem jej nyní slyšel předčítat nahlas, nejenom pro jeho krásný jazyk, ale protože vznešené city Céladonovy k Astrei mi připomínaly city, jakéž jsem tak silně prožíval k paní z Lichtenbergu.
Jak jsem mohl na ni nemyslet, když jsem slyšel toto: "Céladon byl tak zmámen Astreinou dokonalou krásou, že nic jej nedokázalo odradit, aby se nechal zcela ztracen unést. Je-li pravda, že člověku může kynout z vlastní ztráty zisk, kterýž mu ku spokojenosti bude, pak se Céladon může počítati mezi šťastlivce, neboť sám sebe ztratil v pravý čas, by získal vlídnost krásné Astrey, ana ujištěna jeho přátelstvím, nemínila splácet mu nevděkem, než raději opětovanou náklonností, s níž přijala jeho přátelskou oddanost a službu."
Ty řádky, které Bassompierre tak pěkně přečetl, mě přivedly téměř k vytržení, jakou mne naplnily radostí. Pakliže pro Bassompierra a snad i pro krále - přejala spanilá Astrea dozajista rysy slečny z Montmorency, já, kterýž jsem byl všecek prodchnut Gräfin a "zcela ztracen", jak výstižně praví Honoré z Urfé, v tom viděl předzvěst, že mi vbrzku bude oplacena láska, kterou jsem k ní pociťoval. Avšak říkám "láska" a nikoli "přátelství a náklonnost", kterážto slova z pera našeho básníka jsem shledával poněkud licoměrnými.
Zároveň jsem nepřestával pozorovat krále, an opřen o vysoce nastlané polštáře jako by pozapomněl při poslechu četby na svou bolest a jeho proměnlivá tvář prozrazovala každičkou minutou stejně prudké vzrušení, jako bylo mé. Nepřestával jsem nad tím žasnout. Otec mi popsal tolik svízelných, nebezpečných situací, z nichž se král vyvlékl přemnohou lstí a úskoky - druhdy povýtce machiavellskými -, jež mu napověděl jeho plodný duch, že mne udivovalo, kolik je v něm stále ještě svěžesti, neřku-li prostoty, když se ztotožní se Céladonem, přičemž postavení, věk i tělesné útrapy jej vykazují do role mnohem střízlivější.
O jedenácté přinesli královi oběd a on pro jednou pojedl včas, než na lůžku a hrubě málo, jak nařídili lékaři: zeleninový vývar, tvaroh s cukrem, jablečné pyré a vodu ze zazátkované lahvičky, pocházející ze zřídla, ve které chovalo Jeho Veličenstvo velkou důvěru. Bassompierre využil této přestávky, aby požádalo propuštění, a král se mne během jídla optal, zda jsem hotov převzít štafetu, jakmile doobědvá. Neuniklo mi, že se po hraběti, jenž tak pěkně předčítal, Jeho Veličenstvo obává, jak se s tím vypořádám já. Tato obava se mne dotkla, i rozhodl jsem se ji vyvrátit tak, že se překonám. Bassompierre četl jako čtenář. Já se rozhodl číst co herec, měnit tón a napodobovat různé hlasy postav - mužské i ženské.
Jindřich byl mým oživením textu nejprv překvapen a záhy okouzlen. Úspěch znásobil mou troufalost, tím spíše že k mé nemalé radosti nebyl sám, jak jsem uznamenal, kdo mou četbu ocenil, neboť šuškání v komnatě ustalo zcela a rozhostilo se pozorné, zaražené ticho, jako na divadle, je-li kus dobrý. Četl jsem dobrou hodinu, aniž jsem pocítil sebemenší únavu, byť jsem stržen vlastním úspěchem, a byl bych pokračoval, dokud by se Jindřich neznavil, avšak do místnosti vstoupil čilým krokem pan z Montespanu. S jistotou člověka, jenž si je vědom, že nebude na obtíž, zamířil přímo k lůžku královu, naklonil se a promluvil mu do ucha. Král zbledl, poté bledost vystřídal úsměv, obrátil se na mne s okem planoucím a pravil mi živě:
"Bratránku, to pro zatím stačí. Avšak zůstaň, prosím. Budu tě opět potřebovat. "
Uklonil jsem se, posadil se na stoličku a zůstal zticha s Astreou na klíně, rty semknutými, avšak očima dokořán, neb po Montespanově špitnutí Veličenstvu do ucha nastal kolem královského lože veliký shon. Donesli umyvadlo s vodou, aby si král mohl opláchnout ruce a obličej; učesali ho, což mne hrubě udivilo, neb jsem od otce věděl, jak velmi špatně nese, když se mu někdo dotýká vlasů; svlékli mu košili, jež mi po pravdě nepřipadala ani zvlášť čistá, ani pěkná, a vyměnili ji za jinou, sněhobílou, s rukávy a límcem bohatě zdobenými krajkovím; a nakonec naň nastříkali voňavky - něco takového přece vůbec neměl rád -, na krk, na tváře, na vlasy a na ruce. Během této toalety panovalo v komnatě naprosté ticho, připadalať navýsost neobvyklá asi třiceti dvořanům obého pohlaví, kteří tu postávali, hrubě znaveni tím stáním, než za celé království by nepostoupili své místečko v očekávání velké události, již tyto přípravy ohlašovaly.
"Nechť vstoupí, Montespane!" řekl konečně král zvučným hlasem. Montespan počal bez okolků uvolňovat vchod do komnaty, rozrážeje pažemi dvořany na obě strany dveří, aniž u odstrkovaných vyvolal protesty, neb je přemohla všetečnost. Když byl Montespan vyklidil prostor, vyšel ven a vzápětí se vrátil, kráčeje okázale před paní vévodkyní z Angouleme a slečnou z Montmorency, první plula co mohutný koráb a za ním v brázdě půvabná fregata.
Jejich vstup vyvolal mezi přihlížejícími šum a šepot, kteréž však vbrzku ustaly. Jindřich, jenž byl pravda očividně pohnut, podal důkaz své rozhodnosti, díky níž si na jiném poli vysloužil věhlas velkého vojevůdce.
"Sestřenko, jsem vaším služebníkem," pravil k vévodkyni, podávaje jí z pravé strany lůžka ruku k políbení. "Sioraku," pokračoval na mou adresu, "postupte, prosím, své sedátko mé dobré sestřence z Angouleme, a vy, má drahá," dodal, obraceje se na Charlottu, "se pojďte posadit sem do této uličky, kde si přeji s vámi rozmlouvat."
Když byl takto hbitě a šikovně oddělil dívku od matrony, postaviv mezi ně celou šíři své postele, požádal slečnu z Montmorency, aby se posadila co nejblíže k hlavě lůžka, naklonil se k ní blizoučko, až se tváří téměř dotýkal její, a počal s ní tiše rozprávět. Mezi svědky tohoto dostaveníčka se rozhostilo zázračné ticho, každému z nich, jak by řekl Poscanec, "ucho na dva palce odstávalo od hlavy, jak je napínal". Já spolu s vévodkyní z Angouleme měl po pravdě nejlepší místo ze všech, abych slyšel hovor, neb jsem zůstal stát vedle ní, když jsem jí přepustil sedátko. Než vévodkyni k její smůle už sluch dosti nesloužil, a třebaže si beze studu přiložila k uchu ruku, sílně pochybuji, že zaslechla jediné slůvko z toho, co bylo řečeno mezi králem a nejkrásnější z jeho poddaných.
Krásná vskutku byla, mnohem krásnější než kterákoli v celém království, kteráž si na takový přídomek mohla činiti nárok, navíc byla v rozpuku mládí, jež se zdálo nezničitelné, zraky měla veliké, nosík jemně cizelovaný, ústa drobná, leč dokonale vykroužená, kulatá líčka slušící jejímu věku, jemnou světlou pleť na tváři, roztomilé oblé hrdlo, jež odhaloval

velký krajkový límec, vzadu na šíji pozvednutý.
Než neuniklo mi, že ač tuze mladičká, v lecčems napomohl um. Česala se na tu dobu namnoze osobitým způsobem, který mi tak trochu připomněl mou Gräfin, všechny vlasy mělať vyčesány nahoru a dozadu ze spanilého čela, jež zůstalo bez jediné kadeře, na temeni pak měla vetkánu prostinkou stužku a ponechávala odhalena bělostná zarůžovělá ouška co lastury, které by věru bylo škoda neukazovat. Obočí, přepečlivě vytrháno, vytvářelo jedinou černou linku oblouku, nádherně zvýrazňující blankytné, mandlově vykrojené oči, veliké a zářivé. Oděna byla ve šněrovací živůtek a vyztuženou suknici bledě modré barvy, střiženou z přebohatého, leč střízlivě zdobeného saténu, a vše doplňoval jediný, panensky ryzí šperk: jednořadý perlový náhrdelník, okrasa to zdánlivě skrovná, kdyby vás na druhý pohled nevyvedly z omylu lesk a velikost perel.
Taktéž se převelmi skrovně chovala, víčka měla stále sklopená, v tvářince upejpavý úsměv, rozpaky, letmý nach, až byste si mysleli, že se tomu svatouškovi snad ani máslo v ústech nerozpustí, kdyby jí čas od času nešlehl okem nebývalý záblesk, v němž se kovově zatřpytlo.
Jen co s cudným půvabem neposkvrněné panny dosedla na stoličku u lože, hned učiníla králi malou, tuze obratnou poklonu, kteráž jako by jí jen samovolně vyklouzla. Řekla mu, že jeho záchvat dny způsobil velké starosti její tetičce a především jí (poslední slovo vyřkla klopíc oči a tiše hlas), pročež zatoužily jej navštívit; nyní však že je klidnější, když vidí, že vypadá mnohem lépe, než by byla čekala, a že si vroucně přála a nebesa pro síla, by se uzdravil.
Po pravdě nebylo co vytknout té řeči, která byla navýsost konvenční a s níž by vévodkyně z Angouleme, kdyby ji slyšela, nemohla než souhlasit. Leč způsob, jakým byla pronesena, pohledy, sklopené zraky, odmlky, povzdechy, nesmělé úsměvy, to vše jí dodávalo smyslu zcela jiného, než byl ten doslovný. Ačkoli po mém soudu byl špagátek silný a háček zřetelný, král byl lapen v okamžení - snad proto, že si ani nic jiného nepřál a dobrovolně se nechával ošálit přetvářkou a cukrováním té malé chytračky.
"Má drahá," pravil král s pohnutím, jež jsem pozoroval útrpně, "děkuji vám za city, které mi projevujete. Budu jich pamětliv. Mám vás rád a chci vás milovati jako vlastní dceru. Jsem šťasten při pomyšlení, že se provdáte za Bassompierra, kterýžto jako první komoří bude žíti v Louvru, vy s ním, a já vás budu moci zřít každý den. Budete útěchou a oporou mého stáří, na jehož prahu jsem se ocitl."
Byla to licoměrná mluva Astrey. Samé přátelství a náklonnost tu byly ve hře, ba dokonce útěcha: to zbožné slovo zněloť věru překvapivě z Jindřichových úst!
"Ach, sire!" pravila Charlotta, otevírajíc dokořán svá bezelstná kukadla a upírajíc je na krále, "vy nebudete nikdy stár! Ve vás je tolik síly!"
Lépe to říci nemohla, aniž pak s větší smělostí, která skryta pod rouškou nevinnosti, podnítila krále k dalšímu postupu vpřed v započatém obléhání.
"Má drahá," řekl, "to váš otec zvolil Bassompierra za zetě, není-liž pravda?"
"Ano, sire," odtušila s povzdechem a víčky sklopenými.
"Má drahá," pokračoval po chvilce ticha, "rcete mi po pravdě, zda se vám tato partie zamlouvá. V opačném případě bych sňatek zrušil a provdal vás za svého synovce, pana prince z Condé."
Málem jsem nevěřil svým uším: král se znenadání hodlá vyslovit pro záměr, proti němuž tak ostře vystupoval, když se vévoda z Bouillonu opovážil jej navrhnout. Znamenalo to snad, že Condé, kterýž je tak málo stvořen k milování žen a ještě méně k tomu líbit se jím, mu připad jako méně nebezpečný sok nežli Bassompierre? Chce takto levně prodat hrabětovo štěstí a Condého čest! Bassompierra uvrhnout v zoufalství a prince z krve královské ponížit na úroveň nastrčeného manžílka!
Slečna z Montmorency, která náramně dobře chápala, co ta řeč znamená, nabyla zřejmě dojmu, že král jde na věc příliš zhurta a zachází hrubě daleko, ačkoli velmi pravděpodobně ve směru, jakým si přála. I rozhodla se pro návrat ke zdrženlivosti, aniž však vzala odvahu svému královskému protějšku, a nasadila výraz roztomilé hodné holčičky, poslušné především otcovských rozkazů.
"Sire," pravila, je-li to přáním otcovým, budu se s panem z Bassompierre považovat za šťastnou."
Tato bezúhonná a zároveň dvojznačná slova byla vyřčena teninkým hláskem a s lehkým povzdechem. Král, znaven napětím tohoto hovoru, složil hlavu do podušek, krutě zmítán nadějemi i rodící se žárlivostí. Vévodkyně z Angouleme viděla než královu zemdlelost, to však stačilo, aby ji její dobré způsoby, jakož i žádostivost zvědět od neteře, co bylo řečeno, přiměly povstat a požádat krále o propuštění. Udělil jí je. Poskytl své ruce z obou stran lůžka dámám k políbení, a jelikož slečna z Montmorency, jak příslušelo jejímu věku, odcházela dva kroky za svou tetinkou, sledoval ji očima, dokud neprošla dveřmi.
* * *
Králové, jak správně podotkl můj otec, přicházejí na svět veřejně, jedí veřejně, umírají veřejně a málem že nevykonávají veřejně své manželské povinnosti, a z té příčiny pak jakákoli událost, velká či nepatrná, může vyústit ve státní záležitost a dotýkat se celého království. Jindřich, jenž měl záliby prosté a tesknil po venkovském životě, těžce snášel život na očích veřejnosti, leč snášel jej. Jinak by bylo třeba zrušit dvůr, a dvůr mu byl užitečný, neb zde udržoval velmože, kteří pakli by nebyli ujařmeni poctami, nádherou a požitky, jež tu nacházeli, nepřestávali by kout pikle proti svému panovníkovi.
Jindřich byl věru uvyklý být neustále obklopen slídivými pohledy a naščpicovanýma ušima, avšak po odchodu slečny z Montmorency se zdálo, že je mu na obtíž být terčem tolikeré lačné zvědavosti, ve své lačnosti až neslušné. Přikázal mi, abych pokračoval v předčítání Astrey. Učinil jsem tak, než nikoli s takovým zápalem co dřív, neboť výjev, jehož jsem byl právě svědkem, mne uvrhl do zmatku, k němuž se pojil i jistý nepokoj. Byl jsem pobouřen průhlednými úskoky té slečinky a nenáviděl její lstivou povahu, než nikoli její osobu: i na mne její krása zapůsobila. Co se krále týče, pociťoval jsem hlubokou lítost, že ho vidím, jak se nechává chytit na tu vnadnou vějičku, a žasl jsem, s jakou prostotou věří, že je

milován. Pomyslel jsem si, že zlatý hrot kopí musel urazit řádný kus cesty jeho srdcem, když takto oslepl.
K tomu mi ještě značně sebrala chuť předčítat nahlas zAstrey skutečnost, že král po chvilce zavřel oči. Zprvu jsem se domníval, že spí, hned nato jsem však od toho upustil, připamatovav si, jakými že bolestmi je sužován, jež mu spánku nedopřejí. Ostatně když jsem naň tu a tam pohlédl, přistihl jsem jej při bezděčných grimasách, jež mnohé napovídaly o jeho trýznivých mukách. Usoudil jsem, že ponechává víčka zavřená, aby skryl před dvořany výraz svého pohledu a zároveň se uzavřel do svého nitra, ne však zřejmě proto, aby si uspořádal myšlenky - naneštěstí něčeho takového již nebyl s to -, nýbrž aby snoval plány na dosažení cílů, jež mu vnuklo jeho prudké vzplanutí. Usoudil jsem rovněž, že mne neposlouchá, takže předčítání přestalo být pro mne zábavné, dostavila se únava a já se občas přebreptl. Král byl sice plně pohroužen do svých myšlenek, leč mé únavy si povšiml, otevřel oči a pravil mi dobrotivě:
"To stačí, Sioraku! Předej knihu panu z Gramontu. Pan z Montespanu tě zavede k dauphinovi a požádá ho, aby se ti dostalo oběda. Avšak neopomeň se sem ke mně odpoledne vrátit."
Poděkoval jsem mu a s hlubokou úklonou jsem se hodlal odporoučet spolu s panem z Montespanu, když vtom vstoupili lékaři, jež král neprodleně oslovil:
"Páni doktoři," pravil, "na dnešní noc mi budete muset dáti opium. Dnes v noci chci, aby mne spánek uspal a propůjčil mi krásné sny, možno-li."
Jelikož mne král nepropustil, pomyslel jsem si, že mi bude strávit noc na stoličce v jeho ložnici, nebudu muset pravda předčítat, ale ani moci se najíst, ani usnout v té nepohodlné poloze. Svěřil jsem se cestou panu z Montespanu, kteréhož příroda obdařila úzkým čelem, velkým nosem, mohutným šedým knírem a šedivým obočím téměř stejně hustým jako knír. Nebyl to ode mne ani tak nářek jako spíše nevyslovená prosba, než jemu bylo obé značně proti srsti.
"Rytíři," pravil příkře a s káravým výrazem, "je vidět, že jste nováčkem ve službách králových, kteréžto nepochybně představují velikou čest, leč nesou s sebou i jisté strázně, jimž je nutno se podřídit. Vězte, pane, že pro služebníka Jeho Veličenstva jsou jídlo, pití a spánek ty nejméně jisté věci na světě... A uvědomte si laskavě, že se vám již dostalo nesmírné výsady, kdyžtě jste směl míti pod zadnicí sedátko. Já, jenž jsem jednou tak stár jako vy, si musím po většinu dne ničit nohy stoje..."
Když jsem vyslechl ta málo povzbudivá slova, bylo mi jasné, že pro hejtmana francouzských gard nejsem než mladičký rekrut, jemuž trocha tvrdého života jenom prospěje, a posléze jsem nabyl jistoty, že jsem to viděl správně, kdyžtě mě pan z Montespanu uvedl k panu dauphinovi a jaksi pozapomněl se zmínit o tom, že jsem nejedl.
Než já neviděl důvod, proč bych kvůli tomu, že jsem o polovinu let mladší pana z Montespanu, měl mocí mermo ostat o hladu a nespat, abych ten rozdíl vyrovnal, a zmínil jsem se o svých potížích doktoru Héroardovi, zatímco Ludvík byl zaneprázdněn škádlením Madame*, s níž společně obědval.
Sice jsem promlouval tiše, avšak Ludvík, jenž poslouchal vždy vše a každého, i když nevypadal, okamžitě nakázal, ať donesou zaječí paštiku, chléb, víno a pečené jablko, a prokázal mi nesmírnou čest, že mne usadil ke svému stolu, a já, hladový jak vlk, měl z těch několika pokrmů královskou hostinu. Doktor Héroard byl tak hodný a přislíbil mi, že bude-li mít opium na Jindřicha očekávaný účinek, nechá mi ve své ložnici ustlat lůžko, abych si mohl v noci odpočinout.
Ludvík by mě byl měl rád u sebe v pokoji, než pan ze Souvré, jenž se již poněkud mračil, když mne pozval ke svému stolu, mu důrazně pravil, "to že se nedělá". Ludvík již ve svých osmi letech příliš ctil uzance, než by je přestoupil, podvolil se tedy, avšak rozmrzen, i počal si pana ze Souvré dobírat.
"Pane," pravil s malým uštěpačným zábleskem ve svém krásném černém zraku, "copak to znamená sbydliti**?"
"Pane," odpověděl pan ze Souvré mírně v rozpacích, "nevím. Vy to snad víte?"
"Nevím," napodobil Ludvík vážný tón svého vychovatele. A hned pokračoval:
"Bodejť že vím, co to je. Ale když to nechcete říct, optám se některé z dam."
"Kterépak, pane?"
"Paní ze Souvlé," řekl Ludvík.
A se smíchem děl dál:
"Sbydlit značí smilnit."
Pan ze Souvré chtěl vědět, kdo ho zpravil o smyslu slova, jehož sám, jak mi posléze svěřil Héroard, před několika dny užil, aby dauphin nerozuměl jeho řeči. Než Ludvík, jak jsem byl řekl, naslouchal všemu, zvlášť když před ním chtěl někdo něco utajit, výraz si zapamatoval a vyptal se některého sluhy, co znamená. A byť na něj pan ze Souvré po tom malém rozhovoru naléhal sebevíc, by zvěděl zdroj, rázně jej odmítl vyzradit, neboť si nepřál, aby dotyčného potrestali.
Přiznávám, že se mi hrubě zamlouvala jeho horlivá zvídavost i nezviklatelná věrnost těm, kdož mu prokázali službu.
Ludvík tedy oslavil drobné vítězství nad svým vychovatelem, než zlá vůle v tom nebyla, dobíralť si jenom ty, které měl rád, kdežto k ostatním se choval chladně a uzavřeně, a nyní věnoval veškerou pozornost mladší sestře. Ty tam byly časy, kdy jí natloukl pod záminkou, že mu uzmula hrušku, ve skutečnosti však proto, že se "dívek bál"! O několik let později bude Ludvík prolévat hořké slzy, až sestra bude odjíždět do Španěl provdat se za infanta a on nebude míti žádnou naději, že by ji kdy spatřil, neb v oněch pohnutých staletích si králové troufali vydat se za hranice svých říší pouze v čele mocných vojsk.
Pobaveně jsem pozoroval, jak si po celou dobu oběda přičinlivě hraje před Madame na velkého bratra a také tyrana, ač to byla tyranie něhou prodchnutá.
Když mu sklepník, mistr Jiljí, vína doléval, trval na tom, ať mu sklenici naplní po okraj, a s tak trochu fanfarónským výrazem pravil:
"Chci totiž vínu přivyknout!"
Pak si všiml, že sestra pije víno též, a velitelsky nařídil:
"Sestlo, vy jste příliš mladá na to, abyste pila víno. Já je již piji, avšak jsem o lok stalší nežli vy."
A dodal k mistru Jiljímu:

"Mistře Jiljí, sestře vína nenalévejte, je příliš mladá."
Sázím se, že Madame, hezounká šestiletá holčička, poněkud stydlivá a neprůbojná, vůbec nestála o víno, kteréž bylo dosti silné na to, aby se její starší bratr při pití malinko ošklíbl. Avšak nelíbilo se jí, jak si Ludvík osobuje práva a výsady, které jí chce upříti, i počala se mračit. Když to dauphin viděl, rozkrojil svůj šlehačkový dort na dva díly, dal jí polovičku a škádlivě pravil:
"Sestřičko má, okusila jste již tohoto zvířete?"
"To není žádné zvíře," řekla Madame, "to je dort."
Na to se on rozesmál, jako by si tropil šprýmy z její prostoduchosti. Hleděla na něj očima doširoka otevřenýma, v duchu si říkala, máli se smát s ním nebo se urazit. Dort však ležel před ní, a tak neučinila ani to, ani ono, nýbrž se do něho pustila.
Když dojedla, zeptal se jí Ludvík: "Sestlo, chcete se jít podívat, jak šelmuji?"
"Ano, prosím," odvětila zdvořile.
Tato odpověď mu udělala radost, milovalť ji a prahl po jejím obdivu, a chtěje se tudíž před ní pochlubit svým uměním, neprodleně poslal pro mistra šermu Jeronýma, jenž spolu s panem z Gourville měl tu čest učiti jej tomuto umění. Připadalo mi, že si Ludvík na osmiletého chlapce vede při šermu velmi dobře a do útoku vkládá srdce. Když hodina skončila, opřel se opětovně o svůj meč, jak už jsem ho to viděl učinit, požádal Jeronýma o zhodnocení výpadů, a s velkou pozorností vyslechl učitelovy připomínky. Nenápadně jsem pohlédl na hodinky a požádal Ludvíka o propuštění, tento mi však řekl, že mě ještě chce vidět, než si půjdu lehnout do Héroardova pokoje, načež jsem se vrátil do královských komnat. Byl jsem překvapen, že zde nenalézám než nějakých deset osob, a vyrozuměl jsem, že král nařídil přísný výběr návštěvníků, aby měl konečně trochu klidu.
Podle králova vzhledu soudě, řekl bych, že se mu nedařilo ani hůře, ani lépe než před mou návštěvou u dauphina, ale očividně špatně nesl, že je upoután na lůžko. Hrabě z Gramontu pokračoval po Bellegardovi v předčítání Astrey, avšak po hodině byl přerušen. Nejprve se k Jindřichovu lůžku dostavili státní sekretáři a ministři na poradu, jež však byla rychle vyřízena. Potom jej navštívil dauphin v doprovodu pana ze Souvré a doktora Héroarda. Na Ludvíkovi bylo patrno, jak ho rmoutí, že vidí otce strádat na lůžku. Král mu řekl, že má v palci "kuřátka", a on se optal: "Ale kde jsou? Chci je vidět!" Jeho Veličenstvo mu s úsměvem vysvětlilo - první to úsměv, který jsem toho dne na jeho rtech uzřel -, že kuřátka jsou dna neboli pakostnice, tedy nemoc, které nevidět.
Po dauphinově odchodu se Gramont opět pustil do čtení, leč pouze nakrátko, neboť u dveří ložnice se znenadání strhl velký hlomoz a nato vstoupila královna, následována mou dobrou kmotřičkou, její dcerou princeznou z Conti, vévodkyní z Montpensieru, maršálkou z La Chatre, markýzou z Guercheville a dalšími, mně neznámými dámami a půltuctem společnic Jejího Veličenstva, mezi nimiž jsem rozpoznal ty, kteréž jsem předešlého dne viděl jako nymfy Dianiny ve Velké síni.
Pohled na spodničku činil králi vezdy radost, pročež potěšen zůstavil dámám svou ruku, když jej byla královna dosti vlídně přivítala, třebaže její nehezká, mrzoutská tvář prozrazovala uspokojení nad tím, že jej vidí stonat, upoutaného na lože, a tedy neschopna běhat za "poběhlícemi" .
"Sire," pravila, usedajíc do křesla s opěradly, kteréž jí dva sluhové přistavili k hlavě králova lože, "jak se daří vaší dně?"
"Ani lépe, ani hůře. A vy, má drahá, jakpak se vy vynacházíte?"
"Io sono pazza furiosa."
"A proč to, madame?"
"Sire," vzkřikla, "É una vergogna! La Camera di Nantes non ha nemmeno risposto!"*
"Madame," pravil král, "domníváte se, že je zde vhodné místo a pravá chvíle na to, hovořit o vašem bretonském ediktu?"
Tímto ediktem se královně udělovaly veškeré peníze pocházející z koupě, prodeje, odúmrtě, konfiskace a dalších vrchnostenských práv uplatňovaných v Bretagni po dobu devíti let.
"Sire," opakovala královna, nevzrušujíc se v nejmenším královým příkrým odbytím, "la Camera non ha nemmeno risposto!"
"Madame," řekl Jindřich, vraceje se k písničce, kterouž jí zpíval od svatby, "jste francouzskou královnou! Buďte tak laskava a mluvte francouzsky!"
"Eppure é la terza lettera di iussione!"**
"Madame, copak je to opravdu tak těžké říci to francouzsky?"
"E la Camera non ha nemmeno risposto!" pravila královna, patrně rozhodnuta nemluvit oním jazykem zrádců. "E una vergogna! Sono cattivi questi! Bisogna punirli!"
"Potrestat, madame, a jak?"
"É molto semplice! Bisogna appiccarli al ramo di un albero!"***
"Madame, v tomto království se lidé nevěší, jako se ve Florencii vyvěšuje z oken prádlo. Účetní komora v Nantes hájí zájmy naší bretonské provincie, o nichž se domnívá, že budou poškozeny ediktem, jejž jsme připsali vám ku prospěchu. To my ji musíme přesvědčit, aby uposlechla. "
"E come? E come?" zvolala královna velmi zlostně.
"Pan ze Sully hned zítra napíše další list k parlamentu."
"La quarta!" podotkla královna výsměšně a vyhodila své tučné ruce do výše. "E anche quella non avránessun effetto! "****
"Madame," řekl král, pozvedaje poněkud hlas, "mějte laskavě ohled na můj stav. Dozajista budeme mít příležitost prohovořit znovu váš bretonský edikt, ažtě budu na nohou."
Tón nepřipouštěl odmluvy a královna mlčela, povýšeně, nevrle, s hlavou vztyčenou a hrudí vypjatou, opřena v křesle.

Rozhostilo se ticho, jež přerušila vévodkyně z Guise, která obešla křeslo Jejího Veličenstva a se svou vrozenou vervou se vrhla na kolena u hlavy králova lože a zahrnula jej tisícerými pošetilůstkami, jejichž zásluhou se alespoň rozveselil. Nato se objevil Bassompierre, a vida na první pohled, že se královna mračí, poklekl jí u nohou a snažil se ji pobavit, k čemuž byl víceméně jako jediný u dvora oprávněn, bylať mu povděčna za vysoké částky, jež neváhal s ní v kartách prohrávat.
Jelikož se zdálo, že v královské domácnosti opět zavládla jakás takás shoda, osmělil jsem se a prorazil si cestu mezi vyztuženými suknicemi namačkanými v uličce u lůžka, aby složily králi poklonu, došel jsem k vévodkyni z Guise, uctivě ji pozdravil a políbil jí ruku. Sotva na mne promluvila, chovalať se ke mně tuze chladně. Udivilo mne to a ještě více ranilo, čehož si povšimla princezna z Conti, přistoupila ke mně, nazvala mne svým bratránkem a lehce mne políbila na tvář. Princezna, jež pocházela z Guisů i Bourbonů a byla provdána za prince z královské krve, soudila, že v království není nikdo vznešenější než ona, vyjma královny, aniž pak krásnější, půvabnější, dokonalejší či duchaplnější, a že tudíž zdaleka převyšuje všechny zde přítomné. Na tvář mne políbila jen letmo, aby si nesetřela rtěnku ze rtů, a ač jsem tušil, kolik je v tom polibku povýšenosti vůči ostatním a napůl lhostejnosti vůči mně, byl jsem jí povděčen. Při zevrubnějším pozorování se zdálo, že má čelo veselejší a rty úsměvnější než jindy, snad proto, aby nikdo nemohl vytušit, jak je zhrzena chystaným Bassompierrovým sňatkem se slečnou z Montmorency. Alespoň tak jsem tomu porozuměl, neboť se k hraběti chovala ledově, když ji přišel pozdravit.
Po onom polibku jsem se nevím jak ocitl uvězněn v uličce čtyřmi či pěti suknicemi, které ne že by byly obšírnější než ostatní, avšak sevřely mne ze všech stran, jaktě se horečně snažily dostat ke královskému loži a vidět zblízka Jeho Veličenstvo, takže jsem v jednom okamžiku nemohl ani vpřed, ani vzad. Tato situace byla o to pikantnější, že jsem neznal žádnou z dam, jež mne tu takto stísnily, a ony neznaly mne, takže se tvářily, že jsem neviditelný. Noémie ze Sobolu si povšimla mých rozpaků a se svou obvyklou vervou rozrazila tu suknicovou hradbu, velitelsky mě popadla za paži, odtáhla mne stranou, a jedva jsem byli venku z toho zpěněného příboje saténu a brokátu, zasyčela mi do ucha:
"Nevím, pane, zda jsem dobře učinila, že jsem vás osvobodila. My se na vás strašlivě hněváme."
",My', madame? Kdo je to ,my'?"
"Vévodkyně a já."
"A copak jsem provedl, abych si vysloužil tuto dvouhlavou lítou zlobu? Či snad saň?"
"Dvakráte jsme byly za vámi ve vašem domě, naposledy minulé pondělí, a nenašly jsme vás."
"To proto, že jsem nebyl doma."
"Pane, vy si ze mne myslím střílíte."
"Kdyby mi byla má dobrá kmotřička dala vědět, byl bych ostal doma."
"Váš otec a pan z La Surie nebyli rovněž přítomni a my zvěděly od Marietty, že každé pondělí, středu a pátek odjíždíte v nájemním kočáře."
"Toť pravda," odtušil jsem suše.
"Jak vidím, pane, jste znenadání hrubě strohý. To si můžete dovolit se mnou, pane, avšak paní vévodkyně se vás optá na důvod toho tajnůstkářství."
"Je prostý: trávím ta odpoledne u svého učitele němčiny a jezdím k němu, neb je starý a chromý."
"Pane, jak se jmenoval onen starý Řek, o němž jste mi hovořil a kteréhož jistá bohyně proměnila v ženu, a tak poznal oba rozličné druhy lásky rozkoší?"
"Teiresias. "
"Pak váš učitel němčiny je cosi jako Teiresias."
"Co to má znamenat?" zatrnulo mi.
"Tonka nám řekla, že onen učitel je ve skutečnosti učitelka a kdoví čeho všeho."
"Madame," pravil jsem sotto voce, než hlas se mi chvěl zadržovanou zlostí, jsme snad sezdáni? Dal jsem vám snad své slovo? A co vám vůbec je po takovýchto klevetách od plotny?"
"Mně nic," odvětila a vrhla na mne zuřivý pohled, pohodila rudými vlasy, jako by každý jejich pletenec byl hádětem, a dodala: "Nevím snad sama nejlíp, že jste mi nic neslíbil? A že nemám na vás žádných práv? Avšak zřejmě se k tomu budete stavět méně povýšeně, pane, se svou dobrou kmotřičkou! A jen Pánbůh ví, jak ráda bych byla u toho, až se nad vaší hlavou rozpoutá to hromobití!"
* * *
Dámy odešly za mohutného šustotu a blyštivých odlesků svých suknic, zanechávajíce za sebou jen vůni parfémů, avšak z královské komnaty se znenáhla vytratila všecka barevnost, vřelost a živost, jež si odnesly s sebou. Když odezněly jejich zvučné hlasy, zvonivý smích, jaré výkřiky, Jindřich, jenž v jejich přítomnosti pookřál, složil hlavu na polštáře, vypadal poněkud znaven a zavřel oči. Toho využil Bassompierre, kterýž mne vzal stranou a špitl mi do ucha:
"Jindřich vás dozajista požádá, abyste předčítal Astreu po Gramontovi. Dovolíte mi, rytíři, abych požádalo vystřídání Gramonta namísto vás? Mámť večeřet u pana konetabla a zběsile toužím tam jít. Dnešní odpoledne mi bylo velikým zklamáním. Jel jsem navštívit slečnu z Montmorency, avšak neshledal se s ní, neb tou nezlomyslnější shodou náhod se nacházela právě v Louvru, zatímco já ji sháněl doma."
Bez okolků jsem souhlasil. Sotva král otevřel oči, vyzval mne, abych pokračoval po hraběti z Gramontu, než Bassompierre před něj předstoupil a přednesl mu svou žádost s tím, že já jsem srozuměn. Král měl víčka napůl přivřená a zdálo se mi, že váhá, jak se na to tvářit. Nicméně dosti přívětivě jeho žádosti vyhověl, ba dokonce svolil, aby přespal doma pod podmínkou, že za ním zajde nazítří o osmé. Bassompierre se nikterak nepozastavil nad královým polovičním chladem, či spíše poloviční vřelostí, poděkoval mu procítěně a pustil se do předčítání s nadšením a bujarostí, jež vpravdě neladily se Céladonovým lásky hořem, jímž byl text prodchnut. Srdce mi nad ním usedalo - míním Bassompierra a nikoli Céladona -, když jsem ho viděl, ztepilého, švarného, sebejistého a netušícího, jaká že černá

mračna se mu kupí nad hlavou.
Leč po pravdě dosti bylo těch, jež se nakupila nad hlavou mou a o nichž mne zpravila ta rusovlasá lítice. Hrom aby do toho! Kdyby nebyl přítomen král, snad bych zlostí pukl. Ten Mariettin jazyk, ač tolikrát pokárán, nedá si pokoj a klevetí dál! Tončina mrzká škodychtivost! Hněv Sobolové! Inkviziční nálady vévodkyně z Guise! Všechny se proti mně spolčily, aby mi nadrobily pěknou šlamastiku! Toho zla, co mi všechny ty suknice způsobí, leč nikoli z nenávisti, nýbrž a to je vrchol, il colmo, jak by řekla královna - z lásky nesmírné!
Zatímco jsem se v duchu zaobíral přemíláním a převracením svých hořce tísnivých vyhlídek, předčítal Bassompierre svým líbě zabarveným hlasem a bezděčně veselým tónem líčil protivenství a útrapy, jimž bylo čelit Céladonovi, který, jak už jsem tuším říkal, se proradností zlých lidí ocitl odloučen od Astrey. Kdyby si Bassompierre troufl, nejraději by pohlédl na hodinky a vážil čas, jenž mu ještě zbývá strávit v Louvru, čas prázdný a uloupený, dělící jej od chvíle, kdy půjde usednout k večeři za konetablův stůl a naproti sobě či po svém boku bude mít krásku, kterou se odpoledne marně snažil uhlídat.
Jindřichovi jeho netrpělivost neunikla. Tušil její příčinu, a snad aniž tomu vysloveně chtěl, prodlužoval předčítání. Připadalo mi, že si čtoucího Bassompierra prohlíží převelmi zvláštním způsobem. Do dnešního dne nebylo u dvora živáčka, jehož by měl francouzský král raději než tohoto německého hraběte. Až do nebe vynášel jeho nadání, ducha, vytříbenost a přívětivou povahu. Než soudě podle pohledů, změnily se tyto city znenadání po včerejšku a objevila se jistá nevole, s níž sice pověstná králova věrnost přátelům bojovala, nikoli však beze ztrát.
Večeře, kterou králi donesli o šesté a která byla stejně lehká jako oběd, ukončila Bassompierrovo čekání. Jindřich cítil, že jej více zdržovat nemůže, a rozloučil se s ním poněkud stroze, což Bassompierra sice udivilo, leč pravou příčinu netušil. Bassompierre poklekl u lože a s nepřítomným výrazem políbil ruku královu. Jeho duch letěl napřed, rychlejší než tělesná schránka, a on již dlel v konetablově paláci, zanechávaje daleko za sebou Louvre i krále, kterýž si kladl otázku, proč jej musí dna i všemocnost zdržovat v paláci, zatímco jeho šťastný sok běží k nymfě Dianině.
Očekával jsem, že mi po Bassompierrově odchodu král nařídí předčítat z Astrey, leč neučinil tak. Pozřel svou hubenou krmi s chutí, avšak se zrakem sklopeným a natolik pohroužen ve své myšlenky, že byl nevalně potěšen, když do komnaty vstoupil jeho zpovědník otec Cotton a vytrhl jej tak ze snění.
Otec Cotton, jeden z nejvýznačnějších jezuitských teologů, byl zavalitý človíček, tak měkce oblý, že by si člověk myslel, když ho viděl, že jeho jméno je přezdívkou - že se zove páter Bavlnka. Zdvořilý byl převelmi, však i ve svých protihugenotských kázáních nazýval Kalvína "panem Kalvínem" a prohlašoval, že netřeba nenávidět kalvinisty, nýbrž jejich omyly: takto vyzvánějící zvon nebylo obvyklé slýchat v Tovaryšstvu Ježíšově, k němuž náležel. Leč nehovořme o zvonu, jehož hlas byl bezesporu příliš drsný ve srovnání s flétnovým hláskem otce Cottona, melodickým a líbezným, až měl člověk dojem, že se mu v uchu rozplyne.
V knížce, kterou zrovna vydal a jež nesla název "Niterní zaneprázdnění zbožné duše", se jeho náboženství jevilo jako tuze přívětivé a pramálo zatracující a dámy od dvora, i ty nejrozmařilejší, v ní našly zalíbení, dokonce se potají špitalo, že tento mírný beránek dokáže přivést zbloudilé ovečky zpět do lůna církve.
Otec Cotton nicméně okusil i trpčí elixíry a velmi se zajímalo démonologii. Když jednu dívku pocházející z Guerbigny poblíž Amiensu posedl ďábel, kterýž do ní vstoupil skrze smilstvo, usídlil se v ní a promlouval nyní jejím hlasem, sestavil páter soupis prapodivných a přesných otázek pro řečeného ďábla, pomocí nichž se měly ozřejmit jeho praktiky, kouzla, a především zvláštní moc, jakou působí na ženy.
Otec Cotton nekráčel, nýbrž plul. Nevstoupil do místnosti, nýbrž vklouzl do ní, s rukama skromně zkříženýma na kulatém bříšku a hlavou sklopenou. A spolu s ním vešla do královské komnaty pokora, mírnost, láska k bližnímu, odpuštění křivd, ne-li jejich zapomenutí. Jednou měsíčně zpovídal krále a měl co dělat, aby mu očistil duši od nepravostí jeho života, a nadto žádnou naději, že by ji příští měsíc shledal méně poskvrněnu. Otec Cotton si vždy povzdechl, mírně Jindřicha pokáral a dal mu rozhřešení, třebaže nijak přesvědčen, že bude co platno, neboť královské pokání bylo pramálo kajícné. Podle mého otce však byl Jindřich upřímný křesťan, i když ne přesvědčený katolík, nemohlť se smířit s Pannou Marií, světci, odpustky, svatokupectvím a mocí, již si papežové osobovali nad křesťanskými panovníky.
"Sire," pravil otec Cotton svým tichounkým hlasem, "jak se vám daří?"
"Děkuji, špatně, otče," odpověděl král.
Po tomto úvodu otec Cotton uznamenal, že by jeho návštěva mohla býti králi na obtíž, a se svým obvyklým taktem se rozhodl pro stručnost.
"Sire," řekl, "přeje si Vaše Veličenstvo zpověď a přijímání?"
"U všech svatých kudrnatých, otče!" zvolal král. "Mám snad na kahánku, byste mi uděloval poslední pomazání?"
"Nikolivěk, sire, každý přece ví, že dna není smrtelná."
"Což mi ovšem nebrání, abych neprožíval smrtelná muka."
"Sire, budu se modlit k Hospodinu, nechť vaše strádání zmírní."
"Děkuji vám, otče."
"A rovněž se budu modlit ke svatým, kteří prosluli uzdravováním od pakostnice."
"Ke svatým?" pravil Jindřich, pozvedaje pobaveně obočí. "Je jich tedy povícero na tuto jedinou chorobu?"
"Ano, sire, je jich třiadvacet toliko v našem království. A všichni zaneseni v seznamu."
"Třiadvacet? Třiadvacet svatých na uzdravování z podagry?"
"To proto, sire, že dna je choroba náramně rozšířená a každý kraj v tomto království chce míti svého světce, jenž by ji léčil."
Po tomto vysvětlení se král usmál pod vousy.
"A vy se budete za mne modlit k nim všem?"

"Zajisté, sire, toť nutné. V těchto věcech nelze žádného opominout, sic by se urazil."
"Otče," pravil král (s vážností zdánlivou či hranou, nevím), jsem vám za oněch třiadvacet modliteb povděčen a budu toho pamětliv."
A napřáhl k otci Cottonovi ruku k políbení, dávaje mu tak najevo, že slyšení skončilo. Nicméně ono "budu toho pamětliv" otce uspokojilo. Král přislíbil Tovaryšstvu Ježíšovu sto tisíc zlatých darem na postavení kaple u koleje v La Fleche, kde jezuité vzdělávali na duchu příští královy úředníky. Peníze byly vydávány po malých částkách otci Cottonovi, jenž je svědomitě předával generálovi tovaryšstva.
Otec Cotton políbil ruku Jeho Veličenstvu, hlavou pokývnutím pozdravil jednoho po druhém všechny svědky tohoto setkání, aniž koho pominul, a vyklouzl ven svým kradmým krokem, s hlavou sklopenou a rameny nahrbenými, jako by mu jeho pokora nedovolovala zaujímat tolik prostoru, co bezstarostní křesťané kolem něho.
Právě když otec Cotton se svou příslovečnou skromností vycházel, s okázalostí a nadutostí do komnaty vstoupili oba královi lékaři, jeden velký, tlustý a tučný, druhý dlouhý a hubený. Učinili tolik poklon, kolik bylo kroků ode dveří k lůžku, poklekli a jeden po druhém políbili králi ruku.
"Sire," pravil tlouštík, jenž se jmenoval Milon, "máme tu čest přinášet Vašemu Veličenstvu papaver somniferum album."
"Co to má být?" otázal se král.
"Mák, sire."
"A co má být ten mák zač?"
"Rostlina, sire, jež nám skýtá opium."
"A kde máte tu rostlinu, kterou mi přinášíte?" pravil král. "U všech svatých kudrnatých, jsem snad kráva, abych přežvykoval byliny?" "Získává se z ní šťáva, sire, a z té šťávy opět prášek."
"A kde ta rostlina roste?"
"V Turecku, sire, poblíž Smyrny," řekl vychrtlec, kterýž nejspíše shledával, že jeho brach se trochu příliš tlačí dopředu.
"Nuže tedy," prohlásil král, "sem s tím práškem!"
"Ctihodný doktore lékařství," oslovil tlouštík svého nedomrlého druha, "byl byste tak laskav a podal mi jej, bych jej mohl dáti Jeho Veličenstvu?"
"Ctihodný doktore lékařství," děl hubeňour, "s vaším dovolením jej Jeho Veličenstvu předám sám."
A zašátrav ve svém šatu, vyňal bonboniérku, kterouž podal králi.
"To však není prášek," poznamenal Jindřich, když bonboniérku otevřel, "toť pilulka."
"Sire," řekl tlouštík, "prášek je v té pilulce."
"Avšak není než jedna."
"Taková je dávka, sire, již nelze překročit."
"Mimo to," dodal vyzáblík, "jest ten lék nadmíru drahý."
"Pánové," pravil král výsměšně, "chcete snad přivést království na mizinu, jen abych se já vyspal jednu jedinou noc?"
"Sire," odpověděl vychrtlík, "zakoupili jsme prášek od jednoho židovského lékaře, jenž si jej dal dovést ze Smyrny lodí - což je doprava hrubě drahá a nebezpečná, neboť ve Středozemním moři řádí berberští piráti."
"Ctihodný doktore lékařství," pravil král, "nesnažte se mi tu pilulku osladit. Rcete svou cenu bez dalších průtahů."
"Padesát zlatých, sire," řekl vychrtlec.
"To jest mi pěkně bachratá sumička!" řekl král.
"Přesněji řečeno," připojil tlusťoch, "dvacet pět zlatých mému druhovi a dvacet pět mně. Neboť já prášek zakoupil a on připravil pilulku." "Roquelaure," pravil král, "vyplať těm pánům padesát zlatých."
"Ale sire," děl Roquelaure, jenž věděl, že mu král nikdy ty drobné půjčky nevrátí, "vždyť svým lékařům vyplácíte důchod..."
"Avšak léky v to nejsou zahrnuty," ohradili se lékaři unisono a s jistou vehemencí.
"Pane vrchní mistře garderoby," řekl Jindřich, dobíraje si ho, "dovolávám se snad marně vašeho měšce?"
Roquelaure vycítil za jeho žertováním osten a podrobil se, avšak odhodlán stůj co stůj hájit každičkou píď.
"Bohužel, sire," pravil, "nemám u sebe než třicet zlatých."
"Tak si tedy vypůjč dvacet od Bellegarda. Ten má. Vyhrál včera nade mnou pět set liber v kostkách."
Bellegarde se zasmál, byť stejně štědrý, jako Roquelaure a král nebyli.
"Zde máte, Roquelaure," pravil vzápětí.
Jakmile lékaři vstrčili do kapes své pohledávky, otázal se král: "Mám ji spolknout, či cucat?"
"Spolknout, sire," řekl tlustši z nich.
"Budu po ní spát?"
"Dozajista, sire, o tom vás můžeme ubezpečit."
"Proč?"
Po té nečekané otázce na sebe lékaři pohlédli a tlouštík se opět ujal slova, řka učeně:
"Opium, sire, uspává, neboť má uspávací účinek."
"Toť vpravdě jasné vysvětlení!" podotkl král.
Spolkl pilulku, zapil pohárkem vody, poděkoval lékařům a propustil je.
"U všech svatých kudrnatých," uznamenal, "padesát zlatých za noc spánku, toť přemrštěné! Měl jsem se raději obrátit na onoho židovského lékaře, jenž léčí Leonoru Galigaiovou. Jakže se jmenuje?"
"Montalto," odpověděl Bellegarde.
"Kdoví, zda by onen Montalto nebyl levnější než ti dobří křesťané?" Pročež mne požádal, abych mu předčítal Astreu, což jsem učinil se zápalem jako už dříve, než po chvilce jsem spatřil, jak se mu tvář uvolňuje a oči klíží, i pohlédl jsem na

Bellegarda, jenž mi pokynul, abych ustal.
"Sire," oslovil jej Bellegarde, "spíte?"
"Bolest usíná," pravil král, otevíraje oči. "A mám dojem, že zanedlouho učiním totéž. Bratránku," pokračoval, "zdalipak sis nalezl, kde bys dnes v noci v Louvru přespal?"
"Ano, sire."
"Pak tedy, Sioraku, nechť tě spánek uspí! A přijď za mnou zítra ráno o osmé."
* * *
Tehdáž jsem nevěděl, že je to zvláštní laskavost, smět strávit byť jedinou noc v Louvru, a výjimečná milost strávit ji v posteli. Milost, za niž vděčím doktoru Héroardovi, jenž nadto, jelikož jsem zpočátku nebyl ospalý, mi po tmě ze svého lůžka hojně vyprávělo jediném předmětu své péče, lásky a oddanosti: o dauphinu Ludvíkovi. A jeho slova mne natolik dojala, že je zde přináším verbatim, aniž jsem na nich čárku pozměnil.
"Vztah mezi dauphinem a králem je dnes tak něžný a idylický, až se člověku věřit nechce, že tomu tak vždycky nebývalo. Pamatuji na jeden velmi nemilý výstup ve Fontainebleau, když Ludvíkovi byly tři roky. Slíbil, že se přijde s králem rozloučit, než ten vyrazí na lov, avšak v šatně při obouvání nalezl svůj bubínek, změnil úmysly a jal se bubnovat. Šli to říci královi. ‚Dává přednost bubínku přede mnou!' zvolal král s podobným roztrpčením, jako by ho nechala na holičkách milenka. A nařídil, ať chlapce přivedou po dobrém či po zlém.
O pár minut později, následuje svou guvernantku paní z Montglatu, vkročil Ludvík do sálu, s kloboukem na hlavě a bubnuje si do pochodu. Jedva však spatřil otce, jenž mu zamračeně hleděl v ústrety, zastavil se na místě a vypadal zaraženě:
‚Smekněte, pane,' pravil mu král.
Jsem si jist, že by byl dauphin uposlechl, kdyby byl neměl obě ruce zaneprázdněny paličkami. Je pravda, že se jich mohl zbavit, kdyby je zasunul do pouzdra k tomu účelu připevněného na řemeni. Než nevzpomněl na to, neboť jej překvapil přísný otcův pohled a ostrý tón. Ostal s paličkami v rukou, nebubnoval sic, ale ani neuposlechl, stál nehnutě a červeň mu zalévala tvář.
Král mohl svůj rozkaz zopakovat, leč trpělivosti se mu dostávalo pramálo a syn odepírající mu poslušnost jej podráždil. Napřáhl ruku a sňal předmět doličný. ‚Můj klobouček! Můj klobouček! Já chci klobouček!' křičel dauphin vztekle.
Král, uvyklý, že jej neprodleně každý uposlechne, byl překvapen, že jeho syn se medle nekaje. Zbledl zlostí a vzápětí mu zabavil bubínek i s paličkami, kteréž položil na stůl mimo jeho dosah. To bylo ještě horší. Ludvík vřískal: ‚Můj klobouk! Můj bubínek! Mé paličky!'
Král, aby ho po škádlil, si po mém soudu poněkud dětinsky nasadil jeho klobouček na hlavu. A jelikož se vřískot ještě znásobil, sňal jej a syna jím plácl. Ne že by ta rána byla tak prudká, avšak dauphina pokořila, a on div že zlostí nepukl. Byla z toho hotová malá tragédie, otec tu se synem stáli tváří v tvář, jeden bledý a druhý rudý. Král se zlostí neznal. Chytil Ludvíka za zápěstí, vyzdvihl do vzduchu a roztáhl mu drobné paže do kříže. ‚Au, to bolí!' křičel Ludvík.
Královna, jež byla přítomna, ani brvou nehnula. Zdálo se, že ji pouze obtěžuje řev. Já byl celý pryč: ‚Sire, sire!' zvolal jsem jedním dechem. Král na mne hněvivě pohlédl, leč Ludvíka postavil na zem dosti jemně, pak se otočil na patě a vzdálil se, s rukama křečovitě sevřenýma za zády. Královna poté vrátila Ludvíkovi bubínek i paličky, po mém soudu ani ne tak ze slitování, jako spíše aby jej umlčela. Než nepomohlo to. Ludvík vřískal dál. Nemohl přestat.
Nakonec, ježto král nedával žádný příkaz, popadla jej paní z Montglatu do náruče a odnesla ho. Ludvík křičel, jako by ho na vidle bral, překočilť práh zlosti a strachu a nemohl už nazpátek. Řekli mi, že o několik minut později, když mu paní z Montglatu stáhla v jeho pokoji kalhoty a dala výprask, křičel: ‚Zabiju mamá! Všechny zabiju! Zabiju Pánaboha!'"
"Než neřekl: ‚Zabiju papá!'" poznamenal jsem.
"Chudáček to řekl, aniž to vyslovil, neb Jindřich je pro něj Bůh."
"A král?"
"Král, jak jsem pravil, byl sinalý onou smrtelnou a hrůzo strašnou bledostí, obvyklým to u něho následkem rozrušení, a jen Pánbůh ví, jak bylo tenkráte silné! ‚Madame,' řekl mdlým hlasem a složil tuze strohou poklonu, jsem vaším služebníkem. Nyní mne čeká lov.' A dlouhými kroky zamířil ke dveřím, kde mne uviděl stát, zády přilepeného k čalounům, abych se co nejvíce stáhl do pozadí, a vrhl na mne pohled tak nešťastný, až se mi srdce sevřelo.
Krále jsem znovu uviděl večer, než nemluvil jsem s ním, ani se nedostal do jeho blízkosti. Vypadal smutně a zamlkle. A Vitry mi řekl, že po celý lov neotevřel ústa, leda by řekl, že ‚budou jednoho dne litovat, až tady nebudu!' Ta slova říkává vždy, když je v mizerné náladě. U soudil jsem z toho, že lituje své přikrosti a obává se ztráty synovské lásky: což mi bylo potvrzeno o měsíc později, dvacátého třetího listopadu v Saint-Germain-en-Laye, kupodivu téměř na den přesně za měsíc po onom výstupu ve Fontainebleau.
Ten den začal nedobře. Dauphin se probudil o sedmé. Oznámil jsem mu, že král jej přijede z Paříže navštívit, a dodal jsem: ‚Pane, nechcete vstát a jet papá naproti?'
‚Nechci,' odvětil Ludvík, tváře se nepřístupně.
Patrně mu stále ještě leželo v žaludku příkré zacházení ve Fontainebleau.
‚Pak ale nedostanete ten nádherný bubínek s krásnými paličkami, jež vám přiváží. Daruje je panu z Verneuil.'*
V tu chvíli Ludvík přestal hněv zadržovat a začal si ho vylévat, skřípal zuby, poulil oči, pak na mne chladně pohlédl, napřáhl ručku a pokusil se mne drápnout.
‚V pořádku, pane, chcete mne bít! Než co si má tedy váš papá s bubínkem počít?'
‚Ať si ho dá panu z Velneuil!' vykřikl dauphin rozdurděně.
Avšak v jedenáct hodin se Ludvík naobědval, načež dostal svolení projít se po zahradě, neb počasí bylo přívětivé a na listopad slunné. Došel k nízké kašně v ohybu lesíku, kde si rád hrával s vodou, a spatřil krále na koni. Nečekal, že by jej zde mohl uvidět, natož na koni, přijížděltť Jindřich z Paříže kočárem. Byl z toho všecek udiven a u překvapení zapomněl

na svůj hněv. Běžel mu vesele v ústrety, napřahuje k němu své malé ručky. Král zbledl, tentokrát však z prudké radosti, kterou mu to přivítání způsobilo, sesedl z koně, hodil otěže štolbovi, popadl dauphina do náruče a nastokrát jej zulíbal, dauphin mu polibky oplácel, oba dva byliť blahem bez sebe. Poté se společně vraceli k zámku, král jej vzal za ruku a ukazoval mu práce, prováděné tou dobou v saint-germainském parku.
Spíte, Sioraku?" optal se Héroard po chvíli.
"Nikoli, pane, ten příběh mne dojal a přiměl mne k zamyšlení."
"A sice?"
"Že bylo méně snadné pro krále rozkazovat tříletému děcku než mocným armádám."
"Toť dobře uváženo! A nyní, můj spanilý synovče, spěmež! Naše noc bude krátká!"
* * *
V zimě v létě se doktor Héroard, jehož spánek byl stejně hluboký jako hlučný, nechával sluhou probouzet o šesté hodině ranní, a to proto, že dauphin procital mezi půl sedmou a půl osmou a náš dobrý doktor chtěl být přítomen jeho vstávání, aby prohlédl jeho moč, probádal stolici, prozkoumal jazyk, změřil tep a pozoroval, zda je jeho tvář veselá či zasmušilá, což vše pečlivě a přesně zaznamenával do svého deníku.
Věděl ode mě, že si král žádá mé přítomnosti u svého lože v osm hodin, nechal mě tedy vzbudit o sedmé, a v půl osmé, po toaletě, která nebyla než hrubě povšechnou, mi donesli misku vývaru, tři krajíčky chleba a čerstvé solené máslo. Byl to pro mne hodokvas, zvlášť když jsem se musel večer předtím obejít bez večeře, neboť mne král propustil v pozdní čas.
Právě jsem dojídal, když přede mnou k mému překvapení stanul otec, ne že by se strachoval, kde jsem - Bassompierre bylť tak laskav, že poslal vzkaz po malém skočtam -, než dělal si starosti o mé pohodlí, dobře věda, jak to v Louvru chodí. Velmi se upokojil, když mě viděl pořádat chutě krmi, silně mě objal, posadil se a já mu mezi dvěma sousty vylíčil vše, co jsem vyslechl.
"Mít řádně otevřené oči a nastražené uši," řekl, když jsem skončil, "toť počátek moudrosti."
"Než nikoli pochopení," odporoval jsem. "Jak také chápat, že stran bretonského ediktu si nantská účetní komora troufla zůstat hluchou ke třem listům a odmítnout edikt zaregistrovat?"
Na tu otázku se otec od srdce rozesmál.
"Toť malá lest našeho prohnaného Béarňana! Ví, jak královna bez rozmyslu rozhazuje a že si vypůjčuje na lichvářský úrok, aby mohla kupovat démanty, pročež jí připsal zisky z bretonského ediktu. Než jednou rukou jí sebral, co jí druhou dal, neb se potajmu domluvil s nantskou komorou, aby neuposlechla obsilky, pakliže nebude napsána a podepsána jeho rukou. A rozumí se samo sebou, že takový vlastnoručně psaný list nikdy neodešle..."
V tom okamžení vstoupil doktor Héroard, objal otce a mně řekl, že dauphin, kterýž si připamatoval, že jsem přespal v doktorově ložnici, mne chce vidět. Běžel jsem do jeho komnat a tam jej spatřil již oděného, růžolícího a svěžího, usmíval se na mne mile a podával mi ručku k políbení. Přál si vědět, co po mně král chce.
"Pane," odpověděl jsem, "předčítám Jeho Veličenstvu nahlas."
"Jakže?" řekl s předstíraným údivem. "Neumí snad můj pan královský otec čísti? To já v sedmi letech umím!"
"Jakpak by ne!" pravil pan ze Souvré, "Jeho Veličenstvo umí číst, než je upoutáno na lože a churavo a je mu pohodlnější, když jest mu předčítáno, než by četlo samo."
"Mně by to rovněž bylo pohodlnější!" povzdechl si Ludvík. "Sioraku," pokračoval, "jste zamilován?"
Poradil jsem se pohledem s panem ze Souvré, jenž mi výrazem tváře dal najevo, že mám odpovědět záporně.
"Nejsem, pane," pravil jsem.
"Já zamilován jsem," řekl Ludvík. "Mou milenkou je slečna z Fonlebonu, jedna z královniných dvorních dam. Včera jsem ji čtyřikráte políbil, dvakrát na každou tvář."
"Pane," oslovil jej pan ze Souvré, je-li člověk zamilován, nemá říkat do koho."
"A proč?"
"Aby svou milenku nezkompromitoval."
"Pane, odpusťte," pravil doktor Héroard k dauphinovi, "nezdržujte déle pana rytíře: král jej očekává."
Ludvík se tedy se mnou rozloučil. Ačkoli mu dozajista chyběly čerstvý vzduch a krásné saint-germainské zahrady, připadal mi mnohem pokojnější a šťastnější od doby, kdy žije v Louvru po boku svého otce.
Malé páže jménem La Barge mne doprovodilo ke králi, a jelikož jsem cestou mládenečka shledal zamlklým a zkormouceným, optal jsem se na příčinu.
"Pane rytíři, mučí mne svědomí: prohřešil jsem se proti jedné ze svých přísah. Včera večer jsem laškoval s jednou komornou. "
"Nebylo to snad příjemné?"
"Nebylo, pane rytíři. Odměnila mne za mé provinění políčkem a pohrozila, že to ohlásí panu ze Souvré."
"Učiní tak?"
"Nemyslím. Nezašel jsem příliš daleko. Než považuji za hanbu, že jsem utržil políček."
"La Bargi," pravil jsem vážně, "nejde o nactiutrhání, uštědří-li vám políček žena."
"Aj, pane, toť jste mne potěšil! Ta slečinka upejpavá mi řekla, že jsem příliš malý na to, aby mi dovolila se s ní miliskovat. Jsem snad, pane, tak malý?"
"Nikolivěk, La Bargi, jste na svůj věk obvyklého vzrůstu. A pak, o výšku nejde. Ani sám král není nijak zvlášť veliký."
"Toť pravda," uznamenal La Barge, usmál se a živá očka se mu opět rozzářila. "Ještě slůvko, pane rytíři, prosím vás: co znamená ‚miliskovať?"
"To nejhorší," řekl jsem se smíchem.
"Ó!" zvolal, "nikterak jsem neměl v úmyslu zajít tak daleko!"

"Máte pravdu, La Bargi: šermuje-li člověk poprvé, nezačne hned útokem. "
Opustil jsem jej v rozveselené náladě. Když si však dnes na ten hovor vzpomínám, už si netropím šprýmy na účet La Barge, nýbrž na svůj vlastní - jak jsem se cítil silný, poněvadž mám obrovské zkušenosti se ženami, přičemž se tenkrát omezovaly na jednu jedinou (a ještě mi přiletěla pečená do huby), jak jsem se před tím malým pážetem chvástal, hrál si na staršího ochránce, přesně stejně jako se předešlého dne stavěl dauphin k Madame...
Když dveřník pqtichounku otevřel dveře a uvedl mne dovnitř, tonula královská komnata stále ještě ve tmě. Závěsy na oknech i u lůžka byly zataženy, takže krále jsem neviděl, ale natáhl-li jsem uši, zaslechl jsem jeho dech, jediný to zvuk v místnosti, s výjimkou měchu, s nímž obezřetně jeden ze sluhů rozdmýchával oheň. Když mé oči uvykly přítmí, všiml jsem si, že u dveří stojí, mlčenlivější než sochy, Grammont, Roquelaure, Bellegarde a Vitry (který nepochybně zastupoval Montespana). V tichosti jsme se objali. Ani jedna suknice. Bylo ještě příliš brzy na dámské návštěvy u chorého. Domýšlel jsem se, že za tohoto chladu, jaký panoval, se ještě choulí na lůžku či žádají svou komornou o zrcadlo, aby se ujistily, že od včerejška neutrpěla jejich krása nižádnou újmu.
Nikdo ani nemukl, uběhlo asi deset minut, během nichž se neozval jiný zvuk než ony dva, které jsem již jmenoval. Pak se za lůžkový mi závěsy cosi pohnulo a my uslyšeli krále klnout svým věčným "u všech svatých kudrnatých!"
"Sire," pravil Vitry, postoupiv vpřed a skládaje hlubokou reverenc, kterou však král, za stále ještě zataženými závěsy, nemohl vidět, "jste vzhůru?"
"Arciť!" řekl král, "jsem vzhůru a bolest rovněž... Kdybych si tak mohl dát tu zlořečenou nohu uříznout! Než co bych potom vkládal do třmene, kdybych měl jen jednu nohu? Jsi to ty, Vitry?"
"Ano, sire."
"Dej roztáhnout baldachýn a závěsy. V té temnotě mám pocit, že jsem se už dostal do pekel."
Na Vitryho pokyn vpustil sluha do komnaty denní světlo a my mohli Jindřicha uvidět. Vypadal lépe než předchozího dne, odpočatě, avšak bezděčné stahy obličeje svědčily o tom, že trpí nadále.
"Je zde Bassompierre?" optal se, mhouře oči proti světlu. "Není, sire."
"Kolik je hodin?"
"Pět minut po osmé, sire."
"Má tedy zpoždění," řekl král, tváře se hrubě rozmrzele.
Usoudil jsem, že tato nedočkavost spatřit Bassompierra nevěstí pro hraběte nic dobrého, a myslím, že tento názor sdíleli všichni, neb nikdo slova necekl. Jindřich sám neměl smysl pro dochvilnost a u vědomí toho by obvykle svým urozencům pětiminutové zpoždění nevytýkal.
Donesli mu umyvadlo s teplou vodou, v níž si zběžně opláchl ruce a obličej. Když se osušoval, padl jeho zrak na mne.
"Poklona, Sioraku!" pravil mi, jako by se mu vracela jeho přirozeně veselá nálada, avšak připadlo mi, že poněkud násilně, a pokynuv mi, abych přistoupil, podal mi ruku k políbení.
"Začni předčítat Astreu tam, kde jsi skončil. Kdoví, třeba při poslechu nebudu tolik cítit tu nesnesitelnou trýzeň."
Astrea mne očekávala na mém sedátku, i vzal jsem knihu do ruky, posadil se a počal číst. Ač jsem do toho vložil stejnou živost jako obyčejně, neuniklo mi, když tě jsem koutkem oka pohlédl na krále, že mne pramálo poslouchá, upíraľ zrak na dveře.
Konečně se otevřely a objevil se Bassompierre, skvostný od hlavy po paty a rudý ve tváři, jaktě běžel chodbami paláce. Neprodleně jsem ustal v předčítání.
"Á, Bassompierre," pravil král podmračeně, než spíše s ulehčením než podrážděn, "konečně jsi zde! Máš zpoždění!"
"Sire," děl Bassompierre, skládaje mu hlubokou, ladnou poklonu s kloboukem péry zdobeným v natažené paži, "je mi k uzoufání líto. Můj kočár uvízl v ulici strašlivě ucpané vozy! Vaše hlavní město, sire, je to nejzatarasenější na světě."
Toť vpravdě ukázka uhlazeného, rytířského chování. Poklona byla hluboká, tvář kajícná a lichotka obratná, leč byla v ní i špetka nenucené důvěrnosti.
"Přistup sem ke mně, Bassompierre, tady do uličky, k hlavě lůžka," pokračoval král netrpělivým tónem. "Vitry, dej přinést polštář pod hrabětova kolena a řekni dveřníkovi, ať nikoho nevpouští."
"Nikoho, sire?" optal se Vitry, pozvedaje obočí.
"S výjimkou královny," pravil Jindřich s nelibostí. "Než v tuto hodinu se její návštěvy obávat netřeba.".
Ježto mi král neudělil žádný rozkaz, setrval jsem na svém sedátku s knihou na kolenou. Bylo jasné, že od chvíle, kdy vstoupil Bassompierre, stal jsem se pro něj neviditelným, a v obavě, abych nebyl slyšitelným, jsem se sotva opovažoval dýchat.
Bassompierre klečel na polštářku v uličce, u hlavy králova lůžka, i viděl jsem pouze jeho krásnou, mužnou tvář, široké plece a kabátec z modrého saténu přetínaný dvěma řadami perel. Pokud hrabě pociťoval jakés obavy stran obsahu hovoru, na výrazu jeho tváře se to nijak nezračilo, pozorovaľ Jindřicha s oním živým, srdečným, jarým a láskyplným výrazem, jaký si co masku nasazoval pokaždé, když se obracel na Jejich Veličenstva. Otec říkával, že tato maska se po čase stala stejně pravdivou jako tvář, a po pravdě Bassompierre představoval v jeho očích vzor dvořana, neb dokázal býti poddaný, aniž byl podlézavý, uctivý, aniž byl ponížený, a do nejhlubší úcty dokázal nechat proniknout i špetku sebeúcty.
Na rozdíl od včerejšího hovoru se slečnou z Montmorency tentokrát král nepromlouval tiše, takže nikdo nepotřeboval napínat sluch, aby řečené zaslechl. A nikoho to také nenechalo na pochybách: znamenalo to, že Jindřich po zralé úvaze dospěl k rozhodnutí, kteréž dával na vědomí nejen Bassompierrovi, ale i dvoru, třebaže ti, co je v onu časnou hodinu vyslechli, nebyli četní.
"Bassompierre," pravil, "hodlám vás oženit se slečnou z Aumale. Připravil jsem kdysi vévodu z Aumale o jeho vévodství za to, že se ke mně po porážce Ligy odmítl připojit. Ten nešťastník, místo aby se podrobil, opustil raději Francii a odešel do španělského Nizozemí. Leč oženíte-li se s jeho dcerou, obnovím vévodství aumalské přes vaši

osobu. "

Návrh to byl nečekaný a jeho smysl tak zřejmý, že jsem jen obdivoval, s jakou chladnokrevností jej Bassompierre přijal. Usmál se, pozvedl obočí a s předstíraným údivem pravil:
"Jakže, sire, vy mne chcete oženit se dvěma ženami?"
Byla to žertovná odpověď, leč neméně obratná: jinak řečeno, jedno vévodství nemůže být dostatečným důvodem, aby se vzdal slečny z Montmorency.
Jindřich vycítil, že tady s naznačováním nevystačí a že bude muset s pravdou ven, jestliže chce tuto baštu ztéci. Zhluboka si povzdechl, přešel od vykání k tykání a pravil:
"Bassompierre, mluvím s tebou jako přítel. Zamiloval jsem se do slečny z Montmorency, ba co dím, šílím po ní a jsem do ní zblázněný. Oženíš-li se s ní a ona tě bude milovat, budu tě nenávidět. Jestliže bude milovat mne, budeš mne nenávidět ty..."
Tento poslední předpoklad, při němž se v Bassompierrových očích objevil ironický záblesk (než okamžitě je sklopil), mne uvrhl v ohromení. Ubohý král: natolik jej ta neřectichtivka lapila do tenat svých úsměvů, že si může namýšlet, jemu že by jednoho dne dala přednost před Bassompierrem...
"Bylo by lépe, Bassompierre," pokračoval Jindřich, "aby toto nikterak nezavdalo příčinu k narušení našich dobrých vztahů, neboť k tobě pociťuji náklonnost i lásku."
Sic toto prohlášení vyznělo za daných okolností namnoze paradoxně, leč bylo upřímné a pravdivé. Král choval k Bassompierrovi vřelé přátelství. Připravil ho pravda o nevěstu, ale miloval jej.
"Rozhodl jsem se," řekl Jindřich, "provdat ji za prince z Condé a ponechat ji u své choti. Bude útěchou a oporou mého stáří, na jehož prahu jsem se ocitl."
Již předešlého dne se slečnou z Montmorency použil této licoměrné větičky, jež měla za cíl zastřít - aniž kohokoli oklamala - nehoráznost jeho záměrů i malou úctu, již tímto prokazoval posvátnému poutu manželskému. Je-li hříšný úmysl již sám hříchem (jak nás učí), pak by tato řeč byla otci Cottonovi, kdyby ji vyslechl, důvodem k hlubokým povzdechům a k předání zprávy plné lítosti generálu Tovaryšstva Ježíšova a jeho prostřednictvím papeži.
"Můj synovec," pokračoval král, "dává na tisíckráte přednost lovu před dámami a já mu budu vyplácet sto tisíc franků ročně, aby se své vášni oddával. Co se týče slečny z Montmorency, nechci po ní jinou laskavost než trochu náklonnosti, víc nežádám..."
V tom případě, mohl by odpovědět Bassompierre, proč rušit sňatek se mnou a provdávat ji za prince, který, mám-li říci celou pravdu, před dámami dává na tisíckráte přednost nikoli lovu, nýbrž švihákům?
Když král domluvil, rozhostilo se v místnosti dlouhé, tíživé ticho v očekávání, co řekne Bassompierre. Co se mne týče, kterýž jsem byl zamilován do své Gräfin a podle králových slov "po ní šílel a byl do ní zblázněný", to by si tak král přisámbohu mohl zkusit mne požádat, abych se jí vzdal!
"Aj, synu!" zvolal otec, když jsem mu svěřil, jak mne Bassompierre při této příležitosti zklamal, "jak jste mladý a neopeřený! Co si měl náš nebohý přítel počít? Postavit se na odpor by byla málo platná opovážlivost. Král je všemocný. Přinejlepším by hraběte poslal nazpět do jeho rodného Lotrinska a přinejhorším dal vsadit do Bastily. A nemyslíte, že konetabl řekne své ano, stokráte ano, na sňatek s prvním princem z královského rodu? Co by zmohl Bassompierre bez králova souhlasu a otcovského požehnání?"
"Než pane otče," namítl jsem ještě pln lítosti, "bezpochyby díte pravdu. Avšak král se v daném případě zachoval věru tyransky! Taková hanebná pleticha!" Nato otec potřásl smutně hlavou a neodpověděl.
Výraz "málo platná opovážlivost", označující odmítnutí králi, pocházel přímo od Bassompierra, jak jsem se později dozvěděl. Na základě této úvahy se hrabě hbitě rozhodl. Když jsem o tom přemýšlel později ve zralém věku, napadlo mne, že pokud se Bassompierre, jak bystře podotkla má Gräfin, snažil ze všech sil ztratit své řádné německé ctnosti a honosit se znamenitými francouzskými nectnostmi, pak si opomenul osvojit tu nejfrancouzštější a nejznamenitější z nich: neposlušnost. Nemíním vyjmenovávat všechny, kdož by mu u francouzského dvora a z blízkosti královy mohli sloužit příkladem. Či spíše jmenuji pouze jednoho: prince z Condé.
Leč předbíhám událostem, a jak se praví ve frašce o mistru Pletichovi, vraťme se k našim ovečkám. A že budou stejně pěkně opentlené, jako je zdobila sličná Astrea, v tom se můžeme spolehnout na Bassompierra. Ustoupil, to věru ano, avšak s elegancí dokonalého dvořana a hovoře tak obratně, že by se za to nemusel stydět ani Céladon. .
"Sire," pravil svým hlubokým, příjemně laděným hlasem, "vždycky jsem si vroucně přál jednu věc, jež přišla, když jsem se toho nejméně nadál: abych mohl Vašemu Veličenstvu podat nějaký význačný důkaz své nesmírné, horoucí lásky k vám, důkaz, jak opravdově vás miluji. A dozajista nemůže být vznešenější příležitosti, než je tato, kdy je mi opustiti tak znamenitý svazek bez bolu a bez lítosti, tak dokonalou dámu, vášnivě mnou milovanou, abych se tímto svým ryze upřímným zřeknutím zalíbil Vašemu Veličenstvu. Ano, sire, vzdávám se jí navždy s přáním, aby vám tato nová láska přinesla tolik radosti, kolik by mně její ztráta dala zakusit hoře, kdyby mi v tom úcta k Vašemu Veličenstvu nebránila."
Jelikož král u Bassompierra předpokládal stejně vášnivou lásku ke slečně z Montmorency, jakou sám cítil, očekával bezpochyby odpor natolik urputný, že si vyžádá z jeho strany výhrůžky a nátlak. Nyní však na něm bylo patrné pohnutí nad slovy jeho oblíbence, a viděl jsem, jakou pociťuje úlevu a jak je dojat tím rychlým a úplným uposlechnutím. A jelikož byl k tomu vyzván, chtěl věřit, že za ně vděčí více náklonnosti svého oblíbence nežli všemocnosti svého žezla. Slzy mu vhrkly do očí, naklonil se a Bassompierra objal, políbil jej na líce, ujistil svým vděkem a přísahal, že odnynějška jej považuje za svého syna a postará se o jeho štěstí.
Slzy v jeho očích vystřídal záblesk ztřeštěné radosti: když je nyní Bassompierre odstraněn z cesty, věří, že dosáhne cíle. Byl si jist souhlasem konetablovým i Charlottiným a troufal si, že jej obdrží od prince z Condé, jenž v tuto hodinu spal

nevinným spánkem (ač s jedním svým pážetem) a nic netušil o sňatku, který král pro něj chystá, ani o úloze, jakou v něm má sehrát vzhledem k tomu, že "dává přednost lovu před dámami".
Zdálo se, že král, unesen povznášejícími nadějemi, tak trochu pozapomněl na bolest a stal se veselejším a činorodějším. Přikázal sluhovi, aby do uličky k loži postavil stolek a tři stoličky, a vybídl Bassompierra, Bellegarda a Roquelaura, ať si s ním zahrají v kostky. Pro mne pak nadešla nekonečná hodina, kdy jsem se neopovažoval ani požádat o propuštění, ani se pohnout z místa.
Ať se člověk vynachází v hráčském doupěti či královské komnatě, věc se má pokaždé stejně: nic není nudnějšího pro toho, kdo nehraje, než koulení kostek po stole, počítání ok, cinkot zlaťáků, kterýmiž jeden zuřivě mrskne a vyhrávající je pečlivě rovná na hromádku, chvástání, laškovné výhrůžky, zlostné či vítězoslavné výkřiky.
Král se zdál být plně zabrán. Hrál s Bellegardem proti Bassompierrovi a Roquelaurovi, a soudě podle hromádky zlatých, jež se před ním vršila, vyhrával. Vrátila se mu barva do tváře, oči se rozzářily, dna jako by jej už nesužovala svými škubavými bolestmi, a na mne očividně zcela zapomněl, jak jsem tu tak seděl na stoličce, románek, kterýž hýčkal v mysli mezi dvojím vrhem kostek, zastínilť zcela půvab toho, jenž mi spočíval na kolenou.
Obdivoval jsem, jak Bassompierre dokáže ovládat své city, v jeho tváři, na niž jsem občas letmo pohlédl, se nezračilo nic než zaujetí hrou. Krom soustředění z ní nešlo nic vyčísti, ba ani rozmrzelost ze smůly ve hře, neboť pro jednou notně prohrával. Vzpomínám si, jak jsem si tenkrát pomyslel, že jej germánská víla nechala na holičkách, a to po všech stránkách. Načež jsem se trochu zastyděl za své úvahy, upamatovav se, jaktě otec považuje tyto pohanské pověry za hloupé.
V té chvíli Vitry, jehož předtím povolal dveřník ke vchodu, přistoupil ke královu loži, a aniž Bassompierre brvou hnul, ohlásil, že paní vévodkyně a slečna z Montmorency si přejí jej navštívit. Avšak Vitry mu toto oznámení nešpitl do ucha, jak byl učinil včera Montespan, nýbrž je vyřkl nahlas a srozumitelně: důkaz toho, že si hejtman francouzských gard z králova hovoru s Bassompierrem vyvodil závěr, uchovávat věc v tajnosti že více netřeba.
Dámy vstoupily a nevím, jak je to možno, leč tentokráte slečna z Montmorency, ana si směle troufla převrátit takto etiketu, kráčela před vévodkyní z Angouleme. A s jakýmže výrazem vstoupila do komnaty! Přisámbohu! Jakouže to pýchu dokázala vložit do pokory své reverence, na odiv stavěné, chovajíc se ke králi téměř jako k sobě rovnému! Francouzská královna by to lépe nesvedla!
Již nebylo možné odsunout vévodkyni jako včera na mou stoličku a Charlottu si posadit do uličky k loži. Uličku zabíralť stolek, kolem něhož seděli Roquelaure, Bellegarde a Bassompierre. Nebylo myslitelné připravit je všechny tři o sezení, když navíc Bellegarde byl vévoda a paire. Znamenitou včerejší taktiku nešlo tedy zopakovat.
"Má dobrá sestřenko z Angouleme," pravil Jindřich s onou pohotovostí a rozhodností, jež mu vyhrály tolikeré bitvy, jsem vaším služebníkem a přeji vám dobrého dne. Jakpak se vám daří v těchto zlých mrazech? Žádám nebesa o jedinou věc: by vás ochránila od pakostnice! S vaším dovolením, sestřenko, vás pan Vitry zavede k panu dauphinovi, jenž bude shledáním s vámi nadšen. Co se vás, má drahá, týče, Siorac vám postoupí svou stoličku, kterou sluha posune blíže ke mně, abych si s vámi mohl promluvit z očí do očí."
Nemohu říci, zda si vévodkyně byla tak jista, že dauphin bude nadšen z jejich shledání, leč ani nemukla, učinila králi pěknou poklonu a následovala Vitryho, jenž ji s vojenskou pohotovostí v mžiku vyprovodil z pokoje. Já neprodleně povstal, pozdravil slečnu z Montmorency a přenechal jí stoličku, jíž se vzápětí chopil jeden ze sluhů a přenesl ji k hlavě králova lože. Ta čertovská holčina prošla na dva kroky kolem mne, aniž na mne vůbec pohlédla, natož mi poděkovala, všímajíc si mne stejně málo jako sluhy. Mozek jí zřejmě od včerejška zuřivě pracoval a ji ani nenapadlo sestoupit z výšin, kamž ji v noci představivost vynesla.
Nemohl jsem zůstat stát jako ťulpas s Astreou v ruce tak převelmi blízko králova lože, abych nevypadal, že poslouchám. Stáhl jsem se tedy na druhý konec komnaty, a protože zraky všech ulpívaly na králi a Charlottě z Montmorency, nikdo, sázím se, si nevšiml, že jsem si nalezl takové místo, odkud jsem měl výhled na oba rozmlouvající a také na stolek v uličce, kde seděl Bassompierre, kterýž po celou dobu hovoru - vpravdě dlouhého - měl oči sklopeny a zaobíral se skládáním, rozkládáním a opět skládáním zlatých na hromádky před sebou, převelmi dbaje, aby nezpůsobil sebemenší hluk.
Nemohl jsem zaslechnouti slova z toho, co bylo řečeno mezi králem a slečnou z Montmorency, ani měli hlavy u sebe a Jindřich hovořil tiše. Působilo to jako prapodivná zpověď, než místo vyznávání hříšných tužeb se tu pracovalo na napůl vyřčené přípravě jejich ukájení.
Charlotta více poslouchala, než mluvila, a její tvář byla zahalena v andělskou nevinnost, kterou jako by nic nemohlo narušit. Této věrné králově poddané a převelmi poslušné dceři konetablově vyměnili manžela, namísto tuze sličného jí dávají tuze nehezkého, a ona ani brvou nemrkne. Ba právě naopak, cítí se přešťastna, že je i tentokráte poslušna otcovy vůle a rovněž tím uspokojí krále, svého pána, kterýž jí poskytl ujištění o svých citech, a ona s vděkem přijala. Přesně to vyjadřovala její líc, byl bych dal za to ruku do ohně. Než mé ruce žádné nebezpečí nehrozilo, jak nám pokračování potvrdí, nikoli slovy, nýbrž pantomimou, hrubě výmluvnou a troufám si říci i převelmi krutou.
Hovor trval dobrou půlhodinu, na jejímž sklonku se vrátili Vitry s vévodkyní z Angouleme, kteráž, jedva se za nimi dveře zavřely, zůstala u nich stát. Když tě to král zpozoroval, propustil slečnu z Montmorency, jež povstala ve své oslňující kráse, vznešenější než kdy dřív u vidiny svých zářných zítřků. V té chvíli pozvedl Bassompierre zraky od hromádek zlatých a zadíval se na ni. Neuhnula před jeho pohledem, než upírajíc naň s klidným výrazem blankyt svých očí, pokrčila rameny, když procházela kolem něho.
Bassompierre zbledl, jeho krásná souměrná tvář vypadala znenadání ztrhaně, zůstal jako zkamenělý, jako by ho ta Gorgona pouhým pohledem proměnila v sochu.
"Nuže, hrajme dál!" vybídl král, jehož ono Charlottino pokrčení rameny potěšilo stejně, jako Bassompierra ranilo. "Na kom je řada?"

"Na Bassompierrovi!" odpověděl Roquelaure.
"Házej tedy, Bassompierre!" vyzval jej král.
Hrabě, v tváři bledý a jakoby nepřítomný, sebral ze stolu kostky, aniž si pomohl očima, poslepu je vložil do koženého kalíšku, kterýžto svíral v pravé ruce a jímž počal donekonečna potřásat zprava doleva, až se zdálo, že jej snad nikdy nepřeklopí. Člověk by řekl, že hraje o vlastní hlavu či alespoň o svůj osud, jak se nemohl odhodlat vyklopit obsah pohárku na stůl a spočítat, kolik mu padlo. Kupodivu nikdo, ani král, jej nikterak, ani žertem, nepobídl. Žádný ze tří protihráčů naň nepohlédl, nikdo slůvka nepronesl ani mu jinak nedal najevo, že všichni čekají, až začne. Nad stolkem viselo tíživé ticho, přerušované pouze hlukem tří kostek ze slonoviny, narážejících o sebe. Ten zvuk sám o sobě nebyl ponurý, avšak hrabětova bledost, jeho nepřítomný pohled a váhavost vyklopit kostky z koženého pohárku mu dodávaly na hrozivosti.
Říkal jsem si, jak dlouho může ta podivná hra pokračovat, aniž kdo pohne malíčkem, aby ji přerušil, když vtom ji zakončil Bassompierre sám. Postavil kalíšek na stůl, čile vyňal z průramku svého kabátce kapesník, zmuchlal ho do koule, přiložil k nosu a zdušeným hlasem pravil:
"Sire, prosím, abyste mi dovolil zanechati hry a odejít. Krvácím z nosu."
"Běž, příteli," řekl král.
A když Bassompierre povstal a zamířil ke dveřím, sledoval jej pohledem, v němž se svářily soucit s vítězoslávou. Nebyl to než záblesk. Pak se král obrátil na mne a řekl dobrosrdečně:
"Běž, Sioraku, hrabě je tvůj přítel. Doprovoď ho domů."
Rozloučil jsem se s pocitem rozrušení z toho, co jsem právě zhlédl, než zároveň i s ulehčením, že nechávám za zády Louvre s jeho pletichami a zlatými okovy. Vyšel jsem ze dveří královské komnaty a přidal do kroku, abych dohnal Bassompierra. Jedva mne uviděl, oči se mu rozzářily, uchopil mne za paži, přitiskl ji silou k svému levému boku, avšak beze slova, mačkaje si dál pravičkou k nosu ten narychlo zhotovený tampon.
Sňal jej, teprve když seděl vedle mne v kočáru za zataženými záclonkami. Užasl jsem. Nebylo tu stopy po krvi, ani na horním rtu, ani na neposkvrněném bělostném kapesníku.
"Nebuďte překvapen, příteli," pravil bezbarvým hlasem. "Musel jsem si najít výmluvu, jak ve vší slušnosti krále opustit, aniž budu působit podrážděně či vzpurně. Byloť nad mé síly pokračovat ve hře po tom, co se stalo."
Ostal jsem mlčky, upíraje naň oči, pochopil jsem, že veškerá pomoc, kterouž mu mohu poskytnout, je být zde a naslouchat mu, bude-li mít chuť hovořit.
"Petře Emanueli," pravil po chvíli, "vaše pravdomluvnost je mi známa. Povězte mi, prosím, povězte, zda mne zrak nešálil a zda jste i vy viděl, na vlastní oči viděl slečnu z Montmorency pokrčit rameny, když tě procházela kolem mne?"
"Ano," řekl jsem po kratičkém zaváhání, "viděl jsem ji."
"Ach Bože," pravil po chvilce, "taková proradnost! Včera večer, ještě včera večer jsem stoloval u konetabla. Těch okouzlujících úsměvů, těch něžných pohledů! A přitom už věděla, že král naši svatbu zruší a provdá ji za prince z Condé! Jak se mi musela v duchu vysmívat! Dnes ráno v Louvru, ještě než jsem došel ke králi, mne kdosi chytil za rukáv a převyprávěl mi, co se včera odpoledne mezi ní a Jindřichem událo. Nevěřil jsem mu! Málem jsem ho ve svém hněvu udeřil! Přisámbohu! To pokrčení rameny mne zasáhlo přímo do srdce! S jakou strašlivou chladnokrevností mne ta hanebnice odkopla!"
Po tomto výbuchu, během něhož tiskl Bassompierre kapesník v pěsti, jako by jej chtěl rozmačkat, se postupně uklidnil. Do obličeje se mu vrátila barva, ztišil se. Po očku jsem na něj pohlédl. Seděl vzpřímeně, šíjí opřen o opěradlo kočáru, hlavu držel vzhůru, rty nutil do polovičatého úsměvu.
"Zdalipak je vám známo," řekl mi, "že provdá-li se slečna z Montmorency za prince z krve královské, vřadí se do rodu královského a bude míti právo na svatební šat s liliemi? Buďtež si jist, že na to neopomněla pomyslet..."

ABC Amber Palm Converter, http://www.processtext.com/abcpalm.html

KAPITOLA DESÁTÁ

Bassompierrův kočár mne vysadil o jedenácté u našeho domu na Rozkvetlém lánu - kterýžto lán však existoval už pouze podle jména, v němž zaznívál i lehký stesk, neb tomu bylo hezky dávno, co byl zastavěn zdmi a co květy nahradilo dláždění.
Ačkoli se blížil čas oběda a z kuchyní se linuly libé vůně, ani otec, ani La Surie zde ještě nebyli. Marietta, zastupující svého muže Caboche, upoutaného na lůžko, se točila kolem kastrolů, a jedva jsem ji spatřil, hned jsem jí vyčinil za její neposednou vyřídilku, vyčetl jsem jí důrazně, že prozradila vévodkyni z Guise mé pravidelné pondělní, středeční a páteční odjezdy v nájemním kočáře.
"Aj, pane!" pravila hrubě rozrušena s dmoucím poprsím, "to jináč nešlo! Znáte Její výšošt! Prská jako olej na pánvi a vzkypí vždycky jako mléčná polévka. Považte ši, že váš podezírala, že še schováváte někde po domě, abyšte ji nemušet vidět! A nařídila Francovi, ať jí otevře jedny dveře po druhých, šakumprásk všecky! Zhurta odmítl! To by tak šcházelo, aby padla na chudinku Margot v druhém pošchodí, hned nad ložnicí pana markýže! To by byl teprva rámuš! Jen by pokličky na hrncích nadškakovaly!"
"Marietto! Takhle mluvit o Její Výsosti!"
"Promiňte mi, pane, než já to zle nemyšlím. Tak še to u náš na vši říká, když še děvče rozpálí. Zkrátka abych žabránila nejhoršímu, řekla jšem ši, lepší zkazit omáčku a žachránit tak pečeni, a všechno jí vypověděla bez oštychu, jak víte."
"A mně jsi pěkně navařila..."
"To ne, pane. To já ne, já nic nepřipálila, to až Tonka! Kdo ši myšlíte, že mluvil o učitelce kdoví čeho všeho? Já šnad, anebo ta namyšlená holčice? Kdyby tu daremnici chtěl radši šám ďábel odnéšt a škvařit ji na malém ohýnku! To bych jí od šrdce přála!"
Necháme-li stranou škvaření, na její řeči jsem shledal kus pravdy a řekl si, že Tonka to má u mne schované. Než ta klevetnice nebyla nikde k vidění, byl bych ji musel hledat nahoře v patrech, leč já toužil po jediném: usednout ke stolu a nacpat si břich, žaludek mělť jsem každou minutou prázdnější, jak jsem vdechoval libé vůně krmí, jichž se mi v Louvru hrubě nedostávalo. Nato se vrátili otec s La Suriem a člověk by si myslel, že jsme se neviděli aspoň měsíc, kolik bylo výkřiků, objímání, polibků a jásotu. Usedli jsme se zraky rozradostněnými a notným apetitem. Naštěstí nás u stolu obsluhovala Gréta, jelikož Marietta si vyvrtla kotník. Ta dobrotivá Alsasanka byla jako hrob: mohl jsem se vypovídat do sytosti, či spíše nasytit své spolustolovníky odpověď mi na jejich nenasytné dotazy, jimiž se chtěli ujistit, že jsem nic podstatného ve svém vyprávění neopomněl.
Když jsme skončili, zotaven z hubené stravy z Louvru, zašel jsem s vypjatou hrudí a čilým krokem do svého pokoje na každodenní siestu, v duchu k Tonce shovívavější nežli včerejšího dne, neb otec rovněž vše vévodkyni "vysvětlil", a tak z jejích klevet žádné zlo nevzešlo.
Tonka se neukázala. Čekal jsem na ni hodnou chvíli. Váhal jsem. Má samolibost mi nařizovala, abych se ani nehnul, ostatně po nevalné noci v Louvru bych se byl docela rád prospal i sám, než bez svěží vůně ohlávky Tončiných nahých paží jsem nemohl, a tak jsem vstal, vypil kalich ponížení do dna, zašel za Francem a požádal ho, ať ji zavolá.
Konečně se dostavila. Řekli byste vévodkyně sama, tak byla povýšená. Když tě se dveře za ní zavřely, nepřistoupila ke mně, nýbrž zůstala stát na místě, s pohledem chladným, čelem povýšeným a výrazem odměřeným.
"Copak, Tonko," pravil jsem a snažil se tvářit podmračeně, ač srdcem jsem tak necítil, "skrýváš se přede mnou ze strachu z důtky?"
"Ne, pane," odvětila navýsost ledově. "Ničeho takového se neobávám."
"Domníváš se tedy," řekl jsem poněkud načepýřeně, "že ses ke mně zachovala správně, když jsi před Její výsostí hovořila o mé učitelce, která má být učitelkou kdoví čeho všeho?"
"Nikoli, pane," pravila pevně, leč bez špetky lítosti. "Vskutku, jednala jsem tuze zle."
"A přesto se neobáváš, že bych tě pokáral?"
"Nikoli, pane:"
"A jakpak to, prosím tě?"
"Je mi líto, pane, než věci se mají jinak: opouštím vás."
"Ty že mne opouštíš?" opakoval jsem, nechtěje věřit svým uším. "A co budeš dělat?"
"Jistě si, pane, vzpomínáte," odvětila, "že mi pan markýz, když mne bral do svých služeb s gáží šedesáti liber ročně, slíbil malé věno, ažtě budu chtít z jeho služeb odejít a zařídit se pro sebe."
"A ty se nyní chceš zařídit pro sebe?" otázal jsem se všecek zkoprnělý. "A jak?"

"Vdám se."
"A za koho?"
"Za mistra pekařského Mérilhoua. Je již rok vdovcem, zamlouvám se mu a požádal mne o ruku."
"Mérilhou má dozajista dobré vlastnosti, mám-li věřit Mariettě," řekl jsem, "než zdaleka už není mlád."
Při těchto slovech zrudla a v očích jí zajiskřilo.
"Pane," pravila hlasem, v němž se chvěla zlost, "vy mi snad chcete vyčítat přátelství k osobě dvojnásob staré?"
"Vida, Tonko, kde tě bota tlačí! Hněváš se a čílíš pro mou náklonnost k učitelce němčiny."
"Náklonnost!" pravila s hlubokým opovržením. "Pane, chcete si hrát na svatouška? Pravdou je, že jste po uši, nos i ústa do té dámy zamilován! Od rána do večera omíláte ten její drsný přízvuk, ba i ve snu si jej mumláte!"
"Ve snu že si jej mumlám?"
"Arci! Ba i při polední siestě, kdyžtě vás mé laskání uchlácholí!" "Než, Tonko," řekl jsem, "pakliže onen cit, jak ty říkáš, mezi tou dámou a mnou skutečně existuje, proč by tě měl pobuřovat, kdyžtě je zcela nevinný?"
"Pane, buďte tak laskav a nesnažte se mne obalamutit," pravila Tonka, tváříc se velemoudře. "Jestliže k ničemu nedošlo, pak dojde. Dáma je z urozeného rodu, není z těch chudinek jako já, kteréž se oddávají se srdcem na dlani. Těmto hrdličkám je třeba poklekání, ruky líbání, lichotek a ceduliček. Zkrátka a dobře, vybraných způsobů řádně opentlených. Avšak to ostatní přijde též, tím jsem si zcela jista."
Když mne takto ujistila ve jménu svých zkušeností, naplnilo se mé nitro radostí, než snažil jsem se ze všech sil skrýt ta křídla, kteráž Tonka dala mým nejvytouženějším nadějím.
"Tonko," pravil jsem, přecházeje po místnosti sem a tam a neznatelně se k ní přibližuje (je mi málem hanba to přiznat, leč sužovala mne touha sevřít ji do náruče, při vší mé zamilovanosti do Gräfin), "Tonko, znovu se tě ptám, v čem tě ten cit pobuřuje?"
"Cožpak, pane, nechápete, že se mi nijak nechce žít na předměstí vašich požitků, ale ve městě a rovněž ve vašich snech, kdyžtě se vám zachtělo mít mne v náručí?"
Řečeno to bylo dobře a tak hrdě, že jsem ihned ustal ve svém potměšilém přibližování. Již pět let jsem měl s Tonkou pletky, kteréž mi byly velkým potěšením, než byly pro mne věcí natolik přirozenou, že jsem si nikdy nepoložil otázku, jak na ně nahlíží ona. Nuže nyní jsem to tedy zvěděl - v den, kdy ji ztrácím.
"Tonko," pravil jsem s hrdlem k zalknutí staženým, "znamená to, že je konec našim siestám?"
"Věru ano, pane," odvětila bezbarvým hlasem. "Je konec. Dala jsem své slovo mistru Mérilhouovi a chci je dodržet."
Hleděl jsem na ni s ohromením. Držela se tuze zpříma, než po tvářích se jí koulely dvě slzy. Neměl jsem čas rozmyslet si, zda činím dobře, či zle: vrhl jsem se na ni a sevřel ji v náručí. Nechala mne, avšak odpírala mi svá ústa, i líbal jsem ji na šíji. To bylo ještě horší: byla tak hebounká a já na ni pře často po oněch pět let kladl rty.
"Aj, pane," řekla mi, "vždyť vy také pláčete!"
A vytrhla se mi z náruče a utekla pryč, dveře za sebou přibouchla. A já tam zůstal jako přibitý, s nosem přitištěným na dveře, a v hlavě zmatek. Jedna věc však byla jasná: už teď se mi po ní stýskalo.
Natáhl jsem se na lůžko bez velké naděje na spánek, navzdory únavě z pobytu v Louvru i otřesům z tohoto prožitku. Než nevím jak, ale pomaloučku polehoučku jsem přece jenom usnul a spal hluboce, takže když se mnou Franc zatřásl a sdělil mi, otec že mne očekává v knihovně, myslel jsem si, že jsem spal dvě minuty, a ne dvě hodiny, jak mi byl řekl.
Otec se hřál u řádného ohýnku a pokynul mi, abych se posadil do křesílka vedle něho.
"Jak si dovedu představit," pravil, "nejspíš nebudete zrovna šťasten z toho, že Tonka odchází. Třebaže se k věci schylovalo již delší čas, překvapila mne unáhlenost jejího rozhodnutí. Patrně nestrpí představu, že by měla míti sokyni."
"Avšak," spustil jsem po chvíli váhání, "paní z Lichtenbergu není pro ni sokyní."
"Ona se však domnívá opak, a máme-li mluvit upřímně, musím jí dát za pravdu. Paní z Lichtenbergu by vám již byla dala košem, kdyby ji vaše projevy úcty nahněvaly. Neboť nepatří nikterak k oněm pařížským arcikoketkám, jež jsouce tvrdé a bezcitné, nechávají muže hopsat jako loutku na nitkách, jen aby uspokojily svou marnivost. Ulrike je řádná a citlivá Němka, kteráž se trápí. Jednu z jejích starostí jí působíte vy, svým věkem. Než počítám, že nebude dlouho trvat a brzy ten oříšek rozlouskne."
Tato řeč mne uvrhla do rozpaků a zároveň mě vynesla na vrchol blaha. Byl jsem tuze rád, že plameny v krbu šlehají vysoko: byly pro mne záminkou, abych na ně upřel zraky a nemusel se podívat na otce a strpět jeho pohled. Jelikož mlčel, zdálo se, že očekává, co k tomu podotknu, a já ze strachu, abych příliš nerozváděl své šance, které při jeho slovech tolik vzrostly, raději řekl:
"Kdo by si byl pomyslel, že Tonka bude tak zásadová a neústupná?" "Ale taková přec byla vždy!" pravil. "Zapomněl jste, jak se kdysi vypořádala s vaší kmotřičkou, jak si s ní co do vyřídilky nezadala? Mezi vévodkyní a panskou, věřte mi, je pouze rozdíl v odívání: první z nich nosí vyztuženou suknici a druhá spodničku. Toť vše. Žena zůstane vezdy ženou, chvála Bohu!"
Ono "chvála Bohu" mi učinilo radost, neb jsem si pomyslel, že je otec šťastný.
"Domníváte se," pravil jsem po nějaké chvíli, "že jsem s Tonkou měl více dbát na své postavení?"
"Ale kdež!" zvolal otec a zasmál se. "Jak chcete dbát na postavení s někým, koho objímáte v náručí každičký den, co Bůh stvořil?"
Pomyslil jsem si, že tento Bůh, zmíněný již podruhé, dozajista není Bohem zdrženlivosti, než nic takového jsem neřekl.
"Tonka," pokračoval, "k vám byla poutána více, než jste se domníval. Byl jste na ni tuze milý, neboť jste ji trpělivě učil číst, psát, počítat. Byla vám za to nesmírně povděčna, aniž to kdy dala najevo. Poněvadž je pyšnější než kdekterá jiná dívka z francouzské matičky zrozená. Nyní pěkně podrží svého Mérilhoua zkrátka, povede mu účty a bude se jim dařit velkolepě. Dnes jste, synu můj, obrátil list ve svém životě."

Arciť! pomyslel jsem si, věru obrátil, ale nikoli bez malého bodnutí u srdce a velké prázdnoty, jež se mi znenadání otevřela v mém každodenním životě a na niž mě pouhé pomyšlení už předem děsí.
Nicméně když jsem následujícího dne přijel ve tři hodiny ke Gräfin, vystoupil jsem na nádvoří paláce z nájemního kočáru s dmoucí se nadějí, posílenou věštbami Tončinými i otcovými stran vyhlídek pro mou lásku, a slíbil jsem si, že budu na ni hledět zrakem pevnějším. Než stačilo, aby ke mně ve velkém salonu přistoupila, a má odvaha se rozplynula. Sice mne přivítala velmi mile, leč viděl jsem ji tak majestátní, zdrženlivou, ovládající se, že mi okamžitě připadala stejně nepřístupná jako kdykoli předtím. Zatímco jsme si bezúhonně zdvořilým tónem vyměňovali běžné poklony, říkal jsem si s pocitem strašlivé sklíčenosti, jak bych se kdy vůbec mohl opovážit vzít do náručí dámu tak vznešenou, políbit ji na rty a svými svatokrádežnými prsty se dotknout její suknice, jež působila co nedobytná zbroj, kdežto Tončinu malou spodničku jsem dokázal v mžiku svléci, bylať tuze poslušná pod mými prsty, sotva jsem se jí dotkl, už spadla.
Paní z Lichtenbergu se mě dotazovala na posledni noviny ohledně králova zdraví. Podal jsem jí zprávu, aniž jsem se však zmínil o nám chvalně známé příhodě, jelikož jsem nevěděl, co z toho jí Bassompierre bude chtít sdělit a co nikoli. A po chvilce mne ze salonu zavedla do své ložnice, ani slůvkem se nezmínila o mém poněkud příliš horoucím omluvném dopise, kterýž jsem jí dal donést předešlou středu, a započala s výukou němčiny.
Jistotně mě musela shledat velmi špatným žákem a notně roztěkaným, neboť jsem napáchal hromadu chyb, které ona opravovala trpělivě a jemně jako vždy. Leč když byla hodina skončena, svačina donesena a dveře za sluhou zavřeny na západku, natřela mi první oplatku a pravila:
"Přiteli, zdá se mi, že se cítíte jaksi nesvůj. Copak se vám přihodilo?"
Položila mi tu otázku tak líbezným hlasem a doprovodila ji tak něžným pohledem, že veškeré mé zápovědi a celá má zdrženlivost v okamžení padly, a já si jí pěkně za tepla vylil srdce a vyprávěl jí vše, o úloze, jakou sehrála Tonka v mém životě, i o jejím nenadálém odchodu, avšak dal jsem si dobrý pozor, abych neprozradil, že ona byla toho příčinou.
Už delší dobu měla pro mne oplatku připravenu, ruce složeny jednu v dlani druhé a tu hřbetem opřenou o kolena, krásné černé oči upřeny na mne, a poslouchala mne velmi bedlivě. Ačkoli mé vyprávění bylo spíše smutné, neuniklo mi, že mne poslouchá s uspokojením, ba řekl bych s jakousi úlevou, jako by z ní mé líčení sňalo náramnou tíhu. Tento pocit mne nepřestával dráždit, kdybych jej však tenkrát pochopil, byl by mi poskytl klíč k tomu, co mělo následovat.
Když jsem dovyprávěl, podala mi oplatku na malém talířku a sama se pustila mlčky do jídla, aniž na mne pohlédla, pohroužena do svých myšlenek. Přestože ostala němá dosti dlouho, nikterak mne to nepřivádělo do rozpaků, neboť nevím proč, ale cítil jsem, že její mlčení i nepřítomný pohled se mne týkají. Krom toho mi zpověď udělala velmi dobře, jako bych konečně poté, co jsem byl až dosud rozpolcen mezi Tonku a Gräfin, nalezl vlastní jednotu.
Nespouštěl jsem paní z Lichtenbergu z očí, pozorně jsem sledoval její dechem se dmoucí hruď, pomrkávající řasy, sebemenší posunek.
Když dojedla, pečlivě si otřela prsty do ubrousku, odložila jej na svačinový tác, odsunula své křesílko od nízkého stolku, na němž tác ležel, a pohlédla na mne s takovou vážností, že se mi dech zatajil.
"Pane," pravila - než ono "pane" si vyžadoval mrav, ale nikterak neodpovídalo ani pohledu, ani tónu hlasu, ani nachýlení trupu -, "když jsem od Bassompierra zvěděla, že kdysi přenechal jednu ze svých neteřinek markýzi ze Sioraku, přičemž mi bylo dobře známo, k jakému výhradnímu účelu bylo těchto dívčin užíváno, říkala jsem si, zda k vám přišla sloužit vašemu panu otci, či vám. Po pravdě musím říci, že jsem si otázku kladla především poté, kdy jste jasně projevil své lichotivé city, jež chováte vůči mé osobě. Věc se tak pro mne stala veledůležitou."
Odmlčela se, jako by se rozhodla více neříci, já však shledal v jejích slovech jistou nejasnost, i rozhodl jsem se optat:
"Madame, nejsem si jist, zda jsem vašim slovům dobře porozuměl. Mohu se vás zeptat, pročtě je ta věc pro vás tak důležitá?"
Povstala, čímž mi dala na srozuměnou, že náš hovor je u konce, leč zároveň napravila tuto poněkud strohou rozlučku citupIným úsměvem a zůstavujíc mi ručku k políbení o okamžik déle v mé.
"Příteli milý," pravila, přičemž onomu "příteli" dodala něžného zabarvení a opřela se mi významně o rámě, doprovázejíc mne do velkého salonu, kde mne pokaždé přenechávala péči maggiordoma, "mějte ještě strpení a neobávejte se, že zneužiji trpělivosti, kterouž vám doporučuji. Jednoho dne vám prozradím ono ‚protože' v odpověď na vaše ‚proč'. Dosud nenadešel čas. Ještě potřebuji chvíli na rozmyšlenou, anžto si nejsem jista, že mám sama v sobě stejně jasno, jak se domnívám vidět ve vás."
Načež mi připomněla, abych k ní přijel opět následující pondělí na hodinu němčiny, kdy, jak doufá, prokáži větší soustředěnost nežli dnes (tuto větu pronesla s úsměvem a hrozíc mi prstem), a zůstavila mne. Nastoupil jsem do nájemního kočáru, nevěda si rady, neb jsem neměl důvodu cítit se na hlavu poražen, aniž pak vítězný. Paní z Lichtenbergu řekla dosti na to, aby mne ujistila, že není hluchá k "lichotivým citům", jež jí projevuji, avšak ne dost na to, abych mohl pochopit, co ji zdržuje a trápí, aniž pak souvislost s Tonkou.
Spal jsem neklidným, přerývaným spánkem a celou noc přemýšlel, rozkolísán mezi smutkem z odchodu mé panské a nadějí, zatím velmi nejistou, již ve mně vzbudila slova paní z Lichtenbergu. Také se mi zdálo, jak hledám Tonku po celé Paříži, jednu ulici po druhé, a nenacházím ji, a probudil jsem se s pláčem. Slzy oschly, ale vystřídalo je pomyšlení ještě smutnější. Pět let jsem žil s Tonkou po boku, aniž jsem si uvědomoval, jaké štěstí mi její přítomnost přináší: toto štěstí mi teď připadalo dvojnásob ztraceno, neboť dokud prozařovalo můj život, neměl jsem o něm potuchy.
* * *
Bassompierre mne vysadil před naším domem ve čtvrtek před obědem, a ježto se ještě ani v sobotu neukázal u dvora, rozhodl se otec, že za ním společně zajedeme do jeho paláce, kde jsme však při příjezdu narazili na jisté obtíže, neboť maggiordomo měl nařízeno nikoho nevpouštět. Avšak na otcovo naléhání Bassompierra o naší přítomnosti zpravili a on nás přijal, oděn v nádherný, hojnými prýmky zdobený župan, avšak v tváři neoholen a s rysy poněkud ztrhanými.
"Aj, příteli můj," pravil, když tě jsme se vzájemně poobjímali, "Petr Emanuel vám dozajista vylíčil vše, co se v Louvru

událo. Vše jsem strpěl, vše si dal líbit, avšak," promlouval ve stylu Astrey, "pokrčení rameny od oné dámy mne ranilo až do hloubi srdce! Musel jsem zanechati hry v kostky a odejít pod záminkou, o níž vám bylo řečeno! A spěchal jsem do ústraní svého domu, kde jsem se po uplynulé dva dny mučil jako zběsilý, bez jídla, bez pití, beze spánku! A tady vidíte výsledek, jsemť celý pohublý!"
"Po pravdě, nic takového nevidět," řekl otec s úsměvem. "Budiž, smutek vám káže půst, než pro lásku boží pijte! Pijte, přinejmenším vodu! Nepít vůbec by bylo pro vaše zdraví osudné!"
"Myslíte, markýzi?" otázal se Bassompierre zneklidněn.
"Dozajista, hovořím k vám jako lékař. A pakli dovolíte, abych k vám promluvil co přítel, bylo by načase vás znovu spatřit v Louvru. Jinak si král pomyslí, že trucujete, a mohlo by se stát, že začne vůči vám trucovati též, ač je vám v této chvíli tolik nakloněn."
"Vskutku?" otázal se Bassompierre a tvář se mu rozjasnila. "Slyšel jsem, že pokud by se vám slečna z Aumale nezamlouvala, hodlá vás sezdati se slečnou z Chemillé a obnovit k vašemu prospěchu pozemky v Beaupréau co vévodství a pairské léno."
"Jestliže mi král," pravil Bassompierre vznešeně, "chce prokázat dobrodiní, ať tak nečiní sňatkem, neboť sňatkem mi již převelmi ublížil...!"
"Příteli," děl otec s úsměvem, "toť elegantně řečeno, jest to však pravým důvodem, proč odmítáte tak lichotivé partie?"
"Je to jeden ze tří důvodů," řekl Bassompierre, upouštěje od vznešeného tónu a pohlédnuv na otce spiklenecky. "Prvý jsem byl právě vyslovil; druhý je ten, že vzít si slečnu z Aumale či slečnu z Chemillé poté, co jsem snil o svazku s nejkrásnějším skvostem Francie, by v mých očích, ale i v očích celého dvora, znamenalo porážku. A můj třetí důvod, když už ho tedy musím říci, jest zde: cítím se dosti spokojen ve své mládenecké nevázanosti, milující na tolik stran a povětšinou i milován, že nemám čas ani touhu pomýšlet na to se usadit."
" Slyšel jsem," pokračoval otec čtveráckým tónem, "že v době, kdy jste uvažovalo ženitbě se slečnou z Montmorency, dal jste vale ne méně než třem dámám od dvora, kteréž z toho byly lítostí celé pryč, aniž jedna o druhé věděla."
"Toť čistá pravda," řekl Bassompierre, "pokud ovšem je pravda kdy čistá. "
"A nemyslíte, že by bylo namístě utěšit to trojnásobné hoře?"
"Po pravdě, markýzi, již jsem o tom zde ve svém ústraní snil, už proto, abych nezahálel a utěšil se ze své ztráty."
"Jsem si naprosto jist," navázal otec, "že podaří-li se vám udobřit s těmi vznešenými dámami, postarají se, aby vám naplnily srdce tak, že v něm více nepocítíte tu hlubokou ránu, o níž jste hovořil."
"Aj, markýzi, vy si tropíte šprýmy!"
"Ani v nejmenším! Pouze vás chci přimět k návratu ke dvoru, co nejdříve to bude možné. Nevěřil byste, jak vaše bledá, zmučená tvář zaujme slabé pohlaví a kolik z toho vytěžíte. Nyní mne napadlo, že je to s podivem! Všichni litují vás. Litují Condého! Ale krále nelituje nikdo. "
"Je snad jediným, kdo je k politování?" podotkl Bassompierre, popíchnut ostnem žárlivosti.
"Věru je: jest jediným, kdo se dal chytit na udičku. Vy už chycen nejste a Condé vzhledem ke svým mravům nebude lapen nikdy, i když se s ní ožení."
"Slyšel jsem, že dělá se sňatkem velké potíže."
"Aj, hrabě! Vidím, že tu nejste uzavřen jak v klášteře a že máte své spřízněné uši v Louvru!"
"Jak je tomu po pravdě?"
"Condé je sice pramálo hřebcem, leč frká, hrabe kopyty, pohazuje hlavou, cuká se, kope, kouše! U dvora se uzavírají sázky! Jedni sázejí, že ustoupí. Druzí, že nikoli!"
"A já u toho nejsem!" zvolal Bassompierre, jemuž se cvalem navracela vrozená hráčská vášeň. "Věděl bych, nač vsadit!"
"Nač?"
"Že přijme. Condé si nemůže dovolit ten přepych neuposlechnout. Nemáť v kapse ani vindru. Vše, co má, dostává od krále."
"Však se ukáže, zda jste vyhrál. Nuže tedy, přijdete zítra do Louvru?"
"Nechám si o tom zdát. V každém případě vám náleží vřelý dík za to, že jste mne vytrhl z mého smutku a hořkosti."
Když jsme se byli poobjímali a vyměnili si zdvořilosti, usedli jsme do našeho kočáru a já se neprodleně obrátil na otce.
"Otče, jak si mám vysvětlit, že tento německý hrabě, pocházející z drobného knížectví, netouží stát se díky sňatku vévodou či pairem mocného království?"
"Bassompierre vám uvedl tři důvody. Existují však další dva. Náš přítel znaje krále usoudil, že by nebylo moudré spoléhat na sliby, které možná nejsou než dým. Především však nechtěl, aby si dvůr o něm mohl šuškat, že si nechal své odstoupení zaplatit vévodským titulem."
"Je to obratný muž."
"Víc než to!" řekl otec se smíchem. "Je diplomat. Ve všem zná míru. Dokonce i, jak říká, ve ‚smutku a hořkosti'. Ani zde by nikdy meze přiměřenosti nepřekročil."
Na to jsem se rozesmál, nemaje potuchy, že sám řečené meze vbrzku překročím. V pondělí po obědě mi jeden malý skočtam přinesl pár řádků od Gräfin, kteráž pro nepředvídané okolnosti odkládala hodinu na následující středu. Byl jsem hrubě zkrušen tou nečekanou překážkou, než obrnil jsem se trpělivostí už proto, že z lístku, sic kratičkého a napsaného v chvatu, byla patrna její náklonnost. Po obědě jsem šel spát či spíše jsem ulehl na lůžko, pokoušel se zastavit ustavičný kolotoč myšlenek, jež mi nedaly usnout, a přehazoval se ze strany na stranu.
Byla to má pátá siesta bez Tonky. Počítal jsem je, jako si vězeň odškrtává dny na stěně své cely, ale toho dne jsem se rozhodl skoncovat s těmito hloupými počty, na jejichž koncí neblikala žádná naděje.
Tonka se v domě stala neviditelnou. Když jsem se tomu podivil před La Suriem, zvěděl jsem, že přes den dává do

pořádku záležitosti mistra Mérilhoua, avšak na noc se patřičně vrací přespat k nám, jelikož veselka se má slavit teprve koncem měsíce.
To mě jenom zarmoutilo ještě víc, že ji už ani vídat nebudu, a svěřil jsem se s tím La Suriemu, leč veškerou útěchou, jíž se mi od něj dostalo, bylo périgordské rčení: "Lišák se ze slípky raduje, i když ji nemůže chytit." Ta selská moudrost mi nikterak nepomohla a řekl jsem mu to. "Co z toho máte, že myslíte na Tonku?" pravil mi. "Myslete raději na svou učitelku němčiny!" Toť se rozumí, že jsem na ni myslel též, než neuniklo mi, že je rozdílu mezi vzpomínkou, již si uchovalo tělo na prožité laskání, a tužbou, která je živena pohledy, úsměvy a několika něžnými slůvky. Dozajista se má duše kojila touto nadějí, leč ta byla příliš mlhavá.
Než ostříhal jsem se svěřit s těmito pocity La Suriemu, odpověděl by mi dalším svým oblíbeným příslovím: "Zajisté, zajisté, spanilý můj synovče. A není-liž to zcela přirozené? ‚Vůně pečínky tě nenakrmí!'"
La Surie mě nyní nazýval "svým synovcem" a nikoli již "milánkem", a to na mou žádost. Třebaže slovo "milánek" ztratilo po smrti Jindřicha III. hanlivé zabarvení, pro mě jako by snižovalo význam důležitého muže, v něhož jsem dospíval: tajného tlumače Jeho Veličenstva a cavaliere servente urozené dámy.
Má tíseň a zádumčivost, jež jsem zakoušel, však nebyly ještě ničím: ve středu mne zasáhl blesk. Onoho jitra jsem si opakoval lekci němčiny, na niž jsem byl tak špatně připraven v pátek předešlého týdne, když tu mne vyrušil malý skočtam, který mi přinesl nikoli lístek, nýbrž dopis od Gräfin. Zde jest:

"Pane,
až obdržíte tento list, budu již několik hodin na cestě do HeiDelbérgu, povolaloť mne do Falce zdraví mého otce, jenž jest stár a churav. Dozajista se do Paříže navrátím, neb mne k tomuto městu váží pouta, o nichž Vy rovněž víte, leč bohužel nemohu říci kdy. Panují zde obavy z neblahého konce otcovy choroby, a jestliže se tyto obavy potvrdí, bude mi čeliti rodinným potížím, jež mne zdrží ve Falci tak dlouho, jak si jejich vyřešení vyžádá. Věc by se mohla protáhnouti, možná až příliš na můj vkus, neb jsem dospěla k přesvědčení, že nikde jinde nemohu býti šťastna než v Paříži.
Pokračujte, prosím Vás, ve studiu německého jazyka pro jeho krásu, avšak též z lásky ke mně, kteráž na Vás budu často myslet ve svém učeném a přísném HeiDelbérgu.
Ostávám, pane, Vaší oddanou služebnicí,
Ulrike von Lichtenberg"

Otec vstoupil, když jsem dopis dočítal, a nalezl mne v slzách. "Copak je? Co se stalo?" optal se tuze udiven.
Podal jsem mu dopis, kterýž si přečetl jedenkrát, dvakrát a ještě i potřetí, jako by přilnul ke každičkému slovu.
"Chápu velmi dobře," pravil, jaké asi pociťujete zklamání nad tak dlouhou nepřítomností, a to právě v okamžiku, kdy jste si myslel, že šťastně doplujete do vytouženého přístavu. Než čtu zde jistá vy jádření, kteráž sic jsou obezřetná, leč měla by vás nadchnout. Ulrike hovoří o Paříži jako městu, k němuž ji ‚váží pouta, o nichž Vy rovněž víte'. Anebo jak praví: ‚dospěla jsem k přesvědčení, že nikde jinde nemohu býti šťastna než v Paříži'; či jak vás prosí, abyste se učil němčině ‚z lásky k ní."
"Než otče, nejsou-li to jen zdvořilůstky, jimiž oplácíme přátelům, které opouštíme?"
"Tak by tomu mohlo být z pera našich dvorských koketek, any vás slovy budou zbožňovat až za hrob. Nikoli však z pera Ulriky, u níž právě naopak slovo zdaleka citu nedosahuje."
"A přece by pro ni bývalo snadné vidět mne před odjezdem, neboť v pondělí, když odložila mou hodinu, musela již vědět, že opustí Paříž!"
"Věc zdaleka není tak jistá. To, že vás nechala v pondělí na holičkách, může mít zhola jinou příčinu nežli ochuravění jejího otce. Než buď jak buď, dovedete si představit všechno to nepohodlí a svízele, jež přináší tak dlouhé cestování uprostřed zimy: doprovod, přípřeže, zastávky, zásobování. Obtížný to úkol pro osamocenou ženu. Pakliže Ulrike sebrala všecky své síly na jeho splnění, dozajista se musela obávat, že ochabnou, kdyžtě se s vámi setká."
"Leč pane otče, to čekání! To nekonečné čekání! Když člověk čte její list, řekl by, že bude trvat celé měsíce!"
"Celé měsíce přinejmenším, dojde-li k neblahému vyústění, po němž budou následovat dohady o následnictví, jak Ulrike naznačuje."
"Rok! Možná i rok a půl!" vzkřikl jsem. "Není to nesnesitelná představa?"
"Třesky plesky, synu! Já byl nucen čekat mnohem déle, než jsem se mohl oženit se svou Angelinou!"
"Ach, pane otče! Nikdy bych si byl nepomyslel, že získat milovanou dámu, zvláště když ona vás též miluje - jakž alespoň předpokládáte -, může strpět tak dlouhého odkladu!"
"Toť tuze dětinské," pravil otec s pohledem pobaveným i něžným zároveň. "To, co jste prožil s Tonkou, ve vás vyvolalo klamnou představu. Věřte, že nikdy není lehké dobýt bytost, kterou milujeme. Pohleďte na toho velkého krále, obávaného na všech pomezích a všemocného ve svém království! Kdekdo by si mohl pomyslet, že vše před ním ustoupí, a hleďte na tu nekonečnou námahu, již mocí vynakládá a ještě vynakládat bude, jen aby se dostal do blízkosti té malé svůdnice...!"
Z této historky dobře patrno, že markýz byl nejen nejlepším, ale i nejněžnějším z otců. Později jsem slýchával, že ze všech svých dětí měl rád pouze mne, a vždy jsem se ze všech sil snažil uvést tento politováníhodný omyl na pravou míru. Je způsoben tím, že v poslední části svých Pamětí se zmiňuje zřídka o Angelině z Montcalmu a zhola ne o dětech, kteréž mu povila. Avšak o mně rovněž nehovoří, přičemž své vzpomínky dopsal osmnáct let po mém narození...
Bezpochyby se domníval, že čtenáře bude více zajímat, zpraví-li jej o dvou panovnících, jimž tak dobře sloužil, a o význačných událostech, do nichž byl uprostřed tolikerého nebezpečenství a protivenství zapleten. Leč mohu dosvědčit, že se vskutku pozorně a vytrvale staral o své děti v Montfort-l'Amaury a nešetřil času, námahy ani prostředků, aby je zaopatřil. Já sám však měl s nimi styků pramálo, neboť Angelina, jež zprvu velkomyslně souhlasila

stát se mou matkou na papíře, dala posléze markýzi ze Sioraku na vědomí, že si nepřeje mne příliš často vídat na panství U Osekaného dubu, jež považovala za své.
Snad otec chybil, když vzal toto doporučení příliš do slova a do písmene, neboť po jeho smrti jsem měl s paní z Montcalmu co činiti stran spletitého následnictví, jež bylo třeba rozplést, a ke svému velkému a radostnému překvapení jsem v ní shledal tuze přívětivou, milou starou dámu, pozornou k ostatním, kteráž prolila slzy, když mne spatřila, ježto jsem se podle jejích slov otci tolik podobal. Nebyla v ní sebemenší zatrpklost, penězům nepřisuzovala nijaký význam a já musel hájit její zájmy proti ní, jinak by mi byla náchylna všecko dát.
Na světě a u dvora především jest tolik lidí lakotných, nízkých, domýšlivých a zahleděných jen do sebe, že mi bylo vskutku vzpruhou setkat se u paní z Montcalmu s tolika opačnými ctnostmi, a nadále jsem s ní pak udržoval láskyplný vztah, kterýž až do její smrti zůstal nezměněn.
Nějaký čas po tom, co jsem obdržel list od paní z Lichtenbergu, pozvala mne k sobě na večeři vévodkyně z Guise a jako obvykle zůstal jsem i toho dne v jejím paláci na noc, v témže kamrlíku, kde jsem oné noci při plese přistihl u nadmíru překvapivého hovoru královnu se Sullym, jak jsem byl výše v těchto Pamětech vylíčil. Oné večeře se zúčastnil i malý vévoda bez nosu, jenž celičký čas nepřestajně hovořil o krmi, takže vévodkyně nemohla slova promluvit před tímto synem, jehož milovala málo, avšak ve své hodnosti hlavy rodu stál nad ní.
S vévodou bylo vůbec třeba jednat obezřetně. Dovedl se urazit pro nic za nic. Důvodem byloť, že se cítil sám sebou velmi nejistý. Nechyběl mu přitom vtip a ve společnosti byl příznivě přijímán, než toto představovalo alfu a omegu veškerých jeho předností. Byl stejně neschopen zosnovat velký plán jako jej provést.
Dával jsem si bedlivý pozor, bych mu prokázal náležitou čest, oslovoval jsem ho "vaše Výsosti" a hovořil málo, takže mne shledal "tuze milým". Nepochybně by mne byl shledal "tuze drzým", kdybych byl proneslo pár slov více.
Byl by se měl obracet na svou paní matku, než vévodkyně mu popřávala sluchu značně roztržitého, z té příčiny se při hovoru díval toliko na mne, potřebovalť mou pozornost jako ujištění, že je poslouchán. Čtenář dozajista zná tento druh neúnavných mluvků, kteří, aby se tak řeklo, zbaví svůj protějšek vlastní osobnosti i existence, neboť jej časem promění v pouhý pár ušisek.
Spát se šlo dosti pozdě a já se sázel, že má dobrá kmotřička, kterouž muselo skličovat její nucené mlčení, bude v noci trpět obvyklou nespavostí. Nechybil jsem. Kolem jedné hodiny s půlnoci přišla mnou zacloumat na mé lůžko v řečeném kamrlíku Noémie ze Sobolu, oděna v noční róbě, tváříc se napovrch rozmrzele, než v nitru jásajíc z důvodu, kterýž jsem si uměl domyslet. Noc byla chladná, pročež nás vévodkyně přijala na svém širokém loži, Noémii po levici a mne po pravici, závěsy ponechala rozevřené a z každé strany lůžka nás osvětlovaly svícny, v nichž hořely voňavé svíčky, značně nákladný to přepych, na který si však vévodkyně potrpěla. Připadala mi tuze krásná na ženu jejího věku, s blankytnýma očima, svěží pletí a čímsi, co prozařovalo celou její bytost. Pravda, lamentovala, než jaksi téměř zvesela, její vrozená a nevyčerpatelná životní síla ji vždy přenesla přes všechny starosti. Jen co jsme k ní ulehli, pozvedla se na polštářích a spustila své nářky.
"Můj ty Bože, kolik toho jenom ten malý vévoda namluví! A co nakonec řekne? Samou prázdnou slámu mlátí, zrní nevidět! Ta jeho výřečnost bude má smrt! A jakýž je to ztřeštěnec! Ani nemá dost rozumu, aby přestal hrát s Bassompierrem, který na něm rok co rok vyhraje sto tisíc liber! Kriste Ježíši! A proč je vůbec tak maličký, když jeho otec byl vysoký," pokračovala, ušklíbajíc se výsměšně a tváříc se, jako by zapomněla, že ona sama je malého vzrůstu.
"Co do krásy měl věru býti prvorozeným Joinville! Stran přemyšlování však jsou jeden jako druhý! Joinville je zrovna takový větroplach! Ba možná ještě větší! Naletět Moretové na poprsí! Jsou to možná největší vnady u dvora, než také nejnebezpečnější! A Jindřich se zlobí! Pro tu bezvýznamnou ženštinu! Nic proti tomu, že ji zavřel do kláštera! Ale proč ještě musí mezi ni a mého nebohého Joinvilla položit hranice? Proč a nač?
Stavěl se snad Jindřich tolik na zadní, když mu Bellegarde nasadil korunu s Gabriellou?"
Užila slova "koruna", kdežto my dnes, kteří jsme na prahu stáří uprostřed tohoto století, říkáme v tomto smyslu spíše "nasadit parohy". Ať je tomu jakkoli, ta představa jako by vydráždila vévodkynin zápal.
"A vůbec," pokračovala pobaveně, "kterápak slípka nezanáší? Kdo z velmožů na tomto dvoře jednoho dne neucítil, jak mu nad čelem raší parůžky? Můj nebožtík choť, vévoda z Guise, byl podle obecného soudu nejsvůdnějším mužem v celém království. A přece jsem ho též pěknou rohovinou ozdobila!"
"Madame, říkat takové věci, a před svým kmotřencem!" pohoršila se Noémie. "A přede mnou, svobodnou pannou!"
"Třesky plesky, děvče, nehrajte si na svatouška! V uchu své panenství nemáte!"
"Než madame," spustila zase Noémie, "opravdu jste svého manžela podvedla?"
"Každý to říká," odvětila vévodkyně a krátce se zasmála. "Pak to tedy musí být pravda..."
"A jak to vzal vévoda?"
"Jako dokonalý urozenec. Jednoho dne jej oslovil jeden z těch protivů, jimiž se to u dvora jen hemží, a pravil mu: ‚Monseigneure, prosím vás o radu: Mámť přítele, jemuž je žena nevěrná. Hořím touhou mu to dokázat, než obávám se, jak se k tomu postaví. Co byste, monseigneure, na jeho místě učinil vy?' ‚Co bych na jeho místě učinil?' otázal se vévoda, jenž více nepotřeboval, aby pochopil, toť velmi jednoduché: probodl bych vás!'"
"Obdivuhodná pohotovost!" zvolala Noémie. "Tomu říkám galantnost pravého kavalíra! Ach, jak já bych se ráda provdala za muže takového ražení!"
"Má drahá, nečiňte si klamné naděje!" pravila vévodkyně poněkud povýšeně. "K tomu je třeba být princeznou z královské krve, aby s vámi choť takto nakládal! Vás, při sebemenším podezření z paroží, ten váš jednoduše zaškrtí!"
"Madame," pravil jsem, "jsem si však jist, že vás vévoda miloval."
"Arciže mne miloval, a já jeho též! Než co chcete, jaktěživ zde nebyl! Nicméně mne vždy poctil v příhodnou chvíli, aby mne po čtrnácte let každoročně obtěžkal. Jedva jsem stihla trochu zhubnout, už mi břicho rostlo zas! Ba, je to tak, povila jsem mu čtrnácte dětí, a všechny byly jeho! Na to jsem dbala!"

"Všechny, madame?" otázala se Noémie s tuze výmluvným pohledem kradí ke mně vyslaným.
"Děvče," pravila vévodkyně, "znáte špatně dějiny tohoto království a pletete si data. Vévoda byl zavražděn v Blois léta Páně 1588, tedy šest let před událostí, na niž narážíte."
Po těch slovech se ke mně vévodkyně naklonila, malou ručku mi položila dlaní na pravou tvář, přitáhla si mou hlavu k sobě a políbila na druhou líc. V mém láskybolu, z něhož mne pravda její vyprávění poněkud rozptýlilo, mi toto gesto udělalo velmi dobře. Zčervenal jsem štěstím, paní z Guise si povšimla mého dojetí a dodala, leč polohlasně, jako by sama pro sebe:
"A vy, pane, jste šperkem nejvzácnějším v mé klenotnici."
To říkouc, zavřela oči a Noémie ze Sobolu v domnění, že usíná, zatajila dech, neboť se domýšlela, že nadešla chvíle sfouknout svíce, vyjít po špičkách z ložnice a doprovodit mne do mého kamrlíku.
Než byly to ošidné naděje, neb vzápětí paní z Guise otevřela oči dokořán, vypadala náramně čile a ze rtů nechala splynout jednu z perel pocházejících z hlubin její zkušenosti.
"Pravdou je, že každý muž, ba i zvrhlík, se obává, aby z něj žena neučinila paroháče."
"Madame," pravil jsem (k velké nelibosti Noémie, jež si nikterak nepřála, aby byl hovor znovu navázán), "narážíte snad na prince z Condé? Otec říká, že se hrubě vzpouzí proti ženitbě s dcerou konetablovou."
"Vzpouzí není ten pravý výraz," podotkla paní z Guise. "Naprosto odmítá. Nikterak se mu nechce hrát nastrčeného manžela, kteroužto roli mu hodlá král hodit na hřbet."
"Než co ho pálí?" řekla Noémie. "Když stejně nemá ženy rád."
"Naopak, sejde mu na tom, a náramně!" pravila paní z Guise. "Má milá, vy uvažujete jako král; sodomitům nerozumíte ani za mák a ani za mák nerozumíte Condému. Condé byl vždy princ ponižovaný. Už od svého narození. Ten chudinka - než jak byste to mohla vědět, vždyť jste ještě nebyla na světě -, ten chudinka se narodil v šatlavě, kde byla jeho matka vězněná pro podezření, že otrávila svého muže, jenž ji přistihl s pážetem. Hugenotští soudcové ji odsoudili na smrt. Konvertovala a katoličtí soudci ji prohlásili nevinnou. Byla propuštěna na svobodu. Ano prosím! A princ? Je synem Condého, či toho malého hanebného pážete? Pro tuto pochybu se všichni Bourboni, včetně mě, což zrovna nepatří k mým nejlepším skutkům, k němu obracejí zády. Ubohé princátko se ptá matky. Avšak ta strašlivá ženština je zle škodolibá: uštěpačně se ošklíbne a odmítne mu dát odpověď. Vrhne se tedy králi k nohám. Jindřich má rovněž vážné pochybnosti o jeho původu, neb dobře zná jeho matičku, leč ze soucitu a dobroty jej pozvedne a uzná za Bourbona a prvního prince z krve královské. Vyměří mu důchod, avšak ztratí k němu jakoukoli úctu, když zjistí jeho zvrhlé sklony!"
"Není však u dvora jediný!" povzdechla si Noémie. "Jaká škoda všech těch krasavců, kteří jsou pro nás, nebohé svobodné panny, promarněni a ztraceni!"
"Než," pravil jsem, vzpomenuv Fogacera, "proč toliké opovržení? Vždyť v této sortě lidí vynikající muži nechybí."
"To proto, že král se k věci staví jako většina mužů, kmotřenče: není shovívavý k hříchům, jež jej nelákají."
"Aj, madame, toť tuze vznosně řečeno!"
"Noémie, vy malá lichotnice, mlčte!" pravila vévodkyně, avšak lichotku slízla jako smetánku, neboť si zakládala na své výmluvnosti, kterouž pěstovala, pakli si hovor zasluhoval, aby jej povznesla nad hutný, tvrdý a málem lidový jazyk, jakéhož obvykle užívala.
"To vše vám, spanilý můj kmotřenče, říkám proto," pokračovala, "abych vám objasnila, že celá nesnáz vězí v králově opovržení vůči Condému. Opovržení dvojnásobném, neboť si vůbec není jist, že Condé je z jeho krve, a navíc je sodomita."
"Avšak madame," pravila Noémie, "cožpak se lze v takovém případě podivovat královým pocitům? Církev sodomity zatracuje a soudci je upalují."
"Láryfáry, má milá! Upalují jen neurozence a sem tam nějakého chudého venkovského šlechtice, který je natolik hloupý, že se nechá přistihnout! Ale na vznešené dvorské rody se nesahá. To by bylo příliš mnoho hranic pro příliš mnoho lidí...! Takže jsou trpěni, než král k nim chová odpor z důvodů, které jsem byla uvedla. Krom toho také proto, že podle krále má urozenec především myslet na svou krev a její zachování. Jak ale tomu může dostát, oškliví-li si ženy? Mám vám snad připomenout, že rod Valois vymřel právě pro sodomitství Jindřicha III?"
"Madame," řekl jsem, "domníváte se tedy, že Condé pocítil jako urážku králův návrh, aby se oženil se slečnou z Montmorency, když pochopil, co se za ním skrývá?"
"Zajisté, byla to pro něj urážka, a nesmírná! Jestliže si věc řádně přeberete, řekl mu král toto: Condé, vy si na mé nařízení vezmete Charlottu, a jelikož nemáte ženy rád, nedotknete se jí, ostatně mně málo sejde na tom, zda se zachová váš rod, jelikož stejně nejste doopravdy z mé krve. To já dostanu Charlottu, až se sňatkem vymaní z otcovského područí, a vy mi posloužíte co zástěna. Jste mi tím povinován, neboť já vás uznal Bourbonem a princem, ač nejste ani jedno, ani druhé."
"Aj, madame," zvolala Noémie, "toť hrůza! Tolik zlovůle! Opravdu mu to král řekl?"
"Nikoli, ty hloupoučká, neřekl to! Avšak k jiným ta ohavná slova pronesl. Pakliže se ale Condé zatvrdil a ohrnuje nad tímto sňatkem nos, buďmež ubezpečeni, že jednoho dne dostane co proto! Král je vášnivě zamilován, přestává se ovládat a není s to pochopit, že pro Condého oženit se za těchto podmínek znamená připustit urbi et orbi, že není ni princem, ni Bourbonem, nýbrž ubohým kuplířem ve službách krále."
Po této promluvě se paní z Guise odmlčela a zavřela oči. Bylo to řečeno po jejím způsobu, drsně, než nechyběl v tom soucit s princem, jenž nemá nic, ani původ, ani vzezření, ani povahu, jest nevlídný, jízlivý, nepokojný a nepřívětivý, neboť se cítí pramálo milován. Když jsem se posléze nad tím zamyslel, řekl jsem si, že má dobrá kmotřička bezděky, leč šťastně poopravila slova otcova, jenž v celé záležitosti litoval jen krále, jelikož ho chytila na udičku "ta malá pekelnice". Než Condé byl rovněž politováníhodný. Ať se rozhodne jakkoli, oženit se s Charlottou či ne, vždy bude nešťasten, neboť má na vybranou pouze mezi hanbou a pronásledováním.

* * *
"Pane, ráda bych si s vámi konečně promluvila ve vší upřímnosti: jsemť s vámi hrubě nespokojena."
"Nespokojena, má sličná čtenářko? Co jsem vám však provedl?" "Trápíte mne: proč neřeknete bez průtahů, jak se Condé rozhodl?"
"To proto, že věc je složitější, než se zdá. Různice mezi králem a Condém ohledně Charlotty vypadají pravda jako bezvýznamná aférka, a přitom jakousi zcela ojedinělou shodou okolností se stalo, že tato dvorská pleticha je neodlučitelně spjata s diplomatickou krizí jednou z nejvážnějších, jaké toto století zažilo -, jež pro miliony lidí měla vyústit v nic méně než válku, či mír. Slyšela jste, madame, hovořit o Cléves, neboli po německu Kleve?"
"To jméno je mi povědomo."
"Je to město v Porýní, poblíž Holandska. Propůjčilo své jméno knížectví, v němž v oněch časech vládl vlídný německý kníže Jan Vilém Dobrotivý."
"Začíná to jako pohádka."
"Než žádná německá víla nebude bdít nad osudy knížete. Při vší své dobrotě nedokázal Jan Vilém Dobrotivý uskutečnit své nejdražší přání: zajistit si následnictví. Skonal jako bezdětek 31. března léta Páně 1609, neboli devětadvacet dní po zásnubách prince z Condé se Charlottou z Montmorency, konaných ve Velké síni v Louvru."
"Souvisí snad nějak ty dvě události?"
"Zatím ne, leč budou. Přesněji řečeno, následky jedné i druhé se spojí a dohromady budou představovat nezměrné nebezpečí pro mír v Evropě."
"Podle vašeho vážného tónu soudím, že se do Cléves vrátíme. Cléves, takové hezounké jméno! Mám dojem, že jsem slyšela hovořit o kněžně z Cléves..."
"Aj, madame, kněžna z Cléves bylať nejedna v průběhu věků! Do jedné z nich mimochodem byl v útlém mládí zamilován Jindřich III., což jen dokazuje, že nebyl vždy tím sodomským sodomitou, jakým se stal později. Vraťme se do Cléves ve chvíli, kdy Jan Vilém Dobrotivý zemřel bezdětný. Celá Evropa již dlouho očekávala jeho skon a vlídný kníže na svém úmrtním loži ještě nevychladl, když se nápadníci počali bít o nástupnictví, ani se slétli v hojném počtu jako mouchy na kus cukru. Než pouze tři z nich byli vážnými uchazeči: kurfiřt braniborský, kurfiřt neuburský a kurfiřt saský. První dva byli luteráni, přátelé a spojenci Jindřicha IV., jenž nemohl než podpořit jejich nároky.
Třetí byl přítelem a spojencem rakouského domu."
"Rozumím-li vám dobře, pak se dvě mocné říše hodlaly v hrdlo řezat pro jedno malé knížectví."
"Malé, leč strategicky významné, neboť se nacházelo v blízkosti Holandska, dalšího protestantského spojence Jindřichova, s nímž tak dlouho a urputně bojoval rakouský dům. Z této příčiny Jindřich IV. již dávno prohlašoval, že nestrpí, aby se v Cléves usadil kníže, jenž je spojencem Rakouska. A co se Rakous týče, rozumí se samo sebou, že by zrovna tak nestrpěly, aby se Cléves zmocnil kníže, jenž jest spojencem Francie."
"Neboli tedy válka!"
"Ještě ne. Řekněme, že vyslanci obou táborů na sebe zatím vrčí a cení zuby jako dva psi, kteří se snaží jeden druhého zastrašit, než se na sebe vrhnou. Je však pravda že doutnák hoří náramně blízko u soudku s prachem."
"A tímto doutnákem má být Condé?"
"Ještě ne, madame! Cléves, rakouský dům, španělské intriky, to vše je zatím vzdáleno, velmi vzdáleno jeho myšlenkám. Ten malý neduživý princ, jehož nezvykle orlí nos v ničem nepřipomíná dlouhý a zahnutý nos bourbonský, se pokouší hájit svou čest prince z královské krve, přičemž je jeho krev tak pochybná. Avšak dennodenní nátlak Jindřichův, kterýž střídá výhrůžky se sliby, sehrává zuřivé výstupy a obstavuje mu důchod, je natolik nelítostný, že nakonec ustoupí. Ožení se se slečnou z Montmorency sedmnáctého dne měsíce května v Chantilly."
"Tedy kapituloval?"
"Nikoli, madame. Pokračuje v boji jinými způsoby. A v jistém smyslu má nyní, když se oženil se Charlottou, pevnější pozice."
* * *
Král, jenž se svým dvorem v květnu ujel před nesnesitelným vedrem v Paříži do Fontainebleau, se však někdy v polovici května, s úterkem, vrátil do Louvru, údajně aby vyřídil neodkladnou záležitost v souvislosti s následnictvím v Cléves.
Nazítří mne k sobě povolalo osmé hodině ranní - ano, čtete správně, o osmé - jedním ze svých stručných, srdečně velitelských lístků, jak míval ve zvyku. Dostavil jsem se do paláce ještě rozespalý a Vitry, který čekal u branky očividně na mne, mě zavedl nám již známým bludištěm do malého kabinetu, načež mě poprosil, abych se nikterak necítil dotčen jeho chováním, a zamkl mne na dva západy. Prodléval jsem zde nečinně dobrou hodinu a už jsem si začínal říkat, zda mne odtud nepovezou do Bastily pro zločin, o němž nevím, že jsem ho spáchal, když se klíč v zámku otočil, vstoupil král a zavřel za sebou na zástrčku.
"Bratránku," pravil živě, "tentokrát nebudeš psát podle mého diktátu v cizím jazyce některému spřátelenému knížeti, nýbrž francouzsky dámě, jež přebývá v Paříži. Jelikož jde o věc nesmírně závažnou nejen pro mne, ale i pro ni, byl bych ti povděčen, kdybys list sám doručil, nikoli dotyčné dámě, nýbrž její komorné, za podmínek, kteréž by se mohly ukázat nebezpečnými. Jestliže však jsi, jak se domnívám, udaten a obratný po svém otci, pak jsi svým věkem pro toto poslání přímo předurčen. Nikdo se věru nepodiví, když švihák tvého vystupování osloví švarnou komornou, aby se jí dvořil."
"Aj, sire!" zvolal jsem všecek rozrušen tím úkolem, jenž mne vytrhne z ponuré tísně mého života, "ať nebezpečí hrozí nebo ne, s radostí budu Vašemu Veličenstvu k službám! Avšak dovolíte-li, rád bych se o tom poslání zmínil otci, nechť je mi radou nápomocen."
"Zajisté, to učinit můžeš. Nuže tedy, bratránku, psací náčiní je zde, chop se pera!"

Jelikož mne král nepožádal o zachování tajemství jako při korespondenci státnické, cítím se víceméně svoboden o listu hovořit, leč v mezích šetrnosti, jíž jsem jeho památce povinován. Na rozdíl od obvyklých dopisů, které vynikaly koncizností a kousavou energičností, byl tento převelmi rozvláčný; byl rovněž povýtce strojený, začínal oslovením "Má Dulcineo" - důkaz, že Jindřich četl Cervantesova Dona Quijota - a od začátku do konce byl sepsán oduševnělým, citupIným, cudným a nabubřelým slohem Astrey, kde, jak je známo, je o podstatě lásky pomlčeno ve prospěch srdečních výlevů. Jindřich mi list diktoval přecházeje sem a tam pružným krokem mladíka, s tváří rozzářenou a hlasem pohnutým, a já si pomyslel, jaká škoda, že ta upřímná vášeň v něm zažehnutá se neobráží více ve výrazivu, které bylo zcela módní a konvenční.
Ten list byl nade vší pochybu odpovědí na dopis, který již obdržel a v němž jej dáma ujišťovala láskou stejně nespoutanou, jako je jeho, nazývalať Jindřicha "hvězdou, již zbožňuji", kterýžto výraz v dopise, jejž mi diktoval, nadšeně vyzdvihl, by jí sdělil, jaktě je šťasten a vděčen.
Jindřich zakončil dopis vroucím přáním, aby dáma přijela "zkrášlit místa, kde se on vynachází" (aniž jmenoval Fontainebleau), což bylo navíc vyjádřeno i verši, jež si dovolím ocitovat, později uvidíme proč:

Za její krásou se vine veškerá krása světa,
jež z pouští učiní nezměrné libosady,
neb nekonečná moc půvabů, jimiž vzkvétá,
je prostupuje všady.

"Nuže, bratránku," pravil král zatvářiv se spokojeně a přerušiv diktování, "co soudíš o těch verších?"
"Připadají mi nadmíru krásné, sire."
"Jsou od Malherba, u něhož jsem je objednal. Bohužel já tímto nadáním neoplývám."
A nadiktoval mi zbytek básně, kterou znal nazpaměť a předříkával
ji rozechvělým hlasem.
"Podepíšete se, sire?" otázal jsem se, když jsem byl hotov.
"Nikolivěk. Mé písmo se tu nesmí objevit. Podepiš ‚Per'." "Jakže, sire? Pére jako otec?" pravil jsem zpozdile.
"Ale kdež!" odvětil král popuzeně, jako bych mu chtěl připomenout věk. ",Per'. Tak je to smluveno."
Znovu začal přecházet sem a tam, zatímco jsem list skládal a odléval na něj vosk. Jelikož na stolku nebylo žádné pečetítko a Jindřich mi nenadiktoval žádnou adresu, usoudil jsem, že dopis má zůstat anonymní.
"Tento list," pravil Jindřich už opět rázným tónem, jakým mluvíval obyčejně, "musí být předán zítra po nešporách v kostele svatého Ondřeje od řemesel komorné jménem Filipka. Bude se zdržovat v pravé řadě lavic v úrovni zpovědnice, kteráž leží nejblíže k vstupnímu portálu."
"Podle čeho s jistotou poznám, že je to ona?"
"Má dvoubarevné oči. Jako La Surie."
"A spatřím je, sire? V kostele bývá šero, zvláště pak po nešporách."
"Spatříš. Bude klečet vedle svazku svící. Nebezpečí by na tebe mohlo číhat ve chvíli, kdy ji oslovíš. Je možné, že je velmi zblízka hlídána lidmi, kteří by tě mohli ztlouci, anebo ještě hůř, zmocnit se listu, který neseš."
"Budu se mít na pozoru, sire."
"Až jí list předáš, bude třeba zaplatit dívčině spropitné. Půl tuctu zlatých by mělo stačit."
Kterézto, jak jsem pochopil, jsem měl odčerpat z vlastního měšce, neb Jindřich se netvářil, že by mi je chtěl dát.
"Nebudeš-li na štíru s časem, optej se jí na zdraví její paní, na její nálady a naděje a především se pokus zvědět, zda se dá její žalářník obměkčit, aby ji přivezl do Fontainebleau."
Uložil jsem list mezi košili a kabátec, povstal a čekal, až mne král propustí. Obvykle tak činíval bez odkladu, bylť mužem činu, jenž vždy vše koná obratem ruky. Než na rozdíl od svých uzancí tentokráte meškal, obcházel místností dokola, tu vypadal pohroužen ve své myšlenky, tu zase po mne koutkem oka pokukoval, jako by se nemohl rozhodnout, zda mi říci více.
"Sioraku," pravil nakonec, jelikož se nedokázal zdržet, by nepromluvil o své milované, třeba i s takovým holobrádkem, jakým jsem byl já, "zdalipak princeznu znáš?"
"Ano, sire, dvakráte jsem ji uhlídal u vašeho lože v Louvru a ještě před tím jsem s ní tančil voltu na plese u paní z Guise."
"Co o ní soudíš?"
"Podle všeobecného mínění, sire, není nic krásnějšího a půvabnějšího nežli princezna."
"Kterak tančí?"
Mohl odpovědět za mne, neboť ji nespustil z očí, když pro královnu účinkovala v baletu Nymf Dianiných. Než bylo mi jasno, že ode mne očekává pouhopouze ozvěnu svých vlastních myšlenek, aby se tak princezna stala přítomnější.
"Božsky, sire. S neuvěřitelnou lehkostí. Sylfida by to lépe nesvedla."
"Ach, Sioraku!" povzdechl. "Ten muž je netvor! Sotva se s tím překrásným anjelem oženil, místo aby jej přivezl ke dvoru do Fontainebleau, jak jsem mu byl nařídil, honem si pospíšil zavříti krásku a dát ji střežit ve svém pařížském paláci, ba dokonce jí brání ve styku s kýmkoli, včetně konetabla a její tety z Angouleme! Malherbe má pravdu: Fontainebleau není než poušť, neb ona zde není! Jaký neblahý život musím vést od ní odloučen! Přišel jsem o chuť k jídlu i o spánek, nejsem než kost a kůže a ze samého přemyšlování mne zhola nic netěší. "
Po tomto výlevu setrval chvíli v mlčení, s hlavou sklopenou a očima upřenýma k zemi jako vtělené hoře. Bylať holá pravda, že zhubl, kabátec na něm jen visel. Znenadání se napřímil, jako by se zastyděl, že se nechal unést, lehce mi hlavou pokývl a opustil mne tak spěšně, že jsem sice stihl pokleknout, leč políbit mu ruku nikoli.

Vstal jsem uvažuje, že ke mně promlouval stejnou řečí nešťastné lásky jako Bassompierre, s tím rozdílem, že u něj zněla opravdově, provázena zvoněním bláznovy rolničky, překračujícím "meze přiměřenosti", které by náš švarný švihák sám nikdy nepřekročil.
Toto píši ve zralém věku, a ač velmi dobře vím, že v zásadě je mnoho pošetilého na milostném citu, kterým se obraz milované bytosti rozroste do takových rozměrů, až nakonec zabere celičký životní obzor, přesto musím přiznat, že sama muka, jež ten cit přináší, majív sobě cosi sladkého, co dá člověku prožít v životě chvíle s takovou silou, jakou nepoznal, dokud se mu nezjevila láska.
Neštěstím je, že tato síla smete vše a především jasnozřivost. Celý svět přiznával Jindřichovi v řízení veřejných záležitostí hbité a hluboké proniknutí do postranních záměrů protivníkových, díky čemuž dokázal vytušit a zmařit i ty nejlépe zosnované léčky, jež mu kdo nastražil. A přesto tento politický veleduch vzal za bernou minci úsměvy, přetvářku a vyznání lásky té malé lichometnice, aniž si uvědomil, že jedinou starostí té hezké hlavinky je její vlastní sláva a jedinou ctižádostí je posadit se vedle něho na trůn.
Když jsem po návratu domů vyprávěl otci o poslání, jež mi král svěřil, rozčilil se strašlivě, třebaže obyčejně se dovedl skvěle ovládat, a La Surie mu musel doporučit, by ztišil hlas, jinak že služebnictvo vyslechne jeho výbuchy. Než i potichu lze hromovat. Condé, jak pravil, je hrubián. Cítí se silným, neb je v právu, a je odhodlán ke všemu, než nebezpečí je převelmi skutečné. Ale u všech rohatých, jakým právem mne Jindřich vysílá do tak podřadné pletichy! Ještě by se smířil s tím, že mi dá napsat milostné psaníčko! Ale poslat mě, abych ho doručil co sluha na divadle, s rizikem, že mě v příhodném šeru kostela zapíchnou pro věc tak málo váženou!
Následovalo dlouhé rokování, které neskončilo, dokud ručičky hodin dvakrát ciferník neoběhly, a na závěr něhož bylo rozhodnuto, že půjdu předat list Filipce ("takové směšné jméno!" prohlásil otec. "Čpí z něho laciná komedie!") v doprovodu otce, La Surieho, Poprdy a Poscance, kteří budou všichni ozbrojeni. Já sám budu oděn v kroužkovou zbroj, přes niž přetáhnu mnišskou kutnu, a až bude poslání skončeno, najdeme si nějakou záminku a poprosíme krále, aby nic takového více nežádal.
Představa, že budu mít kroužkovou zbroj a mnišskou kutnu, mne velmi rozjařila, shledávalť jsem ji nadmíru romantickou, než otec s La Suriem mi vysvětlili, že pod kapucí skryji tvář a v širokých rukávcích kutny schovám dva kordíky, kteréž budu mít připevněné k předloktím a poslouží mi, abych se mohl bránit proti případnému útoku, nežmi má eskorta přispěchá na pomoc. Když jsme si takto vše objasnili, pustili se otec s La Suriem do přepečlivých příprava já pochopil, že se sice tváří velevážně, než rovněž se baví, neb se takto se mnou navracejí do dobrodružných výprav svého mládí.
V kostele proběhlo vše skvěle. Po nešporách bylo ve svatostánku málo lidí a hned jsem si všiml klečící ženské postavy v místě, jež mi král označil, i přistoupil jsem blíž, bez nesnází rozpoznal Filipčiny dvoubarevné oči, neboť ta holčina se ve svých němých modlitbách neobracela k nebesům, nýbrž k svazku votivních voskovic na trojnožce po své pravici. Poklekl jsem vedle ní, zamumlal její jméno, ona hlavou přikývla, než neměl jsem čas zapřísti s ní hovor. Z řady lavic vystoupil jakýsi mladý muž, který se ke mně blížil s úsměvem na rtech, a ačkoli mi nepřipadl ozbrojený, nahmatal jsem v širokých rukávcích kordíky, když tu mne on zdvořile oslovil:
"Otče, odpusťte, že vás ruším ve vašem rozjímání, než s vaším dovolením rád bych popatřil na vaši tvář."
A čile, leč nikoli hrubě, mi stáhl kapuci dozadu a pohlížel na mne. "Pane," pravil, "jste tuze mlád na takové povolání."
Více říci nestihl. Poprda mu zezadu zasadil ránu a muž se skácel, ale ladně, jako když se šál snáší k zemi.
"A co teď?" otázal se Poprda. "Mám ho probodnout?" Než říkal to spíše žertem.
"Zpropadeně, ten daremník!" pravil Poscanec týmž tónem, užívaje výraziva typického pro okcitánštinu. "Sázím, že není ani ozbrojen!"
Což hbitou rukou ověřil. Poté s pomocí Poprdy odnesli mladíka do zpovědnice a slyšel jsem je, jak se potichu dohadují, zda by bylo lépe uložit ho na místo zpovídajícího se či zpovědníka. Druhá možnost zvítězila, jelikož Poscanec mínil, že bude jednodušší bezvládného muže posadit než přimět k pokleku.
"Než ale," namítl Poprda, "je to místo kněze! Ale byl to tvůj nápad, sám budeš tímto hříchem obtěžkán."
"He!" nato Poscanec. "O jeden hříšek víc nebo míň! Už jich beztak mám pěknou otýpku, aspoň mě letos v zimě zahřejí!"
Když vojáci vyklidili pole, mohl jsem se dosyta vynadívat na Filipku a shledal jsem, že si takovou prohlídku plně zaslouží. Vše bylo na ní milé, včetně křestního jména, kteréž nyní, když jsem ji znal, působilo spíše uličnicky než směšně.
"Vy nejste, díky Bohu, žádný mnich!" řekla Filipka, "to se hned vidí a krom toho jste klášterem nenačpěl."
Předal jsem jí list, ona jej zastrčila do labužnicky vyhlížejícího živůtku, bez okolků přijala zlaťáky, jež jsem jí vtiskl do ruky, a hodila po mně očkem. Než já tu nebyl kvůli dvoření, i zasypal jsem ji dotazy. A ona o své paní nijak neskrblila podrobnostmi, kteréž jsem ukládal do kapsáře své paměti, abych jimi posléze nakrmil krále.
Konečně jsem dospěl ke kapitolce nadějí. Její spanilá paní se domýšlí, že trýznitel bude v dohledné době nucen kapitulovat a vydat se spolu s ní do Fontainebleau, neb nemá v kapse ani vindru, ježto Sully mu na králův příkaz více peníze nevyplácí a židovští lichváři, kteří se Pánbůh ví jak dozvěděli, že pramen vyschl, mu nechtějí půjčovat.
Krom živého pohledu, ohrnutého nosíku a hezounkého krčku měla Filipka též pěknou vyřídilku a byla by štěbetala dál, kdyby mi otec nepoložil ruku na rameno, abychom se klidili, jelikož ze zpovědnice se začínaly ozývat vzdechy a mručení, zvěstující, že se skolený pomalu probírá.
"Díky Bohu," pravil otec, vycházeje čilým krokem z kostelního portálu, "Condého člověk vás viděl a dobře si vás prohlédl, synu můj: nyní jste tedy mimo hru a s podobným druhem poslání je pro vás konec. Jsem tomu velmi rád. Nasazovat krk v královských službách při řešení význačných záležitostí a ku prospěchu země se sluší pro urozence, než učiniti ze sebe poslíčka lásky není hodno ani vaší mateřské krve, ani té mé."
* * *

Jindřich byl na vrcholu blaha, když jsem ho zpravil o princezniných nadějích, že brzy bude u dvora ve Fontainebleau, neb její trýznitel začíná ochabovat. Byl tím do té míry potěšen, že mi připadalo, jako by mžiknutím oka omládl. Objal mne zprudka a počal obcházet místností kolem dokola, aniž si přesně uvědomoval, co činí, štěstí mu vyzařovalo z každého rysu tváře, z každého pohybu, podobal se ve své prostotě děcku, jemuž dali hračku, o jaké dlouho snilo. Ani se mi věřit nechtělo, že mám před sebou největšího mocnáře a dozajista i jednoho z nejvýznačnějších duchů křesťanského světa. Když se ze svého vytržení poněkud zklidnil, uchopil mě za ruce, posadil na sedátko proti křeslu, do něhož usedl sám, a naléhal, bych mu vylíčil dopodrobna, a hlavně nic nesmlčel, co mi Filipka o princezně pověděla. Převyprávěl jsem mu vše slovo od slova, od včerejška jsem měl sdostatek času uložit si její řeč řádně do paměti, a abych věc oživil, napadlo mne, že bych mohl využít svých komediálních vloh a předvést Filipčin přízvuk i výraz tváře. Byl nadšen. Připadalo mu, že jsem jej skrze mluvu komorné přiblížil i její paní. A když jsem s přednesem skončil, přiměl mě ještě dvakráte vše zopakovat, pod záminkou, že mu musím ozřejmit určité momenty, které ne zcela pochopil.
Když byl takto vytěžil všechny požitky, co jen mohl, povstal a počal opět kroužit místností, leč mlčky a zamyšleně, jako by pohroužen do sebe. V jednu chvíli přistoupil k benátskému zrcadlu visícímu na stěně a pozorně se na sebe zahleděl, což se mu myslím často nestávalo, neb o svůj zevnějšek nedbal.
"Mám šedivý vous," pravil ne zrovna nadšeně. "Přehnal se přes něj vichr protivenství. Sioraku," pokračoval po odmlce, "myslíš, že bych si jej měl barvit?"
"Nevím, sire," řekl jsem, maje se velmi na pozoru. "Ale snad byste si jej měl dát o něco pečlivěji zastřihnout."
"A co můj kabátec?" pokračoval. "Jak ti připadá?"
"Nepříliš nový, sire. A pod paždím jsou na něm skvrny od potu."
"Na mou věru, máš pravdu!" zvolal s údivem, když byl před zrcadlem pozvedl paži. "Královna říká, že jsem nejhůře oblečeným urozencem u dvora. Co o tom soudíš?"
"Vyjma slavnostních obřadů, sire. V kabátci z bílého saténu vyhlížíte velkolepě."
Zasmál se.
"Což jinými slovy znamená, že obyčejně příliš vábně nevypadám! Sioraku, tys mi pěkný lichotník! Svou chválou mne kritizuješ!"
A opětovně se rozesmál, přičemž mne paží objal kolem ramen a přitiskl k sobě.
"Dobře tedy! Však se to dá napravit! Pošlu pro Bassompierra a Roquelaura. Pro Bassompierra, aby mi byl radou, a pro Roquelaura kvůli odívání. U všech svatých kudrnatých! Kam přicházejí všechny ty peníze, které vydávám za garderobu, jejímž je vrchním mistrem, když tě chodím oděn co psovod?"
Načež mne vyzval, abychom s otcem a La Suriem za ním zajeli do Fontainebleau podívat se, jak si vede při kroužkovém turnaji. Otec byl tím pozváním nadšen jen nevalně, avšak rytíř z La Surie byl v sedmém nebi z té příčiny, že si král již po druhé vzpomněl na jeho jméno, poprvé, když mi popisoval dvoubarevné oči Filipčiny, a podruhé, když jej zahrnul do svého pozvání. Naproti tomu otec dobře věděl, že být pozván do Fontainebleau nikterak neznamená moci spát a jíst na zámku. Této privileje se dostávalo pouze princům z krve královské, konetablovi, vévodům a pairům a královským hodnostářům. Kdežto my budeme nuceni ložirovat po okolních hostincích, kde pokaždé, když dvůr dlí ve Fontainebleau, požadují nekřesťanské peníze za sebemenší kumbálek a neméně za bídnou stravu. Člověk věru musel mít velkou touhu pyšnit se, že "náleží ke dvoru", aby strpěl takovou útratu a nepohodlí. Než mezi královým pozváním a jeho nařízením je rozdíl pramalý, takže otci nezbylo než přijmout, leč ujistil nás, že ve Fontainebleau nezůstaneme déle než po dobu, kdy bude probíhat turnaj.
Poté však došlo k nenadálému zvratu, nad nímž jsme zůstali zkoprnělí. Obdržel jsem list od pana prince z Condé, jímž mne vyzývá na souboj, neb jsem sváděl jednu z jeho služebných a ztloukl jednoho z jeho urozenců, což jen dokazovalo, že mne ten usměvavý panáček dobře poznal, když mi stáhl kapuci. Hořel jsem touhou přijmout, byť jsem tuze pyšný na své obratné zacházení se zbraní a ostatně bylo nabíledni, že mám delší nápřah než pan princ. Avšak otec mne jediným slovem zchladil. "Jste stejný ztřeštěnec jako on, zdá se mi! To chcete zabít Bourbona, vy, který jste sám po matce Bourbon?" Pročež napsal panu princi tuze uctivý a náramně důvtipný list, v němž jej ujistil, že jsem nesváděl jeho služebnou, aniž pak ztloukl jeho urozence (což byla pravda do slova a do písmene), a pakli by Jeho výsost neměla důvěru v toto ujištění, bude si pokládat za nesmírnou čest zkřížit s ní svou čepel. Avšak místo aby dopis poslal Condému přímo, učinil tak prostřednictvím Bassompierra, jehož zároveň požádal, nechť věc rovnou vyřídí s panem princem a neobtěžuje touto maličkostí Jeho Veličenstvo. Po pravdě se obával, že by se král, z důvodů, jež jsou nasnadě, příliš nenamáhal souboj zakázat.
Do Fontainebleau tedy odjel kurýr s těmito dvěma dopisy a vrátil se s lístkem od Bassompierra, oznamujícím, že bude za dva dny v Paříži kvůli jisté dámské záležitosti.
O osmačtyřicet hodin později nás vskutku navštívil, zkraje odpoledne, v oslnivém modrém oděvu, s nímž však nebyl spokojen, neb krejčí, jak nám zarmouceně sdělil, mu nestřihl dobře pravý průramek kabátce. Leč po mém soudu nic takového vidět nebylo.
Bassompierre nad tím lamentoval dobrou čtvrthodinku, aniž se kdo opovážil projevit sebemenší netrpělivost. Pak se náhle zklidnil a vyrovnaným hlasem nám jaksi jen mimochodem oznámil, že je má záležitost vyřízena.
Vykřikli jsme, chtěli zvědět podrobnosti a on se na oko nechal prosit, než nám je sdělil.
"Obdržel jsem váš list a bez odkladu jsem osobně požádal pana prince o slyšení. Když tě jsem mu, markýzi, váš dopis přečetl, zvolal: ‚Nemohu přijmout ujištění pana ze Sioraku stran jeho syna, že tento nesváděl mou služebnou, aniž pak ztloukl mého urozence, neboť je považuji za nepravdivé!' ‚Monseigneure,' pravil jsem, pakliže Vaše výsost prohlásí tvrzení markýze ze Sioraku za nepravdivé, bude to on považovat za urážku své cti a dojde na souboj.' ‚A vy si, pane, myslíte,' řekl princ, že mi naženete strach?' ‚Nikoliv ěk, Vaše Výsosti! Celý svět ví o vaší chrabrosti. Než dovolíte-li, rád bych předložil vašemu posouzení tři možné výsledky tohoto souboje. Poprvé, zabijete markýze ze Sioraku: tím

rozdmycháte proti sobě smrtelnou nenávist paní vévodkyně z Guise, kterážto se vrhne králi k nohám a bude žádat vaši hlavu. Podruhé: máte navrch v duelu s markýzem ze Sioraku, než ten v posledním tažení proti vám použije svého chvalně známého Jarnakova úderu, který umí zasadit jako jediný v celém království, a vy jste na zbytek života zmrzačen. Potřetí: markýz ze Sioraku vás zabije a myslíte si, monseigneure, že snad král bude slzy prolévati, až mu přijdou oznámit, že paní princezna je vdovou?'"
Na to jsme se smáli a smáli, až Bassompierre, kterýž jako obvykle už neměl stání, prohlásil:
"Toť zase můj chvalně známý úder, kterýž ho skolil na místě! Pan princ pravil, že o tom popřemýšlí, než já sázím, že je poražen a věc vyřízena. "
Vřele jsme mu poděkovali a otec, dobře věda, jak rád hovoří o svých dobyvačských úspěších, mu pravil: "Věru musíte být notně poután k dotyčné dámě, pakliže jste se v tomto parnu vrátil do naši smrduté Paříže."
"Žel Bohu," pravil Bassompierre a tentokrát se na jeho líci objevil nelíčený zármutek, "nejde pouze o dámu. Dva moji přátelé, princ z Epinoy a baron z Vigeanu, mají na kahánku a jejich jedinou nadějí je milosrdenství boží."
"A nač hynou?"
"Na nesmyslnou sázku, kterouž uzavřeli s hrabětem ze Sauxu a hrabětem z Flexu, ti však jsou již po smrti. Skonali na týž neduh. Soupeřili, kdo z nich čtyř poctí svou dámu nejvíckrát za jednu noc, přičemž bylo při sázce povoleno požít na posilněnou při opakované zteči ambrového oleje."
"Cožpak nevěděli," pravil otec ohromeně, "že je to pomalu účinkující jed?"
"Věděli, že zde číhá nebezpečí, než toto nebezpečí bylo kořením celé věci. Marně jsem se je pokoušel od té hlouposti odradit, než ti pošetilci nechtěli ani slyšet."
"Pak tedy pramálo lpějí na životě, pakliže se tak lehkovážně vystavují nebezpečí vlastní smrti," řekl otec. "Já sám je znám pouze po jménu. "
"Poněvadž nechodíte ke dvoru, příteli. Vždyť ti dva tam byli známi jako nejdvornější kavalíři z celého království, tak krásní a urostlí, že víc ani možné není."
Ta věta, ač zcela všední, mi podivně a jaksi smutně zvučela hlavou. Slyšelť jsem ji od Tonky na adresu Bassompierrových přátel, nikoli těchto, jejichž ztrátu on nyní oplakává, nýbrž čtveřice jiných velkých šviháků od dvora: Bellegarda, Joinvilla, Auvergne a Sommeriva. Z nich pak, což je věc podivuhodná, jediný Bellegarde, nejstarší ze čtveřice, je stále v plném rozkvětu. Princ z Joinville živoří ve vyhnanství, hrabě z Auvergne plesniví v Bastile a hrabě ze Sommerive zemřel v Neapoli. Co se týče té, kteráž onu větu vyřkla, občas jsem ji vídal oknem její pekárny, jak trůní za pultem, kdež vládne nyní pořádek, přívětivé úsměvy a chladný zrak.
"A jak to vyhlíží pro krále s následnictvím v Cléves?" otázal se otec.
"Nuže, jak víte, jde o obrovskou věc, jež mu působí nesmírné starosti. S velkým zápalem dokončuje vojenské přípravy a vysílá své kurýry všude možně, aby si zajistil spojenectví proti Rakousům a Španělsku, či aby utužil ta, která již má. Bude totiž nucen, jak jistě víte, bojovat na třech frontách: v Itálii po boku vévody savojského; v Pyrenejích proti Filipu III. Španělskému; a v Německu proti císaři."
Sličná čtenářko, jistě po tomto rozhovoru dospějete k závěru, že Bassompierre mluvil mnoho, o všem a s velkou volností. Nic takového: teprve o dvacet let později jsem zvěděl, že přesně v té době, kdy se zdál mít hlavu plnou dvorských intrik, odebral se na královu žádost v přísné tajnosti do Lotrinska, aby s vévodou lotrinským dohodl sňatek jeho dcery s francouzským dauphinem - politický to počin nesmírného dosahu, neboť byl ranou pod pás španělským sňatkům, po nichž tolik toužili královna, Villeroi, španělská strana a jezuité. Král tedy vysílal otce za určitými úkoly a Bassompierra zase za jinými, aniž jeden věděl těch druhých. Dokonce ani v záležitosti v kostele svatého Ondřeje od řemesel, která přitom byla nižšího řádu, by Bassompierre dozajista nic nezvědělo pravé úloze, jakou jsem v ní sehrál, nebýt otcova dopisu a jisté překvapivé okolnosti, již vylíčím později.
"Vskutku," pokračoval Bassompierre, "kdyby v této chvíli někdo otevřel královo srdce, našel by tam vyryta dvě jména: Cléves a Charlotta. "
"Než podle toho, co jsem slyšel," podotkl otec, "zbavilo se prý ono srdce v této hodině jednoho velkého břemene."
"Dozajista," pravil Bassompierre, "buší radostněji od chvíle, kdy pan princ přivezl svou choť do Fontainebleau. Chudák náš Jindřich byl tolik potěšen, že ihned změnil šat, vous i vystupování."
"Vous?" opakoval La Surie. "Oholil jej snad?"
"Nikolivěk. Dal jej zkrátit. A co se vlasů týče, dal je ostříhat a umýt.
A stran šatu, nevěřili byste, včera jsem jej spatřil v rukávcích z čínského atlasu, květy vyšívaného. Na mou věru, vyhlížel jak rozkvetlá májová lučina! Než běda! Princezna sic dlí na zámku, leč může ji spatřit toliko na veřejnosti: princ ji drží více zkrátka než kdy dřív."
"A jak se vůbec věci mají s tímto párkem princat?" optal se La Surie.
"Jsou tuze dojemní, neboť je naprosto zjevné, jak každý z nich chová k druhému stejný cit: on ji nesnáší, ona jej nenávidí. Nejenom že ji tyranizuje, ale je stále pannou jako dřív."
"Aj, hrabě," pravil otec se smíchem, jak si tím můžete být tak jist?" "Řekla mi to."
"Ona vám to řekla!? Vy se s ní tedy opět vídáte?"
"Potají a na králův rozkaz. Nyní, když ví, že se nestanu jejím manželem, je mi nakloněna."
"Jak to myslíte?"
"Zdaleka ne tak, jak byste se snad mohli domýšlet. Princezna na mne pohlíží téměř královsky milostivě jako na jednoho ze svých nejoddanějších poddaných od chvíle, kdy jsem zachránil Filipku."
"Vy jste zachránil Filipku?" ožil jsem. "Hrozilo jí snad nebezpečí?" Můj živý zájem Bassompierrovi neunikl, a s otcem vyměnili pohledy. "Nikoli! Leda že umře hlady. Jednoho dne ji jacísi mně zcela neznámí lidé obtěžovali v kostele svatého Ondřeje od řemesel, přičemž jí potají předali deset zlatých a list, mimo jiné taktéž omráčili šlechtického špeha,

jenž ji hlídal, načež ta dívčina doběhla bez dechu ke své paní a odevzdala jí list. Zlaté si přirozeně ponechala, avšak poté, když ji pan princ nechal svléknout donaha a našel je, nebyla s to vysvětlit, kde se vzaly. Můj spanilý synovče (doneslo se mi, že si již nepřejete být nazýván ‚milánkem'), dozajista se mne optáte, zda je nahá Filipka krásná?"
"Nikoli, pane," pravil jsem, červenaje se.
"Je. A mimo to jí nechybí duchapřítomnost, neb znovu oděna a vyhozena na ulici bez svých zlatých běžela zazvonit u dveří mého příbytku, kdež jsem jí poskytl útočiště."
"Vida, hrabě," řekl otec, "toť jen svědčí o dobrotě vašeho srdce!"
"Obvykle si takovou chválu zasloužím, leč nikterak v tomto případě," pravil Bassompierre s úsměvem. "Filipka před nedávným časem patřívala mezi mé neteřinky. A když mě chtěl konetabl za zetě, má sestra, paní ze Saint-Luku, ji dala co komornou slečně z Montmorency, jež právě v té době propustila svou."
"Paní ze Saint-Luku," řekl otec, obraceje se na mne, "je ona ‚jímavá kráska', jíž jste tuze obdivoval na plese u vévodkyně z Guise. Než hrabě, jedné věci nerozumím, proč Filipku slečně z Montmorency představila vaše sestra, a nikoli vy?"
"Kdybych ji byl představil sám, vzbudil bych její nedůvěru. A já chtěl od Filipky zvědět, zda to, že si mne konetabl zvolil za zetě, vyhovuje i dceři."
"A vyhovovalo?"
"Ne tak docela. Má osoba jí byla celkem po chuti. Než neshledávala mne dosti vysokého postavení. Charlotta je z žen, u nichž touha po slávě zdaleka předčí touhu milostnou."
"Což vám, tuším, usnadnilo oběť, o niž vás král požádal, a vy ji tedy musel přinést."
"Aj, markýzi!" zvolal Bassompierre, "nesnižujte prosím mou oběť. Bylať nesmírná! Cožpak jste mne sám neviděl všecka bledého, ztrhaného, truchlícího, postícího se a nespícího?"
"Tak jest, a bude-li třeba, mohu to i dosvědčit. Jakož i to, že nechováte žádnou zášť, neb dnes Charlottě sloužíte."
"Král mi tak nařídil. Však se mi tím dostalo příležitosti získat nazpět přízeň dámy, jež je tak blízká jeho srdci."
"A která možná jednoho dne bude královnou..."
"Na to bych já nesázel!" prohlásil Bassompierre. "Condé brání zuřivě svou ženu, ač tou je toliko jménem! Aby král mohl s kráskou rozmlouvat z očí do očí, musel by vsadit manžela do žaláře!"
"Učiní tak Jindřich?"
"Pochybuji. Vzbudil by tím příliš velké pohoršení. Nadto kdysi král neopatrně svěřil Verneuilové, že Condé je jeho syn. Což ona nyní rozhlašuje, kudy chodí, slovy hrubě jízlivými."
"Je to pravda?" vzkřikl jsem. "A pokud ano, není to strašlivé?"
"Jak to chcete zjistit?" pravil Bassompierre, aniž brvou pohnul.
"Princezna vdova po Condém nepodváděla svého chotě pouze s pážetem, ale zároveň s kdekým. A s králem bezpochyby též. Jak chcete zvědět, kdo je otcem?"
"Jedna věc mi však nejde na rozum, pane," pravil La Surie. "Je-li princezna z Condé ve Fontainebleau tak dobře střežena, jak jste k ní získal přístup?"
"Odpusťte, rytíři, než to by bylo tuze dlouhé vysvětlování," odvětil Bassompierre s vyhýbavým úsměvem. "Oplátkou vám však mohu říci, co se mi na králův rozkaz podařilo učinit. Získal jsem malíře, o jehož jménu pomlčím,* potají jej dovedl k princezně, on obdivuhodně hbitě stvořil její portrét, já pak plátno s barvami ještě čerstvými - na něž jsem nanesl vrstvu másla, abych je neponičil- pečlivě sroloval, prchl co zloděj a s králem mezi čtyřma očima je rozbalil. Slzy mu vrhkly do očí, jaktě byl unesen! Než pohled na jeho milovanou mu skýtá tolik potěchy, jíž se nemůže nabažit, že chtěl víc: pozorovat ji na balkoně s půlnocí mezi dvěma pochodněmi. Na mé naléhání svolila pod podmínkou, že slova nepadne a že krále budeme provázet já i Bellegarde. Dostavili jsme se tedy všichni tři, leč příliš brzy, neboť král byl převelmi netrpělivý, takže nám bylo čekat ve tmě pod balkonem dobrou čtvrthodinu a ani nehlesnout. Konečně odbila půlnoc a dva lokajové předstoupili, každý z nich nesl pochodeň; kráska si dala řádně na čas, než se ukázala, chtěla si zkrátka dát záležet na tom, co činila. Předvedla se v noční róbě, s plavými vlasy rozpuštěnými po obnažených ramenou, zůstala stát pokojně a nehybně a stín úsměvu jí pohrával na rtech. Její modré zraky, osvětlené smolnicemi, hleděly přímo před sebe, připomínala bohyni, jež dlí tak vysoko na Olympu, že si ani nepovšimne lidí u svých nohou, zbožňujících ji.
Král měl paži položenu kolem mého ramene: naštěstí, neboť jinak, zasažen krásou, jež se naskytla jeho pohledu, by byl padl omráčen, on, který zažil tolik bitev a viděl tolik krve! Bellegarde po jeho levici si povšiml jeho mrákot, přistoupil k němu a uchopil jej za paži, aby mu poskytl oporu i z druhé strany. Hleděl jsem na krále. Vypadal hrubě bledý ve svitu pochodní, pomrkávaje víčky. Když jsem znovu pozdvihl zrak, byla kráska pryč a pochodně osvětlovaly jenom prázdnotu. Po chvíli zmizely i ony a tma se rozlila.
Nazítří jsem měl příležitost spatřit princeznu o samotě, i optal jsem se jí, co si myslí o tom němém shledání. Lehce se pousmála a s mírným pokrčením rameny pravila: ‚Božínku, jak je pošetilý! '"
***
"Ona naopak není pošetilá ani trošku," poznamenal otec, když Bassompierre odešel.
"Avšak otče, máme věřit všemu, co náš přítel vykládá? Tajně malovaný portrét, plátno natřené máslem, výjev na balkoně mezi dvěma pochodněmi s půlnocí, král téměř v mdlobách, nejsou to spíše romantické výmysly, kteréž zplodila jeho bujná fantazie?"
"Nikterak. Jediné, co si Bassompierre vymyslel, je postavička zvaná Bassompierre, kterouž k nám vysílá, aby sehrála divadélko k povyražení jeho i našemu. Avšak Bassompierre nelže. Ostatně stejně jako nepodvádí při hře."
"Na druhou stranu," pravil jsem, "lze věřit princezně, když tvrdí, že je po svatbě pannou stejně jako dřív? Není-liž to přece jen příliš velká pohádka? Kdybych já byl Condé, určitě bych se na ni vrhl hned o svatební noci, abych ji

obtěžkal, byť násilím, třeba jen králi na zlost."
"Tisíc láter, pane, vy na to ale jdete zhurta!" podotkl otec, netváře se nijak nadšeně.
Leč La Surie se rozesmál z plna hrdla, či jak říkával raději, "na plnou hubu".
"Avšak vy nejste Condé, synovče můj spanilý!" podotkl. "Ani v nejmenším! Již v osmi letech jste líbal obnaženou paži dívky z dobré rodiny! A ve dvanácti vás honem honem museli odloučit od vaší soukojenky, neboť se obávali nejhoršího!"
Otec pokrčil rameny.
"Než ať si říká princezna tak či onak, jakpak jí chcete věřit či nevěřit? Jsou to ženské tajnosti! Nikdo se o tom nemůže přesvědčit, vyjma chotě, a ten, zdá se, nejeví příliš zájem. Po mém soudu by princezna hrubě krále zklamala, kdyby Bassompierrovi neřekla, co mu byla svěřila, a to za jediným účelem, aby to zopakoval Jeho Veličenstvu."
Poznámku pronesl tónem člověka, jenž si přeje hovor ukončit, neboť se domnívá, že se zašlo příliš daleko.
Srozuměn vrátil jsem se do svého pokoje k dopisu pro Gräfin, kterýž jsem při Bassompierrově příchodu odložil nedokončen. Nejraději bych jí psal každý den, leč otec mě upozornil, že by to byl nejlepší způsob, jak ji zkompromitovat. Na jeho radu jsem se musel spokojiti s dvěma dopisy měsíčně. A aby bylo vidět, že tím nikterak nezanedbávám studium, psal jsem je německy. Připomenuv si její poslední slova, nahlížel jsem, že jí tím dávám najevo city, o nichž jsem nemohl otevřeně hovořit, hroziloť nebezpečí, že mé dopisy, přicházející z Francie, budou otevřeny v HeiDelbérgu dříve, než se jí dostanou. Ulrike mi na dopis odpovídala dopisem. Psala dlouze a důkladně, nejprve mi vždy opravila chyby v němčině a poté dopodrobna líčila svůj život v HeiDelbérgu, než natolik obezřetně, že jsem v nich nenacházel stopy po něžných citech vůči mně, leda snad v jejich délce.
Král, skvící se v nádherném odění, kolem krku navoněné okruží, se zúčastnil turnaje ve Fontainebleau a měl všechny důvody ke spokojenosti, neboť sic byl k tomuto úkonu vybaven brýlemi, z osmi kroužků získal čtyři, kdežto princ z Condé tři. Bassompierre nesoutěžil, byl-li v poli král, z obavy, že by mohl dosáhnout lepšího výsledku než on, a mnozí jeho příkladu následovali.
Dvůr, bouřlivě tleskající králi, byl shromážděn na stupních, kde místa nebyla nikterak značena - což způsobilo nepopsatelné zmatky -, s pražícím sluncem nad hlavou, v němž se některým dámám rozteklo nalíčení a jiné omdlívaly pro příliš utažené spodničky. Musely být odneseny do chládku, aby se vzpamatovaly, což zmatek jen znásobovalo.
Stalo se, že jsem v té tlačenici ztratil otce i La Surieho, ovšem nijak zvlášť mě to netrápilo, neb jsem věděl, že se s nimi shledám u večeře v hostinci v Samois, kde se otci podařilo získat za nekřesťanský peníz k pronajmutí na jednu noc "komůrku", jak říkal, se třemi tvrdými žíněnými matracemi.
Turnaj mě příliš nezajímal, a tak jsem bloumal davem, abych je našel, a přitom jsem potkal jednoho urozence, jehož jsem často vídal ve společnosti pana z Bellegarde a v němž jsem poznal pana z Malherbe. S dravostí vlastní mému věku i mé povaze jsem k němu přistoupil, řekl mu, kdo jsem, a bez průtahů se vyznal z obdivu, jejž chovám k jeho básním. Zprvu mne přijal ne zrovna vlídně, stroze a s odstupem, obrátiv ke mně tvář, jež by mohla být docela krásná ve své mužné souměrnosti, kdyby nebyla pokažena zahořklými vráskami a zachmuřeným výrazem. Když jsem mu však polohlasem přeříkal jeho verše, jež jsem znal, především pak ty, které mi diktoval král, byl polichocen mým procítěným přednesem, otevřel se stejně rychle, jak se byl zprvu uzavřel, a pravil, tiše hlas:
"Aj, pane, jaká to vzpruha slyšet mé verše z vašich úst vyřčeny tak vroucně! Jsemť šlechtic, leč bez statků, a básně mne tudíž živí, avšak živí mne špatně. V tomto království bohužel není řemesla hůře ceněného z té příčíny, že dobrý básník není státu o nic užitečnější než dobrý hráč v kuželky."
"Mně se však, pane, doneslo, že vám vévoda z Bellegarde vyplácí penzi."
"Vyplácel. Leč více nevyplácí. Pan z Bellegarde poněkud tratil na penězích, byl nucen slevit ze svých nároků a já byl prvým postiženým. Chovám však jistou naději, že mi jednoho dne bude vyplácet penzi královna. Ne že by tak prahla po veršotepectví, ale v Itálii je zvykem míti svého poetu."
"A co král, pro něhož ty krásné verše píšete?"
"Ten mi penzi vyplácet nebude: přišel bych jej příliš draho. Odměňuje mne od kusu."
"Skoupě?" tázal jsem se potichu.
"To nemohu říci. Jednou mi dal pět set zlatých za sonet. Pane, vidím na vás, že vám to připadá mnoho. Je to vskutku hodně na dobu, kterouž jsem nad ním strávil. Avšak málo za celoživotní vědění. Než tento zlatý důl, dá-li se tak říci, nepotrvá déle než neukojená vášeň zájemcova. V den, kdy získá předmět své touhy, již nebude mít nikterak chuť promlouvat ve verších."
"Vy, pane, však máte útěchu: vaše básně přetrvají věky."
"Sám jsem to tak řekl, a veršem, v den, kdy jsem měl hlad. Než k čemu mi bude věčná sláva, až ze mne bude prach v hrobě?"
V tom okamžiku přistoupilo k panu z Malherbe páže a cosi mu šeptlo do ucha, domýšlím se, že rozkaz Jeho Veličenstva, neboť básník ochotně povstal, a rozloučiv se, jal se prodírat davem, což nebylo nikterak snadné, ač před ním kráčelo páže v barvách králových, jež se snažilo razit mu cestu. Jak jsem za ním hleděl, vzpomínám si, že jsem si pomyslel, kolik velmožů tohoto dvora bude zapomenuto, zatímco jméno nebohého Malherba, placeného "od kusu", bude ještě stále znít po této zemi. Říkal jsem si též, že je vskutku ironií, kdyžtě tento básník v jímavých verších lká nad utrpením nešťastné lásky a zároveň v duchu zřejmě doufá, že takovou zůstane, neboť v den, kdy bude ukojena, ocitne se, jak sám předpověděl, bez práce, bez králových zakázek zaručujících mu obživu.
Pan z Malherbe ani já jsme po pravdě turnaj během naší rozmluvy příliš nesledovali, avšak zdaleka jsme nebyli jediní, mnozí dvořané, zvláště pak dámy, setrvávali v důvěrných hovorech a pouze ve chvílích, kdy jim daly první řady znamení, se vždy roztleskali. Jakmile jsem osaměl, jal jsem se opět pátrat pohledem po otci a La Suriem, bez velké naděje na to, že bych je v tom davu mohl nalézt, a musím přiznat, že jsem od toho bezostyšně upustil, jedva jsem spatřil

magnet o tolik poutavější: slečnu z Fonlebonu, královninu společnici, již mi ukázal v Louvru Roquelaure v době, kdy král trpěl záchvatem dny, a o níž malý dauphin ve svých osmi letech prohlásil, že je do ní zamilován a že ji "čtyřikráte políbil, dvakrát na každou tvář".
Prodral jsem k ní, nikoli bez určité dávky smělosti, neb mi za tím účelem bylo projít šikem dvorních dam Jejího Veličenstva královny, kteréž byly samý smích a štěbetání a na mne hleděly s pobavením, jako bych byl rybou, jež nemá právo plavat v jejich vodách. Konečně jsem se dostal ke slečně z Fonlebonu, pozdravil ji a představil se.
"Siorac?" pravila sladkým hlasem. "To jméno znám. Podle toho, co mi bylo řečeno, se kterás z mých périgordských pratet, rozená z Caumontu, provdala za Sioraka. Zemřela při porodu, jak jsem slyšela,"
"To byla má babička," pravil jsem přešťasten, že máme spolu pokrevní pouto. "Můj děd je baronem na Mespechu a jeho panství leží několik mil od Sarlatu."
"Jsme tedy bratranci!" zvolala rozveseleně. "Podejte mi ruku bratranče!"
Nespokojil jsem se s tím, abych jí rukou potřásl. Políbil jsem ji, což vyvolalo chichot i protesty dvorních dam stojících kolem nás.
"No toto!" volaly. "Taková opovážlivost! Líbat ruku slečně! Neví snad ten nestoudník, že ruka se smí líbat pouze dámám!"
Výkřiky pobouření upoutaly pozornost markýzy z Guercheville, kteráž s vějířem v ruce, vyztuženou suknicí rozhořčením celou vzdutou a zobáčkem co kvočna vytrčeným vpřed se na mne vrhla, odhodlaná bránit svá kuřátka.
"Co má toto znamenat? Co má toto být?" kdákala. "Mládeneček mezi mými dívkami! Pane, okamžitě zmizte! Zde nemáte co pohledávat!"
"Ale madame!" zvolaly slečny, které poté, co mě byly vyplísnily, se mě nyní zastaly, je bratranec Fonlebonové!"
A sborově zapěly:
"Jeho dědeček se oženil s její pratetou!"
Slova "dědeček" a "prateta" vyslovovaly, jako by jim připadala nadmíru komická.
"Však vás už poznávám!" pravila markýza, pohlížejíc na mne vlídným a poněkud prostinkým zrakem (v okamžení jsem se tvářil jako nevinnost sama). "Viděla jsem vás v králově komnatě, když byl upoután na lůžko, sužován dnou. Předčítal jste mu z Astrey a on vás nazýval svým ‚bratránkem'."
V té chvíli se královna sedící před námi zpola obrátila a hlasem, který pro jednou nebyl příliš rozmrzelý, pronesla:
"Není žádný cugino, nýbrž kmotřenec, zrovna jako je kmotřenec paní z Guise."
Paní z Guercheville, která vídala dennodenně vévodkyni z Guise v královninách komnatách a která již tak dlouho žila u dvora, nemohla nevědět o jejím pravém svazku se mnou a byla tím uvedena do notných rozpaků. Nechtělať porušit pravidla, aniž se znelíbit tak vznešené dámě.
"Pane," pravila, "pakliže jste bratranec slečny z Fonlebonu, smíte se na malou čtvrthodinku posadit vedle ní a ve vší způsobnosti s ní rozprávět."
Pozdravil jsem ji a slečna z Fonlebonují učinila půvabnou poklonu. "Díky, madame," řekla.
"Díky, madame!" papouškovaly sborově slečny tónem, v němž se mísilo škádlení i náklonnost vůči paní z Guercheville.
"Ovšem pouhou čtvrthodinku, pane!" připomněla markýza z Guercheville, hrozíc mi prstem.
Než já, stísněn přítomností královny sedící přede mnou mezi konetablem a vévodou z Epernonu, předem vyplísněn paní z Guercheville a střežen dvorními slečnami bez nejmenší naděje, že by mne po dobu oné čtvrthodinky přestaly sledovat zrakem či sluchem, neměl jsem představu, jak bych se mohl opovážit říci slečně z Fonlebonu, že mne její krása uchvacuje. Byla vskutku spanilá, a co bylo s podivem, měla krásu princezny z Condé, než oproštěnu od její tvrdosti a přetvářky. Měla stejně ztepilou, oblou postavu a tvář nevídaně líbeznou, než tam, kde u jedné byla cítit vypočítavost a lest, bylo u druhé vše prosté, slova i pohledy vycházely od srdce, beze stopy falše či strojenosti. Člověk z ní vycítil pravou ctnost, nebylať z těch, jež dělají okolky, jen aby se prodaly dráž.
Když mne takto slečna z Fonlebonu viděla takřka němého, domnívala se, že na vině je má neobratnost, a velmi mile se snažila mne rozptýlit, vyprávějíc hojně o Périgordsku, kde loňské léto strávila dva měsíce u Caumontů na panství v Castelneau. Napínal jsem více zrak nežli sluch, neboť jak jsem se k ní nakláněl, abych mohl plnými doušky sát její krásu na úkor slov, nepřestajně mou pozornost přitahovala událost překvapivá a po mém soudu naprosto pohoršující, jež se odehrávala přede mnou. Konetabl požádalť královnu o propuštění a opustil sedadlo po jejím boku, jež okamžitě zaujal Concino Concini. Nevšední to nehoráznost podlého florentského intrikána, jenž se na veřejnosti opovážil usednout po pravici Jejího Veličenstva královny, aniž ona protestovala, natož jej svrhla nazpět do bahna, z něhož vzešel. Byl jsem zcela ohromen, a sice jsem slečnu z Fonlebonu zrakem nadále sledoval, než v tu chvíli jsem ji přestal poslouchat.
Nikomu u dvora nebylo neznámo, s jakou nevolí pohlíží král na Concina Conciniho a jeho neblahou choť Leonoru Galigaiovou první se s odpudivou sebedůvěrou naparuje jako páv, druhá žije ukryta a uzavřena ve svém doupěti v Louvru -, jak se již devět let marně pokouší přesvědčit královnu, aby poslala nazpět do Florencie ten pár pijavic, do nichž dennodenně cpe zlaťáky uzmuté ze státní pokladnice. A tento Concini, kterého byl velkovévoda toskánský nucen několikráte uvrhnout do vězení pro dluhy a hanebné skutky, má tu drzost posadit se na místo konetablovo po královnině pravici, A jak jsem ke svému úžasu shledal, naklonit se k ní a špitat jí cosi do ucha, honose se tak důvěrností, na niž mu nedávaly nejmenší právo ani pokrevní původ, ani postavení.
Neměl jsem zprvu v úmyslu naslouchat, než nemohl jsem neslyšet, co bylo řečeno sotto voce ve vlaštině, a hned při prvních slovech toho ničemy mi bylo jasné, že v touze pomstít se králi, an jej chtěl vypudit ze země, sype sůl do královniných ran. Ty byly vskutku zjitřené, neboť Marie všecka vylekaná žárlivě patřila na královo třeštění po princezně z Condé. A jelikož jsem uznamenal, že ten zrádce ji hodlá v jejím znepokojení vydráždit natolik, aby se začala obávat o trůn i o život, nečinil jsem si více žádných výčitek a naslouchal, seč jsem byl, předstíraje nadále veliký zájem o vyprávění slečny z Fonlebonu.

Nezachytil jsem ale vše, jednak proto, že ten darebák hovořil velmi tiše, a pak poněvadž užíval slov nářečních, kteráž jsem neznal. Než vyslechl jsem sdostatek, aby mi bylo jasné, nakolik může králi jeho řeč uškodit v ženské mysli, jež je tupá a vášnivá zároveň. Concini jemuž se u dvora přezdívalo "Conchine" neboli podělanec - musel dozajista získat a vhodně rozmístit obratné špehy, neboť, jak jsem s úžasem zjistil, znal všechny podrobnosti o té milostné pletce, o níž měl dvůr jen povšechnou představu. Zpravil královnu o tajné králově korespondenci s princeznou, o verších objednaných u Malherba, o potají namalované podobizně propašované ven, jakož i o mlčenlivém zjevení krásky na balkoně mezi dvěma smolnicemi.
Pouhé vyjmenování těchto skutečností muselo nutně rozohnit na nejvyšší míru manželku žehravou a natolik vznětlivou, že se jednoho dne opovážila pozvednout na krále ruku, jak jsem již byl vylíčil. Avšak poznámky toho zrádce byly ještě mnohem záludnější a králi nekonečně nebezpečnější. Král totiž, našeptával Concini, když tu holčinu provdal za Condého, zabil tím dvě mouchy jednou ranou. Doufal, že princ, který nemá ženy rád, dozajista jednoho dne ochotně přimhouří oko. Především ale, když Charlottu učinil princeznou z královského rodu, přiblížil ji tím trůnu, na nějž ji zamýšlí posadit, a pokud snad o tom dosud nesní, pak jej ta poběhlice k tomu vší silou přinutí, využije totiž svých vnad co neodolatelné vějičky, oddá se mu pouze pod touto podmínkou...
Žel Bohu pro královnu by rozvod byl mrzutý. Mohl by ho snad papež odmítnout panovníkovi dosti silnému na to, aby napadl jeho stát? Bezpochyby se dalo očekávat, že by Svatý otec záležitost co nejvíce protahoval. Tím by vše ale bylo jen horší. Netrpělivá touha starého rozmařilce po té dívčině by vzrostla natolik, že by pokročil k jiným prostředkům, ráznějším a důvtipnějším, aby se obtížné manželky zbavil. Proti tomu není v této chvíli účinného léku, leda nejvyšší obezřelosti. Král mívá ve zvyku, když stoluje sám, posílat královně nejlahodnější sousta, leč on, Concini, se domnívá, že by napříště mohlo být nebezpečné je přijímat...
Na druhou stranu, král se chystá na válku proti Rakousům a Španělsku a už jenom těmito přípravami si mezi dobrými katolíky ve svém království nadělal četné nepřátele, kteří mu mohou být o to nebezpečnější, že král, vyváznuv z šestnácti pokusů o vraždu díky sledu zázraků, v nichž nutno spatřovat boží ochranu, se má pramálo na pozoru. Avšak bude tato ochrana působit i nadále, chystá-li se král do války proti katolíkům a spojuje-li se s hugenoty? A pokud by se králi mělo přihodit neštěstí, nebylo by v Mariině zájmu dát se pomazat na královnu, ještě než její choť vytáhne do bojů, aby se pomazáním stvrdila právoplatnost jejího regentství?
Řeč ta netrvala déle než pět minut, poté Concini požádal Její Veličenstvo o propuštění a odešel, důvěřuje v obratnost a houževnatost Leonory Galigaiové, kteráž se za nočních rozprav s královnou mezi čtyřma očima postará, aby se jí ta slova vtiskla do mysli, neboť jakožto královnina důvěrnice od věku pěti let utváří královnina ducha, jak se jí zachce.
Po Conciniho odchodu se zdála královna natolik rozrušena, že dokonce zapomněla zatleskat klání zakončenému ke spokojenosti zápolícího rytíře. Při tomto opomenutí to davem lehce zašumělo, což napravil teprve král, který maje ještě před sebou jedno kolo, zůstal v sedle na kolbišti a tleskalo sto šest, obrácen ke stupňům.
Concini na rozdíl od své ženy nepřespával v Louvru a nedávno mu na královo přikázání bylo zapovězeno vstupovat do královniných komnat. Proto tedy, nemohl-li s ní rozmlouvat v soukromí, usmyslel si ten daremný opovážlivec, že tak učiní uprostřed vřavy a zmatků kolem turnaje, krátce, šeptem a ve svém jazyce, předpokládaje, nikoli neoprávněně, že mu společnice obklopující královnu nerozumějí, neboť jsou vesměs dívky ze vznešených francouzských rodin, vychované po klášterech, kde se úzkostlivě dbalo na to, ničemu je nenaučit.
Sledoval jsem Conciniho pohledem, jak se vzdaluje. Tomu fintilovi nechybělo vystupování a byl by i dosti sličným mužem, kdyby na tváři nenosil onen zpupný, bezostyšný výraz, pro který ho celý dvůr nemohl vystát, poněvadž z něho čišelo jeho opovržení národem, jehož je hostem a který do morku kostí vysává. Jakmile královna osaměla, otočila se k vévodovi z Epernonu a dlouze k němu tichým hlasem promlouvala. Na smůlu slečna z Fonlebonu právě skončila své périgordské líčení a odmlčela se očekávajíce, že nyní já přispěji svou troškou do mlýna, přinejmenším abych uctil pokrevní pouto, jež jsme mezi sebou zjistili. Byl' jsem tedy nucen rozhovořit se a zaslechl jsem jen několik málo královniných slov, ta mi však stačila k zjištění, že svou hatmatilkou opakuje vévodovi, co jí právě sdělil Concini.
Při té příležitosti k vévodovi otočila hlavu a vévoda svou k ní, hleděli si tedy tváří v tvář a mě zaujala protikladnost jejich profilů. Epernonův patřil k těm, o nichž se říká, že by se dobře vyjímaly na medaili, rysy měl' ostře řezané a jeho neochvějný výraz ve tváři značil bystrého ducha, prohnanost i tvrdost zároveň. Kdežto Mariin profil s nosem bachratým jako pupenec, spodním rtem hloupě převislým a vystouplou bradou prozrazoval málo vábnou směsici obhroublosti, nejapnosti a povýšenosti. Bylo známo, že královna, mající pohříchu málo vlastních myšlenek, o to víc lpí na těch, jež si umanula, paličatostí nahrazujíc rozum. Nechyběl jí ovšem jistý čich a měla výtečnou paměť; věci nahlížela bez důvtipu, než viděla je poměrně správně.
Epernonovi důvěřovala. Cítila se s ním na jedné lodi a nemýlila se. Náležel ke straně španělské, dohodou tajně spolčené s Filipem III., byl' "kovaný" katolík, jak se tenkráte říkalo, silně přátelsky nakloněn jezuitům a vůči králi choval zášť, kteráž byla způsobena jinými důvody, nebyla však proto o nic slabší nežli ta, již zakoušela klamaná a opouštěná manželka.
Když jsme se onoho večera po turnaji shledali s otcem v savoiském hostinci U Sedmi buků v naší "komůrce", optal jsem se ho, jaké city chová Epernon vůči Jindřichovi. Odpověděl mi:
"Žluč a jed. Již jsem vám to říkal. Král mu dosadil do jeho města Met místodržitele oddaného koruně, každodenně mu oklešťuje jeho výsady generálplukovníka francouzské pěchoty a nadto se rozhodl, že mu od nynějška nesvěří velení v žádném chystaném tažení. Namísto toho jej jmenoval do regentské rady, která bude vysvětlením nápomocna královně a bude o všem rozhodovat, až on bude ve zbrani. Toť ovšem směšná a téměř urážlivá náhražka. Regentská rada se má skládat z patnácti členů a Epernon v ní nebude míti než jediný hlas - svůj. Já osobně bych dal přednost otevřené nemilosti před takto polovičatou, neboť Epernon je obávaná šelma, jež dovede být úskočná, obezřetná i smělá zároveň. Jsem přesvědčen, že on jako první poradil Jindřichu III., aby dal zavraždit vévodu z Guise, avšak shodou okolností,

příliš šťastných na to, aby byly náhodné, nezúčastnil se tajné rady v Blois, jež o popravě rozhodla. Já to mohu bez okolků tvrdit. Byl jsem tam."
"Ale, otče, vždyť jste vévodkyni z Guise přísahal opak! A přede mnou!"
"Znáte ji přec. Jak bych jí byl dokázal vysvětlit, že jsem se rady účastnil jakožto pouhý svědek, leč bez rozhodujícího hlasu! Ten jemný rozdíl by jí unikl!"
"Jakožto svědek, otče? A jaké je tedy vaše svědectví?"
"Přečtete si o tom v mých Pamětech," pravil netrpělivě. "Mluvili jsme o Epernonovi: co řekl, když mu královna vylila do ucha splašky ničemného Conciniho?"
"Nejprve se bystře rozhlédl kolem sebe i za sebe, uviděl vše při starém, jelikož jsem se nakláněl ke slečně z Fonlebonu, hovoře k ní o Périgordsku. Poté setrval hodnou chvíli mlčky. A když jsem, hrubě udiven tím tichem, po něm kradmo pohlédl, spatřil jsem, jak nanejvýš pozorně naslouchá královně, občas hlavou pokývne, jako by na souhlas se slovy, která vyslechl, než slůvka nehlesl."
"Jinak pověděno, aniž cokoli řekl, přijal Epernon hanebné Conciniho tvrzení za své..."
Načež otec vyměnil pohled s La Suriem, jenž naslouchal hovoru tváře se vylekaně, a odmlčel se pohroužen ve své myšlenky.
"Nuže," pravil La Surie po chvíli, "co o tom soudíte? Půjdete to říci králi?"
"Důkaz to pramálo usvědčující. Jak chcete o tom promluvit s Jindřichem, aniž si z toho bude tropit žerty a mně se vysměje do tváře? Dozajista vám není neznámo, s jakým opovržením vždy odmítá jakoukoli výstrahu. Má dobrou tajnou diplomacii, ale jak víte, jeho policie je zatím spíše mátožná. Na rozdíl od Jindřicha III., jenž byl obklopen pětačtyřiceti meči, dovolí nanejvýš Vitrymu nebo Praslinovi, aby jej chránili."
"Avšak pane otče, oněch pětačtyřicet mužů Jindřicha III. nezabránilo, aby jej Liga zavraždila."
"To proto, že měl Achillovu patu: zbožňovalť mnichy. Ligisté mu nastražili jednoho fanatického jakobínského mníška, kterého Jindřich III. pustil do své blízkosti, aniž ho vůbec dal prohledat."
"Proč se ale náš Jindřich dává tak špatně střežit?" otázal se La Surie. "Víte-li to?"
"Říká, že je v rukou božích, a bude-li Bůh chtít, aby zemřel, zemře."
"Těch slov bych se od něho nenadál."
"Však to také jsou jen řeči," odvětil otec. "Pravdou je, že je hráč.
Pro Bassompierraje hra řemeslem. Avšak u krále představuje duševní rozpoložení. Za svého dobrodružného života byl nucen přenechat tolik věcí náhodě, že jí svěřil i vlastní život."

KAPITOLA JEDENÁCTÁ

Koncem června dlel dvůr stále ještě ve Fontainebleau, leč Bassompierre se vrátil do Paříže kvůli jisté "dámské záležitosti", jež mu patrně ležela na srdci více než tři jiné, odbývající se v místě, které právě opustil. A jako vždy při takových eskapádách přišel povečeřet do našeho domu v ulici Na Rozkvetlém lánu. Neb my byli ubozí pařížští neotesanci, kteréž on neopomíjel otesávat, přinášeje nám pokaždé novinky z Fontainebleau, jež nás však nikterak nepobavily.
Zvěděli jsme, že královna zčista jasna odmítla nejlahodnější sousta, kteráž jí král od svého stolu nechal poslat, a uštěpačně mu vzkázala, že by lépe učinil, kdyby je dal zanést té své poběhlici, označujíc takto princeznu z Condé. Král se tomu zprvu jenom smál, když tě se však dozvěděl, že si královna nechává vařit pokrmy ve své komnatě od Leonory Galigaiové, a tedy pochopil, co její odmítnutí značí, strašlivě se rozezlil a hromoval své "u všech svatých kudrnatých!" po tuctech - někteří dvořané si špitají, že prý dokonce prohlásil: "ta ženská bláznivá mě snad má za Medicejského."
"Než Jindřich bývá tolik opatrný ve svých výlevech," dodal Bassompierre, "že tomu nevěřím."
Věru, vysvětlil mi otec, to by byla hrubě zavrženíhodná slova, neb podle toho, co se povídá, byli otec Marie Medicejské a jeho krásná milenka Bianca otráveni v týž den, a někteří říkají, že kardinálem Medicejským, jenž vzápětí zběhl z kněžského stavu, oženil se a usedl po svém bratru na trůn toskánského velkovévodství.
"To ještě není vše," pokračoval Bassompierre, "u dvora se nyní o ničem jiném nekdáká než o strašlivém výstupu mezi králem a panem princem." Ten totiž, rozezlen tajnými i veřejnými pozornostmi, jimiž Jeho Veličenstvo zahrnuje princeznu, požádal krále za sebe i choť, aby jim bylo dovoleno odejet do jednoho z jejich paláců. Žádost byla zhurta

zamítnuta a dostalo se mu vyčinění téměř stejnými slovy, jichž užila paní z Guise za své nespavosti.
"Vaše choť je mou poddanou!" křičel Jindřich a v očích mu jiskřilo. "Mohu jí nařídit, aby zde setrvala, stejně jako vám!"
"Za jakým účelem, sire?" zvolal princ. "Není-liž od vás tuze nepěkné, že chcete spát se ženou svého synovce?"
"Co pravíte? Toužím pouze po její náklonnosti!"
"A z náklonnosti, sire, si s ní potají dopisujete? Věc je nad slunce jasná a celý dvůr si o tom štěbetá: chcete mi vmésti hanbu do tváře."
"Již ji tam máte!" pravil král hrubě rozezlen, "vy, kterýž obskakujete svá pážata, neb jste sodomita! Kdybyste nebyl princ, už dávno by vás parlament odsoudil a upálil!"
"Sire, má to býti výhrůžka? Co by tomu řekl křesťanský svět, kdyby francouzský král poslal synovce na hranici jen proto, aby se mohl pelešit s neteří? A koneckonců, dosti již tyranie!"
To slovo "tyranie" vyvedlo krále z míry zcela, neboť jezuitští teologové si vymysleli rozlišení mezi králem, jehož život jsou poddaní povinni ctít, a králem, kterého je dovoleno beztrestně zabít, změnil-li se v tyrana. Pochopitelně příslušelo výhradně jezuitům rozhodovat, koho zhubit a koho nikoli. Důvtipná to kasuistika, která jejich žáku Chatelovi vložila do ruky zbraň proti Jindřichovi, a Jindřich na to nezapomněl. Princ se tak, aniž chtěl, dotkl bolavého místa.
"Nikdy v životě!" křičel Jindřich, pozvedaje paže k nebesům, "jaktěživ jsem se nezachoval tyransky, leda snad když jsem vás uznal za někoho, kým nejste: za syna vašeho otce! Vašeho pravého otce vám mohu v Paříži ukázat, kdykoli budete chtít!"
"Vskutku to řekl?" otázal se La Surie ohromen.
"Tvrdí se to."
"Toť vpravdě krutá slova! Z úst tak dobrotivého muže zní překvapivě a nepatřičně."
"Ach, kdeže!" pravil Bassompierre neochvějně, "když hovoří láska, pak promlouvá pošetilost, rozruch, svět naruby: největší hlupák se znenadání stane duchaplným a muž ducha zhloupne, zlý ztratí svůj jed a něžný ztvrdne..."
"A co princ?" zeptal se otec.
"Zlostí bez sebe nedbal králova zákazu, sám sobě udělil propuštění a odvezl svou choť na zámek do Vallery. Aj, markýzi! Došloť k nejhoršímu! Naše slunce zahalila mračna! Upadli jsme do těch nejčernějších chmur! Fontainebleau se stalo pouhým kamínkem v poušti a Malherbovi bylo přikázáno, by rozplakal svou múzu. Rozeštkala se podivuhodně a Malherbe, ten nevděčník, se v duchu raduje, že díky těmto slzám se mu měšec nadouvá."
"Pane," řekl jsem, "vy, jenž máte poezii rád, byste měl Malherbovi vyplácet penzi. Slyšel jsem, že je chud."
"Lituji, spanilý můj synovče, leč to nelze: jelikož mu Bellegarde vyplácel penzi přede mnou, řeklo by se, že jej napodobuji... ale doporučím to královně, ačkoli pochybuji, že dokáže rozeznat verše od prózy."
"A co král?" optal se La Surie, jako na trní pro onu odbočku.
"Napsal opětovně Sullymu, aby princi přestal vyplácet penzi, a princi napsal slovy hrubě výhrůžnými, ať se rozhodně hledí dostavit s princeznou do Fontainebleau sedmého července na svatbu vévody z Vendome* se slečnou z Mercoeuru. Sami se budete moci na vlastní oči přesvědčit, zda se princovský manželský pár tomuto nařízení podrobí. "
"Jakpak to, na vlastní oči'?" děl La Surie.
Bassompierre povstal a s převelmi elegantní úklonou pravil: "Jeho Veličenstvo vás, markýzi, mými ústy zve, abyste se dne sedmého července zúčastnil svatby vévody z Vendome, a rovněž tak i rytíř ze Sioraku a rytíř z La Surie."
Po těchto slovech nám všem třem ještě jednou smekl, a obrátiv se na otce, pokračoval:
"Markýzi, s tisícerými díky za lahodnou večeři vás prosím o propuštění. Připozdívá se a jsem očekáván."
Otec jej šel doprovodit na dvůr až ke kočáru. Poté se k nám připojil v knihovně, kde jsme s La Suriem stáli u oken otevřených dokořán, jimiž proudil dovnitř svěží noční vzduch, a hleděli na oblohu s měsícem v úplňku, posetou hvězdami a tak zářící, že jsme jako za bílého dne mohli rozeznávat štíty, cimbuří, vížky a věže našeho velkého města.
"Na mou věru," podotkl La Surie, "snad mi objasníte tuto záhadu, neb tomu nerozumím zbla. Král svěřil Verneuilové, že princ je jeho synem, a podle Bassompierra řekl král princi, že mu ukáže dotyčného otce v Paříži, kdykoli bude chtít."
"Ba," pravil otec, uvelebiv se v křesle. "Takto se píší dějiny: podle pochybných klevet. Je možné, že není pravdivý první klep, či ten druhý, anebo oba dva."
"Než," uznamenal La Surie, "předpokládáme-li, že jsou oba pravdivé, jak si vysvětlíte tento rozpor?"
"Není neřešitelný. Princezna vdova z Condé mělať nejednoho milence. Je možné, že král mezi ně náležel a ve chvíli, kdy měl Condého uznat, si kladl otázku, je-li synem prince z Condé, synem pážete, či snad jeho. Pochyba, leč rovněž jeho vrozená dobrota způsobily, že se rozhodl uznat jej Bourbonem a princem, aniž však skutečně zvolil ze tří možných domněnek. A teprve v rozohnění a rozezlení na Condého, kdyžtě ten jej nazval tyranem, se nechal unést a vyřkl domněnku, která je pro jeho synovce nejvíce kormutlivá."
"Než jsou to slova tvrdá a zlá," řekl La Surie.
"Dozajista, avšak zůstanou bez jakýchkoli následků, neboť král nemůže změnit své vlastní rozhodnutí, nemůže Condého zbavit bourbonství, pročež zůstane Bourbonem i princem až do smrti a po něm pak jeho synové a vnuci. Je-li na jeho erbu skvrna, čas ji smyje."
Když jsem nazítří vstoupil do jídelny, bych poobědval, našel jsem tu otce stát s listem v ruce a po tvářích se mu koulely slzy. Beze slova mi psaní podal. Bylo od dědečka, barona z Mespechu, jenž otci oznamoval smrt jeho kojné Barberiny, kteráž jej co novorozeně i v útlém dětství napájela nejen svým mlékem, ale i nevyčerpatelnou něhou, bylať mu po pravdě mnohem bližší než pravá matka, jež ho milovala, aniž mu to kdy dala najevo, ana byla převelmi pyšná na svou vznešenou krev.
"Přečtěte si dopis celý," pravil otec, "stojí za to."
Učinil jsem tak a tuze lituji, že se od těch dob kamsi poděl, poněvadž mne velmi zasáhl. Baron, jenž tou dobou překročil

práh vysokého stáří, se v něm rozepisovalo svízelích a nepříjemnostech, jež na něj s věkem doléhají, a jakým způsobem jim čelí. "Stáří," říkal, "toť dlouhý boj na ústupu před smrtí. A třebaže člověk najisto ví, že bude poražen, je sám sobě povinován bojovat píď po pídi, s plným odhodláním a možno-li i radostně."
Sotva jsme dojedli, přišli nám oznámit, že Tonka prosí otce o přijetí. Srdce se mi při tomto oznámení rozbušilo o sto šest a už už jsem vstával, abych se odebral do svého pokoje, když vtom mne otec chytil za paži a pohledem mi přikázal, že mám setrvat. Znovu jsem usedl, zastyděl se, že jsem chtěl před svou panskou utéci, a snažil se, seč jsem byl, tvářit se jakoby nic.
Tonka se na naši návštěvu náležitě přioděla, leč natolik byla vkusu vybraného, aby se nepředvedla jinak, než jak jí káže stav. Neměla na sobě vyztuženou suknici, avšak spodnička jí nekončila u kolen jako našim komorným, nýbrž důstojně splývala ke kotníkům, nadto byla z dobré látky a mírně zdobena výšivkou. Na krku měla zlatý řetízek, leč nikterak zanedbatelný, kterýž jí, jak pravila Marietta, daroval pekařský mistr Mérilhou k sňatku. Při příchodu nám všem třem složila reverenc hodnou dívky z urozeného domu, poté ještě jednu pouze otci a zrakem přelétla přese mne, aniž se zastavila, ale rovněž ani příliš rychle.
"Nuže, Tonko," oslovil ji otec rozveseleným, radostným tónem, jakým se obyčejně obracel na naše lidi, a pakli šlo o ženu, dodal mu i špetku něhy a spiklenectví. "Čemu vděčíme za potěšení uvidět opětně v našem domě tvou rozmilou tvář?"
"Podpoře, již bych si přála od vás získat, pane markýzi," pravila pokorně a s úctou, jakou nikdy nikomu z nás neprojevovala v dobách, kdy bývala mou panskou.
"Pověz, oč jde!"
"Jak jistě víte, pane markýzi, máme nyní od nedávné dobyv Paříží nového městského soudce, kterýž vydal pro pekaře ordonanc stran váhy chleba, ba i jemného, mlékem zadělávaného pečiva."
"A proč ono ‚ba i'?"
"Neboť pečivo jemné jest určeno pro lidi zámožné, a je proto mezi pekaři zvykem nehledět tolik na váhu."
"Chápu. Pokračuj, prosím."
"Před čtrnácti dny, pane markýzi, k nám do krámu vtrhli komisaři od pana městského sudího, aby ověřili váhu našich bochníků, včetně, což je vskutku přespříliš, jemného pečiva."
"A shledali jeho váhu nižší, než by měla být?"
"Tak jest, pane markýzi."
"O mnoho nižší?"
"Středně, pane markýzi."
"A jak je to u všech hromů možné?" tázal se otec, povytahuje obočí a tváře se na oko jako prostota sama.
"Neboť těsto vážíme před pečením a pečením ubude."
"Nešlo by zajistit se proti tomu tak, že přidáte těsta ještě před pečením?"
"To by možné bylo, leč tuze bychom tratili."
"Chápu. A co učinili komisaři?"
"Dali nám na vybranou: zaplatit pokutu, či vysázet peníze na dřevo." "Jaký je v tom rozdíl?"
"Pokuta plyne do kasy pana ze Sully, kdežto zaplatíme-li na dřevo, přijdou peníze do kapsy pana městského sudího, kterýžto se takto pokouší uhradit si osmdesát tisíc zlatých, jež jej stála hodnost."
"Co přijde levněji: pokuta, nebo peníze na dřevo?"
"Peníze na dřevo."
"Takže jste je vysázeli."
"Tak jest, pane markýzi."
"To jste tedy notně ušetřili."
"Nikolivěk, pane markýzi, protože navzdory všem slibům od komisařů jsme rovněž dostali pokutu."
"Toť zavrženíhodné zneužití moci!" zvolal otec, obraceje se na mne. "Prvním už zneužitím moci bylť očividně prodej hodnosti městskému sudímu. Co pro tebe mohu, Tonko, udělat?"
"Pane markýzi, byla bych vám neskonale vděčná, kdybyste příležitostně řekl panu městskému sudímu, že jsme zaplatili jak pokutu, tak i na dřevo, poněvadž je také možné, že ten obolus k němu nikdy nedospěl, nýbrž zmizel v kapsách komisařů."
"Toť vskutku velmi dobře možné. Všimni si, synu, jak z prvotního zneužití moci se rozpoutá celý vodopád dalších a krůček za krůčkem vítězí úplatkářství... Tonko, děvče mé, běž domů s pokojem. Zajdu odpoledne za soudcem. Dozví se, žes zaplatila dvakráte. Dozví se rovněž, že jsem velkým přítelem pana ze Sully. Nemám nikterak v lásce ordonance, kteréž pod zástěrkou zjišťování váhy ždímají řemeslníka, ať má jen stánek nebo krám."
"S vaším dovolením, pane markýzi," pravila Tonka, tváříc se nadmíru důstojně, "my s mistrem Mérilhouem nemáme stánek, nýbrž krám.
V tom jsem dobře poznával svou Tonku, jež se dovedla chovat upjatě, pyšně a vznešeně jako pravá vévodkyně.
"Nezapomenu na to," pravil otec.
Načež jej Tonka zasypala tisícerými díky, složila mu dvě dokonalé poklony a odešla. Od Marietty jsme později zvěděli, že se k nám dostavila v masce, jako urozená osoba, a v doprovodu služebné. Marietta nám to však líčila bez stínu zášti, neboť ta dobrá kmotra nyní Tonku obdivovala stejně, jako ji dříve, když ještě žila u nás, nemohla vystát. "Je šeriózní," prohlašovala, "a dovede ši dobře poradit." Však jí také Tonka ve svém krámku vždy prokazovala náramnou čest před ostatními zákazníky, nazývala ji "paní", políbila pokaždé na obě líce, doptávala se na naše zdraví a nádavkem k jemnému pečivu, jež naše zásobitelka nakupovala pro nás, jí přidávala jeden malý koláček s ořechy a rozinkami pro ni osobně.

"Pane otče," otázal jsem se po jejím odchodu, "je vskutku tak velký rozdíl mezi stánkem a krámem?"
"Nesmírně velký! Takový krám, jaký vlastní Mérilhou, má vzadu ještě místnost a dvorek se studní, v patře pokoje a půdu. Kdežto stánek je jen dřevěná boudička, zbudovaná jako přístavek u zdi, která většinou nepožívá žádných práv, ani dekret nemá. Nemohu vám dát lepší příklad, než jsou stánky přilepené jako vlaštovčí hnízda k obvodové zdi hřbitova Neviňátek, kvůli nimž je velmi nepohodlně zúžena Železářská ulice, přičemž je to nejkratší a nejužívanější cesta přes město. Jednoho dne po ní projížděl Jindřich II. ve svém kočáru a byl zde dobrou hodinu zdržen v zácpě povozů, což jej natolik rozlítilo, že hned nazítří výnosem nařídil, aby byly stánky strženy. Než jak se často v tomto království přihází, zůstal tento výnos jenom na papíře a stánky v Železářské ulici nejen že nezmizely, nýbrž se ještě rozmnožily, zbytněly a jsou dnes víc než kdy dřív ve vozovce na překážku."
* * *
K naší pramalé radosti jsme se dne šestého července opět ocitli v samoiském hostinci U Sedmi buků v oné "komůrce", kteráž byla tak málo zařízena nábytkem, že pokud jsme nechtěli ve dne stát, byli jsme nuceni ulehnout na tré žíněných matrací spočívajících rovnou na podlaze. Tento přepych nás stál jeden zlatý a otec proň skřípal zuby. Avšak lépe míti tuto světničku, již se nám podařilo získat jen s doprošováním, než přespávat schouleni v kočáře, jako činilo mnoho dam a urozených pánů, kteří se vždy po ránu vynořili ze svých nepohodlných přístřešků s krásným okružím celým pomačkaným po bezesné noci. A to ani nepočítám otravné, upocené, nekonečně dlouhé putování z Paříže do Fontainebleau, kdy jsme jako ostatní byli nuceni jet krokem a naše koně nozdrami naráželi do zadní části kočáru jedoucího před námi.
"Co jiného nám však zbývalo?" otázal se otec, když jsme se natáhli každý na svou žíněnou matraci a pokoušeli se na sklonku dne dát odpočinout hřbetům, rozbolavělým drkotáním po silnici. "Král by nám nikdy naši nepřítomnost neodpustil. Považuje tento sňatek za nejskvělejší úspěch své rodinné diplomacie a je pravda, že mu trvalo léta, než ji dovedl do zdárného konce."
"Léta, pane otče?"
"Arciže! A té námahy, by zaopatřil levobočka! Jindřich je dobrým otcem, to nepopírám. Je stejně dobrým otcem jako špatným manželem," pokračoval po odmlce, během níž mi připadalo, že se trochu zamyslel nad sebou. "Synu, vy jste byl ještě vřískavé pachole v Grétině náruči, když král po dobytí Paříže dorazil v čele svého vojska k městu Rennes: vévoda z Mercoeuru využil našich občanských válek a povýšil Bretagne na nezávislé vévodství k velké újmě a škodě Bretonců, kteréž oloupil, vydrancoval a sedřel z kůže. Stačilo však, aby se objevil Jindřich. Vévoda se podrobil, náhradou obdržel milion liber, leč zavázal se, že provdá svou dceru, tenkráte dívenku, za prvorozeného z královych levobočků, vévodu z Vendôme."
"Jaká to obratná combinazione, synovče můj spanilý!" podotkl La Surie. "Milion liber, leč skvělá vyhlídka, že se vrátí, ne-li králi, tedy alespoň synovi, neboť slečna z Mercoeuru má zdědit obrovské bohatství nashromážděné prostředky, o nichž tu byla řeč."
"K tomu bych dodal," pravil otec, "že na závěr onoho handlířství byla sepsána dohoda, v níž bylo počítáno se vším, včetně pokuty ve výši sta tisíce zlatých, pakli by Mercoeur v danou chvíli nedostál svému slovu a dceru Vendómovi nedal. Roku 1602 Mercoeur zemřel a šest let nato jeho dcera, ze které vyrostla panna pannoucí, po níž prahl celý svět, bez obalu Vendóma odmítla, aniž na něj jen okem pohlédla, uchýlila se do kapucínského kláštera a pohrozila, že do něj vstoupí, bude-li ji kdo nutit do onoho svazku."
"A pročpak?" optal jsem se.
"To se neví. Možná se nechtěla provdat za levobočka, byť královského. Než Jindřich, ten za tím tušil pletichy vévodkyně z Mercoeuru, jak připravit svého budoucího zetě o peníze, neb ta dáma je pravda velenábožná, leč větší lakotnice, skrblice, hamižnice a držgrešle, než která jiná dcera, již francouzská zem zplodila."
"Slyšel jsem o ní neslýchanou věc," pravil La Surie spokojen se svým malým gioco.
"Slyšel jste ji ode mne," řekl otec. "A já ji slyšel od vévodkyně z Guise, jež byla svědkyní té hanebnosti. Když tě nebohá Gabriella z Estrées zápasila se smrtí, přistoupila vévodkyně z Mercoeuru k jejímu loži, a tváříc se, že jí chce poskytnout duchovní útěchu, sňala potajmu umírající z rukou bohaté prsteny. Naštěstí její hanebné chování neprošlo bez povšimnutí a byla donucena svou kořist navrátit."
"Bože, v jakém světě to žijeme!" povzdechl si La Surie, napodobuje hlas svíčkových bab.
"Kde jsem skončil?" otázal se otec. "Mám hlad jako vlk, kterýž sužuje mou mysl o to víc, neb předem vím, že jej ta pekelná bytná neukojí. "
"Říkal jste, otče, že král řádil, když se slečna z Mercoeuru uchýlila do kláštera."
"Nic takového jsem sice neřekl, leč vskutku tomu tak bylo. A krom již řečeného sta tisíce zlatých za nedodržení dohody požadoval od Mercoeurové navíc odškodnění a úroky ve výši dvou set tisíc zlatých."
"Být králem je výhodné v tom," řekl jsem, "že člověk může ztrojnásobit pokutu dohodnutou ve smlouvě."
"A zdalipak víš, synovče, v čem je být králem podle krále bláznů zlé?"
"Nikolivěk."
"Že člověk jí sám a kadí veřejně."
"Miroule," napomenul ho otec, "kdyby tu mezi námi byla markýza z Rambouilletu, byl by takovou nevázanou řečí uražen její jemnocit."
"Kdyby tu mezi námi byla markýza z Rambouilletu," pravil La Surie, "bylo by její něžné pozadí uraženo touto žíněnkou."
"No tak, Miroule!" ohradil se otec.
"Vždyť říkám jen to, co cítím," děl La Surie, "krom toho mi kručí v žaludku. Mám takový hlad, že bych spořádal tu naši prsatou prdelatou hostinskou i s chlupama."

"A jak, otče," tázal jsem se, "skončilo to předlouhé handrkování mezi králem a Mercoeurovou?"
"Král k ní vyslal otce Cottona. Mercoeurová nemohla odolat jeho jezuitské přívětivosti a dcera neméně, zvlášť když jí páter slíbil, že bude mít na svatebních šatech liliové květy jako dcera z panovnického rodu. To ovšem vyvolalo nesmírný hněv u princů z krve královské. Především pak u hraběte ze Soissons!"
"A proč, u všech hromů?" optal se La Surie.
"Na to mohu odpovědět já," pravil jsem, "poněvadž na plese u vévodkyně z Guise jsem vyslechl hraběte na toto téma vřískat a povykovat, že by probudil mrtvého. Jelikož je vévoda z Vendóme levoboček, považuje hrabě za nehorázné, aby jeho budoucí choť měla, stejně jako jeho paní, na šatech liliový květ."
"S tím se však hrabě nespokojil," podotkl otec. "Zašel za králem, a když se mu nepodařilo jej přesvědčit, že má malou Mercoeurovou připravit o květ lilie, požádal jej, aby jeho choť hraběnka mohla mít o řadu řečených ozdob více... Tomu se král toliko zasmál a hrabě ze Soissons opustil dvůr a odešel trucovat na jedno ze svých zboží."
"Takže jej na svatbě neuvidíme," pravil La Surie. "Řadu lilií navíc!
U všech rohatých, jak malicherný to velmož!"
"Leč možná uzříme princeznu z Condé," řekl jsem, "a vsadím se, že se bude skvět vším třpytem."
" Synovče, zdalipak znáte périgordské rčení: Krása se olizuje, ale nejí. Můj ty Bože, jak já mám prázdný žaludek!"
Leč prázdný žaludek nebyl ukojen ani večer hubenou krmí, ani následujícího dne skrblickou snídaní, a po pravdě řečeno zel ještě větší prázdnotou v den oné slavné svatby, a to vinou dam, věc to nevídaná. Hodlám je zde v těchto Pamětech vyjmenovat, by jednoho dne, padne-li jim zrak na tyto řádky, pocítily malé hryzení výčitek, že nechaly tolik svých bližních trpět strašlivým hladem. Zde jsou: královna; vévodkyně z Mercoeuru; její dcera, Františka z Mercoeuru, nevěsta; vévodkyně z Montpensieru; má dobrá, zářící kmotřička; její mdlá snacha, malá vévodkyně z Guise; má nevlastní sestra, krásná princezna z Conti; princezna vdova z Condé, kterouž obviňovali, že svého manžela otrávila; vévodkyně z Rohanu; vévodkyně z Angouleme, konetablova švagrová; a konečně ta, již jmenuji jako poslední, ačkoli jí zdaleka nebyla, ta, která v onom žhavém červenci dokázala rozpálit krále pouhou svou přítomností: princezna z Condé.
Čtenář si bezpochyby povšiml, že v této skvělé společnosti nesestoupíme níže, než je koruna vévodská a plášť, tak tížící na ramenou, jenž jde s ní v páru. Když jsem konečně ony dámy spatřil, přisámbohu, má zášť vůči nim byla ta tam, a jen jsem je ze srdce litoval: bylo takové vedro!
Než jejich provinění zůstává. A bylo to věru žalostné, vždyť vše bylo tak dobře připraveno a přichystáno. Svatební obřad byl stanoven na poledne a o čtvrt hodiny dříve král, skvící se hedvábem, perlami a drahokamy více než kterýkoli z velmožů (vědělť již od včerejška, že princezna přijede), se dostavil ke kapli, následován zamračeným a uzavřeným princem z Condé, hluchým, koktavým a napůl tupým princem z Conti, vévodou z Vendóme, nikterak sňatkem nadšeným, a vévody a pairy v korunách a pláštích, než nemíním je vyjmenovávat všechny do jednoho, bylo by to bezpředmětné, neboť byli zde, dochvilní, zdvořilí a zachmuření, vždyť kdo by nechtěl ženit vlastního syna s Františkou z Mercoeuru? Byla tak bohatá! A jako obvykle vše shrábne král.
S předvojem mnoha kněží se dostavil monseigneur pařížský biskup, jenž měl sloužit mši, mitru na hlavě, v níž vypadal větší než kdo jiný, zlatou berlu v ruce a zalit potem ve svém fialovém rouše přišel složit poklonu Jeho Veličenstvu a byl vřele přivítán. Byli tu všude kolem četní další preláti, mezi kterými jsem spatřil jednoho, jenž se na mne zdáli usmíval a kynul mi, což mi vrtalo hlavou, dokud jsem v něm nepoznal okouzlujícího mladého arcibiskupa remešského, svého nevlastního bratra Ludvíka Lotrinského. Proč měla Remeš arcibiskupa, kdežto Paříž jenom biskupa, vpravdě nevím.
Zatím již pod purpurovými a zlatými plachtami očekávala dvůr po obřadu úžasná hostina, neb i moc a sláva, jakkoli jsou vysoké, mají břich. Jaktě jsem byl zmořen včerejším málem půstem, byly mé zraky i nozdry nepřestajně přitahovány a obracely se v tu stranu častějj, než by se bylo slušelo, leč mám-li mluvit zcela upřímně, připadalo mi, že je tu vystaveno tolik vonných a lahodných pokrmů, kolik by stačilo nakrmit celé město Fontainebleau i s okolními vesnicemi po dobu jednoho týdne. Vyměnili jsme s otcem a La Suriem pohledy a povzdechy: předlouhá mše nás ještě od těch lahůdek dělila.
Když člověk srovnal Jindřicha s těmi, kteří se drželi v jeho stínu, působil stejně skvěle, vesele, bujaře, omládle, jako vyhlíželi Condé, Conti a mladý Vendóme zachmuřeně. Uplynula však hodina, aniž se dámy zjevily, a Jindřich se zdál netrpěliv, i nařídil svému prvnímu komorníkovi, panu z Berlinghenu, nechť se dojde poptat Jejího Veličenstva královny po důvodech těchto průtahů. Berlinghen se vrátil po deseti minutách s tváří protaženou zklamáním.
"Sire, madame pravila, že dámy budou hotovy co nevidět."
"Co nevidět! U všech svatých kudrnatých!" zvolal král. "Vždyť už na ně čekáme víc než hodinu!"
Jelikož však nemohl vstoupit do kaple bez nich, nařídil, ať donesou židle a stoličky, aby si udělali pohodlí nejvýznamnější účastníci jeho doprovodu - k nimž my nepatřili -, a po pravdě jsme ustavičným stáním měli nohy co kůly zaraženy do těla, což jen přidalo k tomu, jak se nám hlady svíraly útroby.
Takto uběhla další hodina a král pravil:
"Bassompierre, do tebe jsou přec ženy celé pobláznění, běž a pokus se je přemluvit, ať uspíší své šňoření."
"Ajta, sire!" podotkl Bassompierre, "tak daleko můj vliv nesahá!" Leč odporoučel se a byl pryč předlouho, až se kdekdo začínal pohoršovat. Když tě se však vrátil, tvářil se vážně.
"Sire," pravil, "obávám se, že není naděje. Některéž dámy nejsou hotovy a jiné ano. A ty, jež hotovy byly a čekaly na druhé, se opětovně pustily do svých účesů."
"U všech svatých kudrnatých! To tu budeme do večera!" zvolal král. "Nemohla by přijít alespoň královna, vévodkyně z Mercoeuru a nevěsta, abychom započali s obřadem?"
"Toť jsem se, sire, opovážil navrhnout. Než dámy spustily veliký povyk. Buď že se dostaví všechny a najednou, anebo vůbec ne."
"Vůbec ne!" opakoval král. "U všech svatých kudrnatých, která z nich řekla ‚vůbec ne'?"

"Královna, sire."
"Pak se ovšem nedá nic dělat!" povzdechl si Jindřich. "Nezbývá nám než čekat."
Než řekl to, aniž se sebeméně rozzlobil či zachmuřil, neboť radost z toho, že opět spatří princeznu, jej povznášela nad drobné životní útrapy.
Poté bez okolků povstal a nařídil panu z Berlinghenu, aby mu sňal královskou korunu i plášť, a v kabátci, zanechav ponurou trojici pokrevních princů, vmísil se mezi dvořany, na kohosi něco volal, s jiným šprýmoval a byl samý smích a žert.
"Král má skvělou náladu," špitl mi otec do ucha. "Jeho tvář je stejně rozzářená jako jeho oděv skvoucí."
"To proto, že s návratem vám známé osoby," poznamenal La Surie, "se král kojí nadějí, an konečně dosáhne svého. Já však sázím, že bude zklamán. Ta kráska mu ještě předvede, zač je toho loket, Bassompierre dixit."
"Copak řekl Bassompierre?" optal se Bassompierre, jenž se vynořil za námi a objal otce paží kolem ramen. "Ne, ne, nic mi neopakujte, slyšel jsem. Přátelé, vidím vás bledé a ztrhané. Jakpak se vynacházíme?"
"Špatně," děl La Surie. "Jestliže mě budou ještě chvíli mořit hlady, obávám se, že pak spolknu biskupa pařížského i s jeho rouchem, mitrou a berlou."
"Zdaliž se vyrovná hostinské od Sedmi buků?" pravil jsem se smíchem.
"Arciť! Kapoun je vždy lepší nežli kvočna!"
"Ježto se jedná o preláta, musím říci, že to poněkud čpí bečkou," připojil Bassompierre.
"A vy, hrabě, nejste-li sužován hlady?" otázal se otec. "Nikolivěk, dámy mne před chvilkou nakrmily."
"Bože na nebesích! Ony tam jedí?"
"Řekl bych, že se přímou cpou."
"A čím?"
"Mandlemi s cukrovou polevou, marcipánem a zavařeninami. Jejich toaletní stolky jsou jimi zavaleny. Při ničem něžnému pohlaví tak nevytráví jako při kadeření vlasu."
"Ty ničemnice!" utrousil otec.
"Markýzi, nic takového nebudete říkat, až zvíte, že na vás bylo myšleno."
"A kýmpak to?"
"Neuhodnete?"
I vytáhl z průramku svého blyštivého kabátce zlatou bonboniérku zdobenou rubíny a otevřel ji řka:
"Nuže tedy, obestupte mne všichni tři, nechť jste z dohledu těch hladovců kolem nás. Ne, ne! Ostych není nikterak na místě! Bělostná ručka naplnila tuto bonboniérku pro vás. Pouze pro vás. Berte!"
Což jsme učinili a přisámbohu, že ty cukrové mandličky byly předobré, křupavé a jen se na jazyku rozpouštěly!
"Skvostná to bonboniérka," pravil La Surie, když byla prázdná. Požádal, aby ji směl dostat do ruky, a obdivoval ji ze všech stran.
"Dar od jedné dámy," řekl Bassompierre s úsměvem, kterýžto úsměv byl, podobně jako některé zbraně, dvojsečný: jednou ranou se pyšnil co páv a druhou se tomuto naparování vysmíval.
"Toť kráska, jež zná vděk," podotkl La Surie, vraceje s lítostí bonboniérku.
"Vůči mně znají všechny vděk," ptavil Bassompierre. "Jsemť tak svědomitý... "
Čemuž jsme se zasmáli, žaludek se nám již tolik nesvíral a nálada byla o to povznesenější.
"Hrabě," řekl otec, "vysvětlete mi jednu věc, již shledávám záhadnou. Trojice princů, kteréž král nechal na holičkách, je zachmuřena. Chápal bych zasmušilost prince z Condé, než proč u prince z Conti!"
Bassompierre ztišil hlas.
"Toť tím, že mu občas blýskne a on si povšimne, že je hlupák."
"Než jaká je skutečná přičina?" tázal se otec se smíchem.
"Je bez svého bratra ztracen. Hrabě ze Soissons, jak víte, nemluví, on hřímá, a jeho jediného Conti slyší."
"A Vendome? Proč má ten mládenec protáhlý obličej? Vždyť malá Mercoeurová není bez půvabů."
"Vy to nevíte? Nemá smyslu pro takové půvaby, neb jest tolik mužem co brundibár."
"Dobrotivé nebe! On též?!"
"Důkazem toho je, že náš Jindřich z obavy, že by o svatební noci mohl selhat, poslal mu předevčírem protřelou holčicí, na níž by si nabrousil své ostří."
"A nabrousil je?"
"Podle toho, co se říká, obstojně."
V tu chvíli přiběhlo jedno páže, celé zrudlé a sotva dechu popadajíc, vrhlo se králi k nohám a málem ho porazilo, s jakou vervou pokleklo.
"Sire," křičelo, "dámy přicházejí! "
"Berlinghene!" zvolal král.
Pan z Berlinghenu přiběhl a položil těžký hermelínový plášť na plece Jeho Veličenstva. Poté vzal z rukou druhého komorníka královskou korunu a pomohl králi usadit ji na hlavu. Jindřich se trochu ošklíbl. Neměl rád, když se mu někdo dotýkal vlasů.
"U všech svatých kudrnatých, pánové," pravil, obraceje se na dvořany, "je-li pravdou, že čekáním touha roste, pak ta naše musí míti pěkně nabroušené zoubky..."
Nevědomky vložil do svých slov špetku dvojsmyslu, který tu a tam vyvolal lehký úsměv. Jindřich, pevně stojící na svých krátkých svalnatých nohou, se připojil před branou kaple k trojici princů smutné tváře. Příchod dam, snad až na to, že ukončil nekonečné čekání, je jinak zanechal chladnými, mladého Vendoma stejně jako druhé dva. Condé ženy nenáviděl. Contiho odloučily od jeho choti tělesné nedostatky. A mladý vévoda viděl ve svém sňatku jen nepříjemnou

zkoušku.
Dámy měly nejprve vyjít na nádvoří, než zamíří do kaple, a Jindřich se s rozzářenou tváří otočil ke dveřím, v nichž se měly objevit. Vždy míval gentil sesso k zbláznění rád, a třebaže v ustavičném styku s ním nechyběly soužení a mrzutosti, příliš ženy potřeboval, než aby se jich kdy mohl nabažit. Měl na nich rád vše: jejich půvab i jejich faleš. U svých mužských poddaných, s výjimkou Birona, se nejednou ukázal laskavým, než u dámské části tato ctnost vpravdě překračovala míru. Svým milenkám vždy vše odpustil: nejnestoudnější lži, nejjízlivější proradnost, nejchladnokrevnější zradu, ba dokonce úklady o jeho vlastní život.
Žasl jsem, že tento velký král, povahy tak neposedné a v těchto dnech tak zaneprázdněn záležitostmi v Cléves a vyhlídkou na válku, pomine jako nic pět hodin ztracených čekáním na dámy, jež se zdržely před zrcadlem. Připadalo mi, když jsem pozoroval jeho rozechvělou tvář, že si slibuje velkou potěchu z toho, že je uzří, jako by se po ten dlouhý čas cítil bez jejich půvabů osiřelý.
Nepočítáme-li královnu, princezny a vévodkyně, nebylo dam víc než deset. Leč každá z nich by se cítila zahanbena, nebyla-li by následována svými krásnými mladými společnicemi v plném počtu, tvořily tedy průvod nějakých šedesáti osob, jenž překročil práh a postupoval vpřed nádvořím za mohutného vlnění měňavých látek. Marie Medicejská kráčela včele, ověšená nádhernými šperky, v šatech s liliovým vzorem, posetých odshora dolů perlami, a jelikož vše na ní bylo větší než u ostatních dam - postava, koruna, šperky, krajkový límec v týle zvednutý -, z odstupu jí bylo nutno přiznat jistý majestát. Princezny a vévodkyně měly však rovněž právo nést na hlavě korunu, dozajista méně velkolepou, leč zdobenou drahokamy, jež plály tisící ohni v červencovém sluncí, v němž jemněji a něžněji zářily i živé, pestré květinové barvy jejich šatů. Když královna došla do naší blízkosti a my mohli spatřit její tvář, povšimli jsme si, že má onen mrzutý, nadutý výraz, kterýž považovala za vznešený. Pročež se naše pohledy raději honem stočily na princeznu z Conti a princeznu z Condé, které byly nejen úchvatně krásné, ale kráčejíce bok po boku za královnou, tvořily okouzlující obrazec.
Aniž slůvka vyměnily, následovaly královnu s propočítanou pomalostí, ponechávajíce jí odstup před sebou, nikoli z tak velké úcty, nýbrž aby poskytly pohledům sdostatek času ulpět na jejich půvabech. Jedna plavá a drobná, druhá vyššího vzrůstu a tmavovláska, obě mělyť jakožto pokrevní princezny rovněž právo na šaty s liliovými květy potomků královského rodu, ruce v rukavičkách jim s ledabylou elegancí spočívaly na dvojčeneckých vzdutých suknicích a ony kráčely vlníce se líbezně, jak se byly již v útlém mládí naučily při dvorských tancích. Se zraky planoucími a jakoby netušícími, jaké že tužby rozněcují, nachylovaly hlavinky ke straně, vzbuzujíce dojem odevzdanosti. Jaktě se přibližovaly, ještě více zpomalily krok, a když byly na pár kroků od krále, totoť však možná bylo dohodnuto, na tvářích se jim objevily mírné, lehce zmatené úsměvy, jako by chtěly vyvážit královninu povýšenost mlčenlivou kajícností. Král neodolal. Zatleskal. Ale dvůr jej vzápětí následoval s takovou vřelostí, jaké by se člověk od vyhládlých dvořanů ani nenadál.
"Chápete ty Francouze?" pravil škrobený, vážný urozenec se silným španělským přízvukem. "Dámy na sebe nechají čekat pět hodin, a oni jim tleskají."
"Seňor don Iñigo," otočil se naň Bassompierre, "oni netleskají čekání, nýbrž kráse."
* * *
Oslavy se zařadily mezi nejvelkolepější v celém království a trvaly po tři dny: jedlo se a pilo bez zábran, tančilo se, klábosilo, a co se turnaje týče, kterýž byl opět uspořádán, vyslovil pan královský vrchní* domněnku, že pouze král a Condé "dokáží se řádně strefit dovnitř" - kterýžto výrok na adresu prince vyloudil úsměvy.
Ačkoli nešly z jeho kapsy, lamentoval otec převelmi nad výdaji, které oslavy stály, a ještě více jej rozčilovala ztráta času s nimi spojená, zatímco nám válka klepe na dveře. Tento názor by notně čpěl bečkou, byl-li by vysloven na veřejnosti. Nemoha to déle snášet, požádal druhého dne krále o propuštění, neboť prý si žně na zboží U Osekaného dubu žádají jeho přítomnosti. Žádný důvod by se Jindřicha netkl víc, an často říkával, že místo šlechtice je na jeho statcích a do Paříže má zavítat pouze kvůli soudním přím či službě králi: kdyby měla býti tato zásada dodržována, zel by Louvre prázdnotou.
"Jen běž, Vousáči," pravil král, "raději bych byl s tebou na poli a oháněl se kosou či vidlemi, než se zde dvořil dámám!"
Pro tentokráte však nebyl jeho venkovský sen nikterak upřímný. Hleděltě na princeznu, říkal La Surie, s lačností hladovce zírajícího na pěknou, do zlatova vypečenou houstičku ve výkladní skříni pekařství. Co se princezny týče, zářila všemi ohni, jimiž on plál pro její půvaby, aniž však opomíjela svou malou strategii: oddávala se ve jménu lásky a uhýbala ve jménu cti. S královnou jednala téměř povýšeně, jako by již svou roztomilou nožkou stanula na prvním stupínku ke trůnu.
Mé dobré kmotřičce se hrubě nezamlouvalo, že otec hodlá odjet z Fontainebleau, kdyžtě zde ona pobývá, než otec jí se svou obvyklou obratností vyložil, že by nikdy nepomyslel na odjezd, kdyby s ním mohla sdílet žíněnou matraci v jeho pokoji. Já osobně nikterak nelitoval, že jsme opustili Samois a jeho hrůzný hostinec, leč poté mne přepadly smutky a trudnomyslnost, když otec s La Suriem odjeli a mě zanechali v Paříži samotného. Dozajista si vzpomínáte, že Angelina z Montcalmu přivolila stát se "mou matkou" pod podmínkou, že mne nebude vídat.
Zuřivě jsem se vrhl do studia a rovněž, i když poněkud sklíčeně, do milostné korespondence, psalť jsem způsobně své Gräfin předlouhé dopisy, na něž mi ona vždy odpovídala, neskrývajíc však, že nástupnictví po otci ji ještě značnou dobu zdrží v HeiDelbérgu. Zoufal jsem si. Neměltě jsem na ni žádnou vpravdě milostnou vzpomínku, jíž bych kojil své sny, nadto začínalo osamění neblaze doléhat na mé nešťastné tělo, a já si pomalu s nepříjemným pocitem uvědomoval, že má náklonnost k Ulrice ztrácí postupně na síle i na své podstatě.
V době otcovy čtrnáctidenní nepřítomnosti mne přišel navštívit Bassompierre, což bylo od něho tuze milé. Neustále budil dojem, že běhá od jedné sukně k druhé a od karet ke hře v kostky. Nicméně byl vždy náramně informován o všem, co se kde šustlo, a zprávy, jež mi přinášel, doprovázel komentáři, které sic pronášel zvesela, a jako by je bral na lehkou

váhu, avšak vždy byly velmi pádné. Pamatuji se, že mi sdělil jednu novinu nesmírně významnou pro království: na příkaz rakouského císaře přepadl arcikníže Leopold vévodství v Cléves a zabral je. Má sličná čtenářka si dozajista vzpomíná...
"Pane, snažně vás prosím, přestaňte opakovat tu protivnou větičku: ‚Má sličná čtenářka si dozajista vzpomíná...', strašlivě mi jde na nervy... "
"Než co vás na ní, sličná čtenářko, popuzuje?"
"Toť nad slunce jasné. A vy to nemůžete popřít. Tu ohavnou větičku říkáte, neboť máte po pravdě pochyby, že bych si vzpomínala... Jsem snad, pane, hlupačka? Je má hlava prázdná jen proto, že je hezká? Dvakráte mám poslouchat vaše výklady? Mám snad hlavu natolik děravou, aby jakákoli skutečnost, jež se do ní dostala, vzápětí zase unikla? Jsem tak lehkovážná, že mě osud mé země nezajímá? Kolikrát, myslíte si, mi budete muset omílat, že po smrti vévody z Cléves, an skonal bezdětek, podporoval Jindřich IV. dva kandidáty jako jeho následníky: kurfiřta neuburského a braniborského, kteří byli protestanti, kdežto císař postrkával do popředí kurfiřta saského, takto katolíka."
"Madame, tisíckrát prosím za prominutí. Vaše paměť je vynikající, až na...
"Až na?"
"Až na to, že jste tuším pravila, že kurfiřt saský byl katolík?"
"To jsem vskutku řekla."
"A tak to také prohlašovali ligisté, ultramontáni a všichni ti papeženci, kteří z výše svých posvátných stolic se hrubě, byť zaobalenými slovy, rozčilovali na krále, že se hodlá spojit s protestantskými knížaty proti katolickým."
"A nebylo tomu tak?"
"Ne, madame, nebylo. Kurfiřt saský byl rovněž protestant."
"A přesto jej císař podporoval?"
"Byltť jeho spojencem, přítelem a chráněncem. Sas v čele vévodství v Cléves nebylo nic lepší než arcikníže Leopold, jenž vévodství uchvátil proto, aby je pod svými křídly pro Sasa ohřál. Ono uchvácení jiný význam nemělo."
"Takže se válka blížila mílovými kroky."
"Nikoli, madame, blížila se drobnými krůčky, beze spěchu. Jindřich přivedl na hranice svá vojska, jež byl vyslal na pomoc Holanďanům v boji proti Španělům, a nečinil nic, aby vévodství ihned dobyl nazpět."
"A proč to?"
"Sháněl si spojence."
"Jaké?"
"Holandsko, Anglii a luteránská knížata v Německu..."
"Samé protestanty!"
"Aj, madame, jste bystrá a prohnaná! Věru, kdo by se byl mohl spojit s naším Jindřichem, ne-li státy, jež měly dobré důvody obávat se tyranie říše římské, Španělska a papeže..."
"A běžely mu v ústrety?"
"Právě naopak. Bylyť hrubě zdrženlivy, obávajíce se, že řečené tyranství nahradí Jindřich svým. Jediný Jindřichův spojenec, jenž hořel touhou po boji, byl vévoda savojský, a ten byl katolík."
"A čeho chtěl tímto dobrodružstvím dosáhnout?"
"Dychtil získat Milán, tehdá v rukou Španělů."
"Avšak pane, kdyby byl Jindřich tuto válku vyhrál, katolické státy by z ní vyšly oslabeny a protestantské posíleny."
"Vy, madame, zapomínáte, že Francie byla hluboce katolickou zemí, jejíž král konvertoval, povolal nazpět jezuity a svěřil jim mládež, nechávalť vychovávat své syny a dcery v nejryzejší římské pravověrné víře."
"Já však slyšela, že papež neskrýval svůj nepřátelský postoj k této válce."
"Madame, papežovým nejvroucnějším přáním bylo naprosto vymýtit protestantismus v Evropě, v případě potřeby i ohněm a mečem, a věru přinejmenším by se dalo říci, že vítězství Jindřicha IV. by k tomuto cíli nepřispělo."
* * *
Po pravdě jsem sám ve svém mladickém uvažování taktéž shledával, že král se příliš nemá k tomu, aby pomstil onu nehoráznost, jíž se vůči němu dopustil císař, zmocniv se Cléves. Řekl jsem to Bassompierrovi.
"Je pravda," děl, "že král se k tomu jaksi nemá, nebo se tak aspoň zdá. Říká, že se španělským králem to bude dlouhá, krvavá a nejistá válka. Vyžádá si spousty času, peněz a mužů, zpustoší naše vzájemná pomezí a po jejím skončení lze doufat leda v pokulhávající mír a navrácení toho, co kdo uzmul tomu druhému. Je však také možné, můj spanilý synovče, že toto jsou jen chvilkové pochyby anebo že Jindřich takto hovoří jen proto, aby byla jeho slova opakována a protivník zaspal."
Načež se Bassompierre odmlčel, zahleděl se na mě v tichosti a poté pokračoval:
"Copak, copak? Co je to s vámi, spanilý synovče? Kam se poděla vaše bujará mysl? Kam se vytratil váš jiskřivý vtip? Vždyť jsem vás vídal tančit po špičkách na nejvyšších zemských vrcholcích!"
"Pane," pravil jsem, "nelíbí se mi, jak to na světě chodí. Všude jen samý klam a samá zloba."
"U všech hromů! Už nyní misantropem? Ve vašem švarném věku! Vězte, synovče, že není smutku, jenž by se neutěšil na ňadrech ženy."
"Jsouť klamná."
"Ajta, synovče, snažně vás prosím, ponechte tyto řečičky Astrei!
Dejte mi svátek s těmi rétorickými nářky, prosím vás! Žádejte od ženy pouze, by vám oplatila tím, co jí dáváte, a budete šťasten. Mohl jste snad slečnu Saint-Hubert učinit svou milenkou? Stát se pekařem s Tonkou? Oženit se s Noémií ze Sobolu, jež má drápky tak nabroušené? Či následovat svou učitelku němčiny do HeiDelbérgu? A všechny vás přitom měly rády..."

Byl jsem udiven, kolik toho o mně ví, a hlavně že jmenoval Ulriku. Než nechtěl jsem dát na to odpověď, i pokrčil jsem rameny, řka:
"Nevím, co to se mnou je. Utápím se v zádumčivých náladách, z nichž nechci a ani nemohu vybřednout."
"Synovče, vy nazýváte ‚zádumčivostí', čemu já říkám ‚vdovský stav'. A je načase vás z něho vytáhnout, nechcete-li, aby vám způsobil újmu na zdraví stejně, jako již vám ji způsobil na náladě. Víte co, synovče můj spanilý, vsadíme se!"
"Já a sázet se!" zvolal jsem poděšen.
"Bečka!" zvolal se smíchem. "Nezdolná to bečka! A dědí se z otce na syna! Buďte klidný, potomku hugenotův, nebudeme se sázet o peníze. Vezměte tento prsten a navlecte jej na prst. Jestliže do dvou dnů nenaleznete panskou, která vám bude stlát a odestýlat, vrátíte mi jej. A složíte mi krásný sonet pro jednu z mých dámských přítelkyň."
"Ale vždyť je to prsten vaší víly!" pravil jsem užasle.
"Však mi jej také dáte nazpět, i kdybyste vyhrál. A já vám jako sázku přenechám kopii. Je úmluva jasná? Jestliže prohrajete, získám sonet z vašeho znalého pera. Jestliže prohraju já, získáte vy kopii mého kouzelného prstýnku."
"To je mi podivná sázka! A jak nerozvážná! Jste si jist, že můj sonet se vyrovná vašemu prstenu?"
"Beru to riziko na sebe. Platí?"
"Platí!"
Poté mě objal, políbil na obě líce a zvesela odkráčel. Jen co se za ním dveře zavřely, pohlédl jsem s jistým obdivem i zděšením na vílin prstýnek, věřilť jsem i nevěřil zároveň, že mu Bassompierre vděčí za své přečetné úspěchy u dam, kteréž šlo mnohem přirozeněji vysvětlit jeho vzezřením, duchaplností i znalostí dotyčných. Na druhou stranu však, jedva mi prstýnek obepínal prsteník levé ruky, musím po pravdě doznat, že jsem se hned cítil jinak, anebo mi to tak připadalo, jako by mnou začala proudit nová miza.
Obyčejně nejsem rád, mám-li obědvat sám, mívámť dojem, že se nudí i můj talíř. Toho si byla dobře vědoma Marietta, kteráž mne opět obsluhovala u stolu, neboť Caboche se již zotavil a navrátil se k plotně. Mezi každým chodem setrvala u mě a pustila si vyřídilku na špacír.
Maličká, oči černé jako trnky, tmavý, téměř kudrnatý vlas, před sebou mohutné poprsí, tam, kde by stačily dva kroky, činíc deset, a deset slov chrlíc, kde by vyšla s jedním, ustavičně si naříkající na smyšlené neduhy, zdraví stejně pevného jako čedičový kámen v její rodné Auvergni, ke všemu služebnictvu milá stejně jako prostořeká na každou ovocnářku, zelinářku či prodavačku ryb, doma vůči chotí Cabochovi nosíc kalhoty, otci prokazujíc zdaleka ne takovou úctu, jak by měla, jistá si náramně vším, co doga se vždy pevně zakousnuvší hranatými čelistmi - taková byla má obdivuhodná Marietta. Pevně se rozkročila na svých krátkých silných nohou proti stolu a spustila, namlela celé hromady řečí, v nichž bylo vše, dokonce i pravda, a které bych nejspíš zanedlouho nesnesl, kdybych nevěděl, jaké má zlaté srdce a jak mě má ráda.
Hnedle si povšimla prstenu, jenž se mi blyštěl na prstě a po němž jsem každou chviličku pokradmu pokukoval, neboť mi velmi vrtalo hlavou, jakouže může míti moc.
"Vždyť to je pršten," zvolala Marietta, "pana hraběte!" (Neboť pro ni, stejně jako pro celé ženské služebnictvo existoval na světě jediný hrabě, pan z Bassompierre.) "Ten já dobře znám, Š těmi rubíny, šmaragdy a šafíry, tak krášně ošažený a tak štarodávný! A jak je možné, že ho máte vy, pane, na prštu? Co š tím prštýnkem nadělala Tonka drahot a tajností, že prý by mohla vyprávět, co jí o něm pan hrabě švěřil v dobách, kdy patřila k jeho neteřinkám, ale že ši nechá pušu zamčenou na šedm západů."
"Ále!" pronesl jsem v odpověď, předstíraje, že věci nepřikládám nejmenšího významu, avšak srdce mi bušilo nadějí od chvíle, kdy mě ten kroužek podivně tížil na ruce. "To nic! Jenom taková malá sázka mezi hrabětem a mnou. Já na podobné hlouposti mnoho nedám, však víš, Marietto. Je to pouhá hra. Hrabě si usmyslel, že mi prsten na dva dny zapůjčí. Nelibě bych se ho dotkl, kdybych nepřijal."
"A co je to za šázku?" optala se Marietta, prohlížejíc si mne svýma slídivýma a zvědavýma černýma očkama, jako mívá lasička.
"Taková nicotná hloupůstka!" odpověděl jsem se smíchem. Než nemohl jsem se zdržet, abych o tom nemluvil, a tak jsem pokračoval:
"Hrabě se domnívá, že budu-li po dva dny nosit kouzelný prsten na ruce, dozajista naleznu panskou, která mi bude odestýlat lůžko."
"Kdyby tak Pán Bůh dal, a Panenka Maria i Duch švatý!" zvolala Marietta notně rozveselena a přežehnávajíc se křížem (a směšujíc tak nevědomky křesťanství s pohanstvím), "však bych šama byla na vrcholu blaha kvůli vám, pane, kdyby še to povedlo! Byl jšte takový šmutný po odchodu, však vy víte koho, celičký truchlivý a šklíčený a při vší úctě jako nahý bez švé panské. Jedinou noc jšem od té doby oka nezamhouřila, pořáde jšem mušela myšlet na to, jak še nešluší pro vaši bujnou krev, abyšte žil jako vymiškovaný mnich v cele, ale tohle všechno teď škončí díky prštýnku," dodala plna energie, "to vám já prorokuji!"
"A já tomu nevěřím," řekl jsem, tváře se pochybovačně, ačkoli mě její věštba naplňovala radostí. "Jak můžeš být tak důvěřivá, má ubohá Marietto? Vždyť to nejsou než pověry a žvásty!"
"Kdepak, pane, kdepak!" křičela. "To já věřím na zázraky pevně a neochvějně, však už jšem jich něco vyšlechla, a všecičko byla pravda jako evangelium, kupříkladu jeden mi převelmi ležel na šrdci, co še štal za krále Jindřicha II. v koštele Šaint-Germain-des-Prés. Kněz právě zpíval zádušní mši, za špášu duše kohoši před četnými přítomnými, když tu najednou Ježíš Krištuš nahoře nad oltářem šundal ruce š kříže a zacpal ši pršty uši. ‚Pane, faráři, pane faráři!' křičeli lidé, co žnamená ten žážrak?' ‚Dozajišta Pán Bůh nechce,' pravil farář, abychom še za toho muže modlili, poněvadž je určitě už žatracen.' Nato še uprostřed davu zvedl nějaký muž v bílém a zakřičel: ‚To je pravda! Jšem ši jištý, že tento muž je podlý hugenot falešně konvertovaný, který še potají modlil k Bohu švým ďábelškým způšobem!'"
Ten konec mi pokazil celou historku, kteráž mě jinak pobavila. Nelíbilo se mi nikterak, že úlohu zlotřilce v ní sehrává

protestant.
"A Ježíš Kristus pak," pravil jsem s trpkou ironií, "zase pěkně zasunul dlaně pod hřeby na kříži, protože takto jsem ho viděl minulý týden v Saint-Germain-des-Prés."
"Dozajišta," odtušila Marietta, nikterak nevyvedena z míry. "Krištuš Pán še žážraky neškrblí! Ještlipak víte, pane, co ten šamý Krištuš pošeptal v neděli do ucha koštelníkovi, když tě po mši zastřihoval knoty u švíček?"
"Nejspíš si to vyslechnu od tebe," pravil jsem suše.
"Arciť! Tak tedy, hugenoti tuze pookřáli v tomto království od té doby, co král žbrojí do války proti papeži, a chyštají na Vánoce velkou bartolomějškou noc na katolíky. Žádný z náš tomu neujde! To jejištá věc!"
Nechtěl jsem věřit svým uším, co to slyší za hanebnou proradnost, kterou pobožnůstkáři a pánbíčkáři, oddaní to stoupenci španělské strany, našeptávají prostřednictvím svých kostelníků do uší důvěřivých lidiček, aby je poštvali proti králi. Taková nestoudná opovážlivost! Ze synů tisícerých obětí bartolomějské noci chtějí udělat rádoby katany pařížského obyvatelstva, aby je lid začal nenávidět a pokud možno došlo k nové řeži, tentokrát opravdové, jež se může zvrhnout v občanskou válku a zkřížit tak záměry krále, kterýž navíc nehodlá válčit s králem španělským či s císařem, nýbrž s papežem! A proč ne rovnou s Pánem Bohem, když už jsme u toho!
"Marietto!" pravil jsem velmi rozezlen, já ta tvá hanebná, hloupá a zlá slova zopakuji otci, ať ti sám řekne, jak o tom smýšlí. Avšak věz, že do té doby nechci od tebe tu odpudivou povídačku slyšet. Tu nehoráznou báchorku vymysleli králové nepřátelé, a kdo je nepřítelem krále, není přítelem obyvatel tohoto domu."
"Ale pane!" křičela zmatena, "já to nemyšlela žle! Já jen opakovala, co mi řekl ten dobrý koštelník!"
"Ten dobrý kostelník je blázen a ty potřeštěná kmotra!"
Všecka rudá a s hrudí dmoucí se vrátila do kuchyně, zarmoucena mou nelibostí, než zdaleka ne přesvědčena a mumlajíc si na odchodu pro sebe:
"Však jšou Vánoce ža dveřmi! Pak še teprva ukáže, kdo měl pravdu."
Nazítří jsem se po ránu oddával studiu v knihovně, kamž jsem si za otcovy nepřítomnosti přenesl své dílo, mělť jsem tuto místnost převelmi rád pro její knihy, dřevěné ostění a krásná okna, když tu mi Franc přišel oznámit, že si mne přeje vidět jakási dívčina s ranečkem v ruce.
"To bude nejspíš nějaká žebračka," pravil jsem, "či vykladačka osudu. Vyprovoď ji, Franci."
"Já bych, pane, neřekl," opáčil Franc. "Na vykladačku je tuze mladičká a na žebračku tuze čisťounká. Kdo by jí dal sold, když by ji viděl takhle vyšňořenou?"
"Chceš snad říci, že je to osoba urozená?"
"To rovněž ne, pane. Je sama samotinká a bez masky. Přišla pěšky a v dřevácích, kteréž zanechala před přípravnou jídel u vchodu. Je však na ní vidět, že přičichla k vznešenému světu. Mluví hezky, a pakliže ji, pane, přijmete, uspokojí vás její způsoby."
Franc si zřejmě při těch slovech vzpomněl na svou vlastní minulost, neb on sám rovněž přičichl ke světu velmožů, bývalť ve službách vévodkyně z Montpensieru, než po obsazení Paříže přešel do služeb našich.
"Nuže, pošli ji tedy nahoru, Franci. Uvidíme!"
Jedva mé oko na ní spočinulo, hned jsem ji poznal. Ale, ale, Bassompierre! Bassompierre milý! pomyslel jsem si, tak ty podvádíš! Podvádíš, abys mě nechal vyhrát!
"Filipko!" oslovil jsem ji, povstav, jakmile Franc zavřel za ní dveře.
"Filipko má drahá, jakpak ses měla po celý ten čas, od chvíle, kdy jsme se příliš nakrátko spatřili ve Svatoondřejském kostele?"
"Prosím tisíckrát za prominutí, pane rytíři," pravila dívka s nadmíru půvabnou úklonou, "nejsem Filipka, nýbrž její sestra Lojzka."
"Ty že nejsi Filipka?" otázal jsem se, nechtěje věřit očím ni uším.
"Nejsem, pane. Je pravda, že se jí podobám, máme obě světlou pleť, plavý vlas a zdvižený nosík, já však nemám dvoubarevný zrak. Mé oči jsou modré."
"To je na mou věru pravda!" pravil jsem, přistoupiv k ní, abych si je mohl lépe prohlédnout. "Posílá tě však aspoň pan z Bassompierre, Lojzko, je to tak?"
Na tuto otázku otevřela své blankytné zraky dokořán.
"Ale kdeže, pane!" odvětila, "viděla jsem pana z Bassompierre dvakráte v životě, když obědval u pana konetabla, poněvadž jsem tou dobou byla ve službách paní vévodkyně z Angouléme, než nikdy jsem s ním nehovořila."
"Kdo tě tedy za mnou poslal?"
"Přece Filipka, pane, abych vám sloužila."
"Má drahá," řekl jsem s úsměvem, "kde jinde ses viděla s Filipkou, než u pana z Bassompierre?"
"Však už u něj nebyla, když jsme se setkaly, pane, bylať u dvora, ve Fontainebleau, u paní princezny z Condé, jež ji vzala nazpět do svých služeb. "
"Jakže! Třebaže ji pan princ z Condé vyhodil?"
"Paní princezna pohrozila panu princi, že vyskočí z okna, pakliže jí komornou nevrátí, a on ustoupil."
"Byla by skočila?"
"Nikoli, pane. Leč pan princ tomu uvěřil, neboť se v ženách za mák nevyzná."
Při těch slovech jí lehce zajiskřilo v modrých očích, což ve mně vyvolalo dojem, že té dívčině nechybí důvtip.
"A co tys dělala, Lojzko, ve Fontainebleau?"
"Byla jsem prosit Filipku o pomoc, neboť mě paní vévodkyně z Angouléme zrovna propustila."
"A copak že jsi provedla za zlý skutek?"
"Promiňte, pane," řekla Lojzka rozmile, "leč ten zlý skutek nebyl skutkem mým. U paní vévodkyně se každému

dostávalo více pohlavků než pohlazení. V posledním čase ji chytal fantas a při toaletě mě pro nic za nic štípala až do krve. Nakonec jsem si postěžovala. A ona shledala mou stížnost hrubě opovážlivou a vyhnala mne."
"Tisíc láter! Věru mírná jest paní vévodkyně! A pak ses tedy vydala do Fontainebleau, jestli tomu dobře rozumím, a požádalas Filipku, aby ti opatřila zaměstnání."
"A ona mi pověděla o vás, pane rytíři."
"Odkud znala mé jméno?"
"Onen urozenec, jenž ji špehoval u Svatého Ondřeje od řemesel, vás jmenoval panu princi před ní."
"A mou adresu?"
"Optala se na ni pážete, které ve Fontainebleau dělalo poslíčka mezi Jeho Veličenstvem a princeznou."
"A jak se jmenovalo?"
"Romorantin, k vašim službám, pane."
Romorantin! Ten ubdivuhudný švihák, jenž neměl v lásce "o"! Vskutku věděl, kde v Paříži přebývám, neb mi po dvakráte přinesl vzkaz od krále... Lojzčiny jasné a upřímné odpovědi mě už nenechaly více na pochybách. Vše v té věci do sebe dokonale zapadalo a Bassompierre za nic nemohl.
Cítil jsem se hrubě zmaten, srdce mi tlouklo jako na poplach a já musel ustoupit pár kroků od Lojzky dozadu a posadit se na stůl, jelikož mi nohy vypovídaly službu. Aby Lojzka neviděla, jak se mi klepou ruce, tiskl jsem pevně levičku v pravičce, až jsem ucítil vílin prstýnek, jenž mne škrábl do dlaně svými ostrými kamínky. Měl jsem pocit, že mě pálí.
"Čím to," spustil jsem nazdařbůh, neboť protahované ticho začínalo působit trapně, "že paní princezna tak tuze na Filipce lpí?"
"Na tom, pane, není nic záhadného! Nejenže Filipka umí princeznu dokonale nakadeřit a učesat, ale navíc má medově lísavý jazýček. Od rána do večera jí opakuje, že nad ni nic krásnějšího na světě není a že z ní bude francouzská královna. Ostatně tak i smýšlí, neboť ji viděla nahou a shledala ji tak dokonalou jako div, na němž není co opravovat. Filipka říká, že kdyby král, jenž zbožňuje princeznu oděnou, ji spatřil, jakji Pánbůh stvořil, padl by před ní na kolena a zulíbal jí chodidla."
"Ajta, Lojzko!" zvolal jsem rozrušen, "jak že ty to říkáš! Jako bys chtěla být na jejím místě!"
"To vskutku chtěla!" pravila, "než v mém případě by nebylo třeba olizovat tak nizounko!"
Jen jí to vyklouzlo, aniž v tom viděla co zlého. Než pak se zamyslela a zastyděla, červeň se jí rozlila po čele, po lících, po hebkém krčku i po ňadrech. Když však viděla, že jsem se nezamračil, ba právě naopak, usmála se na mne shovívavě a zavlnila se od hlavy k patě, jako by v ní sídlil hádek. Nedovedl bych říci, zda byla pokoušená či pokušitelka, už jsem to nedokázal rozlišit. Učinil jsem bleskové rozhodnutí. Usmyslil jsem si, že se nechám vlákat do té něžné tělesné pasti, ať nade mnou zaklapne, snad mi v tom byl nápomocen i prstýnek, jenžmi dodával větší jistoty, i přistoupil jsem k Lojzce a beze slova ji vzal za ručku a sevřel ji ve svých horoucích dlaních - připadalo mi, že se mi v nich rozplývá, jak byla drobná a něžná.
"Ach, pane," pronesla, "jste přesně takový, jakého mi vás sestra popsala."
"A jakého ti mě popsala?" otázal jsem se a vychutnával při tom ono přivlastnění.
"Mladého, tuze přívětivého urozence, jenž rád laškuje s děvčaty."
"A to se ti nelíbí?"
"Ale kdeže, pane, je-li někdo stavěný jako vy!"
Byl jsem nadšen, že víc než polovinu cesty ke mně urazila ona, a když jsem znovu promluvil, vycházel můj hlas z hloubi hrdla a obtížně se mi vyslovovalo.
"Lojzko, vraťme se však k naší věci. Nemohu tě přijmout nastálo, dokud se otec nevrátí."
"Ano, pane."
"On rozhodne sám, až tě uvidí, ale co se mne týče, líbí se mi tvé způsoby a budu se za tebe horoucně brát."
"Ano, pane."
"On také stanoví tvůj plat."
"Ano, pane."
"Ten raneček u tvých nohou obsahuje všecek tvůj majetek vezdejší?" "Ano, pane."
"V tom případě, nechtěla by ses tu ubytovat, než se otec vrátí?"
"Ano, pane."
Řekl jsem vše, co bylo třeba říci: zmlkl jsem a pustil její ručku. Nejraději bych však slastně naslouchal jejímu "ano, pane" až do skonání věků, její něžný souhlas mi zněl v srdci.
Lojzka, kdyžtě mě viděla takto uneseného a oněmělého, pravila mi tichým hlasem, jako by mě nechtěla probudit:
"Co mám, pane, nyní učinit?"
"Zajdeš za majordomem, ať ti ukáže tvůj pokojík."
"Ano, pane."
A s těmito posledními slovy, kteráž zašpitla, mi Lojzka vysekla hlubokou úklonu, jež mi mnohé odhalila, pak se půvabně napřímila, opět se na mě lehce pousmála, a aby míru neošidila, znovu zablýskla svými modrými zraky. Poté sebrala svůj raneček a odešla.
Bylo načase, aby opustila místnost: jinak by mě nohy neunesly.
* * *
Ať jakkoli svěží mi připadaly po vyprahlých časech "vdovství" tyto "růže mého života", byl jsem poněkud na vahách, zda se o nich zde zmiňovat, zatímco ve Francii i mimo ni byly ve hře vysoké zájmy, které, dojde-li k jejich střetu, by mohly vznítit celý svět. Než koneckonců mně nebylo ještě ani osmnáct, studium mě zaměstnávalo cele a nemusel jsem ostatně plnit jiné povinnosti než ty, které přísluší urozenci mého věku. A ve zmíněném punktu se mi dostalo

vynikajícího příkladu, který omlouval, ne-li promíjel lehkomyslnost, jež by se dala vytknout mým slovům, příkladu velkého muže, jemuž Bůh svěřil království, kterého neomlouvalo mládí ani první lásky vzplanutí k gentil sesso, a jenž se přesto uprostřed strašlivých nebezpečenství na něj číhajících neobával rozdělit svůj život ve dví: jedna jeho část byla zasvěcena vysokým záležitostem, jež nesl na svých bedrech a spravoval s dokonalou obratností, druhá pak zaslíbena lásce, za níž se hnal nehledě na nic, neopatrně, naivně, a řekl bych s dětinskostí, jež nechávala u vytržení ty, kteří ho milovali. S jakým ohromením otec přijal zprávu o tom, že kdyžtě Condé opětovně odvezl princeznu od dvora na jeden ze svých zámků, neváhal Jindřich přestrojit se za psovoda s páskou přes oko, aby se k ní mohl přiblížit!
Byl to směšně dojemný nezdar: viděl ji, ale do její blízkosti se nedostal. Rozhořčený Condé odvezl svou ženu ještě dál, uzavřel ji na zámku Muret u Soissons.
Král jej i s princeznou povolal do Louvru. Condé se dostavil, než dostavil se sám. "Dám vás rozvést!" křičel naň král hrubě rozezlen. "Nic by mi neudělalo větší potěšení," pravil Condé, "avšak dokud bude princezna nosit mé jméno, nevyjde z mého domu."
Král zuřil. Condé spěšně odešel a běžel si postěžovat k Sullymu, kde v náznacích vyhrožoval, že opustí zemi. Tyto pohrůžky byly vyřčeny s jediným cílem, aby byly zopakovány, jak se také do hodiny stalo, natolik Sullyho poděsily. Chce-li první pokrevní princ překročit hranici, kam se asi může uchýlit před Jindřichovým hněvem? kam jinam než ke králi španělskému, kterýž si z něho učiní nástroj proti vládci Francie!
Sully králi doporučil vsadit prince neprodleně do žaláře. "Vy zas malujete čerta na zeď!" mručel král. "Co by z toho měl, kdyby odešel, vždyť se bez mé pomoci neobejde!" Králi, stravovanému vášní, nepřišlo na um, že by se Španělsko, pokud by mu Condé byl užitečný pro jeho cíle, mohlo ujmout vyplácení jeho penze.
Nebezpečí však bylo převelmi skutečné. První pokrevní princ se řadil svým postavením ve státě hned za krále, byl tedy osobou nanejvýš významnou, jež by - jako kdysi vévoda z Guise - mohla stanout v čele vnitřní vzpoury, pomoci to v chystané válce pro Španělsko z nejcennějších. Tenkráte poprvé jsme si s otcem uvědomili, že celá pletka s princeznou by mohla opravdu vyústit ve státní záležitost.
Petr z Hvězdy, jenž přišel s námi poobědvat za jednoho třeskutě mrazivého dne, s sebou přinesl další důvod k znepokojení.
Náš přítel nám připadalť hrubě zestárlý a nepotěšen, že tomu tak je, shrbený, zlomený, uštěpačný, prostopášník a mravokárce v jedné osobě, co pravý Gal notně žehrající na nešvary doby, leč zároveň náramně zvědav na ty nešvary, slídě všude jako kocour svými citlivými vousisky a pátravýma očima. Rekl nám, že mladá baronka ze Saint-Luku, ona "jímavá kráska", jež mi laskavě věnovala tanec na plesu u vévodkyně z Guise, zemřela při porodu. Byla mladší sestrou Bassompierrovou, kterýž si nad jejím skonem zoufal, chovalť ji od nejútlejšího dětství v nejněžnější lásce. U té příležitosti jsme jej zašli s otcem navštívit do jeho paláce a já uznamenal nebetyčný rozdíl mezi jeho nynějším němým utrpením a výřečnou bolestí, již zakoušel, když jej Charlotta z Montmorency "s pokrčením ramen" odmrštila.
Petr z Hvězdy, jemuž onen odchod připomněl blížící se vlastní smrt, jelikož byl stár šedesát tři léta, s pohřebním výrazem zopakoval svá obvyklá slova: Tolik jej tíží vlastní hříchy, že "zemřít smrtí se obává a žít životem se děsí".
"Ostatně," dodal, "nezlobil bych se, mám-li sejít z tohoto světa plného nepravostí, kde mnozí halasně volají po záhubě svých bližních ve jménu Boha odpuštění a lásky, chtějíce nás uvrhnout do nové občanské války."
"Příteli můj," pravil otec, "považujete za jisté, že nyní se znovu rozmůže stíhání hugenotů?"
"Věru tak. Kněží nemohou snésti, že se král pojí s protestantskými státy, s nimiž chce vést válku proti zemím katolickým: pro zájmy církevní nevidí nikterak zájmy království. V důsledku čehož se stále více ozývají pobožnůstkáři, a čím je jejich povyk halasnější, tím víc podněcuje věřící, z nich pak najmě ty slaboduché, ztřeštěné a fanatiky. Chcete příklad? Hrabě ze Saint-Polu, jenž se domnívá, že jest v Caumontu všemocným, neboť je to jeho město a on je králův bratranec*, vyhnal nedávno protestanty z jejich modlitebny, modlitebnu obsadil, rozštípal na kusy pastorovu kazatelnu a z tohoto posvátného místa učinil stáj pro své koně. V Orléansu pánové ze soudního parlamentu, za horlivého souhlasu biskupova, vydali nařízení veliteli jízdních četníků, ať exhumují jistou mladou ženu reformovaného náboženství, neboť byla podle nich pohřbena v přílišné blízkosti katolíků... A kardinál ze Sourdis, ten vystupňoval v Bordeaux násilnosti páchané na reformovaném náboženství, do hugenotů řeže hlava nehlava, pastory jako urozence, a sám též znesvěcuje hroby."
"Toť dozajista velmi znepokojivé pro občanský mír," pravil otec. "Nicméně v oněch případech nešlo, jak jste byl sám správně řekl, než o násilné činy slaboduchých. Je dobře známo, že hrabě ze Saint-Polu je stejně zabedněný jako nedoslýchavý. A kardinál ze Sourdis, ten má přemyšlování tak porouchané, že se o něm u soudního dvora nebáli prohlásit, že by mu místo purpurové kardinálské čepičky měli nasadit zelenou čapku bláznů."
"Leč tito blázni," pokračoval Petr z Hvězdy, "pakliže jsou u moci, mohou ohněm a mečem srovnat celý kraj. V Orléansu vsedlo již na dvě stě hugenotských urozenců na koně s úmyslem znemožnit veliteli četnictva vykopat hrob hugenotky, jejíž ostatky by prý zneuctily katolickou hroudu. A kdyby král v posledním okamžiku nevyslal svá vojska, aby zabránila střetu, četní bojovníci, protestantští i katoličtí, by se toho dne připojili k té nebohé dívčině. Nenávist je nakažlivé šílenství. A čím jsou její lži nehoráznější, tím větší mají vyhlídky, že jim bude uvěřeno. Učené kázání, jež pronese jezuitský kněz z kazatelny, bude mít své zákeřné pokračování v nehorázných báchorkách, jimiž kostelníci krmí uši prostého lidu. Mé komorné a mí sluhové jsou neochvějně přesvědčeni, že o Vánocích potáhnou hugenoti na Paříž a nachystají katolíkům velkou bartolomějskou noc."

"Naši lidé tomu věří rovněž," poznamenal otec. "Zde v domě jsem šíření té nejapné povídačky zarazil, leč ona nadále v myslích doutná a otravuje je."

"Co mě osobně rmoutí nejvíc," připojil se La Surie, "je to, že nikdáž nebylo tolik pomlouvačů krále, ať již v chalupách, v krámcích či šlechtických palácích."
"K tomu však," podotkl Petr z Hvězdy, an si znenadání vzpomněl, že je bohatým pařížským měšťanem, "se najdou nejen liché, ale také dobré důvody. Z nich krom králova prostopášného soukromého života bych uvedl ten hlavní: král potřebuje nashromáždit prostředky na své budoucí válčení, a jelikož mu pokladnice Bastily nestačí, vydává jeden výnos za druhým, které těžce, přetěžce doléhají na obchodníky a zámožné osoby."
Na druhý den ráno jsem vyslechl stejnou písničku, když tě nás opětovně navšívila Tonka.
Otec s La Suriem nebyli doma. Právě jsem končil siestu, Lojzka se vrátila do svého pokojíku a já navlékl krátké kalhoty a kabátec, když tu zaťukal na mé dveře Franc a pravil mi, že Tonka, jelikož otec není přítomen, si přeje mluvit se mnou, věc prý spěchá.
Na první pohled jsem seznal, jakýmže způsobem se hodlá ke mně chovat, neboť byla samá poklona a zdrženlivost, oslovovala mne v každé větě "pane rytíři", zchlazujíc mě svou úctou. Věru převelmi daleko byly časy, kdy mě nazývala "milánku můj sličný", kladouc přitom hlavu do důlku pod mé rámě.
Srdce se mi, hlupákovi, zprvu sevřelo. Než uvážil jsem že předvedla více moudrosti nežli já, i smířil jsem se, že ze svého srdce i těla vyrvu ty nejdražší vzpomínky a budu hledět na Tonku jinýma očima, půjde-li to.
"Pane rytíři," řekla poté, co se byla na mou prosbu posadila, "chtěla jsem vyjádřit na milion díků panu markýzi, že se o mně zmínil panu sudímu, poněvadž ta přímluva způsobila zázrak. Pan městský sudí vymáčkl z komisařů peníze vyplacené na dřevo a pokutu mi v celé výši vrátil."
"To mě velmi těší, Tonko," pravil jsem hlasem pevným, "neopomenu tvé díky otci vyřídit."
Než shledal jsem, že jsem do té věty vložil trochu příliš chladu, a dodal jsem vlídněji:
"Tak teď jsi spokojená, že?"
"Bohužel nikoli, pane rytíři," odvětila, potřásajíc svou hezkou hlavou, jedva se nám měšec naplní z jedné strany, už se vysype z druhé.

Je to jako s tím soudkem, jak jste mi vyprávěl, když jsem ještě žila u vás v domě."
Při onom "u vás v domě" se mi zdálo, že nechtěně zamžikala, než bylo to tak rychlé, že jsem posléze pochyboval, zda jsem to vskutku zahlédl.
"Pane rytíři," pokračovala, "dozajista jste už slyšelo všech těch výnosech, kteréž na nás nyní uvaluje král a které jsou už dost zlé samy o sobě, než ještě horší je jejich provádění, neboť král, aby získal všechny své peníze naráz, si najal soukromé výběrčí a ti nás oškubávají jako kuřata! Avšak nejhorší, pane rytíři, nejhorší na tom je, že král si usmyslel, že výnosem zkazí mince v celém království..."
"Jakpak zkazí?" otázaljsem se s povytaženým obočím. "Co to má znamenat?"
"Jakže, pane rytíři?" udivila se Tonka, že má pro jednou více vědomostí nežli já, "vy o tom nevíte? Mince zkrátka nyní budou mít výnosem jinou hodnotu, nižší. A jestliže se dnešní cena zlatého s francouzským sluncem, obnášející šedesát pět soldů, sníží na padesát pět soldů, ztratíme deset soldů na každém zlaťáku. A to je náramná újma pro ty, kdo mají v truhlici peníze! Aj, pane rytíři," horlila dál, "není-liž to žalostné přivést jediným škrtem pera na mizinu počestného řemeslníka, který od rozbřesku pracuje u své pece! Co bude s námi, jestli nás válka zpustoší? Kde bude konec nedělní vařené slepici? Otec mého Mérilhoua byl za obléhání Paříže nucen ohlodat kůstky poslední své kačeny, nemělť ani libru mouky, by sám sobě upekl chleba! Když už nám král nic nedává, tak ať nám aspoň taky nic nebere! Toť přespříliš, takhle nás odírat!"
Při těch slovech se jí koulely slzy po líčkách, a přestože jí pohnutí nerozrůznilo tvář, zračil se v ní smutek tak silný, že se mi srdce sevřelo lítostí a musel jsem se držet, abych odolal pokušení vzít ji do náruče a utěšit ji. Než tento popud vzešel z někdejších našich něžnůstek. A já dobře cítil, že na takové laskání již není více čas. Nehnutě a v tichosti jsem ji pozoroval a pokoušel se jí pohledem vyjevit, co by objetí vyjádřilo mnohem lépe.
Rychleji, než bych byl myslel, se znovu ovládla, vyňala z rukávu šátek a osušila líčka. Učinila to stejně jako vždy vše: s půvabem. Pravda je, že jakožto Bassompierrova "neteřinka" a posléze u nás "panská" žila vždy nad svůj stav. Než nikdy nebyla jako Lojzka komornou u vznešené dámy, musela se obejít bez vzoru a ladné pohyby čerpala z vlastního.
Udivovalo mě však, že ani otec, ani La Surie se mi o těchto výnosech stran peněz slůvkem nezmínilí, přičemž se jich musely dotýkat rovněž, jejích truhlice, domníval jsem se, zdaleka nezely prázdnotou.
"Tonko," pravil jsem, když jsem viděl, že se celkem vzchopila ze své lítosti, jestlipak je ono znehodnocování zlatých v této chvíli hotová věc?"
"Nikolivěk, pane, ještě ne. Díky Bohu parlament odmítl ten výnos zaregistrovat, než je to leda boj hliněného hrnce s hrncem železným. Jestliže si tak král umanul, dosáhne svého, parlament bude nucen ustoupit. Aj, pane rytíři, ta válka, do níž nás král chce uvrhnout, nám nepřinese nic dobrého! Pro obchod to bude pohroma!"
"Než dozajista ne pro všechen obchod, Tonko," odvětil jsem hbitě, "a určitě ne pro ten tvůj. Chleba se bude jíst vezdy."
"Pokud budeme mít obilí, pane. Víte dobře jako já, že v čase války je zrna poskrovnu, a nadto obyčejný lid bývá tak popletený, že nouzi, kterou trpí, zazlívá pekaři."
Na to jsem nic neřekl, bylať to holá pravda, neboť Mérilhouova otce zhubili za obléhání Paříže, a když tě pak buřiči obrátili jeho krám vzhůru nohama, nenašli ani hrstku mouky.
"Než co v tom můžeme udělat?" otázal jsem se po chvíli.
"My věru nic," odpověděla Tonka, "leč vy, pane rytíři, možná přece něco."
"Já, Tonko?" užasl jsem.
"Slyšela jsem, pane rytíři, že máte tu výsadu vídat krále" hovořit s ním z očí do očí, vždyť mu prý předčíváte a musí vás

mít tuze rád, nazývá-li vás ‚svým bratránkem'."
"Tonko, kdes k tomuhle přišla?" optal jsem se údivem celý zkoprnělý.
"Paní vévodkyně z Guise to pravila před Mariettou, a ta, celá na vás pyšná, mi to rozumí se zopakovala."
Zpropadený Maríettin jazyk! Co si však myslet o paní z Guise, když tě je tak pramálo opatrná, že se v doslechu našich lidí chlubí přízní, jíž se těší její kmotřenec?
"Ale Tonko," pravil jsem, "copak myslíš, že bych si troufl hanět před králem jeho vlastní mince? To by byla řádná opovážlivost. A on by se mi vysmál do tváře!"
"To záleží, pane rytíři, na tom, jakým způsobem věc předestřete. Řeknete-li mu, že pařížští obchodníci se ukrutně obávají, ani přijdou na mizinu, třeba se to krále, jenž není bez slitování, tkne. Pane rytíři, prosím, promluvte s ním!"
"Rozmyslím si to," řekl jsem a povstal, "a zeptám se nejprve otce na jeho mínění, nebude-li proti, udělám to."
Nato mi složila převelký dík a půvabnou poklonu, avšak na odchodu, s rukou již na dveřní klice, se otočila a pravila tak tiše, že se jazykem sotva slov dotýkala, jako by to, co říká, bylo jaksi mimochodem:
"Pane, doneslo se mi, že máte novou panskou..."
"Věru tak," odvětil jsem stejným tónem.
"A jste s ní, pane, spokojen?" pokračovala po odmlce.
"Jsem, ale to ještě neznamená, že jsem na tebe zapomněl, chceš-li to vědět. "
"Děkuji, že jste mi to řekl," pravila vážně.
A odešla.
Jakmile se otec vrátil, vylíčil jsem mu toto setkání, jeho jasná tvář se zachmuřila a on řekl:
"Nelze upřít, že má Tonka pravdu. Ten výnos stran peněz si nikdo v království nepřeje. Je nespravedlivý, škodlivý, pro lid tížívý a zhoubný pro všechny."
"Pro vaše truhlice též, pane otče?"
"Kdyby šlo jen o ně! Leč částky, jež jsem svěřil svému poctivému židovi, aby se pěkně zakulatily, zhubnou rovněž. A stejně tak i městské nájemné a pacht z polí. Co se těch týče, naštěstí jich mám propachtovaných nemnoho, neboť většinu polností obstarávám sám se svými lidmi, a dojde-li k válce, je možné, že cena mého obilí stoupne, což by mi bylo náhradou, leč nevelkou a nejistou, vzhledem k potížím a nebezpečenstvím při jeho převozu."
"A co můj dobrý strýček z La Surie?"
"Váš dobrý strýček z La Surie," pravil La Surie, vstupuje do síně, "bude nucen čelit témuž, leč v menším měřítku. Než neděste se ničeho, spanilý synovče, tak daleko jsme ještě nedospěli, abychom chodili lovit polínka k sousedům."
Narážka na naši malou šičku hedvábu nebyla nikterak po chuti otci, jenž se zachmuřil, pročež jsem změnil téma.
"Pane otče," pravil jsem, "myslíte si, že bych s tím měl zajít za králem, jak mě požádala Tonka?"
Udělal jsem dobře, že jsem se optal, neb jej můj dotaz rozesmál.
"Tonka," řekl, "při vší své mazanosti a kramářské šikovnosti je naivňoučká, když si myslí, že by váš krok mohl cokoli změnit! Navíc byl již učiněn. A to mužem, jemuž věk, letora i vykonané služby dodávají neskonale větší váhu, než byste mohl míti vy."
"Kdo tak učinil?" optal se La Surie.
"Maršál z Ornanu."
"Aj, na toho si vzpomínám," pravil jsem, "ukázalť jste mi ho na svatbě vévody z Vendome. Jest to ten stařičký šlechtic s vlasem jako padlý sníh, než s obočím i pletí tak tmavými, že by jej měl člověk za mouřenína!"
"Ornano je Korzičan a je to ten nejudatnější a nejvěrnější voják, jakého si lze představit. Sloužil Jindřichu II., Karlu IX., Jindřichu III. i našemu Jindřichovi s ryzí oddaností a jako jediný u dvora se opovážil promluvit s králem zpříma, vyloživ mu, jak lid, obtěžkán výnosy, jež na něj uvaluje, tuze strádá a je u konce svých sil. ‚Sire,' opovážil se mu říci, váš lid vás již více nemiluje, taková je pravda! Nikdy nebyl Jindřich III. pomlouván tak, jako je Vaše Veličenstvo nyní. Obávám se, že nám hrozí zoufalství a vzpoury. '"
"A co na to král?"
"Král se nejprve notně rozčiloval, než posléze se nad tím zamyslel, Ornanovi poděkoval, vřele jej objal, polaskal a pochválil před celým dvorem za jeho upřímnost."
"A jestlipak vzal výtku v úvahu?" optal jsem se.
"Pramálo. Nicméně odvolal ty nejhorší ze svých výnosů."
"A výnos peněžní?"
"Ten bohužel se nikterak nechystá stáhnout, neb Sully i on sám na něm, zdá se, trvají."
* * *
Bassompierre o naší sázce šetrně pomlčel, já sám se o tom nikomu slůvkem nezmínil, takže otec by o ní neměl tušení, kdyby mu to Marietta nakonec nevyzvonila. Počal mi klást nekonečné otázky a já mu vše vylíčil tak, jak jste se právě dočetli.
"Vy tedy věříte," pravil a pronikavě se na mě zahleděl, "že v tom byly čáry?"
"Věřím i nevěřím," odpověděl jsem s lehkým studem za doznanou věřícnost.
"Ale běžte!" smál se otec, "tak tomu tedy věřit přestaňte! Rcete si, že náhoda, kteráž někdy věci zaonačí prachšpatně, je jindy nastrojí celkem slušně. Povšimněte si, prosím vás, jak vše do sebe zapadá: vaše setkání s Filipkou v kostele svatého Ondřeje od řemesel trvá pět minut. Hodíte po ní očkem. Dívka si na toto setkání vzpomene. A když přijde její sestra o práci, pošle ji k vám. Kde v tom vidíte jaký zázrak? Já v tom nevidím než souhru okolností."
"Než pane otče, Bassompierre v účinek prstenu i ve svou germánskou vílu věří."
"Věří, poněvadž je hráč a náhoda je jeho božstvem. Věří tomu rovněž, protože ta pověst je proň lichotivá a on ji umí podat duchaplně.

A konečně tomu věří, aby dámám vštípil, jaký že je neodolatelný... Tím lépe, že jste v žáru chvíle tomu uvěřil i vy, poněvadž ten prstýnek vám dodal odvahy a vy jste se bez okolků chopil Lojzčiny ruky."
"Pro bůh! Jak to víte?"
"Lojzka to pověděla Mariettě. Marietta mi to nesmlčela."
"A co si Lojzka myslela o mé opovážlivosti?"
"Co byste chtěl, aby si myslela? Každá žena odpustí vždy muži jeho smělost, pakli se jí líbí."
Koncem listopadu došlo ke dvěma událostem, z nichž první byla očekávaná a měla by se považovat za šťastnou, kdyby francouzský dvůr již po dvě staletí nežil v salickém předsudku: královna povila v Louvru dceru, jíž se dostalo jména Jindřiška Marie, leč nijak vřelého přivítání, neboť král, královna, dvůr i lid by si byli přáli chlapce. Když se ukázalo, že je to děvčátko, řekli si, že nestojí za to vyzvánět na velký zvon v Louvru, ani vypálit ránu z děla, ani zažehnout byť jedinou slavnostní vatru na náměstí, ani uspořádat tu nejskrovnější hostinu u dvora, a porodní bába za trest, že přivedla na svět holku, nedostala osm tisíc zlatých jako za každého bratra té nebožačky. Když Jindřiška dorostla v ženu, zdálo se, že se na ni štěstěna konečně usměje, neboť se provdala za prince waleského a brzy nato se stala královnou. Než léta Páně 1649 přišla o krále i o trůn, kdyžtě její choť, král Karel 1., skonal na popravišti.
Nazítří po královnině slehnutí mne zkraje odpoledne povolal král do Louvru, zavřel se se mnou mezi čtyřma očima v malém kabinetu a nadiktoval mi dopis Jakubovi I. Anglickému, kterýžto jsem měl přeložit do angličtiny. Tento list, který dnes už není pro nikoho tajemstvím a v němž král Jakuba žádal, by jej podpořil muži i penězi ve velké válce, chystané proti rakouským i španělským Habsburkům, byl sepsán slovy navýsost vlídnými, avšak ještě než mi jej král počal diktovat, vylil si ústně žluč na anglického panovníka, neboť se o něm doslechl hrubě nepěkné věci.
"Zdalipak víš, bratránku, co se ten tlustý hňup opovážil o mně říci? ‚To není láska, nýbrž podlost, chtít svést druhému ženu.' U všech svatých kudrnatých! Ten nedomrlec, který nedokáže svést ani vlastní manželku, se opovažuje kázat mi morálku! Jeho matka nejprve nechala zavraždit svého chotě a pak se provdala za vraha! Kdyby se mi zachtělo mravokárné lekce, vyzpovídal bych se otci Cottonovi, a nepotřebuji kázání toho Godona! Čemu se, bratránku, u všech hromů, usmíváte?"
"Poněvadž vy, sire, říkíte ‚Godon' jako Jana z Arku na označení Angličana. Než Jakub I. není Angličan, nýbrž Skot."
"To je mi dobře známo, leč od doby, co se svou tlustou zadnicí uvelebil na anglickém trůnu, si ten nemotora osvojil starodávnou anglickou tradici myslet jenom na sebe. Přišloť mu věru vhod, když jsem poslal svá vojska na pomoc chrabrým Holanďanům, aby mohli vyhnat Španěla! Španěl usazený v Holandsku, to by byla smrt pro jeho království, a on to dobře věděl! Než nyní, když je na svém ostrově živ a zdráv, nehne ani prstem, aby mi pomohl porazit Habsburky. Ba právě naopak! Chtěl by se s nimi přítelíčkovat, ten pošetilec! Však on ještě uvidí!"
"Přesto mu však píšete, sire."
"Přátelskými slovy jej žádám o vojáky a podporu."
"Ale sire, vždyť vám odmítne."
"Dozajista. Leč bude hrubě zahanben, že mi musí odmítnout, a neopováží se po mně požadovat milion liber, kterýž mu dlužím."
Když jsem ho byl vyslechl, pomyslel jsem si v duchu, že stran "starodávné tradice myslet jenom na sebe" si francouzské království s anglickým nezadá. Ta úvaha posléze rozesmála otce, když jsem se mu s nísvěřil. "Co se těchto záležitostí týče," pravil, "není Jakub I. zdaleka pošetilý. Je medle obezřetný. A převelmi se v tom podobá německým knížatům, neboť fakt, že náš král shromažďuje muže, kanony a peníze, mu činí hlavu přetěžkou. Pakli by našemu Jindřichovi pomohl, obával by se, že se ten stane příliš silným a s jídlem že mu poroste chuť."
Poté co si byl Jindřich vylil zlost, jak jsem právě vylíčil, nadiktoval mi dopis, navýsost zdvořilý, načež mě zamkl v kabinetě na dobu potřebnou k překladu, po hodině mě přišel vysvobodit, oba texty, francouzský i anglický, ukryl pod svým kabátcem a pravil mi, že Bassompierre mne zaveze domů, avšak budu muset míti dobrou hodinu strpení, neboť na něj s několika přáteli čeká v jeho kabinetě, aby si zahráli v karty. Požádal jsem ho tedy o dovolení, zda po tu dobu smím navštívit pana dauphina, s čímž byl okamžitě svolný, a svěřil mne dveřníkovi, ať mne zavede do synových komnat.
Když jsem vcházel, málem jsem do dauphina vrazil, anžto se chystal jít ven. Jedva mě poznal, zrůžověl potěšením, skočil mi kolem krku, políbil mě na obě tváře a obrátiv se, pravil panu ze Souvré:
"Pane ze Souvré, dovolíte-li, aby pan ze Sioraku šel se mnou za mou sestřičkou?"
Všiml jsem si, že od minulého našeho setkání učinil velký pokrok ve výslovnosti. Nyní vyslovoval všechna "r". V duchu jsem si spočítal, že by mu mělo být osm let a dva měsíce, a byl jsem rád, že činí takové pokroky. Avšak stále ještě se zakoktával.
"Velmi rád," odvětil pan ze Souvré, jehož jsem neprodleně pozdravil, a rovněž tak doktora Héroarda, kráčejícího za ním. Také jsem si všiml malého La Barge na vysokých podpatcích a neopomněl jsem se na něj usmát.
Už už jsme se chystali vykročit, když vtom se Ludvík na místě zarazil a řekl:
"Než půjdeme, musím se ještě rozloučit se svým psem."
Doběhl k němu, políbil jej na čenich a couvaje, hluboce smekl klobouk s chocholem a s vážností řekl:
"Sbohem, čtyřnohý příteli." Pak na mne pohlédl a dodal:
"Sioraku, byl byste tak laskav a políbil ho též?"
Což jsem učinil, nikoli však bez bázně, neboť psík to byl sice nevelký, než nikdy mne ještě neviděl. Avšak když jsem se k němu přiblížil, ani se nepohnul.
"Vidíte, pane ze Souvré," pravil Ludvík, "na pana ze Sioraku Nebojsa nevrčí."
Řekl to výsměšně, neboť k panu ze Souvré Nebojsa zřejmě stejně přívětivý nebyl. Připadalo mi, že Ludvík má svého vychovatele rád, ale že jej také rád popichuje, možná proto, že ten dobrotivý urozenec měl nad ním "moc rákosky", kteréž však na rozdíl od paní z Montglatu užíval zřídka. Doktor Héroard mi řekl, že pokaždé když byl dauphin rozčilen

anebo jen rozrušen kterousi rodinnou záležitostí, jako bylo kupříkladu narození jeho sestřičky, požádal, zda by směl spát u pana ze Souvré.
Když vstoupil do pokojíku, kde Jindřiška Marie spinkala, tři dámy, jež dlely u kolébky, mu složily hlubokou poklonu, při níž se jejich vyztužené suknice rozprostřely po parketách co květní koruna. Dauphin jim smekl, třímaje klobouk ve spuštěné ruce přistoupil ke kolébce, vzal Jindřišku za ruku, naklonil se a něžně pravil:
"Usmějte se, usmějte, sestřičko! Usmějte se, usmějte, maličká!"
Jindřiška měla očka ještě zalepená a dost dobře se usmát nemohla, než do ručky se jí připletl pravý ukazovák jejího staršího bratra a ona jej stiskla. Byl tím nadšen jakožto význačným znamením náklonnosti, otočil se na svého vychovatele a řekl mu:
"Vidíte to, pane ze Souvré, tiskne mi ruku!"
V té chvíli vstoupila do pokojíku markýza z Guercheville, následována slečnou z Fonlebonu, jež mi při každém našem setkání připadala čím dál krásnější. Ludvík si s ní vyměnil poklony a pozdravy a celý zardělý pravi1:
"Dovolíte-li, slečno z Fonlebonu, abych vás políbil?"
"s radostí, pane," odvětila slečna z Fonlebonu a půvabně se sklonila, aby byla v jeho výši.
Paní z Guercheville si ráčila připamatovat, kdo jsem, a podala mi špičky prstů. Slečna z Fonlebonu se usmála, přistoupila ke mně, nazvala mne "bratrancem" a nabídla mi své líčko.
"Jakže, Sioraku!" vzkřikl dauphin, jakoby bodnut žárlivostí, "vy líbáte slečnu z Fonlebonu? Požádal jsem vás snad o to?"
Pan ze Souvré a doktor Héroard se nad tím pousmáli, vzpomněliť si na loučení se psem.
"Pane," pravil jsem, "promiňte, avšak je mou sestřenicí, neb jest rozená Caumontová jako má matka."
"Ach tak, to je něco jiného!" opáčil dauphin.
"Pane," oslovila ho markýz a z Guercheville, "královna si přeje vás vidět, mám vás k ní dovést."
Po Ludvíkově tváři se rozili nadmíru rozmrzelý výraz a všichni přítomní pocítili na okamžik rozpaky. Každému byloť známo, že mezi královnou a synem, jinak tolik milujícím, vládne lásky pramálo. Nevím, kde jsem četl, že jediným údobím, kdy se jí cítil blízek, bylo tenkrát, když ho nosila ve svém lůně. Ta věta říká vše. Není co dodávat.
Dauphin vypadal do té míry roztrpčen, že bylo o strach, zda nepropukne v jeden z oněch výstupů, kdy jej jeho urputnost dohánělа k pláči, křiku a skřípění zubů. Neboť řekl-li své "ne", zadrhl se vždy na tomto "ne" a nebylo moci jej od něj odradit.
S notnou dávkou duchapřítomnosti k němu přistoupila slečna z Fonlebonu a s úklonou mu něžně pravila:
"Pane, budete tak laskav a vezmete mne za ruku, až půjdeme ke královně? Projdeme síní Feuillantinů."
Dauphin tou něhou roztál a beze slova přikývl. Než se však chopil ručky slečny z Fonlebonu, rozloučil se se mnou, vědělť, že jsem tu jen na skok. Pan ze Souvré následoval dauphina a markýza z Guercheville, kteráž byla pravda nanejvýš ctná, než koketnost jí nechyběla, jej požádala o rámě, a jak jsem viděl, chovala se k němu převelmi okouzlujícím způsobem, což zřejmě notně pobavilo malého La Barge, jenž průvod uzavíral, a obrátiv se, usmál se na mne spiklenecky. Doktor Héroard pak, uchopiv pod paží mne, odvedl mě do svého pokoje.
"Synovče milý," řekl, "máte-li s návratem domů čekat, až Bassompierre dohraje, pak vám hrozí předlouhé čekání a smrt hlady. Přichystám vám něco menšího k snědku, aby vaše útroby měly strpení."
A ze svých zásob mi poskytl chléb, paštiku a sklenici vína. Vyslovil jsem mu tisíceré díky a vzdal jeho svačince hold.
Doktor Héroard mi vyprávěl, jak tři čtyři dny před Jindřiščiným narozením uviděl Ludvík kolébku, kterou přinesli do pokojíku určeného pro novorozeňátko. Hned se sám kolébky ujal, dal do ní slamníček a odestlal ji. Potom do ní ulehl i se svým psíkem Nebojsou a nařídil, ať jej kolébají. Když Héroard dovyprávěl, optal jsem se ho, co o tom soudí, jelikož mi přišlo poněkud překvapivé, že si více než osmiletý chlapec takto hraje. Avšak Héroardova odpověď byla uhýbavá, činící jistě čest jeho obezřetnosti, než nikterak neznamenající, že by si o tom nic nemyslel. Mne se ta věc hrubě tkla, aniž jsem dovedl vysvětlit proč.
Páže, jemuž mě Héroard svěřil, mne oním nám již známým bludištěm zavedlo do kabinetu, kde se král obvykle oddával své hráčské vášni. Byla to místnost větší, než by její název dával tušit, kterouž za dne osvětlovala dvě velká okna, nyní zatažená sametovými závěsy karmínové barvy, zlatě zdobenými. Svíčky v lustrech hořely a rovněž tak v osvětlovacích ramenech vystupujících ze zdi, a jelikož místnost byla bez krbu, donesli sem ohřívadlo, z něhož v onen listopadový podvečer štědře sálalo teplo, jež by bylo bývalo příjemné, nebýt to na úkor čistého vzduchu. Když člověk do místnosti vyzdobené Danderskými tapiseriemi vstoupil, zapůsobila ihned útulným dojmem, stál zde mimo jiné velký kulatý stůl prostřený tureckým přehozem, jehož teplé barvy, zvláště za tohoto chladného a šedivého počasí, byly náramně přívětivé. Nevím však, zda se hráči, rozsazení kolem stolu, potřebovali natolik rozehřívat, hráliť již tak se zápalem.
Bylo jich šest: král, Bassompierre, vévoda z Guise, vévoda z Epernonu, markýz z Créqui a jako posledního, byť pokrevního prince si dovolím jmenovat toho, jehož jsem neměl v lásce: hraběte ze Soissons, kterýžto zanechal trucování pro květy lilie na jednom ze svých zámků a vrátil se předešlého dne do Louvru.
Poklekl jsem králi u nohou a políbil mu ruku, kterouž mi na celou čtvrt vteřinu milostivě přenechal, a poté jsem pozdravil jednoho každého z přítomných, přičemž každý mi oplatil jinou mincí: Bassompierre širokým úsměvem, můj poloviční bratr Guise poloviční úsměvem, markýz z Créqui pokývnutím hlavou, vévoda z Epernonu přimhouřením jednoho oka a hrabě ze Soissons nijak.
Bylo jasné, že se hra zdaleka neschyluje ke konci a byl bych se tu cítil navýsost na překážku, kdyby se mě král nezeptal: "Nezahraješ si, Sioraku?"
"Ten nehraje ani se nesází," řekl Bassompierre. "Čistá to duše."
"Je-li to čistá duše," pravil král ve vší vážnosti, "pak je zde jediná a přinese mi štěstí. Rychle, nechť donesou stoličku pro rytíře ze Sioraku! Mně po pravici, sem."

Usedl jsem, cítě se méně polichocen, než bych měl, jelikož jsem si pomyslel, že mi bude na tomto sedátku setrvat nehybně a mlčky neskonale dlouhý čas, aniž uslyším cokoli zajímavého a aniž cokoli pochopím ze hry, pro niž byli všichni tak zapáleni, tu unášeni radostí a tu zas s hřebínkem sraženým, podle šťastných či nešťastných zásahů štěstěny. Já byl sice v nitru nespokojen, leč král přímo zářil. Od chvíle, kdy jsem si sedl vedle něho, ztrojnásobila se mu kupička zlaťáků na stole, což ve vší vážnosti přičítal přítomnosti "čisté duše" po svém boku.
Rytíř z Brodu mu ten svátek překazil. Přiběhl, sotva dechu popadaje, zrudlý a roztřesený, a koktavě zvolal:
"Sire, princ z Condé dnes zrána unesl svou knížecí choť: o čtvrté hodině odjeli z Muretu a míří na sever."
Za ticha, jež se po zprávě rozhostilo, král povstal, v tváři voskově bledý a vrávoraje, že se musel pevně opřít o mé rameno, aby udržel rovnováhu. Tvář měl ztrhanou úzkostí, chvíli trvalo, než dokázal promluvit, a co na mě v tom okamžení zapůsobilo nejvíc, byly karty, kteréž nadále svíral v ruce a bezpochyby neuvědoměle si je tiskl ke kabátci, jako by nechtěl, aby mu kdo viděl jeho list. Konečně se mu vrátila řeč a vědomí vlastní důstojnosti, odevzdal karty Bassompierrovi a řekl mu, aby pokračoval místo něj a dohlédl na jeho peníze.
Poté nařídil rytíři z Brodu, ať jej následuje, a stále se opíraje o mé rameno (nemělť jsem tedy jinou možnost než kráčet mu po boku), opustil kabinet a váhavým krokem zamířil ke královnině ložnici.
Ta volba mne notně udivila, vždyť královna teprve nedávno slehla a nyní byla upoutána na lůžko, rozbolavělá a bledá pod svým baldachýnem, a krom toho jednalo-li se o princeznu, nemohl se král u ní nadít špetky porozumění pro svůj zmatek. Často jsem od té doby přemýšlelo tomto Jindřichově nebývalém kroku a jediný důvod, který jsem dokázal najít, byl ten, že v té chvíli potřeboval ženskou přítomnost, byť mlčenlivou, byť i nepřátelskou.
Marie Medicejská, již osvětlovaly po pravici i po levici vonné svíce zasazené v mohutných svícnech, neležela, nýbrž se opírala o vysoce nastlané hedvábné polštáře, jejichž bledě modrá barva měla dát vyniknout jejím bohatým plavým vlasům, jediné to podivuhodné věci na ní, neboť podle všeobecného, leč málokdy vyřčeného mínění vyjma v soukromí - její nepravidelná tvář neoplývala onou krásou, kterou při jejím nástupu oslavovali malíři a básníci měrou vrchovatou. Tento dojem nikterak nenapravil její obvyklý výraz ve tváři - mrzutý a nadutý. Nanejvýš se v její prospěch dalo říci, že byla velká, zdravá, statná, vnadná a ustavičně plodná - ony dvě poslední přednosti jí vynesly u krále uznání, o jejím úsudku však neměl nikterak valné mínění.
Je třeba přiznat, že královna nepotřebovala mnoho důvtipu, aby pochopila, o čem je v její přítomnosti řeč mezi králem a rytířem od Brodu a posléze králem a Delbénem: poběhlíci za ranního úsvitu její vlastní choť unesl a velmi pravděpodobně se manželský pár v tuto dobu nalézá v blízkosti nizozemské hranice.
Král byl jako smyslů zbavený. Leč stačilo se trochu vmyslit do Mariina postavení a bylo jasné, že pro ni je ta novina skvělou náplastí na zklamání z holčičky, již přivedla na svět. Kdyby se opovážila a kdyby jí to její břich v nynějším stavu dovolil, rozesmála by se, až by se za něj popadala. Co je ta poběhlice jiného než ubohá malá fintilka, která se tak dlouho natřásala, až si získala královu lásku, a to za jediným cílem, aby se s ní oženil! Než Svatý otec by nikdy nedal svolení k rozvodu při tolika dětech, jež svému choti povila, a proto stačilo, aby se Marie poohlédla po historii své vlastní rodiny ze strany otcovské, a bylo jí hned jasné, jak by jednoho dne skončila, kdyby Condé mezi krále a princeznu nepoložil hranici. Byl to zázrak a ona naň bude pamatovat ve svých modlitbách.
Zatímco král bezbarvým hlasem kladl otázky Delbénovi a rytíři z Brodu, využil jsem toho, že královna mi věnuje pozornost asi takovou co kusu nábytku, a několikráte jsem na ni zběžně pohlédl. Ani nedutala, jak poslouchala, sval se jí v zakaboněné povýšené tváři nepohnul. V jednu chvíli jsem měl dojem, že ji slyším, ana si skrze zuby mumlá: "Che sollievo!",* a domněnku, že jsem se nejspíš nemýlil, mi potvrdil Delbéne, jenž byl Florenťan a přesně v témže okamžiku k ní stočil zraky a zadíval se na ni. Byl to však jen záblesk. Delbéne hlavu odvrátil. Sotva stačil odpovídat na úzkostné dotazy krále, jenž ho nutil do ustavičného omílání toho mála znalostí, které měl.
Do naprostého zmatku se dostavil Bassompierre se sdělením, že jednomyslným rozhodnutím hráčů byla partie přerušena a on že přináší králi jeho peníze. Král, aniž pustil mé rameno, se k Bassompierrovi obrátil, upřel naň zoufalý pohled a bezbarvým hlasem pronesl:
"Bassompierre, příteli, jsem ztracen! Ten muž unesl svou ženu do lesů. Nevím, zda má v úmyslu ji zhubit či odvézt pryč z Francie."
"Zhubit ji dozajista nehodlá, sire," ujistil ho Bassompierre, který shledal takový předpoklad nesmyslným a vůbec už nebyl s to pochopit, jak může mít žena pro muže takovou váhu, aby ten přišel o rozum, sejde-li mu z očí.
A král vpravdě o něj přijít musel, o tom se přesvědčil, když slyšel, že svolává radu - o sedmé hodině večerní! -, aby projednala nutná opatření. A co bylo ještě méně obvyklé, požádal jej, aby se jí zúčastnil.
Mne o to nepožádal, než stejně jsem setrval, neboť se zdálo, že mu na mé přítomnosti převelmi záleží, buď že mu bylo vzpruhou mé mládí, anebo snad že mě nadále považoval za svůj talisman. To, co se tu však mělo sehrát, byla partie, v niž si nebyl jist ani svými kartami, ani tím, jak ji má hrát.
Rada, posílena o prince, vévody a pairy a několik státních rádců, se shromáždila v síni pro ni vyhrazené, kde však, především v létě, zasedala jen zřídkakdy, král raději projednával záležitosti za chůze zahradou, kdy kráčíval svým nervózním, neúnavným krokem.
Jeho Veličenstvo, které znovu poněkud nalezlo rozvahu, předestřelo fakta se svou obvyklou stručností a požádalo každého, nechť se vysloví. Což také každý učinil, nikoli však předložením vlastního názoru, ale pokoušeje se uhodnout, co si asi tak král přeje slyšet. Přesto se mi zdálo, že v těchto soudech jsou patrny jemné rozdíly a že státní rádce Jeannin jej zaujal svou jasnou a bezpochyby i upřímnou řečí, neboť předsedu Jeannina nebylo možné podezřívat z pochlebnictví: vystoupilť v soudním parlamentu proti ničivým výnosům a zvláště pak proti výnosu peněžnímu.
Podle Jeannina měli prince pronásledovat, třeba i za hranice státu, a přimět k návratu do země. Pakli by odmítl, bylo třeba vyzvat nizozemskou vládu, aby neskýtala utečencům útočiště.
* * *

"Čtenářko sličná, smím vám na tomto místě vysvětlit..."
"Pane, já vám naslouchám jako při mši svaté, avšak jen jedenkrát!
Snažně vás prosím, žádné urážlivé opakování!"
"Ale madame, já vás zde krmím tolika fakty..."
"Ničehož se neobávejte, nepřekračují schopnosti mého mozku, mně stačí, když si uchováte svůj živý a jízlivý tón."
"Jízlivý, madame?"
"Nikdy neopominete dobírat si královnu."
"A vy, madame, ji bránit, jakkoli je toho na ní pramálo k hájení."
"Přece se nebudeme vadit! Prosím, pokračujte, pane, hodlal jste hovořit o nizozemské vládě."
"Ve Francii se jim říkalo arcivévodové a to množné číslo bylo notně zábavné..."
"Protože byl jen jeden?"
"Protože druhý byla žena. Tato vláda představovalať v Evropě nejokatější symbol dvojhlavé habsburské monarchie: arcivévoda Albert byl Rakušan a jeho choť Isabela španělská infantka, dcera Filipa II. Oba tedy Habsburkové, ona ze starší větve, on z větve mladší."
"Měla své slovo v řízení země?"
"Dozajista, vždyť byla nevlastní sestra Filipa III. Španělského. Bez španělského vojska a markýze ze Spinoly by byl arcivévoda Albert nemohl čelit Holanďanům."
"A co to bylo za lidi, ti slavní arcivévodové?"
"Arcivévoda Albert byl kardinál-arcibiskup, než svlékl řeholní roucho, nikoli z lásky, nýbrž ze státnických důvodů, aby vládl nad Nizozemím. A jeho choť, Nejjasnější infantka Isabela, byla vychována v Escorialu v ledovém stínu Filipa II..."
"Rozumím-li vám dobře..."
"Ano, madame. Byli ctní, přísní, nevrlí a strašlivě nudní."
"Sázím se, že malá princezna z Condé bude hořce oplakávat veselý dvůr francouzský. Jak je možné, pane, že v nerozhodné radě dosud nerozhodoval Sully?"
"Neboť se ještě nedostavil, madame. Blíží se, leč pomalu. Přitom vzdálenost dělící Louvre od Arzenálu (kde schraňuje kanony) či od Bastily (kde schraňuje miliony) není nikterak velká, zejména za tmy, protože jakmile se snese noc, město se vylidní a Pařížané se ze strachu před lupiči uzavřou ve svých domovech. Než znáte Sullyho: je samolibý a domýšlivý, jak jen si lze představit, a rád na sebe nechá každého čekat, včetně krále, který ho přijme pohříchu chladně, když se dostaví, aby trochu srazil hřebínek jeho zavrženíhodné zpupnosti. Zbytečná to námaha! Sully věděl vždy vše! Vše předvídal! A nikdy vám na to nedal zapomenout! ‚Vždyť jsem vám přece říkal, sire, že se Condé, zpracovaný španělskými emisary, chystá opustit zemi a že je třeba vsadit jej do žaláře! Kdybychom tak byli učinili, nebyli bychom dnes tam, kde jsme!' ‚U všech svatých kudrnatých, Rosny!' křikl král, přece mi nebudeš celou noc vytrubovat do uší své vždyť jsem vám to říkal! Dali jsme se na vojnu, musíme tedy bojovat. Řekni mi, co navrhuješ.' Mimochodem, madame, dovolte mi, abych vám složil poklonu za vaše gioco hodné La Surieho o Sullym ‚rozhodujícím' v ‚nerozhodné' radě..."
"Děkuji vám, pane. I já jsem se svou hříčkou spokojena. Přišla sama od sebe, aniž jsem na to nějak myslela. Než prosím pokračujte."
"Sully požádal krále o trochu času na rozmyšlenou. Král svolil a on se uchýlil do okenního výklenku, zpola se obrátil zády a oči si zastínil svou širokou tlapou."
"Takové drahoty! Pak se řekne, že ženy dělají okolky! Můj ty Bože! Jak ten se dělá důležitým!"
"Nicméně, madame, když Sully promluvil, říkal věci smysluplné. Bylo však třeba mu je tahat z huby. Po chvíli král pozbyl trpělivosti a otázal se ho: ‚Nuže, Rosny, přemýšlel jste o tom?' ‚Přemýšlel, sire.' ‚Co máme tedy učinit?' ‚Nic, sire.' ‚Jakto že nic!' ‚Ano, sire, nic. Neučiníte-li zhola nic, dáte najevo, že vám to hlavu netíží, a Condé sklidí opovržení. Nikdo mu nepomůže. Ani přátelé a služebníci, které má za hranicemi. A za tři měsíce budete mít prince, kterýž bude hnán potřebností a malým významem, jaký mu budou přikládat, tam, kde ho budete chtít, kdežto ukážete-li se pln starostí a toužící jej spatřit, budou si jej považovat. Budou mu vypomáhat penězi a ponechají si ho u sebe, jen aby vás tím pohněvali, zatímco by ho nechali jít, kdybyste si starosti nečinil.'
Nuže, sličná čtenářko, co o tom smýšlíte?"
"Dříve než vám, pane, odpovím, ráda bych vám položila otázku." "Prosím, jen si poslužte."
"Jestlipak byl Sully ženatý?"
"Byl, madame."
"Šťastně?"
"Nikoli, madame. Věnovalť se plně dělům v Arzenálu a pokladnici v Bastile, choť svou zanedbávaje, kteráž jej podváděla s panem ze Schombergu, jedním z dvorských galánů a předních přátel pana z Bassompierre."
"Nemohu říci, že by mě to rmoutilo. Měl hřebínek příliš vysoko vztyčený, alespoň mu poněkud splaskl."
"Než my, madame, nehovořili o jeho hřebínku, nýbrž o jeho plánu."
"Ty dvě věci mají leccos společného. Řečený plán, pane, měl řádnou trhlinu. Byl skvěle zosnován proti princi, leč opomíjel princeznu. A mě by udivilo, kdyby jej král přijal."
"Nepřijal jej. Vzal na sebe nebezpečný návrh předsedy Jeannilia s rizikem, že si natluče nos, až bude odmítnut, a že se před křesťanským světem zesměšní."
"Zesměšní? Jakpak to?"
"Madame, nebude se snad říkat, že ten starý Menelaos je hotov vyhlásit válku Troji, jen aby získal svou krásnou Helenu...?"

ABC Amber Palm Converter, http://www.processtext.com/abcpalm.html

KAPITOLA DVANÁCTÁ

"Menelaovi," pravil otec, když jsem mu události onoho večera vylíčil, "sice historie přiřkla směšnou úlohu paroháče. Avšak krásná Helena byla jeho zákonná manželka, a on měl tedy právo i bohy na svéstraně. Což se vpravdě o našem Jindřichovi tvrdit nedá, an, jak velmi správně podotkl Jakub I. Anglický, chce druhému ženu svésť. Tím, že přiměl Condého uchýlit se do Nizozemí pod ochranu arcivévodů, podařil se králi španělskému mistrovský tah, neboť nyní se může stavět před křesťanským světem nejen jako rytíř katolické cirkve, ale i jako ochránce utlačovaného a obránce dobrých mravů. A koho že má proti sobě, může říkat, nic víc než hugenota na oko konvertovaného, spojence kacířů, nakládajícího krutě se svou ctnou chotí a tyransky se svým synovcem, a nadto hanebného smilnika, jenž propadl stařecké vášni... Je vždycky tuze zlé, pane synu, hodláte-li rozpoutat válku a v druhém táboře proti vám strmí morálka a náboženství k tomu."
"Co nyní, pane, hádáte, že nastane?"
"Nekonečná vyjednávání mezi králem na jedné straně a na straně druhé vyslancem arcivévodským Pecquiusem, vyslancem španělským donem Iñigem z Cárdenas a papežským nunciem Ubaldinim. Budou nekonečná a zbytečná. Prosby, nátlak, zapřísahání, výhrůžky a papežské mise, nic to nebude platné. Španělsko svá rukojmí nepropustí a král se své princezny nevzdá."
"Takže tentokrát je válka jistá?"
"Došlo by k ní stejně, král se na ni chystá již deset let, takto se však na nás svalí rychleji."
Z obou otcových věšteb se však naplnila jen ta první, neboť uplynulo ještě dlouhých pět měsíců, než válka vypukla či než byla na spadnutí. To jen dokazuje, že král zdaleka nebyl takový pošetilec, jak si někteří namlouvali, nehodlal napadnout nepřítele neuváženě, aniž pak slevit ze své obvyklé obezřetnosti. Dokazuje to i, že touha po princezně byla pro něj jen dodatečným důvodem k srážce, a nikoli hlavním, jak se tvrdilo.
S nadcházejícím časem vánočním, na kterýž, jak víme, podle hlasů ze sakristie chystali zlí hugenoti katolíkům bartolomějskou noc, vyváděli pobožnůstkáři jako zběsilí. Fogacer, jenž s námi večeřel několik dní před Narozením Páně, nám nabídl, že pro nás zajistí tři místa v kostele svatého Gervasia, kterýžto bude na Hod boží vánoční nacpaný k prasknutí, neboť král s dvorem zde vyslechnou kázání otce Gontiera, jezuity proslulého svou výřečností a prohlašujícího o sobě, že je vyslán Svatou stolicí, by králi přinesl svatá slova.
"Tento otec Gontier," pravil ctihodný abbé Fogacer, kterýž podobně jako náš farář Courtil nemohl jezuity vystát, "ten dovede jen ukazovat drápy, cenit zuby a plít jed. Představuje tvrdou líc Tovaryšstva Ježíšova, kdežto otec Cotton tvář líbeznou a vlídnou. Spolehněte se, že neušetří ani krále, ani chystanou válku proti Španělsku, a jsa ducha notně bystrého, vymyslí chytrou kličku, jak jej napadnout. Načež otec Cotton půjde krále po těch tvrdých ranách utěšit, uroní slzu, prohlásí, že ho to mrzí a že s tím nesouhlasí, a neopomine králi připomenout jeho dávný příslib sta tisíce zlatých na dokončení stavby kaple jezuitské koleje v La Fleche."
"Chcete říci, že mu je král dá?" užasl otec. "Když se nyní snaží vyškrábnout každý penízek, který je k mání?"
"Dozajista dá. Král si pomyslí, že tím jezuity odzbrojí, a otec Cotton, kterému je jasné, že na to spoléhá, se bude smát pod vousy. Neboť on, jenž žije v útrobách netvora, ví velmi dobře, že tovaryšstvo odzbrojit nelze a že si v nejmenším nebude dělat svědomí, hryzne-li do ruky, která je živí, pokud při tom zůstanou jeho úmysly čisté. A jakýže úmysl by mohl být čistší nežli ten jejich, ani poslušni perinde ac cadaver* slepě slouží záměrům Svaté stolice."

Byli jsme s otcem a La Suriem na mši u Svatého Gervasia a vrátili se notně povzneseni, než nikoli tak, jak by si to byl otec Gontier přál.
Hleděl jsem naň náramně zvědavě, když stanul před shromážděním a z výše kazatelny hned zkraje prohlásil, že jej "- ač nehodného posílají Svatý otec, preláti a církevní hodnostáři, abych vám, sire, dal prohlédnout a vyslyšet spravedlivé volání vašeho lidu, kterýž se nechce smířit s tím, že nepřítel mu chystá válku, zatímco církev mu pěje o míru".
Otec Gontier, opírající se mohutnými dlaněmi o kazatelnu, neměl vpravdě nic z mnicha chřadnoucího pústy či otupělého umrtvováním. Naopak, byl to statný chlapík hranaté postavy, s širokou hrudí a silnou šíjí, nad níž se klenula hromotlucká, divoce vyhlížející leb s hustými, krátce zastřiženými žíněmi, žhavým pohledem, důkladným nosem a lačnou čelistí.
Jeho mohutná chřípí jako by sála bitevní pach. Hlas měl zvučný a slova velitelská, že jste si jej dovedli představit mnohem spíše oděného v kyrys než v žíněné roucho, jak v ruce třímá spíše meč nežli ciborium a mezi stehny, skrytými za kazatelnou, leč podle mého odhadu svalnatými, svírá válečného oře, jehož pobízí ostruhou proti nepříteli - "ač nehodný". Byloť očividné, že otec Gontier sice vyrazil cvalem, by z výše své posvátné kazatelny uštědřil králi lekci, leč byl pokorný, byl velepokorný, arcipokorný, ba řekl bych, byl pokora sama. Zprvu jsem se dohadoval stran řečeného "nepřítele", jenž "chystá francouzskému lidu válku, zatímco církev mu pěje o míru". Zdaliž to má býti arcivévoda Albert, druhdy kardinál, který uprostřed míru zabral město Amiens, a náš Jindřich byl nucen k dlouhému a nákladnému obléhání, aby je získal nazpět? Či snad císař, jenž se právě zmocnil knížectví v Cléves? Anebo Španěl, jenž za časů Ligy usiloval získat Marseille, posléze podnítil maršála Birona a hraběte z Auvergne k úkladům o Jindřichův život a nyní přitáhl na svá území prince z Condé, by jej postavil proti jeho strýci?
Kardinálně jsem se mýlil. "Nepřítelem" byliť francouzští hugenoti a bylo třeba "ty buřiče potrestat", "vymýtit celé to vzpurné plémě z vašeho srdce, sire, a vypudit je ze země". Otec Gontier přednášel tato slova s hrdou jistotou a obracel se jimi nejenom na krále, jemuž jako by předával pokyny seslané z nebes, neb on, ač nehodný, byl vyslancem Svaté stolice, než rovněž patřila Sullymu, vévodovi z BouilIonu, maršálu z Lesdiguieres a mnoha dalším vysokým i nízkým urozencům od dvora, kteříž byli vespolek protestanti.
Záminka, jíž otec Gontier pro svá slova využil, svědčila o jeho záludnosti, neboť obrátil proti hugenotům zbraň, kterouž mu jeden z nich hrubou neopatrností poskytl. Byl to pastor reformované církve jménem Vignier. Napsalť veselý pamflet o Benátčanech vyobcovaných z církve, dále Dějiny církve, jež nikterak nešetřily papežský stolec, a právě nyní vydal Divadlo Antikristovo, kde se dal strhnout svým zápalem a svou předpojatostí a prohlásil papeže za Antikrista.
Podle Apokalypsy, poslední to knihy Nového zákona, za niž vděčíme svatému Janovi a jež pojednává o posledních údělech tohoto světa, je Antikrist bájná postava přinášející zlo, kteráž se zjeví těsně před koncem světa, zaseje po zemi zločin a neznabožství, avšak bude přemožena Kristem, jenž tak spasí lidstvo podruhé.
Od Vigniera, jak mi posléze objasnil Fogacer, bylo nespravedlivé i neuvážené navléci na Pavla V. rouno knížete zla. Vignier by byl lépe učinil, kdyby odolal pokušení oplácet ránu ranou, neboť Svatá stolice poté bohužel neváhala vypálit cejch Antikristův všem reformátorům bez rozdílu, kteří se už po dvě staletí pokoušeli napravit zlořády a nepřístojnosti katolické církve: Janu Husovi v Čechách, Lutherovi v Německu, Kalvinovi ve Francii. Vignierovo "oko za oko" tedy nepřišlo v pravý čas, neboť na rozdíl od některých svých předchůdců povznesl Pavel V. celý křesťanský svět svými ctnostmi. "Vyjma snášenlivosti," říkal Fogacer, "oplývá všemi." "Ta však je ctností nejdůležitější," podotkl otec. Než Fogacer s tím nechtěl souhlasit. A přitom sám měl povýtce dobrý důvod přát si, aby tato ctnost vládla na zemi v poněkud širším měřítku.
Vraťme se však k otci Gontierovi, kterýž jako mnozí jezuité rád předváděl svou tezi na základě sylogismu. Ten jeho však byl ze zlata: tvrdí-li hugenoti, že je papež Antikrist, pak legáti abiskupové pověření celebrovat králův sňatek byli nepraví. Sňatek je tudíž neplatný a dauphin bastard. Tedy "nepřítel, jenž si bere, sire, na mušku vaši rodinu a nástupnictví na trůně, cloumá vaším žezlem a sráží vám korunu".
Ta řeč byla záludná, to přímo bilo do očí. Vignier promlouvalť sám za sebe a jeho názor nemohl být připisován hugenotům summou. Ostatně hugenoti nikdá nezaútočili na právoplatnost katolických sňatků z té příčiny, že pakli by tak učinili, byli by z většiny Francouzů pancharti, což bylo tvrzení stejně nesmyslné jako urážlivé. Ve skutečnosti se pravý terč onoho proslovu nikdo neopovažoval pojmenovat. Nepřítelem bylť král, který podle Gontiera "chystal válku francouzskému lidu, zatímco církev mu pěla o míru..." Kdyby totiž král pěl o míru spolu s ní, zůstali by jeho poddaní živi a zdrávi, "dokud se boží milosti zlíbí uchovat jej šťastně při zdraví a při životě". Nenaznačoval tím snad, a hezky zostra, že bude-li král trvat na svých protestantských spojenectvích a válečné politice, mohl by se Bůh rozhodnout neponechat ho při životě...?
O pár dní později jsme od Fogacera zvěděli, že jiný jezuita, otec Hardy, vyslovil proti Jeho Veličenstvu výhrůžku ještě méně zastřenou:. Naráženo na miliony v Bastile pravil, že "králové hromadí poklady, díky nímž se chtějí stát obávanými, než stačí pěšák, by dal králi mat".
Když můj otec ta mrzká slova vyslechl, byl všecek omráčený. "Vždyť je to fakticky výzva k vraždě! Zlověstně mi to připomíná vše, co se vykřikovalo z kazatelen a špitalo po sakristiích proti Jindřichu III. v době obléhání Paříže: jsouť to rozhozené udičky, na něž se má chytit nějaký slaboduchý, vyšinutý mozek, kterému pak vloží do ruky nůž."
"Věru tak!" pravil La Surie. "Tito lidé se vyznají, kterak táhnout pěšáky po šachovnici. Naši královnu už získali."
"I oba střelce," řekl jsem.
"Koho máte na mysli?" otázal se otec.
"Condého a Epernona."
"Král," pravil otec, "udělal chybu, že nevsadil Condého do žaláře, jedva se zmínil o tom, že odjede ze země. A příliš dlouho prodléval s odstraněním Epernona, jenž je ze všech nejnebezpečnější."
* * *

Počátkem ledna mě král povolal do Louvru a bez obalu se mě zeptal, zda se nyní cítím přeložit list z francouzštiny do němčiny. Odpověděl jsem mu ano hlasem celkem pevným, než v duchu jsem se třásl, neboť jsem se sice pilně učil jazyku Ulričinu a psal jí dva dlouhé dopisy měsíčně, leč strachoval jsem se, abych v diktovaném dopise nenarazil na dva tři francouzské výrazy z diplomatické či vojenské mluvy, kteréž bych neuměl přeložit. Avšak list byl adresován kurfiřtu falckému, o němž jsem od Ulriky věděl, že hovoří francouzsky náramně dobře, a tak jsem si dodával odvahy říkaje si, že bude-li mi nějaký výraz v němčině chybět, mohu ho napsat ve svém jazyce.
Měl jsem štěstí. Jediné slovo v tom dlouhém psaní, nad kterým jsem se zarazil, byla "smlouva". Zaváhal jsem, než pak jsem se rozhodl užít francouzského výrazu "contrat" v poněmčené podobě a napsal jsem "Kontrat". Jedva jsem se vrátil domů, vrhl jsem se na slovník. Scházelo jediné písmeno: to slovo se píše "Kontrakt", což jsem mohl uhodnout, vždyť v latině, z níž je odvozeno, zní "contractus". Proč u všech hromů museli Francouzi z nedbalosti vypustit to druhé "k", které slovu "Kontrakt" propůjčovalo jaksi větší vážnost, strohost a závaznost?
Byli jsme teprve někde uprostřed diktátu, když se ozvalo zaťukání na dveře malého kabinetu, kde jsme s Jeho Veličenstvem pracovali, a Berlinghen (zřejmě jediný v Louvru, kdo věděl, kam se král uchýlil) přišel oznámit, že se dostavil nuncius Ubaldini, kteréhož dal povolat.
"Přiveď ho sem," pravil král, tváře se málo přívětivě.
"Sem, sire?" udivil se Berlinghen, dozajista přesvědčen, že audience papežskému nunciovi by se neměla odbývat v malém kabinetu bez nábytku.
"Slyšels mě!"
"Sire, krom sedátka, které zabral váš tlumač, zde není kam se posadit."
"Dej sem donést křeslo, dříve než nuncia uvedeš."
"A vy, sire?"
"Já zůstanu stát."
Berlinghen pohlédl na mě a pak na krále.
"Copak ti vrtá hlavou, Berlinghene?" optal se Jindřich suše. "Obvykle, sire, přijímáte nuncia v přítomnosti svých rádců."
"Dnes se obejdu bez ních."
"Než nuncius se dostavil v doprovodu svých kněží."
"Nechť předstoupí sám!"
"Ano, sire."
Berlinghen vrhl poslední pohled směrem ke mně, hluboce se ukloníl a odešel. Jeho pohled byl tak výmluvný, že jsem považoval za dobré se optat:
"Mám odejít, sire?"
"Požádal jsem tě o to snad?" odsekl král zprudka.
Začal přecházet místností sem a tam zlostným krokem a s rukama za zády. Zdálo se, že stěží ovládá rozhořčení, jež v něm příchod onoho návštěvníka vyvolal.
"Sioraku," řekl mi úsečně, "otoč se zády, nosem k oknu. A na jiný list než tento zapisuj vše, co uslyšíš."
"Ano, sire."
Dva sluhové donesli křeslo a já potěšen uznamenal, že posunu-li
nepatrně své sedátko, uvidím na křeslo, díky florentskému zrcadlu visícímu na stěně. Jelikož však mám za úkol zapisovat slova návštěvníkova, nebudu míti času po něm pokukovat.
Uslyšel jsem jeho hlas dřív, než jsem jej zahlédl, neboť král mu dosud křeslo nenabídl, takže se nenacházel v mém zorném poli. Vyslovoval svá poručení a předával králi pozdravy od Jeho Svatosti, a nejsa ani povahou, ani úřadem nucen do stručnosti, dával si na čas. Zabarvení hlasu, jenž setrvával v nízkých tóninách, mi připadalo velmi lahodné, o to půvabnější, že v něm zaznívalitalský přízvuk. Nedovedu lépe popsat jeho hlas, než řeknu-li, že působil dojmem kulečníkových koulí koulejících se v pánvi plné oleje. Kdykoli o sebe ťukly, bylo slyšet, jak jsou pevné, leč díky oleji, v němž plovaly, byla i ta pevnost čímsi líbezná.
Když se konečně kardinál nuncius posadil, dosud jsem ničeho nezapisoval, neboť jeho poručení byla povýtce obřadná, i pohlédl jsem naň do zrcadla nejednou. Připadal mi menší, než jak jsem si jej pamatoval ze svatby vévody z Vendome, kde byl obklopen skvoucím se květinovým záhonem purpurových a fialových rouch. Především mě však zaujalo, jak je na něm vše kulaté či alespoň zaoblené: hlava, obličej, očí, nos, brada, ramena i břich. Člověk by řekl oblázek z růžové žuly, který se ohladil třením o jiné vatikánské oblázky. Růžovou zmiňuji pro jeho pleť, přímo zářící svěžestí, a také pro veselý výraz zračící se mu ve tváři, třebaže mu bylo v jeho úkolu čelit obtížím, pro něž nejednou a často o sobě prohlašoval, jak jsem si mohl brzy povšimnout, že je "smuten, zarmoucen a lítostiv", Než byla to lítost kněžská: v ničem mu nebránila, jak se mi zdálo, příjemně si užívat radostí života.
Jindřich svou zdravici zkrátil, rozkročil se pevně proti nunciovi a šel zpříma k věci.
"Pane nuncie," pravil, "jsem hrubě nespokojen s ediktem, kterýž vypsala Její Svatost ohledně Světových dějin od předsedy De Thoua."
"Avšak sire, odsudek této knihy ze strany Její Svatosti by vás nikterak neměl udivovat. Neboť třebaže je duchaplná, sepsaná znamenitou latinou a po všech stránkách úžasně věci znalá, líčí události především ty, k nimž došlo ve Francii po roce patnáctistém čtyřicátém třetím - způsobem, s nímž nemůže být Svatá stolice spokojena. Ostatně Svaté oficium nezapomíná, že pan předseda De Thou patřil mezi ty, kteří sepsali edikt nantský, jenž se nám protiví, neb ustanovil v tomto království onu neblahou věc: svobodu vyznání."
"Bez níž," opáčil král, "by si mí katoličtí a hugenotští poddaní dodnes podřezávali navzájem hrdla... Ale budiž, co se Dějin předsedy De Thoua týče. Nemohu přece od Svatého otce očekávat, že ustoupí ze svých zásad! Více udivující mi

však připadá, že odsuzuje obžalovací řeč Antonína Arnaulda, pronesenou v soudním líčení proti jezuitům a zabývající se pokusem Jana Chatela o mé zabití."
"Ajta, sire!" pravil nuncius, jehož zřejmě jméno Jana Chatela poněkud vyvedlo z míry, "přáním Svatého otce jest, minulost nechť zůstane pohřbena. Vy sám jste jezuitům odpustil jejich nerozvážnost, vždyť poté, co jste je vykázal ze země, jste je povolal nazpět. Dokonce by se dalo říci, že jste se stal jejich dobrodincem, jelikož bez vaší pomoci by nebyli s to znovu se ujmout výchovy mládeže ani zřídit velkolepou kolej v La Fleche. A buďtež ujištěn, sire, že jsou vám za to neskonale vděční."
"Toho jsem si při jejich kázáních nepovšiml," poznamenal Jindřich trpce. "Než dobrá, pomiňme to, prosím. Jsouť zde horší věci! Edikt Jeho Svatosti se nespokojuje s odsudkem Arnauldovy řečí. Odsuzuje rovněž dodatky, v nichž stojí i rozsudek smrti vynesený pařížským soudním parlamentem nad Janem Chatelem, jenž je uznán vinným za pokus o zabití mé osoby."
Jelikož protiřečník setrval mlčky, pokračoval král kousavě: "Monseigneure, dovolte, abych vám připamatoval, že při mém návratu z Pikardie se Jan Chatel vmísil do zástupu dvořanů v Louvru, a jelikož se domníval, že jsem oděn v kroužkovou zbroj, pokusil se mne bodnout nožem do krku. Než naštěstí Prozřetelnost tomu chtěla, že zrovna ve chvíli, kdy on bodl, jsem se sklonil, abych pozvedl pana z Montigny klečícího přede mnou, čepel mne zasáhla pouze do horního rtu, zarazila se o zub a rozsekla ho vejpůl. Dovedete si představit, co škod by byla tato čepel napáchala na mém krku, kdyby jím pronikla naskrz. Nuže, a co nastalo? Pařížský soudní parlament Chatela soudil a odsoudil jej k smrti. Co si vlastně přála Svatá stolice, abychom učinili? Aby byl Chatel prohlášen nevinným? A propuštěn na svobodu, an by se znovu mohl pokusit, tentokrát úspěšněji, proklát mě svým nožem? Co znamená ono zrušení rozsudku smrti proti Chatelovi? Lituje snad Svatá stolice toho, jak se ke mně tenkrát Prozřetelnost zachovala shovívavě, když mne přiměla se shýbnout, a uniknout tak noži vrahovu?"
Jelikož si nuncius dal s odpovědí na tuto podrážděnou otázku poněkud načas, pohlédl jsem na něj do zrcadla. Jeho růžová pleť zbrunátněla, podobna nyní barvě purpurové sutany, obličej nabyl žalostného, bolestiplného výrazu, a když promluvil, bylo to, jako by mu v hlase zaznívala lkající viola.
"Sire," pravil, "bylo by mi neskonale líto, měl-li byste si myslet, že se Svatý otec, třeba na okamžik, zpronevěřil své náklonnosti vůči vám. Je však jistě možné, že preláti Svatého oficia, kteří mu odsudek poradili, se domnívali, že je jaksi logické, vypouští-li se Arnauldova řeč, vypustit i dodatky."
"Soudní líčení s Janem Chatelem," děl král, "a proces s jezuity jsouť dvě rozdílné věci. Je možné naříkat nad vypuzením jezuitů, leč proto ještě netřeba oplakávat muže odsouzeného na smrt, kterýž mě chtěl zhubit. Vážím si a ctím papeže Pavla V. a nesmírně mě těší, že mě chová v náklonností, ale raději bych, aby mě měl rád zaživa než po smrti!"
"Aj, sire!" zvolal nuncius, "hrubě by mne rmoutilo, kdyby vám taková myšlenka měla hlavou prolétnout. Mohu vás ujistit, že se Jeho Svatost modlí každým dnem za vaše zachování."
"Jsem jí za to hluboce vděčen. Uvědomte si však, jaké nepořádky zasil pontifikální výnos v mém království. Soudní parlament, nadmíru pohoršen, že mohl být zrušen jeho spravedlivý výrok, kterým se trestal smrtí kralovrah, prohlásil pontifikální edikt za protiprávní a nařídil, nechť je spálen."
"Ale sire, to zachází do krajnosti!"
"O nic více než takto vyhlášený edikt! Leč monseigneure, buďtež bez obav: zapověděl jsem soudnímu dvoru rozsudek vykonat, nejen kvůli tomu, jaké pohoršení by to u celého křesťanského světa vyvolalo, nýbrž i z té příčiny, že by v Paříži okamžitě vzplála válka hanopisů, jedni by se vyslovovali pro, druzí proti, a kdoví, třeba by si někteří potřeštěnci z tohoto pontifikálního výnosu zbavujícího Jana Chatela viny odvodili, že je nyní dovoleno mě zabít..."
"Ach, sire, ta slova mi rvou srdce! Má duše je do hloubi raněna. Myslím, že omdlím, bude-li mi vyslechnouti více. Sire, snažně vás prosím, bych se směl odporoučet."
"Pane nuncie," pravil král mírně sarkasticky, "neumdlévejte, prosím, dokud jste nevyslechl závěr, k němuž jsem po prostudování pontifikálního výnosu dospěl. Ničeho nenamítám proti odsudku Světových dějin předsedy De Thoua. Toť věcí Svatého oficia. Avšak nezamlouvá se mi nepřijetí Arnauldovy žaloby vůči jezuitům, kteráž byla v danou dobu více než spravedlivá. A pokud se zrušeného rozsudku nad Chatelem týče," pokračoval král hlasitěji, "považuji to nejen za protiprávní, ale i za útok na mou bezpečnost a za pohanu mé osoby...! Pročež naléhavě žádám Jeho Svatost, aby mě očistila od této nehorázné potupy tím, že řečený výnos zruší."
"Papež že má zrušit svůj výnos!" vzkřikl nuncius, v jehož hlase spustily nářek všechny plačky najednou. "Papež že má zrušit svůj výnos! Sire, vždyť papež promlouvá ve jménu Boha! Jak bychom, sire, mohli urbi et orbi připustit, že papež, an jest osvícen Duchem svatým, by se kdy mohl mýlit? Tím by vážnost Svaté stolice nesmírně utrpěla!"
"Vy si již najdete způsob, jak edikt zrušit, pane nuncie, aniž se dotknete papežovy vážnosti: Svatá stolice je přec tak obratná. Do té doby, monseigneure, budu natolik zkormoucen, mám-li užíti vašich slov, že vám pro tento výnos nebudu moci poskytnout slyšení, ač má touha s vámi rozmlouvat je převelká, stejně jako radost z každého shledání s vámi."
"Sire, neopomenu říci Jeho Svatosti, jak nemile edikt nesete, a jsem si jist, že Jeho Svatost nepochybně poskytne Vašemu Veličenstvu útěchu."
"Slovo ‚útěcha' mi zní podivně," pravil král, "pakli se jí však lze nadát, budu ji netrpělivě očekávat."
A propustil ho. "Útěcha", kterouž nuncius králi sliboval, na sebe dala čekat několik týdnů, a když pak přišla, nechyběla v ní chytristika, jak Jindřich předvídal. Římský dvůr nepřijatelný výnos nezrušil, omezil se pouze na nově vydaný soupis odsuzovaných děl, na němž se znovu objevily Světové dějiny od předsedy De Thoua, ale zmizel odsudek ortelu vyneseného nad Chatelem.
"Co je to platné!" pravil otec, když jsem mu věc vylíčil, "zlo bylo vykonáno! Poselství předáno! A buďte si jist, že se ponese od jedné kostelní věže k druhé, od sakristie k sakristii a od kláštera ke klášteru. Toliko první krok Svaté stolice

bude považován za správný. Její ‚lítost' budou přičítat dané situaci. Takto se za dnešních dnů podněcuje vrah, přičemž ruce zůstanou čisté a sutana bez poskvrnky."
* * *
Jak byl otec předvídal, jednání o návrat princezny nikam nevedla a pokus unést ji přímo v srdci Bruselu a odvézt nazpět do Francie nakonec ztroskotal, z velké části vinou samého krále, kterýž slavil vítězství předčasně. Co se prince z Condé týče, tento pokus jej poděsil natolik, že svěřil princeznu pod dohled ctných arcivévodů a prchl oklikami do Milána, kde se vydal do rukou hraběte z Fuentes, zapřisáhlého nepřítele Francie. Je třeba říci, že pro Španělsko a Fuentese představoval první pokrevní princ trumf o to úžasnější, že neměl v kapse ani vindru a k žití potřeboval cizích peněz. Pro Fuentese bylo tedy hračkou přimět jej, aby sepsal prohlášení, v němž odhalil Jindřichovu "tyranii" vůči své osobě (ono slovo "tyranie" ještě jednou podtrhuji, byloť nesmírně významné, jelikož podle jezuitské kazuistiky bylo zakázáno zabít krále, avšak povoleno zabít tyrana). Dále princ označil rozvod krále s královnou Margot za neplatný, Marii Medicejskou prohlásil za nezákonně provdanou za Jindřicha, a dauphina Ludvíka tudíž za levobočka.
Otec tím byl převelmi znepokojen a radil se s Fogacerem, jenž k nám přišel na večeři. Ctihodný abbé nasadil svůj dlouhý, pozvolný a křivolaký úsměv, který se již neopovažuji nazvat sodomitským, neb nevím, jak to s jeho mravy vyhlíží. Leč pravil toto:
"To mnoho neznamená. Je neskonale málo pravděpodobné, že by Pavel V. kdy připustil zrušení Jindřichova rozvodu s královnou Margot. Především, dotyčná s tím byla svolná; a dále, nikdy neměla děti a byla natolik proslulá lehkými mravy, že kdyby nebyla princezna, nazývali by ji kurvou. A proč by se u všech ďasů Pavel V. dopouštěl takové nehoráznosti vůči Marii, riskuje, že si na smrt znesváří Medicejské? Princovo prohlášení nemá jiný cíl než postavit prvního pokrevního prince proti Jindřichu IV. jakožto následníka trůnu pro případ králova odchodu... Než ani tak nevím, zda by princ vůbec chtěl hrát tu nebezpečnou hru do konce. Bylo by příliš snadné pověsit mu na nos jeho vlastní původ, jehož legitimita je více než pochybná. Avšak v této chvíli je princ vynikajícím pěšákem v rukou Španělů a ti jej využijí, jako Filip II. využil vévody z Guise proti Jindřichovi III.: jako praporce, pod nímž se spojí ligisté, nespokojenci a zrádci."
"Ano, máte pravdu, Fogacere," řekl otec, "a válka, třebaže dosud nevypukla, začíná dobře pro Španěly. Drží si v Miláně cennou zástavu v osobě princově a další, ještě cennější, v Bruselu v osobě princezny. Můžete si být jist, že si za ni nechají řádně zaplatit - pevnostmi, územím, poctami a prestiží -, až nadejde čas ji zpeněžit."
K neúspěšnému únosu princezny v Bruselu a princovu prohlášení v Miláně došlo, nemýlím-li se, koncem března 1610 a počátkem dubna mě Jindřich povolal do Louvru, abych mu napsal a přeložil dopis jednomu německému knížeti. Shledal jsem krále mnohem klidnějšího a rozhodnějšího než kdy jindy od onoho osudného večera, kdy ztratil svou milovanou. Vyřídil dopis s příkladnou hbitostí, slova mu plynula lehce, jako by je měl předem rozmyšlena. A pokud se mé maličkosti týče, cítil jsem se rovněž mnohem jistější, neb jsem si v průramku kabátce přinesl malý německý slovníček, jehož jsem hodlal v případě potřeby využít. Zkrátka a dobře, diktát i překlad byly v mžiku hotovy, a když byl můj úkol splněn, rozhovořil se Jindřich živě o válečných přípravách, aniž se však zmínil o princezně, jak svým dvořanům hojně činíval od chvíle, kdy překročila hranice, stěžuje si na bolest tím odloučením způsobenou slovy jímavými až naivními. Jelikož byla má práce tlumače skončena, požádal jsem krále o dovolení navštívit dauphina. Souhlasil, spokojen, že jeho nejstaršímu synovi projevuji takovou oddanost, a ta byla dozajista upřímná. Než věděl jsem, že o šesté hodině přichází slečna z Fonlebonu popřát dauphinovi dobrého večera a nechat se od něj políbit na obě líčka, a doufal jsem, že ji zde najdu. Náhoda uspořádala věci jinak. Od pážete jsem zvěděl, že se dauphin nalézá u královny, a obrátiv se k odchodu, potkal jsem na prahu slečnu z Fonlebonu, kteráž jej stejně jako já přišla navštívit. Zpočátku jsem byl nadšen, že s ní budu moci rozmlouvat z očí do očí, aniž na nás markýza z Guerchevme bude vrhat svůj stín. Avšak uviděl jsem ji všecku pobledlou, roztřesenou a se zarudlýma očima a nadmíru dojat jsem se jí ptal po příčině jejího zármutku. Zprvu mi ji nechtěla svěřit, než vložil jsem do svého naléhání všechnu něhu, jíž jsem byl schopen, a ona mi nakonec vše řekla.
"Ach, pane bratranče," pravila, uchopivši mne za obě ruce, "tisíckráte raději bych byla ošklivá, než aby na mne dolehla tato rána osudu. Žel Bohu, ta trocha krásy, kterouž na mně spatřují, bude mou záhubou. "
"Trocha krásy na vás?" opáčil jsem, uchopil ji tentokráte za ruce sám a donesl je ke svým rtům. "Sestřenko má, toť rouhačské!"
"Než nejhorší na tom je," řekla, ponechávajíc mi své ruce, "nejhorší je, že osudnou se mi stala má podoba s princeznou z Condé! Ach, raději bych se mocí mermo podobala Galigaiové než strpět, jako se to již déle než měsíc děje, nepřestajné návštěvy královy! Kdyby se však alespoň dvořil se špetkou taktu! Než u všech hromů! Člověku se ani věřit nechce, že tolik obdivuje Astreu! Neboť co se dvorné lásky týče, jde na věc spíše po vojensku! Nakonec jsem již více nemohla, vrhla se k nohám královniným a vypověděla jí vše, bylť to pro mne jediný způsob, jak ubránit počestnost proti těmto výpadům. Královna byla předobrá. Pozvedla mne, políbila na líce, slíbila mi věno, až se budu vdávat, leč proti jejímu rozkazu není odvolání; hned nazítří odjedu s řádně ozbrojeným doprovodem do rodičovského domu v Périgordsku. Dozajista své rodiče miluji, než, pane bratranče, po zdejší dvorské nádheře, po krásné Paříži, není Périgordsko než pustina! Kdo, ptám se vás, mne přijde navštívit, až budu v té dálavě?"
"Já, sestřenko má, já přijdu! Každé léto bývám na Mespechu. A Mespech věru není daleko od Castelnau rodu Caumontů, abych nemohl za pár hodin v sedle docválat až k vám!"
Nato se mi vrhla kolem krku, políbila mne na tváře, pak roztomile zčervenala a omluvila se za svou prudkost.
"Rytíři," pravila s ohnivým zápalem, je to pravda? Doopravdy mne přijedete navštívit? Přísaháte?"
"Jak jsem slíbil, tak i učiním!" pravil jsem, pozdvihuje paži.
Když jsem večer vyprávělo tomto setkání otci, zachmuřil se.
"Nezacházejte se slečnou z Fonlebonu příliš daleko! Její rodina je náramně vznešená, a pakli byste se po svých vstřícných krocích rozhodl couvnout, mohli by se její rodiče cítit dotčeně."

"Připadala mi tak půvabná a tak bezprostřední, když se mi u svém zmatku vrhla kolem krku..."
"Bezprostřední? V takových způsobech je u dívek vždy trochu vypočítavosti, než dovedou počítat tak rychle, že pohyb nese všechny známky bezděku."
"Zdá se mi komické," podotkl La Surie, "že král tak náhle vzplál prudkou vášní pro pouhou podobu."
"Mně to komické nepřipadá," pravil otec. "Cítím naopak soucit s tím téměř šedesátiletým milovníkem, kterýž ze zoufalství nad ztrátou milenky se vrhne na její dvojnici, jež jej vzápětí odmrští."
Otec, jak jsem již tuším říkal, chodíval do Louvru zřídkakdy a pouze tehdy, když jej král pověřil některým z oněch nám již známých poslání. Rád však bylo všem zpraven. Jednoho dne hovořil přede mnou s La Suriem o panu z La Force, hugenotovi a starém Jindřichově služebníku, jenž právě nechal jmenovat svého syna, pana z Castelnau, poručíkem gardové roty, jíž velí. Jak zřejmě otec předpokládal (ač jsem byl hrubě skoupý na podrobnosti ohledně setkání se slečnou z Fonlebonu), nastražil jsem při jménu Castelnau sluch a optal se: "Zdalipak jest ten Castelnau z Périgordska, pane?"
"Jistotně," odpověděl otec.
"Pak je tedy Caumont?"
"Stejně jako jeho otec, pan z La Force."
"Jsme tedy svým způsobem příbuzní?"
"Jsme vskutku bratranci," pravil otec a pohlédl na La Surieho. "A jaký je pan z Castelnau?"
"Je vašeho věku a dosti se vám podobá, až na to, že je převelmi tmavého vlasu a černých zraků. Můžete jej spatřit u branky Louvru, kde často drží stráž namísto otce, v souladu s vojenským řádem, kterýž hlásá, že poručík má vykonávat práci hejtmana."
"Zdalipak tráví léto v Castelnau?"
"To nevím," odvětil otec s úsměvem. "Snad byste se mu mohl představit a optat se ho na to? Podle toho, co jsem slyšel, je to náramně přívětivý mladík."
"Je sám taktéž hugenot?"
"Arciže, jako jeho otec. Pan z La Force vyvázl zázrakem z bartolomějského vraždění. Byť tenkrát ještě mladičký, když v Paříži 24. srpna probodli dobří křesťané jeho bratra i otce. On sám se zachoval nanejvýš duchapřítomně, neboť klesl mezi otce a bratra s výkřikem: ‚Jsem mrtev!' Když se snesla noc, zachránil jej jeden sudí*, jenž jej odvedl do Arzenálu k Bironovi."
Pár dní nato byl otec povolán do Louvru a já se ho, nikoli bez postranního úmyslu, optal, zda bych jej směl doprovodit, čemuž se poněkud udivil, neb byl předvolán na dobu mé siesty, a znamenalo to tedy, že ji hodlám obětovat. Přesto bez jediného slova či pousmání souhlasil.
Štěstí mi přálo, poněvadž u branky do Louvru mi otec pravil: "Vida, zrovna drží stráž pan z Castelnau. Představím vás, neboť takové je vaše přání."
Při pohledu na pana z Castelnau jsem ucítil osten závisti pro jeho modrou uniformu s červenými prýmky poručíka francouzských gard, která by mi, pomyslel jsem si, slušela stejně jako jemu. Než závist mne přešla stejně rychle, jako se zjevila, věděl jsem dobře, že ve vojenském řemesle bych shledal pouze bezduchost a zahálku, třebaže žádné povolání není hloupé, je-li vykonáváno svědomitě. A stačilo vidět pana z Castelnau s výrazem hugenotské strohosti ve spanilé tváři, aby člověk uhodl, že nebere svou stráž na lehkou váhu, jako všelicí samolibí hejsci, naparující se před brankou Louvru a tvářící se, že by dokázali spolknout okovaný trakař.
Pan z Castelnau očividně k podobným náfukům nepatřil. V tváři se mu zračila vážnost, která jí však nikterak neubírala na přívětivosti a otevřenosti. Je však pravda, že jsem vlastně neznal žádné mládence svého věku, jedinými druhy mi byli přátelé otcovi, kteří krom Bassompierra byli všichni jeho vrstevníci. A mám-li být zcela upřímný, jedva jsem spatřil gardového poručíka, v tu chvíli jsem zapomněl, že mi zprvu měl být jen pohodlným článkem řetězu spojujícím Mespech s Castelnau: na první pohled jsme k sobě zahořeli přátelstvím.
Nejprve se náš hovor stočil na stupeň našeho vzájemného příbuzenství, a když jsme takto vypočítali Caumonty ze strany mé babičky a Caumonty ze strany jeho otce, zjistil jsem, že jsem jeho bratranec z třetího kolena, a dále, že slečna z Fonlebonu je jeho rodná sestřenka. To mě ovšem poněkud znepokojovalo, neboť mi bylo jasné, že tak spanilý a ztepilý urozenec jako Castelnau přec nemůže odolat půvabům své sestřenky a ona zas jeho. Než minutku nato, aniž jsem vznesl dotaz, mi ulehčil od nesmírného břemene na srdci. Do Périgordska, řekl mi, je celý pryč a tráví tu každičké léto, neb je k zbláznění zamilován do slečny z Puymartinu. Připadalo mi, že vše do sebe jakoby zázrakem zapadá, vždyť dědeček je velkým přítelem Puymartinů, jejichž panství sousedí s Mespechem. Srdce se mi rozbušilo, že můj nový přítel je mi tak blízký pokrevně i místně, a přitom mi není sokem.
"Jakže!" zvolal jsem, "vy trávíte každé léto v Périgordsku! Ale já též!" (Aj, upřímnosti má, kam se poděl tvůj lesk?)
Převelmi jej to potěšilo. A co myslíte, že jsme učinili, už jsme se viděli uprostřed našich příštích červenců, naše družiny cválaly bok po boku v záři jasného slunce, muž vedle muže klusal po rozkvetlých cestách Francie, hodovali jsme chutě ve stínu zájezdních hostinců a úplně jsme zapomněli, že stojíme před brankou Louvru a podupáváme po dlažbě, kteráž nyní, na parném to počátku května, byla prašná a rozžhavená.
"Aj, jistotně!" pravil (ono "jistotně" prozrazovalo hugenota), "raději bych se v tuto chvíli při tom horku prohánět v Castelnau, než potil zde."
"Zdalipak vám Castelnau náleží?"
"Nikolivěk. Otec mi přenechal titul, jméno a důchod. Domu však smím jen užívat."
Hluboce mne dojalo, že užil slova "dům" na označení té úžasné pevnosti vévodící kraji Dordogne. Naše vznešené venkovské rody jsouť skromné a nikterak se neholedbají svými velkolepými hrady, leda v skrytu srdce, avšak více z lásky nežli z marnivosti.

Takto jsme tedy rozprávěli, když tu se před námi zjevil obrovitý chlapík v zeleném klobouku, pod nímž mu vyčuhovaly chomáče vlasů rudých jako krev, promísených s rozježeným plnovousem téže barvy; přecházel náměstí před Louvrem a mířil naším směrem, než v půli cesty se zarazil, uložil ruce v bok a z dáli si nás, Castelnaua a mne, prohlížel. Nezdálo se, že by váhal. Jeho modré zraky se na nás upíraly s výrazem pramálo uklidňujícím. Postavy byl vysoké a širokých plecí, avšak nejzvláštněji na jeho osobě působil kontrast mezi jeho temně ryšavým vlasem a vousem a zeleným oblečením, nadto povýtce ojedinělým, bylť jeho oděv střižen podle vlámské módy.
"Dalbavie," oslovil Castelnau seržanta stráží, "nevíš, co nám ten ničema chce?"
"Ten?" pravil Dalbavie se silným périgordským přízvukem, "ten je tu již u branky potřetí, dvakráte jsem ho odehnal. Nelíbí se mi ani jeho porost, ani jeho oči. A připadá mi bláznivý coma la luna de mars*. "
"U všech hromů," pravil malý strážný s jiskrným a mazaným pohledem, "však má taky na hlavě zelený klobouk. Škoda že má o kolečko víc! Silný je jak býk, byl by z něj výtečný voják."
"Mluvil s vámi?" otázal se Castelnau.
"Arciť," odvětil Dalbavie. "Ten má vyřídilku. Vsadil bych se, že kdybyste ho oblékl v sutanu, spustil by vám kázání jako pravý páter."
"Co vám říkal?"
"Mně nic," opáčil Dalbavie, "ale mluvil s Cadejakem."
To byl ten strážný s usměvavýma očima, a rozesmály se mu ještě více, když jej Castelnau oslovil.
"Optal se mě, zdaliž je hotová věc, že král povede válku proti papeži." "A cos mu odpověděl?"
"Že už je to hezky dlouho, co mě král nepozval ke stolu a nesvěřoval se mi se svými oumysly, pakliže však má takový záměr, jak on říká, rád mu v něm přidám ruku k dílu."
Při vzpomínce na svůj šprým se Cadejac první rozesmál a strážní jej napodobili.
"A co on na to?"
"Přisámbohu! Ten se tomu zdaleka nezasmál! Hodil po mně kukuč, že by z toho Seina v létě zamrzla, a procedil mezi zuby: ‚Takové rouhačství! Vést válku proti papeži, to je jako vést ji proti Bohu! Neboť papež je Bůh a Bůh je papež!'"
"A cos na to řekl ty?"
"Na mou věru, já na to, když jsou tedy jedno, proč jsou tedy dva?" Než viděl jsem, že toto šprýmování se Castelnauovi zamlouvá jen zpola, neboť nesvědčilo o dostatečné úctě vůči Stvořiteli. Dalbavie to pocítil též, neboť pravil, v domnění, že tím věc napraví:
"Ba právě, pane poručíku, proto jsem si také pomyslel, že ten chlapík je blázen coma la luna de mars, poněvadž plést si papeže s Hospodinem, to je asi jako plést si vás s vaším otcem."
Na to jsem se usmál, nikoli však Castelnau, kterýž upřel své černé zraky na obrovitého ryšavce, pozorujícího nás zpovzdáli s rukama v bok, a pokývl mu, by přistoupil blíž. Zrzoun vykročil rázným krokem a bez nejmenších obav.
"Ostaňte před brankou," nařídil Castelnau strážným.
Když byl muž na pět kroků od něj, oslovil jej Castelnau hlasitě: "Stůj! Co chcete? Proč si přejete vstoupit?"
"Chci se setkat s králem, pane. Mám mu co říci."
"Co mu chcete povědět?"
"To řeknu jen jemu," pravil muž.
Hovořil dosti pokojně a způsobem, který nesvědčil o nevzdělanci. "Pochopte, prosím," pravil Castelnau zdvořile, "že král nemůže dopřát sluchu všem svým poddaným. Má jich příliš mnoho."
"Pane," muž se znenadání rozohnil, jeho modré oči dštily plameny, "snažně vás prosím ve jménu našeho Pána Ježíše Krista a Panny Marie, bych směl krále spatřit!"
Pomyslel jsem si, že doprošovat se hugenota ve jménu bohorodičky není zrovna nejlepší způsob, jak dosíci svého. Leč Castelnau se nenechal vyvést z míry a pokračoval klidným a zdvořilým tónem.
"Optám se hejtmana. On jediný vás může ke králi uvést, shledá-li to možným."
Obrátil se na gaskoňské stráže a polohlasně jim řekl:
"Mefia-te. Diu te garde d'auquel qu'a lo pial roje."*
Nemyslím si, že by Castelnau choval zášť vůči ryšavcům: bylť to způsob, jak stráže nepřímo varovat. Však také jen co spěšným krokem prošel brankou Louvru a vstoupil dovnitř, pokynul Dalbavie nějakému půltuctu vojáků, kteří aniž slůvko promluvili, či se nějak zatvářili nebo podobně, dotyčného obstoupili. Seržant zřejmě usoudil, že by se muž mohl pokusit násilím vniknout dovnitř a že v takovém případě jich šest nebude nikterak přespříliš, by se jej chopili. Ten však se nezdál nikterak poděšen či znepokojen, že je obklíčen. Stál tu rozkročen, o dobrou hlavu převyšuje gaskoňské stráže, s hlavou vzpřímenou a pažemi svěšenými podél těla. Jeho hromotlucká postava věstila velkou sílu. Planoucí modré oči uprostřed rudého porostu na tváři se upřeně, bez mrknutí zahleděly do vašich takovým způsobem, až jste se přestali cítit ve své kůži. Nepřipadal mi doopravdy stižen šílenstvím, nýbrž jako zarputilec, horlivec, nadmíru si jistý sám sebou a svými názory. Jelikož se Castelnau s panem z La Force nevraceli, oslovil jsem ho:
"Co soudíte o válce, jež se chystá?"
Odpověděl mi bez zaváhání a s naprostou jistotou:
"To k válce proti hugenotům musí být srdce královo strženo."
Vida mládenečka, pomyslel jsem si, řádně jej zpracovali. Jestli neslyšel otce Gontiera u Svatého Gervasia na Boží hod, pak mu aspoň v uších vyzváněly stejné zvony. Ale kdo ho, u všech ďasů, naučil, že "Bůh je papež a papež je Bůh"? Že by to prazvláštní bohosloví sám vysypal zpod svého zeleného klobouku? A chce-li vidět krále, je to proto, aby "strhl jeho srdce" do války proti hugenotům, jako kdysi Jana z Arku navedla dauphina, aby "vypudil Angličany z Francie"?
Konečně se objevil pan z La Force následován synem. Toho dne jsem se pravda prvně setkal s Castelnauem - dozajista proto, že byl králi a dvoru představen teprve, když proň jeho otec získal hodnost poručíka třetí roty -, zato jsem

náramně dobře znal pana z La Force. Spolu s mým otcem, Ornanem, Roquelaurem, Bellegardem a Vitrym patřil k nejstarším služebníkům Jindřicha IV., a jelikož se vyznamenal po jeho boku ve všech těžkých bitvách, které byl král navarrský nucen svést, aby dobyl francouzský trůn, byl samý titul, sláva a država. Rodem z Caumontů, bylť královským guvernérem v Navaře a Béarnu, vévodou z La Force, markýzem z Castelnau a Milandes, nepočítaje další zboží na Sarlatsku. Jeho vévodský titul nebyla jen tak nějaká maličkost, neb jej doplňoval obnos dvou set tisíc zlatých, díky nimž mohl dát opravit sídlo La Force, které však ve srovnání s Castelnau bylo nepatrné. Čtenáři, pakliže budete jednoho dne projíždět Périgordskem, věnujte prosím pohled tomuto skalisku zbudovanému lidskou rukou na skále přírodní, získáte tak představu o mravní i tělesné pevnosti vévody z La Force.
Žádné jméno mu nemohlo být přiměřenější než toto, jelikož force sílu značí. Byl jako skála, s neochvějným zdravím, nezviklatelný ve svém díle, ve své protestantské víře. Od oné bartolomějské noci, kdy zbrocen krví svého otce a prvorozeného bratra předstíral, že byl rovněž proboden, mohl být stokráte zabit, ale vždy unikl. Než nikterak si, čtenáři, nemyslete, že tato hugenotská skála nemívala příležitostně slabost pro gentil sesso. Oženil se třikráte, potřetí v osmdesáti devíti letech.
Jakmile mne pan z La Force spatřil, vřele mne objal a beze spěchu se mě vyptával na zdraví otce a La Surieho, avšak při rozmluvě pozoroval svým šedým pronikavým zrakem statného ryšavého junáka v zeleném. Myslím, že se mu příliš nezamlouvalo, co spatřil. Avšak když jej oslovil, učinil tak rovněž zdvořile.
"To vy si přejete vidět Jeho Veličenstvo?"
"Ano, pane hejtmane."
"Jak se jmenujete?"
"Jan František Ravaillac."
"Kolik je vám let?"
"Jednatřicet. "
"Jakého jste stavu?"
"Byl jsem učitelem a komorníkem. Rovněž jsem byl solicitátorem u jednoho pařížského soudce."
"A nyní, jaké je vaše povolání?"
"Jsem bez práce."
"Z čeho žijete?"
"Z almužen, kteréž mi poskytují dobří lidé." _
"Nestydíte se ve svém věku a při vaší statné postavě nepracovat?"
"Já čas nemarním."
"Co děláte?"
Ravaillac se napřímil a pravil důrazně a jakoby věštecky: "Rozjímám nad taji věčné Prozřetelnosti."
"Není to poněkud domýšlivé? Doufáte, že do nich proniknete?"
"Čtu správné knihy, které mne osvítí."
"Kdo je napsal?"
"Farář Jan Boucher, otec Mariana, otec Emmanuel Sa." Znepokojivá četba: dva jezuité a jeden farář, kterýž byl vypovězen z Paříže pro příliš ohnivá kázání. Než pan z La Force ani nemrkl.
"Kde v Paříži přebýváte?"
"Přebývám v Angouleme."
Přes všechnu svou chladnokrevnost prozradil pan z La Force na sobě jisté rozrušení. Angouleme byloť město arciligistické, patřilo vévodovi z Epernonu a nedělo se tam nic, o čem by nevěděl.
"Znáte vévodu z Epernonu?"
"Znám."
A dodal:
"Jeť kovaný katolík."
Tato poznámka a úcta, s jakou ji vyslovil, byly panu z La Force vodítkem, s jakým že zarputilým papežencem má co do činění.
"Co chcete králi sdělit?"
"To povím jenom jemu."
Pan z La Force se na okamžik odmlčel, zrak upíraje na chlapíka, a pak pokračoval stejně úzkostlivě zdvořilým tónem:
"Než vás k Jeho Veličenstvu zavedu, musím vás dát prohledat."
"To jsem očekával," řekl Ravaillac.
Na znamení Castelnauovo přistoupil k ryšavci Dalbavie a oběma rukama mu postupně ohmatal hruď, záda, paže, boky a stehna, pak se obrátil na pana z La Force a řekl:
"Je neozbrojen, pane hejtmane, ani nůž nemá."
Což v zježené Ravaillacově tváři vyvolalo jakýsi úšklebek, který by mohl být úsměvem, kdyby alespoň na okamžik přestal tak strnule zírat.
"Podívám se po Jeho Veličenstvu," pravil pan z La Force. "Zatím mi na něj dohlédněte."
Co si řekli s králem, jsem se dozvěděl teprve později, jelikož pan z La Force o tom zpravil otce.
"Prohledejte ho ještě jednou," řekl král, "a nenajdete-li při něm ničeho, vyžeňte jej! A pod hrozbou baštonády mu zakažte přibližovat se k Louvru a mé osobě."
"Je to zuřivý fanatik," pravil La Force. "Zná Epernona. Je to jezuitský a arciligistický lotr! A vzhledem k jeho síle se domnívám, že je velmi nebezpečný. Po mém soudu byste ho měl vsadit do žaláře."
"Učiňte, jak jsem byl řekl," pravil král.

Když se pan z La Force vrátil mezi nás k brance, připadl mi tuze schlíplý.
"Prohledejte ho," nařídil dosti suše Dalbaviemu.
"Ale pane hejtmane, již jsem ho prohledal!" ohradil se Dalbavie, jehož se poněkud dotklo, že je takto před svými muži kárán. "Prohledejte ho ještě jednou," nařídil pan z La Force zakaboněn. Dalbavie přistoupil k Ravaillakovi, a tváře se nevrle, uposlechl.
Opětovně ohmatal chlapíkovi hruď, záda, paže, boky a stehna, než pouze rutinérsky a spíše nedbale, jakoby předem přesvědčen o zbytečnosti tohoto druhého ohledání.
"Nic při sobě nemá," oznámil.
"V pořádku, nechte jej jít," pravil La Force ve špatném rozmaru. "A jestli se bude znovu potloukat kolem branky, vyplaťte jej řemenem."
Ono ohledání bylo nedostatečné, jak vešlo ve známost později. Kdyby Dalbavieho ruce sestoupily níže, pod kolena, byly by podél levého lýtka, kde podvazek skrýval střenku, našly Ravaillakův nůž.
* * *
Bassompierre byl u nás na večeři dvanáctého května, vpředvečer královnina pomazání, jež se podle tradice mělo konat ve Svatodivišském opatstvi. La Surie k tomu s úsměškem na půl úst prohlásil, že Marie bude nyní "královštější než král", neboť Jindřich se při své korunovaci, k níž došlo uprostřed občanské války, musel spokojit se Chartres, neboť Svatý Diviš byl tenkráte v rukou ligistů.
Bassompierre mohl leccos říci o onom hojně rozebíraném pomazání, neboť díky přátelstvi, jímž ho poctili jak král, tak královna, se buď přímo účastnil manželských půtek na toto téma, anebo alespoň z jedněch či druhých úst posléze vyslechl jejich dozvuky. Než jazyk se mu rozvázal teprve poté, co jsem jej s otcovým svolením zpravil o italském rozhovoru, při němž jsem přistihl královnu s Concinim na turnaji ve Fontainebleau.
"Aj, není tedy pochyb!" pravil Bassompierre, přejížděje si prstem po kníru. "To Concini jí nasadil do hlavy ten nápad s pomazáním! A Galigaiová ho tam pevně uhnízdila. Češe královně vlasy každý den, pečuje jí o hlavu a při tom se stará i o její obsah. Než po mém soudu se musela královna rovněž radit s ministry, o nichž říkáte, markýzi, že jsou na španělské straně, a o nichž já opatrněji říkám, že jsou na straně míru."
"Což vám ovšem," připojil otec, "nikterak nezabrání, vyhlásí-li král vojnu, přijmout velení v jeho vojsku."
"To se rozumí. Nejsem snad farovníkem toho, jenž je mým farářem?"
"A jak se Villeroi se Sillerym vyslovili?" zeptal se La Surie.
"Oba příznivě. A z dobrých důvodů, kteréž jim poskytuje historie, právo a tradice a jimiž soustavně krmili královnin sluch."
"A ona si je zapamatovala?" chtěl vědět La Surie.
"Královna," opáčil Bassompierre, "má dobrou paměť, jde-li o její zájmy. A takto obtěžkána a posílena pádnými argumenty vytáhla na Jeho Veličenstvo."
"Hádám," pravil otec, "že toto tažení zavdalo podnět k bouřlivému výstupu. "
"Nikoli k jednomu, nýbrž více výstupům, poměrně živým, rozvrženým do několika měsíců."
"Co říkal král?"
"Pomazání královny bude znamenat obrovské výdaje na obřad, a to ve chvíli, kdy je mu peněz hrubě zapotřebí, aby mohl postavit a živit armádu. ‚Pane,' děla na to královna, naše děti jsou ještě malé. Nebylo by lépe žíti v míru a vyčkat, až budou větší?' ‚Má drahá,' odpověděl král, o válce je rozhodnuto,' a obrátil se k ní zády."
"Dvojnásobné ne," podotkl La Surie, "ne míru a ne korunovaci."
"Nicméně," pravil Bassompierre, "král si byl dobře vědom, že otázka peněz neobstojí. On sám jich nedávno utratil požehnaně za svatbu vévody z Vendome."
"V manželské při se často pod falešnými důvody skrývají ty pravé," podotkl otec. "A co se králových týče, mám na ně svůj názor. Je mu dobře známo, že královna není schopna vládnout, nemá vlastní úsudek a poslouchá na slovo Galigaiovou, nestará se proto ani dost málo, aby vzrostla její prestiž a autorita. Jen si vzpomeňte, že ji jmenoval regentkou teprve při vyhlídce na odchod k vojsku, a ještě jí v regentské radě, jež má za jeho nepřítomnosti o všem rozhodovat, přiřkl toliko jeden hlas."
"Ovšem," pokračoval Bassompierre, "při příští potyčce královna, které Villeroi se Sillerym vyčinili, přednesla argument nanejvýš pádný: podle obyčeje bývá ve Francii princezna, kteráž se provdá za panujícího a již korunovaného krále, sama rovněž pomazána. Tak tomu bylo s Alžbětou Rakouskou, když se provdala za Karla IX."
"Zdaliž pak tento precedens krále přesvědčil?" zeptal se La Surie.
"Ani trochu. Nevidí důvod, proč by Bourbon měl činit totéž co Valois."
"Stále čekám na rozhodující šarvátku," děl otec, "jež ho přiměla složit zbraně."
"Zde jest: ‚Pane,' pravila mu jednoho dne královna, v případě, že by vás ve válce stihlo neštěstí, co by se stalo s dauphinem? Já bych ho nemohla chránit, anžto jsem toliko regentka bez moci a královna bez koruny.' Tato řeč králem otřásla. A pochopil, že žádost o pomazání je mu vznášena toliko u vidiny jeho smrti... Neboť teprve pak, až nastane otázka následnictví, královnino pomazání může býti k užitku. Dá královně onen nádavek legitimity, jenž jí poskytne větší práva v jejím regentství a zajistí nástupnictví dauphinovi. Jsem si jist," dodal Bassompierre, "že u dvora se již nyní vykládá, král že přistoupil na pomazání z omrzelosti, protože královnino dorážení oslabilo jeho vůli, nežto jsou jen hloupé tlachy a řeči jalové! Král s pomazáním souhlasil kvůli dauphinovi a u vidiny vlastní smrti. Soudím, že právě v tom prokázal vpravdě ušlechtilost."
Avšak při těchto posledních slovech se Bassompierre počal usmívat. "Hrabě," řekl otec, "vy se usmíváte. Nesouhlasíte snad s tím, co jste byl právě řekl?"
"Dozajista souhlasím. Usmívám se, neboť mě napadlo, že velký duch u muže bývá někdy promísen i city méně

vznešenými, jako je kupříkladu cynismus či až komická prostoduchost."
"Buďte tak laskav a objasněte mi to," požádal otec.
"Nuže tedy král řekl královně, že s pomazáním souhlasí, a následujícího dne si mne vzal stranou a řekl mi: ‚Bassompierre, ty víš, jak si nizozemští arcivévodové potrpí na etiketu. Zajdi prosím říci mé ženě, aby napsala dopis, v němž bude požadovat přítomnost princezny z Condé na svém pomazání... '"
"Na mou věru, vzácný to ostrovtip!" pravil otec. "Nasmál bych se mu, nejednat se o krále. A vy jste ten úkol přijal?"
"Pakli bych odmítl, nenáviděl by mě! Než věřte mi, markýzi, že když jsem přišel ke královně, sedmkrát jsem si tu strašlivou žádost v ústech přemlel, než jsem ji předložil. Přisámbohu! Kdyby byla měla deset očí, nestačily by jí na všechny blesky, jimiž mne proklála. ‚Hrabě,' řekla mi, za koho mne máte? A za koho mne má král? Za nějakou ruffianu*?'"
Bassompierre odešel, avšak mně to, co jsem byl vyslechl, nedalo pokoje, i pravil jsem:
"Nechápu, v čem se Jindřich zachoval opravdu šlechetně, když souhlasil s královniným pomazáním, aby zajistil nástupnická práva svému synovi. Nebylo snad přirozené, že takto jednal?"
"Bylo by to přirozené, kdyby královna vůči němu (dozajista nikoli bez příčiny) nebyla plna žluče a zášti, ba co hůř, nestála v čele španělské strany, jíž podává zprávy prostřednictvím nuncia Ubaldiniho, jemuž říká vše, a ví toho hodně, jelikož král se nemá dosti na pozoru. Určitě přece víte, synu, že silná strana ve Francii, kteráž si přeje či tajně osnuje královu smrt, proto ještě nemíní uvrhnout zemi do občanské války. Královniným pomazáním, jímž se zajistí královo nástupnictví, se takovéto obavy ruší. Od té chvíle je cesta volná a tím více se násobí nebezpečí, že bude král zavražděn.
"A je si toho král vědom?"
"Plně. Slyšel jsem ho, jak říká Sullymu v mé přítomnosti: ‚Zlořečené pomazání! Ty budeš příčinou mé smrti!'"
Třináctého května jsem se s otcem a La Suriem zúčastnil ve Svatodivišském opatství pomazání, jež bylo jak se patří skvostně vystrojeno a které mohlo být i radostné, kdyby je v myslích krále a jeho blízkých neprovázely chmurné obavy.
Jindřich uspořádal celý obřad do nejmenších podrobností. Věděl jsem to, a proto mne zaujaly dvě věci. Král nemohl být pomazání své choti nepřítomen, chtěl si však alespoň udržet odstup. Mohl umístit svůj trůn do kněžiště. Spokojil se s tím, že obřadu přihlížel co divák, z dálky a z výšky své zasklené lóže.
Podle obyčeje měl královskou korunu položit královně na hlavu kardinál z Joyeuse. Leč na přání královo dostal k tomuto úkolu dva nečekané pomocníky: Marii stáli z každé strany po boku dauphin Ludvík a Madame, Ludvíkova sestra, pozdvihujíce korunu, dokud se nedotkla čela jejich matky. Dámám připadla tato novota půvabná, avšak mnozí, mezi nimi i můj otec, se domnívali, ana značí, Marie Medicejská že je korunována toliko díky dětem, které s ní Jindřich zplodil.
Otce v této myšlence utvrdily dvě příhody, které se udály před jeho očima po obřadu a z nichž jedna byla lehkovážná, druhá pak vážná. Jedva ceremonie skončila, nečekal král, až průvod vyjde, sestoupil ze své prosklené lóže a zamířil do pokoje s oknem nad kaplí, a jak královna vycházela, postříkal ji několika kapkami vody. Ten malý šprým okolostojící rozrušil, jak jinak si vykládat tento rádoby křest než jako výsměch královninu právě obdrženému pomazání. Když však král sešel dolů a tou nejzdvořilejší způsobou svou choť vítal, náhle uhlídal dauphina Ludvíka, an k němu míří. Tvář se mu rozjasnila, obrátil se k přítomným a silným, naprosto vážným hlasem jim řekl:
"Pánové, zde je váš král!"
Ta slova a tón, jímž byla vyřčena, zapůsobila na dvořany strhujícím účinkem. Měli pocit, že král se již vidí na opačné straně života a hovoří k nim z onoho světa, aby jim připomněl, pravým že panovníkem není tato žena, kterou právě korunovali, nýbrž toto děcko, jež ještě nedosáhlo devíti let.
* * *
Alespoň v první své půli byl pátek čtrnáctého máje v mém životě dnem hrubě podobným všem ostatním. Pan Philipponeau, někdejší jezuita s planoucími zraky, mne požádal, abych se s jeho pomocí pokusil o latinský překlad jednoho Malherbova sonetu. Poté mi stále latinsky kladl otázky o dobytí Galie. A ony dvě vyučovací hodiny zakončil výkladem o Apologii Raymonda ze Sebonde, k níž choval, jak ho podezřívám, něžné city díky skepticismu, jímž je prodchnuta. S vojenskou dochvilností bývalého ohňostrůjce se dostavil Martial přesně ve chvíli, kdy bývalý jezuita odcházel, a poskytl mi lekci z matematiky, v níž jsem nalezl jistoty chybějící v Apologii, avšak bohužel k malému užitku při řešení fIlosofických problémů nastíněných Raymondem ze Sebonde.
Jako poslední se ukázala slečna ze Saint-Hubert. V té době jí bylo jednatřicet let, byla okouzlující, živá, citlivá, leč naneštěstí odsouzená k staropanenství, jak už jsem byl řekl, bylať urozená a chudá zároveň. Příroda jako by si řekla, že nejsou-li její půvaby využívány, uspoří na nich, a připravila ji zčásti o ženské obliny a s tím také o mužské pohledy, neb otec, La Surie, můj jezuita, Franc i já, my všichni k nim v minulosti rádi zabloudili. Avšak její oči, rty, dlouhý vlas, pružná postava, ladné pohyby, hluboký melodický hlas jí stále dodávaly na půvabu, než připomínal mi povadající květinu, chřadnoucí ve váze. Hodinu mne vyučovala jazyku Dantovu, jako obvykle svědomitě, neodpustilať mi jediné ze zrádných italských sloves, která si s našimi francouzskými nezadají. Všiml jsem si, že jakmile se má ruka náhodně dotkla její, ucukla s téměř urážlivou hbitostí, jako kdyby potom, co se na lásku opačného pohlaví tolik načekala, nesnesla více jeho dotyk.
Nespravedlnost jejího osudu mne rmoutila tím spíš, že jsem jí nikterak nemohl být nápomocen, jelikož každé mé vřelejší hnutí jí připadlo podezřelé: jako by je přijímala se zahořklostí, cítíc se odvrhována všemi a vším, včetně mých pozorností.
Po jejím odchodu si mne vzal na paškál učitel šermu Sabatini, drobný, suchý, čertovsky výbušný mužík, díky jehož meči a výpadům jsem se zapotil od hlavy k patě, kdežto on zůstal svěží jako rybička. Než jakkoli mne to namáhavé

cvičení pobavilo a rozhýbalo mi tělo, při pomyšlení na slečnu ze Saint-Hubert jsem stále zakoušel jakousi tesknotu, když tě jsem usedal ke stolu s otcem a La Suriem.
Ten pocit se jejich hovorem nerozptýlil: otec se vrátil z Louvru, kdež zvěděl některé podrobnosti z posledního rokování krále s nunciem Ubaldinim. Jindřich se nikdy nenechal nikým obalamutit, tim méně mazaností papeže Pavla V., kterýž se v záležitosti cléveské sic stavěl co arbitr a prostředník, leč ve skutečnosti se bral za věc Habsburků. Nové však bylo to, že tentokráte to král řekl nunciovi nahlas, jasně a zřetelně: "Papež by chtěl ode mě vše a od Španělů nic."
"Sire," odvětil Ubaldini, kterýž se raději uchýlil k mlhavým zásadám, "mír celého křesťanského světa je ve vašich rukou."
"Chcete-li mír, zařiďte, aby mi Španělé projevili svou dobrou vůli." "Sire, poskytněte Její Svatosti čas, by toho mohla dosáhnout."
"Již jsem se dosti načekal! Jsem rozhodnut připojit se k vojsku patnátého dne měsíce května." "Za královými slovy," řekl otec, "číhá smrt pro statisíce lidí."
"A možná i pro něj," podotkl La Surie.
"Skutečně se král hodlá zítra připojit k vojsku?" otázal jsem se.
"Po pravdě nikoli. Od onoho rozhovoru s Ubaldinim svůj pracovní rozvrh pozměnil. Dnes, v pátek čtrnáctého, chce uvést do pořádku své záležitosti. V sobotu se zúčastní honu na jelena. V neděli pak míní být přítomen triumfálnímu vstupu královny do Paříže."
"Ale vždyť tu už je!" namítl La Surie a v hnědém oku mu zajiskřilo, kdežto modré zůstalo chladné. "To chce z města odjet, aby se sem vrátila?"
"Žertujete, není-liž pravda? Jest zvykem uspořádat po pomazání triumfální vstup do města, jehož vládcem či vládkyní jsme se stali. Budu pokračovat: v pondělí král provdá svou dceru slečnu z Vendome. V úterý se zúčastní hostiny na oslavu tohoto sňatku. A konečně ve středu devatenáctého máje vsedne na kůň a připojí se k vojskům."
Ve chvíli, kdy otec končil, předvedla svůj triumfální vstup Marietta, přinášejíc obrovský koláč s celými vypeckovanými.třešněmi, které vlastní rukou zavařila, když je byla ještě dříve očesala na našem zboží U Osekaného dubu, avšak těsně než dozrály: jinak by z nich ptactvo v jednom dni nenechalo ničehož.
Caboche se zase vyznamenal chutným těstem, které důmyslně zpracoval v roztodivné ozdobné tvary, a dále rozměry toho velkolepého díla, pojatého důvtipně tak, aby uctilo panstvo a zároveň potěšilo ty, kteří u velkého kuchyňského stolu završí jeho zkázu.
Když jsem byl koláč spocíval, odebral jsem se do svého pokoje. S mou novou panskou mi zbýval při siestě i čas se prospat. Ne že by Lojzka do věci vkládala méně srdce než Tonka, avšak pozvolnou předehru mé pekařky a její rafmované laskání vystřídal styl poněkud drsnějšího ražení. Zpočátku jsem se pokoušel jej zjemnit, než byla to. zbytečná námaha: Lojzka spatřovala ve všem hřích. Nakonec jsem se smířil a pozměnil vlastní touhy, než bych měnil její náboženské představy, a spokojil se s jejími prostšími způsoby, při nichž se vše dálo na rovinu. Poté vždy ta hodná a milá dívčina usnula jako jehně, s klidným svědomím, a ponechala mě mému spánku či snění. Trochu se stydím přiznat zde, že snil-li jsem, pak o jiných tvářích, než bylo její tolik přívětivé líčko.
Franc mě toho dne přišel probrat z mé dřímoty, a hovoře ke mně přes dveře, sdělil mi, že Její výsost vévodkyně z Guise právě přibyla a nařizuje mi, abych vstal, oblékl se, jak nejlépe dovedu, neboť mě hodlá odvézti s sebou v kočáře.
"Ale Franci," řekl jsem užasle, "co tomu říká otec?"
"Nic, pane, jelikož není doma."
"A rytíř?"
"Rytíř zde rovněž není."
Opláchl jsem si tedy obličej a umyl ruce a s Lojzčinou pomocí se v mžiku oblékl do modrého odění, bych vzdal pocttl zrakům mé dobré kmotřičky, kteréž po pravdě zajiskřily radostí, že mne vidí, slovo se však k láskyplnému pohledu nepřipojilo.
"Pane Bože na nebesích!" zvolala, "kam ten svět spěje, vždyť jsem na vás málem musela čekat! Nuže tedy, pojďme! Nezdržujme se víc! Mám jiné věci na práci než lenošit jako vy po obědě v posteli. Pojďme! Pojďme!" to řkouc, uchopila mě za paži a silou táhla, cupitajíc, jakáž byla drobounká, ke svému kočáru, jehož koně hrabali kopyty přinejmenším stejně netrpělivě jako jejich paní. "Nastupte si, nastupte, u všech rohatých!"
"Než madame, kam pojedeme?"
"Kdybyste jel sám, řekla bych, že do pekel: neboť tam je vaše místo, avšak já, díky Bohu, mám jiné vyhlídky..."
"Madame! Madame!" volal Franc přibíhající ve chvíli, kdy už lokaj v barvách Guisů skládal stupátka a zavíral dvířka, "poníženě prosím Vaši výsost, aby mi sdělila, kam rytíře odváží, neboť jinak dostanu vyhubováno od svého pána, až se vrátí domů, nebudu-li umět mu to říci."
"Do Louvru, Franci! Toliko do Louvru! Myslel jste si snad, že do hampejzu?"
Po tomto rozpustilém žertu (který šel v tu chvíli ode dveří ke dveřím celou naší ulicí) se velká dáma rozesmála "na celé kolo", jak říkávala...
"Do Louvru, madame?" opakoval jsem zabořiv se do čalounění z bleděmodrého hedvábu v povýtce nejokázalejším kočáře domu Guisů, "a co budeme v Louvru dělat, madame, smím-li se optat?"
"To vám povím, až se mi zachce!" odsekla zprudka. "Dřív ne! Na mou věru, kmotřenče, vy páchnete! Vznáší se kolem vás naprosto nesnesitelný odor di femina*! Kdo to kdy viděl! Nestydíte se ve svém věku utápět se ve smilstvu každičký boží den?"
"Ale božínku, madame, na smáčení v této řece věku není..."
"Kluku jeden prostořeká! Tím míníte mne?"
"Nikoli, madame, toť míněno obecně."

"A jak tomu mám tedy rozumět, vy ohavo jeden," smála se, "že jsem už překročila věk, kdy bych se mohla líbit?"
"Víte velmi dobře, madame, že ne. Ostatně otec vám to jistě opakuje dennodenně."
"Kdybych tak toho mizeru nehodného vídala nyní každý den!" povzdechla si.
Při těch slovech se jí tvář zahalila smutkem, než vzápětí se napřímila, oklepala, vrátil se jí její elán a já v tom kratičkém okamžení uhodl, kolik kuráže leckdy potřebuje, aby si uchovala své veselí. Neměla bezpochyby tuchy o přítomnosti malé švadlenky v našich zdech, než musela nésti důsledky.
"Nuže tedy," pravila, "neplýtvejme slovy zbůhdarma, věc se má takto: vezu vás ke královně."
"Ke královně, madame? Než co tam budu dělat?"
"Ale nic. Pouze vás uvidí, toť vše, zatímco já s ní, s maršálkou z La Chatre a několika dalšími budeme rozvažovat nad některými nanejvýš důležitými drobnostmi etikety, spojenými s jejím triumfálním vstupem do Paříže."
"A co budu po tu dobu činit?"
"Nic, zhola nic, jak vám pravím. Buď vstoje, či vsedě podle toho, jak na to přijde, setrváte v zdvořilé nehybnosti, s očima upřenýma na královnu se stejně zbožnou úctou, jako byste hleděl na Panenku Marii, a nevyříknete slůvka, ledaže by vás ona oslovila. A především, pane, především si vtlucte do hlavy, budou-li v komnatě, kde se setkáme s královnou, přítomny její sličné společnice, ušetříte nás pro jednou svých lačných pohledů, jimiž obvykle hltáte osoby něžného pohlaví, a ani jedenkrát - poslouchejte mě dobře! - ani jedenkrát v tu stranu nepohlédnete. "
"Smím se vás, madame, zeptat, proč mám býti odsouzen k nehybnosti, němotě a slepotě? Má to všechno nějaký smysl?"
"Dozajista má. Poslouchejte dobře. Král odjíždí do války, zanechávaje za sebou toliko dvě možnosti: buď bude zabit, nebo se vrátí co vítěz a živ. Bude-li zabit, otevrou mu hruď a podle slibu, kterýž jim dal za svého života, z ní vyjmou srdce a dají je jezuitům, a ti budou spokojeni dvojnásob: že je mrtev a že mají jeho srdce."
"Dobrotivé nebe, madame!" vzkřikl jsem, "co s ním chtějí udělat?" "Uloží je do zlaté skřínky a skřínku umístí do kaple své koleje v La Fleche, kam se celý svět bude sjíždět, by uctil tuto relikvii velkého krále, a na odchodu zanechají návštěvníci v rukou strážců peníze."
"Bože můj!" zděsil jsem se. "Takhle že to na světě chodí?"
"Kmotřenče spanilý, jste ještě tuze mlád, pakli jste to teprve objevil. Než po slyšte mne dobře. Jestliže se král navrátí z války živa zdráv, jak doufám, neboť ho mám velmi ráda, třebaže je notný pošetilec, hraje-li si ve svém věku na hrdinu, budu převelmi usilovat o jeho svolení k vašemu sňatku se slečnou z Aumale."
"Se slečnou z Aumale? Ale vždyť jsem ji jaktěživ neviděl!"
"U všech ďasů, pane, to přece není vůbec zapotřebí! Nejenom že jí nechybí půvab, ale co je důležitější, je po Mercoeurové nejbohatší dědičkou ve Francii. A co víc, jestliže vás král za ni provdá, navrátí vám vévodský titul, kterýž odebral jejímu otci."
"Avšak král již slečnu z Aumale přislíbil Bassompierrovi."
"A Bassompierre ji odmítl, neboť mu bylo jasné, že to gaskoňská nabídka.* Král se bude ošívat učinit vévodou cizince, nanejvýš jej jmenuje francouzským maršálem."
"Mohl by se jím Bassompierre stát?".
"Ale jistě, vždyť už teď je generálplukovníkem lehké jízdy. Nuže, poslouchejte dál! Budeme-li nyní předpokládat, že se králi přihodí neštěstí, královna se stane regentkou a bude vládnout sama a vy máte dobré vyhlídky na ženitbu se slečnou z Fonlebonu..."
Ta věta mě natolik zaskočila nepřipraveného, že jsem hleděl na paní z Guise bez dechu a s očima navrch hlavy. Paní z Guise se rozesmála:
"Jste všecek užaslý, což? Ale vždyť u dvora se přec nikdy nic neutají, milánku můj sličný! Slíbil jste slečně z Fonlebonu, že ji navštívíte v Périgordsku. Dohodl jste si s panem z Castelnau, že cestu podniknete v jeho doprovodu. Nestačí to snad, aby se o vás po salonech rozneslo, že jste do ní po uši zamilován? Nehledě na to, že ta dívčina při svém odjezdu zřejmě o vás hovořila s královnou, neboť královna mě požádala, abych vás k ní přivedla."
"Cožpak se ale," namítl jsem zmateně, "nemohu oženit se slečnou z Fonlebonu za krále života?"
"Zešílel jste?" zvolala paní z Guise, hledíc na mne tentokráte ona s očima vykulenýma. "Zdaližpak byste se mohl dopustit na králi takové smrtelné urážky, kdyžtě vás nazývá ‚svým bratránkem'? Už jste zapomněl, že se té dívce - jakkoli vojáckým způsobem - dvořil? Chtěl byste snad, aby s vámi, až budete ženat, jednal jako s princem z Condé?"
"Ale já se nechci oženit se slečnou z Aumale!" pravil jsem. "Nikdy jste ji nespatřil."
"A nechci změnit jméno: Siorac je pro mne dost dobré."
"Řečičky! Žvásty! Povídačky! Člověk přece nezmění jméno, stane-li se vévodou! Přidá si ke jménu titul. Otec vašeho nového přítele Castelnaua jest Jakub Nompar z Caumontu, vévoda z La Force, a vy budete Petr Emanuel ze Sioraku, vévoda z Aumale! Myslíte, že je to málo, zaštítit se pěkným vévodským titulem, je-li člověk levoboček? Kdo se pak opováží se po vás ošklíbat?"
"Pro ty, kteří by se ošklíbali, mám meč."
"Ten tasit nebudete. Král právě vydal výnos zakazující souboje..." "...který vaši synové již porušili."
"To jen dokazuje, že z těch nestydatých floutků nikdy nic nebude! Vy však, pane, jste mne zklamal. Myslela jsem, že jste rozumnější."
Zdálo se, že při těch slovech posmutněla, i uchopil jsem ji za ruce a políbil je.
"Budu tak rozumný, jak jen bude v mých silách, madame, abych se vám zamlouval. Než vy po mně žádáte, abych se oženil se slečnou z Aumale, a zároveň mi hovoříte o sňatku se slečnou z Fonlebonu. Kdo by z toho neměl hlavu zamotanou?"
"Jak můžete předem vědět, že se nezblázníte do slečny z Aumale? Je vám teprve osmnácte let a už se vám líbilo tolik

dívek a žen: vaše soukojenka Frederika, upejpavá slečna ze Saint-Hubert, Tonka, Lojzka, má daremná Noémie, o dalších nemluvě. Kdyžtě má člověk srdce otevřené jako vy, kmotřenče, pak se nemůže holedbat jeho věrností. Než," dodala po chvilce odmlky, "nebudeme se přece přít, vždyť všechno to rozumování stojí toliko na předpokladech. Polibte mne semhle na tvář, milánku. Usmiřme se a už o tom ani slova! V každém případě bude to setkání pro vás navýsost důležité. Mějte se na pozoru. Žádná z přítomných žen včetně královny na vás okem nepohlédne, než všechny vás budou špehovat."
"Ale madame," řekl jsem, vyhlédnuv okénkem, "vždyť nejsme u Louvru, ale skoro u Arzenálu... Jedeme snad za Sullym?" dodal jsem žertem.
"To nelze," pravila týmž tónem. "Jedno z jeho válečných zranění a má jich spousty, jak tvrdí - se mu znovu otevřelo. Převelmi trpí. V Louvru se šuška, že si dokonce dal koupel: to tedy musí být churav! Požádala jsem kočího, aby nás provezl po Paříži, neboť jsem si přála pohovořit si s vámi z očí do očí a bála se nemístné zvědavosti vašich lidí, především pak vaší zlořečené Marietty, která má uši všude. Člověk si musí dát pozor, aby jí je nepřiskřípl!"
Vida, má dobrá kmotřička chce rozdávat lekce z taktu po tom, co řekla Francovi při odjezdu z Rozkvetlého lánu, toť vpravdě novinka. Ale třebaže nešla pro klep daleko a při svých výbuších nactiutrhala, aniž okem mrkla, byl jsem přešťasten, že ji vidím znovu tak nezkrotnou jako obvykle, a smířil jsem se s tím, že důstojně zemru nudou u královny, jak mi to byla nařídila.
Veledůležitá porada dam o velevážných otázkách etikety ve věci královnina triumfálního vjezdu do Paříže se nekonala v malém královnině kabinetu, nýbrž v ložnici Jejího Veličenstva, kam jsem poprvé vkročil v listopadu roku šestnáctistého devátého, tři dny po narození Jindřišky Marie, kdy se královna zotavovala na lůžku a král se silou opíralo mé rameno, zděšen zprávou o tom, že Condé unesl princeznu za hranice.
Tenkrát nebyla Marie Medicejská ani nastrojena, ani načesána a zamlouvala se mi, s dlouhými plavými vlasy splývajícími jí po oblých ramenou (kteráž její slézové nedbalky pramálo halily), líp než takto, od hlavy po paty ve zbroji, stísněná ve své šněrovačce a obtěžkána takovým množstvím drahých kamenů, že sotva pod jejich tíhou kráčela.
"Vaše Veličenstvo," oslovila ji paní z Guise, "zde je můj kmotřenec: rytíř ze Sioraku, kterého vám král představil na mém plese."
Byl jsem již vykonal požadovaná pokleknutí a klečel jsem jí teď u nohou, líbaje lem jejího šatu v očekávání jejích prvních slov - na uvítanou či nevítanou, kdo by to u ní mohl uhodnout? Její rozhodnutí se vymykala vší logice, a ač ji rozum zřejmě naváděl přijmout mne vřele, neboť vévodkyně z Guise byla její důvěrnou přítelkyní, bylo na druhou stranu břímě nadutosti, zděděné po Habsburcích (spolu s vystouplou bradou), přetěžké a tak málo osvícené, že se mohlo svalit na kohokoli.
"Ach," pravila, "zde je tedy onen jiglioccio famoso*! Nuže, nechť se posadí! Caterina! Stoličku, tam ke stěně!"
Napřímil jsem se a s dalšími úklonami se od ní vzdaloval, vrhnuv pohled na kmotřičku. Pozvedla obočí, bezpochyby aby mi dala najevo, že přijetí nebylo nikterak zlé. Pro mne osobně bylo určitě lepší než "il cugino della mano sinistra", kterýmžto přídomkem mne počastovala na plese u vévodkyně z Guise. Stopy jedu se dozajista ještě našly v onom "famoso" (čím jiným jsem se proslavil než svým nezákonným zrodem?), avšak na druhou stranu blahovolně dovolila, abych se v její přítomnosti posadil. Což byla přízeň, jež, jak prohlásil otec, "měla z hlediska protokolárního svou hodnotu a z hlediska zadnice znamenala pohodlí".
Důvod, proč se setkání konalo v královnině ložnici a nikoli v jejím kabinetu, mi byl zřejmý při prvém rozhlédnutí, na jejím loži totiž spočíval rozestřen v celé své velkoleposti plášť, jejž ponese při svém triumfální vstupu do Paříže, ze sametu posetého zlatými liliovými květy, podšitý hermelínem a s vlečkou dlouhou sedm loktů**, kteráž, aby se neplazila po tureckém koberci, ležela stočena do klubíčka jako had na saténovém přehozu postele.
Krom královny a mé dobré kmotřičky tu dále byly přítomny vévodkyně vdova z Montpensieru, princezna z Conti, maršálka z La Chatre a markýz a z Guercheville. Pozdravil jsem je všechny s patřičnou úctou, v pořadí, jaké si žádalo jejich postavení, a posadil se na stoličku, kterouž mi Caterina postavila ke stěně nedaleko královniných společnic, postávajících mlčky pod nástěnným kobercem a působících zdobně, neboť, jak se domýšlím, takové bylo jejich jediné zaměstnání. Stejně jako ony i já zachovával mlčení, upíral oči v nejhlubší úctě a zbožné pokoře na Veličenstvo, které jsem však vzhledem k její korpulentnosti, mocnému hlasu, obtloustlým tvarům a očividnému nedostatku líbeznosti jen stěží mohl srovnávat se svatou Bohorodičkou. Aj, dozajista mnohem lépe než já by se sem byl k této rozpravě, v níž je řeč o etiketě, hodil hrabě ze Soissons. Věru pro ni přímo plál, a jelikož byla jemu a jeho choti upírána výsadní práva, stále ještě trucoval a nezúčastnil se královnina pomazání, poté co se už z trucu nezúčastnil, jak víme, sňatku vévody z Vendome, a nyní dal králi rozhořčeným listem na vědomí, že nehodlá být ani při královnině triumfálním vstupu do Paříže.
Hleděl jsem nepřestajně na královnu a jenom na ni, až jsem ji přestal vnímat. Můj zrak byl tedy stejně k neužitku jako jazyk a zbyl mi už jen sluch, ale i ten brzy ztratil kuráž sledovat jednotlivé body protokolu, o nichž dámy zaníceně rokovaly. Leč neuniklo mi, že přes bouřlivé dohadování po mně dámy neustále kradí vrhají kratičké živé pohledy, jimiž mne na velejemných vahách váží, převažují či znevažují, oceňují či nedoceňují. Když jsem ty pohledy srovnals tím, co mi byla řekla paní z Guise, pochopil jsem konečně, že nový zájem o mou osobu (poněvadž s přítomnými dámami jsem se setkal již nejméně desetkrát) pochází z toho, že mne rukou společnou a nerozdílnou daly již dohromady se slečnou z Fonlebonu. Než já toho vědělo nich dost, kupříkladu o princezně z Conti a paní z Montpensieru, provdaných za chotě neduživé, či královně a vévodkyni z Guise, provdaných za muže záletné, a dovedl jsem si tedy představit, jaké že strádání jim sňatek přinesl. A přece jim ten malér nebyl dost: chtěly jej zasít dál.
Věru jsem dokázal sledovat cestičku, po níž se jejich duch ubíral. Slečna z Fonlebonuje z urozeného rodu. Její vznešený rod je zámožný. Navíc jí královna slíbila věno. Je krásná a ctná. Co se mne týče, jsem pravda levoboček, ale sám můj nemanželský původ je slavný, neboť díky němu jsem spřízněn s Bourbony. Král mne nazývá "svým bratránkem".

Vévodkyně z Guise mě má raději než své syny a konečně vystupuji "rytířsky", ač obtěžkán "znalostmi a umem", které dámy ve své nevědomosti zveličovaly.
Čtenářko sličná, smím vám zde říci, aniž se vás niterně dotknu, že kvůli těm dohazovačkám jsem k slečně z Fonlebonu poněkud ochladl, jelikož mé vzplanutí k ní přišlo z čista jasna, z nevinného srdce rozbušení, ale nyní jsem se náhle cítil lapen a spoután v osidlech sňatku, který jsem sám nezamýšlel, nerozhodl a ani po něm neprahl? Miloval jsem ji - či jsem si myslel, že ji miluji, což vyjde nastejno. Leč třebaže mé "mladické třeštění" nebylo tolik ztřeštěné co Bassompierrovo, byl bych se cítil ochuzen o nekonečně rozmanitý ženský svět, kdybych se oženil s jedinou z nich, tím spíše, že můj rodící se cit ke slečně z Fonlebonu nikterak nezaplašil mou neukojenou lásku k paní z Lichtenbergu, ani nezmírnil mou lítost nad ztrátou Tončinou.
Krom toho, cožpak bych si mohl přát oženit se se slečnou z Fonlebonu, když jsem nyní věděl, že tak nemohu učinit, zůstane-li král naživu? Vždyť já svému králi přál životů na sto, milovalť jsem ho převelmi, navzdory jeho slabostem a chybám, a připadal mi tak potřebný pro štěstí svého lidu.
Jako by předmět tolikerého obdivu byl přivolán mým horoucím přáním, objevil se v té chvíli král, nadmíru elegantní v černém saténovém kabátci, na ramenou měl krátký plášť, jemuž naši šviháci přezdívali "klystýrník", neboť nezakrýval hýždě, takže by v případě potřeby, a aniž by byl sňat (pouze kalhoty by bylo nutno spustit), umožnil tuto léčebnou proceduru, jíž jsou naši lékaři tak žádostiví.
Při příchodu Jeho Veličenstva nastal velký rozruch, všechny dámy povstaly za mohutného šustotu vyztužených suknic, jež se rozprostřely po koberci co zvony, zatímco král líbal některé z nich na líce, jiným ručku, ale až poté, co dvorně přitiskl rty na ústa královnina a hubenou rukou ji pohladil po tučných plecích.
Zdál se být v tom nejlepším rozmaru, a kdyžtě jej paní z Guise po chvilce požádala o propuštění, neb ji čeká jednání v soudním paláci, pravil jí: "Má dobrá sestřenko, neodcházejte, zde se nasmějeme!"
Byla mu pravda velmi blízká po krvi, neboť byla jeho vlastní sestřenicí, než měl také hrubě rád její "milou a přívětivou" společnost. Dovolím si tento královský soud, který shledávám příliš zjemnělým, poopravit, neboť Jindřich u mé dobré kmotřičky neoceňoval nejvíce její "přívětivost", nýbrž spíš to, že mluvila drsně a bez příkras jako on.
Jak si vzpomínám, ony šprýmy, jimiž se bratranec se sestřenicí po tu hodinku strávenou s námi častovali, házejíce jimi jako míčem, by svou jadrností dozajista byly vyvolaly ruměnec na tváři markýzy z Rambouilletu a hrubě urazily královnin útlocit, pakli by jim dokázala porozumět aspoň ze čtvrtiny. Než hovor byl pro ni příliš rychlý, a tak po chvilce, tváříc se kysele a zarputile, přestala poslouchat. Jindřich to vycítil a s obvyklou vlídností se pokoušel vzkřísit v ní opět dobrou náladu chvalozpěvem na její nádherný plášť s liliovými květy, kterýž bude míti na sobě při triumfálním vstupu.
"U všech svatých kudrnatých!" pravil, "rád bych měl takovýto pláštík, abych jej nosil přes válečnou zbroj!"
"Váš ‚klystýrník' vám padne lépe, jste v něm mužnější!" podotkla paní z Guise.
"Co neříkáte, sestřenko!" smál se Jindřich.
Pak ale změnil tón i výraz ve tváři a řekl:
"Je pravda, že by mi asi nebyl k ničemu, neboť krále pohřbívají v jeho vlastním korunovačním plášti."
Důvěrníci Jindřicha IV. spatřovali později v této poznámce i v mnoha dalších, které král onoho čtrnáctého května pronesl, předtuchu blížící se smrti. Častokrát jsem o tom hovořil s otcem, který v takovémto výkladu dějin pozpátku spatřoval pouze pověry. Kdyby Jindřich nebyl zavražděn čtrnáctého května, říkával, přisuzoval by snad někdo takový úděl úvahám, které se z hlediska jeho logiky zdály zcela přirozené: plášť s liliovými květy mu připomněl jeho zbroj, ta zas válku, válka hrob? Kdo by nepomyslel na smrt, když se chystá do boje?
Bassompierrovi, kterýž mu toho dne ráno připomněl šťastné chvíle, jež zažil od okamžiku, kdy v roce patnáctistém devadesátém sedmém dobyl Amiensu, Jindřich odpověděl: "Příteli, to vše je třeba opustit." Avšak co opustit? Blažený život v míru? Či život vůbec? Teprve nám, kteří se nad tím zamýšlíme po události, připadá ta věta prorocká. Ale cožpak lze tvrdit, že taková byla i pro toho, kdož ji vyslovil? Je pravda, že onoho odpoledne dne čtrnáctého května se mi zdál neklidný, podrážděný, nesvůj, ale jak by také nebyl, když se chystal na jedinou kartu vsadit vše: své království, svůj trůn, svou dynastii, svůj život?
Před každým z bojů, jež svedl za dobytí trůnu, dodal otec, býval vždy tak horečnatý, pomýšlející na hrozivou vratkost svého postavení, na možnou porážku a rovněž na smrt, a mluvíval o tom. Mohl by skrýt svá znepokojení pod neproniknutelnou masku, než Jindřich byl Gaskoněc, vynalézavý, neposedný, citlivý, bujný, náchylný k smíchu i slzám, žertéř, leč také se sklony k dramatičnosti. A především nic neskrýval. Před každou bitvou jej zchvátil průjem a on se tomu smál nahlas. A odcházeje na latrínu, volal do všech stran na adresu nepřátel, s nimiž se chystal bojovat: "Jdu jim to předvést!" Poté zapomínal na všechnu slabost a bil se jako lev.
K čemuž La Surie připojil poznámku, podle mne výstižnou: "Nesmíme zapomenout, že Jindřich měl vždy při svých trudnomyslných náladách sklony k hyperbole (La Surie rád užíval tohoto výrazu, shledávaje jej učeným). Vzpomeňte," pravil, obraceje se k otci, "co řekl, když jej po smrti Jindřicha III. opustila valná část královských vojsk: ‚Jsem vojevůdce bez armády, král bez koruny a manžel bez ženy.' Viděl věci v hrubě černých barvách! Vždyť mu zbylo vojsko, pravda malé, avšak zapálené, chrabré, uvyklé válečným útrapám..."
"A nepřemožené," dodal otec.
"Byl dozajista bez koruny," pokračoval La Surie, "poněvadž Liga byla v Paříži, avšak na své straně měl právo na trůn, a to jak po krvi, tak i díky tomu, že jej Jindřich III. na smrtelném loži slavnostně uznal.
A konečně byl-li bez manželky, rozhodně nebyl u všech hromů bez ženy, vždyť uprostřed válečné vřavy běhal jako splašený od šlechtičny k mlynářce a od mlynářky k jeptišce..."
Po mém soudu strádal Jindřich onoho odpoledne čtrnáctého května také tím, že neměl co na práci. A toto nicnedělání jen zvyšovalo jeho horečnatost. Měl se toho dne věnovat "pořádku ve svých záležitostech", než v jakých záležitostech? A jakému "pořádku"? Vždyť byl ustavičně na nohou, chvíli nepostál, nedokázal vysedávat u stolu, ba

ani číst, škrabal jako kocour své stručné cedulky a jediný pořádek, který ho pro tu chvíli zajímal, byl pořádek ve vojsku. A to, jak věděl, bylo připraveno.
Paní z Guise po onom klání ve šprýmech, v němž se utkali, požádala opětovně Jindřicha o propuštění, a on, ač nerad, svolil. Než mne si ponechal u sebe, načež po chvíli nevěda, co se mnou, prohlásil, že si půjde zdřímnout, objal mne, odešel do své komnaty a mně nařídil, abych zašel navštívit dauphina. Hleděl jsem za ním, jak se čilým krokem a s hlavou nachýlenou kupředu vzdaluje. To bylo naposledy, co jsem ho viděl živého. Nedlouho nato, když tě se mu nepodařilo usnout, pomyslel si Jindřich, že by mu vzduch udělal dobře, a poručil přistavit kočár.
Zprvu jsem dauphina neviděl, neboť byl zaneprázdněn kreslením, avšak byl jsem vřele uvítán doktorem Héroardem a panem ze Souvré, kteříž po celý ten čas, co jsem s nimi strávil, hovořili jen a jen o dauphinovi. Héroard mi vylíčil, jak si před několika měsíci Jindřich dobíral dauphina slovy: "Modlím se k Bohu, bych vás ještě i za dvacet let mohl vyplatit rákoskou!" Na což dauphin odpověděl: "To prosím ne."
"Jakže," opáčil král, "vy nechcete, abych vás mohl vyplatit?"
"Prosím, ne!" odvětil dauphin.
"Není to zvláštní," pokračoval pan ze Souvré. "Děcko si nedovede představit, že za dvacet let již nebude dítětem. Ludvík ani na chviličku nepomyslel, že v té době mu bude dvacet osm let a že již dávno nebude vyplácen."
Sám jsem shledával zvláštní spíše královu otázku, či alespoň způsob, jakým byla položena. Než uvaroval jsem se o tom zmínit. U Héroarda jsem si již dříve povšiml, že sice rád vypráví historky o dauphinovi, než nikdy je nekomentuje. Jakožto hugenot a nikoli bez nepřátel u dvora, zvláště mezi dvořany královninými, byl hrubě opatrný na svá slova i své postoje, dokonce šel tak daleko, že svou nesmírnou lásku k Ludvíkovi skrýval.
Jako první vběhl do místnosti psík Nebojsa a radostně mě vítal, zřejmě si vzpomněl, jak jsem mu dal zdvořile sbohem. A dauphin, jenž se objevil hned za ním, mi skočil kolem krku a poprosil pana ze Souvré, abych s ním směl ven, o čemž jsem se domníval, že to bude pěší vycházka zahradou, což mi při onom vedru, jaké panovalo, nepřipadlo zrovna potěšující. Ve skutečnosti šlo o projížďku v kočáře městem, abychom si prohlédli slavobrány, jež tesaři vystavěli po cestě, po níž se má příštího dne ubírat královna při svém triumfálním vstupu. Říkalo se, že ty oblouky jsou úžasně vypracovány, a zahradníci je zdobili listovím a květinami.
Pan ze Souvré byl tak laskav, že mne nechal v kočáře sedět vedle dauphina a sám se posadil proti nám, s doktorem Héroardem po svém boku. Kočí podle příkazu vyrazil nejprve ulicí Kladkářskou, pak zabočil do ulice svatého Honoria a mířil k Tiroyskému kříži. Aniž jsme tušili, jeli jsme stejnou cestou jako králův kočár několik minut před námi. Nemohu přesně určit čas, neboť jsem při sobě neměl hodinky. Ostatně i kdybych je nakrásně měl, nikdy bych se neopovážil vyndat je v přítomnosti dauphinově.
Kočár jel velmi zvolna, poněvadž ulicemi projížděly v tu hodinu spousty povozů a procházely zástupy lidí, kteří si přišli prohlédnout slavobrány, z nichž my viděli tři: jednu v ulici Kladkářské, jednu na hlavní ulici Svatého Honoria a jednu na Tiroyském kříži. Než tuto, která byla největší, nám nebylo dopřáno si prohlédnout, třebaže dauphin požádal pana ze Souvré, aby dal kočár zastavit a my si mohli lépe všímat jednotlivostí. Ve chvíli totiž, kdy kočí přitáhl koním opratě, uviděl jsem, jak k nám o zlomkrk přibíhá páže v barvách královniných. Doktor Héroard je spatřil též a vyklonil se ven, aniž povstal, bylať kožená sklopná střecha kočáru pro horko vytažena. Avšak páže dozajista nechtělo vykřičet svou zprávu na celou ulici, stouplo si jednou nohou na loukoť, rukama se chytilo rámu střechy a vzepřelo se až do výše Héroardovy. Ten pochopil jeho úmysly a natáhl k němu ucho. Neslyšel jsem, co páže šeptalo, leč poznal jsem, že je to věc závažná: doktor Héroard zesinal, a jelikož pan ze Souvré pozdvihl tázavě obočí, pravil mu latinsky:
"Rex vulneratus est."
"Leviter?"
"Pagius nescit. "*
Nyní zbledl i pan ze Souvré a okamžik nemohl promluvit, zatímco dauphinův pohled se střídavě upíral na něj a na lékaře.
"Co se stalo?" otázal se konečně teninkým hláskem.
"Váš královský otec je raněn, pane," řekl mu pan ze Souvré bezbarvým hlasem. "Musíme se neprodleně vrátit do Louvru."
Mně se srdce rozbušilo o poplach ještě dříve, než mě Souvrého a Héroardův zmatek přesvědčil, že došlo k nejhoršímu a že páže vědělo a řeklo více, než Héroard zprvu tvrdil. Pravil jsem tiše:
"Relinquit vita corpus?"**
Héroard mi neodpověděl nijak, ani hlavou mi nedal znamení. Ludvík se začal učit latinsky v pěti letech, takže by mé větě měl rozumět. Měl však povýtce špatného učitele, jenž sám znal hrubě málo látku, jíž vyučoval, a nadto Ludvík studoval s pílí jen nevelkou. Nepochopil tedy smysl mé otázky, leč uznamenal, že se nad jeho hlavou hovoří o věcech závažných, a věren svým způsobům, rozhodl se mlčet. Na svůj první dotaz zvědělo králově zranění, a měl jsem dojem, že se z pověrčivosti obává položit otázku druhou. Buď jak buď, ve chvílích vzrušení koktal tak silně, že raději setrvával mlčky. Pohlédl jsem na něj úkosem a viděl, že je bledý a napjatý, ačkoli se snažil předstírat zájem o pouliční výjevy. Jeho ruka však na lavičce kočáru vyhledala mou a já ji sevřel. Byla studená, navzdory žhavému horku onoho májového měsíce, a také - nevím proč - mi přišla drobnější než obvykle.
Po Louvru se to hemžilo francouzskými a švýcarskými strážemi, které natáhly řetězy, rozestavěly zátarasy a držely kopí nízko skloněná, jako by čekaly útok. Branka byla ostražitě střežena, vystrašený biřic ani nepoznal, že má co do činění s královským kočárem, a zprvu nás odmítl vpustit, takže se pan ze Souvré musel vyklonit, aby jej poznali.
Ludvík, když viděl to množství vojáků, poněkud ožil, což jsem zpočátku přičítal na vrub jeho lásce k válečnému řemeslu. Než posléze jsem pochopil, že pohled na ty rozvinuté síly jej zároveň uklidnil: začinalť se totiž strachovat o svůj vlastní život, jak na sebe prozradil nazítří, když jel ulicí Svatého Honoria a znenadání nařídil biřici, aby rozestavěl

stráže "špalírem po obou stranách jeho kočáru".
Jedva dauphin dorazil do svých komnat, popadl do náruče svého psíka, posadil se na stoličku a jal se ho objímat a hladit, neplakal, ale na dospělé kolem sebe nepohlédl, jako by se chtěl utéci do svého světa, pryč od našich hrůz. Pan ze Souvré a doktor Héroard pár kroků od něho se tiše dohadovali, mají-li mu raději říci rovnou vše, či vyčkat, až tak učiní královna. Špitl jsem jim do ucha, že jdu zvědět, co je nového, a běžel jsem jako smyslů zbavený ke královým komnatám, koje se zoufalými nadějemi, že páže stav raněného přehánělo.
Celý svět se mi zhroutil, když jsem spatřil Jindřicha ležícího na loži, černý saténový kabátec rozepjat a zbrocen krví, tvář voskově bledou, leč podivně pokojnou. Pan z Viku seděl u něj na lůžku, přikládal mu zřejmě nadarmo řádový kříž k ústům a připamatovával Hospodina. Dva ranhojiči s obvazy v rukou se chystali jej ovázat, když tu první dvorní lékař Milon, stojící u lůžka, s pláčem pravil: "Co chcete ještě dělat? Je po všem! Skonal!"
Na ta slova jsem padl na kolena a opřel hlavu o postel, neboť jsem se cítil blízek mdlobám. Možná jsem i na několik vteřin ztratil vědomí, poněvadž když jsem zvedl hlavu, vše jsem před sebou viděl rozmazané. Než pomaloučku se můj zrak zaostřoval a já spatřil pana z Bellegarde na kolenou vedle lože, an drží Jindřichovu ruku ve své a líbá ji. Byl to již druhý francouzský král, jehož Bellegarde viděl zavražděného, bylť u toho, když Jakub Clément vrazil svůj nůž do břicha Jindřicha III. Bassompierre u konce lože svíral královy nohy ve svých rukou. Pan z Guise mu byl po boku a rovněž plakal.
Ostal jsem zde chvíli, pokoušeje se modlit, aniž se mi to plně zdařilo, a v okenním výklenku jsem spatřil vévodu z La Force s Castelnauem, otce se synem, ani si vzlykají navzájem v náručí, tedy jsem povstal a s koleny roztřesenými a krokem nejistým zamířil k nim. Chvilku mě nepoznávali, jakž jim slzy zamlžily zrak. Kdyžtě jsem se představil, objal mne pan z La Force pevně a pravil mi do ucha: "Ach, kdyby mi tak král byl dovolil vsadit do žaláře toho bídáka!" "Jakže?" udivil jsem se, "byl to snad onen Ravaillac...?" Poté mi La Force tichými přerývanými slovy vylíčil, jak se vše v Železářské ulici seběhlo, zácpa povozů jak znemožnila jízdu královu kočáru a ten bídák rozkročen jednou nohou na patníku a druhou na loukoti, nůž třímaje v levičce, "bodal do krále jak vidlemi do sena". La Force byl v králově kočáru spolu s Montbazonem, Roquelaurem, Liancourtem a Epernonem. Atentát proběhl tak rychle, že nikdo, vyjma Epernona, rány nožem nezahlédl, jen krev vytékající králi z úst.
Na více se pan z La Force nezmohl, zradil jej hlas. A Castelnau mi položil paži kolem krku, přitiskl mne k sobě a řekl mi do ucha: "Co nyní mohou udělat horšího, než že odvolají edikt* a znovu nás začnou pronásledovat?"
Prošel jsem nazpět cestu z králových komnat k dauphinovi, jenž při mém vstupu pozvedl hlavu. Jeho tvář mi nepřipadla ani tak smutná jako uzavřená, a teprve když promluvil, prozradil se. Jeho hlas zněl dětštěji než obyčejně a značně zadrhával: "Sioraku," pravil, "byl byste tak laskav a pozdravil mého psa?" Poklekl jsem vedle jeho stoličky a hladil Nebojsu současně s ním. Ludvík jako by nacházel v mé přítomnosti úlevu, nejspíše se mi cítil blíže vzhledem k mému věku. Doktor Héroard s panem ze Souvré se zřejmě dohodli mu neříci nic více, než co už bylo řečeno v kočáru, a stáli tu mlčky vedle něho, aniž se on opovážil na ně pohlédnout či položit jim otázku.
Vévodkyně vdova z Montpensieru ticho přerušila. Vrazila prudce do místnosti a křičela pronikavě a jako smyslů zbavená:
"Kde je dauphin? Kde je dauphin? Pospěšme! Královna jej chce okamžitě vidět!"
Dauphin nepozdvihl hlavu, nepodíval se na ni, tvář nechal skloněnu k psíku a hladil jej dál. Vévodkyně, nevědouc si rady, přistoupila k panu ze Souvré, kterýž jí dlouze cosi šeptal do ucha.
"Pane," oslovila znovu dauphina, tentokráte vlídněji a s hlubokou poklonou, "byl byste tak laskav a zašel za Jejím Veličenstvem královnou? Rytíř ze Sioraku vás smí doprovodit, je-li to vaším přáním."
"Šel byste se mnou, Sioraku?" optal se mě Ludvík.
"Zajisté, pane."
Vyřkl jsem "pane" s jistotou, v níž se mísil drásavý žal s láskou a útěchou, že příště, až se naň obrátím, oslovím jej "sire".
Královna, kteráž dosud nebyla ani učesána, ani ustrojena, předváděla ve své ložnici truchlohru po italsku, s pláčem, nářkem, výkřiky, patetickým lomením rukama, avšak podle očí, jak jsem si povšiml, nevypadala ani zvlášť překvapena, ani zvlášť zděšena, jak by byla měla být.
Jedva Ludvík vešel, vzkřikla: "L'hanno ammazzato!"*
Když jsem o tom přemýšlel později, udivil mne ten plurál, neboť smyšlenka, kterou posléze moc razila jako věrohodnou, byla, že Ravaillac konal sám. Leč v dané chvíli jsem shledal na nejvyšší míru urážlivým, že královna smrt francouzského krále oznámila svému synovi italsky.
Po těchto slovech, jimž Ludvík možná neporozuměl, se naň vrhla, objala jej a přimkla své rty na jeho tvář. Zdálo se, že se dauphin cítí neobyčejně stísněn a zaskočen těmi výlevy a po pravdě měl k tomu i své důvody, které se jen ještě zmnožily, jak léta ubíhala: byl to totiž věru jediný polibek, jehož se mu od matky dostalo za sedmiletý čas jejího regentství.
Sekretář Sillery, když byl požádal královnu o svolení, ujal se slova a dauphinovi ve stručnosti vylíčil zavraždění jeho otce, jak to byl nepochybně vyslechl od vévody z Epernonu, kterýž se v komnatě rovněž vynacházel.
Hned na počátku výstupu jsem zůstal stát poblíž dveří u nástěnného koberce, a jelikož si nikdo mé maličkosti nevšímal, mohl jsem se sdostatek rozhlížeti kolem. V králově komnatě se oplakávala minulost. Avšak v ložnici královnině, jak jsem si brzy povšiml, se již chystala budoucnost. Dozajista nebylo náhodou, že zde byla zastoupena celá španělská strana: královna, Villeroi, Sillery, Epernon. Nikdo nechyběl, ani Concini, pro jednou však byl skromný a mlčenlivý, uchýlilť se do okenního výklenku a beze slova naslouchal.
Když sekretář Sillery skončil své líčení, řekl Ludvík:
"Ach, kdybych tam tak byl se svým mečem! Byl bych toho zlotřilce zabil!"

Ta dětinská slova jako by nikoho nedojala a v tichu, jež následovalo, spustila královna nanovo nářky a lamentace, opakujíc donekonečna: "Král je mrtev! Král je mrtev!" Sekretář Sillery, jenž zřejmě usoudil, že toho už bylo víc než záhodno, či snad si řekl, že nadešla chvíle konat, zakončil tu antifonu, prohlásiv zvučným hlasem:
"Ve Francii králové neumírají, madame!" Ukázal na dauphina a pokračoval: "Zdeť živý král!"
V tu chvíli učinil Ludvík pohyb, který by přítomné byl musel dojmout, kdyby neměli hlavy plné vlastních propočtů. Když tě zaslechl hovořit o "živém králi", čile se obrátil, jakoby v očekávání, že se za ním objeví jeho otec živa zdráv. Teprve když před ním jeden po druhém poklekli Epernon, Sillery, Villeroi a Concini, oslovili jej "sire" a "vzdali mu hold", uznamenal, že tomu tak nebude. Než stále se ještě nechtěl se skutečností smířit, neboť když šel nazítří na zasedání soudního parlamentu a shromážděný dav provolával: "Ať žije král!", otočil se a opta!: "Kdo má být král?"
Concini při své obhroublé povaze nebyl s to pochopit Ludvíka, pro něhož připustit, že je králem, znamenalo připustit, že je jeho otec mrtev, a z celé historky si tedy vyvodil závěr, že je Ludvík "tupec". Tento omyl se mu později měl státi osudným.
Villeroi a Sillery - jež otec nazýval "španělskými slouhy" a Bassompierre lichotivěji "služebníky míru" - byli dva stařešinové kolem sedmdesátky, jimž vlas zbělel v politických službách, oba náramně protřelí a obratní. Z té příčiny je Jindřich ponechával ve funkcích, avšak zpola v nemilosti, přitahuje jim otěže tím, že jim nad hlavou nechával viset odvolání. Nabyl jsem dojmu, že po králově smrti se jim v žilách rozproudila nová krev, neboť pod zástěrkou moudrých rad královně vbrzku počali přidělovat úkoly a role.
Bassompierre měl v čele lehké jízdy projíždět ulicemi, aby zabránil vzpourám a plenění; Guise měl shromáždit městské bířice; a Epernon, známý svou průbojností a rozhodností, měl přimět soudní parlament, aby bez průtahů prohlásil královnu regentkou.
Jak mi vysvětlil otec, znamenalo to dát parlamentu výsadu, jakou nikdy neměl a která příslušela shromáždění laických a církevních pairů a princů z krve královské. Jenomže Conti, jediný Bourbon přítomný v Paříži, byl hluchý, koktavý a tupý, Soissons trucoval na svém dalekém zámku a Condé se nacházel v Miláně. Máme snad na ně čekat, namítali naši dva kumpáni, a nechat trůn padnout do rukou po přeslici?
Parlament se velejemnému nátlaku Epernonovu poddal. Byl věru nadšen, takto že získává nová práva, a bez dalšího prohlásil královnu, matku královu, za francouzskou regentku pro správu věcí království, požívající "veškeré moci a autority".
Sama tato věta, aniž to výslovně říkala a aniž se věc projednávala, zrušila regentskou radu, kterou král úmyslně ustanovil tak, aby v ní Marie měla pouze jediný hlas. Od nynějška tedy byla regentkou, panovnicí vládnoucí stejně absolutně jako dříve její choť.
Naši dva šedobradí si byli velmi dobře vědomi jejích schopností, pročež se domýšleli, že skutečnou moc získají a udrží si nadále oni. Epernon zase, odcházeje přitlačit na parlament, se domníval, že královna bude potřebovat meč, a ten že bude třímat on. Concini sledoval vše z okenního výklenku, aniž si dovolil pousmát, vědělť dobře, že Mariina neoblomná paličatost je balvan, s nímž nikdo nepohne, kromě něho a Galigaiové. Možná již v této minutě snil o tom, jak svou štěstěnu popostrčí tak daleko, kam jen to půjde, a že by třeba mohl zdědit království.
Královna si povšimla, že její syn tu stále ještě stojí nehybně a stísněn, a požádala mě, abych ho zavedl do jeho komnat, kde poté pojedl, avšak nemnoho a s nechutí. Co chvíli mu vhrkly slzy do očí, než zadržel je. V devět hodin jej uložili a on nedlouho nato požádal, zda by směl spát u pana ze Souvré, "poněvadž má sny". Byl však zprudka probuzen s půlnocí, kdy proň poslala královna, by odpočíval v její ložnici. Říkám v její ložnici a nikoli s ní, neboť ve své mateřské péči tak daleko nezašla, aby si ho vzala k sobě na lože, nýbrž dala jej uložit na lůžko s jeho nevlastním bratrem Verneuilem. Spal tuze špatně a procitl o půl sedmé ranní.
Co se mne týče, Héroard mi dal najíst a nechal mne přespat ve svém příbytku, domnívaje se, že Ludvík bude šťasten, až mne tu ráno nalezne. Než neviděl jsem ho, neboť, jak už jsem se zmínil, odešel na zasedání soudního parlamentu - první to počin jeho kralování - , aby stvrdil regentství své matky. Tenkráte, když projížděl ulicemi na bílém mimochodníku, jej nesmírně rozrušily výkřiky: "Ať žije král!", které provolával lid.
Zašel jsem jej však navštívit odpoledne; a jedva jsem vstoupil do jeho komnat, stanul jsem v úžasu, spatřilť jsem jej obklopeného tuctem černých sutan. Patřily jezuitům, kteří vedeni pastýřskou holí otce Cottona přišli požadovat, jak jim bylo přislíbeno, srdce zesnulého krále. Jejich řeč byla provázena spoustou do nebe vynášejících pochval, slovních nářků, bolestiplné lítosti a přísah věrnosti novému panovníkovi. Zatímco otec Cotton hovořil, zkoumal jsem dopodrobna tváře jezuitů, kteříž ho provázeli, leč nenalezl jsem mezi nimi ani otce Gontiera, kterýž dal na srozuměnou, že Bůh by se mohl od krále odvrátit, nezmění-li svou politiku, ani otce Hardyho, jenž ještě drsněji poznamenal, že "stačí pěšák, by dal králi mat".
Když tě Ludvík na radu pana ze Souvré jejich žádosti vyhověl, ze zvědavosti jsem je následoval do královy komnaty, kde jim první dvorní lékař Milon předal královo srdce, jež pitvou vyňal z těla. Otec Cotton je uložil do olověné urny, tu pak do relikviáře, jenž sám byl ve tvaru srdce. Relikviář byl stříbrný a nikoli zlatý, jak si vévodkyně z Guise představovala.
Než bylo zapotřebí osoby z krve královské, která by setrvala s otcem Cottonem na modlitbách, než relikviář odnese. Nikdo se neopovážil požádat o tuto službu Ludvíka a běželi pro jediného prince z královského rodu, který se nacházel v Paříži: pro prince z Conti, kterýž vpravdě neslyšel a ani nechápal, co se od něj očekává. Avšak sutana a vážnost otce Cottona na něj zapůsobily a on učinil vše, co po něm chtěli. Kleče na kolenou po boku otce Cottona přeříkal před relikviářem modlitby, jejichž první slova mu vždy houkli do ucha. Přesto po nějaké chvíli se otec Cotton rozhodl modlení zkrátit: trvaloť příliš dlouho, poněvadž princ z Conti zadrhával více než obvykle.
Tím však útrapy pro pátery nekončily. Bylo třeba dopravit srdce do La Fleche předlouhou cestou a uprostřed davu, jenž byl jejich tovaryšstvu nanovo nepřátelský, prolévaje potoky slzí nad skonem Jindřichovým.

Nakonec si vymysleli průvod dvanácti kočárů provázených vévodou z Montbazonu se čtyřmi sty ozbrojenými jezdci, vesměs dobrovolníky. Jak jsem se od Montbazona doslechl, byli jezuité z La F1eche zcela jiní než pařížští jezuitští politikáři, kteří kázali proti králi. Byli to dobří učitelé, milující své žáky, uctívající papeže a klanící se Hospodinu. V srdci zavražděného krále spatřovali relikvii, jejíž sláva dopadne na kapli, postavenou za pomoci jeho milodarů.
Pan ze Souvré doufal, že následujícího dne rozptýlí má přítomnost Ludvíka z jeho bolesti, o to prudší, že se s ní uzavíral do sebe, němý, bledý, koktající, jedva ústa otevřel, a tak jsem na jeho prosbu ještě jednou přespal v Louvru u Héroarda v ložnici. Dříve však jsem poslal malého La Barge se vzkazem k paní z Guise, dlící v komnatách královniných, ať zpraví otce, kde se nalézám. Nevím, jak to zaonačila, leč o hodinu později, když jsem se vrátil do Héroardova příbytku, nalezl jsem tu markýze ze Sioraku, an stojí, sám, a čeká na mne, s tváří pláčem zrůzněnou. Vrhl jsem se mu do náručí, slzy mi vytryskly do očí, zpola štěstím, že já dosud mám toho nejlepšího z otců, zpola zármutkem nad Ludvíkovým zoufalstvím, že on už svého ztratil.
Otec mne dlouze objal a řekl mi do ucha: "Vše nyní změní tvářnost. Buďte nanejvýš obezřetný. Bděte nad svými slovy i nad svými pohledy. Paní z Guise vás bude chránit, než i její ochranu bude třeba vésti, neboť vaše dobrá kmotřička činí vše bez rozmyslu."
Spal jsem pramálo a prachšpatně, z nepřestajného Héroardova přehazování na lůžku a jeho vzdechů jsem pochopil, že doktor, poutaný k Ludvíkovi tou nejupřímnější svědomitostí, je na smrt vyděšen při pomyšlení, že regentka by jej z nenávisti k jeho někdejší víře mohla odloučit od mladého krále a nahradit lépe smýšlejícím lékařem, než dozajista méně oddaným.
Nazítří se mi o tom Héroard zmínil, a otec, když jsem mu o něco později ta slova zopakoval, smutně podotkl: "Byl by to zločin vůči mladému králi! Než od tuposti se můžete nadát čehokoli, má-li svrchovanou moc."
Proč bych se měl stydět přiznat, že tu noc, stejně jako noc po zavraždění mého milovaného pána, jsem strávil zmítán noční můrou a pláčem. Vražedného činu jsem pravda nebyl účasten, než vylíčení pana z La Force ve své strohosti mi jej předvedlo, jako bych byl býval při tom. "Ravaillac," pravil mi La Force, "bodal do krále jak vidlemi do sena." Ta věta na mne ustavičně dorážela ve spánku i polospánku a kupodivu se její hrůza opakováním nezmírňovala, ba právě naopak! Pokaždé se mi zdálo, že to já byl zasažen: mně že probodl ledví! A vzápětí jsem viděl obrovitého ryšavce, jak se nade mnou nakláni s těmi svými nesnesitelně modrými zraky! Jaká to odporná bytost ukončila ten krásný život! Blázen plný nenávisti! Pošetilec, opovažující se tvrdit, že rozjímá nad úradky božími! Ubohý, slaboduchý, pomatený, zfanatizovaný mozek! Krvelačná loutka, za jejíž provázky dokázali kromobyčejně zručně tahat! Viděl jsem ho živě před sebou, s ryšavou kšticí, v zeleném odění vlámského střihu, se strnulým pohledem a tím, čeho si nikdo nepovšiml: nožem přivázaným k lýtku. Do toho se mi s příšernou pravidelností v duchu vracela stále táž drásavá a marná lítost: kdyby byl Jindřich poslechl La Force a svolil, aby ho uvěznili! Či kdyby ho byl Dalbavie prohlédl od hlavy k patě a nezastavil se u kolen!
Podle všech zvěstí, které k nám mocným zdivem Louvru pronikaly, lid Jindřicha jednomyslně oplakával. Marně naň v kázáních nasazovali, ostouzeli jej, pomlouvali, haněli. Jeho neoblíbenost v posledních měsících, ostatně nikoli bezdůvodná, se v okamžení rozplynula.
Edikty, daně, kažení peněz, jeho pohoršlivé soukromí, vše bylo zapo- menuto. Francie se cítila osiřelá bez svého velkého krále, který ukončil půl století trvající občanské války a přivedl hugenoty a katolíky k rozumu.
Bylo mi horko, i odhodil jsem pokrývky a převracel se na lůžku ze strany na stranu; slyšel jsem, jak se Héroard převaluje na svém loži, jak vzdychá, jak potlačuje vzlyky. Než jeho smutek i smutek můj, lítost Jindřichových věrných i lítost lidu, to vše nebyla než zhola neúčinná útěcha v tom, co nás čekalo. Vždyť v královnině komnatě jsem na vlastní oči viděl, jak si nová vrchnost bujaře rozděluje úlohy a jaké uspokojení prosvítá pod jejich licoměrným smutkem. Vše, co mi řekl otec a co jsem sám spatřil, mi to potvrzovalo: moc se dostane do podivných rukou...
Znovu jsem před sebou viděl ten výjev, kterýž mi od počátku do konce připadl falešný: královna lomící rukama a opakující "Král je mrtev! Král je mrtev!" bez špetky opravdové bolesti v oku. A tato hloupá ženština se nyní stala svrchovanou vládkyní národa, který nemiluje! Concini postávající v okenním výklenku mlčky, leč v oku záblesky hamižnosti; malý vévoda bez srdce a potažmo bez výčitek, který se už vidí konetablem. A dva šedobradí, jejichž veškerým úsilím je dožít na výsluní privilejí, které jim skýtá jejich hodnost. Jací to malí, bezvýznamní lidičkové, kteří dýchají, smýšlejí, mluví, modlí se toliko podle španělské módy! Kde by se u nich vzal smysl pro velké zájmy království?
Třebaže v celém tom neštěstí šlo o věc bezvýznamnou, přemohla mne lítost při pomyšlení, že odnynějška budu bez práce, nejsemť již více královým tlumačem. Tento můj úkol by dozajista pokládali urozenci za podřadný, kdyby o něm věděli, než já při službě svému králi dozrával a rovněž mě v duchu převelmi hřálo vědomí, že Jindřich, nehledě na můj věk, mi prozrazoval své záměry, kteréž skrýval před svými ministry. Nyní byl tedy konec s tou vzrušující úlohou! Ne že by mi chyběla láska či touha sloužit Ludvíkovi, jako jsem sloužil jeho otci, to dozajista ne. Leč bude mi to umožněno? Budu k tomu vůbec kdy míti příležitost? Pustí mne k němu?
Jakmile jsem uslyšel Héroarda vstávat, vyskočil jsem též a oblékal se s ním zároveň, aniž kdo z nás slůvko ucedil, tolik nás skličovala bolest, kteráž slova přesahovala. Než ve chvíli, kdy jsme vstupovali do Ludvíkovy ložnice, mne Héroard uchopil za paži a silou stiskl. Pochopil jsem, co ten stisk značí. Kolik přátel Jindřichových se v nadcházejících měsících stane osobami neznámými pro Ludvíka, ubohého malého krále bez žezla, jehož tak málo miluje ta, která žezlo třímá?
Přestože jsme při vstupu nikterak nehlučeli, Ludvík procitl. Byl bledý, měl kruhy pod očima a zrak zakalený a zpočátku nikoho neviděl, ani svou kojnou Dudulku, kterouž povolali nazpět do služby, aby se mu dostalo ženské přítomnosti, a jež spala vedle jeho lůžka. Posadil se na okraj postele s hlavou schýlenou a ostal tak delší chvíli nehnutě, ponořen do vlastních myšlenek.
"Nad čím pak jste se zasnil?" optala se Dudulka, která ještě neuvykla oslovovat "sire" svého někdejšího kojenečka.
"Zamyslel jsem se," pravil Ludvík.

"A o čem jste přemýšlel?"
"Přemýšlel jsem o tom, že bych byl rád, kdyby můj královský otec žil ještě dvacet let."
Nad tou dětsky nevinnou řečí se mi hrdlo sevřelo. Tak tedy Ludvík si vzpomněl na otázku, kterou mu král před několika měsíci žertem položil a na niž on dvakráte velmi důrazně pravil: "To prosím ne!" Čekal jsem, že nyní dodá, jak své odpovědi lituje. Než více již neřekl. Dvě slzy jako hrachy se mu skoulely po tvářích.